

EL NUEVO TESTAMENTO DE NUESTRO SEÑOR JESUCRISTO

TESTAMENTO JAA MAA JITO'O-YO JESUCRISTO

en el mixteco de San Miguel el Grande

La Liga Bíblica
Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
en el mixteco de San Miguel el Grande

Tipografía Indígena 5C primera edición 1951 [mig]
WBT versión electrónica 2010

Publicado por

© WBT 2010

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente esta obra bajo las siguientes condiciones:

- ▶ Reconocimiento. Reconozca a WBT los derechos que tiene en la impresión o distribución de esta obra, deslindándola de responsabilidad alguna por cualquier uso que se le de a la presente publicación.
- ▶ No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- ▶ Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

Índice

Mateo.....	1
Marcos	52
Lucas.....	84
Juan.....	138
Hechos	177
Romanos	229
1 Corintios	251
2 Corintios	271
Gálatas.....	285
Efesios.....	293
Filipenses	300
Colosenses.....	306
1 Tesalonicenses	311
2 Tesalonicenses	316
1 Timoteo	319
2 Timoteo	325
Tito	330
Filemón.....	333
Hebreos.....	335
Santiago.....	351
1 Pedro	357
2 Pedro	363
1 Juan.....	367
2 Juan.....	373
3 Juan.....	374
Judas.....	376
Apocalípsis.....	378

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MATEO

TU'UN VA'A NI CHAA SAN MATEO

Lista ndasa vai tata Jesucristo

1 Ya'á kúu lista ndasa vai tata Jesucristo, se'e David, se'e Abraham. ² Abraham ni sá'a-de Isaac. Te Isaac ni sá'a-de Jacob. Te Jacob ni sá'a-de Judá jíín ñaní-i. ³ Te Judá ni sá'a-de Fares jíín Zara ni kaku chii Tamar. Te Fares ni sá'a-de Esrom. Te Esrom ni sá'a-de Aram. ⁴ Te Aram ni sá'a-de Aminadab. Te Aminadab ni sá'a-de Naasón. Te Naasón ni sá'a-de Salmón. ⁵ Te Salmón ni sá'a-de Booz ni kaku chii Rahab. Te Booz ni sá'a-de Obed ni kaku chii Rut. Te Obed ni sá'a-de Isaí. ⁶ Te Isaí ni sá'a-de rey David. Te rey David ni sá'a-de Salomón ni kaku chii ña'an ni kuu ñasí'í Urías. ⁷ Te Salomón ni sá'a-de Roboam. Te Roboam ni sá'a-de Abías. Te Abías ni sá'a-de Asa. ⁸ Te Asa ni sá'a-de Josafat. Te Josafat ni sá'a-de Joram. Te Joram ni sá'a-de Uzías. ⁹ Te Uzías ni sá'a-de Jotam. Te Jotam ni sá'a-de Acaz. Te Acaz ni sá'a-de Ezequías. ¹⁰ Te Ezequías ni sá'a-de Manasés. Te Manasés ni sá'a-de Amón. Te Amón ni sá'a-de Josías. ¹¹ Te Josías ni sá'a-de Jeconías

jíín ñaní-i, ná kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia. ¹² Te ni kuu kivi já kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia, te Jeconías ni sá'a-de Salatiel. Te Salatiel ni sá'a-de Zorobabel. ¹³ Te Zorobabel ni sá'a-de Abiud. Te Abiud ni sá'a-de Eliaquim. Te Eliaquim ni sá'a-de Azor. ¹⁴ Te Azor ni sá'a-de Sadoc. Te Sadoc ni sá'a-de Aquim. Te Aquim ni sá'a-de Eliud. ¹⁵ Te Eliud ni sá'a-de Eleazar. Te Eleazar ni sá'a-de Matán. Te Matán ni sá'a-de Jacob. ¹⁶ Te Jacob ni sá'a-de José, yii María, ña'an-ún ni skáku-ña Jesús, l'a nání Cristo. ¹⁷ Súan vai taká tata. Onde Abraham te onde David ío uxi kuun tatá. Te onde David te onde kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia ío uxi kuun tatá. Te onde kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia te onde ni kaku Cristo, suni ío uxi kuun tatá.

Kivi ni kaku Jesucristo

¹⁸ Te kivi ni kaku Jesucristo súan ni io. Ná-ya, María, ja á ni kundaq tu'un ja tanda'a-ñá jíín José, te onde ná té ketá'an-ga-ña jíín-de, te ni jukul'un se'e-ña ní sá'a Espíritu Santo. ¹⁹ Te José,

yii-ñá-ún, iin chaa va'a kúu-de. Te tú ní kuní-de sándiva'a-de jíín-ña, chi sua kuní-de xndóo sa'í-de-ña.

20 Te nini súan nákani iní-de, te ni chaaq-ni iin ndajá'a máá Tatá nuu-dé ni ka'an-ya jíín-de jíín jáni: José, se'e David, ma yú'ú-ro kuáka-ró ñásí'-ro María, chi ja ñú'un chii-ña jián, onde nuu máá Espíritu Santo vai.

21 Te skáku-ña fin se'e yíí. Te skúnání-ró-i Jesús. Chi máá-i, nama-i táká ñayiví ká'io kuachi, áchí-ya.

22 Súan ni kuu taká ya'á, náva'a ná skíkuu tu'un ni ka'an máá Tatá jíín cháa ni jani tu'un-ya:

23 Koo iin ña'an jáá. Te juku'un se'e-ña. Te skáku-ña fin se'e yíí. Te kunání-i Emmanuel (ja kuní ka'an: Jíín máá-yó ndújíín Dios).

Achí.

24 Te ni nata'u nüu José. Te ni ndukoo-de. Te ni sá'a-de nátu'un ni tá'u tínu ndajá'a máá Tatá nuu-dé. Te ni jaka-de ñasí'-de.

25 Te tú ní kixí-de jíín-ña, onde ni kaku se'e yíí núu-ña. Te ni skúnání-de-i Jesús.

Chaa ndichí jíín tíñuú xíní

2 Te ni kaku Jesús iní nüu Belén ndañúu Judea. Te kívi-ún tá'lú tínu rey Herodes. Yúan-na te yakü chaa ndichí, ni kikoyo-de ichi nü kána ndikandii. Te ni jakoyo-de nüu Jerusalén.

2 Te ni kaka'an-de: Ndénü kándee rey ñayiví judío ja ní kaku. Chi ni kajini-ri tiñuú xíní-i ja ní kenda ichi nü kána ndikandii. Te vai koyo-ri ja chíñú'ún-rí-i, áchí-de.

3 Te rey Herodes, ni jini tu'un-de tu'un-ún. Te ni yu'ú-de, onde jíín táká ñayiví nüu Jerusalén.

4 Te ni nastútú-de táká sutu ná'nú jíín táká chaa káchaa tutu iní nüu. Te ni jikü tu'un-de chaa-ún nü ndénü

káku Cristo.

5 Te máá cháa-ún, ni kakachi-de nuu rey: Iní nüu Belén ndañúu Judea, chi nuu tutú ja ní chísó cháa ni jani tu'un-ya, yoso súan:

6 Te róo nüu Belén ndañúu Judá, na tú lúlí-ga-ro nüu cháa kákuñá'nú nüu Judá, chi iní-ro kénda iin I'a tá'lú tínu nuu-yo. Te koto-ya ñayiví núu-ri Israel, áchí tutu.

7 Yúan-na te Herodes, ni kana sa'í-de xiní cháa ndichí-ún. Te ni ni'in vá'a-de tu'un ndé kívi ní kenda tiñuú xíní-ún.

8 Te ni tájí-de chaa-ún kája'an-de nüu Belén. Te ni ka'an rey: Kuángoyo-ní yúan, te kakü tu'un vá'a-ní sikü súchí lúlí-ún. Te ní ni kajini-ní nuu-í, te kastu'un-ní nuu-ná náva'a suni ná kíchiñú'ún-ná-i, áchí rey.

9 Te súan ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an rey. Te kája'an-de. Te máá tíñuú xíní já ní kajini-de ichi nüu kána ndikandii, yoxnúu-tí nuu-dé onde ni jaa-tí nüu kátuu súchí lúlí-ún. Te yúan ni jukuiñi-tí.

10 Te nuu ni kajini-de tiñuú xíní-ún, te ni kákusií xáan iní-de.

11 Te ni kívi koyo-de ini ve'e. Te ni kajini-de nuu súchí lúlí-ún jíín náa-i María. Te ni kajukuiñi jítí-de nuu-í. Te ni kachiñú'ún-de-i. Te ni kajuña-de janu-dé. Te ni kasoko-dé oro, jíín súisia kutú, jíín súisia ua nuu-í.

12 Te ni kaskoto jani-de. Te ni jini-de ja tú no'on-de nuu Herodes. Yúan ingá ichi káno'on-de nuu-de.

13 Te kája'an-de. Yúan-na te iin ndajá'a máá Tatá, ni skóto-ya José nuu kixí-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Ndükoo, te ki'in-ro súchí lúlí jián jíín náa-i, te ki'in-ro onde nuu Egipto. Te kunchaa-ro yúan onde kastu'un-rí nuu-ro. Chi a yani nandukú Herodes súchí lúlí

jián já ká'ni-dé-i. Achí. ¹⁴Te José, ni nata'ū núu-dé. Te ni ndukoo-de. Te ni ki'in-de súchí lúlí jíin náq-i kája'an núu-de onde nuu Egipio. ¹⁵Te ni kandee-de yúan onde ni ji'i Herodes. Te ni skíkuu tu'un ni ka'an máá Tatá jíin cháa ni jani tu'un-ya: Onde nuu Egipio ni kana-ri Se'e-ri vai-i, áchí.

Ja ní kaja'ni-dé súchí yíí lúlí

¹⁶Yúan-na te Herodes ja ní jini-de ja súan ni kasákátá cháa ndichí núu-dé, te ni kití xaan iní-de. Te ni tájí-de soldado kája'an. Te ni kaja'ni táká súchí yíí lúlí úu kuiá jíin já lúlí-ga ká'io-i ini nuu Belén jíin táká ndañúu, nátu'un ni ni'lín vá'a-de tu'un kívì ní ka'an chaa ndichí-ún jíin-de. ¹⁷Yúan ní skíkuu tu'un ni ka'an Jeremías chaa ni jani tu'un Dios, chi ni ka'an-de: ¹⁸Ini nuu Ramá ni jini so'o-ri ja kánda'i te kández'e kó'ó. Raquel, ndé'e-ña já sé'e-ña. Te tú kuní-ña ndúsii iní-ña, chi ni ndi'i-i, ni kanaa. Achí. ¹⁹Te vásá ní ji'i rey Herodes. Te iin ndajá'q máá Tatá, ni skóto jani-ya José onde nuu kandee-de nuu Egipio. ²⁰Te ni ka'an-ya jíin-de: Ndukoo, te ki'in-ró súchí lúlí jián jíin náq-i, te no'on-ro nuu Israel kunchaaq-ro, chi a ni kaji'i ja kákuní ka'ni súchí jián núu. Achí. ²¹Yúan-na te ni ndukoo-de. Te ni ki'in-de súchí lúlí-ún jíin náq-i. Te kuano'on-dé nuu Israel. ²²Te ni ni'lín-dé tu'un ja Arquelaor tá'u tínu ini nuu Judea, ni jukuiñi-de nuu táq-de Herodes. Te ni yu'ú José ki'in-de yúan. Te Dios, ni skóto jani-ya José. Yúan kuá'an-de iin ndañúu Galilea. ²³Te ni jaa-de

iin nuu nání Nazaret. Te yúan ni kanchaaq-de. Te ni skíkuu tu'un ni kaka'an chaa ni kajani tu'un Dios: Chaa nuu Nazaret kunání-yá, áchí.

Juan, chaa skuánducha

3 Te jíka kívì ní chaa Juan chaa skuánducha kándij-de nuu nú'un té'é ndañúu Judea. Te ni jani-de tu'un. ²Te ni ka'an-de: Nakani iní jíná'an-ró, chi a yani koo nuu nátu'un andíví, áchí-de. ³Chi siki cháa yá'a ni ka'an Isaías, chaa ni jani tu'un Dios onde saá: Hin ndajá'q, kana jaa-de onde nuu nú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máá Jító'o-yo, te sándoo-ró íchi-yá. Achí. ⁴Te sa'ma ní nü'un Juan, ni kuu ixi camello. Te ni nu'ní iin sánchezii nii chí-de. Te ndeyu ní yee-dé ni kuu ndikuá'yú jíin ndúxi yoko. ⁵Yúan-na te nayivi nuu Jerusalén jíin táká nayivi nuu Judea jíin táká nayivi yúñuu Jordán, ni kenda koyo-i nuu-dé. ⁶Te ni skuánducha-dé-i ini yucha Jordán. Te kánakani ndaqa-i kuachí-i yúan. ⁷Te ni jini-de ja vái koyo kua'a cháa fariseo jíin cháa saduceo nuu skuánducha-dé-ún. Te ni ka'an-de jíin: Se'e koq kákuu-ró. Ndéja ní kastá'an nuu-ro já kúnu-ró kóto-ró juicio ja chaa. ⁸Núsáá te sá'a-ró tínu ja á ni nakani ini-ro-ún. ⁹Te ma káni ini-ro ká'an-ro: Abraham kúu tách-yo. Chi ká'an-ri jíin-ró já kúu-ni sá'a Dios ja táká yuú yá'a nduu se'e Abraham. ¹⁰Te vina a kátú tú'a hacha ja xítí yúnu onde yo'o. Te táká yunu já tú kúun nde'e vá'a, xítí te kívì nuu ní'ú'un. ¹¹Ko I'a vai ichi yatá-rí, ná'nú-ga kúu-ya vásá rúu. Te tú kúñá'nú-ri kundiso-ri ndijan-yá. Máá-yá skuánducha-yá

róo jíín Espíritu Santo jíín nū'un.
12 Te tíin-ya pala chíxí'u trigo. Te xndéché-yá te nastútú-yá trigo ndívì ini yaka-ya. Te ka'mu-ya paja-ún nuu nū'un ja má ndá'va kuti-gá, áchí Juan.

Ja ní janducha Jesús ni sá'a Juan

13 Yúan-na te ni kenda Jesús ini nuu Galilea. Te ni chaa-ya yúcha Jordán nuu Juan náv'a skuánducha-dé-ya. **14** Ko Juan, tú ní kuní-de, chi ni ka'an-de jíín-yá: Sua kánúu já skuánducha máá-ní náá, naja vái-ní nuu-ná núsáa, áchí-de. **15** Ko ni ka'an Jesús jíín-de: Vina te sá'a-ró, chi súan kánúu skíkuu-yó táká tiñu va'a, áchí-ya. Yúan-na te vásá ní skuánducha-dé-ya. **16** Te nuu ní kuu ni janducha Jesús, te ni nana-ni-ya iní nducha. Te ni nuña andíví. Te ni jini-ya Espíritu Dios júngava vai nátu'un paloma. Te ni jinu siki-yá. **17** Te ni kenda iin tu'un ichi andíví ní ka'an: Ya'a kúu Se'e-ri ja kúndá'lú iní-ri-i, te kúsiñ iní-ri jíín-i, áchí.

Siki já ní jito nchaq tá'an kui'nä jíín-yá

4 Yúan-na te ni jaq Jesús onde nuu nū'un té'é ní sá'a Espíritu, náv'a koto nchaq tá'an kui'nä jíín-yá. **2** Te uu xiko ndúu, uu xiko nūú, ni jo ndichä iní-ya. Yúan-na te vásá ní ji'i-ya sóko. **3** Te ni jaq kui'nä ní jito nchaq tá'an jíín-yá. Te ni ka'an jíín-yá: Te nü Se'e Dios kúu-ró, te ka'an jíín yúu yá'a ná ndúu staa, áchí. **4** Te ni ka'an-ya jíín: Yósó nūu tutú: Nasu máni máá stáa kée cháa te kuchaku-de, chi suni kánúu tú'un ká'an Dios, áchí-ya. **5** Yúan-na te

kui'nä-ún, kua'an jíín-yá máá nūu ij. Te yúan ni kaa jíín-yá xini torre ve'e ij. **6** Te ni ka'an jíín-yá: Nú Se'e Dios kúu-ró, te súngava-ró máá-ró ondé nuu nū'un, chi yósó nūu tutú: Tájí-yá ndajá'la-yá kii siki-ro, te kunu nchaa-ya róo náv'a tú stuji-ró jál'a-ro nūu yúu, áchí. **7** Te ni ka'an tuku Jesús jíín kuí'nä-ún: Suni yósó-gá nuu tutú: Ma kóto nchaa-ro máá Tatá-ro Dios, áchí-ya. **8** Te inga jínu ni jaka kui'nä-ún-ya kuá'an jíín-yá xini fin yuku súkún xáan. Te ni stá'an táká nuu luu níi núyívi nuu-yá. **9** Te ni kachi jíín-yá: Táká nuu yá'a kuq'a-ri nuu-ro nü jukuiñi jítí-ró te chiñú'ún-ró rúu, áchí. **10** Yúan-na te ni kachi Jesús jíín kuí'nä-ún: Satanás, kuxio kuá'an, chi yósó nūu tutú: Chiñú'ún-ró máá Tatá Dios máá-ró, te nuu máá fin-ni-ya kuátiñu-ró, áchí-ya. **11** Yúan-na te ni kuxio kui'nä-ún kua'an. Te ni chakoyo ndajá'la andíví ní kajatínu nuu-yá. **12** Te nuu ní jini tu'un Jesús ja kández Juan vekqa, te kuano'on-yá nuu Galilea. **13** Te ni xndóo-ya nüu Nazaret. Te ni jaq-ya nüu Capernaum. Te nüu-ún ncháá yani yu'u mar mañú nüu Zabulón jíín nüu Neftalí. Te ni kanchaa-ya yúan, **14** Náv'a ná skíkuu tu'un ni ka'an Isaías chaa ni jani tu'un Dios: **15** Nüu Zabulón jíín nüu Neftalí ichi nüu mar inga lado yúcha Jordán, kúu nuu Galilea nayiví sín nación. **16** Te nayiví-ún káxiukú-i nüñáa, te ni kajini-i iin luz ká'nu. Te ni kundijin nuu nayiví kákuní naa, áchí-de.

Ndasa ni kejá'á Jesús jáni-ya tú'un

17 Onde saá ní kejá'á Jesús jáni-ya tú'un: Nakani ini jiná'an-ró, chi

a yani koo ñuu natu'un andíví, áchí-ya. ¹⁸Te jíka Jesús yu'u mar Galilea kua'an-ya. Te ni jini-ya nuu úu tá'an ñani, iin Simón ja nání-de Pedro, te inga Andrés ñani-de. Te káskuita ka'nu-de ñunu-dé iní mar. Chi chaa kátiin tiyáká kákuu-de.

¹⁹Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná nás'a-ri róó chaa tiin ñayivi, áchí-ya. ²⁰Yúan-na te ni kaxndoo-ni-de ñunu-dé. Te ni kandikin-de-ya. ²¹Te ni ja'a-ya yúan kua'an-ya. Te ni jini-ya nuu úu-ga tá'an ñani, Jacobo se'e Zebedeo, jíin ñaní-de Juan. Te kájin-de iní barco jíin ták-de Zebedeo, kánaku'ni-de ñunu-dé. Te ni kana-ya xiní-dé. ²²Te chaa-ún, ni kaxndoo-ni-de barco jíin ták-de. Te ni kandikin-de-ya. ²³Te ni jika kuu Jesús níi ñuu Galilea, ni stá'an-ya tú'un iní ve'e sinagoga máá-de. Te jáni-ya tú'un ja koo ñuu Dios. Te násáva'a-ya táká ñayivi káku'u jíin táká nuu 'u'-i. ²⁴Te ni jicha tu'un-ya kuá'an níi ñuu Siria. Te nuu-yá ni kakinchaka-i taká ñayivi káku'u. Ñayivi káta'an tiní nuu kué'e, jíin táká ñayivi káyaji ní'ní, jíin já tá'an tachi kíni, jíin já jí'i yí'i, jíin já nduyúnú, ndi'i-i, ni nasáva'a-ya-í.

²⁵Te kua'a ñayivi ñuu Galilea, jíin ñuu Decápolis jíin ñayivi ñuu Jerusalén, jíin ñuu Judea, jíin ñuu inga lado yucha Jordán, ni kandikin-i-ya.

Tu'un ni stá'an-ya ondé nuu yúku

5 Te ni jini-ya nuu ñayivi kuá'a. Te ni kaa-ya kuá'an-ya yúku. Te ni jungoo-ya. Te chaa káskuita jíin-yá, ni jakoyo-de nuu-yá yúan. ²Te ni stá'an-ya tú'un yá'a nuu-dé:

Tu'un xáán ndatu

³Xáán ndatu ñayivi káta'an ndá'u iní aňú-i, chi kuu kívi-i ini ñuu Dios natu'un andíví. ⁴Xáán ndatu ñayivi kández'e, chi ndusii iní-i sá'a-ya. ⁵Xáán ndatu ñayivi vítá iní, chi ni'ín-i níi ñuyivi kúu ta'u-í. ⁶Xáán ndatu ñayivi kákuu xaan iní-i skíkuu-i táká tiñu ndaa, chi kuu ja kákuni-i. ⁷Xáán ndatu ñayivi kákundá'u iní tá'an, chi suni ni'ín-i tu'un kundá'u iní. ⁸Xáán ndatu ñayivi ndoo iní aňú-i, chi kuni-i nuu Dios. ⁹Xáán ndatu ñayivi kánasámaní tá'an, chi kunání-i se'e Dios. ¹⁰Xáán ndatu ñayivi kájika jínu siki já kásá'a-i tiñu ndaa, chi kuu kívi-i iní ñuu Dios natu'un andíví. ¹¹Xáán ndatu máá-ró jíná'an-ró nü káka'an ndiv'a-i jíin-ró te káchindikin-i róó te kákají-i róó siki rúu vasa tú kuachi-ró. ¹²Sii xáan kóo iní-ro, chi ká'nu xaan tá'u-ro ío onde andíví. Chi suán ni káchindikin-i chaa ni kajani tu'un Dios ni kikoyo xna'an-ga vásá róó.

Chaa natu'un nii, jíin luz

¹³Máá-ró kákuu natu'un nii ñuyivi. Ko nü nii-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a inga jínu. Tuká tiñu kutí, chi sua kacha-ro kí'in te kuañu-i siki. ¹⁴Máá-ró kákuu natu'un luz ñuyivi. Hin nuu kándezee xini yúku, ma kúu kundee sa'i. ¹⁵Ni tú skuikín-ro hin yiti te chindee-ró kayú chii nündóó, chi sua kundií nuu candelero te stúun nuu já káxiukú iní ve'e. ¹⁶Súan stá'an-ro luz máá-ró nüu táká ñayivi, nává'a ná kuní-i tiñu va'a kásá'a-ró, te

ná nákana jaa-i máá Táa-ro já kánchaaq-ya ondé andíví.

Síki tú'un ley aná'án jíín tú'un Jesús

¹⁷ Mä káni ini-ro jíná'an-ró já vái-ri xnáa-rí ley jíín cháa ni kajani tu'un Dios. Na tú vái-ri xnáa-rí chi sua skíkuu-ri. ¹⁸ Chi jandáa_ ká'an-ri jíín-ró: Ondé kívi náá ándíví jíín níyívi, ni iin jota te ni iin punto ma náá kúti nuy tutú ley onde nú tú skíkuu táká tu'un ká'an ley. ¹⁹ Te nú iin chaa tú jándatu-de nuu fiin tu'un tá'u tíñu yá'a, vasa tu'un lúlí kúu, te nú stá'an-de nuu sáva-ga ñayívi sá'a-i súan, chaa-ún kuu-de nátu'un iin mozo lúlí iní nuu Dios nátu'un andíví. Ko nú sua jándatu-de te stá'an-de, yúan-na te kuu-de iin chaa kúñá'nú onde iní nuu Dios nátu'un andíví. ²⁰ Chi a ká'an-ri jíín-ró: Nú tú va'a-ga koo tíñu ndaa kásá'a máá-ró vásá tíñu kásá'a chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo, te ma kívi kuti-ro iní nuu Dios nátu'un andíví.

Síki tú'un ísíki ncháa_ tákán

²¹ A ni kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya jíín cháa aná'án: Mä ká'ni-ro ndfyi, te nani chaa nú ka'ni-dé ndiyi, te ki'in-de nuu justicia. ²² Ko ruu, ká'an-ri jíín-ró: Nú iin chaa kití ini-de nuu ñaní-de, ná kí'in-de nuu justicia. Te nú iin chaa ka'an ndíva'a-de nuu ñaní-de, ná kí'in-de nuu junta. Te nú iin chaa ka'an-de: Róó tasi, achi-de, ná kí'in-de juicio infierno. ²³ Ko nú kándá'a-ró já sokó-ro ni chaq-ro jíín núu altar, te nú yúan ni nuku'un ini-ro já jito u'ü ñaní-ro róó, ²⁴ Te skéndoo-ro já sokó-ro-ún nuu altar yúan, te

kí'lín-ro te ndumaní-ro jíín ñaní-ro xna'an-ga. Yúan-na te vásá cháa-ro te sokó-ro. ²⁵ Yachi ndatu'ún vá'a-ró jíín cháa jito u'ü róó nini ká'lín-ro jíín-de ichi. Chi nú túu, te ku'a-de róó nuu juez. Te juez ku'a-de róó nuu policía, te kundee-ró vékaa. ²⁶ Te jandáa_ ká'an-ri jíín-ró já má kénda kuti-ro yúan, onde nú tú chunáa-ro táká centavo. ²⁷ Ni kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya saá: Mä kúsíki ncháa_ tákán-ró. ²⁸ Ko ruu, ká'an-ri jíín-ró, nú ndé'e fiin chaa nuu fiin ña'an já kusú-de jíín-ña kuní-de, yúan-na te a ni ísíki ncháa_ tákán-de jíín ñá'an-ún iní añú-de. ²⁹ Te nú nduchi-ro lado vá'a-ró kuní skívi róó nuu ío kuachi, tava te skána-ró ná kí'in. Chi va'a-ga ja náa fiin nduchi-ro, nasu já kóo ndí'i yiki kúñu-ró kí'in nuu infierno. ³⁰ Te nú nda'a vá'a-ró kuní skívi róó nuu ío kuachi, xiti te skána-ró ná kí'in. Chi va'a-ga ná náa fiin nda'a-ro nasu já kóo ndí'i yiki kúñu-ró kí'in nuu infierno. ³¹ Te suni onde saá ni ka'an: ná ndéja_ kuní xndóo ñasí'i, te ná kuá'a tutu ndúsíin nuu-ñá. ³² Ko ruu, ká'an-ri jíín-ró: ná xndóo iin chaa ñasí'i-de, ko nasu já tiní iní-ña, yúan-na te sá'a-de ja ísíki ncháa_ -ña-dé. Te nú iin chaa, natanda'a-dé jíín ñá'an-ún, te ísíki ncháa_-de tákán-de.

Síki tú'un káká'añ téyíí

³³ Te suni ni jini so'o-ro tú'un ni ka'an-ya jíín cháa aná'án: mä ká'an ni lín-ro chi skíkuu-ró táká tu'un ni kee yu'u-ro núu Dios. ³⁴ Ko ruu, ká'an-ri jíín-ró: Mä ká'an téyíí kúti-ro, ni síki ándíví, chi silla Dios kúu. ³⁵ Ni síki níyívi, chi teyu

nuu káxndíi ja'q'-yá kúu. Ni sik̄i ñuu Jerusalén, chī ñuu máá Rey ná'nú kúu. ³⁶Te suni m̄a ká'an ni'lín-ro sik̄i xiní-ro, chī m̄a kúu sá'a kuti-ro já ndúu kuíjín xí ndúu túún iin ixi-ro. ³⁷Ko ka'an-ro: Vee táq, túu táq, achi-ro, chī nū skáa-ga-ro ká'an-ro, tu'un káñáá kúu. ³⁸Nī kajini tu'un-ro já ní ka'an-yá jíín cháa aná'án: Nduchi jíín ndúchi, te nu'un jíín nū'un naqunáa, áchí. ³⁹Ko ruu, ká'an-rī jíín-ro: Mā kasú-ro nūu cháa ñáá. Chī nū ndé ch̄a kuní-de stují-dé yiki nūu-ro lado vā'a, te suni kuq'a-ro ìngá lado ná stují-dé. ⁴⁰Te nū ndé ch̄a kuní kanqá jíín-ro, te kuanchaa-de sa'ma-ro, te suni kuu kuq'a-ro tñkachí-ro nūu-dé. ⁴¹Te nū ndé ch̄a skáka-de róo iin kilómetro, te kaka-ro úu jíín-de. ⁴²Ch̄a jikán nuu-ro, nuu-dé kuq'a-ro. Te ch̄a kuní ki'in nūu-de nuu-ro, mā sásá'lán-ro kuá'a-ro nūu-dé.

Ndasa kánúú kúmaniyo jíín cháa kájito u'ü yóó

⁴³Nī kajini tu'un-ro já ní ka'an sáá: Kundál'ú iní-ro tá'an-ro, te koto u'ü-ro cháa jíto u'ü róó, áchí. ⁴⁴Ko ruu, ká'an-rī jíín-ro: Kundál'ú iní-ro cháa kájito u'ü róó. Te ka'an va'a-ro jíín cháa káka'an sik̄i-ro. Te sá'a va'a-ro jíín cháa kákiti iní nuu-ro. Te kakán ta'u-ro já'q cháa ká'an ndiv'a ja jíín-ro te káchindikin róó. ⁴⁵Náv'a ná kúu-ro sé'e máá Táa-ro já kánchaa-ya ándíví, chī máá-yá já'a-ya ndíkandii sik̄i ñayivi ñáá jíín sik̄i ñayivi vā'a. Te skúun-ya saú sik̄i ñayivi kásá'a tiñu va'a jíín sik̄i ñayivi kásá'a tiñu ñáá. ⁴⁶Chī nū mani-ro jíín cháa mani jíín-ro, naqún

ní'lín-ro. Á tú suni súan kásá'a chaa xíní. ⁴⁷Te nū máni ñani-ro ká'an luu-ro jíín, te naqún sá'a-ga-ro núsáá. Á tú suni súan kásá'a chaa síin nación. ⁴⁸Núsáá te ná sýíja va'a-ro máá-ro jíná'an-ro, nátu'un ío va'a máá Táa-ro kánchaa-ya ándíví.

Cuenta caridad

6 Koto va'a-ro máá-ro. Mā sá'a ndijin-ro táká tiñu va'a-ro náv'a nde'ë ñayivi nūu-ro, chī nū súan te tú na ta'u-ro kuá'a máá Táa-ro já kánchaa-ya ándíví. ²Te nū sá'a-ro caridad, mā tiví-ro corneta nátu'un ch̄a uu xiní káxiukú-de iní ve'e sinagoga jíín núyá'u. Chī súan kásá'a-de náv'a nakana jaa-i-de. Ko jandáá ká'an-rī jíín-ro já a nī kani'lín-dé ta'u-dé. ³Ko nū sá'a-ro caridad, mā kuní nda'a vésé-ro naqún sá'a nda'a vā'a-ro, ⁴Náv'a sá'a salí-ro caridad-ún. Chī máá Táa-ro, jiní-ya já ní sá'a sa'lí-ro. Yúan-na te mā'ñú táká ñayivi te kuq'a-ya tá'u kúu-ro.

Já jikán ta'u-yo jíín Padre Nuestro

⁵Te nū jikán ta'u-ro, te mā sá'a-ro nátu'un ch̄a uu xiní. Chī máá-de, kákusii iní-de kakán ta'u-dé iní ve'e sinagoga jíín jikí yá'ya náv'a ná kuní ñayivi nūu-dé. Ko jandáá ká'an-rī jíín-ro ja a nī kani'lín-dé ya'u-de. ⁶Ko róó nū jikán ta'u-ro, ndívi iní ve'e-ro te kasú-ro yúxé'ë-ro. Te kakán ta'u-ro nūu máá Táa-ro já kánchaa sa'lí-ya. Chī máá Táa-ro, jiní-ya já súan sá'a sa'lí-ro. Yúan-na te mā'ñú táká ñayivi te kuq'a-ya tá'u kúu-ro. ⁷Te nū jikán ta'u-ro, mā kée xió kuiñí-ro ká'an-ro nátu'un kásá'a ch̄a síin nación, chī

kájani inj-de ja súan ná'án ká'an-de, te vásá jíni so'o-ya. ⁸Núsáá te mä sá'a-ró nátü'un kásá'a máá-de. Chi Táa-ro, a jiní-ya naún ndatíñu kánandi'i-ro ondé té cha'an-ga kakán-ro nuuyá. ⁹Núsáá te sua kakán ta'u máá-ro: Táa máá-ná ja kánchaqá-ní onde andíví, ná nákana jaa-ná níí jíín sí'ví-ní. ¹⁰Te ná koo ñuunuu tá'ú-ní tiñu. Te ná koo táká tiñu játa'an injí máá-ní, nátü'un íó injí andíví suni súan ná koo injí ñuyívi yá'a. ¹¹Staq káyee-ná táká kívi, kuqa'-ní nuuná vina. ¹²Te nátü'un kásá'a-ná tuká'nu injí-ní nuunuu ñayívi kásá'a falta nuuná, suni súan sá'a-ní tuká'nu injí-ní nuunuu ja sá'a-ná falta nuuní. ¹³Te mä skívi-ní náá koto nchaqá-i náá, chi sua nama-ní náá nuukíni nuukuí'a. Chi máá-ní kúu I'a tá'ú tiñu, te tíñ-ní fuerza, chi kúñá'nu-ní níí káni. Súan ná koo. Amén. Achi-ro. ¹⁴Chi nú sá'a-ró tuká'nu injí nuuñayívi kásá'a falta jíín-ro, te suni súan máá Táa-ro ondé andíví sá'a-ya tuká'nu injí nuuñayívi kásá'a falta jíín-ro, te suni súan máá Táa-ro ondé andíví mä sá'a-ya tuká'nu injí nuuñayívi.

Tu'un kondicha ini-yo

¹⁶Ko nú ká'io ndicha ini-ro, te mä sá'a-ró nátü'un kásá'a chqa uu xini já kájito xíí-de. Chi máá-de kástují-dé nuudé náva'a stá'an-de máá-de nuuñayívi ja ndichá injí-de. Chi jandáá ká'an-ri jíín-ro já ní kani'in-dé ya'u-de. ¹⁷Ko máá-ro, nú ndicha ini-ro, te chi'lí-ro aceite xini-ro te nakiti nuuro, ¹⁸Náva'a tú stá'an-ro máá-ro nuutáká chqa ja

ndichá injí-ro, chi nuu máá Táa-ro já kánchaqá sa'í-ya stá'an-ro máá-ro. Te máá Táa-ro já ndé'é sá'í-ya, kuqa'-ya yá'u-ro kuni táká ñayívi.

Ndasa kaya yaji

¹⁹Mä kayá-ro yají-ro iní ñuyívi yá'a, chi chaa tijkixin te kana si'in yóó, te tíví. Te suni kuu kívi ñakuí'ná te sákuí'ná kí'in jíín. ²⁰Ko kaya-ro yají-ro ondé andíví, chi yúan mä kúu chaa tijkixin te ni mä kúu kana si'in yóó já stíví. Te yúan ni mä kúu kívi ñakuí'ná já sákuí'ná kí'in jíín. ²¹Chi nuu kández yaji-ro, yúan kúu nuu kuítu iní-ro jíín. ²²Lámpara yiki kúñu kúu nduchi. Te nü nduchi-ro íó va'a, níí-ni yiki kúñu-ró ndíi ncháá. ²³Ko nü nduchi-ro káñáá, te níí-ni yiki kúñu-ró kández ñuñáá. Súan íó te nü luz ñáva'a-ró kúu ñu'un tuún, násaa-ga ñuñáá koo núsáá. ²⁴Ni iñ mozo mä kúu kuatíñu-de nuu úu jito'o. Chi kití injí-de nuu fín te kumaní-dé jíín ingá, xí kuándatu-de nuu fín te saní'in injí-de nuu ingá. Mä kúu kuatíñu-ró núu Dios jíín núu tú'un kúká.

Mä nákani injí-yo sikí já kúchaku-yo

²⁵Núsáá te ká'an-ri jíín-ro: Ma nákani injí-ro sikí já kúchaku-ro, nú ndasa kee-ro, xí nú ndasa ko'o-ro, ni sikí yíki kúñu-ró, nú ndasa kundii kunamá-ro. A tú kánúú-gá vida-ro vásá já kée-ro, te yiki kúñu-ró vásá sá'ma-ro náún. ²⁶Nde'é-ro tísaa andíví tú jítu-tí, ni tú nástutú-tí, ni tú náchiva'a-tí iní yaka-tí. Chi máá Táa-ro ándíví skée-yá-tí. Á tú kánúú-ga-ro vásá kíti-ún. ²⁷Ko ndé róó ja súan nákani

ini-ro te á kuu chísó-ga-ro máá-ró fin yíkí náún. ²⁸Najá kánakaní ini-ro sikí sá'ma. Nde'é ndasa kája'nú ita yuku. Tú sátiñu, ni tú tátu. ²⁹Ko ká'qan-ri jíín-ro, ja rey Salomón kívi ní kuñá'nu xaqan-dé, ni tú ní kúu ku'un-de iin sa'ma súan nátu'un ita-ún. ³⁰Te Dios, nú súan skúnamá-ya itá yuku-ún ja ío vina te yuchaqan kayu nuu ñú'ün, naga ní kuu ja má skúnamá-ya róó te najá tú kákandíja va'a-ro. ³¹Núsáá, te ma nándi'i ini-ro, ndasa kee-yo, xí ndásá ku'un-yó, achi-ro. ³²Chi ñayiví siín nación kándukú táká ndatíñu jián. Ko máá Táa-ro ondé andíví, a jiní-ya já kánandi'i-ró táká ndatíñu yá'a. ³³Ko kánúú-gá ja ndukú ndéé-ró kívi-ró iní nuu nuu tá'u Dios tiñu. Te sá'a-ro tíñu ndaá nátu'un sá'a máá-yá. Yúan-na te ku'a-ga-ya táká ndatíñu-ún nuu-ro. ³⁴Núsáá te ma nákani ini-ro já kúu yuchaqan, chi yuchaqan te nakani ini-ro jíín túndó'o-ún. Chi vina kúu vina te yuchaqan kúu yuchaqan.

Ma nákuxndíi sikí tá'an

7 Ma nákuxndíi-ró sikí ñayiví, nával'a ma nákuxndíi-i sikí máá-ró. ²Chi nátu'un nákuxndíi-ró sikí ñayiví-ún, suni súan nakuxndíi-i sikí máá-ró. Chi jíín kú'a ja káchikua'á-ro, suni nakukuá'lá-ro. ³Te najá ndé'e-ró já kándee mí'ín nduchi nání-ro. A tú nákani ini-ro já in vitu kándee nduchi máá-ró. ⁴Najá ká'qan-ro jíín nání-ro: Kundatu, ná táva-rí mí'ín kándee nduchi-ro, te tú nákani ini-ro já kándee iin vitu nduchi-ro náún. ⁵Chaa uu xini, xna'lan-ga tava-ro vitu kándee nduchi máá-ró.

Yúan-na te kuu nde'é vá'a-ro te tava-ro mí'ín kándee nduchi nání-ro. ⁶Ma kuá'a-ro ndatíñu ij núu t'i'ina jíná'an-ti, ni ma skána-ro perla-ro núu kini jíná'an-ti. Chi nú súan te kuañu-ti sikí, te naxió káva-ti íchi núu-ro te chuxní-tí róó.

Kakan-yo núu-yá te ni'in-yo

⁷Kakan, te kua'a-ya núu-ro. Ndúkú, te ni'in-ro. Ka'qan, te ná núña ve'e kívi-ró. ⁸Chi chaa jikán, te kii nuu-dé. Te chaa ndúkú, ní'in-dé. Te chaa ká'qan, te núña ve'e kívi-de. ⁹Ndé iin staq núu-ro, te ku'a-ro fin yuu núu-í náún. ¹⁰Xí nú jikán-i iin tiyáká te ku'a-ro fin koq núu-í náún. ¹¹Te nú róó, vasa chaa náá kákuu-ró, te kájini-ro kuá'a-ro ndatíñu va'a nuu sé'e-ro, naga máá Táa-ro já kánchaa-ya andíví, ja má kuá'a-ya ndatíñu va'a nuu cháa jikán nuu-yá núsáá. ¹²Núsáá te táká tiñu ja kuní-ro já sá'a ñayiví jíín-ro, suni súan sá'a máá-ró jíín-i, chi súan ká'qan tutu ley jíín cháa ni kajani tu'un Dios.

Sikí úu ichi

¹³Kívi koyo-ró íchi yúxé'él túu, chi jichá yuxé'él te ká'nu ichi já kuá'qan nuu náá ñayiví. Te kua'a-í kfvi koyo-i kua'an-i ichi-ún. ¹⁴Chi tuu yuxé'él te lúlí-ni ichi já kuá'qan nuu ní'in tá'u-í kuchaku-i. Te yaku-ni-i káni'in-í ichi-ún.

Nde'e yúnu vá'a jíín yúnu náá

¹⁵Te koto-ró máá-ró núu cháa kájani tu'un tú'uń já vái-de nátu'un riij jító-de, ko ichi iní-de kándee yi'li kití xáqan. ¹⁶Jíín tíñu kásá'a-de

te kuni-ro-dé. Á kuu tákín-ró uva xini nú íñú, xí kúu tákín-ró mérkexé xini íñu kímí. ¹⁷ Súan kúu, ja táká yunu vá'a kúun nde'e vá'a xini, ko yunu ñáá kúun nde'e ñáá xini. ¹⁸ Hin yunu vá'a mä kúu kuun nde'e káñáá xini. Te ni iin yunu káñáá, mä kúu kuun nde'e vá'a xini. ¹⁹ Taká yunu tú kúun nde'e vá'a xini, ná xítí, te ná kí'in nuu ñú'un kayu. ²⁰ Núsáá te súan jíín ndé'e kúun xini, te kuni-ro naúun yunu kúu. ²¹ Nasu ndí'i ñayivi ká'an Táta, Táta, jíín-rí, kívi iní ñuu natu'un andíví. Chi máni ñayivi skíkuu tiñu kuní máá Táa-ri, I'a kánchaq andíví. ²² Kívi-ún, te ka'an kua'a ñayivi jíín-rí: Táta, Táta, nasu ní kajani-ná tu'un jíín sí'ví-ní, te ni kakiñi'in-ná tachí kíni kája'an ja ní kasá'a-ná kua'a tiñu ñá'nú jíín sí'ví máá-ní náún. Achi-i. ²³ Yúan-na te ka'an ni'in-ri jíín ñayivi-ún: Tú ní jiní kuti-rí róó. Kuxio ki'in-ro, chi chaa kásá'a tiñu chá'án kákuu-ró.

Síki úu ve'e ja síin síin íin ja'a

²⁴ Te táká chaa jíni so'o tu'un ká'an-ri yá'a te skíkuu-de, te kuu-de natu'un iin chaa ndichí. Te chaa-ún, ni jani-de iin ve'e síki íin kava. ²⁵ Te ni kuun sau, te ni jinu nducha ñú'un, te ni kee tachí xáan, te ni kákaja vé'e-ún. Te tú ní nduá, chi kándii síki káva. ²⁶ Te táká chaa jíni so'o tu'un ká'an-ri yá'a, te tú skíkuu-de, te kuu-de natu'un iin chaa xíní ñáá. Te chaa-ún, ni jani-de iin ve'e nuu ñítí. ²⁷ Te ni kuun sau, te ni jinu nducha ñú'un, te ni kee tachí xáan, te ni kákaja vé'e-ún. Te ni ndua-ni, te ni naa ii, áchí-ya jíín-i. ²⁸ Te nuu ni jinu ni ka'an Jesús táká tu'un yá'a, te

taká ñayivi kuá'a-ún, ni kanaa iní-i kájini so'o-i tu'un ni stá'an-ya. ²⁹ Chi ni stá'an-ya núu-í natu'un chaa ndiso tíñu, nasu natu'un chaa káchaa tutu.

Ja ní nasává'a-ya íin chaa té'yü ndí'i

8 Te ni nuu Jesús vai-ya yúku-ún. Te ni kandikin kua'a ñayivi-yá. ² Te iin chaa té'yü ndí'i, ni chaq-de nuu-yá. Te ni chiñú'ún-de-ya, te ni ka'an-de jíín-yá: Táta, nú kuní-ní, te kuu nasándo-ní náá, áchí-de. ³ Te ni skáa Jesús nda'a-yá. Te ni ké'é-yá-de. Te ni ka'an-ya: Kuní-ri, ná ndúndoo-ró, áchí-ya. Te ndí'i té'yü-de-ún ni ndúndoo-ni. ⁴ Yúan-na te ni kachí Jesús jíín-de: Mä kachí kuti-ro nuu ní iin-i. Ko kuá'án, te stá'an-ro máá-ró nuu sutú. Te sokó-ro nuu-dé natu'un ni tá'u Moisés tiñu, náva'a kuni-de ja ní ndúndoo-ró, áchí-ya.

Ja ní nasává'a-ya mozo iin chaa kúu capitán

⁵ Te ni kívi Jesús nuu Capernaum. Te ni jaq iin chaa kúu capitán nuu-yá ká'an ndal'ú-de jíín-yá: ⁶ Táta, mozo-ná kátíu-í ve'e-ná ni kuyúnú-i te ndó'o xaan-í, áchí-de. ⁷ Te ni kachí Jesús jíín-de: Ki'in máá-rí te nasává'a-ri-i, áchí-ya. ⁸ Te ni ka'an capitán jíín-yá: Táta, nasu chaa va'a kúu-ná ja kívi-ní iní ve'e-ná, chi ná ká'an-ni-ní, te ná ndúva'a mozo-ná. ⁹ Chi máá-ná, suni chaa ndiso tíñu kúu-ná. Te ñává'a-ná soldado-ná. Te ká'an-ná jíín iin-de: Kuá'án, te já'an-de. Te jíín ingá-de: Na'an, te chaaq-de. Te jíín mozo-ná:

Sá'a ya'á, te sá'a-i. Achí-de. ¹⁰ Te ni jini so'o Jesús tu'un yá'a. Te ni naa iní-ya ndé'é-yá. Te ni kachi-ya jíin ñayiví káindikin-ya-ún: Jandáa ká'qan-ri jíin-ró, ja ní iní nuu Israel tú ní jiní-ri ni iin chaa kándija súan. ¹¹ Te ká'qan-ri jíin-ró, ja kíkoyo kua'a ñayiví íchi núu kána ndikandii jíin íchi núu kée ndikandii. Te jungoo-i jíin Abraham, jíin Isaac, jíin Jacob onde iní nuu nátu'un andíví. ¹² Ko ñayiví kákuu máá sé'e nuu nuu tál'ú-yá tiñu, kiñi'in-ya-í ki'in-i yata ké'e nuu náa. Te yúan nde'le-i te nakaji-í níi yú'u-í, áchí-ya. ¹³ Yúan-na te ni kachi Jesús jíin cháa kúu capitán. Kuá'án. Nátu'un ni kandíja-ró, te kuni-ro já súan ío, áchí-ya. Te mozo-ún ni nduvu'a-ni-i hora-ún.

Já ní nasával'a-ya náchisó Pedro

¹⁴ Te ni jaq Jesús ve'e Pedro. Te ni jini-ya náchisó-de kátuu-ñá yí'i kiji-ña. ¹⁵ Te ni tiin-ya ndá'a-ñá. Te ni kee kiji-ún-ña. Te ni ndukoo-ña. Te ni jatínu-ña núu-yá jíná'an-ya. ¹⁶ Te nuu ní iní, te nuu-yá ni chakoyo ja kándiso ñayiví káta'an tachí kíni. Te jíin tú'un-ni ká'an-ya, te ni kiñi'in-ya tachí-ún kája'qan. Te ni nasával'a-ya táká ñayiví káku'ü. ¹⁷ Nával'a ná skíkuu tu'un ni ka'an Isaías chaa ni jani tu'un Dios onde sáá: Máá-yá, ni naki'in-ya kué'le-yo, te ni janchaa-ya já ndó'o-yó, áchí.

Uu chaa ndukoo-de kundikin-de-ya

¹⁸ Te ni jini Jesús ja ní jíkó ndúu kua'a ñayiví ká'jin-i xiin-yá. Te ni tál'ú-yá tiñu ja ná já'a-i ki'in-i ingá lado. ¹⁹ Te nuu-yá ni jaq iin chaa cháa tutu. Te ni ka'an-de:

Maestro, kundikin-ná níi vasa ndé onde ki'in-ní, áchí-de. ²⁰ Te Jesús ni kachi-ya jíin-de: Taká ñukuii, ká'io yau kava káyili-ti, jíin tísaq andíví, ká'io taká-ti. Ko máá Sé'e chaa, túu nuu kusú-ya, áchí-ya. ²¹ Te inga chaa skuá'a jíin-yá, ni ka'an-de jíin-yá: Tátä, kua'a-ní tu'un ná kíchinduji-ná táa-ná xna'an-ga, áchí-de. ²² Te ni kachi Jesús jíin-de: Kundikin ruu ná kí'on. Skéndoo táká ndiyi-ún ná chínduji tá'an ndiyi jíná'an. Achí-ya.

Já ní jukuiñi tachí xáan ní sá'a-ya

²³ Te ni kiyi-ya iní iin barco. Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kandikin-de-ya kája'an-de jíin-yá. ²⁴ Te nuu mar ni ndonda iin tachí xáan, te su'maq ndúcha-ún, ni jasú siki barco. Ko máá-yá kixí-ni-ya. ²⁵ Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni jakoyo-de nuu-yá. Te ni kaxndukoo-de-ya. Te kák'a'an-de: Tátä, nama-ní yóó, chí naa-yo, áchí-de. ²⁶ Te ni kachi-ya jíin-de: Naja káyu'ü-ro. Tú kákandíja va'a-ró náún, áchí-ya. Yúan-na te ni ndukoo-ya. Te ni ka'an-ya núu tachí xáan-ún jíin núu ndúcha mar. Te ná'ín yúu-ni ni kuu. ²⁷ Te ni kayu'ü táká-de. Te kák'a'an-de: Ndé chaa kúu chaa yá'a, ja onde tachí jíin mar kájandatu nuu-dé, áchí-de.

Chaa káta'an tachí kíni onde ndañuú Gadara

²⁸ Te ni jaq-ya ingá lado mar ndañuú Gadara. Te onde ve'e añú ni kenda uu chaa káta'an tachí kíni. Te ni chakoyo-de nuu-yá. Te ja xáan-dé, te tú ni iin ñayiví jíka-i ichi-ún. ²⁹ Te ni kákana jaa-de:

Náún kuní-ní jíín-ná Jesús, Se'e Dios. Ni chaq-ní yá'a ja xndó'o-ní náá vasa té jaq-ga kívi náún, áchí-de. ³⁰Te onde jíká jíín máá-de ío iin tiku'ní kiní kájitu-tí. ³¹Te tachí kíni-úñ, ni kaka'an nda'ú jíín-yá: Nú kiñi'in-ní náá, te tájí-ní náá ná kívi koyo-ná iní tiku'ní kiní ká'jin yúan, áchí. ³²Te ni kachí-ya jíni jína'an: Kuángoyo núsáá, áchí-ya. Te ni kenda kája'an, te kuangoyo nuu tiku'ní kiní-úñ. Te tiku'ní kiní-úñ ni kajungoyo-tí fin yukáva onde ini mar. Te nuu mar ni kaji'i-tí. ³³Te chaq kándito-tí yúan, ni kajinu-de. Te ni jakoyo-de onde nuu. Te ni kajani-de taká tu'un jíín já ní kuu chaq ni kata'an tachí kíni-úñ. ³⁴Yúan-na te ndivii náyívi níu-úñ, ni kenda koyo-i kuata'an-i Jesús. Te ni kajini-i nuu-yá. Te ni kaka'an nda'ú-i jíín-yá ja ná kúxio-ya kí'in-ya níu-í.

Já ní nduva'a chaq ni kuyúnú

9 Yúan-na te ni kív-i-ya iní iin barco. Te ni naja'a-ya kuá'an-ya ingá lado mar. Te ni naja'a-ya níu-ya. ²Te nuu-yá yúan ni kakinchaka-i iin chaq ni kuyúnú kátuu-dé nuu fin jito. Te ni jini Jesús ja kákandíja-de. Te ni ka'an-ya jíín cháa ni kuyúnú-úñ: 'ijo, sández iní-ro. A ío tuká'nu ini nuu táká kuachi-ró, áchí-ya. ³Te yakü chaq káchaa tutu, ni kajani ini-de: Chaq yá'a ká'an ndiva'a-de. ⁴Te ni jini Jesús ja súan kájani ini-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Naja kájani náá iní-ro. ⁵Te ja úu tu'un yá'a, ndéja yíí-ga káa. Á ka'an-ri: A ío tuká'nu ini nuu táká kuachi-ró. Xí ká'an-ri: Ndukoo, te kaka-ró.

⁶Ko nával'a ná kuní-ro já máá Sé'e chaq ndiso-yá tínu nuu níyívi yá'a ja sá'a-ya túká'nu inj nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíín cháa ni kuyúnú yá'a núsáá: Ndukoo, te naki'in-ró jíto yuu-ro, te no'ón-ro vé'e-ró, áchí-ya jíín-de. ⁷Yúan-na te máá cháa-úñ, ni ndukoo-ni-de. Te kuano'on-dé ve'e-de. ⁸Te kua'a náyívi ká'jin-úñ, ni kajini-i ja súan ni sá'a-ya. Te ni kayu'ú-i. Te ni kanakana jaa-i Dios ja súan ni ja'a-ya fuerza nuu náyívi.

Já ní kana-ya xiní Mateo

⁹Te Jesús, ni ja'a-ya kuá'an-ya yúan. Te ni jini-ya níu fin chaq nání Mateo kánchaq-de nuu kútutú xú'ún níu. Te ni ka'an-ya jíín-de: Kundikin-ró ríu. Te ni ndukuiñi-de, te ni ndikin-de-ya. ¹⁰Yúan-na te ni yee-yá staq iní ve'e-de. Te suni kua'a cháa xíní jíín cháa ká'io kuáchi, ni jakoyo-de. Te ni kayee-dé staq jíín Jesús jíín cháa káskuá'a jíín-yá. ¹¹Te ni kajini chaq fariseo. Te ni kaka'an-de jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Naja yée Maestro máá-ró jíín cháa xíní jíín cháa ká'io kuáchi, áchí. ¹²Yúan-na te ni jini so'o Jesús. Te ni ka'an-ya: Chaa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de chaq tána, chi chaq káku'u kúu ja kájina níu'ún yúan. ¹³Kuá'án jíná'an-ró núsáá. Te skuá'a-ró naún tu'un kúu: Ná kúndá'ú imi tá'an-i kuni-ri. Nasu já sokó-í nuu-rí, áchí onde sáá. Chi tú vai-ri kana-ri xiní cháa ndaa, chi chaq ká'io kuáchi kána-ri xiní já ná nákani iní-de. Achí-ya.

Siki já kóndichä iní

¹⁴Yúan-na te nuu-yá ni jakoyo chaq káskuá'a jíín Juan. Te ni

kaka'ₙ-an-de: Náá jíín cháa fariseo, ká'io ndicha iní-ná. Te chaa káskuá'a jíín-ní, naja tú ká'io ndicha iní-de, áchí-de. ¹⁵Te ni ka'an Jesús jíín-de: Á kuu kondicha iní ñayiví ká'jin viko tánda'l, te nú nini kánchaq yii jíín-i. Ko chaq iin kivi já kúxio yii-ún nuu-í. Yúan-na te kuu koo ndicha iní-i. ¹⁶Tú ni iin nachu'un sa'ma jáá núu súlnu tu'l'. Chi ja ní nuku'un jáá-ún ka'nchaq-ga ja tu'ú-ún. Te ja te'ndé-ún, ví'l-gá te'nde. ¹⁷Te tú káchu'un ñayiví vino jáá iní níi tú'ú. Chi nú súan, te ndata níi-ún, te katí vino, te naa níi-ún. Ko káchu'un-i vino jáá iní níi jáá. Yúan-na te kendoo va'a ndendúú. Achí-ya.

Ja ní nachaku sesí'i Jairo

¹⁸Te nini ká'ₙ-ya tú'un yá'a jíín-de, te iin chaa kúñá'nu ni jaq-de nuu-ya. Te ni chiñú'ún-de-ya. Te ni ka'an-de: Sesí'i-ná, sáá ní jí'l-i. Ko ki'on te xndée-ní nda'a-ní siki-í, te ná náchaku-i. Achí-de. ¹⁹Te ni ndukuiñi Jesús. Te ni ndikin-ya-dé, jíín cháa káskuá'a jíín-yá kája'ₙ-de jíín-yá.

Ja ní nasávə'a-ya iin ña'an kú'u kue'e niñi

²⁰Te yúan ni kenda iin ña'an kú'u-ña já ní kuu uxí uu kuiá játí niñi-ña. Ni jaa-ña íchi yatá-yá. Te ni ké'ë-ña yúsá'ma-yá. ²¹Chi ni ka'an máá-ña: Nú ná ké'ë-rí vasté sá'ma-yá, te kaku-ri, áchí-ña. ²²Te ni xíó káva Jesús. Te ni jini-ya núu-ña. Te ni ka'an-ya: Sández iní-ro, 'ija. Ni kandíja-ró te yuán ní kaku-ró. Achí-ya. Te máá ná'an-ún, ni nduvə'a-ni-ña hora-ún. ²³Te ni

jaq Jesús ve'e chaa kúñá'nu-ún. Te ni jini-ya núu cháa kátiví xkuili jíín ñayiví kuá'a kákuva-i. ²⁴Te ni kachí-ya jíín-i: Kuxio jíná'an-ró, chi suchí sí'i yá'a tú ní jí'l-i, chi kixí-ni-i, áchí-ya. Te ni kasákátá-i nuu-ya. ²⁵Te ni kiñi'in-ya ñayiví kuá'a-ún kua'ₙ-i. Te ni kivi-ya iní ve'e. Te ni tiin-ya ndá'a súchí sí'i-ún. Te ni ndukoo-ni-i. ²⁶Te ni jicha tu'un-ún kua'ₙ níi núu yúan.

Uu chaa kuáá

²⁷Te ni ja'a Jesús yúan, kua'ₙ-ya. Te uu tá'ₙ chaa kuáá, ni kandíjın-de-ya, kákana kó'ó-de xini-ya: Se'e David, kundá'u iní-ní náá vii, áchí-de. ²⁸Te ni najaq-ya vé'e. Te ni chakoyo chaa kuáá-ún nuu-ya. Te ni ka'an Jesús jíín-de: Á kákandíja-ró já kúu sá'a-ri, áchí-ya. Kuu Tátə, áchí-de. ²⁹Yúan-na te ni xndée-ya ndá'a-ya sikí ndúchi-dé. Te ni ka'an-ya: Nátu'un ni kákandíja-ró, súan ná kúu núsáá, áchí-ya. ³⁰Te nduchi-dé, ni kananuña-ni. Te Jesús, ni ka'an ni'lín-ya jíín-de: Nde'é vá'a-ró já tú ni iin kuni tu'un, áchí-ya. ³¹Ko máá-de, ni kakenda-de kája'ₙ-de. Te ni kajachá xaan-dé tu'un-ya níi núu yúan.

Iin chaa ni'lín

³²Te nuu ni kenda-de kája'ₙ-de, te ni chakoyo ñayiví jíín fín chaa ni'lín tá'ₙ-de tachí kíni. ³³Te ni kiñi'in-ya tachí kíni-ún kua'ₙ. Te chaa ni'lín-ún, ni naka'ₙ-de. Te ñayiví kuá'a-ún, ni kakee nuu-í kánde'é-i. Te ni kaka'ₙ-i: Ni tú kájini kuti-yo súan iní núu Israel, áchí-i. ³⁴Ko chaa fariseo, ni

kaka'ān-de: Jíín tachí kíni ñá'nu kiñi'in-de tachí kíni kája'ān, áchí-de.

Cuenta chaa ka'nū trigo-ya

³⁵Te ní jika kuu Jesús táká ñuujíín táká rancho. Te suni iní ve'e sinagoga ni stá'ān-ya tú'un nuuí. Te ní jani-ya tú'un va'a ndasa koo ñuunuu tál'ú Dios tiñu. Te ní nasáva'a-ya ñáyivi káku'u nani kue'e. ³⁶Te ní jini-ya núu ñáyivi-ún. Te ní kundá'u iní-ya-í. Chi ní kajichanúu-i, te kákuxíí iní-i nátu'un rií, kití tú jito'o-ti. ³⁷Yúan-na te ní ka'an-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Trigo ta'nú, jandáa kúu ja kuá'a íó, ko chaa ka'nú, yaku-ni-de íó. ³⁸Kakan ta'u-ro núu máá Tatá, I'a xíin trigo núsáá, náv'a'a ná tájí-yá chaa ka'nú kikoyo-de nuutrigo-ya. Achí Jesús.

Já ní kaji-ya uxí uu chaa skuá'a jíín-yá

10 Yúan-na te ní kana-ya xiní ndí'uxí uu chaa káskuá'a jíín-yá. Te ní ja'a-ya fuerza ini-de ja kúndéé-de jíín tachí kíni, náv'a'a kiñi'in-de ki'in fuera, te nasáva'a-de ñayivi káku'u táká nuukué'e.

²Te ndí'uxí uu chaa apóstol súan káiñání-de: Chaa iin kúu Simón (chaa-ún, suni nání-de Pedro) jíín ñaní-de Andrés, te sava-ga-de: Jacobo, se'e Zebedeo, jíín ñaní-de Juan, ³Felipe, jíín Bartolomé; Tomás jíín Mateo, chaa xíní; Jacobo se'e Alfeo, jíín Lebeo, chaa ja súni nání-de Tadeo; ⁴Te suni Simón ñuuCaná, jíín Judas Iscariote, chaa ní nastúu-ya.

Já ní tájí-yá-de kája'ān-de

⁵Te ní tájí Jesús uxí uu chaa yá'a kája'ān-de. Te ní tál'ú-yá tiñu

nuu-dé: Ma kíngoyo-ró íchi ñáyivi síin nación, ni ma kívi koyo-ró iní ñuu Samaria. ⁶Xna'ān-ga ki'in-ro iní ve'e Israel, nuu rií, kití ní kanaa.

⁷Te ní kua'ān-ro te kani-ró tú'un: A yani koo ñuu natu'un andíví, achi-ro. ⁸Te nasáva'a-ró ñáyivi káku'u. Te sándoo-ró já káte'yú. Naschakú-ro ndíyi. Kiñi'in-ro tachí kíni ki'in. Chi ní ni'lín sáni-ró, te suni súan kuá'a sáni-ró. ⁹Ma kúndiso-ró xú'lún iní bolsa-ro, ni oro, ni plata, ni xu'lún kuáchí. ¹⁰Ni ñunu já kúu ichi, ni uu su'nú já kú'un-ro, ni ndijan-ro, ni vara. Chi chaa sátiñu, yúan ní'lín-dé kee-dé. ¹¹Te nani ñuu xí rancho nú ní kivi koyo-ró, te yúan ndukú-ro sín chaa va'a iní-de iní ñuu-ún. Te kendoo-ro yúan onde kenda-ró ki'in-ro. ¹²Te nuukívi-ró vé'e-ún, te ka'ān-ro ná sández iní ñayivi-ún. ¹³Te ní va'a iní ñayivi-ún, te tu'un ndéé ní ka'an-ro-ún ná jáq sikí-í. Ko nú tú va'a iní-i, te tu'un ndéé-ún ná nájaaa nuuro. ¹⁴Te ní íó ñayivi tú játá'u róó, ni tú jíni ná'ín tú'un ká'an-ro, ná kénda koyo-ró vé'e-ún xí ñuu-ún, te skóyo-ró títachaa iní ja'a-ro. ¹⁵Jandáa ká'an-ri jíín-ro, ja víta-ga koo kuachi sikí ñuuSodoma jíín ñuuGomorra kívi kíi juicio, vásá sikí ñuu-ún.

Tundó'o jito chaa jáni tu'un

¹⁶Kuni so'o chi tájí-rí róó ki'in-ro nátu'un rií ma'ñú yí'i. Núsáá te koo ndichí-ró nátu'un koo, te koo víta iní-ro nátu'un paloma. ¹⁷Te koto va'a-ró máá-ró núu ñáyivi chi nastúu-i róó nuu junta. Te ini ve'e sinagoga-i xndó'o-i róó. ¹⁸Te onde nuugobernador jíín núu rey

kinchaka-i róó ja síkí rúu, náva'a kani ndaaq-ro tú'un nuu-dé jíín níu cháa sín nación. ¹⁹ Ko nú ni nastúu-i róó, ma nákani xaan iní-ro ndasa ka'qan-ro. Chi suni máá hora-ún te kuq'a-yá tú'un nuu-ro ndasa ka'an-ro. ²⁰ Chi nasu máá-ro kákuu ja ká'qan, chi Espíritu máá Táa-ro kúu ja ká'qan jíín yú'u-ro. ²¹ Te ñani jíín ñaní nastúu tá'an ja kúu, te tákastu se'e. Te se'e-ún ndonda síkí tákastu, te ka'ni tá'an. ²² Te ndivii-í, koto u'u-i róó ja síkí rúu. Ko chaa kundii ni'lín onde kíví jínu, chaa-ún káku-de. ²³ Ko nú káchindikin-i róó iní ñuu yá'a, te kunu-ró kí'in-ro íngá ñuu. Chi jandáa ká'qan-ri jíín-ró, ja má kúyachi-ro káka kuu-ró táká ñuu Israel, onde jaa máá Sé'e chaa. ²⁴ Hin chaa skuá'a, nasu ñá'nú-ga kúu-de vásá maestro-de. Ni chaa játíñu, nasu ñá'nú-ga kúu-de vásá jít'o-de. ²⁵ Chaa skuá'a, súan-ni koo-de, nátu'un maestro-de, te chaa sátiñu, nátu'un jít'o-de. Chi nú máá cháa kúu táká-ún ni kaskúnání-i-de Beelzebú, naga ni kuu ja má skúnání-i se'e ja íó iní ve'e-de núsáá.

Ja ní ka'an-yá tú'un ndéé iní jíín-de

²⁶ Núsáá te ma yú'u-ro-í, chi tú ni iin naún yíndil'u, ja má kénda ndijin, ni tú ni iin ja yísa'í, ja má kuní-ro níu. ²⁷ Ja ní ka'an-ri jíín-ró núñáa, kani ndijin-ro tú'un. Te ja ní jini tu'un-ro, onde xini vé'e kundii-ro te kani-ró tú'un. ²⁸ Te ma yú'u-ro koto-ró ñayivi já'ni yíki kúñu-yó, chi ma kúu ka'ni-í añú-yo. Ko sua yú'u-ro koto-ró já kúu xnáa ndúú añú-yo jíín yíki

kúñu-yó níu infierno. ²⁹ Tú kúya'u uu tísaa ja fin xu'ún náu. Te ni iin-tí tú júngava-tí níu ñú'un, ní tú jiní máá Táa-ro. ³⁰ Chi a ni ka'u-ya ondé tákastu xiní-ro. ³¹ Núsáá te ma yú'u-ro jíná'an-ro, chi kánúú-ga-ro vásá kuá'a tísaa. ³² Ko nú ndé chaa jáni ndaaq-de tu'un-ri nuu ñayivi, suni súan nakani ndaaq-ri tu'un-de nuu máá Táa-ri kánchaq-ya ándíví. ³³ Te nú ndé chaa ské'ichi-de ruu nuu ñayivi, te suni súan ské'ichi-ri-de nuu máá Táa-ri kánchaq-ya ándíví. ³⁴ Ma káni iní-ro jíná'an-ro já vái-ri ja kóo ná'lín-ni iní ñuyivi yá'a. Tú vai-ri ja kóo súan, chi sua yuchi koo. ³⁵ Chi vai-ri ja skuatá'an-ri tákastu jíín tákastu, te sesí'i jíín náa-í, te sejanú jíín náchisó-ña. ³⁶ Te ja kóto u'u chaa kúu ja kóo ini ve'e-de. ³⁷ Nú iin chaa mani-gá-de jíín tákastu xí jíín náa-í de vásá jíín-rí, tú va'a chaa kúu-de ja kúndikin-de ruu. Te nú iin chaa mani-gá-de jíín sé'e yíí-de, xí jíín sesí'i-de, tú va'a chaa kúu-de ja kúndikin-de ruu. ³⁸ Te chaa tú kánda-de jíín tún-dó'o kii síkí-dé, te kundikin-de ruu kii-de, tú va'a chaa kúu-de ja kúndikin-de ruu. ³⁹ Te chaa jítú iní-de káku-de chii tún-dó'o kii síkí-dé, te naa-dé. Ko nú kuu iin chaa ja síkí rúu, te kuchaku-de. ⁴⁰ Te ñayivi kuátá'u róó jíná'an-ro, ruu kuatá'u-i. Te ñayivi kuátá'u rúu, kuatá'u-i l'a ni tájí rúu vai-ri. ⁴¹ Nú ndé ñayivi kuátá'u fin chaa jáni tu'un Dios, chi chaa jáni tu'un Dios kúu-de, te máá-i, ni'lín-í ya'u chaa jáni tu'un Dios. Te nú ndé ñayivi kuátá'u cháa ndaa, chi chaa ndaa kúu-de, te máá-i, ni'lín-í ya'u chaa ndaa. ⁴² Te nú ndé chaa kuá'a-de

iin yajin ndúcha víjin ko'o iin súchí yá'a, chi súchí skuá'a kúu-i, jàndáa ká'an-ri jíín-ró ja má xnáa-dé ya'u-de.

11 Te súan ni₁ jínu ni₁ tál'ú Jesú斯 tiñu nuuu uxí uu chaa káskuá'a jíín-yá. Te ni₁ kenda-yau yúan kua'an-yau já stá'an-yau, te kani-yau tú'un iní ñuuu máá-de jína'an-de.

Uu chaa ni₁ tájí Juan nuuu-yá

²Te kándee Juan iní vekaa. Te ni₁ jini tu'u-de kákan-i tákan tiñu sá'a Jesú斯. Te ni₁ tájí-de uu tál'án chaa káskuá'a jíín-de ja kaká tu'u-de-ya: ³Máá-ní kúu chaa kii-ún, xí kúndatu-yó ingá-de náún, áchí-de. ⁴Te ni₁ ka'an Jesú斯. Kuá'án te kastu'u-ró nuuu Juan tákan tu'u kájini so'o-ro jíín tíñu kájini-ro. ⁵Chaa kuáá, kándundiñin nuuu-dé. Te chaa rengo, kánakaka-de. Chaa télyuu ndílyi, kándundoo-de. Te chaa só'ó, kánakuni so'o-de. Te chaa ni₁ ji'i, kánachaku-de sá'a-riu. Te suni jáni-ri tu'u va'a Dios nuuu náyivi ndá'ú. ⁶Te xáán ndatu kúu chaa ja tú náyuu'-de jíto-de ruu, áchí-ya jíín-de. ⁷Te káno'ón chaa-ún. Te ni₁ kejá'a Jesú斯 ká'an-yau tú'un Juan nuuu náyivi-ún: Naja ni₁ kenda-ró ni₁ kaja'an-ro ondé nuuu ñú'un té'e. Ja ndé'él-ró ichá ja kandá sá'a tachi náún. ⁸Ko naja ni₁ kenda-ró ni₁ kaja'an-ro. Ja ndé'él-ró nuuu fin chaa ñú'un sa'ma ndúchá náún. Nde'e, chaa káñuu'un sa'ma ndúchá, máni iní ve'e rey káxiuku-de. ⁹Ko nanún ndé'él-ró ni₁ kakenda-ró. Hin chaa jáni tu'u Dios náún. Suni ká'an-ri jíín-ró, kúñá'nú-ga Juan vásá fin chaa jáni tu'u Dios. ¹⁰Chaa yá'a

kúu chaa yóso tú'un-de nuuu tutú: Kuni so'o-ro chi tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúú-de jaa-de. Te chaa-ún sátu'a-de ichi-ro vásá jáq-ro. Achí.

¹¹Jàndáa ká'an-ri jíín-ró, ja iní ñuyívi yá'a tú ío ni iin chaa jáni tu'u Dios ja kúñá'nú-ga máá-de vásá Juan chaa skuánducha. Ko chaa lúlí-ga iní ñuuu nátuu'un andíví, chaa-ún kúñá'nú-ga-de vásá Juan.

¹²Ondé kivi ni₁ kenda Juan chaa skuánducha, te ondé vina, te chaa ni₁'in nda'a, fuerza kákunu-de kivi-de iní ñuuu nátuu'un andíví, te tál'ú máá-de tiñu yúan kákunu-de.

¹³Chi máá ley jíín tákan chaa ni₁ kajani tu'u Dios, ni₁ kajani-de tu'u yá'a ondé kivi ni₁ chaa Juan. ¹⁴Te nú kákunu-ro kuátá'lú-ró tú'un, máá-de kúu Elías chaa kii-ún. ¹⁵Chaa ío so'o kuni ná'lín, te ná kúni so'o-de.

¹⁶Náún tu'u yátá skétá'an-ri jíín ñayivi yá'a. Kákuu-i nátuu'un súchí lúlí káxiuku nýá'u ja súan kákana kó'ó-i xiní tál'an-i. ¹⁷Ni₁ kaxndé'e-ri xkuili nuuu-ro, te tú ní kájita jálá-ró. Ni₁ kanda'i-ri nuuu-ro te tú ní kándukuí'a iní-ro, áchí-i. ¹⁸Chi ni₁ kii Juan tú ní yée-dé tú ní jí'i-de. Te káka'an-ro: Tál'an-de tachi kíni.

¹⁹Ko máá Sé'e chaa yée-yá jí'i-ya. Te kákan-ro: Yá'a ío iin chaa yáji téyí te jí'i xaq-dé vino; chaa jiní tál'an jíín chaa xiní jíín chaa ká'io kuqchi kúu-de, áchí-ro. Ko iin chaa ndíchí, máni tiñu ndíchí sá'a-de, te súan kuni-ro jándáa ndíchí-de. Achí-yau.

Ja ní kana jíín-yá nuuu sáva ñuuu

²⁰Yúan-na te ni₁ kejá'a-yá kána jíín-yá nuuu tákan ñuuu nuuu ní sá'a-yau kuá'a tífñu ñá'nu, chi tú ní nákani

ini-i jíná'an-i. Te ni ka'an-ya: ²¹Naka ndá'ú kuu róo ñuu Corazín. Naká ndá'ú kuu róo ñuu Betsaida. Chi nú iní ñuu Tiro jíin iní ñuu Sidón ni sá'a-ri tiñu ñá'nú ja ní sá'a-ri nuu máá-ró núú, inga kiví te a ni kañakaní iní ñayivi-ún. Te ku'un-i sa'ma ndái te ku'u-í yaq núu-í núú. ²²Ko ká'an-ri jíin-ró, ja víta-ga koo kuachi siki ñuu Tiro jíin ñuu Sidón kiví kíi juicio vásá siki róo jíná'an-ró. ²³Te róo ñuu Capernaum, a ni kuñá'nú xaqan-ro náún. Ko onde infierno najinu-ro, chi nú iní ñuu Sodoma ní sá'a-ri tiñu ñá'nú ja ní sá'a-ri nuu-ro yá'a núú, te a ni kendoo ñuu yúan onde vina núú. ²⁴Ko ká'an-ri jíin-ró, ja víta-ga koo kuachi siki ñayivi ñuu Sodoma kiví kíi juicio vásá siki-ro. ²⁵Te suni kivi-ún ni ka'an Jesús: Táa, Jito'o andíví jíin ñúyíví kúu máá-ní. Te ná kúta'ü-ná nuu-ní ja ní jasu-ní taká tu'un yá'a nuu cháa ndíchí jíin núu cháa kájukú'un iní, te ni stá'an ndijin-ní nuu cháa súchí iní jíná'an-de. ²⁶Chi súan ni jata'an iní-ní, Táa, áchí-ya. ²⁷Taká ndatínu ni ja'a Táa-ri nuu-rí. Te tú ni iin-i jiní-i nuu máá Sé'e, chi máni máá Táa jiní-ya. Ni tú jiní ni iin-i nuu máá Táa, chi máá Sé'e jiní-ya, jíin núu cháa ja kuní máá Sé'e te stá'an ndijin-ya núu-dé. ²⁸Taká róo ja kásatiñu-ró te kándiso-ró já vée, ña'an nuu-rí jíná'an-ró te xndétatú-ri róo. ²⁹Kundiso-ró yugo-ri jíná'an-ró, te skuá'a-ró tú'un ká'an-ri jíin-ró, chi I'a ndá'ú jíin I'a víta iní añú kúu-ri. Te ni'in-ro núu ndétatú añú-ro jíná'an-ró. ³⁰Chi ñama-ni yugo-ri te tú vee carga-ri ja kúndiso-ró, áchí-ya.

Já ní kákachi-de yoko
trigo kiví ndétatú

12 Te iin kiví ndétatú ni ja'a Jesús kua'an-ya fin nuu káa trigo. Te chaa káskuá'a jíin-yá, kájí'i-de soko. Te ni kakejá'a-de kákachi-de yoko káyee-dé. ²Te ni kajini chaa fariseo. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Naún kúu jian, chi chaa káskuá'a jíin-ró kásá'a-de súan kiví ndétatú, te tú ío ley, áchí-de. ³Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Tú ní káka'u-ró tutú ndasa ni sá'a David náún. Chi máá-de jíin cháa ni kaxiukú jíin-de, ni kají'i-de soko iin kivi. ⁴Te ni kivi-de iní ve'e Dios. Te ni yee-dé statilá káxiukú ndijín, ja tú ío ley kee-dé, ni chaa ká'ljin jíin-de, chi máá-ni sutu káyee núú. ⁵Xí té ka'u-ga-ro núu tutú ley ndasa kásá'a sutu iní ve'e ij kiví ndétatú, chi tú káskikuu máá-de ley-ún. ⁶Chi a ká'an-ri jíin-ró já ñá'nú-ga kúu iin chaa kándij yá'a vásá já kúu máá ve'e ij. ⁷Ko nú a ni kajukú'un iní-ro tú'un yá'a: Kuní-ga-ri já ná kúndá'ú iní tá'an-ró, nasu já sokó-ro kítí núu-rí, áchí, yúan-na te ma ndónda-ró siki cháa tú ká'io kuachi núú. ⁸Núsáá te máá Sé'e chaa, suni Jito'o kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

Hin chaa ni ichi nda'a-dé

⁹Te ni kenda-ya yúan. Te ni jaa-ya iní ve'e sinagoga-de jíná'an-de. ¹⁰Te yúan ni jo iin chaa ni ichi káján fin nda'a-dé. Te ni kajika tu'ún-de Jesús ja ndukú-de kuachi siki-yá kákuní-de, te ni kaka'an-de: Á kuu sá'a-yó taná kiví ndétatú, xí túu, áchí-de. ¹¹Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Ndé róo ñával'a-ró fin rií, te

nú kiti-ún jungava-t_q iní iin t_unchi kiví ndéitatú, te tú tiin-ró-tí te natava-ro-tí náun. ¹²Te xaan-gá ya'u ncháá iin chaa vásá fín rii. Núsáá te ío va'a ja vá'a sá'a-yó kiví ndéitatú, áchí-ya. ¹³Yúan-na te ni ka'an-ya jiín cháa-ún: Skáá nda'a-ro, áchí-ya. Te ni skáa-de nda'a-dé. Te ni nduvá'a ij-ní nátu'un káa inga. ¹⁴Ko chaa fariseo, ni kenda-de kája'an-de. Te ni kandatu'ún-de ndasa ka'ni-dé-ya.

Tu'un máá-yá ni ka'an Isaías onde saá

¹⁵Ko ni jini Jesús ja súan kájani ini-de. Te ni kuxio-ya yúan kua'an-ya. Te kua'_q ñayivi ní kandikin-i-ya. Te ni nasáva'a-ya ndívii-í. ¹⁶Te máá-yá, ni ka'an xaan-yá jiín ñayivi-ún ja ná tú stá'an ndijin-i-ya. ¹⁷Náv'a ná skíkuu tu'un ni ka'an Isaías, chaa ni jani tu'un Dios: ¹⁸Yá'a ío mozo-ri ja ní nakaji-ri, áchí Dios, áchí Isaías, te manj-rí jíin-i. Te kúsii iní-ri jíin-i. Te kua'a-ri Espíritu-ri siki-í. Te kastu'_uni nuu ñayivi síin nación ja kíi juicio siki máá jíná'an. ¹⁹Má kútixín sé'e-ri, ni ma nákata-i. Te ni iin ma kúni tu'un ja kána jíin-i iní ichi. ²⁰Má ká'nú-i iin nukúá ní taxin, ni ma ndá'va-i iin mecha kayú nú'má, chi onde ná kúni'in tu'un ndaa sá'a-i. ²¹Te kuñkuu iní ñayivi síin nación tiñu sá'a S_e'e-ri. Achí.

iin chaa kuáá ní'ín tá'an tachi kíni
²²Yúan-na te nuu-yá ni kakinchaka-i iin chaa tá'an tachi kíni, ja kuáá-de te ní'ín-de. Te chaa kuáá

ní'ín-ún, ni naka'an-de te ni nakuni-de. ²³Te ni k_anaa iní taká ñayivi-ún kández-i. Te ni kaka'an-i: Á se'e David kúu chaa yá'a náun, áchí-i. ²⁴Ko chaa fariseo, ni kajini so'o-de ja súan ni kaka'an-i. Te ni kaka'an-de: Chaa yá'a, nú tú ndújíin-de jiín Beelzebú, te ma kúu kiñi'in-de tachi kíni ki'in núú, chi já kúná'nu nuu tachí kúu-ún, áchí-de. ²⁵Ko Jesús, ni jini-ya já súan kájani iní-de. Te ni ka'an-ya jiín-de: Taká nación ja sásfiín máá te kánakuatá'an máá, naa. Te taká nuu xí vé'e ja sásfiín máá, te kánakuatá'an máá, ma kúni'in. ²⁶Te nú Satanás sásfiín máá, te kíñi'in máá já'an, ndasa kuni'in nuu nuu tá'u tíñu máá núsáá. ²⁷Te nú ndújíin Beelzebub jíin-rí ja kíñi'in-ri tachi kíni. Núsáá te se'e-ró, ndé jíin kákiñi'in máá-i tachi-ún. Ja yúan, máá-i, ná nákuxndíi-siki-ro. ²⁸Ko nú jíin Espíritu Dios kíñi'in-ri tachi kíni kája'an, jandáa kúu ja núu-ro ní chaa nuu nuu tá'u Dios tíñu núsáá. ²⁹Chi ndasa kuu kívi iin ñayivi iní ve'e chaa kándaján, te sákuí'ná-i ndatínu-de, te nú tú xna'an-ga ku'ní-i-de. Yúan-na te kuu sákuí'ná-i ndatínu-de. ³⁰Nú ndé chaa tú ndújíin-de jíin-rí, te jito u'ü-de ruu. Te chaa tú nástútú jíin-rí, máni jachá-de.

Tu'un ndíva'a siki Espíritu Santo

³¹Súan ká'an-ri jíin-ró: Siki táká kuachi jíin táká tu'un ndíva'a, sá'a-ya túká'nu iní. Ko tu'un ká'an ndíva'a siki Espíritu Santo, ma sá'a kuti-yá tuká'nu iní. ³²Te nú ndé iin chaa ka'an-de siki máá S_e'e chaa, sá'a-ya túká'nu iní nuu-dé. Ko nú

ndé iin chaa ka'an-de siki Espíritu Santo, mä sá'a kuti-yá tuká'nu iní nuu-dé, ni kuiá yá'a, ni kuiá chaa.

³³ Kuu-ró yúnu vá'a ja vá'a nde'e, xí kúu-ró yúnu káñáá, ja ñáá nde'e. Chi jíín ndé'e te jiní-yo naqún yunu kúu.

³⁴ Se'e koo kákuu-ró. Ndasa kuu ka'an-ro tú'un va'a, te nü ñayivi ñáá kákuu-ró. Chi tu'un nü'un iní añú chaa, máni tu'un-ún ká'an-de.

³⁵ Chaa va'a, sá'a-de tiñu va'a, chi ío va'a iní-de. Te chaa ñáá, sá'a-de tiñu ñáá, chi káñáá iní-de.

³⁶ Ko ruu, ká'an-ri jíín-ró, ja táká tu'un sáni káka'an chaa, nakuá'a-de cuenta tu'un-ún kívi cháa juicio.

³⁷ Chi siki tú'un ká'an-ro, te kendoo va'a-ró. Te suni siki tú'un ká'an-ro, te ta'nú ndatu-ro, áchí-ya.

Já ní kajikán-i iin tuní

³⁸ Yúan-na te yakü chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo, ni kaka'an-de jíín-yá: Maestro, kákuni-ná ja sá'a-ní iin tuní nde'é-ná, áchí-de.

³⁹ Te ni ka'an-ya jíín-de: Ñayivi ñáá ja káisíki ncháa-i Dios, kájikán-i tuní. Ko mä kuá'a-ri nuu-í, chi tuní Jonás, chaa ni jani tu'un Dios, kúu ja kuá'a-ri nuu-í.

⁴⁰ Chi nátu'un ni kandee Jonás chii tiyáká ká'nú uni ndúú uni ñúú, suni súan kundee Se'e chaa chii ñu'un uní ndúú uni ñúú.

⁴¹ Táká chaa ñuu Nínive, nachaku-de jíín ñayivi yá'a kívi kívi juicio. Te nakuxndíi-de siki-í. Chi máá-de, ni qanakani iní-de kívi ni jani Jonás tu'un nuu-dé. Te vina ví'i-gá kúñá'nu I'a kándii yá'a vásá Jonás.

⁴² Te reina onde ichi sur, nachaku-ña jíín ñayivi yá'a kívi kívi juicio. Te nakuxndíi-ña siki-í. Chi onde jíká xáan ní kii-ña

ní jini so'o-ña tú'un ndichí ní ka'an Salomón. Te vina ví'i-gá kúñá'nu I'a kándii yá'a vásá Salomón.

⁴³ Nú ni kenda tachi kíni iní iin chaa. Te jíka kuu nuu ñú'un té'e ndukú nüú júngoo. Te tú ní'in.

⁴⁴ Yúan-na te ká'an tachi-ún: Ná nó'on-ri ve'e nuu ní kenda-ri, áchí. Te nü ni najaq, te jiní ja fin ve'e sáni kúu.

Te ni nduluu ve'e-ún ja ní nastáa iní.

⁴⁵ Yúan-na te kíjin tachi-ún, te kuaka tá'an jíín usiá-ga tachi ñáá-ga vásá máá. Te kívi koyo te káxiukú yúan. Núsáá te ví'i-gá tá'an chaa yúan onde sandí'i-na vásá já xnáñúú nüú. Te suni súan ta'an ñayivi ñáá yá'a. Achí-ya.

Náa-ya jíín ñaní-ya

⁴⁶ Te nini súan ká'an-ya jíín ñayivi-ún, te ni jaq náa-ya jíín ñaní-ya ká'lín-ña íchi yatá vé'e, kákuní-ña ká'an-ña jíín-yá.

⁴⁷ Te ni kachí iin chaa jíín-yá: Yúan nde'é-ní, ni chaq náa-ní jíín ñaní-ní ká'lín-ña yatá vé'e, te kákuní-ña ká'an-ña jíín-ní, áchí-de.

⁴⁸ Te ni ka'an-ya jíín cháa ni ka'an súan jíín-yá: Ndéja kúu náa-ri, te ndéja kákuu ñaní-ri. Achí-ya.

⁴⁹ Te ni skáa-ya ndá'a-yá onde nuu káxiukú cháa káskuá'a jíín-yá. Te ni ka'an-ya: Yá'a nde'é-ró nüú náa-ri jíín nüú ñaní-ri.

⁵⁰ Chi ñayivi skíkuu tiñu kuní máá Táa-ri kánchaq-ya onde andíví, jan kúu kuá'a-ri kúu náa-ri. Achí-ya.

Tu'un yátá siki cháa sáka trigó

13 Te kívi-ún ni kenda Jesús ve'e-ún te kua'an-ya. Te ni jaa-ya ní jungoo-ya yú'u mar.

² Te ni kataq kua'a xáan ñayivi nüú-yá. Te ni kívi-ya iní iin barco.

Te ni jungoo-ya. Te t_laká ñayivi-ún ni k_lakendoo-i yu'u mar. ³Te ni ka'qan-ya kuá'a tú'un yátá jíin-i: Kuni so'o te kuni-ro. Hin chaa sáka trigo, ni kenda-de sáka-dé. ⁴Te sáka-dé kua'qan-de. Te iin nuní-ún, ni jungava yu'íchi. Te ni chaa tisaq te ni k_lakókó-tí. ⁵Te inga ni jungava nuu ñú'un yúu núu tú ío kua'qan-ya. ⁶Te nuu ní kana ndikandii, te ni kasun-ni. Te ni ichi, chi tú yo'o ní ío. ⁷Te inga ni jungava ma'nú iñu. Te ni ja'nú iñu-ún. Te ni jas_l nuu. ⁸Te sava ni kajungava nuu ñú'un vá'a. Te ni kuun nuní, iin ja fin ciento, inga ja uní xiko, te inga ja okó uxi. ⁹Chaa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de. Achí-ya. ¹⁰Yúan-na te ni chakoyo chaa káskuá'a jíin-yá. Te ni kaka'qan-de jíin-yá: Naja ká'qan-ní tu'un yátá jíin ñayivi yá'a, achí-de. ¹¹Te ni ka'qan-ya jíin-de: Róó, chi a kuajuk_l'un ini-ro tú'un yísal'í yá'a sá'a Dios, ndasa koo nuu nátu'un andíví. Ko máá ñayivi yá'a, ma juk_l'un ini-i. ¹²Chi chaa ja á ñáv_la, te kii-ga nuu-dé sá'a-ya. Te kuñav_la-de kua'q xáan-gá. Ko chaa ja ná tú ñáv_la, vasa ja á ñáv_la-de-ún, te kuxio ki'in. ¹³Ja yúan ká'qan-ri tu'un yátá jíin-i. Chi vasa kández-i, ko tú kájini-i. Te vasa kájini so'o-i, ko tú kájini ná'ín-i ni tú kájuk_l'un ini-i. ¹⁴Ñayivi yá'a káskíkuu-i tu'un ni ka'qan Isaías: Vasa kájini ná'ín vá'a-ró, ko ma juk_l'un ini-ro. Te vasa kández-i ndí'i-ró, ko ma kuní-ro. ¹⁵Chi xaan ni kakuni'in ini ñayivi yá'a. Te xaan ú'u kájini so'o-i. Te kájas_l-i nduchi-í náv_la ma kuní-i jíin nduchi-í, te

ma kúni ná'ín-i jíin só'o-i, te ma juk_l'un ini-i, te ma nájíó káva ini-i, te ma násáva'a-ri-i. Achí. ¹⁶Ko xáán ndat_l máá-ró jíná'an-ró, chi kández-i-ró jíin nduchi-í, te kájini ná'ín-ró jíin só'o-ró. ¹⁷Chi j_landáa ká'qan-ri jíin-ró já tiní chaa kájani tu'un Dios jíin tiní chaa va'a, ni kakuni-de nde'é-de nuu já kández-i máá-ró, ko tú ní kajini-de. Te suni ni kakuni-de kuni so'o-de ja kájini so'o máá-ró, ko tú ní kájini so'o-de. Achí-ya. ¹⁸Kuni ná'ín jíná'an-ró tú'un yátá chaa sáka núsáá. ¹⁹Nú iin chaa jíni so'o-de tu'un ñuu Dios, te nū tú juk_l'un ini-de, yúan-na te chaa kui'ná te kuanchaa-ni tu'un ni sak_l iní añú-de-ún. Chaa yúan kúu nuní ní jungava yu'íchi. ²⁰Te nuní ní sak_l nūu ñú'un yúu, yúan kúu chaa jíni so'o-de tu'un, te kúsíi-ní ini-de jíin. ²¹Ko tú nuu káka yo'o iní-de, te yak_l-ni kiví kanda. Te nū ni ndonda tundó'o siki-dé, xí nū ni sándiva'a-i jíin-de siki tú'un-ún, te náyú'ú-ni-de. ²²Te nuní ní sak_l málúu iñu, yúan kúu chaa jíni so'o-de tu'un. Ko kúténu-de jíin ndátíñu-de. Te kuní-de kuu kúká-de. Te xndáuí-de máá-de jíin. Ndí'i ya'á jas_l nuu tú'un-ún, te tú kúun nuní. ²³Ko nuní ní sak_l nūu ñú'un vá'a, yúan kúu chaa jíni so'o-de tu'un te juk_l'un ini-de. Te bueno já'a-de nuní, iin-de ciento, inga-de uní xiko, te inga-de okó uxi, súan kája'a-de nuní. Achí-ya.

Tu'un ndikin lazo

²⁴Ió inga tu'un yátá ní ka'qan-ya jíin-de; Nuu nátu'un andíví kúu nátu'un iin chaa ni chil'i itu va'a nuu ñú'un-dé. ²⁵Ko nini kixi-de, te

ní jaꝑ chaa jíto u'u tá'an jíín-de. Te ní chi'i tuku ndíkin lazo nuutrigo-de, te kua'qan. ²⁶Ko nuuní kana yuku itu-un, te kúun nuní, yúan-na te suni ní kana lazo. ²⁷Te ní jakoyo mozo máá ták, chaa xíin. Te ní kaka'an-i jíín-de: Tátq, á tú ní chí'i-ní nuní vá'a nuuní yá'a. Te ndénuní ni' in-ní lazo yá'a núsáá. Achí-i. ²⁸Te ní ka'an-de jíín mozo-de: Hín chaa jíto u'u ruuní sá'a ya'á, achí-de. Te ní kaka'an mozo-ún jíín-de: Núsáá te kuní-ní janá kítu'un-ná náún, achí-i. ²⁹Te máá-de ní ka'an-de: Túu, chináni tú'u'n-ró lazo-ún te sanaa te tu'un-ró trigo jíín. ³⁰Ná kuá'nú máá jíná'an onde kíví tál'nu. Te kíví-ún te tál'ú-rí tiñu nuucháa ka'nú: Stútú xna'an-ga lazo jian, te sá'a-ró nú'ní nává'a ka'mu-yó. Ko trigo yá'a, nastútú-ró ná kíví iniyaka-ri. Achí-de, achí-ya.

Tu'un ndíkin yuá mostaza

³¹Ió ínga tu'un yátá ní ka'an-ya jíín-de: Nuunátu'un andíví kúu nátu'un ndíkin yuá mostaza, ja ní ki'in iin chaa te ní chaa-de nuuní un-dé. ³²Te jandáa*iin ndíkin lúlì-ga kúu vásá táká-ga tata*. Ko nú ní ja'nú, te kúu ká'nu-ga vásá táká-ga yua. Te kuu iin yunu ká'nu. Te chaa tisaq andíví, te vatú-ni sá'a-tí*taká-tí chíi nda'a-ún*. Achí-ya.

Tu'un yujan íá

³³Ió ínga tu'un yátá ní ka'an-ya jíín-de: Nuunátu'un andíví kúu nátu'un yujan íá já ní ki'in iin ná'an. Te ní chisa'í-ña chíi uni tiyii yúchi onde ní ndí'i ní kuu íá ní sá'a. Achí-ya. ³⁴Taká tu'un yá'a ní ka'an

Jesús jíín ñáyívi kuá'a-ún. Te ní túu tu'un yátá te tú ká'an-ya jíín-i, ³⁵Nává'a ná skíuu tu'un ní ka'an chaa ní jani tu'un Dios: Ka'an-ri tu'un yátá, te kachi-ri tu'un yísalí onde kíví ní jungoo ñuyívi, achí.

Já ní ka'an kájí-yá tu'un ndíkin lazo

³⁶Yúan-na te ní nakuatá'u Jesús nuuñáyívi-ún. Te ní ndívi-ya iní ve'e. Te ní jakoyo chaa káskuá'a-ún nuuyá. Te ní kaka'an-de jíín-yá: Kani kájí-ní tu'un yátá lazo nuuná, achí-de. ³⁷Te ní ka'an-ya jíín-de: Ja sáka tatá va'a-ún kúu máá Sé'e chaa. ³⁸Te ñu'un-ún kúu ñuyívi. Te tata va'a-ún kákuu se'e Dios. Te lazo-ún kákuu se'e kui'ná. ³⁹Te chaa u'u ja ní chí'i lazo-ún kúu kui'ná. Te kíví tál'nu-ún kúu kíví jínu ñuyívi. Te chaa ka'nú-ún kákuu ndajá'a Dios. ⁴⁰Te nátu'un kutútú lazo, te kayunuu ñú'un, súan kuu kíví jínu ñuyívi. ⁴¹Te máá Sé'e chaa, tájí-yá ndajá'a-ya kí'in. Te nastútú-yá táká ñayívi kásá'a kuachi jíin ñáyívi kásá'a tiñu náá. ⁴²Te taan-yá-i kayu*i nuu ñú'un*. Te yúan nde'e-i te nakaji-í níi yú'u-í jíná'an-i. ⁴³Yúan-na te ñayívi vá'a-ún, ndii ncháa*i nátu'un ndikandii*, kuxiukú-i jíin máá Táq-i iniñu'u nuu tál'ú-yá tiñu. Chaa íó so'o kuni ná'lín, ná kúni so'o-de.

Tu'un janu xú'un, jíín tú'un perla, jíín tú'un ñunu

⁴⁴Nuunátu'un andíví kúu nátu'un iin janu xú'un já yísalí chíi iin ñu'un, te ní ndenda ní sá'a iin chaa, te jasú tuku-de sikí, te kúsíi ini-de jíín, te kua'an-de, te xíkó ndí'i-de naún nává'a-de, te jáan-de

ñu'un-ún. ⁴⁵Suni ñuu nátu'un andíví kúu nátu'un iin chaa jáan-de te xíkó-de ja ndúkú-de perla luu. ⁴⁶Te ni jini-de iin perla ja xáan yá'u. Te ni kee-de kua'an-de. Te ni xíkó ndí'i-de táká ndatínu-de. Te ni jaan-de perla-ún. ⁴⁷Suni ñuu nátu'un andíví kúu nátu'un iin ñunu já júkuuta ka'nu ini mar. Te tíin tini nuu týyáká. ⁴⁸Te nuu ni chíitú ñúnu-ún, te ni kanatava-dé yundúcha. Te ni kajungoo-de. Te ni kakaji-de kiti vá'a-ún kívi-tí iní jika. Te ni kaskána-de kiti ñáá-ún kua'an. ⁴⁹Suni súan koo kívi jínu ñuyívi. Chi kenda koyo ndajá'a-yá. Te kají-ya ñayívi ñáá ma'ñú ñayívi vá'a. ⁵⁰Te taan-yá-i kayu-i nuu ñu'un. Te yúan nde'e-i te nakaji-í nii yú'u-i. Achí-ya. ⁵¹Te ni kachi Jesúus jíin-de: Ni kajukú'un ini-ro táká tu'un yá'a náun, achí-ya. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Jaqan Tátá, achí-de. ⁵²Te ni kachi-ya jíin-de: Ja yúan ió chaa káchaa tutu jiní-de sa'qan ñuu nátu'un andíví, te máá-de kúu nátu'un iin chaa xín vé'e, te onde iní yaka-de táva-dé ndatínu jáá jíin ndatínu aná'án, achí-ya. ⁵³Te súan ni jínu ni ka'an Jesúus tu'un yátá yá'a. Te ni kenda-ya yúan kua'an-ya.

Ja ní kaské'ichi-ya iní ñuu Nazaret

⁵⁴Te ni najaq-ya ñuu-ya. Te ni stá'an-ya núu-dé iní ve'e sinagoga máá-de jíná'an-de. Te ni kanaa iní-de ni kande'é-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Ndénú ni ni'in cháa yá'a tu'un ndichí yá'a jíin tínu ñá'nú sá'a-de yá'a. ⁵⁵Nasu sé'e chaa carpintero kúu ya'a náun. Á nasu María nání náq-de. Te táká ñani-de káinání Jacobo, José, Simón, jíin

Judas. ⁵⁶Te tú ká'ljin kua'a-de jíin-yó yá'a náun. Te ndénú ni ni'in-dé táká tu'un yá'a núsáá. Achí-de. ⁵⁷Te súan ni kakujá'a ini-i jíin-yá. Te Jesúus, ni ka'an-ya jíin-i: Chaa jáni tu'un Dios, máni ñuu-de jíin iní ve'e-de kúu ja tú káka'an tu'un jínu'ún jíin-de, achí-ya. ⁵⁸Te tú ni sá'a-ya kuá'a tínu ñá'nu yúan, chi tú ni kákandíja-i.

Ja ní ji'i Juan, chaa skuánducha

14 Te suu kívi-ún te Herodes chaa tá'u tínu, ni jini tu'un-de tu'un Jesúus. ²Te ni kachi-de jíin mozo-de: Chaa yá'a kúu Juan ja skuánducha. Ni nachaku-de ja ni ji'i-de, te ja yúan sá'a-de tiñu ñá'nú yá'a. Achí-de. ³Chi Herodes, ni tiin-de Juan. Te ni ju'ni-de. Te ni chindee-de chaa vekaa ja kuáchi Herodías ñasí'i Felipe ñaní máá Herodes. ⁴Te Juan, a ni kana jíin-de nuu Herodes: Tú ió ley kuaka-ró-ña, achí-de. ⁵Te Herodes, ni kuni-de ka'ni-dé Juan. Ko ni yu'ú-de ni jito-de ñayívi, chi kájani ndaa ini-i ja iin chaa jáni tu'un Dios kúu Juan. ⁶Te iin kívi ni sá'a Herodes iin viko kívi ni kaku-de. Te sesí'i Herodías ni jita já'a-i nuu ñayívi. Te ni kusíi iní Herodes jíin-i. ⁷Te ni jatu'un téyíi-de ja kuá'a-de táká naqún kakán-i nuu-dé. ⁸Te náa-i, a ni jani íchí-ña-í, te ni ka'an-i: Kuá'a-ní xini Juan, chaa skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu fin ko'o, achí-i. ⁹Yúan-na te máá rey-ún, ni kuxíi iní-de. Ko sikí já ni jatu'un téyíi-de jíin sikí já ni kajini so'o chaa káyee stáa jíin-de-ún, te ni tá'u-de tiñu ná kuá'a soldado nuu-í. ¹⁰Te ni tájí-de soldado ni ja'an. Te ni xiti xiní

Juan ini vekaa. ¹¹Te ni chaa xini-dé kándee nuu sín ko'o. Te ni ja'a soldado nuu súchí sín-ún. Te máá-i, ni janchaka-i nuu náa-i. ¹²Yúan-na te ni jakoyo chaa káskuá'a jíin-de. Te ni kandañaa-de yiki kíñu Juan. Te ni kachinduji-de. Te ni kee-de kája'an-de. Te ni kakastu'ún-de nuu Jesús.

Ja ní skée-yá u'un mil nayivi

¹³Te ni jini tu'un Jesús. Te ni kuxio-yá kuá'an-ya yúan ini iin barco onde nuu ní'un té'e kándee sín-ya. Te ni kajini tu'un nayivi jín'an-i. Te onde táká nuu ni kandikin-i-ya kájika já'a-i jíin-yá. ¹⁴Te ni kenda Jesús kua'an-ya. Te ni jini-ya ní'u nayivi kuá'a xáan. Te ni nduku'i'a ini-ya jíin-i. Te ni sá'a-ya taná táká nayivi káku'u. ¹⁵Te nuu ní ini te ni chakoyo chaa káskuá'a jíin-yá nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Yá'a chi máá ní'un té'e kíu, te a ni kée ndikandii. Tájí-ní-i ná kíngoyo-i táká nuu. Te ná kuáan máá-i staa kée-í, áchí-de jíin-yá. ¹⁶Te ni kachi Jesús jíin-de: Tú níni kí'in-i jín'an-i: Ku'a máá-ró já ná kée-í, áchí-ya. ¹⁷Te máá-de, ni kaka'an-de jíin-yá: Tú naún káñaval'a-ná chi u'un-ni statilá jíin úu-ni tiyáká, áchí-de. ¹⁸Te máá-yá, ni kachi-ya jíin-de: Kua'a ná kíi nuu-rí yá'a, áchí-ya. ¹⁹Te ni tá'u-yá tiñu nuu nayivi-ún ni kajungoo táká-i nuu ichá. Te ni kí'in-ya ndí'u'un statilá jíin úu tiyáká-ún. Te ni ndakoto-ya íchi ándíví. Te ni jikan ta'u-yá ja'a statilá. Te ni sákuáchí-yá. Te ni ja'a-ya ní'u chaa káskuá'a jíin-yá. Te chaa-ún, ni kajani-de nuu nayivi-ún. ²⁰Te ndivii-í ni kayee. Te ni kanda'a

chii-i. Te ni kanastútú-de uxi uu jíka staq kuachí-ún ja ní ndendoso. ²¹Te jínu u'un mil chaa ni kayee-ún, te sín-ga kúu násí'i jíin súchí lúlí.

Ja ní jíka já'a-yá nuu mar

²²Yúan-na te ni skandá-ni Jesús chaa káskuá'a jíin-yá, ni kívi koyo-de iní iin barco. Te ná kúxnúu-de kíngoyo-de inga lado yu'u mar sá'a-ya, chi kuéé jachá-ya nayivi kuá'a-ún. ²³Te ni jacha-ya nayivi-ún kája'an-i. Te ni kaa sín-ya kuá'an-ya yúku, kuákakan ta'u-yá. Te ni ini, te kándee máá sín-ni-ya yúan. ²⁴Te barko-ún, a kándee ma'ní'u mar. Te ká'u xaan ní ndonda su'ma ndúcha síkí-dé, chi sua ni nana nuu tachi. ²⁵Te tfkuáán-na kíu. Te ni jaa Jesús nuu-dé, jíka já'a-yá nuu mar. ²⁶Te chaa káskuá'a-ún, ja ní kajini-de-ya, já jíka-ya ní'u mar, te ni kayu'ú-de. Te káka'an-de: Añú kíu, áchí-de. Te kákana kó'o-de ja káyu'ú-de. ²⁷Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ni-ya jíin-de: Sández iní-ro. Máá-rí kíu. Ma yú'ro, áchí-ya. ²⁸Yúan-na te ni ka'an Pedro jíin-yá: Tátä, te ní máá-ní kíu, te tá'u-ní tiñu ná káka-ná nuu mar yá'a jaq-ná nuu-ní, áchí-de. ²⁹Te ni ka'an-ya: Ña'an, áchí-ya. Te ni nuu Pedro iní barco. Te ni jíka-de nuu ndúcha-ún kua'an-de nuu Jesús. ³⁰Ko nuu ní jini-de ja xáan kée tachi, te ni yu'ú-de. Te ni kejá'a-de sá'u-de chii nducha. Te ni kana kó'o-de: Tátä, nama-ní náá, áchí-de. ³¹Te ni skáa-ni Jesús nda'a-ya. Te ni tiñi-ya-dé. Te ni kachi-ya jíin-de: Chaa tú kándíja va'a kíu-ró. Naja jáni síkí iní-ro. Achí-ya. ³²Te

ni ndiví-ya iní barko-ún jíín-de. Te ni kuná'ín-ni tachí xáqan-ún. ³³Yúan-na te chaa ká'jin ini barko-ún, ni chakoyo-de nuu-yá. Te ni kachiñú'ún-de-ya. Te káka'an-de: Jandáa ndija máá-ní kúu Se'e Dios, áchí-de.

Nayivi káku'u iní nuu Genesaret
³⁴Te ni kaja'a-ya kuálan-ya ingá lado. Te ni chakoyo-ya nü'u'un íchí nüu Genesaret. ³⁵Te chaa nüu-ún, ni kanakuni-de-ya. Te ni katájí-de tu'un níí nüu-ún. Te ni kakinchaka-de ñayivi káku'u nuu-yá. ³⁶Te ni kaka'an nda'ú-i jíín-yá ja ná ké'é-i vasté yúsá'ma-yá. Te táká ñayivi ní káké'é sá'ma-yá-ún, ni kanduva'a-i.

Ndasa kuchá'án ñayivi

15 Yúan-na te yaku chaa fariseo jíín cháa káchaa tutu iní nuu Jerusalem, ni jakoyo-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíín-yá: ²Chaa káskuá'a jíín-ró, naja káske'ichi-de taninu chaa aná'án. Chi tú kánandá'a-de te káyee-dé staqa. Achí-de. ³Te máá-yá, ni ka'an-ya jíín-de: Te máá-ró, suni naja káske'ichi-ro tíñu ni tá'u Dios nuu-ro núsáá, chi ja sikí tánínu máá-ró. ⁴Chi ni ka'an Dios: Kuandatu nuu tása-ro nuu náa-ro, te ndéja ká'an ndíva'a nuu tása nuu náa, ná kúu nú kuu, áchí. ⁵Ko máá-ró káka'an-ro: Nú ío ndatíñu ja xíñ iin chaa, te a kuu ni'ín tíñu ja kuní tása-de xí náa-de, te nú xna'an-ga ka'an-de: A ni soko-rí ndatíñu-ún nuu Dios, achi-de. ⁶Yúan-na te tuká kánúú skíkuu-de kua'a-de nuu tása-de nuu náa-de, áchí-ro.

Te súan kástíví-ró tú'un Dios jíín tánínu ni kajakin-ro. ⁷Chaa uu xini kákuu-ró. Bueno ni jani Isaías tu'un siki-ro súan: ⁸Ñayivi yá'a, jíín yú'u-í káchiñú'ún-i ruu, ko jíín añú-i chi jíká-ni kúu ini-i jíto-i ruu. ⁹Te káchiñú'ún sáni-i ruu, chi kástá'an-i tu'un jáni iní iin chaa, áchí Isaías. Achí-ya. ¹⁰Te ni kana-ya xiní ñayivi-ún. Te ni ka'an-ya jíín-i: Kuni so'o jíná'an-ró, Te chu'un iní-ro tú'un ká'an-ri: ¹¹Nasú já kfvi iní yu'u cháa kuchá'án-de sá'a, chi ja kénda iní yu'u-dé, yuán kúu ja kúchú'án-de sá'a, áchí-ya. ¹²Yúan-na te chaa káskuá'a jíín-yá, ni chakoyo-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Á jiní-ní ja ní kakití iní chaa fariseo ja ní kajini so'o-de tu'un yá'a, xí túu, áchí-de. ¹³Ko máá-yá, ni ka'an-ya: Taká yunu já tú ní náchu'un máá Táa-ri andíví, te tu'un-ri ki'in. ¹⁴Síá jíná'an-ró ná kí'in-de. Chaa kuáá kástá'an ichi nüu sáva-ga chaa kuáá kákuu-de. Chi nü iin chaa kuáá stá'an-de ichi nüu ingá chaa kuáá, te ndendúú-de jungoyo-de iní xa'va. Achí-ya. ¹⁵Te ni ka'an Pedro jíín-yá: Kastu'ún kájí-ní tu'un yátá yá'a nuu-ná jíná'an-ná, áchí-de. ¹⁶Te ni kachi Jesús: Te suni onde róó tú kájuku'un iní-ro náún. ¹⁷Á tú kájuku'un iní-ro já táká ja kée-í kívi kua'an chii-i, te ndénda-ni kua'an. ¹⁸Ko ja kénda yu'u-í, chi onde iní añú-i vai, te yuán kúu ja kúchá'án-i sá'a. ¹⁹Chi onde ichi iní añú-i kénda ja jáni ñáá iní, ja jáni ndíyi, ja ísíki ncháa tá'an, ja kuáxán iní, ja sákuú'ná, ja ká'an tu'un tú'un, ja ká'an ndíva'a. ²⁰Táká tu'un yá'a kúu ja kúchá'án-i sá'a.

Ko nú tú nándá'lá-i te kee-í sta₉, tú kúchá'án-i sá'a. Achí-ya.

Tu'un sesí'i ña'an ñúu Caná

²¹ Te ni kenda Jesús yúan kua'án-ya íchi ndáñuu Tiro jiín Sidón. ²² Te iin ña'an ñúu Caná, ni kenda-ña ndáñuu yúan. Te ni kana kó'ó-ña: Táta, Se'e David, kundá'u iní-ní náá, chi sesí'i-ná kái'ú xa₉an tá'án-i iin tachí kíni, áchí-ña jíin-yá. ²³ Ko máá-yá, tú ni ká'an kuti-yá jíin-ña. Yúan-na te ni jakoyo chaa káskuá'a jíin-yá. Te ni kaka'án nda'lú-de jíin-yá: Ka'lan-ní jíin-ña ná kí'ln-ña, chi kána kó'ó-ña vái-ña íchi yatá-yo, áchí-de. ²⁴ Te ni ka'án-ya: Máni nuu ríi, kití ní kanaa, ká'líin se'e Israel, ni tájí-yá ruu vai-ri, áchí-ya. ²⁵ Yúan-na te ni chaq-ña núu-yá. Te ni chiñú'ún-ña-yá. Te ni ka'án-ña: Táta, chindéé chítuu-ní náá, áchí-ña. ²⁶ Te ni ka'án máá-yá: Tú ió va'a ja kuánchaaq-yo stáa sé'e-yó te skána-yó núu lúsú, áchí-ya. ²⁷ Te ni ka'án-ña: Jandáa ká'lan-ní, Táta, ko lúsú-ún, ichi chíi mesa náchii-tí staa kuachí kóyo yu'u jító'o-tí yáji-tí, áchí-ña jíin-yá. ²⁸ Yúan-na te ni ka'án Jesús: Nána, xa₉an vá'a ni kandíja-ní, ná sá'a-ná jíin-ní nátu'un kuní-ní, áchí-ya. Te máá hora jian ni nduva'a-ni sesí'i-ña.

Ja ní nasáva'a-ya kuá'a ñayivi kú'u

²⁹ Te ni ja'a Jesús kua'án-ya yúan. Te ni ja-a-ya yú'u mar nuu Galilea. Te ni kaa-ya kuá'an-ya yúku-ún. Te yúan ni jungoo-ya. ³⁰ Te ni jakoyo kua'a ñayivi núu-yá jíin ñayivi rengo, ja kuáá, ja ní'ín, ja tíkú'lú, jíin sáva-ga-i ja káku'u. Te

ni kajakin-i-ún núu já'a Jesús. Te ni nasáva'a-ya-í jín'an-i. ³¹ Te ni kakee nuu ñayivi-ún kánde'é-i ja súan ni kajini-i náka'án ñayivi ní'ín, ndúva'a ñayivi tíkú'lú, nákaka ñayivi rengo, ndúndijin nuu ñayivi kuáá. Te ni kanakana jaa-i Dios ñayivi Israel.

Ja ní skée-yá kuun mil ñayivi

³² Te ni kana Jesús xiní cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'án-ya jíin-de: Kúndá'u iní-ri ñayivi yá'a, chi a ni kuu uní kívi káxiukú-i jíin-rí, te tú naún káji-í. Te tú kuní-ri natájí-rí-i no'ón ndichá-i, chi ní súan te savá ichi te kuitá ii-í. Achí-ya.

³³ Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-yá ni kaka'án-de jíin-yá: Te ndénu ní'on stáa kuá'a kée ndá'a chii ñayivi kuá'a yá'a, chi máni nuu'un té'e kúu yá'a, áchí-de. ³⁴ Te ni ka'án Jesús jíin-de: Nasaa staa kándiso-ró, áchí-ya. Te ni kaka'án-de: Usia-ni, te yaku tiyáká lúlí, áchí-de. ³⁵ Yúan-na te ni tá'lú-yá tiñu nuu ñayivi-ún ni kajungoo-i nuu ní'ún. ³⁶ Te ni ki'in-ya ndf'usiá staa jíin cháká-ún, te ni jikán ta'ú-yá, te ni sákuáchí-yá, te ni ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá, te ni kajani-de nuu-í. ³⁷ Te ni kayee táká-i. Te ni kanda'a chii-i. Te ni kanastútú-de ja ní kendoo kuáchí-ún, usia ndo'ó chítu ndfí. ³⁸ Te ñayivi ní kayee-ún, jínu onde kuun mil chaa, te siin-ga kúu ñasí'i jíin táká suchí lúlí. ³⁹ Yúan-na te ni jacha-ya ñayivi-ún kuangoyo-i. Te ni ndiví-ya iní barco. Te ni ja-a-ya ndáñuu Magdala.

Ja kájikan-i tuni nuu-yá

16 Te ni jakoyo chaa fariseo nuu-yá, jíin cháa saduceo nuu-yá,

chi koto nchaaq-de-yá kákuní-de. Te ni kajikan-de tuní ichi ándíví nūyá te kuni-de. ²Ko máá-yá ni ka'an-yá jíin-de: Nú ni ini, te káka'an-ro: nandii ndáxín, chi íó viko kuqlá ándíví, áchí-ro. ³Te jañá'an káka'an-ro: Vina te kuun sau, chi íin ñáá viko kua'á ándíví, áchí-ro. Chaa uu xini kákuu-ró. A kájini-ro naún kuní ka'an viko ándíví, ko tú kájukú'un ini-ro tuní kívi yá'a. ⁴Ñayiví ñáá yá'a ja káisíki ncháa-i Dios, kajikan-i tuní nuu-rí. Ko ma kuá'a-ri ni iin nuu-í, chi máni tuní Jonás, chaa ni jani tu'un Dios, kúu ja kuá'a-ri. Achí-yá. Te ni skéndoo-ya-dé jíin'an-de. Te kua'an-yá.

Cuenta yujan ía cháa fariseo

⁵Te ni jakoyo chaa káskuá'a-ún inga lado mar. Te ni kanaa iní-de kundiso-de staaq. ⁶Te ni kachí Jesús jíin-de: Koto va'a-ró máá-ró nūyú yújan ía cháa fariseo jíin cháa saduceo, áchí-yá. ⁷Te kándatú'un máá-de: Síki já tú kándiso-yó stáa ká'an-yá núsáá, áchí-de. ⁸Te ni jini Jesús ja súan kándatú'un-de. Te ni ka'an-yá: Chaa kákandíja yakú-ni kákuu-ró. Naún kándatú'un-ró. Ja tú ni kándiso-ró staaq náún. ⁹Onde vina tú kájukú'un ini-ro náún. Á tú kánukú'un ini-ro já ni kuu jíin ú'un staa jíin ú'un mil chaa, te nasaas jíka ni kanaastútú-ró-sa. ¹⁰Ni ja ni kuu jíin usiá staa-ún jíin kúun mil chaa, te nasaas ndo'o ni kanaastútú-ró. ¹¹Te naja tú kájukú'un ini-ro, chi tú ni ká'an-ri tu'un statilá jíin-ró, chi sua ja koto va'a-ró máá-ró núu yújan ía cháa fariseo jíin cháa saduceo. Achí-yá jíin-de. ¹²Yúan-na te ni

kajukú'un ini-de ja tú ni ká'an-ya jíin-de ja koto-de máá-de nuu yújan íá státilá, chi sua ja má kándíja-de sa'an kástal'an chaa fariseo jíin cháa saduceo.

Tu'un ni ka'an ndaaq Pedro

¹³Te ni jaq Jesús ichi ndáñúu Cesarea de Filipo. Te ni jiká tulún-yá chaa káskuá'a jíin-yá: Naún chaa kúu máá Sé'e chaa káka'an ñayiví jíin'an-i, áchí-ya. ¹⁴Te máá-de ni kaka'an-de: Juan, chaa skuánducha, káka'an sava-i. Te sava-ga-i, Elías, te sava-ga-i, Jeremías, xí fin chaa ni jani tu'un Dios onde sáá, áchí-i. Achí-de. ¹⁵Te máá-yá ni ka'an-yá jíin-de: Te róó, na chaa kúu-ri káka'an-ro, áchí-ya. ¹⁶Te ni ka'an Simón Pedro: Máá-ní kúu Cristo, Se'e Dios, I'q chakú, áchí-de. ¹⁷Yúan-na te ni kachí Jesús: Xáán ndatu-ro, Simón se'e Jonás, chi nasu fin chaa ni kástu'lún tú'un yá'a nuu-ro, chi sua máá Táa-ri I'q kánchaaq andíví ni stál'an-ya nuu-ro. ¹⁸Ko ruu, suni ká'an-ri jíin-ro já máá-ró kúu Pedro, te síki káva yá'a kundiij tiku'ni kándíja-i nuu-rí sá'a-ri. Te ja kándee infierno ma kúndéé jíin-i. ¹⁹Te nuu-ro kuá'a-ri ndakáa máá nūu natu'un andíví. Te taká ja kú'ní-ro iní ñuyiví yá'a, ndaji iní andíví. Achí-yá. ²⁰Yúan-na te ni ka'an xaan-yá jíin cháa káskuá'a jíin-yá, ja tú ni iin nuu kachí-de ja máá-yá kúu Jesucristo.

Jíin kiví ni ka'an-yá já kúu-ya

²¹Te máá hora jian ni kejá'a Jesús ni kastu'lún ndáa-ya nūu

cháa káskuá'a jíín-yá ja jínu ñú'ún kí'in-yá ñúúy Jerusalem te ndo'o xaan-yá. Te chaa ni kayii jíín táká sutu ñá'nu jíín cháa káchaa tutu, ma kuátú'ún-de-yá te ka'ni-dé-yá. Te nuu uní kíví te nachaku-yá. Achí-yá. ²²Yúan-na te Pedro, ni kiñi'in sín-de-yá. Te ni kejá'á-de ká'an xaan-dé jíín-yá: Ma kúu Tátä, tú kuti ná modo ja tá'án-ní tundó'o yá'a, áchí-de. ²³Yúan-na te ni jíó káva Jesús nuu Pedro. Te ni kachí-yá jíín-de: Satanás, kuxio ki'in-ro, chi chaa sáká núu kúu-ró núu-rí. Chi tú ká'an-ro tú'un Dios, chi sa tu'un chaa ká'an-ro. Achí-yá.

Tu'un ndó'o chaa kákandíja

²⁴Yúan-na te ni ka'an Jesús jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Nani chaa nú kuní-de kii-de yata-rí, ma kúndá'ú ini-de máá-de, te ná kuándéé iní-de jíín tundó'o kii siki-dé, te ná kúndikin-de ruu kii-de. ²⁵Chi chaa jítu iní-de kaku-de chii tundó'o kii siki-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu iin chaa ja sikk rúu, ko kuchaku-de. Achí-yá. ²⁶Chi naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ni'in-dé níñ ñúyívi, te nú xnáa-dé añú-de. Xí na jíín chúnáa cháa añú-de. ²⁷Chi máá Sé'e chaa, ndii-yá jíín táká ndajá'a-yá. Te nduñá'nu-yá sá'a Táa-yá. Yúan-na te chaa'nu-yá iin ñayívi nú ndasa káa tiñu ni kásá'a máá-i. ²⁸Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Ió sava chaa ká'iin yá'a ja má kúu kuti-dé onde ná tú kuní-de nuu máá Sé'e chaa ndii-yá ñúu-yá.

Siki já túku ni nduu-yá

17 Yúan-na te nuu iñú kíví te ni jaka-yá Pedro jíín

Jacobo jíín ñaní-de Juan, kua'an sín-yá jíín-de iin yuku súkún. ²Te yúan, tuku ni nduu-yá núu-dé. Te ni nandii ncháa nuu-yá nátu'un ndikandii. Te sa'ma-yá ni kandukiyi nátu'un ndua luz ja nandii ndáxín. ³Te yúan ni kandenda Moisés jíín Elías, kándatu'un-de jíín-yá, ni kajini-de. ⁴Te ni ka'an Pedro: Tátä, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a. Nú kuní-ní te sá'a-ná uní ve'e kuii. Hin kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de jíín Jesús. ⁵Te nini ká'an-de, te ni chaq iin viko nu'ún. Te ni jasú níñ núu-dé. Te ni kenda luz chii. Te ni kenda iin tul'un ja ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-ri, ja kúndá'ú iní-ri-i. Te kúsii iní-ri jíín-i. Ná kúni ná'ín-ró tú'un ká'an-i núsáá. Achí Dios. ⁶Te tu'un yá'a ni kajini so'o chaa káskuá'a-ún. Te ni kandua ndee-ni-de, chi ni kayu'ú xaan-dé. ⁷Yúan-na te ni jaq Jesús. Te ni skandá-ya-dé. Te ni ka'an-yá: Ndukoo, ma yú'ú-ro jíná'an-ró, áchí-yá. ⁸Te ni kandakoto-de. Te tuká ni iin naún ní kájini-de, chi máá iin-náq Jesús. ⁹Te kánuu-de yuku-ún. Te Jesús ni ka'an xaan-yá jíín-de: Ma kachí-ro núu ní iin ja súan ni kajini-ro, chi onde ná náchaku máá Sé'e chaa ma'lñú ndíyi, áchí-yá. ¹⁰Yúan-na te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajika tu'ún-de-yá: Te chaa káchaa tutu, naja káka'an-de ja kánúú ndii Elías xna'an-ga, áchí-de. ¹¹Te ni ka'an Jesús jíín-de: Jandáa kúu ja ndii Elías xna'an-ga, te nasájáa-de taká ndatíñu. ¹²Ko ká'an-ri jíín-ró, ja á ni ndii Elías, te tú ní kánakuní-i-de. Te ni kasá'a-i táká ja ní kakuu iní-i jíín-de. Te suni súan xndó'o-i máá Sé'e

chaa. Achí-ya. ¹³Yúan-na te chaa káskuá'a-ún, ni kajuky' un iní-de ja tú'un Juan, chaa ni skuánducha, kúu ja ni ka'an-ya jíin-de.

Síkì súchí jí'i yi'í

¹⁴Te ni najakoyo-ya nüu ñayivi kuá'a-ún. Te ni chaq iin chaa nuu Jesús. Te ni jukuiñi jítí-de nuu-yá. ¹⁵Te ni ka'an-de: Táta, kundá'u iní-ní se'e-ná, chi jí'i yi'í-i, te ndó'o xaqn-í. Te tiní jínu nduá-i nuu nü'ün, te tiní jínu nduá-i nuu ndúcha. ¹⁶Te ni kinchaka-ná-i nuu cháa káskuá'a jíin-ní, te tú kákuu sá'a-de tana-í, achí-de. ¹⁷Te ni ka'an Jesús: Ñayivi xáan ní'in iní kákuu-ró já tú kákandíja-ró. Nasaa-ga kiví kúnchaa-ri jíin-ró. Te nasaa-ga kiví ndó'o-ri jíin-ró. Kuq'a-i ná kíi-i, achí-ya. ¹⁸Te Jesús, ni ka'an xaqn-yá nuu tachí kíni-ún, te ni kenda kua'an iní súchí-ún. Te ni nduvala-ni-i máá hora-ún. ¹⁹Yúan-na te ni jakoyo sín chaa káskuá'a-ún nuu Jesús, te ni kaka'an-de: Naja tú ní kákuu kiñi'in-ná ki'in, achí-de. ²⁰Te ni kachi Jesús jíin-de: Síkì já tú kákandíja vala-ró ní kuu yuán. Chi ká'an ndaa-ri jíin-ró, ja nü kákandíja-ró, vasté fin tí'lí nátu'un iin ndíkin yuá mostaza, te kachi-ro kúni yuku yá'a: Kuxio yá'a te kuá'án onde yúan, achí-ro, te ki'in. Te kuu sá'a-ró táká tiñu súan. ²¹Ko iin tá'an yuán ni mä kénda kuti kí'in, te nü tú kakán ta'ü-yo te kondichá iníyo. Achí-ya.

Jíin kiví ní ka'an-ya já kúu-ya

²²Te nini ká'iin-ya iní nüu Galilea, te ni kachi Jesús jíin-de: Máá Sé'e

chaa natuu-ya nüu ndá'a sáva-ga chaa. ²³Te ka'ní-dé-ya. Ko nuu uní kiví te nachaku-ya, achí-ya. Te máá-de, ni kanduku'l'a xaqn iní-de.

Síkì xú'ún póniná

²⁴Te ni jakoyo-ya nüu Capernaum. Te chaa kájikan poniná, ni chakoyo-de nuu Pedro. Te ni kaka'an-de: Te Maestro máá-ró, tú kuá'a-de poniná náún, achí-de. ²⁵Te Pedro: Kuu, achí-de. Te ni ndívi-de iní ve'e. Te ni ka'an Jesús xna'an-ga jíin-de: Naún kachí-ro. Taká chaa rey iní ñuyivi yá'a, ndénu kájikan-de poniná. Á nuu séle-de xí nüu cháa sín ve'e, achí-ya. ²⁶Te ni kachi Pedro jíin-yá: Nuu cháa sín ve'e kájikan-de, achí-de. Te ni kachi Jesús jíin-de: Te séle-de ká'io libre-i núsáá. ²⁷Ko náv'a tú skití iníyo-dé, te kuá'án onde yu'u mar, te skívi-ró gancho, te katiin-ró týáká kénda xna'an-ga. Te ndíka-ro yú'u-tí. Te yúan ni'in-ro fin peso. Te kuá'a-ró nüu-dé ja kúu ruu jíin róó. Achí-ya.

Ndéja kúñá'nu-ga iní nuu nátu'un andíví

18 Te suni kiví-ún ni chakoyo chaa káskuá'a-ún nuu Jesús. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Ndé chaa kúñá'nu-ga iní nüu nátu'un andíví, achí-de. ²Te ni kana Jesús xiní fin súchí lúlí. Te ni jani-ya-i ma'ñú-de. ³Te ni kachi-ya: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja nü tú naxió káva iní-ro te nduu-ró nátu'un iin súchí lúlí, mä kiví kuti-ro iní nüu nátu'un andíví. ⁴Chi nü ndé chaa sásúchí-de máá-de nátu'un súchí lúlí yá'a, chaa-ún kúñá'nu-ga iní nüu nátu'un andíví. ⁵Te chaa

ja jíin sí'ví-rí játá'ú-de iin suchí lúlí nátu'un suchí yá'a, te ruu játá'ú-de.

⁶Te nú iin suchí lúlí yá'a kándija-i ruu, te kívi-i kuachi sá'a iin chaa, te va'a-ga nú ni nü'ní iin yosó ká'nu sukyn cháa-ún, te kee-de ki'in-de xuu ndúcha mar nútú.

⁷Nakä ndá'ú ñayiví iní ñuyívi, chi kájito nchaa-de-i kásá'a-i kuachi, te jínu nü'ún já koo kívi-ún. Ko nakä ndá'ú chaa ja skívi-de-i iní kuachi. ⁸Núsáá te nú nda'a-ro xí já'a-ro kuní skívi róó nuu íó kuachi, xiti te skána-ró ná kí'in. Va'a-ga ja koo rengo-ro xí koo tikú'lu-ró kúchaku-ro níí káni, nasu já koo ndendúú nda'a-ro xí ndéndúú ja'a-ro kí'in-ro nüu nü'ún níí káni.

⁹Te nú nduchi-ro kuní skívi róó nuu íó kuachi, tava te skána-ró ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku-ro jíin fin-ni nduchi-ro, nasu já koo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro nüu nü'ún infierno. ¹⁰Koto-ro máá-ro jíná'an-ro. Ma sájá'a iní-ro nüu fin suchí lúlí yá'a. Chi a ká'an-ri jíin-ro já ndájá'a-í ká'i'o andíví, nene kájini-ya nüu máá Táa-ri ja kánchaq-ya ondé andíví.

Siki rií kití ní sana

¹¹Chi máá Sé'e chaa, ni kii-ya já náma-ya táká ñayiví já á ni naa.

¹²Ndasa kájani iní-ro. Nú iin chaa ñává'a-de iin ciento rií, te skuítade iin-tí. Á tú xndóo-de kuun xíko xia'un kuun-gá-tí, te ki'in-de onde yuku kínandukú-de kiti ní sana-ún.

¹³Te nú ni nani'in-dé-tí, jandáa ká'an-ri jíin-ro ja kúsii-gá iní-de jíin kíti-ún vásá jíin kúun xíko xia'un kuun-gá kiti tú ni kásana-ún. ¹⁴Te súan máá Táa-ro l'a kánchaq onde

andíví, tú játa'an iní-ya já náa ní iin tá'an suchí lúlí yá'a.

Ndasa kuu ñani sá'a kuachi

¹⁵Núsáá te nú ñani-ro ní sá'a-de kuachi siki-ro, te kuál'an, te kastu'lún sá'lí-ro nüu-dé naúñ kuachi ni sá'a-de. Te nú ni chu'un iní-de tu'un ká'an-ro jíin-de, yúan-na te a ni ndumaní-dé jíin-ro sá'a-ro.

¹⁶Ko nú tú ní chú'un iní-de tu'un ká'an-ro, te kuaka uu xí uní-ga ñayiví kí'in jíin-ro, nává'a jíin tú'un ká'an uu xí uní testigo te kundaa táká tu'un. ¹⁷Te nú tú ní chú'un iní-de tu'un ká'an chaa-ún, te kastu'lún-ro nüu tiku'ní kándija. Te nú suni tú ní chú'un iní-de tu'un ká'an tiku'ní-ún, te sí-a-ro-dé ná kúu-de nátu'un iin chaa sín nación xí fin chaa xíní. ¹⁸Jandáa ká'an-ri jíin-ro, táká ja kú'ní-ro iní ñuyívi yá'a, kunu'ní iní andíví. Te táká ja ndájí-ro iní ñuyívi yá'a, ndaji iní andíví. ¹⁹Ingá tu'un ká'an-ri jíin-ro, ja nú uu tá'an-ro iní ñuyívi yá'a, koo conforme-ro siki fin tu'un ja kájikan ta'u-ro, te máá Táa-ri onde andíví skíkuu-ya tú'un-ún jíin-ro.

²⁰Chi nú ni kanataka uu xí uní ñayiví káchiñú'ún-i ruu jíin sí'ví-rí, te yúan kánchaq-ri mañú-i, áchí-ya.

Siki tú'un sá'a tuká'nu iní

²¹Yúan-na te ni jaq Pedro nuu-yá. Te ni ka'an-de jíin-yá: Tátá, nasaan jínu sá'a-ná tuká'nu iní nuu ñaní-ná ja sá'a-de kuachi nuu-ná. Onde usia jínu náún, áchí-de. ²²Te ni kachí Jesús: Tú ká'an-ri jíin-ro já ondé usia jínu, chi onde kuun ciento kuun xíko uxi jínu. ²³Já yúan máá nüu nátu'un andíví kúu nátu'un iin chaa

kúu rey, ja ní kunj-de sándaq-de cuenta jíín mozo-de. ²⁴Te ní kejáá-de násáa-de cuenta. Te yúan ní jaa iin chaa taú iin millón peso nuud-dé. ²⁵Te tú ní kúu chunáa cháa yúan. Te ní tá'ú tíñu jito'o-de ja ná kúyau-de jíín sée-de jíín násíí-de jíín táká ndatíñu náva-de te nakunáa xú'ún taú-de. ²⁶Yúan-na te ní jukuiñi jítí mozo-ún. Te ní ka'an ndq'ú-de jíín rey-ún: Táta, kundatu-ní, te vásá ná chúnáa ndíi-ná x'ún-ní, áchí-de. ²⁷Te máá jíto'o-ún, ní kundá'u inij-de mozo-de. Te ní síq-de kua'an. Te ní sá'a-de tuká'nu iní ja taú mozo-de-ún. ²⁸Ko mozo-ún nuu ní kenda-de kua'an-de, te ní ketá'an-de jíín fin tá'an mozo-de ja taú uxi peso nuud-dé. Te ní katiin chaa-ún. Te ní kiti-dé sukqun cháa-ún. Te ní ka'an-de: Chunáa ndíi ja taú-ro núu-rí, áchí-de. ²⁹Yúan-na te tá'an mozo-de-ún, ní jukuiñi jítí núud-dé. Te ní ka'an ndq'ú jíín-de: Kundatu te vásá ná chúnáa ndíi-rí x'ún-ro, áchí mozo-ún. ³⁰Ko máá-de, tú ní kuní-de, chi ní chindee-de chaa-ún vekaa onde kívi ní nakunáa já taú cháa-ún nuud-dé. ³¹Te ní kajini tá'an mozo-de-ún ja ní ta'an-de. Te ní kákuxíí xá'an iní-de. Te ní chakoyo-de. Te ní kqanakani ndii-de tu'un nuu jíto'o-de ja ní ta'an chaa-ún. ³²Yúan-na te jito'o-ún, ní kana-de xini mozo náá-ún ní jaa. Te ní ka'an-de: Mozo ndiva'a kúu-ro, chi táká ja taú-ro-ún ní sá'a-rí tuká'u iní nuuro, chi ní ka'an ndq'ú-ro jíín-rí. ³³Te nátu'un ni kundá'u iniri róó, suni súan ní kündá'u iniro tá'an mozo-ro núu, áchí-de. ³⁴Yúan-na te ní kití ini

jito'o-ún nuud-dé. Te ní chi'i-de chaa nda'a justicia, onde ní nachunáa-dé táká ja taú-de. ³⁵Suni súan sá'a máá Táa-rí andíví jíín-ro te nú tú sá'a-ro tuká'u iní-ro núu táká níñiro, onde jíín iní jíín añúro nú naún kuquchi sá'a-de jíín-ro, áchí-ya jíín-de.

Já ní kandikin kua'a-í-ya

19 Te ní ndii ní ka'an Jesús táká tu'un yá'a. Te ní kenda-ya iní ní Galilea kua'an-ya. Te ní jaa-ya yúñúu Judea, ínga lado yucha Jordán. ²Te kua'a náyivi, ní kandikin-i-ya kuá'an-i jíín-yá. Te yúan ní nasáva'a-ya-í jíín'a-an-i.

Síki tú'un tú xndóo tá'an

³Yúan-na te ní jakoyo yaku chaa fariseo nuuyá, ja kóto nchaq-de-ya kákunid-de. Te ní kaka'an-de: Vátu-ni kuu xndóo iin chaa násíí-de ja síkí náni kuquchi kúu, xí túu, áchí-de. ⁴Ko máá-yá, ní ka'an-ya: Á tú ní káka'u-ró tutú ndasa ní sá'a Dios chaa onde xnáñúu, chi ja yíí jíín já síí ní sá'a-ya. Achí. ⁵Yúan-na te ní ka'an Dios: Ja yúan xndóo chaa táka-de náa-de, te kétá'an-de jíín násíí-de. Te iin-ná náyivi kúu ndendúu-de. Achí Dios. ⁶Súan kúu ja ná tuká kúu uu, chi iin-ná kúu. Núsáá te mq sásfin iin chaa ja á ní skétá'an Dios, áchí-ya. ⁷Te ní kakachid-de jíín-yá: Te Moisés, naja ní tá'u-de tiñu ja kúva'a akta ndusíñ, te ndoo-ña núsáá, áchí-de. ⁸Te ní ka'an-ga-ya jíín-de: Síki já ní'in iní añúro jíín'a'an-ro, yuán ní jatu'un Moisés ja xndóo-ro násíí-ro. Ko onde xnáñúu, tú súan ní kúu. ⁹Ko ruu, ká'an-rí jíín-ro, ní ndé

chaa xndóo-de ñíasí-í-de, nasu já tiní ini-ña, te tanda'a-dé jíin ingá-ña, ísíki ncháa-de ñasi-í-de. Te chaa tanda'a jíin ñá'an ní ndoo, suni ísíki ncháa-de-ña, áchí-ya. ¹⁰Te ní kaka'an chaa káskuu'a jíin-yá: Nú súan íó tiñu táká chaa jíin ñásí-í-de, va'a-ga mä tanda'a-dé núsáá, áchí-de. ¹¹Yúan-na te ní ka'an-ya jíin-de: Nasu táká chaa jukú'un ini-de tu'un yá'a, chi chaa ní ja'a-ri tu'un nuu-dé, chaa yúan kájukú'un ini-de. ¹²Ió chaa kákuu eunuco onde kívi ní kaku-de chii náa-de, te íó chaa kákuu eunuco ní sá'a inga chaa jíin-de, te íó chaa kákuu eunuco ní kasá'a máá-de ja sikí ñúu nátu'un andíví. Chaa ja kúu jukú'un ini-de, ná jukú'un ini-de núsáá. Achí-ya.

Jesús jíin súchí lúlí

¹³Yúan-na te ní chakoyo ñayivi jíin súchí lúlí-i, ja ná cháa-ya ndá'a-yá xini-í, te ná kakán ta'u-yá ja'a-í. Te chaa káskuu'a jíin-yá, ní kaka'an xaan-dé jíin ñayivi-ún. ¹⁴Te ní ka'an Jesús: Síá ná kíkoyo súchí lúlí núu-rí, te mä kasú-ro íchi-í, chi nátu'un súchí yá'a kákuu ja kúu kívi ini ñuu nátu'un andíví, áchí-ya. ¹⁵Te ní chaa-ya ndá'a-yá xini-í jíná'an-i. Te ní kuxio-ni-ya yúan kua'an-ya.

Chaa kúká

¹⁶Te yúan ní jaq iin chaa súchí núu-yá, ní ka'an-de jíin-yá: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Naún tiñu sá'a-ná te ní'in tá'u-ná kuchakú-ná níí káni. Achí-de. ¹⁷Te ni kachi-ya jíin-de: Naja ká'an-ro chaa va'a jíin-rí. Tú ni iin chaa va'a ío,

chí máá iin-ni Dios. Nú kuní-ro kúchakú-ro, te skíkuu-ró tíñu ní tá'lú-yá. Achí-ya. ¹⁸Te ní kachi-de jíin-yá: Ndéja kúu núsáá, áchí-de. Te Jesús, ní ka'an-ya: Mä ká'ni-ro ndíyi, mä kúsíki ncháa tá'an-ro, mä sáku'ná-ró, mä ká'an-ro tú'un tú'un, ¹⁹Kuandatú nuu táká-ro nuu náa-ro, te kundá'lú ini-ro tá'an-ro nátu'un kúndá'lú ini-ro máá-ró, áchí-ya. ²⁰Te ní kachi chaa súchí jíin-yá: Táká tiñu yá'a, a ní skíkuu-ná onde ná lúlí-ná. Naún sá'a-ga-ná núsáá. Achí-de. ²¹Te ní kachi Jesús jíin-de: Nú kuní-ro kéndoq va'a-ro, kuálán, te xikó-ro já ñává'a-ro, te kua'a-ro núu ñayivi ndá'lú. Te onde andíví kóo yají-ro. Yúan-na te kii-ro kúndikin-ro rúu ki'on, áchí-ya. ²²Te chaa súchí-ún ja ní jini so'o-de tu'un yá'a, te kua'an-de kúxíi ini-de, chí kua'a xáan ndátínu ñává'a-de. ²³Yúan-na te ní kachi Jesús jíin cháa káskuu'a jíin-yá: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja xáan ú'u kívi iin chaa kúká iní ñuu nátu'un andíví. ²⁴Ko ruu ká'an-ri jíin-ró, ja yachí-ga ja'a iin camello yaq yiki tíkuí, vásá iin chaa kúká kívi-de ini ñuu nuu tá'lú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁵Ko chaa káskuu'a jíin-yá, súan ní kajini so'o-de tu'un yá'a, te ní kayu'u xaan-dé. Te ní kaka'an-de: Ndé chaa káku núsáá, áchí-de. ²⁶Te ní ndakoto Jesús nuu-dé. Te ní ka'an-ya jíin-de: Jíin cháa mä kúu kutí, ko táká-ni tiñu ndí'i-ni kúu sá'a Dios, áchí-ya. ²⁷Yúan-na te ní ka'an Pedro jíin-yá: Náá, ní káskéndo-ná táká ndatínu-ná, te káindikin-ná níí vai-yó. Naún ní'in-ná núsáá, áchí-de. ²⁸Te ní ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an máá S'e chaa

jíin-ró jíná'an-ró, ja kíví kúnchaa-ri mesa-ri te nduñá'nu-ri iní nuyíví jáá, kíví-ún te kunchaa-ro núu uxí uu silla. Te sándaaq-ro tíñu ndí'uxí uu tatq chaa Israel, chi kándikin-ro rúu. ²⁹Te chaa skéndoov ve'e-de, xí ñaní-de, xí kuá'a-de, xí ták-de, xí náq-de, xí sé'e-de, xí ñú'un-dé ja sikí rúu, te nani'in-dé iin ciento vuelta. Te suni ni'in tá'u-dé kuchaku-de níi káni. ³⁰Te kua'q cháa kúnúu, nduu-de sandi'í-na. Te chaa sandi'í-na, ndunúu-de.

Chaa kásatiñu nuu itú

20 Chi ñuu natu'un andíví kúu natu'un iin chaa kúu jito'o ve'e, ja ní kenda-de iin jañá'an, ndukú-de chaa sátiñu nuu itú-de. ²Te ní sándaaq-de jíin cháa kásatiñu-ún ja chá'u-de iin peso ja kíví. Te ní tájí-de chaa-ún kuángoyo-de nuu itú-de. ³Te suni ní kenda-de natu'un ka'iin. Te ní jini-de nuu sáva-ga chaa ká'iin sáni-de nuyá'u. ⁴Te ní kachí-de jíin cháa-ún: Kuángoyo nuu itú-ri, chi chaa'u va'a-ri róo, áchí-de. Te máá cháa-ún kuángoyo-de. ⁵Te ní kenda tuku-de natu'un ka'uxi uu jíin ká'uni. Te suni súan ní sá'a-de. ⁶Te a yani ka'u'un ní kenda tuku-de. Te ní ketál'an-de jíin yakú-ga chaa ká'iin sáni. Te ní kachí-de jíin cháa-ún: Naja ká'iin kúxí-ró yá'a níi ncháka ncháa, áchí-de. ⁷Te ní kakachí chaa-ún jíin-de: Kuachi ja tú naún ká'an jíin-ná ja sátiñu-ná. Te ní kachí-de jíin máá cháa-ún: Kuángoyo nuu itú-ri, chi chaa'u va'a-ri róo, áchí-de. ⁸Te nuu ní ini kíví-ún, te ní kachí jito'o itú-ún jíin mandador: Kana xiní cháa ká'iin

nuu tíñu te cha'u-ró-de, onde chaa ní chaa sandi'í-na te onde chaa ní chaa núu, áchí-de. ⁹Te ní chaa chaa ní jakoyo onde ka'u'un aíni-ún. Te ní kaki'in-de peso peso ya'u-de ja íin iin-de. ¹⁰Te ní chaa chaa ní jakoyo núu yúan. Te kájani iní-de ja víí-gá ki'in ya'u-de. Ko suni iin peso ní kaki'in iin iin-de jíná'an-de. ¹¹Te ní kaki'in-de ya'u-de-ún. Te ní kandonda vaq-de káka'qan-de siki jítalo' ve'e-ún. ¹²Chaa sandi'í-na yá'a iin hora-ni ní kásatiñu-de, te iin núu-ni ní cha'u-ní-de jíná'ná ja xáan níi ní te ní'in ní kásatiñu-ná ncháka ncháa, áchí-de. ¹³Te máá jítalo' ní kachí-de jíin íin-de: Amigo, tú sá'a ndiva'a-ri jíin-ró. Nasu ní sándaaq-yo já íin peso ki'in-ró náún. ¹⁴Ki'in ya'u-ró te no'on-ro, chi ruu kuní-ri chaa'u-ri chaa sandi'í-na yá'a natu'un ní cha'u-ri róo. ¹⁵Tú kuu sá'a-ri ja kuní-ri jíin já xín máá-rí náún, xí kúkuásún iní-ro já vá'a ní cha'u-ri-de. ¹⁶Súan kúu ja táká chaa núu, nduu-de sandi'í-na. Te chaa sandi'í-na-ún, nduu núu-de. Chi kána-ya xiní kuá'a náyivi, ko yaku-ni-i káji-ya. Achí-ya.

Jíin kíví ní ka'qan Jesús ja kúu-ya

¹⁷Te ní kaa Jesús kua'qan-ya íchi níi Jerusalén. Te ní jaka síin-ya ndí'uxí uu chaa káskuá'a jíin-yá. Te nini kája'qan-ya te ní ka'qan-ya jíin-de: ¹⁸Ná kuní-ro, chi kaa-yó kí'in-yo níi Jerusalén. Te yúan natuu máá Sé'e chaa nuu táká sutu ná'nu jíin níi cháa káchaa tutu, te ka'ni-dé-ya. ¹⁹Te nachí'i-de-ya ndá'a náyivi síin nación, náv'a sákátá-i nuu-yá. Te kua'a-i ta'u-yá. Te ka'ni-í-ya jiká cruz. Ko nuu uní kíví te nachaku-ya. Achí-ya.

Favor jikán iin náa ja'a sé'e-ña

20 Yúan-na te ni ja'a náa se'e-ña
 Zebedeo nuu-yá jíín sé'e-ña. Te ni chiñú'ún-ña-yá, jikán-ña sín favor nuu-yá. **21** Te máá-yá, ni ka'an-yá jíín-ña: Naún kuní-ro, áchí-ya. Te ni kachi-ña jíín-yá: Ku'a-ni xiin-ni kuxiukú ndéndúu se'e-ná yá'a jíín-ní, iin-i ichi ndává'a-ní, te inga-i ichi ndávésé-ní, kiví tál'ú-ní tiñu iní ñuu-ní, áchí-ña. **22** Yúan-na te ni ka'an Jesús: Tú kájini-ro naúñ kúu ja kájikan-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jíín-rí jíín túndó'o kii siki-rí, xí kúu kuanducha-ro níu ní janducha-rí. Achí-ya. Te máá-de ni kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. **23** Te ni ka'an-yá jíín-de: Jandáa ja ndó'o ta'an-ro jíín-rí jíín túndó'o kii siki-rí, te nuu ní janducha-rí, kuanducha-ro. Ko ja kúxiukú-ró íchi ndává'a-ri jíín íchi ndávésé-rí, nasu máá-rí tál'ú tiñu ja kuá'a-ri nuu-ro, chi máá Táa-ri jiní ndé chaa ni'in, chi a ni sátu'a-yá já kúxiukú cháa-ún. Achí-ya. **24** Te uxi-ga chaa-ún, ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kakiti iní-de nuu úu ñanji-ún. **25** Yúan-na te Jesús, ni kana-yá xiní-dé. Te ni kachi-yá jíín-de: Kájini-ro já cháa kákuñá'nú nuu ñayivi sín nación, tál'ú téyí-de tiñu nuu-í. Te ja kákuñá'nú siki máá-de, suni kátiin ni'in so'o-de. **26** Ko siki róó jíná'an-ró, na tú súan koo. Chi nú ndé róó kuní kuñá'nú nuu tál'an-ró, te róó kúu ja kuátíñu nuu tál'an-ró. **27** Te nú ndé róó kuní kunúú, yuán ndúu mozo nuu táká-ro. **28** Nátu'un máá Sé'e chaa, chi tú vai-ya já kuátíñu ñayivi níu-yá, chi sua játíñu-yá níu ñayivi, te katañaa-ya

máá-yá kuu-yá já nákuaan-yá kuá'a ñayivi, áchí-ya.

Siki úu chaa kuáá

29 Yúan-na te ni kenda koyo-yá iní ñuu Jericó. Te kua'a xáan ñayivi, ni kandikin-i Jesús. **30** Te yúan káxiukú úu chaa kuáá yú'ichi-ún. Te ni kajini so'o-de ja ni ja'a Jesús kua'an-yá, te ni kakana kó'l-de: Táta Se'e David, kundá'u iní-ní naá, áchí-de. **31** Te ñayivi-ún, ni kaka'an xaan-í jíín-de ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de, ví'i-gá ni kakana jaa-de: Táta Se'e David, kundá'u iní-ní naá, áchí-de. **32** Te ni jukuiñi Jesús. Te ni kana-yá xiní-dé. Te ká'an-yá jíín-de: Naúñ sá'a-ri jíín-ró kákuni-ro, áchí-ya. **33** Te ni kaka'an-de jíín-yá: Táta, ja ná ndúndijin nduchi-ná kákuni-ná, áchí-de. **34** Yúan-na te Jesús ni kundá'u iní-ya-dé. Te ni ké'é-yá nduchi-dé. Te ni kandundijin-ni nduchi-dé. Te ni kandikin-de-yá kuá'an-de jíín-yá.

Ja ní kiví Jesús ñuu Jerusalén

21 Te nuu ní kákuyani-yá ñuu Jerusalén, ni jakoyo-ya ñuu Betfagé chii yuku Olivos. Yúan-na te ni tájí Jesús uu chaa káskuá'a jíín-yá kua'an-de. **2** Te ká'an-yá jíín-de: Kua'án onde ñuu kánchaá nuu-ro jián, te ni'lín-ro sín burro nú'ní-ti jíín sín burro yíkín jíín-tí. Te ndájí-ró-tí, te kunchaka-ró-tí kii-ró jíín-tí nuu-rí yá'a. **3** Te nú ndé chaa ka'an jíín-ró, te kachi-ro kúni-de: máá Jito'o-yo jínu ñú'ún-yá-tí, achi-ro. Yúan-na te sía-ni-de-tí, áchí-ya. **4** Te súan ni kuu táká yuán náva'a skíkuu tu'un ni ka'an chaa ni jani tu'un

Dios: ⁵Kachi nuu sésí'í ūnu Sion: Yá'a nde'é-ró chi Rey máá-ró vai-ya nūu-ro. Vítá ini-ya. Te yoso-yá iin burro yíkín se'e kiti ndiso, áchí. ⁶Te chaa káskuá'a-ún kája'an-de. Te ni kás'a-de natú'un ni tá'u Jesús tiñu nūu-dé. ⁷Te káinchaka-de burro jíin burro yíkín-ún ni najaq-de nūu-yá. Te ni kachukú-de tikachí-de sik-tí. Te ni jukoso-yá-tí. ⁸Te ñayivi kuá'a-ún, ni kajakin-i tikachí-i ini ichi. Te sava-ga-i ni kaja'nuy-i nda'a yúnu. Te ni kajakin-i ini ichi-ún.

⁹Te ñayivi kája'an ichi nūu-yá jíin ñayivi kándikin ichi yatá-yá, ni kaka'an jaa-i: Xáán va'a Se'e David. Ná nákana jaa-yó-yá, chi ndiso-ya tíñu máá Tatá. Xáán va'a I'a kúu-ya ondé andíví. Achí-i. ¹⁰Te ni kívi-ya iní ūnu Jerusalem. Te ni kuvaq táká ñayivi ūnu-ún. Ndé chaa kúu chaa yá'a, áchí-i. ¹¹Te ni kaka'an ñayivi-ún: Chaa yá'a kúu Jesús chaa jáni tu'un Dios. Te ondē ūnu Nazaret ndañúu Galilea vai-de. Achí-i.

Ja ní sández-ya vé'e ij

¹²Te ni kívi Jesús ini ve'e ij Dios. Te ni kiñi'in-ya ñayivi kájaan, káxikó, iin ini ve'e ij-ún, kája'an. Te ni skuió káni-ya mesa chaa káxndáji xu'un, jíin sillaa chaa káxikó paloma. ¹³Te ni ka'an-ya jíin-i: A yoso nūu tutú: Ve'e-ri, chi ve'e nuu kájikan ta'uy-i nání, áchí tutu. Ko máá-ró, a ni kanasá'a-ró yaú kava ñakui'ná. Achí-ya. ¹⁴Yúan-na te ñayivi kuáá jíin ñayivi rengó, ni jakoyo-i nuu-ya ini ve'e ij. Te ni nasávala-ya-í. ¹⁵Ko sutu ná'nú jíin cháa káchaa tutu, ni kajini-de táká tiñu ná'nú sa'a-ya, jíin nūu súchí lúlí kákana

jaa-i ini ve'e ij-ún: Xáán va'a Se'e David, áchí-i. Te ni kakiti ini-de. ¹⁶Te ni kaka'an-de jíin-yá. Á tú jíni so'o-ró já káka'an súchí yá'a, áchí-de. Te ni ka'an Jesús jíin-de: Á té ka'u-ga-ro tutú ndasa ká'an: Suchí lúlí jíin súchí kájaxin, va'a kánakana jaa-i níí, sá'a-ní, áchí. ¹⁷Te ni xndoo-ya-dé. Te ni kenda-ya ūnu kua'an-ya ondé ūnu Betania. Te yúan ni kendoo-ya ákuáa-ún.

Tu'un mérkexé

¹⁸Te jañá'an kívi xían-ún kuano'on-ya ondē ūnu, te jí'i-ya sóko. ¹⁹Te ni jini-ya nūu fin mérkexé kándij yu'ichi-ún. Te ni jaa-ya nūu mérkexé-ún. Te tú kuti naúun ni nilin-yá, chi máá núma-ní ío. Te ni ka'an-ya jíin: Mä kúun kuti-gá nde'le xiní-ro, áchí-ya. Te ni ichi káján-ni mérkexé-ún. ²⁰Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kanaa iní-de ja ní kajini-de tiñu yá'a. Te ni kaka'an-de: Ndasa ni sá'a-ya já ní ichi káján-ni mérkexé-ún, áchí-de. ²¹Te ni ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ro, nü kákandíja-ró te tú jáni sikti ini-ro, nasu máá fin tiñu mérkexé yá'a kuu sá'a-ró, chi suni kuu nü ka'an-ro jíin yúku yá'a: Kuxio te jungoo-ró ondē ūnu mar kundee-ró, te kuu súan. ²²Te taká ja kakán ta'u-ro, te nü kákandíja-ró, te nilin-ro. Achí-ya.

Sikti tíñu ndiso Jesús

²³Te ni najaq-ya iní ve'e ij. Te nini stá'an-ya tú'un, te sutu ñá'nu jíin cháa ni kayii ini ūnu, ni jakoyo-de nuu-ya. Te ni kajika tu'ún-de-ya: Na jíin tú'un sá'a-ró tíñu yá'a. Te ndéja ni ka'an jíin-ro sá'a-ró súan.

Achí-de. ²⁴Te ní ka'an Jesús: Suni ná kaká tú'ún-rí róó iin tú'un. Te nú kuu xndió káni-ró, yúan-na te kachi-ri nuu-ro ná jíín tú'un sá'a-ri tiñu yá'a. ²⁵Já ní skuánducha Juan sáá, ndé onde ní kii tú'un-ún. Onde andíví xí ondé chaa, áchí-ya jíín-de. Yúan-na te ní kandatú'ún máá-de: Nú ka'an-yo já ondé andíví, te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní kákandíja-ró núu-dé núsáá. ²⁶Te nú ka'an-yo já ondé chaa, te káyu'ú-yo náyívi, chi ndivii-í kájani iní-i ja cháa ní jani tú'un Dios ní kuu Juan. Achí-de jíín tá'an-de. ²⁷Te ní kaka'an-de: Tú kájini-ri, áchí-de jíín Jesús. Te suni ní ka'an-ya jíín-de: Ni ruu, tú kachi-ri nuu-ro ná jíín tú'un sá'a-ri táká tiñu yá'a.

Síki úu se'e yíí

²⁸Ko ndasa kájani iní-ro. Hin chaa ní io uu se'e yíí-de, te ní jaq-de nuu fíin-i. Te ní kachi-de jíín-i: Hijo, kuá'án te sátiñu-ró núu itú vina, áchí-de. ²⁹Te ní ka'an-i: Ma kí'in-ná, áchí-i. Ko ní kunúu, te ní nakani iní-i te kua'an-i. ³⁰Te táa-ún, ní jaq-de nuu ingá-i. Te suni súan ní ka'an-de jíín-i. Te ní ka'an-i: Bueno, ná kí'in-ná táta, áchí-i. Ko tú ní já'an-i. ³¹Já ndéndúú-i, ndé iin-i ní skíkuu tiñu kuní táta-i, áchí-ya. Te ní kaka'an-de: Suchí fíin, áchí-de. Te ní ka'an Jesús jíín-de: Jandáa ká'an-ri jíín-ró ja cháa xní jíín ná'an téne, xna'an-ga-ún kívi iní nuu tá'u Dios tiñu vásá róó jíná'an-ró. ³²Chi ní kii Juan, ní stá'an-de ichi ndáa nuu-ro, te tú ní kákandíja-ró tú'un ká'an-de. Ko chaa xní jíín ná'an téne, ní kákandíja-ún tú'un ní ka'an-de. Te máá-ró, vasa ndé'é-ró

tiñu yá'a, te tú ní kánakani kutí iní-ro náva'a kandíja-ró núu-dé.

Síki cháa kásatiñu nuu itú uva

³³Kuni so'o inga tú'un yátá jíná'an-ró. Ni io iin chaa, táta iní ve'e kúu-de. Te ní nachu'un-de iin itú uva. Te ní jasu-de jakú, te ní jacha-de iin yau nuu kaxín-de. Te ní ndukani-de iin torre, te ní xndoo-de nuu cháa kásatiñu jíín. Te ní kee-de kua'an jíká-de. ³⁴Te ní chaa kívi ndútutú ndé'e uva. Te jito'o itu uva, ní tájí-de mozo-de kája'an nuu cháa kásatiñu ja náki'in nde'e uva. ³⁵Ko chaa kásatiñu, ní kákatiin-ún mozo-de. Hin-de ní kastují, inga-de ní kaja'ni, te inga-de ní kaja'a yuu xiní-dé. ³⁶Te máá jíto', ní natájí tuku-de yaku-ga mozo-de kája'an, kua'a-gá vásá já xnáñúú. Te suni súan ní kásá'a-ún jíín mozo-de. ³⁷Te onde sandí'i-f-na, te ní tájí-de se'e yíí-de kua'an. Ná kóo ja jíín-úún núu se'e-ri, áchí-de. ³⁸Ko ja kásatiñu-ún, ja ní kajini nuu sé'e máá jíto', te ní kaka'an: Chaa yá'a xín tá'u. Ná chó'o, te ná ká'ni-yo-dé. Te ná ndóo ta'u-dé kuu-yó, áchí. ³⁹Te ní kákatiin-ún máá sé'e. Te ní kákiiñi'in-ún-de yataq itú uva. Te ní kaja'ni-ún-de. ⁴⁰Te nú ní chaa jito'o itu uva. Te ndasa sá'a-de jíín cháa kásatiñu-ún, áchí-ya jíín-de. ⁴¹Te ní kaka'an-de jíín-yá: Xnáa ii-dé chaa náá-ún. Te kua'a-de itu uva-de-ún nuu ingá chaa kásatiñu. Te kívi kúun nde'e, te Nakua'a mozo-de nde'e-ún nuu-dé. Achí-de. ⁴²Te ní ka'an Jesús jíín-de: Té ka'u-ga-ro tutú ii yá'a náún. Yuu já ní kaské'ichí chaa káchutá'an, yuán kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. Máá

Tatá Dios ní sá'a-yá súan. Te kánaa iní-yo ndé'é-yó tínu yá'a. ⁴³Núsáá te ká'an-ri jíín-ró, nuu nuu tá'ú Dios tiñu kuxio nuu-ro jíná'an-ró. Te kua'a-yá tá'u-ún nuu ingá ñayivi, nává'a kua'a-i nde'e vá'a. ⁴⁴Chaa nduá siki yúu-ún, ta'nú-de. Te nú ndé siki júngava máá yúu-ún, te kukuáchí sá'a. Achí-ya. ⁴⁵Te sutu ñá'nu jíín cháa fariseo ní kajini so'o-de tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Te ní kajukú'un iní-de ja sikí máá-de ní ka'an-ya. ⁴⁶Te ní kandúkú-de modo tiin-de-ya. Ko ní kayu'lú-de ní kajito-de ñayivi, chi kájani iní-i ja fin chaa jáni tu'un Dios kúu-ya.

Tu'un viko tánda'a

22 Te ní ka'an Jesús inga tu'un yátá jíín-de jíná'an-de: ²Nuu natu'un andíví kúu natu'un iin rey ja ní sá'a-de iin viko tánda'a já kúu se'e-de. ³Te ní tájí-de mozo-de kuakana xini táká ñayivi ní kastu'un-de nuu, ná kíi-i. Ko ñayivi-ún, tú ní kákunji-i kii-i. ⁴Te ní tájí tuku-de yaku-ga mozo-de kája'an. Te ní ka'an-de: Kachi nuu ñayivi ní kana-ri xini-ún: A ní sátu'a-ri ja kúxíni-yó. Ní ja'ní-rí xndíki-rí jíín kítí xá'án, te ndí'i a ío tu'a. Ña'an viko tánda'a jíná'an-ró. Achí-ro. ⁵Ko ñayivi-ún, tú ní kájítu iní-i. Te kája'an-i tiñu máá-i, iin-i ichi rancho-i, te inga-i nuu ndátínu-i. ⁶Te sava-ga-i, ní kákatíin-i mozo-de, te ní kaja'a-i tuka nuu-dé, te ní kaja'ni-í-de. ⁷Te ní jini tu'un rey. Te ní kití iní-de. Te ní tájí-de soldado-de kája'an. Te ní xnáa-dé ñayivi ní kaja'ni ndíyi-ún. Te ní ja'mu-de nuu-i. ⁸Yúan-na te

ní ka'an rey jíín mozo-de: Jandáá, ja víko tánda'a, a ío tu'a. Ko ñayivi ní kana-ri xini-ún, tú va'a ñayivi kákuu-i. ⁹Núsáá te kuálán jíná'an-ró ondé nuu náketá'an ichi yatá nuu. Te kana-ró xiní násaa ñayivi ní'in-ro, ná kíi-i nuu víko tánda'a yá'a. Achí-de. ¹⁰Te ní kenda koyo mozo-de kája'an taká-ni ichi. Te ní stútú-de násaa ñayivi ní kani'in-dé: Hin jínu-ni ñayivi vá'a jíín ñayivi ú'u. Te viko tánda'a-ún ní chíltú ndíi jíín ñayivi. ¹¹Te ní kívi rey iní ve'e ja ndé'é-de nuu ñayivi ní kataka. Te ní jini-de nuu fin chaa ja tú ñú'un-de sa'ma víko tánda'a. ¹²Te ní kachi-de jíín cháa-ún: Amigo, ndasa ní kívi-ró yá'a ja ná tú ñú'un-ró sá'ma víko tánda'a, áchí-de. Te máá cháa-ún, tú ní ká'an kuti-dé. ¹³Yúan-na te ní ka'an rey jíín cháa kájatínu-ún: Tiin-ró te ku'ní-ro ndá'a-dé ja'a-dé, te kiñi'in-ró-de ná kí'in-de nuu ñáa yata ké'e. Yúan nde'e-de te nakaji-dé nii yú'u-dé. ¹⁴Chi ní kana-ri xini kuál'a-i, ko yaku-ni-i ní kaji-ri, áchí-ya.

Siki xú'ún yóo

¹⁵Yúan-na te kája'an chaa fariseo. Te ní kandatú'un máá-de ní ndasa iin yátá-de-yá jíín tú'un ká'an-ya. ¹⁶Te ní katájí-de chaa káskuá'a jíín máá-de jíín cháa herodiano kája'an nuu-yá. Te ní kaka'an-de jíín-yá: Maestro, kájini-ná ja ká'an ndaa-ní te stá'an ndaa-ní ichi Dios. Te tú yú'u-ní jíto-ní ni iin chaa, chi tú ndé'é-ní ndasa jíto taká chaa. ¹⁷Núsáá te kachi-ní nuu-ná jíná'an-ná: Ndasa kachi-ní, áku kua'a-yó xú'ún yóo nuu César xí túu, áchí-de. ¹⁸Ko Jesús, ní jukú'un

ini-ya já xndá'ú-de-ya kákuni-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Chaa uu xini kákuu-ró. Naja kájito nchaaq-ro ríu. ¹⁹ Stá'an xu'lún yóo jián ná ndé'érí. Achí-ya jíín-de. Te ni kastá'an-de iin peso máá-de nuu-yá. ²⁰ Yúan-na te ni kachi-ya jíín-de: Ndé chaa kúu chaa ncháá nuu yá'a, jíín tú'un yóso yá'a, áchí-ya. ²¹ Te ni kaka'an-de jíín-yá: César kúu, áchí-de. Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-de: Ku'a ja xíin César nuu César, te ja xíin Dios nuu Dios núsáá, áchí-ya. ²² Te nuu ni kajini so'o-de tu'un yá'a, te ni kanaa iní-de, te ni kaxndoo-de-ya, te kája'an-de.

Síki já náchakü ndiyi

²³ Te suni kiví-ún ni jakoyo chaa saduceo nuu-yá. Chaa-ún káka'an-de ja tú nachakü kuti ndíyi. Te ni kajikä tu'ún-de-ya: ²⁴ Maestro, Moisés ni ka'an-de: Nú iin chaa kuu-de, te nü tú se'e-de ní ío. Te nñani-de, ná nátanda'a jíín ñásí'í-de, te ndukani-de tata nñani-de. ²⁵ Te jíín-ná ni ka'io usia nñani. Te chaa núu ni tanda'a-dé. Te ni ji'i-de. Te tú se'e-de ní ío. Te ni xndóo-de ñasí'í-de nuu ñaní-de. ²⁶ Te suni súan ni ta'lan chaa uu, te suni súan chaa uni, onde ndí'usiá-de. ²⁷ Te nuu ni kají'i ndí'usiá-de, te suni ni ji'i máá ná'an-ún. ²⁸ Núsáá te kiví náchakü táká ndiyi, te ja ndí'usiá-de ndé iin-de kuu-ña ñásí'í-de. Chi ndí'i-de ni kanchaka-de-ña, áchí-de jíín-yá. ²⁹ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Máni kástíví-ró tú'un, chi tú kájukü'un ini-ro jíín tutú ii, ni jíín fuerza Dios. ³⁰ Chi kiví náchakü-de ma'lñú ndiyi, ni chaa tú tanda'a-dé jíín ñásí'í, ni

ñá'an tú koo yii-ñá. Chi nduu-de nátü'un ndajá'a Dios andíví. ³¹ Te síki ndíyi ja náchakü, á tú ní káka'u-ró tutú ja ní ka'an Dios jíín-ró: ³² Máá-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya. Ko nasu Dios chaa ni kají'i kúu-ya, chi sua Dios chaa káichakü kúu-ya, áchí Jesús jíín-de. ³³ Te ñayiví-ún, ni kanaa iní-i ni kajini so'o-i tu'un stá'an-ya.

Tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá

³⁴ Yúan-na te chaa fariseo, ni kajini so'o-de ja ní kundéé-yá jíín cháa saduceo, te ni kandutútú-de. ³⁵ Te iin máá-de, ja kúu-de maestro ley, ni jikä tu'ún-de-ya náv'a koto nchaaq-de-ya kuní-de: ³⁶ Maestro, ndéja kúu tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá nuu tutú ley, áchí-de. ³⁷ Te ni kachí Jesús jíín-de: Kumaní-ro jíín máá Tatá-ro Dios onde jíín iní jíín añú-ro, jíín níí núu jíñi tuní-ro, áchí. ³⁸ Ya'a kúu tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá. ³⁹ Te tu'un uu kúu suni nátü'un inga-ún: Kundá'ú iní-ro tá'an-ro nátü'un kündá'ú iní-ro máá-ro, áchí. ⁴⁰ Te chii ndendúú tu'un yá'a kández táká tutu ley, jíín táká tutu chaa ni kajani tu'un Dios, áchí-ya.

Síki Sé'e David

⁴¹ Te nini ká'jin tútú cháa fariseo yúan, te Jesús ni jikä tu'ún-yá-de: ⁴² Ndasa kájani iní-ro já kúu Cristo. Ndé Se'e kúu-ya, áchí-ya. Te ni kakachi-de jíín-yá: Sé'e David kúu-ya, áchí-de. ⁴³ Te ni ka'an-ya jíín-de: Te naja ní sá'a Espíritu ja David skúnání-de-ya Jito'o-de núsáá. Chi ni ka'an-de: ⁴⁴ Máá

Tatá Dios, ní ka'lan-ya jíín Jít'o'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri nini ná chukú-rí chaa kájito u'u róó kuu-de teuy kuxndíi ja'a-ro, áchí. ⁴⁵ Te ní Jít'o'o ní ka'lan David jíín-yá, te ndasa kúu máá-yá se'e-de núsáa, áchí-yá. ⁴⁶ Te ni iin-de tú ní kúu xndió káni kuti-dé tu'un nuu-yá. Te ni tuká ní chúndéé iní ni iin-de kaká tu'un-de-ya ondé kívi-ún.

Síki já ní kana jíín-yá nuu-í

23 Yúan-na te ní ka'lan Jesús káskuá'a jíín-yá: ² Chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo, ní kajungoo-de nuu sillá Moisés. ³ Núsáá te taká naúun tá'u-de tiñu nuu-ro, yuán kuándatu-ro te sá'a-ró. Ko ma sá'a-ró nátu'un kásá'a máá-de. Chi ká'an-de, ko tú káskíkuu-de. ⁴ Chi káju'ni-de carga vee ja yíí kúndiso-i, te káchaa-de síki-í. Ko máá-de jíín'an-de, tú kákuyíi-de ké'e-de carga-ún ni jíín fin nda'a lúlí-de. ⁵ Chi kásá'a-de táká tiñu-de náva'a kuní ñayivi núu-dé. Chi kánaskáa-de nuu yoso tú'un tutu-de, te suni súan jíín yú'a nuu tíkachí-de. ⁶ Te xaqan kákusií iní-de jíín sillá jíñu'ún ondé xini mesa nuu ío xini, jíín sillá onde xini mesa iní ve'e sinagoga. ⁷ Suni ja ká'an sa'án-yo jíín-de nuu'yá'u, te ja ká'an ñayivi: Maestro, Maestro, jíín-de, kákusií iní-de jíín. ⁸ Ko máá-ró jíín'an-ró, ma kúnání-ró Maestro, chi iin máá tú'un-ni kúu Maestro máá-ró, kúu Cristo. Te táká róó, ñani kákuu-ró. ⁹ Te ma ká'an-ro ja ní iin chaa ini nuu'yá'i yá'a kúu Táa-ro. Chi ío iin Táa-ro jíín'an-ró, te kánchaq-ya ondé andíví. ¹⁰ Ni ma

kúnání-ró Jít'o'o. Chi ío iin Jít'o'o-ro jíná'an-ró, te Cristo kúu-ya. ¹¹ Te chaa kúñá'nu-ga nuu-ro, ná ndúu-de mozo nuu-ro jíná'an-ró. ¹² Chi chaa sáñá'nu máá-de, ndusúchí-de. Te chaa sásúchí máá-de, nduñá'nu-de. ¹³ Naká ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi kájasu-ro ñúu nátu'un andíví núu ñayivi. Chi tú kívi koyo máá-ró, ni tú kája'a-ró tú'un ja kívi koyo ñayivi kándukú kívi. ¹⁴ Naká ndá'ú kuu róó, chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi kákókó-ró vé'e ña'an kákendoo ndá'ú. Te kásá'a-ró já túu kuachi-ró, yuán kájikan ta'u ná'án-ró. Ja yúán ví'lí-gá ta'nú ndatu-ro. ¹⁵ Naká ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi káxndékava-ró mar jíín ñú'un íchi ja skándija-ró fin chaa. Te ní a ní kandíja-de, te ví'lí-gá uu jínu nduu-de iin se'e infierno kásá'a-ró vásá máá-ró. ¹⁶ Naká ndá'ú kuu róó chaa kuáá ja káyoxnúú-ró nuu ñayivi. Chi káka'lan-ro: Nú ndé chaa játu'un téyíi-de síki ve'e ii, te tú ní'in tínu, ko ní iin chaa játu'un téyíi-de síki oro iní ve'e ii-ún, yuán te fuerza ná skíkuu-de, áchí-ro. ¹⁷ Chaa ñáá jíín cháa kuáá kákuu-ró. Ndéja ñá'nu-ga kúu, oro xí máá ve'e ii ja sándoo oro-ún. ¹⁸ Te: Nú ndé chaa játu'un téyíi-de síki altar, tú ní'in tínu. Ko ní iin chaa játu'un téyíi-de síki ndatínu ní kachukú-i nuu altar, yuán te fuerza ná skíkuu-de. Achí-ro. ¹⁹ Chaa xini ñáá jíín cháa kuáá kákuu-ró. Ndéja ñá'nu-ga kúu, ndatínu ní sokó-í, xí máá altar ja sándoo ndatínu-ún.

²⁰Núsáá te chaa játu'un téyíí síkí altar, síkí máá altar játu'un téyíí-de jíín síkí táká ndatíñu káxiukú núu-ún. ²¹Te chaa játu'un téyíí síkí vé'e ijí, síkí máá vé'e ijí-ún játu'un teyíí-de jíín síkí I'q ncháá ini-ún. ²²Te chaa játu'un teyíí síkí ándíví, játu'un teyíí-de siki sillu nuu tá'u Dios tiñu jíín síkí I'q kánchaaq nuu-ún. ²³Nakä ndá'lú kuu róó chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo, chaa uu xiní kákuu-ró. Chi kája'a-ró fin síkí uxí décimo ita minú jíín itá xiín jíín comino nuu Dios, te káxndoo-ró tú'un kánúú xáan-gá nuu ley, ndasa kii juicio, jíín ndásá kundá'u iní-ya yóó, jíín ndásá kándija-yó. Taká ya'lá kánúú sá'a-ró núú, te suni ma xndóo-ró ingá-ún núú. ²⁴Chaa kuáá kákuu-ró já káyoxnúu-ró núu ñáyivi. Chi maní kátava-ro tíyukún te kákókón-ró camello. ²⁵Nakä ndá'lú kuu róó chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo. Chaa uu xiní kákuu-ró. Chi kánakacha-ró íchi yatá vaso jíín íchi yatá kó'o. Ko ichi iní nú'un chítu tú'un kuí'ná jíín tú'un káñáá. ²⁶Chaa kuáá kákuu-ró, fariseo. Nakacha xna'an-ga ichi iní vaso jíín ichí iní ko'o, náva'a suni súan ná ndúndoo ichi yatá-ún. ²⁷Nakä ndá'lú kuu róó chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi nátu'un ve'e añú ja kándayaan kándaa-ró. Te jandáa ja líu káá ichi yatá, ko ichi iní nú'un chítu yíki añú jíín táká ja te'yú. ²⁸Suni súan máá-ró jíná'an-ró, chi ichi fuera, jandáa kásá'a-ró já cháa ndaa kákuu-ró núu ñáyivi. Ko ichi iní-ro nú'un chítu-ró tú'un yoso yú'u jíín tú'un káñáá. ²⁹Nakä ndá'lú kuu róó chaa

káchaa tutu jíín cháa fariseo. Chaa uu xiní kákuu-ró, chi káskuá'nú-ró vé'e añú chaa ni kajani tu'un Dios. Te kásá'a luu-ró vé'e añú táká chaa ndaa. ³⁰Te kák'a'an-ro: Nú ní ká'lo-yó kíví ní ka'lo ndiyi tása-yo, te ma kívi nduy-yo jíín-de ja ká'ni-yo cháa ni kajani tu'un Dios núú, achí-ro. ³¹Te súan kájani ndaa-ro tú'un síkí máá-ró, chi táká-ro ni kaja'ni-dé chaa ni kajani tu'un-ya. Te máá-ró kákuu ndija se'e-de. ³²Núsáá te ná náskútú-ró kú'a ndiyi táká-ro. ³³Koo jíín sé'e koo kákuu-ró. Ndasa káku-ró já tál'nu ndatü-ro núu infierno núsáá. ³⁴Ja yúán tájí-rí chaa kani tu'un Dios nuu-ro jíín cháa ndichí jíín cháa chaa tutu. Te sava-de, ka'ni-ro-dé, te kata kaa-ró-de jiká cruz. Te sava-ga-de, kuá'a-ró yúnu xíi-de iní ve'e sinagoga máá-ró, te chindikín-ro-dé ndita'an níuu. ³⁵Nával'a koo kuachi síkí máá-ró já ní jati niñi ñáyivi ndáa nuu nú'un yá'a, onde niñi cháa ndaa Abel, te onde niñi Zacarías, se'e Berequías, chi ni kaja'ni-ro-dé sava ma'lúu altar jíín vé'e ijí. ³⁶Jandáa ká'an-ri jíín-ro: Taká tundó'o yá'a kii síkí ñáyivi yá'a. ³⁷Jerusalén, Jerusalén, ni kaja'ni-ro cháa kájani tu'un Dios. Te ni kaja'a-ró yúu cháa ni tájí-yá vai nuu-ro. Ió kua'a vuelta ni kuni-ri nastútú-rí se'e-ró nátu'un chukí ja nástútú-tí tiríi-tí chí ndijin-tí, ko tú ní kákuni-ro. ³⁸Vina te ni kendoo víchí vé'e-ró núsáá. ³⁹Chi ká'an-ri jíín-ro ja má kuní kuti-gá-ro núu-rí jíín-an-ró, onde jaq iin kívi ká'an-ro: Ná nákana jaa-yó-yá, chi ndiso-ya tíñu máá Tatá, achi-ro. Achí-ya.

Tuní nuu kúyani nchaaq Jesús

24 Te ni kenda Jesús ini ve'e ij kua'an-ya. Te chaa káskuá'a jíín-yá-ún, ni jakoyo-de nuu-yá ja stá'an-de taká ve'e ja ncháá tá'an jíín vé'e ij-ún nuu-yá. **2** Te ni ka'an-ya: Á kández'é-ró núu vé'e yá'a. Jandáá ká'an-ri jíín-ró ja má kútá'an-ga ni iin yuu. Chi iin kiví te ndí'i stúñcháa-i. Achí-ya jíín-de. **3** Te ni jungoo-ya ondē yuku Olivos. Te ni jakoyo chaa káskuá'a-ún nuu-yá. Te ni kajiká tu'ún siiñ-de-ya: Kastu'ún-ní nuu-ná. Ndé kiví kóo taká tundó'o yá'a. Te naún tuní koo nuu kúyani nchaa-ní jíín kiví jínu ñuyívi, áchí-de. **4** Te ni ka'an Jesú: Koto-ró máá-ró jíná'an-ró, nává'a tú xndá'ú ni iin-de róó. **5** Chi kikoyo kua'a cháa ki'in núu sí'ví-rí. Te ka'an-de: Máá-rí kíu Cristo, achi-de, te xndá'ú-de kua'a xáan ñayívi. **6** Te kuni tu'un-ró kák'a'an ja ío guerra, jíín já kóo guerra. Ko ma yú'u-ro, chi níni kóo súan. Ko té jínu-ga kiví. **7** Chi ndonda nación siki nación, te nuu siki nuu. Te koo kue'e xaan jíín tamá. Te yá'a yúan tapan. **8** Te taká yúan kákuu tundó'o kéjá'a núu.

Tu'un ndasa ndo'o ñayívi kákandíja

9 Yúan-na te nastúu-de róó jíná'an-ró, ja kóto-ró tundó'o. Te ka'ni-dé róó. Te taká ñayívi, koto u'u-i róó ja siki rúu. **10** Yúan-na te nayu'ú kua'a-i, te nastúu tá'an-i, te koto u'u tá'an-i. **11** Te jukuiñi kua'a cháa kani tu'un tú'ún. Te xndá'ú-de kua'a ñayívi. **12** Te ndea tiñu náá, te yúan kuá'a-i ma kóo mani-gá-i. **13** Ko chaa

kúndijí ni'in onde kivi jínu, chaa-ún kaku. **14** Te tu'un va'a yá'a cuenta nuu nuu tá'ú-yá tiñu, kuicháa ini níi ñuyívi nává'a kuní ndaa taká ñayívi, yúan-na te jínu. **15** Núsáá te nú ni kajini-ro já káchálán te ni tucha taká ndatíñu ini lugar ij nátu'un ni ka'an Daniel, chaa ni jani tu'un Dios onde sáá, (chaa ká'u, ná juku'un ini-de), **16** Yúan-na te ñayívi káxiukú ini nuu Judea, kunu-i kingoyo-i onde yuku. **17** Te chaa kándezee xini vé'e, ma núu-de kiñi'in-de ndatíñu ini ve'e-de. **18** Te chaa kándezee onde rancho, ma náxío káva yátá-de naki'in-de tikachí-de. **19** Ko kivi-ún naká ndá'ú kuu ná'an káñu'un se'e, jíín ná'an káskáxin. **20** Núsáá, te kakán ta'u-ro nává'a tú kunu-ró víko víjin ni kivi ndétatú ki'in-ro. **21** Chi kivi-ún koo tundó'o xaan, ja ná té koo-ga onde kivi ni jungoo ñuyívi, te onde vina, te ni ma koo-ga. **22** Te nú tú ní ndúkútf kivi-ún núu, te ni iin ñayívi má káku kutí-i núu. Ko ja sikí ñayívi ní nakaji-ya-ún, yúan ndúkútf kivi-ún sá'a-ya.

Tuní máá kiví sándí'i-na

23 Núsáá te nú ndé chaa ká'an jíín-ró: Yá'a nde'é-ró kánchaaq Cristo, xí yúan nde'é-ró kánchaaq-ya, ma kándezia-ró já ká'an-de. **24** Chi kenda Cristo xndá'ú jíín cháa kani tu'un tú'ún. Te sá'a-de tuní jíín tíñu ná'nú, nává'a xndá'ú-de onde ñayívi ní nakaji-ya nú ná kíu sá'a-de. **25** Vina a ni kastu'ún-rí nuu-ro ondē jíín kiví. **26** Núsáá te nú ka'an ñayívi jíín-ró: Yúan nde'é-ró, onde nuu ñú'un té'é kánchaaq-ya, achi-i, te ma kénda-ró. Xí: Jian ndé'é-ró, ichi

iní ve'e kánchaa-ya, achi-i, te mā kándíja-ró jíná'an-ró. ²⁷ Chi nátu'un ndíi ncháa ja nándezu ichi núu kána ndikandii te jáa onde ichi núu kée ndikandii, suni súan kii máá Sé'e chaa. ²⁸ Chi nú ndénu kútúu ndíyi, yúan taká tiji. ²⁹ Yúan-na te nū ni ndí'i táká tundó'o kívi-ún, te kutúún-ni ndikandii, te tuká nandii yóo. Te jungoyo tiñuu xíní ichi ándíví. Te táká fuerza andíví ndí'i ka'ya. ³⁰ Yúan-na te ichi ándíví kénda tuni máá Sé'e chaa. Te nde'e táká ñayívi ó iní ñuyívi yá'a. Te kuni-i nuu máá Sé'e chaa kii-ya jíin vikó íó andíví, jíin kuá'a fuerza ja ndúñá'nu-ya. ³¹ Te tájí-yá ndajá'a-yá kingoyo. Te nde'e jaa clarín. Te nastútú-yá ñayívi ní nakaji-ya ndíkúun lado ñuyívi, onde iin lado andíví te onde inga lado. ³² Vina te skúa'-ró ndasa sá'a mérkexé. Nú a ní nduyúcha núma, te ni najaa nda'a, te a kájini-ro já á ní kuyani viko sáú. ³³ Suni súan róo, nú a ní kajini-ro táká tiñu yá'a, te kuni-ro já á yani jaq kívi-ún. ³⁴ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja má náa ñayívi yá'a, onde ná skíkuu táká tiñu yá'a. ³⁵ Andíví jíin ñuyívi chi naa, ko tu'un ká'an-ri chi mā náa. ³⁶ Ko kívi kóo-ún, jíin hora, tú ni iin chaa jiní, ni ndajá'a kái'io andíví, tú ni iin naún jiní, ni máá Sé'e-ya. Chi máá fiñ-ni máá Táa-ri jiní-ya. ³⁷ Chi nátu'un ní io kívi ní kii Noé, suni súan koo kívi kíi máá Sé'e chaa. ³⁸ Chi kívi-ún ja ná té chá'an-ga kuun saú xáan, káyee-í, kájil'i-i, kátanda'a cháa, te kátanda'a ná'an. Te ni jaa kívi já ní kívi Noé iní barco ká'nu. ³⁹ Te tú ní kájini kuti-í onde ní chaa saú xáan, te ní

xnáa ndí'i-chá-í. Te suni súan kii máá Sé'e chaa. ⁴⁰ Kívi-ún te kuiñi uu chaa onde rancho. Te iin-de naki'in-ya, te inga-de ndoo. ⁴¹ Te uu ñasí'i ndiko-ña fiñ-ni yosó. Te iin-ña náki'in-ya, te inga-ña ndoo.

Siki já kúndito-yó

⁴² Núsáá te kundito-ró, chi tú kájini-ro ná kívi ncháa Jito'o-ro. ⁴³ Ko ná júku'un ini-ro tú'un yá'a. Táa iní ve'e, nú ní jiní-de ná hora kuu ja kíi ñakui'ná, te kundito-de núu. Te mā kuá'a-de tu'un ja sákuí'ná vé'e-de núu. ⁴⁴ Núsáá te suni koo tu'a máá-ró chi máá kívi já tú naún kájani ini-ro, te nchaa-ni máá Sé'e chaa. ⁴⁵ Ndéja kúu iin mozo ndíchí já játíñu va'a. Chi máá jít'o'o, kani-de mozo-ún ná kóto-i se'e-de, nává'a skée-í suchí-ún hora ja íó va'a. ⁴⁶ Xáán ndatü kuu mozo-ún. Te nú ní nchaa jito'o-i, te nani'lín-dé mozo-ún sá'a-i súan. ⁴⁷ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja káni-de mozo-ún ja kóto-i táká ndatíñu-de. ⁴⁸ Ko nú mozo káñáá kúu-i te jáni iní-i: Kíkuéé-ga te nchaa jito'o-ri, achi-i. ⁴⁹ Te nú kejá'a-i stuji-í tá'an mozo-i. Te kee-í ko'o-i jíin cháa kánajini. ⁵⁰ Yúan-na te nchaa jito'o mozo-ún kívi já tú ndátu-i jíin hora ja tú jiní-i. ⁵¹ Te xiti sáva-de-i. Te skétal'an-de-i jíin cháa uu xini jiní'an. Te yúan kundee-i nde'e-i te nakaji-í nii yú'u-í.

Siki uxí ña'an jáá

25 Yúan-na te ñuu nátu'un andíví kúu nátu'un uxí ña'an jáá, ja ní kakil'in-ña linterna káindá'a-ña. Te ní kenda koyo-ña kuáta'lán-ña fiñ yii víko tánda'a.

²Te u'ún-ña ká'jo ndito xini-ñá, te u'ún-ña káñáá xini-ñá. ³Te ña'an káñáá xini-ún, kándá'á-ña linterna-ña. Ko tú káindá'á-ña petróleo ku'un ini. ⁴Ko ña'an ndito xini-ún, káindá'á-ña botella ñú'un petróleo iin ká'nu-ni jíín táká linterna-ña. ⁵Te nini ni kukuuéé yii-ún ja cháa-de, te ni kakixi-ni-ña. ⁶Te nuu ní kuu sava ñúú, te ni kajini so'o-ña fín tu'un kána jaa: Yá'a nde'lé-ró, a vají yii. Kenda koyo kita'an-ro-dé, áchí. ⁷Yúan-na te taká ña'an jáá-ún, ni kandukoo-ña. Te ni kásatü'a-ña linterna-ña. ⁸Te ña'an káñáá xini-ún, ni kaka'an-ña jíín ñá'an ká'jo ndito xini-ún: Kuq'a iin tá'ú petróleo nuu-rí, chi kuqanda'vá linterna-ri, áchí-ña. ⁹Ko ña'an ká'jo ndito xini-ún, ni kaka'an-ña: Ma kúu, chi sanaa te ma kánda ja kúu-ri jíín já kúu-ró. Va'a-ga ki'in-ro núu cháa xíkó te kuaan-ró já kúu máá-ró. Achí-ña. ¹⁰Te nini kája'an-ña kájakuaan-ña, te ni chaq-ni yii-ún. Te ña'an ká'jo tu'a-ún, ni kívi koyo-ña jíín-de ini ve'e viko tández'a. Te ni nakasú-de yuxé'é. ¹¹Yúan-na te ni kunúu. Te ni chakoyo tuku sava-ga ña'an jáá-ún. Te ni kaka'an-ña: Tátá, Tátá, kuña-ní ve'e, ná kívi koyo-ná, áchí-ña. ¹²Ko máá-de ni ka'an-de: Jandáa, ká'an-ri jíín-ró, tú jiní-ri róó, áchí-de. ¹³Kundito núsáá, chi tú kájini-ro na kívi, ni na hora nchaa máá Sé'e chaa.

Chaa ni teta'an ndatínu

¹⁴Chi ñuu natü'uun andíví kúu natu'uun iin chaa ja kénda jíká-de inga ñuu ki'in-de. Te ni kana-de xini mozo-de. Te ni teta'an-de

ndatínu-de nuu mozo-de-ún jíná'an. ¹⁵Te nuu fín-i, ni ja'a-de u'un mil peso. Te nuu ingá-i, uu mil peso. Súan ni teta'an-de nuu fín iin mozo-de ndasa xini máá-i jíná'an-i. Te ni kee-ni-de kua'an jíká-de. ¹⁶Te mozo ni ki'in u'un mil peso-ún, ni kee-i kua'an-i jíín. Te ni sátiñu-i jíín. Te ni ni'in-i u'un-ga mil peso siki. ¹⁷Suni súan ni sá'a mozo ja ní ki'in uu mil peso-ún. Te ni ni'in túku-i uu-ga mil peso siki. ¹⁸Ko mozo ja ní ki'in iin mil peso, ni kee-i kua'an-i. Te ni jacha-i chii ñu'un. Te ni chisa'l-i xu'lún jito'o-i. ¹⁹Te ni kuu kua'a kíví. Te ni nchaa jito'o mozo-ún. Te ni nasánda-de cuenta jíín-i. ²⁰Te ni jaq mozo ja ní ki'in u'un mil peso-ún, ni jastá'an-i u'un-ga mil peso. Te ni ka'an-i: Tátá, ni ja'a-ní u'un mil peso nuu-ná. Te yá'a nde'lé-ní, u'un-ga mil peso ni ni'in-ná siki. Achí-i. ²¹Te jito'o-i, ni ka'an-de jíín-i: Ió vaj'a. Mozo skíkuu vaj'a kúu-ró. Ni skíkuu vaj'a-ró jíín yakú-ni ndatínu. Ná cháa-ri kua'a tínu siki-ro. Ná júngoo-yó, chi kúsíi iní jito'o-ro jíín-ró. Achí-de. ²²Te ni jaq tuku mozo ja ni ki'in uu mil peso-ún. Te ni ka'an-i: Tátá, ni ja'a-ní uu mil peso nuu-ná. Te yá'a nde'lé-ní, uu-ga mil peso ni ni'in-ná siki. Achí-i. ²³Te jito'o-i, ni ka'an-de jíín-i: Ió vaj'a. Mozo skíkuu vaj'a kúu-ró. Ni skíkuu vaj'a-ró jíín yakú-ni ndatínu. Ná cháa-ri kua'a tínu siki-ro. Ná júngoo-yó, chi kúsíi iní jito'o-ro jíín-ró. Achí-de. ²⁴Yúan-na te ni jaq mozo ja ní ki'in iin mil peso-ún, te ni ka'an-i: Tátá, a jiní-ná ní ja cháa xaq iní kúu-ní. Te já'nú-ní nuu tú jachá-ní,

te nástútú-ní nuu tú sáka-ní. ²⁵Te ni yu'ú-ná. Te ni ja'an-ná. Ni chisá'í-ná xu'ún-ní chij ñu'un. Te vina ná náku'a-ná xu'ún-ní nuu-ní. Achí-i. ²⁶Te jito'o-i, ni ka'an-de jíin-i: Mozo ñáá, mozo kúxí kúu-ró. Ni jini-ro já já'nu-ri nuu tú jachá-ri, te nástútú-ri nuu tú sáka-ri. ²⁷Ní já'a-ró xú'ún-ri nuu banco núu. Te nuu ncháq-ri, te naki'in-ri xu'ún-ri onde jíin sé'e xu'ún núu. Achí-de jíin-i. ²⁸Yúan-na te ni kachi-de jíin ingá mozo-de: Núsáá te kuanchaa-ro mil peso jian núu-í. Te kua'a-ró núu mozo ja ñáv'a uxí mil peso-ún. ²⁹Chi ñayivi já á ñáv'a, te kii-ga nuu-í, te ví'í-gá kuñav'a-i. Ko ñayivi já ná tú ñáv'a, vasa ja á ñáv'a-i-ún, te kuxio ki'ín. ³⁰Te mozo ja tú játínu va'a-ún, kiñi'in-i ná kúndee-i ñuñáa yatá vé'e. Te yúan nde'e-i, te nakaji-í nii yú'u-í. Achí-de.

Síki já kóo juicio táká nación

³¹Te kiví kíi máá Sé'e chaa ja ndúñá'nü-ya, te kikoyo ndí'i ndajá'a ndoo-ya jíin-yá. Yúan-na te jungoo-ya íin nuu sillá tál'ú tíñu, chi ñá'nu kuu-ya kúnchaa-ya. ³²Te ndutútú táká ñayivi núu-yá. Te sásíin-ya-í ná iin ná iin-i jína'an-i, nátu'un ndusíin rií jíin ndíxí'ú sá'a chaa ndító-tí. ³³Te kani-ya ríi-ún ichi ndává'a-ya, te ndixí'ú-ún ichi ndávésé-yá. ³⁴Yúan-na te máá Rey, kachi-ya kúni ñayivi ká'jin ichi ndává'a-ya: Ichi yá'a kikoyo-ró, chi kúsií iní Táa-ri jíin-ró. Kívi koyo-ró ñuú nuu tál'ú-ró tíñu, chi a ni sátu'a-ya ondé kiví ní jungoo ñuyívi. ³⁵Chi ni ji'i-ri soko, te ni kaja'a-ró já ní yee-rí. Ni jichi-ri nducha, te ni kaja'a-ró já ní ji'i-ri.

Ní jika tatú-ri, te ni kaja'a-ró vé'e-ró ní kanchaa núu-ri. ³⁶Vichí líi-ri, te ni kanachisúkun-ro rúu. Ni ku'u-ri, te ni kajande'é-ró rúu. Ni kandee-ri vekaa, te ni jakoyo-ró núu-ri. Achí-ya. ³⁷Yúan-na te ka'an ñayivi vá'a-ún jíin-yá: Táta, ndé kiví ní kajini-ná ní ja ní ji'i-ní soko, te ni kaja'a-ná ja ní yee-ní, xí já ní jichi-ní, te ni kaja'a-ná ja ní ji'i-ní vii. ³⁸Te ndé kiví ní kajini-ná ní ja ní jika tatú-ní, te ni kaja'a núu-ná ve'e-ná nuu-ní, xí já vichí líi-ní, te ni kanachisúkun-ná ní. ³⁹Te ndé kiví ní kajini-ná ní ja ní ku'u-ri, xí já ní kandee-ní vekaa, te ni kajande'é-ná ní, achí-i. ⁴⁰Yúan-na te kachi máá Rey-ún kuni-i: Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja ná ni kasá'a-ró súan jíin íin ñaní lúlí-ri yá'a, te nuu rúu ni kasá'a-ró. ⁴¹Yúan-na te suni kachi-ya kúni ñayivi ká'jin ichi ndávésé-yá-ún: Ñayivi tá'nú ndatu kákuu-ró. Kuxio kingoyo-ró núu kayú-ro ní káni, nuu ío tu'a ja kúndee kui'nä jíin táká ndajá'a máá. ⁴²Chi ni ji'i-ri soko te tú ní kája'a-ró já kée-ri. Ni jichi-ri nducha te tú ní kája'a-ró já kó'o-ri. ⁴³Ni jika tatú-ri te tú ní kája'a-ró vé'e-ró kúnchaa núu-ri. Vichí líi-ri, te tú ní kanachisúkun-ro rúu. Ni ku'u-ri, ni kandee-ri vekaa, te tú ní kájande'é-ró rúu. Achí-ya. ⁴⁴Yúan-na te máá ñayivi-ún, suni ka'an-i jíin-yá: Táta, ndé kiví ní kajini-ná ní ja ní ji'i-ní soko, xí já ní jichi-ní nducha, xí já ní jika tatú-ní, xí já vichí líi-ní, xí já ní ku'u-ri, xí já ní kandee-ní vekaa, te tú ní kájatínu-ná nuu-ní vii. Achí-i. ⁴⁵Yúan-na te kachi máá Rey jíin-i: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja tú ní

kásá'a-ró súan jíín fín ñaní lúlí-rí yá'a, te ni nuu rúu tú ní kásá'a-ró, achi-ya.⁴⁶ Te kíngoyo ñayívi yá'a nuu ndó'o-i níí káni. Ko ñayívi ndáa-ún, kívi koyo-i nuu kúchaku-i níí káni, achi-de. Achí Jesús.

Já ní kānatiin tū'un tā'an sīkī Jesús

26 Te nuu ní ndí'i ní ka'an Jesús táká tū'un yá'a, yúan-na te ní ka'an-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá:² A kájini-ro já úu-na kívi te koo viko Pascua, te máá Sé'e chaa natuu-ya já kúu-ya jiká cruz, áchí-ya.³ Yúan-na te sutu ñá'nu jíín cháa káchaa tutu jíín cháa ní kayii ini ñuu, ní kāndutútú-de yu'u palacio máá sutú ñá'nu-ga ja nání Caifás.⁴ Te ní kandatú'ún-de ndasa xndá'ú-de Jesús, te katiin-de-ya, te ka'ní-dé-ya.⁵ Te ní kaka'qan-de: Ma kúu sá'a-yó máá kívi víko, chí ní súan te ndonda vaag ñayívi, áchí-de.

Jesús jíín ñá'an ndíso perfume ini ñuu Betania

⁶ Te kández Jesús ñuu Betania kánchaa-ya iní ve'e Simón chaa té'yu ndíyi. ⁷ Te ní chaq iin ña'an núu-yá kándá'á-ña fín tiyal'q ñú'un perfume ja yá'u xaan ncháá. Te ní chi'i-ña xiní-yá nini yée-yá staa.⁸ Te chaa káskuá'a jíín-yá, ní kajini-de yuán. Te ní kakiti ini-de. Te ní kaka'qan-de: Naja náa sáni perfume jian.⁹ Chi jian kúu kuya'u ya'u xaan, te kuá'a-yó núu ñayívi ndá'ú núu. Achí-de.¹⁰ Te ní jini-ni Jesús ja súan ío. Te ní ka'an-ya jíín-de: Naja kástá'an-ro ñá'án yá'a. In tiñu va'a sá'a-ña jíín-rí.¹¹ Chi nene káxiukú ñayívi ndá'ú jíín-ró, ko ruu, na tú

nene kánchaa-ri jíín-ró.¹² Chi ní chi'i-ña perfume yá'a yíki kúnu-ri, náva'a sátu'a-ña rúu ja yúji-ri.¹³ Jandáa qá'an-ri jíín-ró, ja níí ñuyívi ní ná kuichá tu'un va'a yá'a, te tiñu ní sá'a-ña vína, suni koo tu'un náva'a ná nukú'un ini-i-ña, áchí-ya.¹⁴ Yúan-na te iin tá'an ja uxí uu-de, nání-de Judas Iscariote, ní ja'an-de nuu sutú ñá'nu jíná'an.¹⁵ Te ní ka'an-de jíín: Naún kua'a-ní nuu-ná, te ná nástuu-ná-de nuu-ní, áchí-de. Te ní kaja'a oko uxi peso nuu-dé.¹⁶ Yúan-na te onde kívi-ún, ní kejá'lá-de ndukú-de modo ndasa nastuu-de-ya ní nuu sutú-ún.

Víko lélú Pascua

¹⁷ Te máá kívi kéká'lá víko kóo statilá tú yí'i yujan íá jíín, ní jakoyo chaa káskuá'a-ún nuu Jesús. Te ní kaka'qan-de jíín-yá: Ndénú kuní-ní ná kísátu'a-ná nuu kée-ní lélú Pascua, áchí-de.¹⁸ Te ní ka'an-ya: Kuá'án onde ñuu, nuu fín chaa yúan. Te kachí-ro kúni-de: Achí máá Maestro, a ní kuyani kívi-rí. Vina te kee-rí lélú Pascua ini ve'e-ró jíín cháa káskuá'a jíín-rí. Achí-ya.¹⁹ Achí-ro. ²⁰ Te chaa káskuá'a jíín-yá, ní skíkuu-de tiñu ní tál'ú Jesús nuu-dé. Te ní kásatú'a-de viko Pascua.²¹ Te nuu ní ini, te káyee-yá staa jíín uxí uu chaa káskuá'a jíín-yá.²² Te nini káyee-yá staa jíín-de te ní ka'an-ya: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, ja fín róó nastuu ruu vina, áchí-ya.²³ Te ní kákuu'í'a xaan iní-de. Te ná iin ná iin-de ní kaka'qan-de jíín-yá: Táta, náá kúu náún, áchí-de.²⁴ Yúan-na te ní ka'an-ya: Chaa ja chíxí'ú nuu kó'o jíín-rí, chaa-ún nastuu-de ruu.

²⁴Chi jandáa máá Sé'e chaa ki'in-ya nátu'un yoso tú'un-ya níu tutú. Ko naká ndá'u kuu chaa nastúu máá Sé'e chaa. Va'a-ga nú tú ní káku chaa-ún níu, áchí-ya. ²⁵Yúan-na te ní ka'an Judas ja ní nastúu-ya-ún: Maestro, náá kúu náun, áchí-de. Te ní ka'an-ya jíin-de: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya. ²⁶Te nini káyee-dé, te ní kí'in Jesús staq, te ní jikan ta'u-ya. Te ní ja'ncha sava-ya. Te ní ja'a-ya níu chaa káskuá'a jíin-ya. Te ní ka'an-ya: Ki'in te kee-ro, chi ya'a kúu yiki kúnu-ri, áchí-ya. ²⁷Te suni ní ki'in-ya fin taza. Te ní jikan ta'u-ya. Te ní ja'a-ya níu-dé jíná'an-de. Te ní ka'an-ya: Ko'o taká-ro jíná'an-ró. ²⁸Chi ya'a kúu niñi-rí ja sá'a contrato jáá. Te játi ja sikí kúa'a ñayiví náva'a koo tuká'nú iní nuu táká kuachi-i. ²⁹Te ká'an-ri jíin-ró, ja ondé vina ma kó'o-ga-ri nducha ndé'e uva yá'a onde kívi náko'o-ri ja jáá jíin-ró iní nuu nuu tál'u Táq-ri tiñu. Achí-ya. ³⁰Te ní kajita-ya fin yaa ii. Te ní kenda-ya kája'an-ya ondé yuku Olivos. ³¹Yúan-na te ní ka'an Jesús jíin-de: Ndivii-ro náyu'u-ro já sikí rúu akuáa vína. Chi a yoso níu tutú: Stuji-rí chaa ndito ri, te tiku'mi ri-ú, kuicha-tí, áchí. ³²Ko nuu náchaku-ri, te xna'an-ga ruu ki'in-ri nuu Galilea vásá róó, áchí-ya. ³³Te ní ka'an Pedro: Vasa ndi'i-de ná náyu'u-de, ko náá, chi ma náyu'u kuti-ná, áchí-de jíin-ya. ³⁴Te ní ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ákuáa vína, onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró ruu uni jínu, áchí-ya. ³⁵Te ní ka'an Pedro jíin-ya: Vasa ná kúu-ná jíin-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu níi,

áchí-de. Te suni súan ní kaka'an sava-ga chaa káskuá'a jíin-ya.

Jesús iní Jardín Getsemaní

³⁶Yúan-na te ní jaq Jesús jíin-de ndañúu nání Getsemaní. Te ní ka'an-ya jíin chaa káskuá'a-ún: Yá'a-ni jungoo-ró nini ná kí'in-ri onde yúan kakán ta'u-ri, áchí-ya. ³⁷Te ní jaka-ya Pedro jíin ndéndúu se'e Zebedeo kua'an-de jíin-ya. Te ní kejá'á-ya kúxií iní-ya, te ndúkuí'a xaan iní-ya. ³⁸Yúan-na te ní ka'an Jesús jíin-de: Xaan ndúkuí'a iní-ri, chi nátu'un a jí'i-ri, yá'a kundatu-ró te kundito-ró jíin-ri. ³⁹Te ní kanduu-ya fin tí'lí-na. Te ní jukuiñi jítí-ya. Te ní jikan ta'u-ya: Táa máá-ná, nú kuu te chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in, ko nasu já kuní máá-ná kúu, chi ja kuní máá-ní, áchí-ya. ⁴⁰Te ní nchaq-ya níu chaa káskuá'a jíin-ya. Te ní jini-ya já kákixi-de. Te ní ka'an-ya jíin Pedro: Tú kánda-ró kúndito-ró jíin-ri vasté fin hora náún. ⁴¹Kundito, te kakán ta'u-ro, náva'a ma kóto nchaq-ún róó. Chi kuní ndija añú-ro, ko yiki kúnu-ró chi túu, áchí-ya. ⁴²Te ní ja'an tuku-ya vuelta uu, te ní jikan ta'u-ya: Táa máá-ná, te nü ma kúu kuxio tundó'o-ná yá'a, ja má kúndéé-ná jíin, te ná kúu ja kuní máá-ní núsáá, áchí-ya. ⁴³Te ní nchaq-ya ingá jínu. Te ní jini-ya já kákixi tuku-de, chi xaan kájilí-de numá'ná. ⁴⁴Te ní xndóo-ya-dé jíná'an-de. Te ní kee tuku-ya kuá'an-ya. Te ní jikan ta'u-ya ja vuelta uni. Te suni iin-ni tu'un ni ka'an-ya. ⁴⁵Yúan-na te ní nchaq tuku-ya níu chaa káskuá'a jíin-ya. Te ní ka'an-ya jíin-de: Kusú

te ndetatú-ro-ná. Vina te ní jaa hora ja máá Sé'e chaa natuu-ya níu ndá'a cháa kái_{lo} kuachi. ⁴⁶Ndukoo ná chó'o, chi chaa nástuu ruu, a ní kuyani-de vāi-de, achí-ya.

Já ní kákatiin-de Jesús

⁴⁷Te nini sá súan ká'an-ya, te ní chaq Judas, iin tá'an ja uxí uu-ún. Te jíin-de ní jakoyo kua'a xáan náyivi jíin machete jíin yúnu. Chí sutu ná'nu jíin cháa ní kayii iní núu-ún, ní katjáí náyivi-ún.
⁴⁸Te chaa ní nastuu-ya-ún, ní ja'a-de iin tuni. Te ní ka'an-de: Chaa tiyú'lú-rí-ún, yuán kúu. Kattin jíná'an-ró. Achí-de. ⁴⁹Te ní chaq-ni-de nuu Jesús. Te ní ka'an-de jíin-yá: Tarsíoo, Maestro, achí-de. Te ní tiyú'lú-de-ya. ⁵⁰Te ní ka'an Jesús jíin-de: Amigo, na siki vái-ró, achí-ya. Yúan-na te ní jakoyo náyivi-ún. Te ní kákatiin-ni-i Jesús, kája'an-i jíin-yá. ⁵¹Te iin chaa kándii yúan jíin Jesús, ní skáa-de nda'a-dé. Te ní tava-dé machete-de. Te ní stuji-dé iin mozo sutu ná'nu-ún, ní kachi-ni-de so'o.
⁵²Yúan-na te ní ka'an Jesús jíin-de: Nachindee machete-ro, chi táká ja stáa machete, jíin machete kuu.
⁵³Xí jáni iní-ro já má kúu kakán ta'u-rí nuu Táa-ri vina, te máá-yá táji-yá ví'i-gá uxí uu mil ndajá'a ándíví kíkoyo nuu-rí náúun. ⁵⁴Ko ní súan, te ndasa skíkuu tu'un ká'an tutu ij já kánúú kóo súan, achí-ya.
⁵⁵Té suni hora-ún ní ka'an Jesús jíin náyivi kuá'a-ún: Nátu'un siki fin chaa kuí'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu kátiin-ró rúu náúun. Ndita'an kiví ní kanchaa-ri jíin-ró ní stá'an-ri tu'un nuu-ro iní

ve'e ij, te tú ní kákatiin-ró rúu. ⁵⁶Te súan kásá'a-ró náva'a skíkuu tutu ij cháa ní kajani tu'un Dios, achí-ya. Yúan-na te táká chaa káskuá'a jíin-yá, ní kaxndoo-de-ya. Te ní kajinu-de kája'an-de.

Já ní kandii Jesús nuu sutu ná'nu-ga

⁵⁷Te chaa ní kákatiin Jesús, ní jaka-de-ya kuá'an-de jíin-yá onde ve'e Caifás, chaa kúu sutu ná'nu. Te yúan kái*in* tutu cháa káchaa tutu jíin táká chaa ní kayii. ⁵⁸Ko Pedro, jíká-ni ndikín-de-ya onde ní jaa-de yuxé'e sutu ná'nu-ún. Te ní kívi-de ichi iní ní jungoo-de jíin cháa kájatíi yúan, náva'a kuni-de ndasa koo. ⁵⁹Te táká sutu ná'nu jíin táká chaa ní kayii jíin táká chaa junta, ní kandukú-de tu'un túlún sikí Jesús náva'a ka'ni-dé-ya. ⁶⁰Ko tú ní káni*in*-dé modo, vasa ní chakoyo kua'a testigo falso. Ko onde sandi*í*-na ní chakoyo uu-ga, ⁶¹Te ní kaka'an: Chaa yá'a ní ka'an-de: Kuu stúncháa-ri ve'e ij Dios, te nuu uní-ni kívi te nachutá'an-ri, achí. ⁶²Te ní ndukuiñi máá sutu ná'nu. Te ní jíka tu'un-de-ya: Tú ka'an kuti-ro náúun. Ndasa káka'an chaa yá'a siki-ro. Achí. ⁶³Ko tú ní ká'an kuti Jesús. Te ní ka'an máá sutu ná'nu: Onde jíin Dios I'a chakú, ká'an ni*lin*-ri jíin-ró. Kastu'un te nú máá-ró kúu Cristo, Se'e Dios xí túu, achí jíin-yá. ⁶⁴Te ní ka'an Jesús jíin-de: Ká'an ndaa-ro. Te ná kástu'un-ri nuu-ro, ja ingá kiví te kuni-ro núu máá Sé'e chaa kunchaa-ya íchi ndává'a I'a ndíso fuerza. Te ndii-ya jíin vikó andíví. Achí-ya. ⁶⁵Yúan-na te máá sutu ná'nu-ga, ní ndátá-de sa'ma-dé. Te ní ka'an-de: Aaj, ká'an

ndivá'a-de. Naún níni kúni so'o-yó ká'qan ínga testigo núsáá. Vina a ni kajini so'o-ró já ká'an ndivá'a-de.

⁶⁶Ndasa kájani ini-ro, áchí-de. Te ni kaka'an sava-ga: Ió va'a ja kúu-de, áchí. ⁶⁷Yúan-na te ni katíví si'ví-de nuu-yá. Te ni kaja'a-de jikí níu-yá. Te sava-de, ni kákatu-dé yiki níu-yá. ⁶⁸Te ni kaka'qan-de: Róó Cristo, kastul'ún ndé chaa ni stují róó, áchí-de.

Já tú ní játu'un Pedro

⁶⁹Te kánchaaq Pedro yata vé'e-ún. Te iin ña'an játíñu, ni jaq-ña níu-dé. Te ni ka'an-ña: Te róó, jíín Jesús níu Galilea jíka-ró vii, áchí-ña.

⁷⁰Ko máá-de, tú ní játu'un-de jíto nuu táká ñayivi: Tú jiní-ná naún tu'un ká'an-ní, áchí-de. ⁷¹Te ni kenda-de yuxé'é-ún kua'an-de. Te ni jiní ínga-ña níu-dé. Te ni ka'an-ña jíín ñayivi kájin yúan: Chaa yá'a suni jíka kuu-de jíín Jesús níu Nazaret, áchí-ña. ⁷²Te ínga jínu tú ní játu'un-de. Sa máá-de ni nduní'in yu'u-dé: Tú jiní-ri chaa jian, áchí-de.

⁷³Te ni kunúu. Te ñayivi kájin yúan ni jakoyo-i nuu-dé. Te ni kaka'qan-i jíín Pedro: Jandáá ja súni tá'an-de kíu-ró, chi tu'un ká'an-ro nástúu róó, áchí-i. ⁷⁴Yúan-na te ni kejá'a ní'in ká'qan ndivá'a-de: Tú jiní-ri chaa jian, áchí-de. Te ni kana-ni lí'li. ⁷⁵Te ni nuky'un iní Pedro tu'un Jesús, ja ní ka'an-yá jíín-de: Onde ná té kana-ga lí'li, te mä kuátu'un-ró rúu uni jínu. Te ni kenda-de kua'an-de. Te ni nde'e xaqan-dé.

Já kuá'an Jesús nuu Pilato

27 Yúan-na te ni kundijin. Te táká sutu ñá'nú jíín

cháa ni kayii, ni kaskétá'an-de tu'un ja ká'ni-dé Jesús. ²Te ni kaju'ni-de-ya. Te kua'an-de jíín-yá nuu Poncio Pilato, chaa kúu gobernador. ³Yúan-na te Judas, chaa ni nastúu-yá-un, ni jini-de ja ni kuni'in siki-yá. Te ni nakani ini-de. Te náku'a-de oko uxi peso-ún nuu sutú ñá'nú jíín níu cháa ni kayii-ún níu. ⁴Te ni ka'an-de: Ni sá'a-ná kuachi. Ni nastúu-ná iin chaa ja tú ío ni iin kuachi siki-dé, áchí-de. Ko máá sutú-ún ni kaka'qan-de: Naún jítú iní-ri. Siki máá-ró kúu. Achí-de. ⁵Te ni súngoyo Judas oko uxi peso-ún iní ve'e ij. Te ni kee-de kua'an-de. Te ni skuáñá-de máá-de. ⁶Te sutu ñá'nú-ún, ni kánañastútú-de xu'ún-ún. Te ni kaka'qan-de: Ma kúu chú'un-yó xú'lún yá'a iní janu níu kásoko-í, chi xu'ún yá'u niñi kúu, áchí-de. ⁷Ko ni kandatú'un-de. Te ni kajaan-de iin ndu'a ñu'un kíxín jíín xú'lún-ún, náva'a yúan yuji taká ñayivi jíká. ⁸Já yúan nání ñú'un-ún onde vina: Ñu'un niñi. ⁹Yúan-na te ni skíuu tu'un ni ka'an Jeremías chaa ni jani tu'un Dios: Ni káki'in-i ndí'okó uxi peso-ún, ya'u l'a ni kundaa ya'u-ya, chi yaku chaa Israel, ni kasándaaq-de ja kuya'u-ya, ¹⁰Te ni kaja'a-i xu'ún-ún ja siki fin ndu'a ñu'un kíxín, nátu'un ni tá'u máá Tatá Dios tiñu nuu-rí, áchí. ¹¹Te Jesús, kándichi-ya níu gobernador. Te gobernador-ún ni jíka tu'un-de-ya: Máá-ró kúu rey chaa judío náún, áchí-de. Te ni ka'an Jesús jíín-de: Ká'an ndaaq-ro, áchí-ya. ¹²Te táká sutu ñá'nú, ni kajikan-de kuachi siki-yá. Ko tú ní xndió káni-ya ní iin tu'un. ¹³Yúan-na te ni ka'an Pilato jíín-yá:

Te tú jíni so'o-ró násaa kuachi kájikan chaa yá'a síki-ro náún, áchí-de. ¹⁴Te tú ní káan kuti-yá ni iin tu'un jíin-de. Te ní naa iní gobernador ndé'lé-de nuu-yá. ¹⁵Te ío costumbre gobernador ja kíví víko yúan sía-de iin preso, nú ndéja kájataan iní máá náyiví níu-ún sía-de. ¹⁶Te suu kívu-ún ío iin chaa kándee preso nání-de Barrabás, te ní jichu tu'un-de. ¹⁷Te ní kanduttú náyiví te ní kaan Pilato jíin-i: Ndé chaa kákuni-ro já sía-ri vina, á Barrabás xí Jesús, chaa ja nání Cristo, áchí-de. ¹⁸Chi a ní jukyu'un iní-de ja ní kákukuásu iní sutu nánu, te yúan ní kanastúu-de Jesús. ¹⁹Te nini kánchaq Pilato iní ve'e tínu, te ní tájí násí'í-de tu'un nuu-de: Masá'a-ró cuenta ja kúu síki chaá va'a jían, chi kuni, xaqní siyú'u janí ruu ja síki-de, áchí-ña. ²⁰Ko sutu ná'u jíin chaá ní kayii-ún, ní kaská'an-de náyiví já ná kakán-i Barrabás kaku-de, te Jesús ná kúu-yá. ²¹Te gobernador, ní jíka tu'un-de-i: Ja úu tá'an-de, te ndé iin-de kúni-ro sía-ri, áchí-de. Te ní kakaan-i: Sía-ní Barrabás, áchí-i. ²²Te ní kaan Pilato jíin-de: Núsáá te ndasa sá'a-ri jíin Jesús, chaa nání Cristo, áchí-de. Te ní kakaan ndi'i-i: Ná kúu-de jíka cruz, áchí-i. ²³Te gobernador, ní kaan-de jíin-i: Naún kuachi ní sá'a-de núsáá, áchí-de. Ko máá náyiví-ún, ví'i-gá ní kakaan jaa-i: Ná kúu-de jíka cruz, áchí-i. ²⁴Te ní jíni Pilato ja tú kündéé-de jíin náyiví, chi sasua kándonda vaq-ga*q*-i. Te ní ki'in-de nducha. Te ní nandá'a-de jíto nuu náyiví kua'a-ún. Te ní kaan-de: Tú na kuachi máá-rí ío ja kúnchaq niñi chaá va'a yá'a

síki-rí. Síki máá-ró ná kúu. Achí-de. ²⁵Te ní kakaan taka náyiví: Ma yú'u-ní, chi síki máá-ná jíin síki sé'e-ná ná kúnchaq kuachi niñi-de, áchí-i. ²⁶Yúan-na te ní sía-de Barrabás kuaan. Te ní xndó'o-de Jesús. Te ní nakua'a-de-ya já kúu-ya jíká cruz.

Ja ní kasákátá soldado nuu-yá

²⁷Te soldado gobernador, ní kajaka-de Jesús kuaan-de jíin-yá iní ve'e palacio. Te ní kakana-de xini tá'an-de ní kandutútú-de. ²⁸Te ní kasávichí-de-ya. Te ní kachu'un-de-ya fin sa'ma kuá'á tíndí'i. ²⁹Te ní katíin-de iin corona iñu. Te ní kachu'un-de xini-yá. Te ní kachi'i-de yunu ndává'a-ya. Te ní kajukuiñ jítí-de nuu-yá, ní kasákátá-de nuu-yá: Rey judío, taqá ndii, áchí-de. ³⁰Te ní katívi si'ví-de nuu-yá. Te ní kakiñi'in-de yunu-ún nda'a-ya. Te ní kastují-de xini-yá jíin. ³¹Te nuu ní ndi'i-i ní kasákátá-de nuu-yá, te ní kanakuanchaq-de sa'ma ní'u-ya-ún. Te ní kanachu'un-de-ya sá'ma máá-yá. Te ní kakeñi'in-de-ya kuíta kaa-ya jíká cruz.

Ja ní kajata kaa-de-ya

³²Te nuu ní kkenda-de, te ní kaketá'an-de jíin fin chaa ní Cirene nání-de Simón. Te ní katetínu-de chaa-ún ki'ín-de jíin-yá, kundiso-de cruz-ya. ³³Te ní jakoyo-de iin tinduu nání Gólgota, ja kuní kaan: Yíki xiní. ³⁴Te ní kaja'a-de vino jíin súsia ua ja kó'o-ya. Ko nuu ní jito nchaa-ya, te tú ní kuní-ya kó'o-ya. ³⁵Te nuu ní ndi'i-i ní kajata kaa-de-ya jíká

cruz, te ní kasaka-dé sa'ma-yá nuu tá'an-de, te ní kás'a-de iin apuesto siki. Te ní skíkuu tu'un ká'an chaa ní jani tu'un Dios: Ní kandátá-i sa'ma-rí, te síkí sú'nú-rí ní kás'a-a-i iin apuesto, áchí. ³⁶ Yúan-na te ní kajungoo-de yúan, ní kande'é-de nuu-yá. ³⁷ Te ní kachaa-de iin tu'un xini cruz-ya já kúu kuächchi-ya: Ya'á kúu Jesús Rey ñayiví judío, áchí. ³⁸ Te ní kajata kaa-de uú ñakui'ná jíin-yá. Iín ichi ndává'a-ya, te ingá ichi ndávésé-yá. ³⁹ Te ñayiví kája'a yúan, ní káskuikó-i xini-í. Te ní kaka'an ndíva'a-i jíin-yá. ⁴⁰ Róó ká'an-ro já stúncháa-ro vé'e ii te nuu uní kivi te ndukani-ró núú, nú Se'e Dios kúu-ró, núsáa te nama-ró máá-ró, te nuu-ró jiká cruz vii, áchí-i. ⁴¹ Te sutu ñá'nú jíin cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo jíin cháa ní kayii, suni súan ní kasákátá-de nuu-yá. Te ní kaka'an-de: ⁴² Sava ñayiví, ní nama-de-i, ko má kúu nama-de máá-de. Nú rey ñayiví Israel kúu-de, te ná núu-de jiká cruz vina. Yúan-na te ná kándíja-yó-de. ⁴³ Kándíja-de nuu Dios, te ná náma máá-yá-de vina te nú kuní máá-yá, chi ní ka'an-de: Máá-rí kúu Se'e Dios, áchí-de. Achí. ⁴⁴ Te ñakui'ná kándita kaa jíin-yá jiká cruz, suni iin-ni tu'un ní kaka'an ndíva'a jíin-yá. ⁴⁵ Te nuu ní kuu ka'uxi uu te ní kuxki'ví níí núú ñú'u onde ka'uni. ⁴⁶ Te a yani ka'uni aíni, ní ka'an jaa Jesús: Elí, Elí, lama sabactani, áchí-ya. Ya'á kuní ka'an: Dios máá-ná, Dios máá-ná, naja ní xndoo-ní náá. ⁴⁷ Te sava ñayiví ká'líin yúan, ní kajini so'o-i tu'un-ún. Te ní kaka'an-i: Kána chaa yá'a

xini Elías, áchí-i. ⁴⁸ Te jínu iin chaa ní jaa-de. Te ní ki'in-de kachi, ní chindaji-de nuu vinagre. Te ní chaa-de xini iin yunu. Te ní ja'a-de nuu-yá ja kó'o-ya. ⁴⁹ Te ní kaka'an sava-ga-i: Síq, nándezo nú chaq Elías nama-de chaa xí tíu, áchí-i. ⁵⁰ Ko máá Jesús, ní ka'an jaa-ya ingá jínu. Te ní ji'i-ni-ya. ⁵¹ Yúan-na te sa'ma ndíta caa onde ini ve'e ii, ní te'nde uú onde nuu xiní, te onde nuu já'a. Te ní taan ñuyiví. Te toto, ní kandata. ⁵² Te suni ní kánanuña ve'e añú. Te kua'a ndíyi chaa ndoo, ja á ní kají'i-de, ní kanachaku-de. ⁵³ Te nuu á ní nachaku-ya, te ní kandenda koyo-de ini ve'e añú. Te ní ndívi koyo-de ini nuu ii. Te ní kandenda ndijin-de nuu kuá'a ñayiví. ⁵⁴ Te chaa capitán, jíin cháa kándito Jesús jíin-de, ní kajini-de ja ní taan, jíin táká tiñu ní kuu. Te ní kayu'lú téyíi-de. Te ní kaka'an-de: Jandáa ja Sé'e Dios kúu chaa yá'a núú, áchí-de. ⁵⁵ Te ká'líin kua'a ñásí'lí yúan kándezelé jíká-ni-ña. Te suu ña'an-ún, ní kandikin-ña Jesús onde nuu Galilea vai-ña kájatínu-ña núu-yá. ⁵⁶ Te jíin ñá'an yúan ká'líin María ñuu Magdala, jíin María náa Jacobo jíin José, jíin náa se'e Zebedeo.

Já ní kachiyuji-de-ya

⁵⁷ Te ní ini kivi-ún. Te ní jaa iin chaa kúká ñúu Arimatea, nání-de José, chí suni iin chaa ní skuá'a jíin Jesús kúu-de. ⁵⁸ Chaa yá'a, ní jaa-de nuu Pilato. Te ní jikan-de yiki kúnu Jesús. Te ní tá'u tiñu Pilato ja ná kuá'a-i yiki kúnu Jesús nuu-dé. ⁵⁹ Te ní ki'in José ndiyi-ún. Te ní chisúkun-dé-ya jíin iin sa'ma kuítá

ndoo. ⁶⁰Te ni chindee-de-yá iní ve'e añú jáá ñává'a-de, ja ní jacha jiká fín kava. Te ni stúu-dé iin yuu ká'nu, ni jasú-de yuxé'e añú-ún. Te kua'an-de. ⁶¹Te María ñuu Magdala jíin íngá María, káxiukú-ña yúan ichi nüu vé'e añú-ún. ⁶²Te ni kuu kivi xían. Te iku-ún ni kuu kivi ní kasátu'a-i máá-i. Te táká sutu ñá'nu jíin cháa fariseo, ni kandutútú-de nuu Pilato. ⁶³Te ni kaka'an-de: Táta, kánukü'un ini-ná ja cháa xndá'u ñá'án-ún, onde ná chakú-ga-de núu, te ni ka'an-de: Nuu uní kivi te nachaku-ri, ⁶⁴Núsáá, te tá'u tínu-ní ná kükútu yúyaú-ún onde jínu nuu uní kivi. Chi nü túu te sanaa kíi chaa ni káskuá'a jíin-de-ún akuáa, te nasákuí'ná-de ndiyi-ún ki'in-de jíin. Yúan-na te kachí-de kuni ñayivi: Ni nachaku-ya já ní ji'i-ya, achí-de. Te ká'u-ga kuu tu'un xndá'u yúan vásá já xnáñuu, áchí-de. ⁶⁵Te ni ka'an Pilato jíin-de: Yá'a ká'io soldado. Kuál'an jíin-de, te sákútu máá-ró yúyaú-ún nú ndasa kájini-ro. Achí-de. ⁶⁶Te kája'an-de. Te ni kásákútu-dé ve'e añú. Te jíin sello ni kajasú va'a-de siki yúu já ndí'u yuyaú-ún. Te ká'lín soldado jíin-de.

Já ní nachaku Jesús

28 Te ni ja'a kivi ndetátu-ún. Te ni kundijin kivi fín semana. Te María ñuu Magdala jíin íngá María-un, ni kajande'lé-ña vé'e añú-ya. ²Te iin ndajá'a máá Tatá Dios, ni kuun-ya íchi ándíví ní chaa-ya. Chi ni tapan xaan ní sá'a-ya. Te ni stúu-yá yuu-ún kua'an. Te ni jungoo-ya siki. ³Te ndíi ncháa nüu-ya. Te su'nu

ñú'un-ya káa nátu'un yu'á volcán. ⁴Te soldado kándito yúan, ni kayu'ú-de, te kákisi-i-de ni sá'a-ya. Te ni kakundiyyí-de. ⁵Te ni ka'an ndajá'a jíin ñá'an-ún: Ma yú'ú-ro, chi a jiní-ri ja kánandukú-ró Jesús, I'a ni ji'i jiká cruz. ⁶Túu-ya yá'a, chi a ni nachaku-ya nátu'un ni ka'an-ya. Ña'an te ndelé-ró nüu ní katúu máá Jito'o-ro. ⁷Kuángoyo yachí te kachí-ro nüu cháa ni káskuá'a jíin-yá, ja á ni nachaku-ya máñúu ndíyi. Te jandáá xna'an-ga kí'in-ya nüu Galilea vásá kí'in-ro. Te yúan kuni-ro nüu-yá. Achi-ro kúni-de. Kástu'ún ndija-ri nuu-ro, áchí-ya. ⁸Te máá-ña káyu'ú-ña te kákusií iní-ña. Te ni kandenda-ña iní ve'e añú-ún. Te ni kajinu-ña kuákastu'ún-ña nüu cháa káskuá'a jíin-yá. Te nini kája'an-ña nüu-dé, ⁹Te ni kenda-ni Jesús ni ketá'an-ya jíin-ña. Te ni ka'an-ya jíin-ña: Taá ndii, áchí-ya. Te ni kanuu-ña sukún já'a-ya, te ni kachinú'ún-ña-yá. ¹⁰Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-ña: Ma yú'ú-ro jíná'an-ro. Kuá'an te kastu'ún-ro nüu ñaní-ri ja ná kíngoyo-de onde ñuu Galilea. Te yúan kuni-de nuu-rí. Achí-ya. ¹¹Te nini kája'an-ña, te sava soldado kándito ve'e añú-ún, káno'on-de onde ñuu. Te ni kakastu'ún-de nuu sutu ñá'nu táká tiñu ja súan ni io. ¹²Te ni ndutútú-de jíin cháa ni kayii. Te ni kandatu'ún-de. Te ni kaja'a-de kua'a xú'ún nüu soldado jíná'an. ¹³Te ni kaka'an-de: Súan ka'an-ro jíná'an-ro: Chaa káskuá'a jíin máá-de, ni kikoyo akuáa, te ni kanasákuí'ná ndíyi-ún nini kákixi-ná, achí-ro. ¹⁴Te nú tu'un yá'a ná kúni so'o gobernador, te

máá-rí, kiská'an-ri-de, náva'a mākóo kuachi sīkī máá-ró. Achí-de.
15 Te soldado, ni kaki'in-de xu'ún. Te ni kásá'a-de nátu'un ni ta'u tíñu nuu-dé. Te tu'un yá'a ni jicha kua'an níí núu ñayívi judío onde vina.

Já ni nastá'an-ya máá-yá nuu-í

16 Te ndí'luxí iin chaa káskuá'a-ún, ni kee-de kája'an-de onde ñuu Galilea, onde yuku núu ní tá'lú tíñu Jesús nuu-dé ja kí'in-de.
17 Te ni kajini-de nuu-ya, te ni

kachiñú'ún-de-ya. Ko sava-de tú níkákandíja-de. **18** Te ni cha Jesú, ni ka'an-ya jíín-de: Siki-rí, a ni chaa Dios táká fuerza ja ío iní andíví jíín iní ñuyívi. **19** Núsáá te kuá'án jíná'an-ró. Te stá'an-ro tú'un nuu táká ñayívi, ná chú'un iní-i. Te skuánducha-ro-í onde jíín sí'ví máá Táa-yo jíín sí'ví máá Sé'e, jíín sí'ví máá Espíritu Santo. **20** Te stá'an-ro núu-í ná kuándatü-i táká tiñu ni tá'lú-rí nuu-ro. Te máá-rí kaka ndija-ri jíín-ró níí káni onde kívi ndí'i ñuyívi. Achí-ya. Amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MARCOS

TU'UN VA'A NI CHAA SAN MARCOS

Juan, chaa skuánducha

1 Yá'a kéjá'a tú'un va'a máá Jesucristo, Se'e Dios. ² Te súan ni chaa Isaías tutu, chi chaa jáni tu'un Dios ni kuu-de sáá: Kuni so'o-ró, chi tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúú-de jaá-de sátu'a-de ichi-ro. ³ Te ndajá'a-ún, kana jaa-de onde nuu ñú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máá Jít'o'-yo te sándóó-ró íchi-yá, achi-de, áchí Isaías. ⁴ Te Juan, ni skuánducha-dé onde nuu ñú'un té'é. Te ni jani-de tu'un jánducha jíin tú'un nakani iní, nává'a sá'a Dios tuká'nu iní nuu kuáchi. ⁵ Te ni chakoyo táká ñayiví ndáñu Judea, jíin táká ñayiví ñúú Jerusalén. Te ni skuánducha-dé-i iní yucha Jordán. Te kánakani ndaq-i kuachi-i yúan. ⁶ Te sa'ma ni ñu'un Juan ni kuu ixi camello, jíin fiin sánchezii ñii nü'ní chii-de. Te ni yee-dé ndikuá'yú jíin ndúxi yokó yuku. ⁷ Te ni jani-de tu'un: Ichi yatá-rí vái fiin I'a kúñá'nu-ga vásá rúu, ja tú kúñá'nu-rí jukuita ndee-rí te ndájí-rí ñii yí'i ndijan-yá, áchí-de. ⁸ Te ruu, chi jíin ndúcha skuánducha-rí róó jíná'an-ró, ko I'a-ún, chi jíin

Espíritu Santo skuánducha-yá róó, áchí Juan.

Já ni janducha Jesús ni sá'a Juan

⁹ Te ni kuu kiví. Te Jesús, ni kenda-ya ñúú Nazaret ndañú Galilea. Te ni janducha-yá ni sá'a Juan iní yucha Jordán. ¹⁰ Te ni nana-ni-ya iní nducha-ún. Te ni jini-ya já ni nuña andíví. Te Espíritu ni jungava siki-yá natu'un paloma. ¹¹ Te ichi ándíví ni kenda fiin tu'un ni ka'an: Máá-ró kúu Se'e-ri, te kúndá'u iní-ri róó. Te kúsií iní-ri jíin-ró. Áchí.

Siki já ni jito nchaq tá'an
Satanás jíin-yá

¹² Yúan-na te máá Espíritu, ni chundá'a-ni-ya kuá'qan-ya ondé ñu'un té'é. ¹³ Te ni kanchaqa-ya ñúú ñú'un té'é yúan uú xiko kiví, te vásá ni jito nchaq tá'an Satanás jíin-yá. Te ni kandee-ya jíin kíti xáan. Te máni ndajá'a ándíví ni kajatínu nuu-yá.

Ndasa ni kejá'a Jesús jáni-ya tú'un

¹⁴ Yúan-na te onde ni kiví Juan vekaa, te ni jaa Jesús ndañúu

Galilea, jáni-ya tú'un va'a Dios. ¹⁵Te ni kachi-ya: A ni jinu kivi, te a yani koo ñuu nuu tál'ú Dios tiñu. Nakani ini jín'an-ró, te kandíja-ró tú'un va'a-ya.

Ja ní kana-ya xiní kúun tál'an chaa

¹⁶Te ni ja'a-ya xíin mar Galilea kua'an-ya. Te ni jini-ya núu Simón jíin ñaní-de Andrés, káskuita ka'nú-de ñunu-dé iní mar, chi chaa kátiin tiyáká kákuu-de. ¹⁷Te ni ka'an Jesús jíin-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná násá'a-ri róó chaa tiin ñayivi. Achí-ya. ¹⁸Yúan-na te ni kaxndóo-ni-de ñunu-dé. Te ni kandikin-de-ya. ¹⁹Te ni jika-ya fiin tí'lí-ga. Te ni jini-ya núu Jacobo jíin ñaní-de Juan. Se'e Zebedeo kákuu chaa-ún. Suni ká'jin chaa-ún iní barco, kánaku'ní-de ñunu-dé. ²⁰Te ni kana-ni-ya xiní-dé. Te ni kaskéndo-de táa-de Zebedeo iní barco-ún jíin mozo-de, te kuango-de yata-ya.

Ja ní keñi'in-ya tachí kíni

²¹Te ni kivi koyo-de iní ñuu Capernaum. Te táká kivi ndétatú ni kivi-ni Jesús iní ve'e sinagoga, te ni stá'an-ya tú'un. ²²Te ni kanaa ini-i kájini so'o-i tu'un stál'an-ya, chi ni stá'an-ya nátu'un chaa ndíso tínu, nasu nátu'un chaa káchaa tutu. ²³Te iní ve'e sinagoga-ún kández iin chaa tál'an tachi kíni. Te chaa-ún, ni kana kó'ó-de: ²⁴Náun kuní-ní jíin-ná jiná'an-ná, Jesús ñuu Nazaret. Vai-ní xnáa-ní náá náún. A jiní-ná na níi kúu, chaa ío ndoo nuu Dios, achí. ²⁵Te Jesús, ni ka'an xa'an-yá jíin: Kasu yu'u-ro, te kenda-ró-de, achí-ya. ²⁶Te máá

tachí kíni-ún, xa'an ní ja'ní yí'í cháa-ún. Te ni kana jíkó'ó. Te ni kenda kua'an iní-de. ²⁷Te ndivíi ní kanaa iní-i kández-e-i. Te kándezatú'ún máá-i: Náun kúu ya'a. Tu'un jáá kúu náún, chi tál'ú ní'in-de tiñu nuu tachí kíni, te kájandatú nuu-dé, achí-i. ²⁸Te ni jichá ñuu-ni tu'un-ya kuá'an níi táká ndañúu ja ní jíkó ndúu yuñúu Galilea. ²⁹Te ni kández-ya jíin Jacobo jíin Juan onde ve'e Simón jíin Andrés. ³⁰Te náchisó Simón, kátúu-ná yí'i kiji-ña. Te ni kaka'an-ni-de jíin-yá ndasa kuu máá-ña. ³¹Yúan-na te ni jaa-ya. Te ni tiin-ya ndá'a-ña. Te ni ndukani-ya-ña. Te ni kee-ni kiji-ún-ña. Te ni jatínu-ña núu-yá jiná'an-ya.

Ja ní nasáva'a-ya kuá'a ñayivi káku'u

³²Te nuu ní iní, ni kee ndikández, te ni chakoyo chaa kándezo ñayivi káku'u, jíin ñayivi tál'an tachi kíni. ³³Te táká ñayivi ñúu-ún, ni kakutútú-i yuxéé yúan. ³⁴Te ni nasáva'a-ya kuá'a ñayivi káku'u tini nuu kuéé. Te ni kiñi'in-ya kuá'a tachí kíni kája'an. Te tú ní já'a-ya tú'un ka'an tachi kíni-ún, chi a kájini-ún-ya.

Ja ní jikan ta'u-yá nuu nú'un té'é

³⁵Te ná'an xa'an ní ndukoo-ya, onde ná íñaa-gá. Te ni kenda-ya te kua'an-ya fin lugar ñu'un té'é. Te yúan ni jikan ta'u-yá. ³⁶Te Simón jíin cháa káxiukú jíin-de, ni kandikin-de-ya. ³⁷Te ni kanani'in-dé-ya. Te káka'an-de jíin-yá: Táká ñayivi, kánandukú-i níi, achí-de. ³⁸Te ni kachi-ya jíin-de:

Ná kí'on sáva-ga ñuu káxiukú yáni, náv'a kani-ri tu'un yúan, chi ja yúan ní chaa-ri. Achí-ya.
39 Te kua'an-ya. Te ni jani-ya tú'un ini táká ve'e sinagoga níí ndáñúu Galilea. Te ni kiñi'in-ya tachí kíni kája'an.

**Já ní nasáv'a-ya íin
chaa té'yü ndí'yi**

40 Te iin chaa té'yü ndí'yi, ni chaa-de nuu-yá. Te ni jukuiñi jítí-de nuu-yá, ká'an nda'ú-de jíin-yá: Nú kuní-ní, te kuu nasándoo-ní náá, áchí-de. **41** Te Jesús, ni kundá'ú iní-ya-dé. Te ni skáa-ya ndá'l'a-yá. Te ni ké'é-yá-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kuní-ri. Ná ndúndoo-ró. Achí-ya.
42 Te máá súan-ni ni ka'an-ya, te ndí'yi té'yü chaa-ún, kua'an-ni. Te ni ndúndoo-ni-de. **43** Yúan-na te ni ka'an xaan-yá jíin-de. Te tájí-ni-ya-dé ki'in-de. **44** Te ká'an-ya jíin-de: Koto-ró, ma ká'an kuti-ro jíin ní iin-i, chi kuálán, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te kundá'á-ró ndatínu stá'an-ro núu-dé, náv'a kuni-de ja ní ndúndoo-ró, nátu'un ni tá'ú Moisés tiñu sáá, áchí-ya. **45** Ko máá-de, ni kenda-de kua'an-de. Te ni kejá'a-de ni jacha xaan-dé tu'un. Te ni kachi-de ná ni ta'an-de. Te tuká-ni ní kúu kívi ndijin Jesús onde ini ñuu, ko ni kanchaa síñ-ya íin lugar ñu'un té'é. Te yúan ni kikoyo ñayivi táká lado nuu-yá.

Chaa ni kuyúnú

2 Te ni kuu yakü kívi. Te ni kívi tuku-ya ñuu Capernaum. Te ni kenda tu'un ja vé'e kánchaa-ya.
2 Te ni kákutútú kuá'a xáan ñayivi núu-yá. Te tuká ní kánda

kuti yúxé'é kuíñi-i. Te ni jani-ya tú'un nuu-í. **3** Yúan-na te ni chaa yaku chaa nuu-yá jíin íin chaa ni kuyúnú, ja kúun tákán-de kándiso-de chaa-ún. **4** Te ja kuá'a ñayivi-ún, te tú ní kúu kívi-de nuu-yá jíin chaa-ún. Te ni kajuña-de xini vé'e nuu kández-ya-ún. Te nuu ní kakaan-de yau-ún, ni káskúun-de jito yuu núu kátúu chaa ni kuyúnú-ún. **5** Te ni jini Jesús ja kákandíja máá-de. Te ni ka'an-ya jíin chaa ni kuyúnú-ún: Hijo, a ío tuká'nu ini nuu táká kuáchi-ró, áchí-ya. **6** Te yúan káxiukú yakú chaa káchaa tutu. Te yuán, ni kajani iní: **7** Naja ká'an chaa yá'a súan. Núsáá te tu'un ndiv'a ká'an-de. Ndéja kúu sá'a tuká'nu iní nuu kuáchi, chi iin-ni máá Dios, áchí. **8** Te ni juku'un-ni iní Jesús ja súan kájani iní. Te ni ka'an-ya jíin: Naja kájani iní-ro súan. **9** Te ja tú tu'un yá'a, ndéja yíí-ga káa. A ka'an-ri jíin chaa ni kuyúnú yá'a: A ío tuká'nu iní nuu táká kuáchi-ró; xí ká'an-ri jíin-de: Ndukoo, te naki'in-ro jito yuu-ro, te ki'in-ro jíin, achí-ri náún. **10** Ko náv'a ná kuní-ro já máá Sé'e chaa, ndíso-ya tíñu iní ñuyivi yá'a ja sá'a-ya tuká'nu iní nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíin chaa ni kuyúnú yá'a núsáá: **11** Jíin-ro ká'an-ri: Ndukoo, te naki'in-ro jito yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ro, áchí-ya jíin-de. **12** Te máá chaa-ún, ni ndukoo-ni-de. Te ni naki'in-de jito yuu-dé. Te ni ndenda-de kua'an-de nuu ñayivi kuá'a-ún. Te ndivii-í, ni kakee nuu-í kández-é-i. Te ni kanakana jaa-i Dios: Na tú kájini kuti-yo súan nátu'un ya'lá, áchí-i.

Já ní kana-yá xiní Leví

¹³Te ní kenda tuku Jesú斯
kua'lan-yá ondé yu'u mar. Te taká
ñayivi, ní jakoyo-i nuu-yá. Te ní
stá'lan-yá tú'un nuu-í. ¹⁴Te ní ja'a-yá
kuá'lan-yá. Te ní jini-yá núu Leví,
se'e Alfeo, kánchaa-de nuu kútútú
xú'un níu. Te ní ka'an-yá jíín-de:
Kundikin-ro rúu, áchí-yá. Te ní
ndukuiñi-de. Te ní ndikin-de-yá.
¹⁵Te Jesú斯, ní yee-yá staq iní
ve'e-de. Te suni kua'a cháa xíní jíín
cháa ká'io kuachi, káyee-dé staa
jíín Jesú斯 jíín cháa káskuá'a jíín-yá,
chi íó kua'a-dé kándikin-de-yá. ¹⁶Te
chaa káchaa tutu, jíín cháa fariseo,
kández-de ja yée-yá staq jíín cháa
xíní jíín cháa ká'io kuachi. Te
ní kaka'an-de jíín cháa káskuá'a
jíín-yá: Naja yée-yá jí'i-yá jíín cháa
xíní jíín cháa ká'io kuachi, áchí-de.
¹⁷Yúan-na te ní jini so'o Jesú斯. Te ní
ka'an-yá jíín-de: Chaa ká'io ndáján,
tú kánandi'i-de chaa táná, chi chaa
káku'u kúu ja kájinu níu'ún. Ná tú
vai-ri kana-ri xini cháa ndaa, chi
chaa ká'io kuachi kána-ri xini,
áchí-yá.

Síki já kón dicha ini

¹⁸Te chaa káskuá'a jíín Juan,
jíín já káskuá'a jíín cháa fariseo,
ká'io ndichá ini-de. Te ní chakoyo
chaa-ún. Te ní kaka'an-de jíín-yá:
Chaa káskuá'a jíín Juan jíín já
káskuá'a jíín cháa fariseo, naja ká'io
ndichá ini-de, te chaa káskuá'a
jíín-ní, tú ká'io ndichá ini-de,
áchí-de. ¹⁹Te Jesú斯, ní ka'an-yá
jíín-de: Á kuu kondicha ini ñayivi
ká'iin viko tánda'a, te nú kánchaa
yii jíín-i. Chi nú nini kánchaa yii

jíín-i, mä kúu kondicha ini-i. ²⁰Ko
chaq iin kiví já yíi-ún, kuxio-de
nuu-í. Te kiví-ún, kuu kondicha
ini-i. ²¹Tú ni iin nachu'un sa'ma jáá
núu sú'nú tu'lú. Chi nú súan, te suni
máá já ní nuky'un jáá-ún ka'nchá-ga
ja tu'ú-ún, te ja te'ndé-ún ví'l-gá
te'nde. ²²Te tú ni iin chu'un vino
jáá iní nii tú'ú. Chi nú súan, te máá
vino jáá-ún ndátá níi-ún, te katí
vino-ún, te nii-ún naa-ní. Ko nii
jáá jíín vino jáá, kúu ja kúu ku'un,
áchí-yá.

Já ní kákachi-de yoko trigo kiví ndétatú

²³Te iin kiví ndétatú ní ja'a Jesú斯
kua'lan-yá iin nuu káa trigo. Te
chaa káskuá'a jíín-yá, kájika-de
kua'an-de. Te kákachi-de yoko.
²⁴Yúan-na te chaa fariseo, ní
kaka'an-de jíín-yá: Náuín kúu jian.
Naja kásá'a-de súan kiví ndétatú,
chi tú íó ley. Achí-de. ²⁵Te máá-yá,
ní ka'an-yá jíín-de: Á tú ní káka'u
kuti-ro tutú náuín ní sá'a David, kiví
ní kii tundó'o nuu-dé. Te ní jí'i-de
soko, onde jíín cháa ní kaxiukú
jíín-de. ²⁶Te ní kiví-de iní ve'e
Dios. Te Abiatar ní kuu máá sutú
ñá'nu-ga. Te ní yee-dé státilá ij
kaxiukú ndijín, ja tú íó ley kee ní
iin chaa, chi máni sutu káyee níu.
Te suni ní ja'a-de nuu cháa kaxiukú
jíín-de, áchí-yá. ²⁷Te suni ní ka'an-yá
jíín-de: Kiví ndétatú ní jungoo ja síki
cháa; nasu cháa ja síki kiví ndétatú.
²⁸Núsáa te máá Sé'e chaa, suni
Jito'q kiví ndétatú kúu-yá, áchí-yá.

iin chaa ní ichí nda'a

3 Te inga jínu ní ndívi Jesú斯 ini
ve'e sinagoga. Te yúan ní io

iin chaa ni ichi káján fiin nda'a-dé. ²Te kández'é-de nú nasáva'a-ya-dé kivi ndétatú, náva'a kakán-de kuachi siki-yá. ³Yúan-na te ni ka'an-ya jíín cháa kátí'ichi nda'a-ún: Ichi mál'hú yá'a jukuiñi-ro, áchí-ya. ⁴Te ni ka'an-ya jíín-de jíná'an-de: Ndé ley ío siki kiví ndé-tatú. Á sá'a va'a-yó, xí sá'a ñiáá-yo. Á nama-yó fiin chaa a yani kuu, xí ká'ni-yo fiin ndiyi, áchí-ya. Te máá-de, tú ni káka'an kuti-dé. ⁵Te ndé'é-yá nuu-dé ja ká'lín-de xiin-yá. Te ni kití ini-ya. Te ni kukuí'a ini-ya já ndáva iní añú-de jíná'an-de. Te ni ka'an-ya jíín cháa-ún: Skáa nda'a-ro, áchí-ya. Te ni skáa-de nda'a-dé. Te nda'a-dé-ún, ni nduva'a ij-ní. ⁶Yúan-na te ni kenda koyo chaa fariseo. Te ni kandatu'ún-ni-de jíín cháa herodiano siki-yá, ndasa ka'ní-dé-ya.

Kua'a ñáyivi ni kandikin-i-ya

⁷Te Jesús, ni kusíin-ni-ya kuá'an-ya ondé yu'u mar jíín cháa káskua'a jíín-yá. Te ñayivi kuá'a xáan ndáñúu Galilea jíín ndáñúu Judea, ni kandikin-i-ya. ⁸Te suni onde ñuu Jerusalén jíín Idumea, jíín ingá lado yucha Jordán, jíín ndáñúu Tiro jíín Sidón. Kua'a xáan ñáyivi, ni kajini tu'un-i ná ná'nu tiñu ni sá'a-ya. Te ni chakoyo-i nuu-yá. ⁹Te ni ka'an-ya jíín cháa káskua'a jíín-yá ja ná kótul'a iin barco lúlí kívi-ya, náva'a tú kaxin-i-ya. Chi kua'a xáan ñáyivi-ún ío. ¹⁰Chi ni nasáva'a-ya ñáyivi kuá'a. Te taká ñayivi káku'u kue'e, ni kakandita-i nuu-yá, ja kél'é-i-ya kákuni-i. ¹¹Te tachí kíni nü ni kajini nuu-yá, te kájukuiñi jítí nuu-yá. Te kákana

kó'ó: Máá-ní kúu Se'e Dios, áchí jíná'an. ¹²Ko máá-yá, ni ka'an xaañ-yá jíín já ná tú stá'an ndijin-ún-yá.

Ja ni kaji-ya uxí uu chaa skuá'a jíín-yá

¹³Te ni kaa-ya kuá'an-ya ondé yuku. Te ni kana-ya xiní ndé chaa játa'an iní máá-yá. Te ni jakoyo-de nuu-yá. ¹⁴Te ni jani-ya uxí uu tá'an chaa, kuiñi-de jíín-yá. Te tájí-yá-de kingoyo-de kani-de tu'un. ¹⁵Te kundiso-de tiñu ja násáva'a-de ñayivi kú'u. Te kiñi'in-de tachi kíni kingoyo. ¹⁶Te Simón, ni naskúnání-yá-de Pedro. ¹⁷Te Jacobo, se'e Zebedeo, jíín Juan ñaní Jacobo, ni naskúnání-yá ndendúu-de Boanerges, ja kuní ka'an: Chaa nátu'un taja. ¹⁸Te sava-ga-de nání-de Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo se'e Alfeo, Tadeo, Simón ñuu Caná, ¹⁹onde jíín Judas Iscariote, ja ni nastúu-de-ya. Yúan-na te ni kiví koyo-de iin ve'e jíín-yá. ²⁰Te ni ndutútú tuku kua'a ñayivi. Te ni tuká ní kúu kee-yá staña jíín-de. ²¹Te ni kajini tu'un tá'an-ya. Te ni kakenda-de vái-de ja tím-de-ya. Chi ni kaka'an-de: Káku'u-de, áchí-de.

Tu'un ndiva'a siki Espíritu Santo

²²Te ja káchaa tutu, ni kikoyo ondé ñuu Jerusalén, ni kaka'an: Yí'i-de Beelzebú. Te jíín tachí kíni ñá'nu kíñi'in-de tachi kíni kája'an, áchí. ²³Te ni kana-ya xiní jíná'an. Te ni ka'an-ya tú'un yátá jíín: Ndasa kuu kíñi'in Satanás-ún Satanás kí'in, áchí-ya. ²⁴Te nü iin ñuu sásíin máá te kánakuatá'an máá, te ñuu yúan

mä kúni'in. ²⁵Te nú iin ve'e sásíin máá te kánakuatá'an máá, te ve'e yúan mä kúni'in. ²⁶Te nú Satanás kánakuatá'an máá te sásíin máá, mä kúni'in, chì sasua naa, áchí-ya. ²⁷Tú ni iin chaa kuu kívi-de ini ve'e chaa kándaján te sákuí'ná-de ndatínu, te nú tú xna'lan-ga ku'ní-de chaa ndáján-ún. Yúan-na te kuu sákuí'ná-de ndatínu chaa-ún. ²⁸Jandáa ká'an-ri jíín-ro já kóo tuká'nu iní nuu táká kuächchi kásá'a chaa, te suni nuu tú'un ndíva'a nü nani ka'an-de jíná'an-de. ²⁹Ko nú iin chaa ká'an-de tu'un ndíva'a siki Espíritu Santo, mä kóo kuti túká'nu iní-ya nüu-dé, chì sua kundiso-de kuächchi níi káni, áchí-ya. ³⁰Chi ni kaka'an-de: Tá'an-de tachi kíni, áchí-de.

Náa-ya jíín ñaní-ya

³¹Te ni chaa náa-ya jíín ñaní-ya, te ká'jin-ña yatá ké'e. Te ni kätájí-ña tú'un kua'an kákana-ña xiní-ya. ³²Te ñayívi kuá'q káxiukú níi nüu-yá-ún, ni kaka'an-i jíín-ya: Kuández'é-ní, chi ni chaa náa-ní jíín ñaní-ní ká'jin-ña yatá ké'e kánandukú-ña níi, áchí-i. ³³Te máá-yá, ni ka'an-ya: Ndéja kúu náa-ri te ndéja kákui ñani-ri, áchí-ya. ³⁴Te ndé'e-yá nuu ñayívi káxiukú níi nüu-yá-ún, te ni ka'an-ya jíín-i: Kuni so'o-ro, chi ya'á kúu náa-ri jíín ñaní-ri. ³⁵Chi ñayívi skíkuu tiñu kuní Dios, jian kúu ñani-ri, kúu kua'an-ri, kúu náa-ri, áchí-ya.

Tu'un yátá sikí cháa sáka trigo

4 Te yu'u mar ni kejá'a tuku-ya ní stá'an-ya tú'un. Te ni

kandutútú kuá'q xáan ñayívi nüu-yá. Te ja yúan ní kívi-ya ní jungoo-ya iní iin barco nuu mar. Te taká ñayívi-ún, ni kákendoo-i káxiukú-i nuu nü'un. ²Te ni stá'an-ya kuá'a tú'un yátá nüu-í. Te ni ka'an-ya jíín-i: ³Kuni so'o te kuni-ro: Hin chaa sáka trigo, ni kenda-de sáka-dé. ⁴Te ni kuu ja ní kenda-de sáka-dé, te iin nuní-ún, ni jungava yu'íchi. Te ni chaa tisaq. Te ni kákókó-tí. ⁵Te inga, ni jungava nuu nü'un yúu, nuu tú ío kua'a nü'un. Te ni kana yachi-ni, chì tú ío kókon nü'un. ⁶Te nuu ní kana ndikandii, te ni kasun-ni. Te ni ichi, chì tú yo'o ní ío. ⁷Te inga, ni jungava ma'lñú ínu. Te ni ja'nú iñu-ún. Te ni jasú nuu. Te tú ní kúun nuní. ⁸Te sava, ni kajungava nuu nü'un vá'a. Te ni kaja'nú. Te ni nakoko. Te ni kuun nuní. Hin ja okó uxi, inga ja uní xiko, te inga ja fin ciento, áchí-ya. ⁹Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-de: Chaa ío so'o kuni ná'lín, te ná kúni so'o-de. ¹⁰Te nuu ní ndoq máá-na-ya, te chaa ká'jin yani nuu-yá jíín ndí'uxí uu chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajika tulún-de-ya sikí tú'un yátá-ún. ¹¹Te ni ka'an-ya jíín-de: A kuajukú'un iní-ro tú'un yísalí yá'a, ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Ko jíín já sín siki ká'jin, chì máni jíín tú'un yátá ká'an-ri táká tu'un. ¹²Nával'a vasa kández'é, ná ndé'e ko ma chú'un iní. Te vasa kájini so'o, ná kúni so'o ko ma jukú'un iní. Nával'a mä ná jíó káva iní, te koo tuká'nu iní nuu táká kuächchi, áchí-ya. ¹³Te ni ka'an-ya jíín-de: Tú kájukú'un iní-ro tú'un yátá yá'a náun. Ndasa jukú'un iní-ro sáva-ga tu'un yátá núsáá. ¹⁴Chaa sáka trigo kúu chaa

sáka tú'un. ¹⁵Te nuní ní kajungava yu'íchi kákuu chaa ní saká tú'un ini-de. Ko nú ní kajini so'o-de, te cháa-ni Satanás te jánchaa-ni tú'un ní saká iní añú-de-ún kua'án-ni jíín. ¹⁶Te nuní ní saká nuu ní'u'un yúu, kákuu chaa kájini so'o tú'un, te kúsíi iní-de jíín. ¹⁷Ko túu nuu káka yo'o iní-de. Te yaku-ni kiví kánda. Te ní ní ndonda tundó'o siki-dé, xí ní sándíva'a-i jíín-de siki tú'un-ún, te kánayu'ú-ni-de. ¹⁸Te nuní ní saká má'hú iñu kákuu chaa kájini so'o tú'un. ¹⁹Ko kákutéñu-de jíín ndátíñu-de. Te kákuní-de kukuká-de, te káxndá'ú-de máá-de jíín. Te kákutóó iní-de siki sáva-ga ndatíñu. Ndi'i ya'á sáteñu-de te jasú nuu tú'un-ún, te tú kúun nuní. ²⁰Te nuní ní saká níu ní'u'un vá'a kákuu chaa kájini so'o tú'un. Te kájatá'ú-de te kája'a-de nuní. Hin-de okó uxi, inga-de uni xiko, te inga-de iin ciento, áchí-ya.

Tu'un yiti

²¹Te suni ni ka'an-ya jíín-de: Á júkuiñi yiti já kúndii sa'í chii nündóó, xí chíi jíto. Á tú kundií nuu candelero. ²²Chi tú ío ni iin tiñu yísa'lí sáni, chi taká-ni stá'an ndijin-ya. Ni tú ío ni iin tu'un yísa'lí sáni, chi taká-ni vai ndijin sá'a-ya. ²³Chaa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ²⁴Te suni ni ka'an-ya jíín-de: Ná kúni so'o va'a-ró. Chi jíín kú'a ja káchikuá'a-ro, suni nakukua'á-ro. Te ndaa-ga siki máá-ró já kájini so'o-ró. ²⁵Chi chaa ja á ñáv'a, te kii-ga nuu-dé. Te chaa ja ná tú ñáv'a, vasa ja á ñáv'a-de-ún te kuxio ki'in, áchí-ya.

Tu'un tata ni ja'nu

²⁶Te ní ka'an-ga-ya: Nuu nuu tá'ú Dios tiñu kúu nátu'un iin chaa ní chi'i-de tata nuu ní'u'un. ²⁷Te kixí-de níu te ndúkoo-de ndúu. Te tata-ún a kána te já'nu. Te máá-de, tú jiní-de ndasa sá'a. ²⁸Chi máá níu'un kúu ja já'a nuní. Xna'an-ga viu, te vásá kána yoko. Yúan-na te nuní ndóo chíi yoko-ún. ²⁹Te ní ní kuaan nuní-ún, te skví-ni-de jósó, chi a ní jaq kiví tá'nu, áchí-ya.

Tu'un ndikin yuá mostaza

³⁰Te ní ka'an-ya: Ná jíín ká'an-yo já ndásá kuní koo níu nuu tá'ú Dios tiñu. Xí na tu'un yátá skétá'an-yó jíín. ³¹Kúu nátu'un ndikin yuá mostaza ja ní ní jichá nuu ní'u'un, te yuán kúu iin tata lúlí-ga vásá táká tata ío nuu ní'u'un-ún yá'a. ³²Ko ní a ní jichá. Te kana, te já'nu xaan-gá vásá táká-ga yua. Te kúná'nú nda'a. Te tisaq ío andíví vatú-ni sá'a-tí taká-tí chíi katí-ún, áchí-ya. ³³Te kua'a tú'un yátá súan ni ka'an-ya jíín náyivi, ndasa ní kákanda máá-i kuni so'o-i. ³⁴Te ní tú tu'un yátá te tú ká'an-ya jíín-i. Chi máni máá-ni nuu cháa káskua'a jíín-yá ní kachi kájí-yá táká tu'un.

Já ní jukuiñi tachi xáan ní sá'a-ya

³⁵Te ní ini kiví-ún. Te ní ka'an-ya jíín-de: Ná kíja'a-yó íchi lado-ún, áchí-ya. ³⁶Te ní kaxndóo-de náyivi kuá'a-ún. Te súan-ni ní kajaka-de-ya iní iin barco. Te suni kua'an yaku-ga barco lúlí jíín-yá. ³⁷Te ní ndonda iin tachi xáan. Te suni ni ndonda su'ma mar, ní kiví iní barco-ún. Te barco-ún kuní chíitú ndúcha iní

núú. ³⁸Te máá-yá, kándee-yá ondé yata barco-ún, kixí-yá sikí fín sa'ma yí'lí xini. Te ni kaxndúkoo-de-yá. Te káka'an-de jíín-yá: Maestro, á tú nákaní iní-ní ja náa-yo, áchí-de. ³⁹Te ni ndukoo-yá. Te ni ka'an xaan-yá nuu tachí-ún. Te ni ka'an-yá jíín mar-ún: Ná'ín-ni koo-ró, jukuiñi, áchí-yá. Te ni jukuiñi tachí-ún, te ná'ín yúú ií-ní ni kuu. ⁴⁰Te ni ka'an-yá jíín-de: Naja káyú'ú-ro. Naja tú kákandíja-ró, áchí-yá. ⁴¹Te ni kayú'ú xaan-dé. Te ni kaka'an-de: Ndé chaa kúu chaa yá'a núsáá, ja ondé tachí jíín mar kájandatu nuu-dé, áchí-de.

Chaa tá'an tachí kíni ndañúu Gadara

5 Te ni jakoyo-yá ingá lado mar ndañúu Gadara. ²Te ni kenda-ya iní barco-ún. Te onde ve'e añú ni kenda iin chaa tá'an tachí kíni, te ni ketá'an-ni-de jíín-yá. ³Te ncháá-de mañú vé'e añú. Te tú ni iin kúndéé kú'ní-de jíín cadena. ⁴Chi kua'á xáan jínu ni nu'ní-de jíín manea jíín cadena. Ko cadena-ún, ndí'i-ni ni ja'nu sava-de. Te manea-ún, ndí'i-ni ni kukuáchí ni sá'a-de. Te tú ni iin kúndéé jíín-de ka'nú-de. ⁵Te táká kívi ndúu núú-ni jíka-de yuku jíín máñú vé'e añú. Te kána jíín-de, te stuji-dé máá-de jíín yúu. ⁶Te ni jini-de ja á jíká-ga vai Jesús. Te ni chaa-de corre kua'an-de nuu-yá. Te ni jukuiñi jítí-de nuu-yá. ⁷Te ni kana kó'ó-de: Naún sá'a-ní jíín-ná Jesús, Se'e Dios, I'a kúñá'nu xaan. Ká'an nda'ú-ná jíín-ní onde jíín Dios, ma xndó'o-ní náá, áchí-de. ⁸Chi ni ka'an-yá: Tachí kíni, kenda ki'in-ro iní chaa yá'a, áchí-ya. ⁹Te ni jika tu'ún-yá-de: Naún nání-ró. Te máá-de, ni ka'an-de: Chaa kua'á xáan nání-ná,

chi kua'á-ná ío, áchí-de. ¹⁰Te ni ka'an nda'ú-de jíín-yá ja má kíni'in-yá-dé ñuu-ún ki'in-de. ¹¹Te yani yuku yúan ío iin tiku'ni ká'nu kíni kájitu-tí. ¹²Te tachí kíni-ún, ni kaka'an nda'ú jíín-yá: Tájí-ní náá ná kíngoyo-ná kívi-ná iní kíni yúan, áchí. ¹³Te Jesús, ni ja'a-ya tú'un. Te ni kenda tachí kíni-ún kája'an. Te ni kívi koyo iní kíni. Te tiku'ni kíni-ún, ni kajungoyo-tí fín yukáva onde iní mar. Te kíni-ún ío nátu'un uu mil-tí. Te nuu mar ni kají'i-tí. ¹⁴Te chaa kándito-tí yúan, ni kajinu-de. Te ni kakastu'ún-de nuu núú jíín núú rancho. Te ni chakoyo ñayiví-ún kánde'lé-i naún ní kuu. ¹⁵Te ni chakoyo-i nuu Jesús. Te ni kajini-i nuu cháa ni ndo'o jíín tachí kíni-ún. Te kánchaaq-de, ní'úun-de sa'ma, te a ni nduval'a xini-dé. Te ni kayú'ú-i. ¹⁶Te chaa ni kajini-ún, ni kakastu'ún-de nuu ñayiví vái koyo ndasa ni ta'an chaa ni yí'lí tachí kíni-ún, te ndasa ni kuu jíín kiní-ún. ¹⁷Te ni kakejáá-de ni kaka'an-de jíín-yá ja ná kénda-ya ní'ú-de ki'in-ya. ¹⁸Te ni kívi-ya iní barco. Te chaa ni ta'an tachí kíni-ún ká'an nda'ú-de jíín-yá, ja kúndee-de jíín-yá kuní-de. ¹⁹Ko Jesús, tú ní já'a-ya tú'un, chi ni ka'an-yá jíín-de: Kuáno'on vé'e-ró núú tá'an-ró. Te kani-ró tú'un ná ñá'nu xaan tínu ni sá'a máá Jíto'o-ro jíín-ró, te ndasa ni kundá'ú ini-ya róó, áchí-ya. ²⁰Te ni kee-de kua'an-de. Te ni kejá'a-de ni jacha-de tu'un iní ñuu Decápolis ná ñá'nu xaan tínu ni sá'a Jesús jíín-de. Te ndivii ñayiví yúan, ni kanaa iní kájini tu'un-i.

Tu'un sesí'i Jairo

²¹Te ni ja'a tuku Jesús kua'an-yá jíín barco ingá lado. Te

ni kandutútú kuá'a xáan ñayivi nuy-yá. Te máá-yá, kándii-yá yú'u mar.²² Te ni chaa iin chaa nání-de Jairo kúná'nu-de iní ve'e sinagoga. Te ni jini-de nuu-yá. Te ni jukuiñi jítí-de nuu-yá.²³ Te ni ka'an nda'u téyí-de jíín-yá: Sesfí-ná a yani kuu-i. Ki'lín-yo te xndée-ní nda'a-ní siki-í náva'a ná káku-i, te nachaku-i, áchí-de.²⁴ Te ni kee-ya kuá'an-ya jíín-de. Te ni kandikin kua'a ñayivi kája'an-i jíín-yá. Te ni kajaxin-i-ya.

Já ní nasáv'a-ya iin ña'an kú'ü kue'e niñi

²⁵ Te yúan ío iin ña'an ní kuu uxi uu kuiia ndó'o-ña kué'e játi niñi-ñá. ²⁶ Te xaan ní ndo'o-ña jíín ñátaná. Te ni janu-ña táká ja ñáva'a-ña jíín. Te tú kuti ní kúu tanq, chi sasua ví'í-gá ni sá'a.²⁷ Te ni jini tu'un-ña tú'un Jesús. Te ni jaa-ña íchi yatá-yá mä'lñú ñayivi kuá'a-ún. Te ni ké'é-ña sá'ma-yá.²⁸ Chi ni ka'an-ña: Nú ná ké'é-rí vásté sá'ma-yá, te kaku-ri. Achí-ña.²⁹ Te onde nuu kána niñi-ñá-ún, ni ichi-ni. Te ni jini-ña já ondé iní yiki kúñu-ña ní nduv'a la tündó'o t'a'an-ña-ún.³⁰ Te Jesús, ni jini-ni iní máá-yá ja ní kenda fuerza-ya kuá'an. Te ni jíó káva-ya nuy ñayivi kuá'a. Te ni ka'an-ya: Ndéja ní ké'é sá'ma-rí, áchí-ya.³¹ Te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kaka'an-de: Ndé'é-ní ja ñayivi kuá'a yá'a kajaxin-i níi, te áchí-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de.³² Te máá-yá, yá'a yúan ndé'é-yá náva'a kuni-ya ndéja ní sá'a.³³ Yúan-na te ña'an-ún, yú'ú-ña te kísi-i-ña, chi a jiní-ña ndasa ni ta'an-ña. Te ni chaa-ña. Te ni jukuiñi jítí-ña nuy-yá. Te ni kachí ndaa-ña táká tu'un.³⁴ Te

máá-yá, ni ka'an-ya jíín-ña: Hija, ni kandíja-ro te yuán ní kaku-ro. Ma yú'ú-ro, chi ni nduv'a-ro túndó'o t'a'an-ro, áchí-ya.

Já ní nachakü sesfí Jairo

³⁵ Te sá súan ká'an-ya, te ni chakoyo ñayivi ká'iin ve'e chaa kúná'nu iní ve'e sinagoga, te ni kaka'an-i jíín-de: A ni ji'lí sesfí-ní. Naja stá'an-ga-ní Maestro, áchí-i.³⁶ Te Jesús, ni jini so'o-ya tú'un yá'a ja súan ni kaka'an-i jíín cháa kúná'nu iní ve'e sinagoga. Te ni ka'an-ya jíín-de: Ma yú'ú-ro. Kandíja te ni kuu-ni, áchí-ya.³⁷ Te tú ní já'a-ya tú'un kundikin ni iin yata-ya, chi máá-ni Pedro jíín Jacobo jíín ñaní-de Juan.³⁸ Te ni chakoyo-ya vé'e chaa kúná'nu iní ve'e sinagoga. Te ni jini-ya já kúvaa, kández'e, kákana jíkó'o xáan kákuu.³⁹ Te ni kívi-ya. Te ni ka'an-ya: Naja kákuvaa-ro kández'e-ro. Te suchí sí'i yá'a, tú ní jí'l-i, chi kixí-ni-i, áchí-ya.⁴⁰ Te ni kásakátá ñayivi-ún nuu-yá. Ko máá-yá, ni kiñi'in ndí'i-ya-í kája'an-i yata ké'e. Te ni ki'lín-ya máá-ni taaa náa suchí sí'i-ún, jíín cháa ká'iin jíín-yá, te ni kívi-ya nuy kátuuu súchí sí'i-ún kua'an-ya.⁴¹ Te ni tiin-ya ndá'a súchí sí'i-ún. Te ni ka'an-ya jíín-i: Talita cumi, ja kuní ka'an: Súchi, jíín-ro ká'an-ri, ndukoo, áchí-ya.⁴² Te ni ndukoo-ni suchí sí'i-ún. Te ni jika-i, chi a ío-i uxí uu kuiia. Te ni kanaa iní-de kández'e-de, te xaan káyú'ú-de.⁴³ Te Jesús, ni ka'an xaan-ya jíín-de ja tú ni iin kuni tu'un. Te ni ka'an-ya jíín-de ja ná kuá'a-de ja kée-i.

6 Já ní kaské'ichi-i-ya nuy Nazaret Te ni kenda-ya yúan. Te ni naja-ya nuy-ya. Te chaa

káskuá'a jíín-yá, ní kandikin-de-ya kája'an-de. ²Te máá kiví ndétatú ní stá'an-ya tú'un iní ve'e sinagoga. Te kua'q náyivi, ní kanaa iní-i kájini ná'ín-i. Te káka'an-i: Ndé ní ni'in cháa yá'a tú'un yá'a. Te naúñ kuní ka'an tú'un ndíchí ní ni'in-dé-ún. Te naúñ sikí kúu tiñu ná'nú ja sá'a-de jíín ndá'a-dé-ún. ³Nasú yá'a kúu chaa tújí yúnu. Te nasú sé'e María, ñani Jacobo jíín José jíín Judas jíín Simón kúu-de náúñ. Á tú ká'iin kuq'a-de jíín-yó yá'a, áchí-i. Te súan ní kakujá'a iní-i jíín-yá. ⁴Te Jesús, ní ka'an-ya jíín-i: Chäa jáni tú'un Dios, máni ñuu-de jíín tá'an-de jíín iní ve'e-de kúu ja tú káka'an tú'un jíñú'ún jíín-de, áchí-ya. ⁵Te tú ní kúu sá'a-ya ní iin tiñu ná'nú yúan. Chi yaku-ni náyivi káku'u ní nasáva'a-ya, já ní xndée-ya ndá'a-ya sikí-í. ⁶Te náa iní-ya ndé'é-ya ja tú kákandíja máá-i. Te ní jíkó núu-ya níñ ñuu yani. Te ní stá'an-ya tú'un.

Já ní tájí-yá ndí'uxí uu-de kája'an-de

⁷Te ní kana-ya xiní uxí uu chaa káskuá'a jíín-yá. Te tájí-yá ndí'úu ndí'úu-de kingoyo-de. Te ní ja'a-ya fuerza ini-de ja kúndéé-de jíín tachí kíni. ⁸Te ní tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú kuti naúñ kúndiso-de kuu-de ichi. Ni ñunu, ni statilá, ni xu'ún kúnu'ní sánchii-de. Chi máá vara-ni kundá'á-de. ⁹Ko ki'vi-de ndíjan. Te tú ku'un-de uu su'nú, áchí-ya. ¹⁰Te suni ní ka'an-ya jíín-de: Nani ve'e kúu nú ní kívi-ró, te kendoo-ró iní ve'e-ún onde nú ní kenda-ró yúan kua'an-ro. ¹¹Te taká ñuu tú kájatá'ú róó yúan, ni tú káchu'un ini tu'un ká'an-ro, onde nú ní kenda-ró yúan te skóyo-ró tíkachä iní ja'a-ro, te

súan kani ndaa-ro tú'un nuu-í. Jandáa ká'an-ri jíín-ro ja vítá-ga koo kuachi sikí ñuu Sodoma jíín ñuu Gomorra kiví kí juicio, vásá sikí ñuu-ún, áchí-ya. ¹²Te ní kenda koyo-de. Te ní kajani-de tu'un ja táká náyivi ná nákan iní-i. ¹³Te suni kua'q tachí kíni ní kákiñi'in-de kája'an. Te jíín aceite ní kachí'i-de náyivi káku'u, te ní kanasávala-de-i.

Já ní ji'i Juan, chäa skuánducha

¹⁴Te rey Herodes, ní jini tú'un-de tu'un Jesús, chi sí'ví-yá ní jicha nuu ndijin kua'an. Te ní ka'an-de: Jan jaan, Juan ja ní skuánducha-ún, ni nachaku ma'ñú ndíyi. Ja yúán sátiñu tiñu ná'nú xaan iní núsáá, áchí-de. ¹⁵Ko sava-i ní kaka'an-i: Elías kúu-de. Te sava-ga-i ní kaka'an tuku-i: Hin chäa jáni tú'un Dios kúu-de, nátu'un chäa ní kajani tú'un-ya ondé sáá, áchí-i. ¹⁶Te ní jini tú'un Herodes. Te ní ka'an-de: Yuán kúu Juan ja ní janchaaq-ri xini, te ní nachaku núsáá, áchí-de. ¹⁷Chi suni máá Herodes, a ní tájí-de chaa ni jatiin Juan. Te ní ju'ni-de chäa. Te ní chindee-de chäa vekaa ja kuachi Herodías, ñasí'í Felipe ñani máá Herodes. Chi ní janchaaq-de-ña kúu tuku-ña ñasí'í-de. ¹⁸Te Juan, a ní kana jíín-de nuu Herodes: Tú ío ley kuaka-ró ñasí'í ñani-ro, áchí-de. ¹⁹Ko ña'an, Herodías-ún, ní jito yu'u-ñá Juan, chi ka'ni-ñá-de kuní-ña núu. Ko tú ní kúu sá'a-ña. ²⁰Chi Herodes, ní yu'ú-de ní jito-de Juan, chi jiní Herodes ja chaa ndaa chäa ndoo kúu Juan. Te ní ndito vala-de chaa. Te jíni ná'ín-de ja ká'an Juan, te náa iní-de ndé'él-de. Te ní io iní ní io añú-de ní jini ná'ín-de

tu'un ká'an Juan. ²¹Te iin kívi ní kusíj iní Herodes. Te ni sá'a-de iin viko kíví ní kaku-de. Te ni sá'a-de iin ja kúxíni chaa kákuñá'nu jíín-de, jíín cháa kákuu general, jíín cháa kákuñá'nu nuu Galilea. ²²Te ni kívi sesíí máá Herodías jíta já'a-i. Te Herodes jíín táká chaa káyee stáa jíín-de, ni kákusíj iní-de ni sá'a-i. Te rey-ún, ni ka'an-de jíín súchí sí'i-ún: Kakán naún kuní-ro nuu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, áchí-de. ²³Te ni jatul'un téyí-de: Táká naún kuní-ro kakán-ro nuu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, vasa onde sava nuu ja tíñ-ri, áchí-de. ²⁴Te ni kenda-i kua'lan-i. Te ni ka'an-ña jíín-i: Xini Juan ja skuánducha-ún kakán-ro, áchí-ña. ²⁵Yúan-na te máá-i, ni ndívi-ni-i nuu rey. Te ni jikan-i: Vina nchaa te kuní-ná kuá'a-ní xini Juan ja skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu fin ko'o, áchí-i jíín-de. ²⁶Te rey-ún, ni kuxíi xáan iní-de. Ko sikí já ní jatul'un téyí-de, jíín sikí já ní kajini so'o chaa káyee stáa jíín-de, te tú ní kuní-de sásálán-de kuá'a-de nuu-í. ²⁷Te rey-ún, ni tájí-ni-de iin soldado ndító yuxé'él-ún kua'an kuakílin xini Juan. ²⁸Te soldado-ún, ni ja'an. Te ni janchaaq xini Juan iní vekaa. Te ni chaq jíín xiní-ún kandee nuu fin ko'o. Te ni ja'a nuu súchí sí'i-ún. Te suchí-ún, ni ja'a-i nuu náa-i. ²⁹Te ni kajini tu'un chaa káskuá'a jíín Juan. Te ni jakoyo-de, ni kandañaa-de yiki kúnu-ún. Te ni kachinddee-de ini ve'e añú.

Já ní kandutútú cháa apóstol nuu-yá

³⁰Te chaa apóstol, ni kandutútú-de nuu Jesús. Te ni

kánakani-de tu'un táká tiñu ni kasá'a-de, jíín tú'un ni kastá'qan-de. ³¹Te máá-yá, ni ka'an-ya jíín-de: Ña'an síin iin lugar nuu'un té'lé, te ndetatú-ro fin tí'lí, áchí-ya. Chi kua'an vaj kua'a náyivi kákuu-i. Te ni tú ní kánuña-ya já kée-yá staa. ³²Te kája'an-ya iní iin barco onde nuu ío síin nuu'un té'lé. ³³Te ni kajini náyivi já kája'an-ya. Te ni kánakuni-i-ya. Te onde táká nuu ni kajinu-i ni kákutútú-i yúan. Te ni jakoyo-i xna'qan-ga vásá máá-yá. Te ni kakutútú-i nuu-yá. ³⁴Te ni kenda Jesú. Te ni jini-ya náyivi kuá'a xáan-ún. Te ni kundá'ú iní-ya-i, chi nátu'lun riñ tú jito'o súan ká'jin-i. Te ni stá'an-ya kuá'a tú'un nuu-í.

Já ní skée-yá u'qun mil náyivi

³⁵Te saá chi a kuá'ini, te chaa káskuá'a jíín-yá, ni jaq-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Yá'a chi máá ní'un té'lé kúu, te a kuá'ini. ³⁶Núsáá te tájí-ni-i ná kíngoyo-i táká rancho jíín táká nuu yani yá'a, te ná kuáan máá-i staq kée-í, chi tú naún kée-í, áchí-de. ³⁷Te máá-yá, ni ka'an-ya: Kuá'a máá-ró já kée-í, áchí-ya jíín-de. Te ni kaka'an-de jíín-yá: Kingoyo-ná te kuaan-ná uu ciento peso staq te kuá'a-ná kee-í náun, áchí-de. ³⁸Te ni ka'an-ya jíín-de: Nasaa staa kándiso-ró. Kuández, áchí-ya. Te nuu ni kajini-de, te ni kaka'an-de: U'qun státilá te uu tiyáká ío, áchí-de. ³⁹Yúan-na te ni tá'ú-yá tiñu nuu náyivi-ún ja ná júngoo síin iin nuu fin nuu-í sikí ichá kuúi. ⁴⁰Te ni kajungoo yukun-i, iin ciento, iin ciento-i, jíín úu xiko uxí, uu xiko uxí-i. ⁴¹Te ni ki'in-ya ndí'lú'qun státilá-ún jíín úu tiyáká-ún.

Te ní ndakoto-yá íchi ándíví. Te ní jikān ta'u-yá ja'a státilá. Te ní sákuáchí-yá státilá-ún. Te ní ja'a-yá núu cháa káskuá'a jíín-yá ní kajani-de nuu-í. Te ní saka-yá ndí'úu tiyáká-ún nuu táká-i. ⁴² Te ndivii náyivi-ún, ní kayee-í. Te ní kanda'a chii-i. ⁴³ Te ní kañastútú-de ja ní kendoo kuáchí, onde uxí uu jika chítú ndíi kúu, onde jíin týáká. ⁴⁴ Te chaa ní kayee-ún jínu onde u'un mil-de.

Já ní jika já'a-yá nuu mar

⁴⁵ Yúan-na te ní skandá-ni Jesús chaa káskuá'a jíín-yá, ní kívi koyo-de ini barco. Te ná kúxnúu-de nuu-yá kingoyo-de inga lado yu'u mar nuu níu Betsaida. Chi kuéé jachá-yá náyivi kuá'a-ún. ⁴⁶ Te ní nakuatá'ú-yá nuu náyivi-ún kuango-goyo-i. Te ní kee-yá kuá'an-yá onde yuku kuákakan ta'u-yá. ⁴⁷ Te ní iní, te barco-ún a kández onde ma'nú mar. Te máá sín-na-yá ní ndoo-yá núu níu'íchí. ⁴⁸ Te ní jini-yá já ní kakuitá-de káskáka-de barco-ún, chi sua ní nana nuu tachi. Te tíkuáán-na kúu, te ní chaa-yá núu-dé jáka já'a-yá nuu mar. Te a ja'a-yá núu-dé ki'in-yá núu. ⁴⁹ Te ní kajini-de-yá já jáka-yá núu mar. Te ní kajani iní-de ja añú kúu. Te ní kakana kó'ó-de. ⁵⁰ Chi ndí'i-de, ní kajini-de nuu-yá. Te ní kayu'u-de. Yúan-na te ní ka'an-ni-yá jíín-de: Ndéé sá'a-ró iní-ro. Máá-rí kúu. Ma yú'u-ro, áchí-yá. ⁵¹ Te ní kaa-yá ní kívi-yá jíín-de iní barco-ún. Te ní jukuiñi tachi. Te máá-de, ní kanaa xáan iní-de kández-de nuu-yá. ⁵² Chi ni tú ní kájuku'u iní-de ja ní kuu jíín státilá-ún, chi ndava iní añú-de.

Nayivi káku'u níu Genesaret

⁵³ Te ní kaja'a-yá vái-yá ingá lado. Te ní chakoyo-yá níu'íchí níu Genesaret. Te yundúcha-ún ní kajukuiñi-yá. ⁵⁴ Te nuu ní kenda koyo-yá iní barco, te náyivi yúan, ní kañakuní-ni-i Jesús. ⁵⁵ Te ní kajichá níu-i táká ndañúu yúan. Te ní kakejá'a-i ní kaskuindiso-i náyivi káku'u jíín jíto yuu, onde nuu ní kajini tu'un-i kández-ya. ⁵⁶ Te ndéni ní kuu nú ní kívi-yá, á níu lúlí, á níu ká'nu, á rancho, te kájani-i náyivi káku'u-ún iní ichi. Te káka'lan nda'lú-i jíín-yá vásté yúsá'ma-yá ná ké'é-i. Te taká náyivi ní káké'é sá'ma-yá-ún, ní kanduva'a-i.

Siki ndásá kuchá'án náyivi

7 Te chaa fariseo jíín yakú chaa káchaa tutu, ní kikoyo-de ichi níu Jerusalén. Te ní kákutútú-de nuu Jesús. ² Te chaa-ún, ní kajini-de ja sáva chaa káskuá'a jíín-yá káyee-dé staq jíín ndá'a chá'án-de, kuachi ja tú ní kánandá'a-de. Te ní kandonda siki-dé. ³ (Chi chaa fariseo jíín táká chaa judío, nú tú nandá'a ná'án-de, tú káyee-dé staq. Chi káñava'a-de tanínu aná'án. ⁴ Te nú ní kánajíó káva-de ja ní kaja'an-de nuyá'u, te nú tú nasándoo-de máá-de, tú káyee-dé. Te ío kua'a-gá tanínu káñava'a-de te káchiñú'ún-de, nátu'un ndúndoo vaso, tindo'o, ko'o káa, jíín jíto.) ⁵ te chaa fariseo jíín cháa káchaa tutu, ní kajika tu'un-de-ya. Te chaa káskuá'a jíín-ró, naja tú káchiñú'ún-de tanínu chaa aná'án. Naja káyee-dé staq jíín

ndá'a chá'án-de, áchí-de. ⁶Te ni ka'an-ya jíín-de: Chaa uu xini kákuu-ró. Bueno ni jani Isaías tu'un siki-ro, chi súan ni chaa máá-de tu'un saá: Ñayivi yá'a jíín yú'u-í káchinú'ún-i ruu, ko jíín añú-i chi jíká-ni kákuu ini-i jíto-i ruu. ⁷Te káchinú'ún sáni-i ruu, chi kástal'an-i tu'un jáni ini iin chaa, áchí Isaías. ⁸Chi ni kasíq-ro tíñu ni tá'lú Dios nuu-ro, te káchiñú'ún-ró tánínu ni kajakin chaa, ja ndúndoo tindo'o jíín vaso. Te kánaval'a-ró kuá'a-gá tánínu súan, áchí-ya. ⁹Te suni ni ka'an-ya: Bueno-ni kástíví-ró tú'un tá'lú tíñu Dios náv'a chiñú'ún-ró tánínu ni kajakin máá-ró. ¹⁰Chi Moisés, ni ka'an-de: Kuandatu-ro núu taaa-ro núu náa-ro. Chi nú ndéja ká'an ndíva'a jíín taaa jíín náa, ná kúu nú kuu. Áchí-de. ¹¹Ko máá-ró káka'an-ro: Nú ío ndatínu ja xín fin chaa. Te a kuu ni lin tíñu ja kuní taaa-de xí náa-de, ko nú xna'an-ga ka'an-de ja Corbán kúu (ja kuní ka'an, a ni soko-rí nuu Dios), ¹²yúan-na te tuká jínu nü'ún kúti sá'a-de ja kuní taaa-de xí já kuní náa-de, áchí-ro. ¹³Te súan kástíví-ró tú'un Dios jíín tánínu ni kajakin-ro. Te kua'a-gá tíñu súan kásá'a-ró, áchí-ya. ¹⁴Te ni kana tuku-ya xiní ñayivi kuá'a-ún. Te ni ka'an-ya jíín-i: Ndi'i-ró ná kúni so'o-ró tú'un ká'an-ri, te chu'un ini-ro. ¹⁵Taká ndatínu ío ichi fuera chaa, nü ni kívi ini yu'u-dé, ma kúchá'án-de sá'a. Chi ja kénda ini yu'u-dé, yúan kúu ja kúchá'án-de sá'a. ¹⁶Chaa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ¹⁷Te nuu ni kusfin-ya nüu ñayivi kuá'a-ún, te ni ndívi-ya iní ve'e. Te chaa káskuá'a jíín-ya,

ni kajikä tu'ún-de-ya sikí tú'un yátá-ún. ¹⁸Te ni ka'an-ya jíín-de: Suni tú kájuky'un iní máá-ró náún. Á tú kájini-ro já táká ja kívi iní chaa, ma kúu kuchá'án-de sá'a, ¹⁹chi tú kívi iní añú-de, chi toko-dé kívi, te ndénda-ni kua'an, áchí-ya. Súan ni stá'l'an-ya já ío ndoo táká ndeyu. ²⁰Te ni ka'an-ga-ya: Ja kénda ichi iní ñayivi, yúan kúu ja kúchá'án-i sá'a. ²¹Chi onde ichi iní añú kénda ja jáni ñáá iní, ja ísíki ncháa tál'an, ja kuáxán iní, ja já'ni ndíyi, ²²ja sákuí'ná, ja tóó iní, ja ñáá, ja xndá'ú ñá'án, ja tuká kúka nuu, ja ndákoto xaan, ja ká'an siki tál'an, ja sávixi máá, ja xiní ñáá. ²³Táká tu'un ñáá yá'a, máni ichi iní añú kénda te kúchá'án-i sá'a, áchí-ya. ²⁴Te ni ndukuiñi-ya yúan. Te kua'an-ya onde raya nüu Tiro jíín nüu Sidón. Te ni kívi-ya fin ve'e. Te kuní-ya já tú ni iin kuni tu'un. Ko tú ni kúu kundee sá'i-ya yúan.

Ña'an sirofenicia

²⁵Chi iin ña'an ío iin sesí'í-ña tá'l'an-i tachí kíni. Te ni jini tu'un-ña tú'un-ya. Te ni chaq-ni-ña. Te ni jukuiñi jítí-ña nüu-ya. ²⁶Te ña'an-ún, ña'an griega kúu-ña. Te onde nüu Sirofenicia vai tata-ña. Te ni ka'an ndá'ú-ña jíín-ya ja ná kíñi'in-ya tachí kíni tál'an sesí'í-ña-ún ki'in. ²⁷Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-ña: Síá, ná ndá'a xna'an-ga chii táká súchí yá'a, chi tú ío va'a ja kuánchaa-yo stáa-í te skána-yó nüu lísu, áchí-ya. ²⁸Te ni ka'an-ña: Jandáa ká'an-ní Táta, ko lísu-ún ichi chii mesa náchii-tí staa kuachí kóyo yu'u-í yáji-tí, áchí-ña. ²⁹Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-ña: Kuá'án núsáá, chi

tu'un va'a kúu ja ní ka'an-ro yá'a. Te tachi kíni-ún, a ni kenda kua'an ini sesí'i-ro, áchí-ya.³⁰ Te ni kee-ña kuáno'on-ñá ve'e-ña. Te ni jini-ña já kátuu sésí'i-ña núu jíto. Te a ni kenda tachi kíni-ún kua'an.

Chaa só'ó kástété

³¹ Te ni kenda tuku-ya ondé raya nuu Tiro, ni kii-ya íchi Sidón. Te ni jaa-ya mar Galilea. Te ni ja'ncha sava-ya raya nuu Decápolis vai-ya.
³² Te ni kakinchaka-i iin chaa só'ó kástété núu-yá. Te ni kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná xndée-ya ndá'a-yá siki-dé.
³³ Te ni kiñi'in sín-ya-dé nuu ñayivi kuá'a-ún. Te ni chindee-ya ndá'a-yá so'o-de. Te ni tivi si'ví-yá. Te ni ké'é-yá yáa-dé.
³⁴ Te ni ndakoto-ya íchi ándíví. Te ni jaka nuu ini-ya. Te ni ka'an-ya jíin-de: Efata, áchí-ya. Ja kuní ka'an: Nanuña.
³⁵ Te ni nanuña so'o-de. Te ni nduvitá yáa-dé. Te ni kuu-ni ni naka'an kájí-de.
³⁶ Te ni ka'an xaqan-yá jíin ñayivi-ún ja tú ni iin nuu kachí-i. Te vasa ni'lín ni ka'an xaqan-yá jíin-i, ko ví'í-gá ni kajacha-i tu'un-ya.
³⁷ Te ni kanaa xáan iní-i kández-i. Te ni kaka'an-i: Bueno sá'a-ya táká tiñu; chi chaa só'ó nákuni so'o-de, te chaa ni'ín náka'an-de sá'a-ya, áchí-i.

Já ní skée-yá kuun mil ñayivi

8 Te kivi-ún, ni jo kua'a xáan ñayivi, te tú naún káji-i. Te ni kanaa Jesúx xini cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de:
² Kúndál'ú iní-ri ñayivi kuá'a yá'a, chi a ni kuu uni kivi káxiukú-i jíin-rí, te tú naún káji-i.
³ Te nú natájí-rí-i no'on ndicha-i ve'e-i, te sava ichi

te kuitá ii-í, chi ío sava-i jíká vái koyo-i, áchí-ya.⁴ Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kakalán-de jíin-yá: Te ndéchi kíi staq kée ndá'a chii ñayivi yá'a, chi máni nu'un té'é kúu yá'a. Achí-de.⁵ Te ni jiká tu'un-yá-de: Nasaa staq kándiso-ró. Achí-ya. Te ni kaka'an-de: Usią-ni statilá, áchí-de.⁶ Yúan-na te ni tá'lú-yá tiñu nuu ñayivi kuá'a-ún ja ná júngoo-i nuu nú'un. Te ni ki'in-ya ndí'usiá statilá-ún. Te ni jikan ta'u-yá. Te ni sákuáchí-yá. Te ni ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá, ja ná káni-de nuu ñayivi kuá'a-ún. Te ni kajani-de nuu-í.⁷ Te suni kándiso-de yaku tiyáká lúlí. Te ni jikan ta'u-yá ja'a-tí. Te ni tá'lú-yá tiñu ja súni ná káni-de nuu-í.⁸ Te ni kayee-í. Te ni kanda'a chii-i. Te ni kendoo-ga. Te ni kanastútú-de usią ndo'o já ní kendoo kuáchí.⁹ Te ñayivi ní kayee-ún ío nátu'un kuun mil-i. Te ni jacha-ya-í kua'an-i.¹⁰ Yúan-na te ni kivi-ni-ya iní barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni chaa-ya ndáñuu Dalmanuta.

Tu'un yujan ía cháa fariseo

¹¹ Te yúan ni chakoyo chaa fariseo. Te ni kakejá'a-de káxndichí-de-ya kájikan-de tuni ichi ándíví núu-yá chi koto nchaa-de-ya kákuní-de.
¹² Te ni jaka nuu ini-ya. Te ni ka'an-ya: Naja kájikan ñayivi yá'a tuni nuu-rí. Jandáa ká'an-ri jíin-ro ma kuá'a-ri ni iin tuni nuu ñayivi yá'a.
¹³ Te ni skéndo-ya-dé jíin'an-de. Te ni ndívi tuku-ya iní barco, te kua'an-ya ingá lado.
¹⁴ Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kanaa iní-de kundiso-de staq. Chi iin-ni statilá kándiso-de iní barco.
¹⁵ Te ni

ka'an xaqan-yá jíín-de: Koto va'a-ro máá-ro núu yújan ía cháa fariseo jíín núu yújan ía Herodes, áchí-ya. ¹⁶Te kándatu'ún máá-de: Siki já tú kándiso-yó stáa núsáá, áchí-de. ¹⁷Te ni jini Jesús. Te ni ka'an-ya jíín-de: Naja kándatu'ún-ro. Ja tú kándiso-ro stáa náún. Á tú kájini-ro. Á cha'an-ga juky'un ini-ro. Sáni ndava iní añú-ro náún. ¹⁸Ká'io so'o-ro, te á tú kájini so'o-ro. Ká'io nduchi-ro, te á tú kánde'lé-ro, te á tú kánuku'un ini-ro. ¹⁹Te nasaas jika chítu ndíi státilá ni kendoo kuáchí ní kánaстtú-ro kíví ní sákuáchí-rí u'un státilá ni kayee ú'un mil chaa, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Uxi uu-ni, áchí-de. ²⁰Te ni ka'an tuku-ya: Te nasaas ndo'o chítu ndíi státilá ni kendoo kuáchí ní kánaстtú-ro kíví ní sákuáchí-rí usia státilá ni kayee kúun mil ñayivi, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Usia-ni, áchí-de. ²¹Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-de: Te onde vina tú kájuku'un ini-ro náún, áchí-ya.

Já ní nasávq'a-ya cháa kuáa núu Betsaida

²²Te ni jaq-ya núu Betsaida. Te ni kakinchaka-i iin chaa kuáá núu-ya. Te ni kaka'an nda'ú-i jíín-ya ja ná kél'é-ya-de. ²³Yúan-na te ni tiin-ya ndá'a cháa kuáá-ún. Te ni kiñi'in-ya-dé nūu-ún. Te ni tívi si'ví-ya nduchi-dé. Te ni xndée-ya ndá'a-ya siki-dé. Te ni jika tu'ún-ya-de: Á jiní-ro yakú, áchí-ya. ²⁴Te máá-de, ni ndakoto-de. Te ni ka'an-de: Jiní-ná táká chaa. Ko nátu'un yunu jiní-ná-de kájika-de, áchí-de. ²⁵Yúan-na te ni chaa tuku-ya ndá'a-ya siki ndúchi-dé. Te

ni ndakoto va'a-de. Te ni nduva'a ii-dé. Te onde jíká te ni jini kájí-de ndivii. ²⁶Te ni natájí-yá-de kuano'on-dé ve'e-de. Te ni ka'an-ya: Ma kívi-ro iní nūu. Te ni iin nuu cháa nūu-ún ma kachí-ro, áchí-ya.

Tu'un ni ka'an ndaq Pedro

²⁷Te ni kenda Jesúus jíín cháa káskuá'a jíín-yá kua'an-ya jíín-de ichi táká nūu ndañúu Cesarea de Filipo. Te ichi-ún ni jika tu'ún-ya-de: Te ruu, na chaa kúu-ri káka'an ñayivi, áchí-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá. ²⁸Te ni kakastu'ún-de nuu-ya: Juan ja skuánducha, káka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: Hn chaa ni jani tu'un Dios onde sáá, áchí-de. ²⁹Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-de: Te róo, na chaa kúu-ri káka'an máá-ro, áchí-ya. Te ni ka'an Pedro: Máá-ní kúu Cristo, áchí-de jíín-yá. ³⁰Te ni ka'an xaqan-yá jíín-de jiná'an-de ja tú ni iin nuu kachí-de tu'un-ya.

Jíín kíví ní ka'an-ya já kúu-ya

³¹Te ni kejá'á-ya ni stá'an-ya núu-dé ja jínu nú'ún ndó'o xaqan máá Sé'e chaa. Te chaa ni kayii jíín táká sutu ñá'nu jíín cháa káchaa tutu ma kuátú'ún-de-ya, chi ka'ní-dé-ya. Te nuu uní kívi te nachaku-ya, áchí-ya. ³²Te kájí ni ka'an-ya tú'un yá'a. Yúan-na te Pedro, ni tiin-de-ya. Te ni kejá'á-de ká'an xaqan-dé nuu-ya. ³³Te máá-ya, ni jíó káva-ya. Te ni ndakoto-ya núu cháa káskuá'a jíín-yá. Te ni ka'an xaqan-yá nuu Pedro: Satanás, kuxio ki'in-ro, chi tú júku'un ini-ro tú'un Dios, chi sa tu'un chaa júku'un ini-ro, áchí-ya. ³⁴Te ni kana-ya xiní

ñáyivi kuá'q-ún jíín cháa káskuá'a jíín-yá. Te ní ka'an-yá jíín-de: Náni chaa nú kuní-de kii-de yata-rí, te ma chíñú'ún-de máá-de, te ná kuándéé iní-de jíín túndó'o kii siki-dé, te ná kúndikin-de ruu kii-de. ³⁵ Chi chaa jítú iní-de kaku-de chii tundó'o kii siki-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu iin chaa ja siki rúu jíín siki tú'un val'a-ri, ko kaku-de. ³⁶ Chi naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ni'ín-dé níí ñúyivi, te nú xnáa-dé añú-de. ³⁷ Xí naún chúnáa cháa añú-de. ³⁸ Chi nú ndé chaa kúka nuu iní-de nuu-rí jíín núu tú'un ká'an-ri ma'nú ñáyivi yá'a ja káisíki ncháa-i Dios jíín má'ñú cháa kásá'a kuachi, te suni súan kuka nuu iní máá Sé'e chaa nuu-dé, kiví ndíi-yá jíín táká ndajá'a ndoo-ya. Te kiví-ún ndúñá'nu-ya sá'a Táa-ya, áchí-ya.

9 Te suni ní ka'an-yá jíín-de jiná'an-de: Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Ió sava chaa kái'in yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuní-de níu nuu tál'u Dios tiñu, ndasa kii jíín fuerza, áchí-ya.

Siki já túku ní nduu-ya

² Yúan-na te nuu iñú kiví te ní jaka Jesús Pedro jíín Jacobo jíín Juan, te máni máá-ni-de ní kiñi'in síin-yá-dé kua'an-yá jíín-de iin yuku súkún. Te yúan, tuku ní nduu-yá núu-dé. ³ Te sa'ma-yá ní kánandii ncháa, kiyí xaan, nátu'un yu'a volcán. Te tú íó ni iin ja súan kuu nakacha kiyí iní ñuyivi yá'a. ⁴ Te ní kandenda Elías jíín Moisés ní kajini-de. Te ní kandatú'un cháa-ún jíín Jesús. ⁵ Yúan-na te ní ka'an Pedro: Maestro, val'a-ga ná kéndooyó yá'a, te sá'a-ná uní ve'e

kuii. Hin kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de jíín Jesús. ⁶ Chi tú ní jiní-de ndasa ka'an-de, chi káyú'ú xáan-dé. ⁷ Te ní chaa iin viko nu'ún. Te ní jasu níí núu-dé. Te nuu vikó nu'ún-ún ní kenda iin tú'un ja ní ka'an: Yá'a kúu Se'e-ri ja kúndá'ú iní-ri, te kuni ná'ín-ró tú'un ká'an-yá. Achí. ⁸ Te ní kandakoto-ni-de. Te tuká ni iin naún ní kájini-de, chi máá hin-ná Jesús. ⁹ Te kánuu-de yuku-ún, te ní ka'an xaan-yá jíín-de ja tú ni iin nuu kachí-de ja súan ní kajini-de-ún, chi onde ná náchakú máá Sé'e chaa ma'ñú ndíyi. Achí-ya. ¹⁰ Te ní kañu'un iní máá-de tú'un-ún. Te kájika tú'un tál'an-de naún tú'un kúu: Ja náchakú ma'ñú ndíyi. ¹¹ Te ní kajika tú'un-de-ya: Te chaa káchaa tutu naja káka'an-de ja kánúú ndíi Elías xna'an-ga, áchí-de. ¹² Te ní ka'an-yá jíín-de: Jandáa kúu ja ndíi Elías xna'an-ga, te nasájáá-de táká ndatíñu. Te suni yoso tú'un nuu tutu ja ndó'o xaan máá Sé'e chaa te sájá'a iní-i nuu-yá. ¹³ A ká'an-ri jíín-ró ja Elías, a ní kii-de. Te ní kásá'a-i táká ja ní kákkuu iní-i jíín-de, nátu'un yoso tú'un-de nuu tutu, áchí-ya.

Suchí ní'ín

¹⁴ Te ní nchaa-ya núu sáva-ga chaa káskuá'a jíín-yá. Te ní jiní-yá ñáyivi kuá'a xáan, ní kajíkó ndúu-i níí núu-dé. Te chaa káchaa tutu kástatá'an jíín-de. ¹⁵ Yúan-na te táká ñayivi-ún, ní kajini-ni-i nuu-yá. Te ní kanaa iní-i kánde'é-i nuu-yá. Te ní katau-i kua'an-i nuu-yá. Te ní kaka'an-i jíín-yá. ¹⁶ Te ní jíka tú'un-yá-i: Na siki kástatá'an-ró

jíín-de jíná'an-de, áchí-ya.

¹⁷ Yúan-na te ní ka'ān iin chaa ma'ñú ñáyivi kuá'a-ún: Maestro, vai nchaka-ná se'e-ná nuu-ní, chí tá'ān-i iin tachí ñí'ín. ¹⁸ Te tachí-ún, ndéni kúu te nú ní tiin-ni-i, te já'ni yí'i-ni-i. Te sjáa-ni ti'iñu yu'u-í. Te skí'ñi nu'ün-i. Te kua'ichí-i sá'a. Te ní ka'ān-ná jíín cháa káskuá'a jíín-ní ja ná kíñi'in-de kílin. Te tú ní kákuu sá'a-de, áchí-de. ¹⁹ Te ní ka'ān-ya jíín-i: Ñayivi xáan ní'in iní kákuu-ró. Nasaa-ga kívi kúnchaa-ri jíín-ró. Te nasaa-ga kívi ndó'o-ri jíín-ró. Kuá'a-i ná kí-i nuu-rí núsáá, áchí-ya. ²⁰ Te ní kaja'a-de-i nuu-yá. Te ní jini-i-ya. Te tachí-ún, ní ja'ni yí'i xáan-ní-i. Te ní ndua-i nuu ñú'un. Te ní tuu-í. Te ní jaa ti'iñu yu'u-í. ²¹ Te Jesús, ní jíka tu'ún-yá ták-i: Nasaa kívi ní kuu tá'an-i tachí yá'a, áchí-ya. Te ní ka'ān-de: Onde lúlí-i. ²² Te tondó tím jínu ní kuu chíndee-i nuu ñú'un jíín nuu ndúcha, ja ká'ni-í kuní. Ko nú kuu sá'a-ní, kundál'ú iní-ní náá. Te chindéé chítuu-ní náá, áchí-de. ²³ Te ní ka'ān Jesús jíín-de: Te nú kándíja-ró, chí chaa kándíja te kuu taká ja kuní-de, áchí-ya. ²⁴ Yúan-na te máá ták-suchí-ún, ní ka'ān jaa-ni-de: Kándíja-ná, ko chindéé chítuu-ní náá chí tú kándíja va'a va'a-ná, áchí-de. ²⁵ Te ní jini Jesús ja ní katau ñayivi kuá'a-ún kua'ān-i nuu-yá. Te ní ka'ān xaañ-yá jíín tachí kíni-ún: Tachí ñí'ín só'ó, ruu tá'ú-rí tiñu nuu-ro. Kenda-ró iní-i, te mä ndívi-ga-ro iní-i, áchí-ya jíín. ²⁶ Yúan-na te tachí-ún, ní kana kó'ó. Te tím jínu ni ja'ni yí'i xáan-gá-i. Te ní kenda kua'ān. Te máá súchí-ún, ní kundiyyi-ni-i. Te ní kaka'ān tím

ñayivi: A ní ji'l-i-i, áchí. ²⁷ Te Jesús, ní tiin-ya ndá'a-í, te ní ndukani-ya-í. Te ní ndukuiñi-i. ²⁸ Te nuu ní kívi Jesús iní ve'e, te chaa káskuá'a jíín-yá, ní kajikä tu'ún siiñ-de-ya: Naja tú ní kákuu kiñi'in-ná tachí-ún ki'in, áchí-de. ²⁹ Te ní ka'ān-ya jíín-de: Hin tá'an yuán, ni mä kénda kuti kílin, te nú tú kakän ta'u-yo te kondichä iní-yo, áchí-ya.

Já ní ka'ān tuku-ya já kúu-ya

³⁰ Te ní kákenda-ya yúan. Te ní kaja'a-ya kuá'an-ya íchi ndáñúu Galilea. Te tú ní kuní-ya já kúni tu'ün ni iin. ³¹ Te ní stá'ān-ya núu cháa káskuá'a jíín-yá: Ñayivi yá'a nastúu-i máá Sé'e chaa nuu ndá'a sáva-ga chaa. Te chaa-ún, ka'ni-dé-ya. Ko nú ní ji'l-i-ya, te nuu uní kívi te nachaku-ya, áchí-ya jíín-de. ³² Te máá-de, tú ní kájukü'lun iní-de tu'ün yá'a. Te ní kayu'ú-de kakä tu'ún-de-ya.

Já ní kastátá'an-de ndé chaa kúñá'nu-ga

³³ Te ní jaq-ya ñúu Capernaum. Te nuu ní kívi-ya iní ve'e, te ní jíka tu'ún-yá-de: Náún tu'un ní kandatu'ún-ró íchi-ún, áchí-ya. ³⁴ Te máá-de, tú ní káka'ān kuti-dé. Chí ichi-ún ní kastátá'an-de ndé chaa kuu ñá'nu-ga. ³⁵ Yúan-na te ní jungoo-ya. Te ní kana-ya xiní ndí'uxí uu-de. Te ní ka'ān-ya jíín-de: Nú ndé chaa kuní-de kunúú-de, te nduu-de sandí'ñä nuu táká tám-de. Te kuatíñu-de nuu tám-de. ³⁶ Te ní tiin-ya hin suchí lúlí. Te ní jani-ya-í ma'ñú-de. Te ní junu nchaa-ya-í. Te ní ka'ān-ya jíín-de: ³⁷ Chaa ja jíín sí'ví-rí

kuatá'ú-de iin súchí lúlí nátu'un súchí yá'a, te ruu kuatá'ú-de. Te chaa kuatá'lú rúu, nasu rúu, chi I'a ni tájí rúu vai-ri kuatá'ú-de, áchí-ya. ³⁸Te ni ka'an Juan jíín-yá: Maestro, ni kajini-ná iin chaa ja jíín s'ví-ní ni kiñi'in-de tachí kíni kája'an. Te tú ndikín-de yóó. Te ni kajasu-ná nuu-dé. Chi tú ndikín-de yóó, áchí-de. ³⁹Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-de: Mä kasú-ro nuu-dé, chi iin chaa ja jíín s'ví-rí sá'a-de tiñu nánu, mä kúu naka'an-de siki-rí. ⁴⁰Chi chaa tú ká'an sikiyo, ndújíín-de jíín-yó. ⁴¹Te nú ndé chaa ku'a-de iin yajin ndúcha kó'o-ró jíín s'ví-rí, te nú suán ná sá'a-de chi kándezjíín-ro jíín Cristo, jandáa ká'an-ri jíín-ro ja má xnáa-dé ya'u-de.

Síki já skívi yóó nuu kuáchi

⁴²Te nú iin súchí lúlí yá'a kándezja-i ruu te kívi-i kuáchi sá'a iin chaa, te va'a-ga nú ni nút'ni iin yosó ká'nú sukun-dé, te kenda-de ki'in-de nuu ndúcha mar núu. ⁴³Te nú nda'a-ro kuní skívi róó nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku tñkú'lú-ró, nasu já koo ndendúú nda'a-ro kí'in-ro nuu infierno, nuu kayú nū'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁴Te yúan, ni tindákú-de mä kúu-ti. Te ni nū'un-ún mä ndá'va kuti. ⁴⁵Te nú ja'a-ro kuní skívi róó nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku tñkú'lú-ró, nasu já koo ndendúú ja'a-ro kí'in-ro nuu infierno, nuu kayú nū'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁶Te yúan, ni tindákú-de mä kúu-ti. Te ni nū'un-ún mä ndá'va kuti. ⁴⁷Te nú nduchi-ro kuní skívi róó nuu

ió kuáchi, tava ná kí'in. Va'a-ga kívi-ró nūu nuu tálú Dios tiñu jíín iin-ni nduchi-ro, nasu já koo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro nuu infierno. ⁴⁸Te yúan, ni tindákú-de mä kúu-ti. Te ni nū'un-ún mä ndá'va kuti. ⁴⁹Chi taká chaa kuu u'a-de sá'a nū'un. Te tñká kúñu ni soko, kuu u'a sá'a níij. ⁵⁰Va'a ío níij. Ko nū níij-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a sá'a-ró núsáá. Ná kúñava'a-ró níij iní máá-ró. Te mä kánqáa-ro jíín tál'an-ro, áchí-ya jíín-de.

Síki tú'un tú xndóo tá'an

10 Te ni kenda-ya yúan, te ni chaa-ya ondé raya nūu Judea jíín ingá lado yata yúcha Jordán. Te ni kutútú tuku nayivi kuá'a nūu-yá. Te ni stá'an tuku-ya tú'un nuu-í, nátu'un sá'a-ya. ²Te ni jakoyo chaa fariseo nuu-yá ja kóto nchaa-de-ya. Te ni kajika tulúun-de-ya: Á ío ley ja skéndoo iin chaa násfí-de, xí túu, áchí-de. ³Te máá-yá, ni ka'an-ya jíín-de: Naún tiñu ni tálú Moisés nuu-ro, áchí-ya. ⁴Yúan-na te ni kaka'an-de: Moisés, ni jatú'un-de ja kúv'a acta ndusíin, te ndoo-ña, áchí-de. ⁵Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-de: Síki já ní'in iní anú-ro jíná'an-ro, yúán suán ni tálú-de tiñu yá'a nuu-ro. ⁶Ko onde xnáñúú kiví ní jungoo nuyivi, chi ja yíi jíín já si'lí ní sá'a Dios. ⁷Já yúán kúu ja skéndoo chaa táq-de náq-de, te ketá'an-de jíín násfí-de. ⁸Te ja ní kuu uu tál'an, iin-ná kúu. Ná tuká kúu uu, chi iin-ná kúu. ⁹Núsáá te ja á ni skétá'an Dios, mä ndusíin kuti sá'a iin nayivi, áchí-ya. ¹⁰Te onde ve'e te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajika tulúun tuku-de-ya síki

tú'un-ún. ¹¹Te ní ka'an-ya jíín-de: Nú ndé chaa skéndoo-de ñasf'i-de te tanda'a-dé jíín ingá ña'an, te ísíki ncháa-de ñasf'i-de nú súan. ¹²Te nú máá ñásf'i-ún xndóo-ña yíi-ñá te tanda'a-ñá jíín ingá-de, te tu'un ísíki ncháa sá'a-ña. Achí-ya.

Jesús jíín súchí lúlí

¹³Te ní chakoyo sava ñayivi núu-yá jíín súchí lúlí ja ké'é-yá-i. Te chaa káskuá'a jíín-yá, ní kaka'an xaqan-dé nuu ñayivi vái koyo jíín-i. ¹⁴Te ní jini Jesús. Te ní kiti ini-ya. Te ní ka'an-ya jíín-de: Síq, ná kíkoyo súchí lúlí núu-rí, te ma kasú-ro íchi-í, chi tá'an súan kákuu ja xíín núu nuu tá'u Dios tiñu. ¹⁵Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Nú iin chaa tú játu'ún-de ñuu nuu tá'u Dios tiñu nátu'un játu'ún iin súchí lúlí, ma kívi kuti-dé yúan, achí-ya. ¹⁶Te ní junu nchaa-ya-í. Te ní xndée-ya ndá'a-yá xini-í jíná'an-i. Te ní jikan ta'u-yá ja'a-í.

Chaa kúká

¹⁷Yúan-na te ní ki'in-ya íchi kuá'an-ya. Te jínu iin chaa súchí ní chaq-de. Te ní jukuiñi jítí-de nuu-yá. Te ní jikat tu'u'n-de-ya: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Ndasa sá'a-ná te ni'lín tá'u-ná kuchaku-ná níi káni, achí-de. ¹⁸Te Jesús, ní ka'an-ya jíín-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíín-rí. Tú ni iin chaa va'a ío chi máá iin-ni Dios. ¹⁹A jiní-ro tú'un ni tá'u tíñu-ya núu-ro: Ma kúsiki ncháa tá'an-ró, ma ká'ni-ro ndíyi, ma sákuí'ná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'un, ma kuánchaa-ro ndatíñu tá'an-ró; kuandatu nuu taa-ro núu náa-ro, achí-ya. ²⁰Te máá-de, ní

ka'an-de jíín-yá: Taká tiñu yá'a a ní skíkuu-ná onde ná lúlí-ná, Maestro, achí-de. ²¹Yúan-na te ní ndakoto Jesús nuu-dé. Te ní kumanj-yá jíín-de. Te ní ka'an-ya jíín-de: Hin-ná tiñu kúmanj sá'a-ró núsáá. Kuál'án, te xikó ndf'i-ró já ñává'a-ró, te kuq'a-ró núu ñayivi ndá'u. Te onde andíví kóo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró, kundikin-ro rúu ki'on, te kuandéé iní-ro jíín túndó'o kii siki-ro, achí-ya. ²²Te máá cháa súchí-ún, ní kuxíi iní-de ja súan ni ka'an-ya. Te ní kee-de kua'an-de. Te ndúkuí'a iní-de. Chi kua'a xáan ndatíñu ñává'a-de. ²³Yúan-na te Jesús, ní ndakoto-ya níi xíin-yá. Te ní ka'an-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Xaqan ú'u kívi iin chaa kúká iní nuu nuu tá'u Dios tiñu, achí-ya. ²⁴Yúan-na te chaa káskuá'a jíín-yá, kánaa iní-de kájini so'o-de tu'un ní ka'an-ya-ún. Ko ní ka'an tuku Jesús jíín-de: Hijo, chaa ja xáan káchiñu'ún-de xu'u'n, xaqan ú'u kívi-de nuu nuu tá'u Dios tiñu. ²⁵Yachi-ga ja'a iin camello yaq yiki tíkuí, vásá hín chaa küká kívi-de nuu nuu tá'u Dios tiñu, achí-ya. ²⁶Te máá-de, víí-gá kánaa iní-de, kájani iní-de: Ndé chaa kaku núsáá. ²⁷Yúan-na te Jesús, ní ndakoto-ya núu-dé. Te ní ka'an-ya: Jíín cháa ma kúu kuti, ko tú súan kúu jíín Dios. Chi taká-ni tiñu ndí'i-ni kúu sá'a Dios, achí-ya. ²⁸Yúan-na te Pedro, ní ka'an-de jíín-yá: Náá, ní kaskéndoo-ná taká ndatíñu-ná. Te ní kandikin-ná níi vaj-yó, achí-de. ²⁹Te ní ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Nú iin chaa ní skéndoo-de ve'e-de, xí ñaní-de, xí kuá'a-de, xí táq-de, xí

náa-de, xí ñásí'í-de, xí sé'e-de, xí tá'ú-dé, ja síkí rúu jíín síkí tú'un va'a ká'an-ri, ³⁰ te nani'in-dé iin ciento vuelta vina kúu ve'e, kúu ñani, kúu kuä'a, kúu náa, kúu se'e, kúu ta'ú. Ko chindikin-i-de. Ko onde inga vida chaa, yúan-na te kuchakü-de níí káni. ³¹ Te kua'a cháa kúnúu, nduu-de sandi'í-na. Te chaa sandi'í-na, ndunúu-de, áchí-ya.

Já ní ka'an tuku-ya já kúu-ya

³² Te ká'iin-de ichi ní kákaa-de kája'an-de nuu Jerusalén. Te Jesús, yóxnúu-yá nuu-dé. Te ní kanaa iní-de kájini so'o-de. Te ñayiví káindikin-ya-ún káyú'u-i. Yúan-na te ní kana síin tuku-ya xiní ndí'uxí uu chaa-ún. Te ní kastu'ún-yá nuu-dé táká tu'un kii siki-ya:
³³ Ná kuní-ro: Kaa-yó kí'in-yo ñúu Jerusalén. Te yúan natyu máá Sé'e chaa nuu táká sutu ñá'nu, jíín núu cháa káchaa tutu. Te ndonda-de siki-ya kuu-ya. Te nachil'i-de-ya ndá'a cháa síin nación. ³⁴ Te chaa-ún, sákátá-de nuu-ya. Te kuä'a-de ta'ú-ya. Te tíví si'ví-de nuu-ya. Te ka'ni-dé-ya. Ko nuu uní kíví te nachakü-ya, áchí-ya.

Favor jikán Jacobo jíín Juan nuu-ya

³⁵ Yúan-na te Jacobo jíín Juan, se'e Zebedeo, ní jakoyo-de nuu-ya. Te ní kaka'an-de jíín-ya: Maestro, kákuni-ná ja sá'a-ní iin ja kakán-ná nuu-ní, áchí-de. ³⁶ Te máá-yá, ní ka'an-ya jíín-de: Ndasa kákuni-ro já sá'a-ri jíín-ró, áchí-ya. ³⁷ Te ní kaka'an-de jíín-ya: Kuä'a-ní xiin-ní kuxiukú-ná jíín-ní, iin-ná ichi ndává'a-ní, te inga-ná ichi ndávésé-ní, kíví ndúñá'nu-ní,

áchí-de. ³⁸ Yúan-na te Jesús, ní ka'an-ya jíín-de: Tú kájini-ro naún kúu ja kájikan-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jíín-rí jíín túndó'o kii siki-rí, xí kúu kuanducha-ro núu ní janducha-rí, áchí-ya. ³⁹ Te máá-de, ní kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. Te Jesús, ní ka'an-ya jíín-de: Jandáa, ja ndó'o ta'an-ro jíín-rí jíín túndó'o kii siki-rí, te nuu ní janducha-rí, kuanducha-ro, ⁴⁰ ko ja kúxiukú-ró íchi ndává'a-ri jíín íchi ndávésé-rí, nasu máá-rí tá'u tínu ja kuá'a-ri nuu-ro, chí ío tu'a ja kúu iin chaa, te chaa-ún ni'in, áchí-ya. ⁴¹ Te uxí-ga chaa-ún, ní kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ní kakiti iní-de nuu Jacobo jíín núu Juan. ⁴² Te Jesús, ní kana-ya xiní-dé. Te ní ka'an-ya jíín-de: Kájini-ro já táká chaa kájito-de nátu'un chaa kákuñá'nu nuu ñayiví, te kátá'u téyí-de tiñu nuu-í. Te ja kákuñá'nu siki máá-de, suni kátiin ni'in so'o-de. ⁴³ Ko siki róó jíná'an-ro, ná tú súan koo: Chí ní ndé róó kuní kuñá'nu nuu tá'an-ro, te róó kúu ja kuátínu nuu tá'an-ro. ⁴⁴ Te ní ndé róó kuní kunúu, yúán ndúu mozo nuu táká-ro. ⁴⁵ Chí máá Sé'e chaa ná tú vai-ya já kuátínu ñayiví níu-ya, chí sua játínu-ya níu ñayiví te kuä'a-ya máá-yá kuu-ya já nákuuan-ya kuá'a ñayiví, áchí-ya.

Bartimeo, chaa kuáá

⁴⁶ Yúan-na te ní jakoyo-ya ñúu Jericó. Te yúan ní ndenda-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá jíín ñayiví kuá'a xáan. Te Bartimeo chaa kuáá, se'e Timeo, kánchaa-de yu'íchi, jikán-de caridad. ⁴⁷ Te ní jini tu'un-de ja Jesús ñuu Nazaret kúu-ya. Te ní kejá'a-de kána

kó'ó-de: Jesús, Se'e David, kundá'ú ini-ní náá, áchí-de. ⁴⁸Te kua'a-í, ni kaka'an xaan-í nuu-dé, ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de, ví'i-gá ni kana kó'ó-de: Tátə Se'e David, kundá'ú ini-ní náá vij, áchí-de.

⁴⁹Yúan-na te Jesús, ni jukuiñi-ya. Te ni ka'an-ya: Kana xinj-dé ná kíi-de, áchí-ya. Te ni kákana-i chaa kuáá-ún: Ma ndukui'á inj-ro. Ndukuiñi ná chó'o, chi kána-ya róó, áchí-i jíín cháa-ún. ⁵⁰Yúan-na te máá cháa-ún, ni skána-de tıkachí-de. Te ni ndukuiñi-de. Te ni jaa-de nuu Jesús. ⁵¹Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-de: Naún sá'a-ri jíín-ró kuní-ro, áchí-ya. Te chaa kuáá-ún, ni ka'an-de jíín-yá: Maestro, ja ná ndundijin nduchi-ná kuní-ná, áchí-de. ⁵²Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-de: Kuá'án núsáá. Ja kándíja-ró ní nama róó, áchí-ya. Te ni ndundijin-ni nduchi-dé. Te ni ndikin-de Jesús kua'an-de ichi-ún jíín-yá.

Ja ní kívi Jesús ñuu Jerusalén

11 Te ni kákuyani-ya ñuu Jerusalén, ñuu Betfagé, jíín ñuu Betania, chii yuku Olivos. Te ni tájí-yá uu chaa káskuá'a jíín-yá kua'an-de. ²Te ká'an-ya jíín-de: Kuá'án ñuu kánchaaq nuu-ro jián. Te nuu kívi-ni-ró yúan, te ni'in-ro fin burro nü'ní-ti, ja ní iin chaa té koso-gá-de-ti. Te ndají-ró-tí, te kii-ró jíín-tí. ³Te nú ndé chaa ká'an jíín-ró: Naja sá'a-ró súan, achi-de. Te kachi-ro kúni-de: Máá Jít'o'-yo jínu ñú'ún-yá-ti, achi-ro. Yúan-na te tájí-ni-de-ti kii-ró jíín-tí, áchí-ya jíín-de. ⁴Te ni kaja'an-de. Te ni kani'in-dé burro-ún nü'ní-ti

yúxé'é íchi yatá ké'e, nuu náketá'an uu ichi. Te ni kandájí-de-ti. ⁵Te sava ja ká'jin yúan, ni kaka'an jíín-de: Naún kásá'a-ró sá burro jián kándají-ró, áchí. ⁶Yúan-na te máá-de, ni kaka'an-de jíín-ún, nátu'un ni tá'u Jesús tiñu nuu-dé. Te vásá ní kasía-ún-de vai-de. ⁷Te ni chaa-de jíín burro-ún nuu Jesús. Te ni kaxndée-de tıkachí-de sikiti. Te ni jukoso-yá-ti. ⁸Te kua'a-dé, ni kajakin-de tıkachí-de ini ichi, te sava-ga-de, ni kaja'nu-de numa yúnu. Te ni kajakin-de ini ichi-ún. ⁹Te ñayivi kája'an ichi núu-yá, jíín ñayivi kándikin ichi yatá-yá, káka'an jaa-i: Xáán va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá, chi ndiso-ya tiñu máá Tatá Dios. ¹⁰Te kákusií iní-yo, chi tása-yo David, a yani tá'lú-de tiñu nuu-yo. Xáán va'a I'a kúu-ya ondé andíví, áchí-i. ¹¹Te ni kívi Jesús ini ñuu Jerusalén, jíín iní ve'e ij. Te ni ndakoto-ya núa táká ndatíñu iin níi yúan. Te nuu ní ini, te ni kenda-ya kuá'an-ya ñuu Betania jíín máá uxí uu-de.

Tu'un mérkexe

¹²Te kívi xían-ún, ni kákenda-ya kuá'an-ya iní ñuu Betania. Te ni chaa soko chii-ya. ¹³Te onde jíká ní jini-ya fin mérkexe ja ío numa ndá'a. Te ni kandita-ya kuá'an-ya, jáni ini-ya já ní'in-yá ja kée-yá núu. Te nuu ní jaa-ya núa mérkexé-ún, tú kuti naún ní ní'in-yá, chi máá núma-ní ío. Chi nasu kíví kúun nde'e kúu. ¹⁴Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ya: Ni iin tuká naún kée kúti ndé'e xiní-ro níi káni, áchí-ya jíín mérkexe-ún. Te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajini so'o-de ja súan ni ka'an-ya.

Jä ní sándoo-yä vé'e ii

15 Te ni jakoyo-ya ñúu Jerusalén. Te ni kívi Jesús ini ve'e ii. Te ni kiñi'in-yä ñayiví kájaan káxikó íin-i ini ve'e ii-ún kája'an-i. Te ni skuíó káni-yä mesa chaa káxndái xu'ún, jíin sillla chaa káxikó paloma. **16** Te tú ní já'a-ya tú'un ja'a ni iin-i jíin kfyi ini ve'e ii-ún. **17** Te ni stá'an-ya tú'un nuu-í: Á tú yoso núu tutú ja vé'e-ri, ve'e nuu kájikan ta'u táká ñayiví nání. Ko máá-ro, a ni kanasá'a-ró yaú kava ñakui'ná, áchí-yä. **18** Te chaa káchaa tutu jíin sutú ñá'nú, ni kajini so'o-de tu'un-ún. Te kándukú-de modo ndasa ka'ni-dé-yä. Ko káyu'ú-de-ya, chi táká ñayiví kánaa iní-i kajini so'o-i tu'un stá'an-ya. **19** Te nuu kuá'ini, te ni kenda Jesús ini ñuu-ún, kua'an-ya.

Jä ní ichi mérkexe

20 Te jañá'an inga kívi, ni kanaja'a-ya kuá'an-ya. Te ni kajini-yä mérkexe-ún ja á ni ichi onde yo'o. **21** Yúan-na te ni nuku'un ini Pedro. Te ni ka'an-de jíin-yá: Maestro, nde'é-ní mérkexe-ún ja ni ka'an ndiva'a-ní jíin. Te vina a ni ichi ii, áchí-de. **22** Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Kandíja nuu Dios, **23** chi jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa ka'an-de jíin yúku yá'a: Kuxio, te jungoo-ró onde nuu mar, te nú tú kani sikí ini-de, chi sua kándíja-de ja súan kuu ja ní ka'an-de-ún, te ja ní jikáan-de-ún, ni'in-dé. **24** Ja yúan ká'an-ri jíin-ró: Táká ja jikán-ro, te kakan ta'u-ro jíin, te ná kándíja-ró ja ní'in-ro, te ni'in-ro. **25** Te nú kájikan ta'u-ro, te kuña ká'nú

ini-ro núu ndé iin chaa jíto u'u róo, náv'a máá Táa-ro kánchaa-yä ondé andíví, suni kuña ká'nú ini-ya núu kuáchi-ró. **26** Chi nú tú kuña ká'nú ini-ro, suni súan máá Táa-ro kánchaa-yä ondé andíví, ma kúña ká'nú ini-ya núu kuáchi-ró, áchí-ya.

Siki tínu ndíso Jesús

27 Te ni najakoyo tuku-ya ñúu Jerusalén. Te jíka kuu-ya iní ve'e ii. Te sutu ñá'nú, jíin chaa káchaa tutu, jíin chaa ni kayii, ni chakoyo-de nuu-yá. **28** Te ni kaka'an-de jíin-yá: Na jíin tú'un sá'a-ró tínu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíin-ró sá'a-ró tínu yá'a, áchí-de. **29** Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Ná kaká tu'ún-ri róo iin tu'un, te kachí-ro nuu-ri. Yúan-na te ná kachí-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tínu yá'a. **30** Ja ní skuánducha Juan sáá, á onde andíví ní kii tu'un, xí chaa ni tá'ú tínu. Kastu'ún, áchí-yä. **31** Yúan-na te ni kandatu'ún máá-de: Nú ka'an-yo: Ja ondé andíví. Te kachí-de kuni-yó: Naja tú ní kákandíja-ró núu-dé núsáá. **32** Te ní ka'an-yo já chaa ni tá'ú tínu. Te káyu'ú-yo ñayiví, chi ndivii-i kájani ndaa ini-i ja chaa ni jani tu'un Dios ni kuu Juan, áchí-de jíin tá'an-de. **33** Ja yúan ní kaka'an-de: Tú kájini-ri, áchí-de jíin Jesús. Yúan-na te ni ka'an Jesús: Suni ruu, tú kachí-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tínu yá'a núsáá, áchí-yä jíin-de.

Chaa kásatiñu nuu itú uva

12 Te ni kejá'á-yá ni ka'an-ya tú'un yátá jíin-de jíná'an-de: iin chaa, ni nachu'un-de iin itu uva. Te ni jasu-de jakú. Te ni jacha-de iin yau nuu kaxín-de. Te ni ndukani-de

iiñ torre. Te ni xndóo-de nuu cháa kásatiñu jíín. Te ni kee-de kua'an jíká-de. ²Te iiñ kivi te ni tájí-de iiñ mozo-de vai nuu já kásatiñu jíín uva-ún, ja vái naki'in-de nde'e itú uva nuu já ní kásatiñu-ún. ³Ko máá-ún, ni kakatiin-ún mozo-de. Te ni kastují-dé. Te ni kakiñi'in-ún-de. kuano'on sáni-ni-de. ⁴Te máá jít'o, ni nañají tuku-de inga mozo-de vai nuu já kásatiñu-ún. Te ni kastují-ún xiní mozo-de. Te ni kásakátá nuu-dé. Te ni kakiñi'in-ún-de kuano'on-dé. ⁵Te máá jít'o uva, ni nañají tuku-de inga chaa vai. Te ni kaja'ni-ún-de jíín kuá'a-gá-de. Te sava-de ni kastují. Te sava-de ni kaja'ni. ⁶Ko máá jít'o, ió iiñ se'e-de ja kúndá'u ini-de. Te onde sandi'f-na ni tájí-de se'e-de vai nuu cháa kásatiñu. Te ni ka'an-de: Ná koojíñu'ún yúán núu sé'e-ri, áchí-de. ⁷Ko máá já kásatiñu-ún, ni kandatu'ún: Chaa yá'a xíin tá'u. Ná chó'o, ná ká'ni-yo-dé, te ná ndóo ta'u-dé kuu-yó, áchí. ⁸Te ni kakatiin-ún sé'e-de. Te ni kaja'ni-ún-i. Te ni kaskána ndiyi-ún yatá itú uva. ⁹Ndasa sá'a jito'o itu uva-ún núsáá. Chaq-de, te xnáa-dé ja ní kásatiñu-ún. Te kuá'a-de itu uva-ún nuu sáva-ga chaa, áchí-ya. ¹⁰Ni tutu ii yá'a té ka'u-ga-ro náun. Yuum já ní kaské'ichi chaa káchutá'an, ya'lá kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. ¹¹Máá Tatá Dios, ni sá'a-ya súan. Te kánaa iní-yo ndé'é-yó tíñu yá'a, áchí-ya jíín-de. ¹²Te kándukú-de modo tiin-de-ya. Chi ni kajuku'un ini-de ja sikí máá-de kúu tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Ko ni kayu'ú-de ni kajito-de ñayiví. Te ni kaxndóo-de-ya, te kája'an-de.

Siki xú'ún yóo

¹³Te ni katájí-de sava chaa fariseo jíín chaa herodiano kája'an-de nuu-yá, náv'a tiin yátá-de-ya jíín yakú tu'un. ¹⁴Te ni chakoyo-de. Te ni kaka'an-de jíín-yá: Maestro, kájini-ná ja ká'an ndaaq-ní. Te tú yú'ú-ní jito-ní ni iiñ chaa, chi tú ndé'e-ní ndasa jito táká chaa, chi sua stá'an ndaaq-ní ichi Dios. Á kuu kuá'a-yó xúl'ún yóo nuu César, xí túu. Á kuá'a-yó, xí mä kuá'a-yó, áchí-de jíín-yá. ¹⁵Yúán-na te máá-yá, a ni juku'un ini-ya já xndá'ú-de-ya kákuni-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Naja kájito nchaq-ro rúu. Kuá'a xúl'ún jián ná kíí nde'lé-rí, áchí-ya. ¹⁶Te máá-de, ni kaja'a-de xu'ún-ún nuu-yá. Te ni ka'an-ya jíín-de: Ndé chaa kúu chaa ncháá nuu yá'a, jíín tú'un yoso yá'a, áchí-ya. Te ni kaka'an-de jíín-yá: César kúu, áchí-de. ¹⁷Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-de: Kuá'a ja xíin César nuu César, te ja xíin Dios nuu Dios, áchí-ya. Te ni kánaa xáan iní-de ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an-ya.

Siki já náchakü ndiyi

¹⁸Yúán-na te ni chakoyo chaa saduceo nuu-yá. Te chaa-ún, káka'an-de ja tú nachakü kuti ndíyi. Te ni kajika tu'un-de-ya: ¹⁹Maestro. Moisés, ni chaa-de tutu ni ndoo jíín-yó, nü ñanji iiñ chaa kuu-de, te ndoo ñasf'í-de, te nü tú se'e-de ní ió, te ñanji-de naki'in ñasf'í-de, te nandakin-de tata ñanji-de, áchí tutu-ún. ²⁰Te ni ka'io usia ñanji. Te chaa núu, ni tanda'a-dé. Yúán-na te ni jil'i-de. Te tú ní xndóo-de tata-de. ²¹Te chaa uu, ni naki'in-de-ña.

Te ni ji'í-de. Te ni chaa-ún, tú ní xndóo-de tataq-de. Te chaa uni, suni súan. ²²Te ndí'usiá-de, ni kanchaka-de-ña. Te tú ni iin-de ní xndóo-de tataq. Te onde sandí'í-na te ni ji'í máá ñá'an-ún. ²³Núsáá te kivi náchakü táká ndiyi, ja náchakü máá ñaní jín'an-de, te ndé iin-de kuu-ña ñásí'í-de, chi ndí'usiá-de, ni kanchaka-de-ña, áchí-de jíin-yá. ²⁴Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Tú kájukü'un ini-ro jíin tutú ij, ni jíin fuerza Dios. Yuán ní kastíví-ró tú'un. ²⁵Chi kivi náchakü-de mañú ndíyi, ni tuká tända'a kúti-dé, ni ma nátanda'a máá-ña. Chi nduu-de nátu'un ndajá'a ká'io andíví. ²⁶Te siki ndíyi ja náchakü, á té ka'u-ga-ro tutú Moisés, ndasa ni ka'an Dios jíin-de mañú yukú: Máá-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya jíin Moisés. ²⁷Ko nasu Dios chaa ni kají'í kúu-ya, chi sua Dios chaa káichakü kúu-ya. Xaæn kástíví-ró tú'un núsáá, áchí-ya jíin-de.

Tu'un tá'u tíñu kánúú xáan-gá

²⁸Te iin chaa cháa tutu ni jini so'o-de kástátá'an-de, ni jaæ-de. Te ni jini-de ja vá'a ni nachísó-yá tu'un nuu-dé. Te ni jika tu'un-de-ya: Ndé tu'un kánúú xáan-gá nuu táká tu'un ni tál'ú-yá tiñu saá, áchí-de. ²⁹Te ni ka'an Jesús jíin-de: Ya'á kúu tu'un kánúú xáan-gá nuu táká-ga: Kuni so'o Israel, máá Tatá-yo Dios, máá fín-ni-ya ío. ³⁰Núsáá te kumaní-ro jíin máá Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro, jíin níí nuu jiní tuní-ro, jíin níí fuerza-ro. Ya'á kúu tu'un tál'ú tíñu kánúú

xáan-gá. ³¹Te tu'un uú kúu suni nátu'un inga-ún: Kundá'ú ini-ro tá'an-ró nátu'un kúndá'ú ini-ro máá-ró. Tuká inga tu'un tá'u tíñu kánúú-ga ío, chi ya'á-na, áchí-ya jíin-de. ³²Yúan-na te chaa cháa tutu, ni ka'an-de jíin-yá: Jandáa Maestro, va'a ká'an-ní, chi Dios iin-ni-ya ío, te tuká inga Dios ío. ³³Te kumaní-yo jíin-yá onde jíin iní jíin añú-yo, jíin níí nuu jiní tuní-yo, jíin níí fuerza-yo, te kundá'ú ini-yo tá'an-yo nátu'un kúndá'ú ini-yo máá-yo, kánúú xáan-gá ya'á vásá já ká'mu-yó kítí jíin táká kítí ká'ni-yo núu-yá, áchí-de jíin-yá. ³⁴Yúan-na te ni jini Jesús ja vá'a xaæn ní xndió káni-de tu'un. Te ni ka'an-ya jíin-de: A yani kuu kivi-ró níí nuu tá'u Dios tiñu, áchí-ya. Te ni iin-de, tuká ní chúndéé iní-de kaká tu'un-de-ya:

Sikí Sé'e David

³⁵Te ni stá'an Jesús iní ve'e ij. Te ni ka'an-ya: Naja káká'an chaa káchaa tutu ja Cristo kúu Sé'e David. ³⁶Chi suni máá David, ni ka'an-de ni sá'a Espíritu Santo jíin-de: Máá Tatá Dios ni ka'an-ya jíin Jito'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, te ná chukú-rí chaa kájito u'ú róó, kuu-de teyü kuxndíi ja'a-ro, áchí Dios. Achí David. ³⁷Chi suni máá David, Jito'o, ni ka'an-de jíin-yá. Te ndasa kuu máá-yá se'e-de núsáá, áchí-ya. Te táká ñayiví ndá'ú, ni ka'io iní ni ka'io añú-i ni kajini ná'ín-i ja ká'an-ya.

Sikí já ní kana jíin-yá nuu-í

³⁸Te ni stá'an-ya tú'un. Te ni ka'an-ya jíin-i: Koto-ro máá-ró núu cháa káchaa tutu. Chi kákuni-de

kaka-de jiín sú'nū káni. Te kákuni-de ja ká'an sa'án-yo jiín-de nuyá'u. ³⁹ Te silla onde xini mesa ini ve'e sinagoga, jiín silla xini mesa nuu ío xini kákuni-de. ⁴⁰ Te chaa yá'a kákókó-de ve'e ña'an kendoo ndá'ú, te kásá'a-de ja túu kuachi-de, yuán kájikan ta'u ná'lán-de. Chaa yá'a ví'í-gá ta'nū ndatu-de, áchí-ya.

Já ní sokø ñá'an viuda xü'ún

⁴¹ Te kánchaq Jesús ichi nūu janú nuu kásoko-í xü'ún. Te ndé'é-yá ndasa káchu'un kua'a ñayivi xú'ún iní janu-ún. Te kua'a cháa kúká, ni kachu'un téyí-de. ⁴² Te ni chaq iin ña'an ní kendoo ndá'ú. Te ni chindee-ña úu xü'ún yíkí náa, ja kúu iin centavo. ⁴³ Yúan-na te ni kana-ya xiní cháa káskuá'a jiín-yá. Te ni ka'an-ya jiín-de: Jandáa ká'an-ri jiín-ró, ja ñá'an ní kendoo ndá'ú yá'a, ni chu'un-ga-ña vásá táká ñayivi ní kachu'un iní janu-ún. ⁴⁴ Chi táká-i, ni kachu'un-i ja ní ndendoso sikí-í. Ko ña'an yá'a, vasa kúndá'ú-ña, ko ni chu'un ndi'i-ña já ñáv'a-ña, onde jiín táká ja kúchaku-ña, áchí-ya jiín-de.

Tuní nuu kúyani nchaq Jesús

13 Te ni ndenda-yá iní ve'e ij. Te iin chaa skuá'a jiín-yá, ni ka'an-de jiín-yá: Maestro, ndé'é-ní ná xaan lúu yuu te luu ve'e ío, áchí-de. ² Te Jesús, ni ka'an-ya jiín-de: Á ndé'é-ró nūu táká ve'e nánu yá'a. Mä kútá'an-ga ni iin yuu, chi iin kívi te ndi'i ndua, áchí-ya. ³ Te ni jungoo-ya ondé yuku Olivos, ichi nūu vé'e ij. Te Pedro, Jacobo, Juan, jiín Andrés, ni kajika tu'ún síin-de-yá: ⁴ Kastu'ún-ní

nuu-ná. Ndé kiví koo táká tiñu yá'a. Te naún tuní koo nuu kúyani chaq taká tiñu yá'a, áchí-de. ⁵ Te Jesús, ni kejá'á-yá ká'an-yá jiín-de: Koto-ró máá-ró jíná'an-ró, náv'a'a tú xndá'ú ni iin-de róó. ⁶ Chi kikoyo kua'a cháa ki'in núu-de sí'ví-rí, te ka'an-de: Máá-rí kúu Cristo, áchí-de. Te xndá'ú-de kua'a xáan ñayivi.

⁷ Te nú ni kajini tu'un-ró káka'an ja ío guerra xí já koo guerra, te ma yú'ú-ro. Chi kánúú koo súan. Ko té jinu-ga kívi. ⁸ Chi ndonda nación sikí nación, te ñuu sikí ñúu. Te yá'a yúan tāan, te ni'in, te koo tamā, te ni'in ñayivi. Yalá kákuu tuñdó'o kékjá'a núu.

Tu'un ndasa ndo'o ñayivi kákandíja

⁹ Te koto-ró máá-ró, chi nastúu-de róó nuu junta. Te iní ve'e sinagoga xndó'o-de róó. Te onde nuu gobernador jín nūu rey kana-de xini-ro já sikí rúu. Te kani ndaa-ro tú'un nuu-dé. ¹⁰ Te jínu ñú'ún já xná'an-ga kuicha tu'un va'a-ri nuu táká ñayivi. ¹¹ Te nú kinchaka-de róó, ja nástúu-de róó, mä nákani tu'a iní-ro ndasa ka'an-ro jiín-de. Chi ja kuá'a-ya nūu-ro hora jian, yuán ká'an-ro. Chi nasu máá-ró ká'an, chi Espíritu Santo ka'an, áchí-ya. ¹² Te ñaní jíin ñaní nastúu tá'an ja ná kúu. Te tāa jíin sé'e, te se'e-ún ndonda sikí tāa, te ka'ni tá'an. ¹³ Te táká ñayivi, koto u'u-i róó ja sikí rúu. Ko chaa kundii ni'in onde kívi jínu, chaa-ún káku, áchí-ya. ¹⁴ Ko nú ni kajini-ro já káchálán te ni tucha táká ndatínu nuu má kúu kuti koo súan núu, nátu'un ni ka'an Daniel chaa ni jani tu'un Dios (chaa ká'u, ná júku'un

ini-de), yúan-na te ñayivi káxiukú iní nuu Judea, ná kúnu-i kingoyo-i onde yuku. ¹⁵Te chaa kándee xini vé'e, mä núu-de ndívi-de ini ve'e ki'in-de ndatínu-de. ¹⁶Te chaa kándee onde rancho, mä náxío káva yátá-de náki'in-de tikkachí-de ichi yatá-dé. ¹⁷Ko kiví-ún naká ndá'ú kuu ja kánu'un se'e, jíin já káskáxin-í. ¹⁸Ná kakán ta'u-ro núsáá, nává'a tú kunu-ró máá víko víjin kilin-ro. ¹⁹Chi kiví-ún koo tundó'o, ja té tuká koo onde kiví ní sá'a Dios ñuyívi, te onde vina, te ni mä kóo-ga. ²⁰Te nú máá Tatá Dios, tú ní náxndíyi-ya kiví-ún núu, ni iin chaa mä káku kutí-dé núu. Ko ja síkí cháa ni nakaji-ya, yuán ní náxndíyi-ya kiví-ún.

Tuní máá kiví sándí'i-na

²¹Núsáá te nú ndé chaa ká'an jíin-ró: Yá'a nde'é-ró kánchaq Cristo, xí: Yúan nde'é-ró kánchaq-ya, mä kándíja-ró já ká'an-de. ²²Chi kenda Cristo xndá'ú, jíin cháa kani tu'un tú'un. Te sá'a-de tuní tiñu ñá'nú xañ, nává'a xndá'ú-de onde chaa ni nakaji-ya, te nú ná kúu sá'a-de. ²³Koto-ró máá-ró, chi a ni kachí ndí'i-ri nuu-ró, áchí-ya. ²⁴Te kiví ndí'i koo tundó'o-ún, kutúún ndikandii, te yoo mä ndíi-gá. ²⁵Te tiñú xíní, jungoyo-tí íchi ándíví kíi-tí. Te táká fuerza andíví, ndí'i ka'ya. ²⁶Yúan-na te kuní ñayivi núu máá Sé'e chaa kii-ya íchi ándíví núu vikó nu'un jíin kuá'a fuerza ja ndúñá'nú-ya. ²⁷Yúan-na te tájí-yá ndajá'a-ya kíngoyo. Te nastútú-yá ñayivi ní nakaji-ya ndíkúun lado ñuyívi, onde nuu ndí'i nu'un, te onde nuu ndí'i andíví. ²⁸Vina te

skuá'a-ró ndasa sá'a yunu mérkexé. Nú a ni nduyúcha núma, te ni najaa nda'a, te a kájini-ro já á ni kuyani viko sáú. ²⁹Suni súan róó, nú a ni kajini-ro kuákuu táká tiñu yá'a, te kuni-ro já á yani jaq kiví-ún. ³⁰Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja má náá ñayivi yá'a, onde ná skíkuu táká tiñu yá'a. ³¹Andíví jíin ñúyívi chi naa, ko tu'un ká'an-ri chi mä náá.

Síkí já kúndito-i

³²Ko kiví kóo-ún, jíin hora, tú ni iin chaa jiní, ni ndajá'lä ká'io andíví, ni máá Sé'e-ya, chi máá fiñ-ni máá Táq-yo Dios jiní-ya. ³³Koto-ró máá-ró, te kundito-ró, te kakán ta'u-ro. Chi tú kájini-ro na kiví kóo. ³⁴Chi nátu'un iin chaa kua'lan jíká-de. Te ni xndóo-de ve'e-de. Te ni ja'a-de tu'un nuu mozo-de, ná tiñu sá'a iin iin-de. Te chaa ndíto yuxé'lé, ni ta'u tiñu nuu-dé, ná kúndito-de. ³⁵Núsáá te kundito-ró, chi tú kájini-ro na hora nchaq jito'o ve'e-ún, á aíni, á ñúú, á kána lí'li, á jañá'an. ³⁶Chi sáanaa iní-ro te nchaq-ni-ya. Te ni'in-yá róó kákixi-ro. ³⁷Te táká tu'un ká'an-ri jíin-ró yá'a, suni ká'an-ri jíin ndívii-í jíná'an-i. Kundito jíná'an-ró, áchí-ya.

Já ní kánatíin tu'un tá'an síkí Jesús

14 Te uu-ga kiví te vásá ní kuu Pascua jíin víko kóo státilá tú yí'i yujan íá. Te sutu ñá'nú jíin cháa káchaa tutu, ni kandukú-de modo ndasa xndá'ú-de-ya te tiñ-de-ya. Te ka'ni-dé-ya kákuni-de. ²Te ni kaka'an-de: Ma kúu sá'a-yó máá kiví víko, chi nü súan te ndonda vaq ñayivi, áchí-de.

Jesús jíín ñá'an ndíso perfume

³Te kández-ya ñúu Betania,
kánchaaq-ya ñúu mesa ve'e Simón
chaaq té'yú ndí'i yi. Te ni chaaq iin
ñá'an, kándá'á-ña fín tiya'a ñú'un
perfume máá nían ita nardo
kúu. Te ncháá ya'u téyí. Te ni
tá'ú-ña týia'a-úun. Te ni chuu'n-ña
xini-yá. ⁴Te sava, ni kakiti ini. Te
ni kaka'an: Naja náa perfume jian.
⁵Chi kuu kuya'u ví'i-gá uní ciento
peso, te ku'a'a-yó ñúu ñáyivi ndá'ú
ñúu, áchí. Te ni kaka'an vaa siki-ñá.
⁶Ko Jesús, ni ka'an-ya: Sí-a-ña.
Naja kástá'an-ro-ñá. Tiñu va'a
sá'a-ña jíín-rí, áchí-ya. ⁷Chi nene
káxiukú ñáyivi ndá'ú jíín-ró. Te
nú kákuni-ro te kuu sá'a va'a-ro
jíín-i. Ko ruu, na tú nene kánchaaq-ri
jíín-ró. ⁸Ya'a-ni ni kuu ni sá'a-ña.
Chi a ni chi'i tu'a-ña perfume yiki
kúnu-ri kívi yúji-ri. ⁹Jandáa ká'an-ri
jíín-ró, ja níñ ñúyivi nú ná kuicha
tu'un va'a yá'a, te tiñu ni sá'a-ña
yá'a, suni koo tu'un náv'a ná
nukul'un iní-i-ña, áchí-ya. ¹⁰Yúan-na
te Judas Iscariote, iin ja uxí uu
yúan, ku'a'an-de nuu sutú ñá'nú ja
nastúu-de-ya. ¹¹Te súan ni kajini
so'o sutu-ún. Te ni kakusi iní. Te
ni kakeyu'u já ku'a xu'un ñúu-dé.
Te ná ndukú-de modo ndasa
nastúu-de-ya.

Viko lélú Pascua

¹²Te máá kívi kéká'á víko kóo
statilá tú yí'i yujan íá, suni máá
kívi kásoko-dé lélú Pascua, te chaa
káskuá'a-ún, ni kaka'an-de jíín-yá:
Ndénu kuní-ní ná kísátu'a-ná
nuu kée-ní lélú Pascua, áchí-de.
¹³Te ni tájí-yá uu chaa káskuá'a

jíín-yá kua'an-de. Te ni ka'an-ya
jíín-de: Kuá'án onde ñuu. Te yúan
ketálan-ro jíín fin chaa ndíso iin
kiyi nducha. Te kundikin-ro-dé
ki'lín-ro jíín-de. ¹⁴Te nuu ndívi-de,
yúan ka'an-ro jíín máá jíto'o
ve'e-ún: Achí máá Maestro: Ndénu
ío iin ve'e ku'a núu-ní nuu kée-ná
lélú Pascua jíín chaa káskuá'a
jíín-ná, achi-ro. ¹⁵Te máá-de, ná
stá'an-de iin cuarto ká'nu onde
xini vé'e nuu-ro, yúan a ío tu'a.
Te yúan sátu'a-ro ndasa kuu-yó,
áchí-ya jíín-de. ¹⁶Te kája'an chaa
káskuá'a jíín-yá. Te ni jakoyo-de
ñuu-ún. Te ni kani'in-dé natu'un ni
ka'an-ya jíín-de. Te ni kasátu'a-de
ndasa kuxíni-de lélú Pascua. ¹⁷Te
ni ini. Te ku'a'an-ya jíín máá uxí
uu chaa-ún. ¹⁸Te káxiukú-de nuu
mesa káyee-dé staq. Te ni ka'an
Jesús: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, ja fin
róo, ja yée jíín-rí, nastúu-ro rúu,
áchí-ya. ¹⁹Yúan-na te ni kakuxíi
iní-de. Te ni kajika tu'un ná iin ná
iin-de-ya: Ja náá náun, ja náá náun,
ká'an iin-de, ká'an inga-de. ²⁰Te
ni ka'an-ya jíín-de: Fin ja uxí uu ja
chíxf'ú nuyú kó'o jíín-rí kúu, áchí-ya.
²¹Chi jandáa máá Sé'e chaa ki'in-ya
natu'un yoso tú'un-ya nuyú tutú. Ko
naká ndá'lú kúu chaa nastúu máá
Sé'e chaa. Va'a-ga nü tú ní káku
chaa-ún nuyú, áchí-ya. ²²Te káyee-dé.
Te ni ki'in Jesús staq. Te ni jikan
ta'u-yá. Te ni sákuáchí-ya. Te ni
ja'a-ya nuyú-dé. Te ni ka'an-ya: Kee
jíná'an-ro. Ya'a kúu yiki kúnu-ri,
áchí-ya. ²³Te ni ki'in-ya fin taza. Te
ni jikan ta'u-yá. Te ni ja'a-ya nuyú-dé.
Te ndí'i-de, ni kají'i-de. ²⁴Te ni
ka'an-ya jíín-de: Ya'a kúu niñi-rí ja
sá'a contrato jáá. Te ja sikí ñáyivi

kuá'la te ni jati. ²⁵Te jandáa ká'an-ri jíín-ró: Ma kó'o-ga-ri nducha ndé'e uva, onde kívi náko'o-ri ja jáá iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁶Te ni kajita-ya fiin yaq iij. Te ni kenda-ya kája'an-ya ondé yuku Olivos. ²⁷Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ya jíín-de: Ndivii-ro, nayu'ú-ro já sikí rúu akuáa vína. Chi a yoso níuu tutú: Stuji-rí chaa ndító riij, te máá ríi-ún, kuicha-ti, áchí. ²⁸Ko nuu náchaku-ri, te xna'an-ga ruu ki'in-ri ñuu Galilea vásá róó, áchí-ya. ²⁹Ko Pedro, ni ka'an-de jíín-yá: Vasa ndivii-dé ná náyu'ú-de, ko náá chi túu, áchí-de. ³⁰Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-de: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, chi róó, akuáa vína, onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu uni jínu, áchí-ya. ³¹Ko máá-de, téyíí ní ka'an-de: Vasa ná kúu-ná jíín-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu níí, áchí-de. Te suni súan ni kaka'an ndí'i-de.

Jesús iní Jardín Getsemaní

³²Te ni jakoyo-ya fiin nuu nání Getsemaní. Te ni ka'an-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Yá'a-ni jungoo-ró nini ná kakán ta'ú-rí, áchí-ya. ³³Te ni jaka-ya Pedro jíín Jacobo jíín Juan kája'an-de jíín-yá. Te ni kejál'a-yá yú'ú-ya, te ndúkuí'a ini-ya. ³⁴Te ni ka'an-ya jíín-de: Xaan ndúkuí'a ini-ri, chi a yani kuu-ri. Yá'a kundatu-ró, te kundito-ró, áchí-ya. ³⁵Te ni kanduu-ya fiin tí'lí. Te ni jukuiñi jítí-yá nuu ñú'un. Te ni jikan ta'ú-ya, te nú kuu kaku-ya hora-ún. ³⁶Te ni ka'an-ya: Abba, Táa. Taká tiñu kúu sá'a máá-ní. Chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in. Ko nasu já kuní máá-ná, chi

ja kuní máá-ní ná kúu, áchí-ya.

³⁷Te ni nchaaq-ya. Te ni jini-ya já kákixi-de. Te ni ka'an-ya jíín Pedro: Simón, kixí-ro náún. Á tú kánda-ró kúndito-ró vasté fiin hora. ³⁸Kundito, te kakán ta'ú-ro, náv'a ma koto nchaaq-ún róó. Chi kuní ndija añú-ro, ko yiki kúnu-ró chi túu, áchí-ya. ³⁹Te kua'an tuku-ya. Te ni jikan ta'ú-ya. Suni iin-ni tu'un ni ka'an-ya. ⁴⁰Te ni nchaaq-ya. Te ni jini tuku-ya-dé kákixi-de, chi xaan kájilí-de numá'ná. Te tú kútuní ndasa xndió káni-de tu'un nuu-ya. ⁴¹Te ni nchaaq-ya vuelta uni. Te ni ka'an-ya jíín-de: Kusú te ndetatú-ro-ná. A ni kuu. Vina te ni jaq hora ja máá Sé'e chaa natuu-ya níuu ndá'a cháa ká'io kuachi. ⁴²Ndukoo, ná chó'o. Chi ja nástuu ruu, a ni kuyani vai, áchí-ya.

Já ní kakatiin-de Jesús

⁴³Te súan ká'an-ya, te ni chaa-ni Judas, iin ja uxí uu-ún. Te iin nuu já káchindéé tá'an jíín-de, jíín machete jíín yúnu vái koyo jíín-de. Chi sutu ñá'nu jíín cháa káchaa tutu jíín cháa ni kayii, ni kátají cháa-ún. ⁴⁴Te chaa ni nastuu-ya-ún, ni ja'a-de iin tuni, te ni ka'an-de: Chaa tíyú'ú-rí-ún, yuán kúu. Katiin jíná'an-ró, te kunchaka-ró kí'in-ro jíín, áchí-de. ⁴⁵Yúan-na te ni chaa-de. Te ni kandita-ni-de nuu-ya. Te ni ka'an-de jíín-yá: Maestro, Maestro, áchí-de. Te ni tiyú'ú-de-ya. ⁴⁶Te chaa vai koyo jíín Judas-ún, ni kakatiin-de-ya. ⁴⁷Te iin chaa kándii yúan, ni stáa-de machete-de. Te ni kachi-de so'o mozo máá sutu ñá'nu-ga. ⁴⁸Te ni ka'an Jesús jíín-de jíná'an-de: Nátu'un siki fiin chaa

kuí'ná vái koyo-ró jíín machete jíín yúnu kátiiñ-ró rúu náún.

⁴⁹ Ndital'an kiví ní kandee-ri jíín-ró iní ve'e ii, ni stá'an-ri tu'un, te tú ní kákatiiñ-ró rúu. Ko súan kásá'a-ró nává'a ná skíuu tutu ii, áchí-ya.

⁵⁰ Yúan-na te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kàskéndo-de-ya. Te ni kajinu ndi'i-de kája'an-de. ⁵¹ Te iin suchí, ndikín-i-ya kuá'lan-i jíín-yá. Te ndi'i-i iin sa'ma kuítá, chì víchí líi-í. Te ni kákatiiñ-de-i. ⁵² Ko máá-i, ni xndóo-i sa'ma kuítá-ún. Te ni jinu víchí líi-í kua'an-i.

Já ní kandií Jesús nuu sutú ñá'nu-ga

⁵³ Te ni kakinchaka-de Jesús nuu máá sutú ñá'nu-ga. Te taká sutu ñá'nu jíín cháa ni kayii jíín cháa káchaa tutu, ni kandutútú-de. ⁵⁴ Te Pedro, jíká ndikín-de-ya ondé ini yuxé'é máá sutu ñá'nu-ga-ún. Te ni jungoo-de jíín cháa kájatíñu-ún, ndúvixi-de ñu'un. ⁵⁵ Te taká sutu ñá'nu jíín táká chaa junta, ni kandukú-de iin tu'un siki Jesús, ja ká'ni-dé-ya kákuni-de. Ko tú ni káni'in-dé. ⁵⁶ Chì kua'a-dé, ni kasátú'ún-de siki-yá. Ko tu'un ni kaka'lan-de-ún, tú ní kétá'an.

⁵⁷ Yúan-na te ni kandukuiñi sava-de, ni kasátú'ún-de siki-yá: ⁵⁸ Máá-ná, ni kajini-ná ká'lan-de: Ruu, stúñcháa-ri ve'e ii yá'a ja ní kasáva'a nda'a. Te nuu uní kivi te ndukani-ri inga ja tú níni jíín ndá'a, áchí-de, áchí jín'an. ⁵⁹ Ko ni súan tú ní kétá'an tu'un ni kaka'lan. ⁶⁰ Yúan-na te máá sutu ñá'nu-ga-ún, ni ndukuiñi-de kandií-de mäñú. Te ni jíka tu'un-de Jesús: Tú ka'an kuti-ro náún. Ndasa kaka'lan chaa yá'a siki-ro, áchí-de jíín-yá. ⁶¹ Te máá-yá, tú ní ká'lan

kuti-yá. Te máá sutu ñá'nu-ga-ún, ni jíka tu'un tuku de-ya: Máá-ró kíu Cristo, Se'e máá l'a ii náún, áchí-de jíín-yá. ⁶² Te Jesús, ni ka'lan-ya jíín-de: Máá-rí kíu. Te kuni-ro máá Sé'e chaa kunchaa-ya íchi ndává'a Dios nuu ó fuerza-ya. Te ndii-ya íchi ándiví jíín vikó nu'un, áchí-ya. ⁶³ Yúan-na te máá sutu ñá'nu-ga-ún, ni ndátá-ni-de sa'ma-dé. Te ni ka'lan-de: Naún níni kúni so'o-yó ká'lan inga-de núsáá. ⁶⁴ Ni kajini-ro ná ndíva'a ká'lan-de. Ndasa kájani ini-ro. Achí sutu ñá'nu-ga-ún. Te taká chaa-ún, ni kánakuyndíi-de-ya ná kíu-ya. ⁶⁵ Te sava-de, ni kativí si'ví-de nuu-ya. Te ni kajasu-de nuu-ya. Te ni kaja'a-de jíkí núu-ya. Te káka'lan-de jíín-yá: Kani tu'un, áchí-de. Te chaa kájatíñu-ún, ni kastují-dé-ya jíín jíkí.

Já tú ní játu'un Pedro

⁶⁶ Te íchi chíi yuxé'é yúan kándii Pedro. Te iin ña'an játíñu nuu máá sutu ñá'nu-ga-ún, ni chaa-ña. ⁶⁷ Te ni jini-ña nüu Pedro kándii-de ndúvixi-de. Te ni ndakoto-ña nüu-dé. Te ni ka'lan-ña: Te róó, jíín Jesús nüu Nazaret jíka-ró vii, áchí-ña. ⁶⁸ Ko máá-de, tú ní játu'un-de. Tú jiní-ná, ni tú jíku'un iní-ná naún ká'lan-ní, áchí-de jíín-ña. Te ni kenda-de yuxé'é yataá vé'e-ún. Te ni kana-ni lí'lí. ⁶⁹ Te ña'an játíñu-ún, ni jini-ña nüu-dé inga jínu. Te ni ka'lan-ña jíín cháa ká'jin yúan. Chaa yá'a suni tá'an-de, áchí-ña. ⁷⁰ Ko máá-de, tú ní játu'un tuku-de. Te ni kunúu tuku. Te chaa ká'iin-ún, ni kaka'an tuku-de jíín Pedro: Jandáa ja súni tá'an-de kíu-ró, chi chaa galileo

kúu-ró. Te tu'un ká'qan-ro súan kuní koo, áchí-de. ⁷Ko máá-de, ni'in ni kaan ndiva'a-de: Tú jíni-ri chaa yá'a ja kákaqan-ro tú'un-de, áchí-de. ⁷Yúan-na te ni kana-ni li'li vuelta uu. Te Pedro, ni nuku'un ini-de taká tu'un ni kaan Jesús jíin-de núu: Onde ná té kana-ga li'li uu jínu, te ma kuátuu'un-ro rúu uni jínu, áchí-ya sáá. Te ni nakani ini-de siki tú'un-úu. Te ni nde'e-de.

Ja kuáqan Jesús nuu Pilato

15 Te janá'qan-úu, te taká sutu náu, jíin chaá ni kayii, jíin chaá káchaa tutu, jíin ndívi chaá junta, ni kaskétá'an-ni-de tu'un. Te ni kaju'ni-de Jesús kua'qan-de jíin-ya. Te ni kaja'a-de-ya núu Pilato. ²Te Pilato, ni jika tu'ún-de-ya: Máá-ró kúu Rey chaá judío náun, áchí-de. Te ni kan'ya: Káqan ndaqu'ro, áchí-ya jíin-de. ³Te sutu ná'uu-úu, ni'in ni kajikan-de kuachu sikuqan-ya. ⁴Te Pilato, ni jika tu'ún tuku-de-ya: Tú kaqan kutiro náun. Nde'e, ná kua'qu kuachu kájikan-de sikuqan-ro, áchí-de jíin-ya. ⁵Ko Jesús, tuká ni káqan kutiya. Te ni naa ini Pilato nde'é-de nuu-ya. ⁶Te ío costumbre Pilato ja kiví víkou-úu sía-de iin chaá yí'i vekaaa, nani chaá kákuu ini nayivi. ⁷Te ni io iin chaá náni-de Barrabás, kándee-de vekaaa jíin tá'an-de ja ni kandonda-de, ni kaja'ni-de ndiyi. ⁸Te ni chakoyo kua'a nayivi. Te ni kaka'qan-i jíin Pilato ná sá'a-de nátu'un ío costumbre-de. ⁹Te ni kaqan Pilato jíin-i: Kákuni-ro já sía-ri Rey chaá judío náun, áchí-de. ¹⁰Chi a ni jini-de ja ni kakukuásun ini sutu ná'uu-úu, te yuán ni

kaja'a-úu-ya nuu-de. ¹¹Chi sutu ná'uu, ni kaskkáqan-de nayivi kuá'uu ja Pilato val'a-ga ná sía-de Barrabás kiin. ¹²Te ni kaqan tuku Pilato: Ndasa kákuni-ro já sá'a-ri jíin chaá káskúnáni-ro Rey judío núsáá, áchí-de jíin-i. ¹³Te máá-i, ni kakana jaa tuku-i: Kata kaa-ní chaá jian jiká cruz, áchí-i. ¹⁴Ko Pilato, ni kaqan-de jíin-i: Naúu kuachu ni sá'a-de, áchí-de. Te máá-i, ví'í-gá ni kakana jaa-i: Kata kaa-ní-de ná kúu-de, áchí-i. ¹⁵Te Pilato, kuní-de ja ná kúsiu ini nayivi-úu. Te ni sía-de Barrabás kua'qan. Yúan-na te ni xndó'o-de-ya. Te ni jal'a-de-ya kuíta kaa-ya já ná kúu-ya.

Ja ní kasákátá soldado nuu-ya

¹⁶Yúan-na te soldado, ni kaki'li-de-ya kuá'uqan-de jíin-ya ini vele palacio. Te ni kakana xini tá'an-de ni kandutútú-de. ¹⁷Te ni kachu'un-de-ya fin sa'ma kuá'a tíndíí. Te ni katiini-de iin corona iñu. Te ni kachu'un-de xini-ya. ¹⁸Yúan-na te ni kaka'qan-de jíin-ya: Rey judío, tá ndii, áchí-de. ¹⁹Te ni kakuun-de yunu xini-ya. Te ni kativi siv'i-de nuu-ya. Te ni kajukuiñi jítfi-de nuu-ya, te ni kachiñu'uin-de-ya. ²⁰Te nuu ni ndili ni kasákátá-de nuu-ya, te ni katava-de sa'ma kuá'a tíndíí nú'un-ya-úu. Te ni kanachu'un-de-ya sá'ma máá-ya, te ni kakeni'in-de-ya káta kaa-de-ya. ²¹Te iin chaá náni-de Simón núu Cirene (táquAlejandro jíin Rufo kúu-de), ni jal'a-de vai-de ichi rancho. Te ni katetíñu-de chaa-úu kiin-de jíin-de kundiso-de cruz-ya. ²²Te kája'uqan-de jíin-ya onde nuu náni Gólgota, ja

kuní ka'an: yiki xiní. ²³Te ni kasáká núu-de vino jíín súsia ua. Te ni kaja'a-de nuu-yá ko'o-ya. Ko máá-yá, tú ni játá'ú-yá ko'o-ya.

Já ni kajata kaa-de-ya

²⁴Te ni kajata kaa-de-ya jiká cruz. Te ni kasaka-dé sa'ma-yá nuu tá'an-de. Te ni kásá'a-de apuesto siki, ndasa ni'lín, fin iin-de. ²⁵Te ka'iin ni kajata kaa-de-ya. ²⁶Te nuu tutú kuachi siki-yá yósos: Ya'á kúu Rey chaa judío, áchí. ²⁷Te ni kajata kaa-de uu ñakui'ná jíín-yá, iin ichi ndává'a-ya, te inga ichi ndávésé-yá. ²⁸Te ni skikuu tu'un ká'an tutu ii: Onde jíín cháa kándañáa ní kaškétá'an-de-ya, áchí. ²⁹Te ñayivi kája'a yúan, ni kaskuíkó-i xini-í. Te ni kaka'an ndiva'a-i jíín-yá: Jan jaan. Róó, ká'an-ro já stúncháa-ro vé'e ij Dios, te nuu uní kívi te ndukani-ró núu. ³⁰Vina te nama-ró máá-ró, te nuu-ró jiká cruz núsáá vii, áchí-i. ³¹Te suni súan ni kasákátá sutú ñá'nu-ún nuu-yá. Te kándatú'ún jíín cháa káchaa tutu: Sava ñayivi á ni kuu ni nama-de, ko ma kúu nama-de máá-de. ³²Cristo, Rey chaa Israel, ná núu-de jiká cruz vina, te ná kuní-yo, te ná kándíja-yó, áchí. Te chaa kándita kaa jíín-yá-ún, suni súan ni kaka'an ndiva'a-de jíín-yá. ³³Te nuu ni kuu kaxiuu, te ni kuxkí'ví níí núu níí'un onde ka'uní. ³⁴Te nuu ni kuu ka'uní, te ni ka'an jaa Jesús: Eloi, Eloi, lama sabactani, achí-ya. Ja kuní ka'an: Dios máá-ná, Dios máá-ná, naja ní xndóo-ní náá. ³⁵Te sava chaa ká'iin yúan, ni kajini so'o-de. Te ni kaka'an-de: Nde'é, chi kána-de xini Elías, áchí-de. ³⁶Te jínu iin

chaa ni jaa-de, te ni chíndájí-de kachí núu vinagre. Te ni chaa-de xiní fin yunu. Te ni ja'a-de nuu-yá ja kó'o-ya. Te ni ka'an-de: Ná ndé'ó nü chaq Elías xnúu-de chaa, áchí-de. ³⁷Ko máá Jesús, ni ka'an jaa-ya. Te ni ji'i-ya. ³⁸Yúan-na te sa'ma ndíta kaa iní ve'e ij, ni te'ndé uu onde nuu xiní te onde nuu já'a. ³⁹Te iin chaa capitán kándii-de nuu-yá. Te ni jini-de ja ní kana jaa-ya ní ji'i-ya. Te ni ka'an-de: Jandáa ja Sé'e Dios kúu chaa yá'a núu, áchí-de. ⁴⁰Te suni ká'iin sava ñasfí'i kández'é jíká-ña. Te yúan ká'iin Maríia ñuu Magdala, jíín Salomé, jíín Maríia náa José jíín Jacobo súchí. ⁴¹Chi onde ná kández-ya ñuu Galilea, te ña'an-ún, ni kandikin-ña-yá. Te ni kajatiñu-ña núu-yá. Te suni ió kua'a-gá-ña, ni kaja'an-ña jíín-yá ñuu Jerusalén. ⁴²Te ni ini kívi-ún. Te kásatú'a-de, chi yuchaan kúu kívi ndétatú. ⁴³Te José ñuu Arimatea, chaa kúñá'nu nuu junta kúu-de, te suni ñukuu iní-de ja kúu ñuu nuu tál'ú Dios tiñu, ni chaq-de. Te ni chundéé iní-de ni kívi-de nuu Pilato. Te ni jikan-de yiki kúñu Jesús. ⁴⁴Te Pilato, tú kándija-de ja á ni ji'i-ya. Te ni kana-de xini capitán. Te ni jiká tu'un-de chaa-ún nü a ni ji'i-ya. ⁴⁵Yúan-na te ni kundaq iní-de ja ní ka'an capitán-ún jíín-de. Te ni ja'a-de yiki kúñu-ya núu José. ⁴⁶Te José, ni jaan-de iin sa'ma kuítá. Te ni xnúu-de-ya. Te ni chisukun-dé-ya sa'ma-ún. Te ni chindee-de-ya iní ve'e añú ja ní jacha chii iin kava. Te ni stúu-dé iin yuu ní jasu-de yuvé'e añú-ún. ⁴⁷Te Maríia ñuu Magdala, jíín Maríia náa José, ni kajini-ña núu ní jakin-de-ya.

Ja ní nachakú Jesús

16 Te ní ini kiví ndéstatú-ún.
 Te María nūu Magdala, jíín Maríá náq Jacobo, jíín Salomé, ní kajaan-ña jí'o vixi kichí'i-ña-yá.
² Te jañá'an kiví fín semana, ja á ní kana ndikandii, ní jakoyo-ña nūu vé'e añú. ³ Te káka'an máá-ña: Ndénu ní'in-yo fín chaa chaxio yuu yúvé'e añú, áchí-ña. ⁴ Te ní kāndakoto-ña. Te ní kajini-ña já á ní kuxio yuu-ún kua'an. Te ká'nu xaan. ⁵ Te ní kívi koyo-ña iní ve'e añú-ún. Te ní kajini-ña fín chaa súchí, ní'un káni-dé fín sa'ma kuíjín, kánchaaq-de ichi ndává'a. Te ní kayu'ú-ña. ⁶ Te chaa-ún, ní ka'an-de jíín-ña: Ma yú'ú-ro. Kánandukú-ró Jesús nūu Nazaret I'a ni jí'lí jíká cruz. Túu-yá yá'a, chí a ní nachakú-ya. Yá'a ndé'lé-ró nú ní kajakin-de-ya. ⁷ Kuángoyo núsáá, te kachi-ro núu cháa káskuá'a jíín-yá, jíín núu Pedro, ja xná'an-ga-ya kí'in nūu Galilea vásá kí'in-ro. Yúan kuni-ro núu-yá, nátu'un ní ka'an-ya jíín-ró sáá, áchí-de jíín-ña. ⁸ Te máá-ña, kájinu-ña ní ndenda-ña vé'e añú. Chí káyú'ú-ña, te kákisi-i-ña. Te tú ni fín nūu ní kákachi-ña, chí káyú'ú-ña. ⁹ Te Jesús, a ní nachakú-ya máá jáná'an kiví fín semana. Te xnáñúú-gá ní ndenda ndijin-ya nūu María nūu Magdala. Ná'an-ún, ní yi'i usia tachí kíni-ña. Te ní kiñi'in-ya kuá'an. ¹⁰ Te ní kee-ña kuá'an-ña. Te ní kachi-ña núu cháa ní kajika jíín-yá, chí kándukuí'a ini-de te kández-e-de.

¹¹ Te súan ní kajini tu'un-de ja chakú-ya ní jini ña'an-ún nūu-yá. Ko tú ní kákandíja-de tu'un ká'an-ña. ¹² Te ní kuee-ga. Te inga modo ní nastá'an ndijin-ya máá-yá nūu úu-de kájika-de kua'an-de ichi rancho-de. ¹³ Te chaa-ún, ní kaja'an-de. Te ní kastu'ún-de nuu sáva-ga. Ko ni tú ní kákandíja ja káka'an-de.

Ja kuáno'on-yá andíví

¹⁴ Yúan-na te vásá ní nastá'an ndijin-ya máá-yá nūu máá uxí iin-de, káxiukú-de káyee-dé staa. Te ní kana jíín-yá nūu-dé, chí ndava iní añú-de, te tú ní kákandíja-de tu'un ní kaka'an ja ní kajini nūu-yá ja ní nachakú-ya. ¹⁵ Te ní ka'an-ya jíín-de: Kuá'án jíná'an-ró níí nuyívi, te kani-ró tú'un va'a-ri nūu táká ñayivi. ¹⁶ Chaa kándíja te kuanducha-dé, kaku-de. Ko chaa tú kándíja, ta'nú ndatú-de. ¹⁷ Te chaa kákandíja, sá'a-de tuní yá'a: Jíín sí'ví-rí kiñi'in-de tachí kíni kingoyo. Te ka'an-de inga yu'u jáá. ¹⁸ Kuanchaa-de koo, te nú ní jí'i-de veneno, te ma sá'a daño jíín-de. Te xndée-de nda'a-dé siki ñayivi kú'u, te nduvá'a-i, áchí-ya jíín-de. ¹⁹ Yúan-na te nūu ní ndí'i ní ka'an máá Jító'o-yo jíín-de jíná'an-de, te ní ndaa-ya kuáno'on-yá andíví. Te ní nungoo-ya íchi ndává'a Dios. ²⁰ Te máá-de, kája'an-de. Te ní kajani-de tu'un-ya táká lado. Te máá Jító'o-yo, ní chindéé ní chituu-ya-dé. Te jíín tuní ní kásá'a-de-ún ní stá'an-ya já ío ndaa táká tu'un yá'a. Amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN LUCAS

TU'UN VA'A NI CHAA SAN LUCAS

Síki tú'un ni chaa San Lucas

1 Kua'a cháa ni kachaa-de tu'un ná táká tiñu ni sá'a
Jesús ni kajini-yo. ²Te chaa ni kajini nuu-yá ná onde kivi ní kejá'yá, ni kajani-de tu'un-yá. Te ni kakastu'ún-de nuu-yo. ³Te náá, a ni nandúkú vñi-ná táká tu'un-yá, ná onde kivi ní kejá'a. Te jáni ini-ná ja súni íó va'a chaa kájí-ná tu'un yá'a nuu-ní, Teófilo máni, ⁴náv'a ná kuní-ní ja íó ndaaq táká tu'un ni skuá'a-ní.

Já ní ka'an ndajá'a Dios jíin Zacarías

⁵Te kivi ní kuu Herodes rey nuu Judea, ni jo iin sutu nání-de Zacarías ja ní chindéé tá'an-de jíin Abías. Te ñasí'i-de nání-ña Elisabet. Te onde chii Aarón vai tatq-ña. ⁶Te chaa ndaa ni kakuu ndendúú-de nuu Dios. Te ñukúún ní kástíkuu-de táká tu'un jíin tíñu tá'yá nuu-yo. ⁷Te tú se'e-de ní íó, chi Elisabet, ñia'an numá kúu-ña, te vina, a ni kayii-de. ⁸Yúan-na te ni jaq kivi ní käteta'an-i nuu Zacarías jíku-de jíin tíñu ja kúu-de sutu nuu Dios, ⁹nátu'un ni kasá'a máá sutu.

Te ja yúán ni kivi-de ini ve'e ij máá Jito'o-yo. Te ní ja'mu-de susia kutú. ¹⁰Te nini já'mu-de susia kutú, te ichi yatá vé'e ij, kájikan ta'u ñayivi kuá'a. ¹¹Te ni kenda iin ndajá'a máá Jito'o-yo núu-dé, kándii-ya íchi ndává'a altar nuu já'mu-de susia kutú. ¹²Te ni jini Zacarías nuu-yá, te ni yu'ú-de, te ni kisi-i-de. ¹³Ko máá ndajá'a-ún, ni ka'an-yá jíin-de: Zacarías, ma yú'ú-ro, chi ja ní jikan ta'u-ro a ni jini so'o Dios. Te ñasí'i-ro Elisabet, skáku-ña fín se'e yíi, te skúnání-ro Juan. ¹⁴Te kusíij xáan iní-ro. Te kusíij iní kua'a ñayivi jíin-i kivi káku-i. ¹⁵Te kuu-i iin chaa kúñánu nuu Dios. Te ma kó'o-i vino, ni ndixi. Te kukútú Espíritu Santo iní-i, vasa ñú'un-ga-i chii náq-i. ¹⁶Te kua'a cháa Israel ndió káva iní-de nuu Dios sá'a-i. ¹⁷Te kuxnúú-i jíin modo jíin fuerza Elías nuu l'a kii. Te táká tåa, ndundá'u iní-de se'e-de, te chaa ni'in ini, nakuandatu-de tu'un ndichí ká'an chaa ndaa, sá'a-i. Te sátu'a-i ñayivi kóo tu'a ja cháa máá Jito'o-yo. Achí-yá jíin-de. ¹⁸Te ni ka'an Zacarías jíin ndajá'a-ún: Ndasa kuní-ná te nú jandáa kúu, chi chaa ni yii kúu-ná, te ñasí'i-ná, suni

a ní yii-ña, áchí-de. ¹⁹Te ni ka'an ndajá'a-yá: Máá-rí kúu Gabriel, ja kándii-ri nuu Dios. Te ni tájí-yá ruu, vai ka'an-ri jíín-ró, te kachi-ri tu'un va'a yá'a nuu-ro. ²⁰Vina te kuñí'ín-ro, te mä kúu ka'an-ro ondé kivi skíkuu tu'un yá'a, chi tú ní kándija-ró tú'un ni ka'an-ri, te tu'un skíkuu ná'ín kúu, ná jáa kivi, áchí-ya jíín-de. ²¹Te ñayivi-ún, káindatu-i Zacarías. Te kájani iní-i naún tá'an-de ja ní kuná'án kández-de iní ve'e ii. ²²Yúan-na te ni ndenda-de, te tuká ní kúu ka'an-de jíín-i. Te ni kajukú'un iní-i ja iní ve'e ii-ún ni jini-de iin ja Dios ni skóto-ya-dé. Te máá seña-na ni sá'a-de nuu-í, chi a ni kuñí'ín-de. ²³Te nuu ní jínu tiñu ndiso-de, te kuano'on-dé ve'e-de. ²⁴Yúan-na te ni kuu yakü kivi. Te ñasí'i-de Elisabet, ni ni'lín sé'e-ña. Te ni chisa'l-ña máá-ña ú'un yoo. Te ni ka'an-ña: ²⁵Súan ni sá'a máá Jito'o-yo jíín-rí ja ní jini-ya núu-rí. Te vina tuká kúka nuu-rí nuu táká ñayivi. Achí-ña.

Ja ní ka'an Gabriel jíín María

²⁶Te nuu iñú yoo, te ni tájí Dios ndajá'a Gabriel, ni ja'an-ya fin nuu nání Nazaret, ndañúu Galilea. ²⁷Ni ja'an-ya núu fin ña'an jáá, já á yani tanda'a-ña jíín fin chaa nání José. Te onde chii David vai tata-de. Te ña'an jáá-ún nání-ña María. ²⁸Te ni jaq ndajá'a-yá nuu kánchaq-ña yúan. Te ni ka'an-ya jíín-ña: Taá ndii, ta'u-ro kúu, chi máá Jito'o-yo jíka-ya jíín-ró. Te xáán ndatu kéndoo-ro vásá táká ña'an. Achí-ya. ²⁹Te máá-ña, ni jini-ña núu-yá. Te ni kuñáa iní-ña já súan ni ka'an-ya. Te jáni iní-ña naún tu'un

kúu ja ní ka'an-ya-ún. ³⁰Yúan-na te ni ka'an ndajá'a-yá jíín-ña: María, mä yú'ú-ro, chi ni kusii iní Dios jíín-ró. ³¹Vina te juku'un se'e-ró, te skáku-ro fin se'e yíí. Te skúnání-ró-i Jesús. ³²Kuñá'nu súchí-ún. Te kunání-i Se'e I'a kúñá'nu xaan. Te máá Tatá Dios kuq'a-yá mesa táq-i David nuu-í. ³³Te tá'u-i tiñu iní ve'e Jacob níi káni. Te kivi tá'u-i tiñu-ún, mä ndí'i kuti. Achí-ya. ³⁴Yúan-na te ni ka'an María jíín ndajá'a-yá: Ndasa koo Táta, chi tú yii-ná ío, áchí-ña. ³⁵Te ni kachi ndajá'a-yá jíín-ña: Máá Espíritu Santo kii siki-ro, te fuerza máá I'q kúñá'nu xaan sá'a kati sikf-ro. Yuán máá súchí ij káku-ún, kunání-i Se'e Dios. ³⁶Te kástu'lún-rí nuu-ro, já tá'an-ró Elisabet, suni a ni ni'lín sé'e-ña vína vasa a ni yii-ña. Te vina ío iñu yoo já tuká nání-ña ñá'an numá. ³⁷Chi taká ja kuní Dios, te kuu sá'a-ya, áchí ndajá'a-yá ³⁸yúan-na te ni ka'an María: Kuu, chi játíñu-ná nuu máá Tatá Dios, te súan ná koo nátu'un ni ka'an-ní núsáá, áchí-ña. Te máá ndajá'a-ún, kua'an-ya.

Ja ní jaq María nuu Elisabet

³⁹Te ni kuu kivi. Te ni ndukuiñi María, ni kaa-ña fin yuku kuá'an-ña, ni jaq-ña fin nuu nání Judá. ⁴⁰Te ni kivi-ña iní ve'e Zacarías. Te ni ka'an-ña jíín Elisabet. ⁴¹Te nuu ní jini so'o Elisabet tu'un ni ka'an María jíín-ña, te súchí lúlí-ún ni tuñu-ni-i chii-ña. Te ni chítu ndíi Elisabet jíín Espíritu Santo. ⁴²Te ni ka'an jaa-ña: Xáán ndatu kúu-ro núu táká ña'an. Te suni xáán ndatu kúu súchí nú'un chii-ro. ⁴³Te naún ña'an kúu ruu ja ní chaq náa máá Jito'o-ri

nuu-rí. ⁴⁴Chi ja ní jini so'o-ri tu'un ni ka'an-ro jíin-rí, te suchí ní'l'un chii-ri yá'a, ni tuñu-ni-i ja kúsii iní-i. ⁴⁵Xáán ndatu kúu ña'an ní kandíja-ún, chi táká tu'un ni keyu'u máá Tatá Dios, skíkuu ná'lín jíin-ña, áchí Elisabet. ⁴⁶Yúan-na te ni ka'an María: Kúu iní-ri ja ná ndúñá'nú máá Tatá Dios. ⁴⁷Te kúsii iní-ri jíin Dios ja náma-ya rúu. ⁴⁸Chi ni jini-ya já kúka nuu iní ña'an játíñu nuu-yá níú. Ko onde vina te ka'an táká ñayiví jíin-rí ja xáán ndatu-ri. ⁴⁹Chi I'a tíin ndí'i fuerza, ni sá'a-ya tíñu ná'nú jíin-rí, te sí'ví fí ñával'a-ya. ⁵⁰Te níí káni kúndá'ú iní-ya táká ñayiví kájandatu nuu-yá. ⁵¹Ni sá'a-ya tíñu ná'nú jíin ndá'a-yá. Te ni skúnu-ya cháa vixi kája'an-de, onde jíin táká ja kájani sáni iní-de. ⁵²Te ni chaxio-ya cháa kákuñá'nú nuu mesa-de. Ko chaa kákundá'ú, ni nasáñá'nú-ya-dé. ⁵³Te nuu cháa kájí'i sokó, ni ja'a-ya já kée vá'a-de. Ko chaa kúká, ni kiñi'in sáni-ya-dé kája'an-de. ⁵⁴Te ni chindéé ní chituu-ya mozo-ya ñayiví Israel, chi nukú'un iní-ya já ní kundá'ú iní-ya-í. ⁵⁵Chi ni ka'an-ya jíin ndíyí tág-yo jíná'an-de, ja níí káni kundá'ú iní-ya Abraham jíin táká tata-de, áchí María. ⁵⁶Te ni kanchaa María jíin-ña nátu'un uni yoo. Yúan-na te kuano'on-ña ve'e-ña.

Kíví ní kaku Juan, chaa skuánducha

⁵⁷Te Elisabet ni jaa kíví skáku-ña sé'e-ña. Te ni skáku-ña fin se'e yíí. ⁵⁸Te ni kajini tu'un tá'an-ña jíin ñayiví káxiukú yáni, ja Dios xaen ní kundá'ú iní-ya-ñá. Te kákusii iní-i jíin-ña. ⁵⁹Yúan-na te nuu uná kíví, te ni chakoyo-de ja xití ndúu

suchí yíkín-ún. Te skúnání-de-i sí'ví tág-i Zacarías níú. ⁶⁰Ko ni ka'an náa-i: Ma kúu, chi Juan kunání-i, áchí-ña. ⁶¹Te ni kaka'an-de jíin-ña: Naja. Te tú ni iin tá'an-ró nání súan, áchí-de. ⁶²Yúan-na te jíin seña kájika tu'un-de tág-i ndasa kuní-de kunání-i. ⁶³Te ni jikan máá-de iin tutu. Te yúan ni chaa-de: Juan kunání-i, áchí. Te táká ñayiví-ún ni kanaa iní kánde'é-i. ⁶⁴Te ni nanuña-ni yu'u-dé. Te ni nduvitá-ni yáa-dé. Te ni naka'an-ni-de ni nakana jaa-de Dios. ⁶⁵Te táká ñayiví kákuu tá'an-de, ni kayu'ú-i. Te ni jicha táká tu'un yá'a kua'an níí yúku ndáñúu Judea. ⁶⁶Te taká ja ní kajini so'o tu'un-ún, ni kañu'un-ni iní máá. Te káka'an: Ndasa koo suchí yá'a núsáá, chi máá Tatá Dios ndíto-ya-í, áchí. ⁶⁷Yúan-na te tág-i Zacarías, ni chítú ndíi-dé jíin Espíritu Santo. Te ni jani-de tu'un: ⁶⁸Ná nákana jaa-yó máá Tatá Dios ñayiví Israel, chi ni kindelé-yá ñayiví-yá. Te ni nama-ya-í. ⁶⁹Te onde iní ve'e mozo-ya David, ni jani-ya fin chaa kúñá'nú nama yóó. ⁷⁰Nátu'un ni kaka'an chaa ndoo ni kajani tu'un-ya ní kikoyo-de onde xnáñúu, ⁷¹ja náma-ya yóó iní nda'a cháa kájito u'u yóó jíin núu já kákiti iní kájito yóó. ⁷²Chi kúndá'ú iní-ya tág-yo. Te nukú'un iní-ya tú'un ij ní keyu'u-ya. ⁷³Tu'un-ún ni chísó tú'un téyí-yá nuu Abraham, ja kuá'a-ya núu-yo. ⁷⁴Já náma-ya yóó nuu cháa kájito u'u yóó. Te ma yú'ú-ga-yo, kuatíñu-yó núu-yá. ⁷⁵Jíin tíñu ndoo jíin tíñu ndaa táká kivi kúchaku-yo. ⁷⁶Te róo suchí lúlí, kunání-ró cháa jáni tu'un I'a kúñá'nú xaen, chi kuxnúu-ró kí'in-ro

íchi nūu máá Jito'o-yo náva'a sátua-ró íchi-yá. ⁷⁷Te kastuú'ún-ro nūu ñayiví máá-yá ja náma-ya-í, jíin já kóo tuká'nu ini nuu táká kuachi-i. ⁷⁸Chi xaqan kúndá'ú ini Dios yóó. Ja yúán kúndijin nuu-yo sá'a I'a ná'u. ⁷⁹Náva'a kundijin nuu já ká*l*in ñuñáa jíin nūu já kákuní naa. Yúan-na te kuu kaka-yó íchi va'a, jíin íchi túu tundó'o, sá'a-ya, áchí-de. ⁸⁰Te suchí lúlí-ún, nija'nú ndéé-i, te nij yija ini-i. Te nij kanchaa*q*-i onde nuu ñú'un té'é onde kívi ní stá'an ndijin-i máá-i nuu ñayiví Israel.

Kívi ní kaku Jesucristo

2 Te nij kuu yaku kívi. Te Augusto César, nij jachq-de tuu'un ja táká ñayiví ndútutú xiní-i jíná'an-i. ²Ya'á kúu ja ní ndututú nūu xiní-í. Te Cirenio nij kuu-de gobernador ñuu Siria. ³Te taká ñayiví-ún, kája'q-i ndita'qan ñuu-i ja nákua'-i xini*l*-í. ⁴Te ja yúán ní kenda José ini ñuu Nazaret, ndañúu Galilea. Te nij kaa-de kua'q-de ñuu Judea. Te nij kívi-de ñuu David ja nání Belén. Chi tá'an ini ve'e David kúu-de. ⁵Náva'a nakua'-de xini*l*-dé jíin ñásí'i-de María, chi a yani tanda'a-ná jíin-de, te ñú'un se'e-ña. ⁶Te nini ká*l*in-de yúan, te nij ini kívi skáku-ña-í. ⁷Te nij skáku-ña sé'e yíi núú-ña. Te nij chisúkun-ña-í, te nij jakq-ña-í ini nundóó kíti, chi tuká núña mesón. ⁸Te suni ñuu yúan íó chaa kándito ñúú-de ril-de. ⁹Te yúan nij kii iin ndajá'a máá Tatá Dios nuu-dé. Te káyu'u xaqan-dé. ¹⁰Te nij ka'an máá ndajá'a-yá jíin-de: Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chi vai-ri kástuú'ún-rí iin tuu'un vaq'a nuu-ro,

te kusíi ini taká ñayiví sá'a. ¹¹Chi vina onde ini ñuu David nij kaku iin I'a nama róó. Cristo máá Jito'o-yo kúu-ya. ¹²Te kuniq-ro já súan íó, chi nani*l*in-ro súchí yíkín-ún yísúkun-í sa'ma te kátuu-í ini iin nundóó kíti. Achí-ya. ¹³Te sanaa-ní te nij kenda iin tiku'ní andíví, ká*l*in kua'q-ya jíin ndajá'a-yá-ún, kánakana jaa-ya Dios, te káka'q-an-ya: ¹⁴Ná nákana jaa-yó Dios onde andíví. Te ná ndundéé ini taká ñayiví ini ñuyiví yá'a, sá'a Dios ja kúsíi ini-ya jíin-i, áchí. ¹⁵Yúan-na te ndajá'a-yá-ún, nij xndóo-ya-dé te káno'ón-ya ándíví. Te máá cháa ndító-tí, káka'q-an-de: Ná kí'on onde Belén te kuni-yo naún ní kuu. Chi súan nij kastuú'ún máá Tatá Dios nuu-yo. Achí-de. ¹⁶Te yachi kája'q-an-de. Te nij kajini-de nuu María jíin José, jíin nūu súchí yíkín-ún kátuu-í ini nundóó kíti. ¹⁷Te súan nij kajini-de nuu-i. Te nij kajachq-de tuu'un ndasa nij kajini-de siki súchí yíkín-ún. ¹⁸Te nij kanaa ini taká ñayiví ní kajini so'o-i tuu'un káka'qan chaa kándito ril. ¹⁹Ko María nij chiva'q-a-ña táká tuu'un yá'a. Te náxndáa-ña túu'un-ún ini añú-ña. ²⁰Te nij kanaxíó káva chaa kándito ril, káno'ón-de, kánakana jaa-de Dios. Chi nij kajini-de ja íó ndaa taká tuu'un nij kajini so'o-de, nátu'un nij ka'an ndajá'a-yá jíin-de.

Já ní stá'an-de-i nuu máá Dios ini ve'e ii

²¹Te nij kuu unq kívi. Te nij xití ndúu suchí yíkín-ún. Te nij káskúnání-de-i Jesús, chi sf'ví-ún nij ka'an ndajá'a-yá ná té júku'un-ga-i núú. ²²Yúan-na te nij ini kívi ndúndo-ña, nátu'un ká'an ley

Moisés. Te ní kajanchaka-de-i nuu Jerusalén náva'a stá'qan-de-i nuu máá Tatá Dios. ²³Chi yóso nuu tutú máá Tatá Dios: Táká suchí yíí káku nuu, suchí-ún, ná kúña ii-í nuu máá Tatá Dios, achí. ²⁴Te suni soko-dé uu lfví, xí úu paloma, náty'un ká'an ley máá Tatá Dios. ²⁵Te yúan ío ii chaa nuu Jerusalén, nání-de Simeón. Te chaa ndaa, chaa ndoo kúu-de, te ñukuu iní-de chaa I'a ka'an tu'un ndéé jíin ñayivi Israel. Te Espíritu Santo jíka-ya jíin-de. ²⁶Chi a ní kastu'ún Espíritu Santo nuu-dé ja má kúu kuti-dé te nü tú kuni-de nuu Cristo máá Tatá Dios xna'an-ga. ²⁷Te ní chaa-de iní ve'e ii, ní sá'a Espíritu Santo. Yúan-na te tåa suchí lúlí Jesús, ní kåskívi-de-i iní ve'e ii, ja sá'a-de jíin-i nátu'un ká'an ley. ²⁸Te Simeón, ní junu nchaq-de-i. Te ní nakana jaa-de Dios. Te ní ka'an-de: ²⁹Aj Tátá, sía-ní mozo-ní ná kí'in-de, náty'un ní ka'an-ní, chi ní kuva'a iní-ná vina. ³⁰Chi ní jini jíin nuu-ná ja náma-ní yóó. ³¹Chi yuán ní sátu'a-ní jíto nuu táká ñayivi, ³²náva'a ná kúndijin nuu ñayivi síin nación, te nduñá'nú ñayivi máá-ní Israel, sá'a-ní. Achí-de. ³³Te José jíin náq-i, kánaa iní-de kájini so'o-de tu'un-i ndasa ká'an chaa-ún. ³⁴Te ní jikan ta'u Simeón ja'a-dé jíná'an-de. Te ní ka'an-de jíin náq-i María: Suchí yá'a vại-i ja nduá te ndonda kua'a ñayivi Israel sá'a-i. Te státá'an ñayivi já sikí-í. ³⁵Náva'a ná kénda ndijin ndasa kájani iní kua'a ñayivi. Te ii yuchi kuiso iní aňú-ro. Achí-de. ³⁶Te suni kández Ana yúan, ná'an jáni tu'un Dios kúu-ña, se'e Fanuel

tata Aser kúu-ña. Te a ní yii-ña chi onde ná jáá-ña te ní kanchaq-ña jíin yíí-ña usia kuiq. ³⁷Te ní kendoo ndá'ú-ña onde ni jínu-ña kúun xíko kuun kuiá-ña. Te tú kúxio-ña iní ve'e ii, chi sua játíñu-ña ndúu nuu. Te ndichaq iní-ña. Te jikán ta'u-ña. ³⁸Te suni hora-ún ní chaq-ña, ní nakana jaa-ña Dios. Te ní ka'an-ña tú'un suchí yíkín-ún nuu táká ñayivi káñukuu iní-i kenda ii chaa nama-de nuu Jerusalén. ³⁹Te ní kuu ní skíkuu-de táká tiñu ká'an ley máá Tatá Dios. Te káno'on-de nuu-de Nazaret ndañúu Galilea. ⁴⁰Te suchí lúlí-ún, ní ja'nu ndéé-i, te ní yija-i, te ní kundichí xáan-i, te ní kusíi iní Dios jíin-i.

Já ní kívi ndúu Suchí Jesú斯 iní nuu Jerusalén

⁴¹Te ndita'an kuiq kája'an tåa-i nuu Jerusalén, ja ndé'é-de viko Pascua yúan. ⁴²Te nuu ní kuu uxí uu kuiq-i, te ní kåkaa tåa-i kája'an-de nuu Jerusalén, náty'un kásá'a máá-de kívi víko-ún. ⁴³Te ní jínu kívi víko-ún, te káno'on-de. Te suchí lúlí Jesú斯 ní kendoo-i iní nuu Jerusalén, ni tú ní kájini tåa-i náq-i. ⁴⁴Te kájani iní-de ja ndé kández nduú-i ma'ñú ñayivi káno'on ichi-ún. Te ní kajika-de ii kívi ncháka, te vásá ní kanandukú-de-i ma'ñú táká tá'an-de. ⁴⁵Ko tú ní kánani'in-dé-i, te ní kanaxíó káva-de káno'on-de nuu Jerusalén, kuñandukú-de-i. ⁴⁶Te onde nuu uní kívi te vásá ní kanani'in-dé-i iní ve'e ii, kánchaaq-i ma'ñú cháa kákuu maestro, jíni ná'ín-i, te xndichí-i-de. ⁴⁷Te táká ja kájini so'o tu'un ká'an-i-ún, ní kánaa iní

kánde'é núu-í ja bueno ndito xini-í, te va'a xndió káni-i tu'un. ⁴⁸Te nuu ní kajini-de nuu-í, te ni kanaa iní-de kánde'é-de. Te ni ka'an náa-í jíin-i: Hijo, naja sá'a-ró súan jíin-rí, chi táq-ro jíin rúu, kánandukú xáan-rí róo te kánduku'í a iní-ri, áchí-ña. ⁴⁹Yúan-na te ni kachí-i jíin-ña: Naún ní kuu, náa. Naja kánandukú-ní náá. Tú kájini-ní ja jínu ñú'ún kúkuu-ná jíin tíñu Táq-ná náún. Achí-i. ⁵⁰Ko máá-ña, tú ní kájukú'un iní-ña tú'un ni ka'an-i jíin-ña. ⁵¹Te ni nuu-i kuano'on-í jíin-de jín'an-de. Te ni naja-a-i nuu Nazaret, jándatu-i nuu-dé. Te náa-i ni chiva'a va'a-ña táká tu'un yá'a iní añú-ña. ⁵²Te Jesús, ni ja'nu-ga-i, te ni kundichí-ga-i. Te Dios jíin táká ñayivi, ni kakušíi-gá iní jíin-i.

Juan, chaa skuánducha

3 Te nuu xiál'un kuiá ja tá'ú tíñu chaa Tíberio César, te Poncio Pilato kúu-de gobernador ñuu Judea. Te Herodes tá'ú-de tiñu ñuu Galilea. Te ñani-de Felipe tá'ú tíñu ñuu Iturea ndañúu Traconite. Te Lisanias tá'ú tíñu-de ñuu Abilinia. ²Te sutu ñá'lnu kákuu Anás jíin Caifás, te ni chaa tu'un máá Tatá Dios nuu Juan, se'e Zácarías kánchaa-de nuu ñú'un té'é. ³Te ni kii-de ni jíkó núu-de níi núu Jordán. Te jáni-de tu'un jánducha, jíin tú'un nakani iní náva'a sá'a Dios tu'ká'nu iní nuu kuáchi. ⁴Te súan ni chaa Isaías tutu, chi chaa jáni tu'un Dios ni kuu-de sáa: Hin ndajá'a, kana jaa-de onde nuu ñú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máá Jito'o-yo, te sándoo-ró íchi-yá. ⁵Táká yi'ndi nachítú. Te nuu táká yuku jíin

tínduu. Te ndundóó íchi yákuá. Te íchi ndáí ndulii. ⁶Te táká ñayivi, kuni-i ja Dios nama-ya-í. Achí. ⁷Te ni kenda koyo kua'a ñayivi núu-dé ja skuánducha-dé-i. Te ni ka'an-de jíin-i: Se'e koo kákuu-ró. Ndéja ní kastu'ún núu-ro já kúnu-ró koto-ró juicio cha. ⁸Núsáá te sá'a-ró tíñu siki já a ni nakani iní-ro-ún. Te ma kékjalá-ró káni iní-ro: Abraham kúu tása-ri, achí-ro. Chi ká'an-ri jíin-ro ja kúu-ni sá'a Dios ja táká yuú yá'a nduu se'e Abraham. ⁹Te vina a kátúu tú'a hacha ja xiti yúnu onde yo'o. Te táká yunu já tú kúun nde'e vá'a xini, xiti te kiví nuu ñú'un. Achí-de. ¹⁰Te ñayivi kuá'a-ún, ni kajika tu'ún-i-de: Te ndasa sá'a-ná núsáá, áchí-i. ¹¹Te ni ka'an-de: Ja ñáva'a uu su'nú, ná kuá'a nuu já tú ñáva'a kuti. Te ja ñáva'a ja kée, suni súan ná sá'a, áchí-de jíin-i. ¹²Te suni ni chakoyu yaku chaa xíní já kuánducha-dé. Te ni kaka'an-de jíin Juan: Maestro, te náá, naún sá'a-ná, áchí-de. ¹³Te ni ka'an-de jíin: Ma skáa-ró kakán-ro ndasa ni ta'u tíñu nuu-ro, áchí-de. ¹⁴Te suni yaku soldado, ni kajika tu'ún yúan-de: Te náá, ndasa sá'a-ná jín'an-ná, áchí. Te ni ka'an-de jíin: Ma kuánchaa-ro ndatíñu tá'an-ró, ni ma sátu'ún-ró, te koo sihi-ní iní-ro jíin yá'u-ró. ¹⁵Te kájani iní taká chaa siki Juan ja sánaa te kúu-de Cristo xí túu, chi ñayivi-ún, káindatu-i cha-ya. ¹⁶Te ni ka'an Juan: Ruu, chi jíin ndúcha skuánducha ndíja-ri róo. Ko vai iin I'a kúñá'nú-ga vásá rúu, ja tú kúñá'nú-ri ndají-rí nii yí'i ndijan-yá. Máá-yá, chi jíin Espíritu Santo skuánducha-yá róo jíin ñú'un. ¹⁷Te tífí-ya pala chíxí'lú trigo.

Te nasándoov va'a-ya era-ya. Te nastútú-yá trigo ndívi iní yaka-ya. Te ka'mu-ya paja nuuñ níun ja mándá'va kuti-gá. ¹⁸Te kua'a-gá tu'un ni ka'an xaan-dé nuuñ náyivi-ún. Chi súan ni jani-de tu'un va'a-ya níuñ-í. ¹⁹Te suni ni ka'an xaan-dé nuuñ Herodes, chaa tá'u tíñu-ún. Chi chaa-ún, ni jaka-de Herodías, násí'í nani-de Felipe. Te kua'a-gá tiñu náá súan ni sá'a Herodes. ²⁰Te ja ví'i-gá ni sá'a-de kúu ja ní chindee-de Juan vekaa.

Já ní janducha Jesús ni sá'a Juan

²¹Te nuuñ ní ndí'i ni kajanducha náyivi, te suni ni janducha Jesús. Te nini jikán ta'p-yá, te ni nuña-ni andíví. ²²Te nátu'un forma paloma ni jungava Espíritu Santo siki-yá. Te ichi ándíví ní kenda iin tu'un ni ka'an: Máá-ró kúu Se'e-ri te kúndá'lú iní-ri róó. Te kúsii iní-ri jíin-ró. Achí.

Lista ndasa vai tata Jesucristo

²³Te ná ni kejá'á Jesús stá'an-ya tú'un, ío-ya okó uxí kuiá. Te kájani iní náyivi já sé'e José kúu-ya. Te táchá José ni kuu Elí, ²⁴ja kúu se'e Matat, se'e Leví, se'e Melqui, se'e Jana, se'e José, ²⁵ja kúu se'e Matatías, se'e Amós, se'e Nahum, se'e Esli, se'e Nagai, ²⁶ja kúu se'e Maat, se'e Matatías, se'e Semei, se'e José, se'e Judá, ²⁷ja kúu se'e Joana, se'e Resa, se'e Zorobabel, se'e Salatiel, se'e Neri, ²⁸ja kúu se'e Melqui, se'e Adi, se'e Cosam, se'e Elmodam, se'e Er, ²⁹ja kúu se'e Josué, se'e Eliezer, se'e Jorim, se'e Matat, ³⁰ja kúu se'e Leví, se'e Simeón, se'e Judá, se'e José, se'e Jonán, se'e Eliaquim, ³¹ja

kúu se'e Melea, se'e Mainán, se'e Matata, se'e Natán, ³²ja kúu se'e David, se'e Isaí, se'e Obed, se'e Booz, se'e Salmón, se'e Naasón, ³³ja kúu se'e Aminadab, se'e Aram, se'e Esrom, se'e Fares, se'e Judá, ³⁴ja kúu se'e Jacob, se'e Isaac, se'e Abraham, se'e Taré, se'e Nacor, ³⁵ja kúu se'e Serug, se'e Ragau, se'e Peleg, se'e Heber, se'e Sala, ³⁶ja kúu se'e Cainán, se'e Arfaxad, se'e Sem, se'e Noé, se'e Lamec, ³⁷ja kúu se'e Matusalén, se'e Enoc, se'e Jared, se'e Mahalaleel, se'e Cainán, ³⁸ja kúu se'e Enós, se'e Set, se'e Adán, se'e Dios.

Siki já ní jito nchaq tá'an kui'ná jíin-yá

4 Te Jesús, ni chítú ndíi-yá jíin Espíritu Santo. Te ni ndenda-ya yúcha Jordán kua'an-ya. Te ni jaa-ya ondé nuuñ níun té'é ní sá'a Espíritu Santo. ²Te yúan ni kanchaqa-ya úu xiko kívi. Te ni jito nchaq tá'an kui'ná jíin-yá. Te táká kívi-ún, tú ní yée kúti-yá, chi onde ni ja'a kívi, te vásá ni jíli-ya sóko. ³Yúan-na te ni kachi kui'ná-ún jíin-yá: Nú Se'e Dios kúu-ró, ka'an jíin yúu yá'a ná ndúu staq, áchí. ⁴Te Jesús ni ka'an-ya jíin: Yoso núu tutú: Nasu máni máá stáá kée cháa te kuchaku-de, chi sua jíin tú'un Dios, áchí-ya. ⁵Te ni jaka kui'ná-ún-ya kuá'an jíin-yá xiní fin yuku súkún. Te iin núnúu-ni te ni stá'an-ni táká nuuñ níi náyivi núu-ya. ⁶Te ni kachi kui'ná-ún jíin-yá: Kua'a-ri táká nuuñ luu yá'a nuu-ro te tá'u tíñu-ró núu. Chi máá-rí tíñu ndí'i, te ndé nuuñ kuní-ri, te kuu kua'a-ri. ⁷Núsáá te nú chiñú'lún-ró rúu, te kua'a-ri

táká ñuu yá'a nuu-ro. Achí. ⁸Te ni ka'an Jesús: Satanás, kuxio kuá'án, chi yóso núu tutú: Chiñú'ún-ro máá Tatá Dios máá-ro, te nuu máá fiin-ni-yá kuátíñu-ro, áchí. Achí-ya. ⁹Te kua'an tuku jiín-yá ñuu Jerusalén. Te yúan ni kaa jiín-yá xini torre ve'e ij. Te ni ka'an jiín-yá: Te nú Se'e Dios kúu-ro, te súngava-ro máá-ro yá'a te onde nuu ñú'un, ¹⁰chi yóso núu tutú: Tájí-yá ndajá'l-a-yá kii te koto-yá róó. ¹¹Kunu nchaaq-ya róó náva'a tú stuji'-ro já'l-a-ro núu yúu, áchí. Achí kui'nq. ¹²Te ni ka'an Jesús: A yóso núu tutú: Ma kóto nchaaq-ro máá Tatá-ro Dios, áchí-ya jiín kui'nq-ún. ¹³Te ni ndil'i ni jito nchaaq kui'nq-ún-ya. Te ni kuxio núu-ni kua'an.

Já ni kaské'ichi-i-ya iní ñuu Nazaret

¹⁴Te jiín fuerza Espíritu kuano'on Jesús ñuu Galilea. Te ni jicha tu'un-ya níi ndáñuu yani yúan. ¹⁵Te ni stá'án-ya tú'un iní ve'e sinagoga ñayívi yúan. Te ni kánakana jaa ndil'i-ya. ¹⁶Te ni jaa-ya ñuu Nazaret, nuu ni ja'nú-ya. Te ni kívi-ya iní ve'e sinagoga nátu'un sá'a-ya táká kívi ndétatú. Te ni ndukuiñi-ya ní ka'u-ya fiin tutú. ¹⁷Te yúan fó tutú Isaías chaa ni jani tu'un Dios onde sáá. Te ni kaja'a-de nuu Jesús. Te ni janu-ya tutú-ún. Te ni jini-ya fiin nuu yóso, te ni ka'u-ya: ¹⁸Espíritu máá Tatá Dios jíka-ya jiín-rí, chi ni tetá'an-ya rúu náva'a kani-ri tu'un va'a nuu ñayívi ndá'ú. Te ni tájí-yá ruu vaj-ri náva'a sá'a-ri tana ñayívi kákukui'a ini, te kastu'ún-rí nuu ñayívi káindasu koo libre-i. Te táká ñayívi kuáá, ndundijin nuu-í, te nama-ri ñayívi

ní katuji. ¹⁹Te náva'a kani-ri tu'un siki kuiá játa'an iní máá Tatá Dios, áchí-ya. ²⁰Te ni nañuu-yá tutu-ún. Te ni nakua'a-ya núu cháa játíñu. Te ni nungoo-ya. Te táká chaa ká'ljin iní ve'e sinagoga, kández'é vá'a-de nuu-ya. ²¹Yúan-na te ni ka'an-ya jiín-de: Vina a ni kajini so'o-ro já ní skíkuu tu'un ká'án tutu ij yá'a, áchí-ya. ²²Te ndivii-dé ni kakalán va'a-de tu'un-ya. Te kánaa iní-de kández'é-de nuu-ya ja lúu ká'án-ya. Te ni kakalán-de: Á nasu sé'e José kúu chaa yá'a. Achí-de. ²³Te ni ka'an-ya jiín-de: Jáni iní-ri ja sánaa te ka'án-ro tú'un yátá yá'a jiín-rí: Chaa táná, sá'a tana máá-ro, te táká tiñu ni kajini tu'un-ri ni sá'a-ro ñuu Capernaum, suni súan ná sá'a-ro ñuu-ro yá'a vii, achí-ro. ²⁴Te ni ka'án-ga-ya: Jandáa ká'án-ri jiín-ro, ja ñayívi máá ñuu chaa jáni tu'un Dios, máá-i kúu ja tú kájatá'ú-i-de. ²⁵Jandáa ká'án-ri jiín-ro, ja ni io kua'a ñá'an ní kendoo ndá'ú ñuu Israel kívi ní chakü Elías, te kívi-ún ni ndasu andíví uní kuiá inú yoo. Te ni io iin tama xáan níi-ni ñuu-ún. ²⁶Ko tú ní tájí-yá Elías ki'in-de nuu ni iin ña'an-ún, chi máá-ni onde ñuu Sarepta ndañuu Sidón ni ja'an-de nuu fiin ña'an ní kendoo ndá'ú. ²⁷Te iní ñuu Israel, suni ni io kua'a cháa ni kate'yú ndil'i-ya, kívi ní chakü Eliseo, chaa ni jani tu'un Dios. Ko tú ni iin chaa-ún ní ndúndoo, chi máá-ni Naamán, chaa ñuu Siria. Achí-ya. ²⁸Yúan-na te táká chaa ká'ljin iní ve'e sinagoga, ni kakiti iní-de ja ní kajini so'o-de tu'un ká'án-ya. ²⁹Te ni kandonda-de siki-ya ni kakiñi'in-de-ya yatá ñuu-ún, te kua'an-de jiín-yá xini

yúku nūu kándii ñuu-de. Te yúan súngava-de-yá kákuní-de. ³⁰Ko máá-yá, ni ja'a-ya má'ñú-de, te kua'an-ya.

Já ní kiñi'in-ya tachí kíni

³¹Te ni najinu-ya ñuu Capernaum, ndañu Galilea. Te ni stá'an-ya tú'un nuu-dé jíná'an-de ndita'an kivi ndétatú. ³²Te ni kanaa iní-de kájini so'o-de tu'un stá'an-ya, chi ni stá'an-ya nátu'un iin chaa ndiso tínu. ³³Te iní ve'e sinagoga kándee iin chaa tá'an tachí kíni. Te chaa-ún, ni kana kó'ó-de: ³⁴Kuxio-ní Táta, chi tú káyítá'an-ná jíin-ní, Jesús ñuu Nazaret. Vai-ní xnáa-ní náá náún. A jiní-ná ná ní kúu, chaa ndoo nuu Dios. Achí. ³⁵Te Jesús, ni ka'an xaan-ya jíin: Kasu yu'u-ro te kenda-ró-de, áchí-ya. Yúan-na te ni ndua-ni chaa-ún ma'ñú ñayivi, ni sá'a tachí kíni-ún. Te ni kenda kua'an ini-de. Te tú naún ní sá'a jíin-de. ³⁶Te ndivii-i, ni kayu'ú-i. Te kándatu'ún-i: Naún tu'un kúu ya'a. Chi ndiso tínu-de ja tá'u ní'in-de tiñu nuu tachí kíni te kenda koyo, káka'an-i. ³⁷Te tu'un-ya ní jicha nuu kua'an táká lado ndañu yúan.

Já ní nasáv'a-ya náchisó Pedro jíin sáva-ga-i

³⁸Yuán-na te ni ndukuiñi Jesús, ni kenda-ya iní ve'e sinagoga. Te ni kivi-ya vé'e Simón. Te náchisó Simón, yí'i xaan kíji-ña. Te ni kaka'an nda'lú-de jíin-yá ndasa kuu-ña. ³⁹Te ni kandita-ya núu-ñá, te ni ka'an xaan-ya nuu kíji-ún. Te ni kee-ni kiji-ún-ña. Te ni ndukoo-ni-ña. Te ni jatínu-ña núu-ya jíná'an-ya. ⁴⁰Te kuakee

ndikandii, te táká ja káñavá'a ñayivi káku'u tini nuu kué'e, ni kakinchaka-i nuu-yá. Te ni xndée-ya ndá'a-yá siki fin iin-te ni nasáv'a-ya-í. ⁴¹Te suni iní kua'a ñayivi ní kákenda tachí kíni. Te ni kakana kó'ó: Máá-ní kúu Se'le Dios, áchí. Ko ni ka'an xaan-ya jíin. Te tú ní já'a-ya tú'un ka'an. Chi a kájini ja máá-yá kúu Cristo. ⁴²Te ni kundiñin. Te ni kenda-ya kuá'an-ya fin nuu ñú'un té'é. Te ñayivi kánandukú-i-ya, ni jakoyo-i nuu-yá. Te kástendatu-i-ya nával'a tú kuxio-ya núu-í núu. ⁴³Ko máá-yá ni ka'an-ya jíin-i: Jínu ñú'un já súni nuu sáva-ga ñuu kani-ri tu'un va'a ñuu nuu tá'u Dios tiñu. Chi yuán ní tájí-yá ruu vai-ri. Achí-ya. ⁴⁴Te jáni-ya tú'un iní ve'e sinagoga ñuu Galilea.

Já ní kana-ya xiní cháa tíin tiyáká

5 Te ni kuu ja kándee Jesús yu'u mar Genesaret. Te ñayivi, ni kajaxin-i-ya já ndukú-i kuni so'o-i tu'un Dios. ²Te ni jini-ya úu barco ká'lin yani yu'u mar. Te chaa kátiin tiyáká, a ni kákenda-de iní barco. Te kánakacha-de ñunu-dé. ³Te ni kivi-ya iní barco Simón. Te ni ka'an-ya jíin-de ja ná skáka-de iní tifli kuxio nuu ñú'un. Te ni jungoo-ya. Te onde iní barco ni stá'an-ya tú'un nuu ñayivi. ⁴Te nuu ni jinu ni ka'an-ya, te ni kachi-ya jíin Simón: Ná chó'o náu kúnú ndúcha, te skuíta ka'nu-ró ñúnu-ro, te tiin-ró tiyáká, áchí-ya. ⁵Te ni ka'an Simón: Maestro, ní niñu ni kasátiñu-ña, ko tú ni iní kátiin kuti-ña. Ko ja ká'an máá-ní kúu, te ná skuíta ka'nu-ná

ñunu-ná, áchí-de. ⁶Te ní sá'a-de súan. Te ní jasu-de tiyáká kuá'a xáan iní ñunu-dé. Te ñunu-dé ndúkú té'ndé núu. ⁷Te ní kásá'a-de seña nuu tá'an-de, ká'ljin iní inga barco, ná kíi chindéé tá'an jíín-de. Te ní chakoyo-de. Te ní kashítú ndíi-dé-tí iní ndendúu barco ja kuní kee barco-ún chij nducha núu. ⁸Te Simón Pedro, ní jini-de ja súan ní kuu. Te ní jukuiñi jítí-de nuu Jesú, te ní ka'án-de: Kuxio-ní Táta, chi chaa íó kuachi kúu-ná, áchí-de. ⁹Chi máá-de jíín táká ja ní kachindéé tá'an jíín-de-ún, ní kanaa iní-de kánde'e-de ja ní katiin-de tiyáká-ún, ¹⁰te suni súan Jacobo jíín Juan, ndendúu se'e Zebedeo, chi chaa káchindéé tá'an jíín Simón kákuu-de. Te ní kachí Jesú jíín Simón: Ma yú'ú-ro. Onde vina te tiin-ró cháa. Achí-yá. ¹¹Yúan-na te nuu ní kandenda barco nuu ñú'un íchí, te ní kaxndóo ndí'i-de ndatínu-de. Te ní kandikin-de-yá.

Já ní nasáva'a-yá fin chaa té'yu ndí'i

¹²Te Jesú, kández-ya fin nuu. Te ní jaq iin chaa nuu-yá, té'yu ndí'i-de. Te chaa-ún, ní jini-de nuu Jesú. Te ní jukuiñi jítí-de. Te ní ka'án ndá'u-de jíín-yá: Táta, nú kuní-ní te kuu nasándo-ní náá, áchí-de. ¹³Yúan-na te ní skáa-yá ndá'a-yá. Te ní k'e'-yá-de. Te ní ka'án-yá: Kuní-ri, ná ndúndo-ró, áchí-yá. Te ndí'i-de té'yu-ún, ní kuxio-ni kua'án. ¹⁴Te ní ka'án xaan-yá jíín-de: Ma kachí kuti-ro núu ní iin. Chi kuá'án, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te kundá'a-ró ndatínu stá'an-ro núu-dé, nává'a

kuní-de ja ní ndundo-ró, nátu'un ní tál'u Moisés tiñu sáá. Achí-yá. ¹⁵Ko tu'un-ya-ún, ní jicha-ga kua'an. Te ní kataka kua'a xáan ñayiví já kúni ná'lín-i, te nduva'-a-i taká kue'e káta'lan-i kákuní-i. ¹⁶Te máá-yá, ní kusíñ-ya kuá'an-ya ondé ñu'un té'é. Te yúan ní jikan ta'u-yá.

Chaa ni kuyúnú

¹⁷Te iin kíví kándezee Jesú stá'án-ya tú'un. Te chaa fariseo jíín maestro ley, káxiukú-de yúan. Te chaa-ún, ní kikoyo-de ichi táká nuu Galilea ndañúu Judea jíín ñúu Jerusalén. Te fuerza máá Tatá Dios kándezee jíín-yá nával'a nasával'a-ya ñayiví kú'u. ¹⁸Te ní chaa yaku chaa, te nuu fin jito yuu kándiso-de iin chaa ní kuyúnú. Te kándukú-de skívi-de chaa-ún nuu kández-ya, te kani-de chaa-ún nuu-yá. ¹⁹Te ja kuá'a ñayiví, te tú ní káni'lín-dé ndénu skívi-de chaa-ún. Yúan-na te ni kaka-de xini v'e'. Te yúan ní kaxndóna-de teja, te ní kaskúun-de chaa-ún nuu Jesú sava ma'ñú jíín jito yuu. ²⁰Te ní jini-ya já kákandíja chaa-ún. Te ní ka'án-ya jíín cháa ní kuyúnú-ún: Súchi, a íó tuká'nú iní nuu táká kuachi-ró, áchí-yá. ²¹Yúan-na te chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo, ní kejá'a-de kájani iní-de: Ndé chaa kúu ya'a ja ká'an tu'un ndíval'a. Ndéja kúu sá'a tuká'nú iní nuu kuachi, chi iin-ni máá Dios, áchí-de. ²²Yúan-na te Jesú, a ní jini-ya já súan kájani iní-de. Te ní ka'án-yá jíín-de: Naún kájani iní-ro. ²³Já uu tu'un yá'a ndéja yíí-ga káa. Á ka'án-ri: A íó tuká'nú iní nuu táká kuachi-ró, xí ká'án-ri: Ndukoo, te kaka-ró. ²⁴Ko nával'a ná kuní-ro já máá Sé'e chaa

ndíso-ya tíñu nuu ñúyívi yá'a ja sá'a-ya túká'nú iní nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíin cháa ni kuyúnú yá'a núsáá: Jíin-ró ká'an-ri, ndukoo, te naki'in-ró jíto yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró. Achí-ya.²⁵ Te ni ndukoo-ni chaa-ún jíto nuu ñayivi-ún. Te ni naki'in-de jíto nuu ní kätúu-dé-ún. Te kuano'on-dé ve'e-de, nákana jaa-de Dios.²⁶ Te taká ñayivi-ún, ni kanaa iní-i kándezé-i. Te ni kayu'ú xaan-í. Te ni kanaakana jaa-i Dios: Vina te ni kajini-yo tíñu ná'nú xaan yá'a, áchí-i.

Já ní kana-ya xiní Leví

²⁷ Yúán-na, te ni kenda Jesús kua'an-ya. Te ni jini-ya níu fiín chaa xíní, nání-de Leví, kánchaa-de nuu kútutú xú'un níu. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikin-ro rúu, áchí-ya.²⁸ Te ni xndoo-de taká ndatíñu-de. Te ni ndukuiñi-de. Te ni ndikin-de-ya.²⁹ Te ni sá'a Leví iin gasto ká'nú iní ve'e-de, te ni io kua'a tá'an-de, chaa xíní jíin sáva-ga-de. Te chaa-ún, káyee-dé staaq jíin-yá.³⁰ Te chaa káchaa tutu jíin cháa fariseo, ni kaka'an-de siki cháa káskuá'a jíin-yá: Naja káyee-ro kájí'i-ró jíin cháa xíní jíin cháa ká'io kuáchi, áchí-de.³¹ Te ni ka'an Jesús, chaa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de chaa táná, chi chaa káku'u kúu ja kájinu níu'ún.³² Na tú vai-ri kana-ri xini cháa ndaa. Chi chaa ká'io kuáchi, kána-ri xini ná nákani iní-de, áchí-ya jíin-de.

Siki tú'un kondichä iní

³³ Yúan-na te ni kaka'an-de jíin-yá: Chaa káskuá'a jíin Juan, tini

jínu ká'io ndichä iní-de te kájikan ta'u-dé. Te suni súan kásá'a chaa káskuá'a jíin cháa fariseo. Ko chaa káskuá'a jíin máá-ní, naja máni káyee-dé kájí'i-de. Achí-de.³⁴ Te ni ka'an-ya jíin-de: Á kuu sá'a-ró já kónidichä iní ñayivi ká'in viko tánda'a, te nú kánchaa yii jíin-i.³⁵ Ko chaa iin kiví já kuxio yii níu-í. Te kiví-ún, kuu kondichä iní-i. Achí-ya.³⁶ Te ni ka'an-ya fiín tu'un yátá jíin-de: Tú ni iin náchu'un sa'ma jáá náu sú'nú tu'ú. Te nú súan, suni máá já jáá-ún ka'ncha-ga, chi nuu sú'nú tu'ú ma kúu nuku'un sa'ma jáá.³⁷ Te tú ni iin chu'un vino jáá iní níi tú'ú, chi nú súan, te máá vino jáá-ún ndátá níi-ún, te vino-ún katí, te níi-ún naa.³⁸ Ko vino jáá jíin níi jáá, kúu ja kúu ku'un iní. Te kendoo va'a ndendúú.³⁹ Te tú ni iin-i íó, ja á ni ji'i-i ja tu'ú, te kuní tuku-i ko'o-i ja jáá, chi: Ja ni kutú'ú kúu ja vá'a-ga, áchí-i. Achí-ya.

Já ní kákachi-de yoko trigo kiví ndétatú

6 Te kiví ndétatú nuu semana uni, te ni ja'a Jesús kua'an-ya fiín nuu káa trigo. Te chaa káskuá'a jíin-yá ni kákachi-de yoko trigo, ni kákiiñ-dé iní nda'a-dé, te káyee-dé.² Te sava chaa fariseo ni kaka'an-de jíin-yá: Naja kásá'a-ró jián, chi tú íó ley sá'a-ró súan kiví ndétatú, áchí-de.³ Te ni ka'an Jesús: Á tú ní kákau kuti-ro tutú naúní ní sá'a David. Chi máá-de jíin cháa ni kaxiukú jíin-de, ni kají'i-de sokó iin kiví.⁴ Te ni kiví-de iní ve'e Dios, te ni ki'in-de statilá kaxiukú ndijín, ni yee-dé. Te suni ni ja'a-de nuu cháa kaxiukú jíin-de-ún ni káyee. Te

tú íó ley kee ní iin chaa statilá-ún, chi máni sutu káyee núú. Achí-ya jíin-de. ⁵ Te ní ka'an-ga-ya jíin-de: Máá Sé'e chaa, suni Jito'o kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

iin chaa ní ichi nda'a vá'a

⁶ Te inga kivi ndétatú, suni ní kivi-ya iní ve'e sinagoga, te ní stá'an-ya tú'un. Te yúan kándee iin chaa ní ichi káján ndá'a vá'a-de. ⁷ Te chaa fariseo jíin cháa káchaa tutu, kájito yu'u-dé Jesús nú sá'a-ya taná kiví ndétatú, náv'a kakán-de kuachi siki-yá kuní-de. ⁸ Ko máá-yá, a ní jini-ya tú'un kájani iní-de. Te ní ka'an-ya jíin cháa káti'ichi nda'a-ún: Ndukuñi, te ichi mál'ñú yá'a kundii-ro, áchí-ya. Te máá cháa-ún, ní ndukuñi-de, te ní jukuiñi-de. ⁹ Yúan-na te ní ka'an Jesús jíin-de jíná'an-de: Ná kaká tu'ún-rí róó iin tu'un. Ndé ley íó siki kiví ndétatú. Á sá'a va'a-yó, xí sá'a ñáá-yo. Á nama-yó iin chaa ndukú kúu, xí ká'ni-yo iin ndiyi. Achí-ya. ¹⁰ Te ndé'é-yá nuu táká ja káxiukú xíin-yá-ún. Te ní ka'an-ya jíin cháa kúu: Skáa nda'a-ro, áchí-ya. Te ní sá'a-de súan. Te nda'a-dé-ún, ní nduv'a ii-ní. ¹¹ Te máá-ún, ní kakiti xaan iní, te kándatu'ún ndasa sá'a jíin Jesús. ¹² Te ní kuu kivi. Te ní kenda Jesús kuakakan ta'ü-yá onde yuku. Te ní niñú ní jikan ta'ü-yá nuu Dios.

Já ní kají-ya uxí uu chaa skuá'a jíin-yá

¹³ Te nuu ní kundiñi, te ní kana-ya xiní cháa káska'a jíin-yá. Te ní nakaji-ya uxí uu tá'an-de. Te chaa-ún, ní skúnání-yá-de apóstol.

¹⁴ Te Simón, ní naskúnání-yá-de Pedro, jíin ñaní-de, Andrés, Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé. ¹⁵ Mateo jíin Tomás, Jacobo se'e Alfeo, jíin Simón chaa nání Zelote, ¹⁶ Judas ñaní Jacobo, jíin Judas Iscariote ja ní nastúu-de Jesús.

Tu'un ní stá'an-ya núu-i

¹⁷ Te ní nuu-ya jíin-de jíná'an-de. Te ní jukuiñi-ya iin ndu'a. Te kua'q xáan cháa káska'a jíin-yá jíin kuá'q ñáyivi núu Judea jíin ñáyivi núu Jerusalén, jíin ñáyivi yú'u mar núu Tiro jíin núu Sidón, ní kikoyo-i ja kúni ná'ín-i tu'un ka'an-ya, te suni ja ná ndúva'a-i kue'e káta'q-i kuní-i. ¹⁸ Te táká ñayivi kándo'o jíin tachí kíni, ní kanduva'a ndi'i-i ní sá'a-ya. ¹⁹ Te ndivii ñáyivi kuá'a-ún, ní kandukú ndéé-i ké'é-i-ya. Chi íó fuerza ini-ya. Te ní nasáva'a-ya táká-i. ²⁰ Te ní ndakoto-ya núu cháa káska'a jíin-yá. Te ní ka'an-ya: Xáán ndatu róó, chaa káta'q ndá'ú, chi kuu kivi-ró núu tálú Dios tiñu. ²¹ Xáán ndatu róó ja káji'i-ro sóko vina, chi nda'a chii-ro. Xáán ndatu róó ja kández-e-ro vína, chi kuaku-ro. ²² Xáán ndatu róó jíná'an-ró ní kákiti iní chaa kájito-de róó, jíin ní kákuxio-de nuu-ro kí'in-de, jíin ní kákal'an tásí-de siki-ro, jíin ní káské'ichi-de róó náty'un chaa ñáá, ja siki máá Sé'e chaa. ²³ Siñ ná koo iní-ro kivi-ún, te kusíñ xáan iní-ro, chi ká'nu xaan koo ta'ü-ro onde andíví. Chi súan ní kás'a tása-de jíin cháa ní kajani tu'un Dios onde saá. ²⁴ Ko naka ndá'ú kúu róó, chaa kúká, chi vina-ni ká'io siñ iní-ro. ²⁵ Nakä ndá'lú kúu róó ja ká'in tii

chii-ró vína, chi_i kuu-ro sóko. Naká ndá'ú kúu róó ja vína kájaku-ro, chi_i nduku'i_a ini-ro te nde'l-e-ro.²⁶ Naká ndá'ú kúu róó nú vina ká'an jíñu'ún táká chaa jíín-ró. Chi_i súan ni_i kásá'a táq-de jíín chaa ni_i kajani tuu'un xndá'ú onde saá.²⁷ Ko ká'an-ri jíín róó ja kájini so'o: Kundá'ú ini-ro chaa kájito uu' róó, te sá'a vaq'a-ró jíín chaa kákiti ni_i nuu-ro.²⁸ Te ka'an vaq'a-ró jíín chaa kák'a'an ndiva'a jíín-ró. Te kakán ta'u-ro já'a chaa kásá'a tuu'un tú'u'n siki-ro.²⁹ Te nú ndé chaa stují fiin yiki nūu-ro, suni kuq'a-ró tú'u'n ná stují-dé ingá. Te nú ndé chaa jánchaq-de tikachí-ró, ni su'u-ro ma sásá'án-ró ná kí'in-de jíín.³⁰ Nani chaa jikán nuu-ro, te kuq'a-ró nūu-dé. Te chaa kí'in ndatíñu-ró, ma nándakan-ro.³¹ Te nátu'un kuní-ro sá'a ñayivi jíín-ró, suni súan sá'a máá-ró jíín-i.³² Chi_i nú mani-ro jíín chaa mani jíín máá-ró, ndé chaa nakuatá'u nūu-ro núsáá. Chi chaa ká'io kuqchi, suni mani-dé jíín chaa mani jíín máá-de.³³ Te nú sá'a vaq'a-ró jíín chaa kásá'a vaq'a jíín máá-ró, ndé chaa nakuatá'u nūu-ro, chi chaa ká'io kuqchi, suni súan kásá'a-de.³⁴ Chi_i nú kuq'a nūu-ro nūu chaa ja ñúkuu ini-ro kuá'a-de nuu-ro, ndé chaa nakuatá'u nūu-ro, chi chaa ká'io kuqchi, suni já'a nūu-de nuu sáva-ga chaa ká'io kuqchi, návq'a nani'ln-gá-de.³⁵ Núsáá te kundá'ú ini-ro chaa kájito uu' róó, te sá'a vaq'a-ró jíín-de. Te kuq'a nūu-ro nūu-dé. Te ma kúñkuu ini-ro naúu kuá'a-de nuu-ro. Te ká'nu koo ta'u-ro, te kuu-ró sé'e Dios andíví. Chi_i máá-yá, vaq'a ini-ya jíín chaa já'a ini jíín chaa ndiva'a.

³⁶ Núsáá te kundá'ú ini-ro ñayivi nátu'un máá Táq-ro já súni kundá'ú ini-ya-í.³⁷ Ma ndónda-ró sikí ñayivi, návq'a ma ndónda-i sikí máá-ró. Ma nákuxndíi-ró sikí-í, návq'a ma nákuxndíi-sikí máá-ró. Sá'a tuqká'nu ini-ro nūu-í, návq'a ná sá'a-i tuqká'nu ini-i nuu máá-ró.³⁸ Kuq'a nuu-í te suni súan kuq'a-i nuu-ro. Chikuq'á vaq'a-i, sání'in-i, kaja-í, te onde jichá chu'un-i kuq'a-i nuu-ro. Chi_i suni jíín kú'a ni_i chikuq'á-ro-ún, suni nakukuq'á-ro. Achí-ya.³⁹ Te ni_i ka'an-ya fiin tuu'un yátá jíín-i: Chaa kuáá á kuu stá'an-de ichi nūu ingá chaa kuáá. Á tú jungava ndendúu-de ini_i xa'va.⁴⁰ fiin chaa skuá'a, nasu_i ñá'nú-ga kúu-de vásá maestro-de. Ko taká chaa káskuá'a, nú a ni_i kutu'l'a vaq'a-de, te koo-de nátu'un maestro-de.⁴¹ Naja ndé'é-ró já kándee mi'lín ndúchi ñaní-ro, te tú nákaní ini-ro já fiin vitu_i kándee nduchi máá-ró náún.⁴² Naja ká'an-ro jíín ñaní-ro: Nani, kundatu ná táva-rí mi'lín kándee nduchi-ro, te tú nákaní ini-ro já kándee fiin vitu_i nduchi-ro náún. Chaa uu xini, xna'an-ga tava-ro vitu_i kándee nduchi máá-ró. Yúan-na te kuu nde'lé vál'a-ro já táva-ro mi'lín kándee nduchi ñaní-ro.⁴³ Chi_i xini yúnu vál'a tú kúun nde'e káñáá. Te ni xini yúnu káñáá tú kúun nde'e vál'a.⁴⁴ Chi_i ndita'an yunu, jíín nde'e te jiní-yo naúu yunu kúu, chi_i tú táchín-yó mérkexé xini nú ínú, ni tú táchín-yó uva xini zarza.⁴⁵ Chaa vaq'a, sá'a-de tiñu vaq'a, chi_i ío vaq'a ini-de. Te chaa nááá, sá'a-de tiñu nááá, chi káñáá ini-de. Chi tuun nú'un ini añú chaa, tuu'un-ún ká'an-de.⁴⁶ Naja káka'an-ro jíín-rí: Táta, Táta, te tú

káskíkuu-ró tíñu ká'an-ri jíín-ró núsáá. ⁴⁷Táká ñayiví vái nuu-ri, te jíni so'o tu'un ká'an-ri, te skíkuu, ná stá'an-ri nuu-ro ná jíín kétá'an. ⁴⁸Kúu nátu'un iin chaa ja jáni-de ve'e-de, te ni jacha kúnú-de. Te ni jani-de ja'a sikí káva. Te nuu ní chaa iin nducha ñú'ún xáan, te yucha-ún ni kunjí stúncháa ve'e-ún núú. Ko tú ní kandá kutí, chí siki káva kandii. ⁴⁹Ko ñayiví jíni so'o, te tú skíkuu, yuán kúu nátu'un iin chaa ni jani-de ve'e-de nuu ñú'un, te tú yínduji ja'a. Te iin nducha ñú'ún ní kani ve'e-ún, te ni stúncháa-ni. Te ni naa ií-ní ve'e-ún. Achí-ya.

Já ní nasáv'a-ya mozo capitán

7 Te ni jínu ni ka'an-ya ní kajini ná'in ñayiví-ún. Yúan-na te ni kívi-ya kuá'an-ya ñúu Capernaum. ²Te iin chaa kúu capitán, ío iin mozo-de ja maní-dé jíín. Te mozo-ún, kú'u-i te a yani kuu-i. ³Te chaa capitán yúan, ni jini-de tu'un Jesús. Te ni tájí-de yakü chaa judío ñá'nú, kua'an nuu-yá, ka'an nda'ú jíín-yá ja ná kíi-ya te nama-ya mozo-de. ⁴Te ni jákoyo chaa-ún nuu Jesús. Te ni kaka'an nda'ú-de jíín-yá: Kánúú sá'a-ní ja ká'an-de, ⁵chí maní-dé jíín ñúu-ná. Te ni jani-de iin ve'e sinagoga kuu-ná jíná'an-ná. Achí-de. ⁶Te kua'an Jesús jíín-de. Te nuu ní kákuyani-ya vé'e-ún, te ni tájí capitán yakü amigo-de, kua'an nuu-yá. Te ni ka'an-de jíín-yá: Tátä, tú kuní-ná sáteñu-ná níí ja kíi-ní ini ve'e-ná. ⁷Ja yúan tú ní kuní-ná kii-ná nuu-ní núú, ko máni ka'an-ní, te ná ndúv'a mozo-ná. ⁸Chí máá-ná, suni chaa ndíso tíñu kúu-ná. Te

tá'ú-ná tiñu nuu soldado-ná. Te ká'an-ná jíín fin-de: Kuá'an, te já'an-de. Te jíín ingá-de: Ña'an, te cháa-de. Te jíín mozo-ná: Sá'a ya'lá, te sá'a-i. Achí-de. ⁹Tu'un yá'a ni jini so'o Jesús. Te ni naa iní-yá ní nde'él-yá nuu-dé. Te ni xió káva-ya. Te ni ka'an-ya jíín ñayiví kuá'a kándikin yata-yá: Ndaq ká'an-ri jíín-ró, ja ní iní nuu Israel tú súan ní jiní-ri chaa kándija, áchí-ya. ¹⁰Te chaa ni tájí-de nuu-yá núú, ni najakoyo-de ve'e. Te ni jini-de ja á ni nduva'a mozo-ún.

Já ní nachakü se'e yíí ña'an viuda

¹¹Yúan-na te ni kuu kívi. Te ni kívi Jesús kua'an-ya ñúu Naín. Te kua'a cháa skuá'a jíín-yá, jíín ñayiví kuá'a, kája'an-i jíín-yá. ¹²Te ni kuyani-ya yúñúu-ún. Te kákini'l'in ñayiví-ún iin suchí yíí ní ji'l-i, ja máá fin-i nuu náq-i núú. Te ña'an viuda kúu-ña. Te suni kua'a ñayiví ñúu-ún ká'jin jíín-ña. ¹³Te ni jini máá Jito'o-yo núu-ña. Te ni kundá'ú ini-ya-ña. Te ni kachi-ya jíín-ña: Ma ndé'e-ro, áchí-ya. ¹⁴Te ni kandita-ya. Te ni tiin-ya camilla ndiyí-ún. Te ni kajukuiñi chaa kándiso-ún. Te ni ka'an-ya: Súchi, jíín-ró ká'an-ri, ndukoo, áchí-ya. ¹⁵Yúan-na te ni ndukoo suchí já á ni ji'l-ún. Te ni kejá'a-i náka'an-i. Te Jesús, ni nakua'a-ya-í nuu náq-i. ¹⁶Te ndivii ñayiví, ni kayu'ú-i. Te kánakana jaa-i Dios. Te sava-i káka'an-i: Ni chaa iin chaa jáni tu'un Dios nuu-yo, te kúñá'nú-de. Te sava-ga-i káka'an-i: Máá Dios, ni chaa-ya núu-yo. Achí-i. ¹⁷Te tu'un-ya-ún ni jichä kua'an níí ñúu Judea jíín níí ñúu yani yúan.

Uu chaa ni tájí Juan nuu-yá

¹⁸Te chaa káskuá'a jíín Juan, ni kakastu'ún núu-dé ndasa ío taká tiñu. Yúan-na te ni kana Juan xini úu chaa káskuá'a jíín-de. ¹⁹Te ni tájí-de kua'an nuu Jesús, náva'a kaka tu'ún-de-ya: Máá-ní kúu chaa kii-ún, xí kündatu-yó ingá-de náún, achí-de. ²⁰Te ni jakoyo chaa-ún nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíín-yá: Juan, chaa skuánducha, ni tájí-de náá vai koyo-ná nuu-ní vai kaka tu'ún-ná níí: Á máá-ní kúu chaa kii-ún xí kündatu-yó ingá-de náún, achí-de. ²¹Te suni máá hora-ún ni nasáva'a-ya kuá'a náyivi káku'u, jíín já káte'yu, jíín já káta'an tachi kíni. Te suni kua'a cháa kuáá, ni ndundijin nuu-dé ni sá'a-ya. ²²Te ni ka'an Jesús: Kuáán, te kastu'ún-ro núu Juan naún ni kajini-ro, jíín tú'un ni kajini so'o-ro. Chaa kuáá, kándundijin nuu-dé. Te chaa rengo kánakaka-de. Te chaa té'yu ndi^lyi kándundoo-de. Te chaa só'o kánakuni so'o-de. Te chaa ni ji'i kánachaku-de sá'a-ri. Te suni jani-ri tu'un va'a Dios nuu náyivi ndá'ú. ²³Te xáán ndatu koo chaa ja má náyu'-de koto-de ruu. Achí-ro. ²⁴Te chaa ni tájí Juan ni kenda-de káno'on-de. Te Jesús, ni kejálá-yá ká'an-ya tú'un Juan jíín náyivi: Naja ní kenda-ro kája'an-ro ondé nü'un té'é. Ja ndé'lé-ro fiín icha ja kandá sá'a tachi náún. ²⁵Ko naja ní kenda-ro kája'an-ro. Ja ndé'lé-ro núu fiín chaa nü'un sa'ma ndúchá náún. Ko ná kástu'ún-rí, chaa káñu'un sa'ma líu te ncháá va'a-de ja kákusií iní-de, máni ini ve'e rey káxiukú-de. ²⁶Ko naja ní kenda-ro kája'an-ro. Ja ndé'lé-ro núu fiín chaa jáni tu'un

Dios náún. Te suni ká'an-ri jíín-ro: Kúñá'nu xaan-gá-de vásá fiín chaa jáni tu'un Dios. ²⁷Chaa yá'a kúu chaa yóso tú'un-de nuu tutú: Kuni so'o-ro chi tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúú-de jaaq-de, te chaa-ún sáty'a-de ichi-ro vásá jáq-ro, achí. ²⁸Chi a ká'an-ri jíín-ro ja iní nuyivi yá'a tú ío ni fiín chaa jáni tu'un Dios ja kúñá'nu-ga máá-de vásá Juan chaa skuánducha. Ko máá cháa lúlí-ga ini nüu nátu'un andíví, chaa-ún kúñá'nu-ga-de vásá Juan. Achí-ya. ²⁹Te chaa xíní jíín táká náyivi-ún, kájini so'o tu'un ká'an-ya, te ni kajatá'lú-i tu'un Dios. Te ni kajanducha-í nuu Juan. ³⁰Ko chaa fariseo jíín cháa maestro ley, ni kaské'ichi-de tu'un kuní Dios ja sá'a-de, kuachi ja tú ní kajanducha-dé nuu Juan. ³¹Te ni kachi máá Jíto'o-yo: Náún tu'un yátá skétá'an-ri jíín náyivi yá'a núsáá, te naún ní kandaku-i. ³²Kákuu-i nátu'un suchí lúlí káxiukú nuyá'u, ja kákana kó'o-i xini tál'an-i: Ni kaxndé'e-ri xkuili nuu-ro, te tú ní kájita já'lá-ro: Ni kanda'lí-ri nuu-ro, te tú ní kández'e-ro, achí-i. ³³Chi ni kii Juan chaa skuánducha. Tú ní yée-dé staa, tú ní ji'i-de vino, te káka'an-ro: Tálan-de tachi kíni. ³⁴Ko máá Se'e chaa yée-yá, jí'i-ya. Te káka'an-ro: Yá'a ío fiín chaa yáji téyí, te ji'i xaan-dé vino, chaa jiní tál'an jíín cháa xíní jíín cháa ká'io kuachi kúu-de. Achí-ro. ³⁵Ko fiín chaa ndíchí, máni tiñu ndíchí sá'a-de. Te súan kuni-ro jándáa ndíchí-de. Achí-ya.

Jesús jíín ná'an ndíso perfume

³⁶Te fiín chaa fariseo, ni ka'an ndá'ú-de jíín Jesús kee-yá staa jíín-de. Te ni kívi-ya iní ve'e-de,

te ni jungoo-ya já kée-yá. ³⁷ Te iin ña'an ío kuachi, kánchaa-ña níu yúan. Te ni jini-ña já kánchaa Jesús ve'e iin chaa fariseo. Te ni chaq-ña jiín fín tiya'q perfume. ³⁸ Te kánchaa-ña níu já'a-yá ichi yatá-yá. Te ndé'e-ña, te ni xndájí-ña já'a-yá jiín ndúcha níu-ña. Te ni nasí'ichí-ña já'a-yá jiín íxi xiní-ña. Te ni tiyú'ú-ña já'a-yá, te ni ji'i-ña perfume ja'a-yá. ³⁹ Te fariseo, chaa ni kana xini-yá-ún, súan ni jini-de, te ni jani iní máá-de: Nú chaa jáni tu'un Dios kúu chaa yá'a, te kuni-de ndé ña'an kúu ña'an yá'a níu. Chi ña'an yá'a, ja k'é-ña-dé, ña'an ío kuachi kúu-ña, áchí-de. ⁴⁰ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Simón, ka'an-ri iin tu'un jiín-ró kuní-ri, áchí-ya jiín-de. Te máá-de, ni ka'an-de: Ka'an-ní, Maestro, áchí-de. ⁴¹ Te ni ka'an Jesús: Hn chaa já'a níu xu'ún, ni jo uu chaa taú nuu-dé. Hn chaa, ni tau u'un ciento peso. Te inga chaa ni tau uu xiko uxí peso nuu-dé. ⁴² Te tú na jiín kánava'a chaa-ún ja nákunáa. Te ni sá'a-de tuká'nu iní nuu ndéndúú chaa-ún. Ka'an, ndé iin chaa-ún kúmaní-gá jiín-de núsáá. Achí-ya. ⁴³ Te ni ka'an Simón: Jání iní-ná ja cháa ni sá'a-ga-de tuká'nu iní nuu-ún, áchí-de. Te ni ka'an-ya jiín-de: Jandáa ká'an-ro, áchí-ya. ⁴⁴ Te ni xió kóto-ya íchi níu ña'an-ún. Te ni ka'an-ya jiín Simón: Jiní-ro ña'an yá'a náún. Ni kivi-ri iní ve'e-ró, te tú ni já'a-ró ndúcha já ndúndoo ja'a-rí. Ko ña'an yá'a, ni xndájí-ña já'a-rí jiín ndúcha níu-ña. Te ni nasí'ichí-ña jiín íxi xiní-ña. ⁴⁵ Tú ni tiyú'ú-ró rúu. Ko ña'an yá'a, onde ni kivi-ri iní ve'e-ró, tú júkuiñi-ña

já tíyú'ú-ña já'a-rí. ⁴⁶ Tú ni jí'i-ro aceite xini-rí. Ko ña'an yá'a ni jí'i-ña perfume ja'a-rí. ⁴⁷ Núsáá te ká'an-ri jiín-ró, ja á ni sá'a-ri tuká'nu iní nuu táká kuachi-ña vasa ío kua'a, chi ni kumaní xáan-ña jiín-rí. Ko nú sá'a-ri tuká'nu iní nuu fín chaa ío yaku-ni kuachi-de, te yaku-ni kumaní-dé jiín-rí, áchí-ya. ⁴⁸ Te ni ka'an-ya jiín-ña: A ni sá'a-ri tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró, áchí-ya. ⁴⁹ Te chaa káyee stáa jiín-yá, ni kakejá'-de kájani iní máá-de: Ndé chaa kúu chaa yá'a, ja sá'a-de tuká'nu iní nuu kuachi, áchí-de. ⁵⁰ Te ni ka'an-ya jiín ñá'an-ún: Ni kandíja-ró, te yuán ní nama-ri róó. Kuá'án, te ma yú'ú-ga-ro, áchí-ya.

Tu'un ña'an ní kajatínu nuu-yá

8 Yúan-na te kúkué-ga, te ni jika kuu-ya táká ñuuy jiín rancho. Te jáni-ya tú'un va'a te kástu'ún-yá ndasa koo máá ñuuy nuu tál'ú Dios tiñu. Te máá uxí uu apóstol, kája'an-de jiín-yá. ² Te suni ío yaku ña'an já á ni kata'an-ña tachí kíni jiín kué'e, ja á ni nasáva'a-ya-ña. Te ña'an-ún, suni kája'an-ña jiín-yá. Te iin-ña kúu Maríia ñuuy Magdala. Te iní ña'an yúan ni kiñi'in-ya usiá tachí kíni kája'an onde sáá. ³ Te sava-ga-ña káinán-ña Juana, ñasif'í chaa nání Chuza, chaa ndíso tiñu Herodes, jiín Susana, jiín kuá'a-gá ña'an. Te kajatínu-ña níu-yá jiná'an-ya.

Tu'un yátá sikí cháa sáka trigo

⁴ Te ni kákutútú kuá'a xáan ñayiví. Te ñayiví káxiukú táká ñuuy-ún, ni jakoyo-i nuu-yá. Te ni ka'an-ya fín tu'un yátá jiín-i:

5 Hin chaa sáka trigo, ni kenda-de sáka-dé trigo-de. Te jachá-de, te hin nuní ní jungava yu'íchi te ni jañu-i siki. Te tisaq andíví ní kakókó-tí. **6** Te inga ni jungava siki yúu. Te ni kana. Ko ni ichi, chi tú kajin. **7** Te inga ni jungava ma'ñú ínu. Te hin nútú-ni ni kakana iñu jíin. Te ni kajasu nuu. **8** Te sava ni kajungava nuu ñú'un vá'a. Te nuu ní kakana, te ja hin, te ni ja'a ciento nuní. Achí-ya. Yúan-na te ká'an jaa-ya: Chaa ío so'o, kuni náín-de, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. **9** Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kajika tu'un-de-yá naqún kuní ka'an tu'un yátá-ún. **10** Te ni ka'an-ya: Róo, chi a kuajuku'un ini-ro tu'un yísa'lí yá'a sá'a Dios, ndasa koo nuu nuu tá'u Dios tiñu. Ko ká'an-ri tu'un yátá jíin sáva-ga-i nává'a vasa ndé'é-i, ko ma kuní-i, te vasa jíni so'o-i, ko ma júku'un ini-i. **11** Tu'un yátá yá'a kuní ka'an: Tata-ún kúu tu'un Dios. **12** Tata ni kajungava yu'íchi-ún kákuu chaa kájini so'o tu'un. Te cháa-ni kui'ná te jánchaar tu'un-ún ini añú-de nává'a tú kandíja-de te kaku-de. **13** Te ja ní kajungava siki yúu-ún kákuu chaa kájini so'o-de tu'un. Te kúsiñ iní-de jíin. Ko túu nuu káka yo'o iní-de. Te yaku-ni kiví kákandíja-de. Te nú ndónda tundó'o siki-dé te kánayu'ú-de. **14** Te ja ní kajungava ma'ñú ínu kákuu chaa kájini so'o-de. Ko nú kua'án-de, te kákutéñu-de jíin ndátiñu-de, chi kákuni-de kulkuká-de nává'a koo siñ iní-de. Yuán náa tú'un ini-de. Te tú yíja va'a nuní-dé. **15** Ko ja ní kajungava nuu ñú'un vá'a añú ndaa ini-de. Te tu'un ni kajini so'o-de-ún,

nú'un ni'in ini-de. Te kája'a-de nuní táká kiví.

Tu'un yiti

16 Tú ni hin ñayivi chí'i-i nū'un xini yiti te jasú-i kisi siki, ni tú jáni-i chíji jito. Chi sua kundiñ nuu hin candelero, nává'a tuun ndua nū'un nuu ñayivi kívi koyo. **17** Chi tú ío ni hin tu'un yísa'lí sáni, chi vati ndijin táká-ni sá'a-ya, te kuniyo náu. **18** Núsáá te ná kúni so'o va'a-ró, chi chaa nává'a, te kii-ga nuu-dé, te chaa tú nává'a, vasa jáni ini-de ja á nává'a-de te kuxio kílin, áchí-ya.

Náa-ya jíin ñaní-ya

19 Yúan-na te ni jaq náa-ya jíin ñaní-ya núu-yá. Te tú ní kúu kivi koyo-ña núu-yá siki já kuá'a ñayivi. **20** Te ni kakastu'un ñayivi-ún nuu-yá: Náa-ní jíin ñaní-ní kájin-ña yátá vé'e, te ka'an-ña jíin-ní kákuní-ña, áchí-i. **21** Yúan-na te ni ka'an-ya: Náa-ri jíin ñaní-ri kákuu ñayivi kájini so'o tu'un Dios, te káskíkuu-i, áchí-ya jíin-i.

Já ní jukuiñi tachi xáan ní sá'a-ya

22 Te hin kivi, ni kivi-ya iní hin barco jíin chaa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ná kíja'a-yó ingá lado mar. Te ni káskáka-ya barco kája'an-ya. **23** Ko nini káskáka-de barco, te ni kixi-ya. Te ni ndonda hin tachi xáan núu mar. Te ndukú chítú ndúcha iní barco, te a yani koo tundó'o núu. **24** Te ni jakoyo-de nuu-yá. Te ni kaxndukoo-de-ya. Maestro, Maestro, vina te naa-yo, áchí-de. Te ni nata'lú núu-yá. Te ni

ka'lan xaan-yá nuu tachí-ún jíín núu mar. Te ni kuná'ín-ni. Te ná'lín yúú íj-ní ni kuu. ²⁵Te ni ka'lan-yá jíín-de: Naja tú kákandíja-ró. Te káyú'ú-de, te kánaa iní-de kández-e-de. Te káka'lan jíín tá'an máá-de: Ndé chaa kúu chaa yá'a, ja ondé nuu tachí jíín núu ndúcha tá'ú-de tiñu te kájandatu nuu-dé, áchí-de.

Chaa tá'lan tachí kíni ondé ndañúu Gadara

²⁶Te ni jakoyo-de ñuu Gadara, ja kánchaa ichi núu ñuu Galilea. ²⁷Te nuu ni jaa-yá núu ñú'un íchí, te iin chaa ñuu-ún ni kita'án-de-ya. Te tá'an-de kua'a tachí kíni. Te ni kuu kua'a kuiá ja tú ñú'un kuti-dé sa'ma, ni tú ncháá-de iin ve'e, chi ma'ñú vé'e añú ncháá-de. ²⁸Te chaa-ún, ni jini-de nuu Jesús. Te ni jukuiñi jítí-de nuu-yá. Te ni kana jaa-de: Naún sá-a-ní jíín-ná Jesús, Se'e Dios, I'a kúñá'nu xaan. Ká'lan nda'ú-ná jíín-ní ma xndó'o-ní náá, áchí-de. ²⁹Te ni tá'ú-yá tiñu nuu tachí kíni-ún ná kénda ki'in iní chaa-ún, chi ni kuu kua'a kuiá xndó'o chaa-ún. Te ni kaju'ni-i chaa-ún jíín cadena jíín manea kaa. Ko ndi'i ni kukuáchí sá'a-de. Te kénda-de já'án-ni-de ondé ñu'un té'é sá'a tachí kíni-ún. ³⁰Te Jesús, ni jika tu'ún-yá-de: Naún nání-ró, áchí-ya. Te ni ka'lan-de jíín-yá: Ja kuá'a xáan nání-ná, áchí, chi yí'i kua'a xáan tachí kíni iní-de. ³¹Te ni kaka'lan nda'ú tachí-ún jíín-yá ja ná tú tájí-yá ki'in iní tunchi kúnú. ³²Te yuku yúan ío iin tiku'ni kíni kájitu-tí. Te yúan ni kaka'lan nda'ú jíín-yá ja ná kuá'a-ya tú'un kívi koyo iní-tí. Te ni ja'a-ya tú'un

kája'an. ³³Te ni kenda tachí kíni-ún iní chaa-ún kája'an. Te ni kíyi koyo iní kíni. Te tiku'ni kíni-ún ni kajungoyo-tí yúkáva-ún onde iní mar. Te nuu mar ni kaji'l-tí. ³⁴Te chaa kándezo-tí, ni kajini-de ja súan ni kuu. Te ni kajinu-de kája'an-de. Te ni kakastu'ún-de nuu ñayivi ñúu-ún jíín táká rancho. ³⁵Te ni kenda koyo ñayivi-ún ja ndé'e-i naún ní kuu. Te ni jakoyo-i nuu Jesús. Te ni kajini-i nuu cháa ni kenda tachí kíni-ún, kánchaa-de nuu já'a Jesús, ñú'un-de sa'ma, te a ni nduva'a xini-dé. Te ni kayu'ú-i. ³⁶Te chaa ni kajini, ni kajani-de tu'un nuu ñayivi-ún, ndasa ni nduva'a chaa ni ta'lan tachí kíni. ³⁷Yúan-na te táká ñayivi ñúu Gadara, ni kaka'lan nda'ú-i jíín-yá ja ná kúxio-ya kí'in-ya, chi xaan káyú'ú-i. Te máá-yá, ni ndiví-ya iní barco. Te ni naxió káva-ya kuálan-ya. ³⁸Te chaa ni kakenda tachí-ún, ni ka'an nda'ú-de ja kuéni ki'in-de jíín-yá. Ko Jesús, ni tájí-yá-de kua'án-de: ³⁹Kuáno'on vé'e-ró, te kani-ró tú'un ná ñá'nu xaan tíñu ni sá'a Dios jíín-ró, áchí-ya jíín-de. Te máá cháa-ún ni kee-de kua'án-de. Te ni jani-de tu'un níi ñúu yúan ná ñá'nu xaan tíñu ni sá'a Jesús jíín-de. ⁴⁰Yúan-na te ni naja-ya. Te ñayivi-ún ni kaka'lan va'a-i jíín-yá, chi ndivii-í káindatu-i-ya.

Tu'un sesíí Jairo

⁴¹Te iin chaa kúñá'nu iní ve'e sinagoga nání-de Jairo, ni chaa-de. Te ni jukuiñi jítí-de nuu já'a Jesús. Te ni ka'an nda'ú-de jíín-yá ja ná kívi-ya iní ve'e-de. ⁴²Chi ío iin sesíí-de ja máá fin-i nuu-dé,

nátu'un uxí uu kuiá-i. Te suchí-ún ndúkú-i kuú-i. Te ni kee Jesús kua'an-ya. Te kua'q ñayiví ní kajaxin-i-ya.

Ja ní nasává'a-ya fín ña'an kú'u kue'e niñi

⁴³ Te iin ñasí'i ni kuu uxí uu kuiá játí niñi-ñá. Te ña'an-ún ni janu-ña táká ndatíñu-ña ní kuu chaa táná. Te tú ní ndúva'a-ña sá'a ni iin-de. ⁴⁴ Te ni jaq-ña íchi yatá-yá. Te ni ké'é-ña yú'u sá'ma-yá. Te ni ichi-ni nuu játí niñi-ñá-ún. ⁴⁵ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-ya. Te ndivii-dé tú ní káj'a-de tu'un. Te Pedro jíin cháa ká'iin jíin-de yúan, ni kaka'an-de: Maestro, ñayiví kuá'a yá'a kájaxin-i níí, te a ká'an-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de. ⁴⁶ Ko ni ka'an Jesús: Ndaaq ja fín ñayiví ní ké'é rúu, chi ni jini-ri ja ní kenda fuerza iní-ri, áchí-ya. ⁴⁷ Yúan-na te ña'an-ún, ni jini-ña já tú ní kúu chisq'lí-ña máá-ña, te ni chaa-ña kísi-i-ña. Te ni jukuiñi jítí-ña núu Jesús, te jíto nuu táká ñayiví, ni jani ndaa-ña tú'un naja ní ké'é-ña-yá, te ndasa ni nduvá'a-ni-ña ní sá'a-ya. ⁴⁸ Te máá-yá ni ka'an-ya jíin-ña: Ni kandíja-ró, te yuán ní kaku-ró. Kuálán, te ma yú'ú-ro. Achí-ya.

Ja ní nachakú sesí'i Jairo

⁴⁹ Te nini ká'an-ya súan, te ni chaa iin mozo chaa kúñá'nú iní ve'e sinagoga-ún, ni kachi nuu-dé: A ni jíl'i sesí'i-ro. Ma sáteñu-ga-ro Maestro, áchí. ⁵⁰ Te ni jini so'o Jesús ja ní ka'an mozo-ún. Te ni kachi-ya jíin cháa-ún: Ma yú'ú-ro: Kandíja-ni, te ná káku sesí'i-ro. ⁵¹ Te

ni kívi-ya iní ve'e. Te tú ní já'a-ya tú'un kívi ni iin jíin-yá, chi máá-ni Pedro jíin Jacobo, jíin Juan, jíin táká náa suchí si'í-ún. ⁵² Te kánde'e ndivii ñayiví te kándukuí'a iní-i. Te ni kachi-ya: Ma ndé'e-ro jíná'an-ró. Tú ní jíl'i-i, chi kixí-ni-i, áchí-ya.

⁵³ Te ni kásákátá-i nuu-yá, chi ni kajini-i ja a ni ji'i suchí-ún. ⁵⁴ Ko máá-yá, ni tiin-ya ndá'a-í. Te ni ka'an jaa-ya: Súchi, ndukoo, áchí-ya. ⁵⁵ Yúan-na te ni nachakú-i. Te ni ndukoo-ni-i. Te ni tá'ú-yá tiñu ja ná kuá'a-de staq kée-í. ⁵⁶ Te táká-i náa-i, ni kakee nuu-dé kánde'e-de. Ko ni tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú ni iin nuu kachí-de ja súan ni kuu.

Ja ní tájí Jesús uxí uu-de kája'an-de

9 Te ni nastútú-yá ndé'uxí uu chaa-ún. Te ni ja'a-ya fuerza iní-de ja kúndéé-de jíin táká tachí kíni jíin já kuánchaq-de taká kue'e. ² Te ni tájí-yá-de kája'an-de ja ná káni-de tu'un ndasa koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu, te ná násává'a-de ñayiví káku'ü. ³ Te ni ka'an-ya jíin-de: Ma kúndiso kuti-ro já kúu ichi, ni vara, ni nunu, ni staq, ni xu'ún, ni ma kúndiso-ro úu su'nu. ⁴ Te nani ve'e kúu nú ni kívi-ró, te kendoo-ro yúan. Te yúan kenda-ró kí'in-ro. ⁵ Te nú ndé nuu tú kákuní-i kuatá'ú-i róó, te nú ni kenda-ró núu yúan, te skóyo-ro tíkacha iní ja'a-ro. Te súan kani ndaaq-ro tú'un nuu-jíná'an-i, áchí-ya. ⁶ Te ni kenda-de kája'an-de, ni kajikó ndúu-de taká nuu, ni kajani-de tu'un. Te taká lado ni kanasává'a-de ñayiví káku'ü.

Ja ní kuñáá iní Herodes

⁷ Te Herodes, chaa tá'ú tíñu, ni jini tu'un-de taká tiñu ni sá'a-ya, te

kúñáá ini-de, ch̄i kák̄a'ān sava-i: Juan, ch̄aa ni jí'l̄, ni nachakū-de.
⁸Te sava tuku-i: Ni ndenda Elías. Te sava-ga tuku-i: H̄in ch̄aa ni jani tu'un Dios onde sáá a ni nachakū-de. Achí-i. ⁹Te ni kachi Herodes: Ni janchaaq-ri xini Juan. Te ndé ch̄aa kúu ch̄aa yá'a núsáá, ch̄i jíni tu'un-ri ja sá'a-de tiñu yá'a, achí-de. Te ni kuni-de nde'é-de nuu Jesús.

Ja ní skée-yá u'un mil ñayivi

¹⁰Te ni nchaaq ch̄aa káskuá'a-ún. Te ni kánakan-de tu'un nuu-yá táká tiñu ni kásá'a-de. Te ni ki'in-ya-dé, te kua'an sín-ya jíin-de iin nuu nū'un té'é, nūu nání Betsaida. ¹¹Te ni kajini ñayivi-ún. Te ni kandikin-i-ya, kája'an-i jíin-yá. Te ni jatá'l'-yá-i, te ni jani-ya tú'un ndasa koo nuu nuu tá'lú Dios tiñu. Te ni nasáv'a-ya táká ñayivi káku'u. ¹²Te a kua'ini. Te ni nchakoyo ndí'uxí uu-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Tájí-ní ñayivi kuá'l̄ yá'a ná kíngoyo-i táká nuu jíin táká rancho yani yá'a, te ndukú-i ndénu ndoo-i te ni'in-í staq kée-í, ch̄i yá'a nuu nū'un té'é ká'iin-yó, achí-de. ¹³Te ni kachi-ya jíin-de: Kuá'a máá-ró já ná kée-í, achí-ya. Te ni kaka'an-de: Tú naún káñava'a-ná, ch̄i u'un-ni státilá jíin úu-ni tiyáká. Te nū túu kikuáan-ná staq kée táká ñayivi yá'a, te m̄a kánda, achí-de. ¹⁴Ch̄i ó nátu'un u'un mil ch̄aa. Yúan-na te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a-ún: Kal'an jíin ñayivi ná júngoo iin nuu fín nuu-í nátu'un uu xiko uxí, uu xiko uxí ja fín iin, achí-ya. ¹⁵Te súan ni kásá'a-de, ni

kásungoo ndí'i-de-i. ¹⁶Te ni ki'in-ya ndí'úu'n státilá jíin úu tiyáká-ún. Te ni ndakoto-ya íchi ándfví te ni jikan ta'ü-yá ja'a státilá. Te ni sákuáchí-yá státilá-ún. Te ni ja'a-ya nūu cháa káskuá'a jíin-yá ni kajani-de nuu-í. ¹⁷Te ndivii-í ni kayee-í. Te ni kanda'a chii-i. Te ni kanastútú-de uxí uu jika staa kuachí já ní ndendoso.

Tu'un ni ka'an ndaaq Pedro

¹⁸Te iin kívi jikán ta'u máá fín-ni Jesús, ch̄i máá-ni ch̄aa káskuá'a-ún ká'iin-de jíin-yá. Te ni jika tu'un-yá-de: Te ruu, ná ch̄aa kúu-ri, káka'an ñayivi, achí-ya. ¹⁹Te ni kaka'an-de: Juan, ch̄aa skuánducha, káka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: H̄in ch̄aa ni jani tu'un Dios onde aná'án, ni nachakū-de, achí-de. ²⁰Te ni ka'an-ya jíin-de: Te róó, ná ch̄aa kúu-ri káka'an máá-ró, achí-ya. Yúan-na te Simón Pedro, ni ka'an-de: Máá-ní kúu Cristo S'e Dios, achí-de. ²¹Yúan-na te ni ka'an xaan-yá jíin-de, te ni tá'l'-yá tiñu nuu-dé ja tú ni iin nuu kachí-de tu'un yá'a.

Jíin kívi ní ka'an Jesús ja kúu-ya

²²Te ni ka'an-ya: Jínu nū'u'n ndó'o xaan máá S'e ch̄aa, te ch̄aa ni kayii jíin táká sutu ná'nú jíin cháa káchaa tutu, m̄a kuátu'un-de-ya, ch̄i ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kívi te nachakū-ya. Achí-ya. ²³Te ni ka'an-ya jíin ndí'i-de: Nani ch̄aa nū kuní-de kii-de yata-rí, te m̄a chíñu'un-de máá-de te ná kuándéé iní-de jíin túndó'o kii siki-dé taká kívi, te ná kúndikin-de ruu kii-de. ²⁴Chi ch̄aa jítú iní-de káku-de

chii tundó'o kii sikí-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu iin chaa ja sikí rúu, ko kaku-de. ²⁵ Chi naúu ní'in cháa, vasa ná kúndéé-de ni'in-dé níí nuyívì, te nú xnáa-dé máá-de, xí síjita-de añú-de. ²⁶ Chi nú ndé chaa kúka nuu iní-de nuu-rí jíín núu tú'un ká'an-ri, suni súan kuka nuu iní máá Sé'e chaa nuu cháa-ún kiví ndíi-ya. Te kiví-ún ná'nu koto luu-ya jíín Táa-ya, te suni jíín táká ndajá'a ndoo-ya. ²⁷ Te jandáa ká'an-ri jíín-ró, ja ío sava chaa ká'iin yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuni-de ñuu nuu tár'ú Dios tiñu. Achí-ya.

Sikí já túku ní nduu-ya

²⁸ Yúan-na te nátu'un nuu uná kiví já ní ka'an-ya tú'un yá'a, te ní jaka-ya Pedro, jíín Juan, jíín Jacobo, ní kaa-ya kuá'an-ya jíín-de iin yuku, kuákakán ta'u-yá. ²⁹ Te nini jikán ta'u-yá, te nuu-yá, tuku ní nduu. Te sa'ma-yá ní nduu kiyí xaqan. Te ní kandatú'ún úu chaa jíín-yá. Te chaa-ún kákuu Moisés jíín Elías. ³¹ Te kándii ncháa chaa-ún. Te ní kaka'an-de tu'un ja á yani skíkuu-ya tínu-ya te kuu-ya níí Jerusalén. ³² Te Pedro jíín cháa ká'iin jíín-de-ún kájí'lí xaqan-dé numá'ná te kákixi-de. Te nuu ní kánata'u níú-dé, te ní kajini-de ja ndíi ncháa Jesús, jíín úu chaa ká'iin jíín-yá-ún. ³³ Te nuu ní kákuxio chaa-ún nuu Jesús, te ní ka'an Pedro jíín-yá: Maestro, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a. Te ná sá'a-ná uní ve'e kuii, iin kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, achí-de. Te tú jiní-de naqún tu'un ní ka'an-de. ³⁴ Te nini ká'an-de, Te ní chaa iin viko

nu'ún ní jasú níí níú-dé jíná'an-de. Te ní kayu'lí xaqan-dé ja ní kívi koyo-de chii viko nu'ún yúan, ní kenda iin tū'un ja ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-ri, ja kúndá'u iní-ri-i, te kuni ná'in-ró tú'un ká'an-ya, achí. ³⁶ Yúan-na te ní jukuiñi tū'un-ún. Te máá sín-na Jesús kándii-ya níú-dé. Te máá-de tú ní káka'lan kuti-dé. Te níí-ni kiví-ún tú ni iin nuu ní kákachí-de ja súan ní kajini-de.

Sikí súchí tá'an tachi kíni

³⁷ Te inga kiví xían-ún, ní kánuu-ya yúku-ún. Te iin nayívì kuá'a, ní kenda-i ní kajata'an-i Jesús. ³⁸ Te nuu nayívì kuá'a-ún ní kenda iin chaa ní kana jaa-de: Maestro, jikán ta'u-ná nuu-ní ja ndé'é-ní se'e-ná, chi máá sín-i náva'a-ná. ³⁹ Chi iin tachi kíni tífí-ni-i. Te sanaa-ní te kána kó'ló-i sá'a, te já'ni yí'í-ni-i. Te sjáa-ni tilíñu yu'u-í. Te xaqan stují-í. Te xaqan ú'u kénda. ⁴⁰ Te ní ka'an nda'ú-ná jíín cháa káskuá'a jíín-ní yá'a ja ná kíni-in-de ki'in. Te tú ní kákuu sá'a-de, achí-de jíín Jesús. ⁴¹ Te ní ka'an Jesús: Nayívì xáan ní'in iní kákuu-ró já tú kákandija-ró. Nasaa-ga kiví kúnchaq-ri jíín-ró te ndolo-ri jíín-ró. Kua'a se'e-ró ná kíi-i, achí-ya. ⁴² Te nini ní kandita-i nuu-yá, te tachi kíni ní stúncháa-ni-i. Te ní ja'ni yí'í xáan-ní-i. Ko máá Jesús ní ka'an xaqan-yá nuu tachi kíni-ún. Te ní nasával'a-ya súchí-ún. Te ní nakua'a-ya-í nuu táchia-i.

Jíín kiví ní ka'an-ya já kúu-ya

⁴³ Te ndivii nayívì ní kanaa iní-kándezé-i ndasa ná'nu káa Dios. Te

ni kakee nuu-í kánde'é-i táká tiñu ni sá'a Jesús. Te ni ka'an Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá: ⁴⁴ Chu'un tu'un yá'a ini-ro jíná'an-ro. Chi máá Sé'e chaa natuu-yá iní nda'a cháa ká'io kuachi, áchí-yá. ⁴⁵ Ko máá-de, tú ni kájuku'un ini-de tu'un yá'a. Chi ni ka'an sa'lí-yá tú'un yá'a náva'a ma júku'un ini-de. Te ni kayu'u-de kaká tul'ún-de-ya sikí tú'un-ún.

Já ní kastátá'an-de ndé chaa kúñá'nu-ga

⁴⁶ Yúan-na te ni kastátá'an-de núndé chaa kúñá'nu-ga. ⁴⁷ Ko Jesús, ni jini-ya já súan kájani ini-de. Te ni kílin-yá fin suchí líltí. Te ni jani-ya-í xiin-yá. ⁴⁸ Te ni ka'an-ya jíin-de: Chaa ja jíin s'ví-rí játá'lú-de suchí yá'a, te ruu játá'lú-de. Te chaa játá'lú ruu, játá'lú-de i'a ni tájí ruu vai-ri. Te chaa súchí-ga ma'lñú róo jíná'an-ro, chaa-ún kúñá'nu-de, áchí-yá. ⁴⁹ Yúan-na te ni ka'an Juan: Maestro, ni kajini-ná iin chaa ja jíin s'ví-ní kíni'in-de tachí kíni kája'an, te ni kajasu-ná nuu-dé, chi tú ndikín-de yóó, áchí-de. ⁵⁰ Ko ni ka'an Jesús jíin-de: Ma kasú-ro núu-dé jíná'an-ro, chi chaa tú jito u'u yóó, jíin yóó ndújíin-de.

Nayiví ñuu Samaria ni kaské'ichi-i-ya

⁵¹ Te ni kuyani jaq kivi nól'on máá-yá onde andíví. Te ni chaa téyíi iní-ya já kílin-yá ñuu Jerusalén. ⁵² Te ni tájí-yá chaa kua'an jíin tú'un káyoxnúú-de nuu-yá. Te chaa-ún kája'an-de. Te ni kivi-de iin ñuu Samaria náva'a sátu'a-de te vásá jáa-ya. ⁵³ Ko ñayiví yúan tú ni kájata'lú-i-ya, chi ni kajini-i ja íchi

ñuu Jerusalén ki'in-ya núú. ⁵⁴ Te Jacobo jíin Juan, chaa káskuá'a jíin-yá, ni kajini-de yuán. Te ni kaka'an-de: Táta, á tú kuní-ní ná tálú tíñu-yó kíi ñu'un ichi andíví te ná xndí'i ñayiví yá'a, nátu'un ni sá'a Elías. Achí-de. ⁵⁵ Yúan-na te ni jíó káva Jesús nuu-dé. Te ni ka'an xa'an-yá jíin-de: Tú kájini-ro ndasa káa ini-ro, ⁵⁶ chi máá Sé'e chaa, tú vai-ya já xnáa-yá añú ñayiví, chi sua nama-ya-í, áchí-yá. Te kája'an-ya ingá ñuu.

Uu chaa ndukú-de kundikin-de-ya

⁵⁷ Te kájika-ya kuá'an-ya. Te iin chaa ni ka'an-de jíin-yá ichi-ún: Táta, kundikin-ná níi vasa ndé onde ki'in-ní, áchí-de. ⁵⁸ Te ni kachí Jesú斯 jíin-de: Táká ñukuii, ká'io yau kava káyil'i-ti, te suni tisaq andíví ká'io taká-ti. Ko máá Sé'e chaa, tú nuu kusú-ya, áchí-ya. ⁵⁹ Te ni ka'an-ya jíin ingá-de: Kundikin ruu ná kí'on, áchí-ya. Te máá chaa-ún ni kachí-de: Táta, kua'a-ní tu'un ná kíchinduji-ná táa-ná xna'an-ga, áchí-de. ⁶⁰ Te ni ka'an Jesús jíin-de: Skéndoo táká ndiyi-ún ná chínduji tá'an ndiyi jíná'an. Te róo kuá'án te kani-ro tú'un táká lado, ndasa koo ñuu nuu tálú Dios tiñu, áchí-ya. ⁶¹ Yúan-na te suni ni ka'an inga-de: Táta, kundikin-ná níi, ko kua'a-ní tu'un ná kíka'an-ná xna'an-ga jíin já ká'io ve'e-ná, áchí-de. ⁶² Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Iin chaa nü jítu-de jíin latú-de, te ndé'e-de ichi yatá-dé, tú va'a chaa kúu-de ja kívi-de iní ñuu nuu tálú Dios tiñu, áchí-ya.

Já ní tájí-yá uni xiko uxi-de kua'an-de

10 Yúan-na te onde ni kuu táká tiñu yá'a, te máá

Jít'o'yo ní jani-yá uní xiko uxí-ga-de. Te chaa-ún, ni tájí-yá uu uu-de káyoxnúu-de nuu-yá kua'an-de taká ñuu jíin lugar nuu á jáni iní máá-yá ja kí'in-yá. ²Te ni ka'an-yá jíin-de: Trigo ta'nú, jandáa kúu ja kuá'a, ko chaa ka'nú yakú-ni-de ío. Núsáá, te kakán ta'u-ro núu máá Tatá xín trigo, ná tájí-yá chaa ka'nú kikoyo-de nuu trigo-yá. ³Kuá'án jíná'an-ró. Ná kástu'ún-rí nuu-ro, chi tájí-rí róo ki'in-ro nátu'un lélú má'nú yí'i. ⁴Te ma kúndiso-ró bolsa, ni ñunu, ni ndijan-ro. Te nú ndéja ní ketá'an-ró jíin íchi, te mä ndátu'un-ró jíin. ⁵Te nani ve'e nú kívi-ró, te xna'an-ga ka'an-ro: Ná sández iní ve'e yá'a, achi-ro. ⁶Te nú iní ve'e yúan ío iin chaa va'a iní, te tu'un ndéé ní ka'an-ro-ún ná jáa sikí-dé. Te nú tú kánchaq iin chaa va'a iní, te tu'un ndéé-ún najaan-ni nuu-ro. ⁷Te suni ve'e yúan kendoo-ró, te kee-ro, ko'o-ró naún kája'a-i nuu-ro. Chi chaa sátiñu, ni'lín-dé kee-dé. Mä káka-ró ndíta'an ve'e. ⁸Te nani ñuu nü ni kívi koyo-ró, te nú kuatá'ú-i róo, yúan te kaji-ro jíná'an-ró naún kájani-i nuu-ro. ⁹Te nasával'a-ró ñáyivi káku'u káxiukú-i ñuu yúan. Te kachí-ro kúni-i: Nuu-ro jíná'an-ró, a yani koo ñuu nuu tál'ú Dios tiñu, achi-ro. ¹⁰Ko nani ñuu nü ni kívi koyo-ró, te nú tú ni kájatá'ú-i róo, te kenda koyo-ró iní ichi-í yúan, te ka'an-ro: ¹¹Onde tikacha ñú'un ío ñuu-ro yá'a ni tiñ iní ja'a-rí jíná'an-ri, ná náskóyo-ri ja kúu sikí máá-ró. Te kuni-ro, ja á yani koo ñuu nuu tál'ú Dios tiñu. ¹²Te ká'an-ri jíin-ró, kívi-ún te koo-ga tuká'nu iní ya núu ñáyivi ñuu Sodoma, vásá

núu ñuu-ún. ¹³Naka ndá'ú kuu róo ñuu Corazín, te naká ndá'ú kuu róo ñuu Betsaida. Chi nú iní ñuu Tiro jíin iní ñuu Sidón ní sá'a-ri tiñu ná'nu ja ní sá'a-ri nuu máá-ró yá'a núu, te inga kívi te a ni kanakani iní ñayivi-ún núu, te ku'un-i sa'ma ndái te ku'u-í yaq núu-í núu. ¹⁴Núsáá te kívi kíi juicio te koo-ga tuká'nu iní-ya núu ñuu Tiro jíin núu ñuu Sidón vásá núu máá-ró. ¹⁵Te róo, ñuu Capernaum, a ni kuñá'nu xaæn-ro jiní-ro náún, ko onde infierno najeñu-ro. ¹⁶Chaa jíni so'o tu'un ká'an máá-ró, nuu-rí jíni so'o-de. Te chaa sájá'a iní nuu-ro, nuu-rí sájá'a iní-de. Te chaa sájá'a iní nuu-rí, sájá'a iní-de nuu I'a ni tájí rúu vai-ri. Achí-ya. ¹⁷Te ni najakoyo uní xiko uxí chaa-ún kákusií iní-de, te káka'an-de: Táta, onde tachí kíni kájandatu nuu-ná ja jíin s'ví-ní vidáa, áchí-de. ¹⁸Te Jesús, ni ka'an-yá jíin-de: Ni jini-ri nuu Satanás ni jungava ichi ándívi, nátu'un iin taja. ¹⁹Vina te ku'a-ri fuerza nuu-ro nával'a kuañu-ro sikí kóo jíin sikí kúrsiukú, jíin sikí táká fuerza máá já jíto u'u yóó. Te tú naún sá'a kuti jíin-ró. ²⁰Ko mä kúsíi iní-ro jíin tíñu yá'a ja kájandatu tachí nuu-ro, chi sua ná kúsíi iní-ro já á káyoso s'ví-ró ondé andívi. Achí-ya. ²¹Te suni hora-ún ni kusíi iní Jesús, onde jíin Espíritu Santo, te ni ka'an-yá: Ná kúta'ú-ná nuu-ní Táa, Jito'o andívi jíin ñúyivi kúu máá-ní, ja ní jasu-ní taká tu'un yá'a nuu cháa ndíchí jíin núu cháa kájukú'un iní. Te ni stá'an ndijin-ní nuu cháa súchí iní jíná'an-de. Chi súan ni jata'an iní-ní Táa. ²²Taká ndatíñu ni ja'a Táa-ri iní nda'a-rí. Te

tú ni iin jiní nuu máá Sé'e, chi máni máá Táa jiní-ya. Ni tú jiní ni iin nuu máá Táa, chi máá Sé'e jiní, jíin nani chaa ja kuní máá Sé'e te stá'lan ndijin-ya níu-dé. Achí-ya.²³ Te sín ni jío káva máá Jesús nuu cháa káskuál'a jíin-ya. Te ni ka'an-ya: Xáán ndatü chaa kuní tiñu ja ní kajini máá-ró.²⁴ Chi ká'an-ri jíin-ró ja kuá'a cháa kájani tú'un Dios jíin cháa kákuu rey, ni kakuni-de nde'é-de nuu já kánde'é máá-ró, ko tú ní kájini-de, te kuni so'o-de ja ní kájini so'o-ró kuní-de níu, ko tú ní kájini so'o-de, áchí-ya.

Chaa va'a ñuu Samaria

²⁵ Te yúan kánchaq iin maestro ley, te ni ndukuiñi-de chi koto nchaq-de-ya kuní-de: Maestro, naún sá'a-ná náv'a ni'in tá'u-ná kuchaku-ná níi káni, áchí-de.
²⁶ Te ni ka'an máá Jesús jíin-de: Ndasa yoso níu tutú ley. Ndasa ká'an ká'u-ró. Achí-ya.²⁷ Te máá cháa-ún ni ka'an-de: Kumaní-ro jíin máá Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro jíin níi fuerza-ro jíin níi níu jiní tuní-ro, te kundá'ú iní-ro tá'an-ro nátu'un kúndá'ú iní-ro máá-ró, áchí-de.²⁸ Te ni kachi Jesús jíin-de: Va'a ni ka'an-ro. Sá'a súan, te ni'in tá'u-ro kúchaku-ro núsáá, áchí-ya.²⁹ Ko máá cháa-ún, kuní-de ja kée ndaaq-de jíin tú'un ká'an-de, te ni jíka tú'un-de Jesús: Te ndéja kúu tá'an-ná, áchí-de.³⁰ Te máá Jesús ni ka'an-ya: Iin chaa ni kenda-de ñuu Jerusalén. Te ni kuun-de kua'an-de ñuu Jericó. Te ichi-ún ni kenda ñakui'ná níu-dé, te ni kajanchaaq ndatínu-de, te ni kastují-de. Te ni kee kája'an,

ni ndoo chaa-ún kátuu-dé. Te a yani kuu-de níu. ³¹ Te ni kuu ja íchi-ún ni kuun iin sutu vai-de. Te ni jini-de nuu cháa-ún. Te ni sio-ni-de kua'an-de.³² Suni súan iin chaa levita, ni kuyani-de lugar yúan. Te ni jini-de nuu cháa-ún. Te ni sio-ni-de kua'an-de.³³ Ko iin chaa ñuu Samaria, jíka-de kua'an-de ichi-ún, ni kuyani-de nuu kátuu cháa-ún. Te ni jini-de. Te ni kundá'ú iní-de chaa-ún.³⁴ Te ni ja-a-de. Te ni chu'un-de aceite jíin alcohol nuu ní tuji cháa-ún. Te ni ju'ni-de nuu. Te ni skáa-de chaa-ún siki caballo-de. Te kua'an-de jíin-de onde mesón. Te ni jito-de chaa.
³⁵ Te ínga kivi xían-ún ni kenda-de kua'an-de. Te ni tava-dé uu peso ni ja'a-de nuu cháa xíin mesón. Te ni ka'an-de: Koto-ní-de. Jíin táká-ga ja kanú-ní jíin-de, te nuu ncháa-ná, te nachunáa-ná nuu-ní, áchí-de.
³⁶ Núsáá te ja uní tá'an chaa-ún, te nde iin-de ni kuu tá'an chaa ni kenda ñakui'ná nuu-ún, jáni iní-ro, áchí-ya jíin-de.³⁷ Te ni ka'an máá cháa-ún: Chaa ni kundá'ú iní-de-ún, áchí-de. Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Kuálán núsáá, te suni súan sá'a máá-ró, áchí-ya.

Já ní ja-a-ya níu María jíin Marta

³⁸ Te jíka-ya kuá'an-ya íchi. Te ni kivi-ya iin ñuu. Te iin ñasí'i, nání-ña Marta, ni kana-ña xiní-ya ni kivi-ya iní ve'e-ña.³⁹ Te ña'an yá'a, ío iin ku'u-ña nání María. Te María-ún, ni jungoo-ña níu já'a Jesús, jíni ná'ín-ña tú'un ká'an-ya.⁴⁰ Ko Marta kútéñu-ña já tiní tiñu sá'a-ña. Te ni ja-a-ña níu-yá, te ni kachi-ña: Táta, tú ndéle-ní ja

kúu-ná ní xndóo-i náá játíñu máá fín-ná. Núsáá te ka'qan-ní jíín-i ná chíndéé t'a'an-i jíín-ná. Achí-ña.
41 Ko ní ka'qan Jesús: Marta, Marta, xaqan jítu iní-ro sátiñu-ró, te ja kuá'a tíñu sá'a-ró, te ní ndukuiq iní-ro jíín. **42** Ko ío iin-ni tiñu kánúú xáan. Te María, ní nakaji-i tiñu kánúú-ún. Te ni iin, mä kúu kuanchaq nuuq-í. Achí-ya.

Já jikán ta'u-yo jíín Padre Nuestro

11 Te ní kuu ja jikán ta'u-yá kánchaaq-ya fín lugar. Te nuu ní ndi'i ní ka'qan-ya, te iin chaa káskuá'a jíín-yá, ní ka'qan-de jíín-yá: Táta, stá'an-ní nuuq-ná ndasa kakan ta'u-ná jíná'an-ná, nátu'un ní stá'an Juan nuu cháa káskuá'a jíín-de, achí-de. **2** Te ní kachi-ya jíín-de: Nú kájikan ta'u-ro, te sua ka'qan-ro: Táa máá-ná ja kánchaaq-ní onde andíví, ná nákana jaa-ná níí jíín sí'ví-ní. Te ná kóo nuu tál'ú-ní tiñu. Te ná kóo táká tiñu játa'an iní máá-ní, nátu'un ío iní andíví suni súan ná kóo iní nuyívi yá'a.
3 Staq káyee-ná táká kívi kuá'a-ní nuuq-ná vina. **4** Te sá'a-ní tuká'nú iní-ní nuu táká kuachí-ná, chí suni máá-ná kásá'a-ná tuká'nú iní-ná nuu nayívi kásá'a-i falta nuuq-ná. Te mä skví-ní náá koto nchaa-i náá chí sua nama-ní náá nuu kíni nuu kuí'a. Achí-ya. **5** Te ní ka'qan-ga-ya jíín-de: Ndé róó ío iin amigo-ro te ní ki'in-ro nuuq-dé sava ñúú te kachi-ro kúni-de: Amigo, kuá'a nínu uní staq nuuq-rí, **6** chí iin amigo-ri ní chaq-de ve'e-ri ja jíka-de viaje. Te tú náun kuá'a-ri nuuq-dé kee-dé. Achi-ro. **7** Te chaa kández ichi iní ve'e ka'qan-de: Mä stá'an-ro rúu, chí a ndasú

yuxé'é-rí, te se'e-ri kákixi-i jíín-rí. Te mä kúu ndukoo-ri te kuá'a-ri nuuq-ro. Achí-de. **8** Ká'qan-ri jíín-ró, vasa mä ndukoo-de kuá'a-de nuuq-ro já kúu-de amigo-ro, ko ja xáan stá'an-ro-dé te yuán ndukoo-de te kuá'a-de taká ja jínu ñú'ún-ró. **9** Te ká'qan-ri jíín-ro jíná'an-ró: Kakán, te kuá'a-ya nuuq-ro. Ndúkú, te nilin-ro. Ka'qan, te ná núña ve'e kívi-ró. **10** Chi chaa jikán, te kíi nuuq-dé. Te chaa ndúkú, te nílin-dé. Te chaa ká'qan, te núña ve'e kívi-de. **11** Te ndé iin róó iin táká ini ve'e kúu-ró. Te nú se'e-ro jikán-i staq nuuq-ro, te kuá'a-ri fín yuú nuuq-í náún. Xí ní jikán-i iin týáká, te lugar ja kuá'a-ri týáká, te kuá'a-ri fín koog nuuq-í náún. **12** Xí ní jikán-i iin ndiví nuuq-ro, te kuá'a-ri fín kúrsiukü nuuq-í náún. **13** Te nú róó vasa chaa náá kákuu-ró, te kájini-ro kuá'a-ri ndátíñu va'a nuu se'e-ro, naga ní kuu máá Táa-ro I'a kánchaaq andíví já má kuá'a-ya Espíritu Santo nuu cháa jikán núsáá. Achí-ya.

Síki tú'un Beelzebú káka'qan-i jíín-yá

14 Te kíñi'in-ya fín tachi níí'ín. Te nuu ní kenda tachi-ún kua'qan, te chaa fíí'ín-ún ní naka'qan-de. Te táká nayívi ká'íin yúan ní kakee nuuq-í kández'é-i. **15** Ko sava nayívi-ún ní kaka'qan-i: Jíín Beelzebú, chaa kúñá'nú nuu táká tachi, kíñi'in-de tachi kája'qan, achí-i. **16** Te sava-ga-i kájito nchaa-i-ya. Te ní kajikan-i iin tuní ichi andíví nuuq-yá. **17** Ko máá Jesús ní jini-ya já súan kájani iní-i. Te ní ka'qan-ya jíín-i: Te nú iin nuu sásíin máá, te kánakuatá'an máá, te nuu yúan mä kúni'in. Te nú iin ve'e sásíin máá te kánakuatá'an

máá, te ve'e yúan mä kúníⁱⁿ. ¹⁸Te nü Satanás suni sásíñ máá, ndasa kúníⁱⁿ ñuu^u nuu^u tál'ú tíñu máá núsáá. Chi kák'aⁿan máá-ró ja jíín Beelzebú kíñiⁱⁿ-rì tachí^uún kájaⁿ. ¹⁹Te nü ndújííñ Beelzebú jíín-rí ja kíñiⁱⁿ-rì tachí^u kíni. Núsáá te se'e-ró, ndé jíín kákiñiⁱⁿ máá-i tachí^u-ún. Ja yúán máá-i, ná nákuxndí-i síkí-ro. ²⁰Ko nü jíín xiní ndá'a Dios kíñiⁱⁿ-rì tachí^u kíni kájaⁿ, jandáa kúu ja núu^u-rø ní chaa^u ñuu^u nuu^u tál'ú Dios tíñu núsáá. ²¹Nü iin chaa kándáján, te jíín machete ndító-de yujé'é-de, yúan-na te ká*iin* va'a táká ndatíñu-de. ²²Ko nü jaa^u inga chaa^u níⁱⁿ-ga vásá máá-de, yúan-na te kundéé chaa^u jíín-de, te kuanchaa^u ndí*i*-ni machete-de nuu^u-dé ja ndító-de jíín. Te kíñiⁱⁿ ndí*i* ndatíñu-de. ²³Nü ndé chaa^u tú ndújííñ-de jíín-rí, núsáá te jíto u'u^u-de ruu^u. Te chaa^u tú nástútú jíín-rí, jachá-de. ²⁴Nü ní kenda iin tachí^u kíni ini^u iin chaa^u te jíka kuu nuu^u ní^uun té'é, ndukú ní^u júngoo te tú níⁱⁿ, yúan-na te ka'an: Ná nó'on-rì ve'e nuu^u ní kenda-ri, achiⁿ. ²⁵Te nü ní ncha^u te jiní ja vé'e luu kúu, chi ní ndundoo, ²⁶yúan-na te ki'iⁱⁿ tachí^u-ún, te kuaka tá'an jíín usiá-ga tachí^u náá-ga káa vásá máá. Te kívi koyo, te kuxiukú yúan. Núsáá te ví'í-gá tá'an chaa^u yúan onde sandí*i*-na^u vásá já xnáñúú núú, áchí-ya. ²⁷Te ní kuu ja ká'an-ya tú'un yá'a. Te iin ña'an kández mä'ñú ñayíví kuá'a-ún, ní kana jaa-ña xiní-yá: Xáán ndatú^u ña'an ní skáku níí, te ní skáxin-ña níí, áchí-ña. ²⁸Te ní ka'an-ya: Sua ndatú^u-ga kúu ñayíví kájini so'o tu'un Dios, te káchu'un ini-i, áchí-ya.

Jä kájikan-i iin tuni

²⁹Te ní katakä ñayíví ní^u-yá, te ní ka'an-ya: Ñayíví náá yá'a, kájikan-i tuni, ko mä kuá'a-rì nuu^u-í, chi tuni Jonás kúu ja kíi nuu^u-í. ³⁰Chi nátu'un Jonás, ní kuu-de iin tuni nuu^u cháa ñuu^u Nínive, suni súan máá Sé'e chaa^u kuu-ya^u fin tuni nuu^u ñayíví yá'a jíná'an-i. ³¹Te reina onde ichi sur, nachakü-ña jíín ñayíví yá'a kívi kíi juicio. Te nakuxndí-i-ña sikí-í. Chi onde jíká xáan ní kii-ña ní jini so'o-ña tú'un ndichí ní ka'an Salomón. Te vina ví'í-gá kúñá'nú I'a kández yá'a vásá Salomón. ³²Táká chaa^u ñuu^u Nínive nachakü-de jíín ñayíví yá'a kívi kíi juicio, te nakuxndí-i-de sikí-í. Chi máá-de ní kanakaní ini^u-de kívi ní jani Jonás tu'un nuu^u-dé. Te vina ví'í-gá kúñá'nú I'a kández yá'a vásá Jonás.

Tu'un yiti

³³Tú ni iin chaa^u, nü ní chil'i-de ñu'un xiní yíti, te chisqí-de yiti-ún chii nyndóó. Chi sua kani-de nuu^u candelero, náv'a ná kuní ñayíví kívi koyo ini^u ve'e, nuu^u máá luz. ³⁴Lámpara yiki kúnu kúu nduchiyo. Te nü nduchi-ro ío va'a, níí-ni yiki kúnu-ró ndíi ncháa. Ko nü nduchi-ro kánáá, te níí-ni yiki kúnu-ró kández ñuñáá. ³⁵Koto ñukúún-ró máá-ró núsáá, chi^u luz kández ini^u-ro sanaa te ñu'un tuún kúu. ³⁶Nü ní yíki kúnu-ró ndíi ncháa, ni tú ío iin tí'lí nuu^u túún, níí nándii ncháa núsáá, nátu'un iin lámpara ja xú'ún kayú. Achí-ya.

Jä ní kana jíín-yá nuu^u cháa fariseo

³⁷Te nini ká'an-ya, te ní ka'an nda'u-ni iin chaa^u fariseo jíín-yá ja

kée-yá sta₉ jíín-de. Te ni₉ kívi Jesús iní ve'e chaa-ún. Te ni₉ jungoo-ya kée-yá sta₉ jíín-de.³⁸ Te chaa-ún, ni₉ jini₉-de nuu-yá. Te ni₉ naa iní-de ndé'é-de ja₉ tú ní nándá'a-yá te yée-yá sta₉.³⁹ Te máá Jítō'o-yo ní ka'an-ya jíín-de: Jándáa kúu, chi róo, chaa fariseo, kánakacha-ró íchi yatá tíndo'o jíín íchi yatá kó'o. Ko ichi iní-ro, chi ni₉ kachítú ndíi-ro jíín tú'un kuí'ná jíín tú'un náá.⁴⁰ Chaa káñáa jíín-an-ró. I'a ni₉ sá'a ichi yatá, á tú suni ní sá'a-ya íchi iní.⁴¹ Ko táká ja₉ kéndoo sobra nuu-ro, te kája'a-ró kúu caridad, te kajani iní-ro já táká tiñu kásá'a-ró ío ndoo ja₉ súan.⁴² Nakä ndá'ú kuu róo chaa fariseo, chi kája'a-ró fin siki₉ uxí ita₉ minú jíín ruda jíín táká yu₉, nuu Dios, te tú kásá'a kuti-ro tíñu ndaa, ni₉ tú manj-ro jíín-yá. Ní kásá'a-ró ndéndúu tiñu yá'a te ma_xndóo-ró ingá tiñu-ún núú.⁴³ Nakä ndá'ú kuu róo chaa fariseo, chi xa₉ kákunij-ro sill a onde xini₉ mesa iní ve'e sinagoga. Te ka'an sa₉'án náyivi jíín-ró nuyá'u kákunij-ro.⁴⁴ Nakä ndá'ú kuu róo chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo, chi chaa uu xini₉ kákuu-ró. Nátu₉'un ve'e añú ja₉ tú ndijin kánde, súan ká'jo-ró, te chaa kájika kuu, tú jiní-de ja₉ jañú-de siki₉, áchí-ya jíín-de.

⁴⁵ Te iin chaa kúu maestro ley, ni₉ ka'an-de: Maestro, nuu ní ka'an-ní tu₉'un yá'a, suni ni₉ ka'an-ní siki₉ máá-ná jíín-an-ná, áchí-de jíín-yá.⁴⁶ Te ni₉ ka'an-ya: Nakä ndá'ú kuu róo chaa maestro ley jíín-an-ró, chi káchaa-ró carga vee siki₉ táká chaa ja₉ tú kákuu kundiso-de. Ko máá-ró, ni₉ tú káké'é-ró carga-ún vásté jíín fin nda'a lúlí-ró.⁴⁷ Nakä ndá'ú kuu

róo jíná'an-ró. Chi kásá'a-ró vé'e añú chaa ni₉ kajani tu₉'un Dios. Te ni₉ kaja'ni táa-ro-dé jíná'an-de.⁴⁸ Súan kúu ja₉ káka'an ndaa-ro já kájata'an iní-ro tíñu ni₉ kásá'a táká-ro. Chi jandáa kúu ja₉ ní kaja'ni-dé chaa-ún. Te máá-ró, ni₉ kásá'a-ró vé'e añú ndiyi-ún.⁴⁹ Ja₉ yúan súni ni₉ ka'an Dios iin tu₉'un ndíchí: Tájí-rí chaa kani tu₉'un-ri jíín cháa apóstol ki'jin nuu-í jíín-an-i. Te sava-de ka'an-í te sava-ga-de chindikin-i, áchí Dios,⁵⁰ nává'a siki₉ náyivi yá'a ná kóo kuachi cuenta ja₉ ní jati niñi táká chaa ni₉ kajani tu₉'un-ri onde kívi ní jungoo nuyivi,⁵¹ onde niñi Abel, te onde niñi Zacarías, chaa ni₉ ji'li sava ma'lñu altar jíín vé'e ij. Súan ká'an-ri jíín-ró, ja₉ siki₉ náyivi yá'a kuu kuachi-ún.⁵² Nakä ndá'ú kuu róo maestro ley, chi ni₉ kajanchaa-ro ndákáa kívi-i iní tu₉'un ndíchí núú, te ni₉ kajasu-ro núú cháa kákunij skuá'a. Ko ni₉ máá-ró suni tú ní káskuá'a-ró, áchí-ya.⁵³ Te nini ká'an-ya tú'un yá'a, te chaa káchaa tutu jíín cháa fariseo, ni₉ katau xa₉-dé nuu-yá. Te ni₉ kastátá'an-de jíín-yá ja₉ ná ká'an-ga-ya kuá'a tú'un.⁵⁴ Chi kájito yu'u-dé-ya, ja₉ sánaa te ni'lin-dé yaku tu₉'un ká'an-ya, nává'a kakán-de kuachi siki₉-yá.

Cuenta yujan ía cháa fariseo

12 Nini súan kúu, te ni₉ kákutútú kuá'a xáan náyivi, ja₉ kájañu tá'an-i. Te ni₉ ka'an-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Koto va'a-ro máá-ró núú yújan ía cháa fariseo, chi yuán kúu tu₉'un yoso yú'u.² Chi tú ni iin naún yíndi'u ja₉ má kenda ndijin. Ni tú ni iin ja₉ yísalí ja₉ má kuní-yo núú.³ Núsáá, táká tu₉'un ni₉

ka'ān-ro ñúñáa, onde nuu ío ndijin ná kúni so'o-i. Te tu'un ni ka'ān yaá-ro ní kajini so'o-i ká'jin-i ini ve'e, te onde xini vé'e ná koo jaa tu'un.

Ndéja yú'ú-yo kóto-yó

⁴Ko amigo, ká'ān-ri jíín-ró jíná'an-ró: Mä yú'ú-ro kóto-ró ñáyivi já'ni yíki kúñu-yó, chi nú ni ndi'i ni kaja'ni-í, te tuká inga naúñ kúu sá'a-ga-i. ⁵Ko ná stá'ān-ri nuu-ro ndé ja yú'ú-ro kóto-ró. Ió iin ja ná a ni ja'ní-í róó te ío poder yuán chíndee róó nuu infierno.

Yuán yú'ú-ro kóto-ró núsáá. Yuán kástu'ún-rí nuu-ro. ⁶Tú kúya'l u'uun tisaq ja úu xu'ún náún. Te tú ni iin-tí náá iní Dios. ⁷Chi a ni ka'u-ya ondé táká ixi xiní-ro. Núsáá te ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chi kánúú-ga-ro vásá kuá'a tisaq. ⁸Te ká'ān-ri jíín-ró: Nú ndé chaa kani ndaa-de tu'un-ri nuu ñáyivi, suni súan máá Sé'e chaa nakani ndaa-ya tú'un-de nuu ndajá'a Dios. ⁹Ko ná ndé chaa ské'ichi-de ruu nuu ñáyivi, suni súan ské'ichi-ri-de nuu táká ndajá'a Dios. ¹⁰Te ná ndé chaa ka'ān ndiva'a-de siki máá Sé'e chaa, koo tuká'nu ini-ya níu-dé. Ko ná ndé chaa ka'ān ndiva'a-de siki Espíritu Santo, mä koo tuká'nu ini nuu-dé.

¹¹Te ná ni kajanchaka-i róó ini ve'e sinagoga nuu chaa kákuñá'nu jíín níu chaa tá'u tínu, mä nákani xaan iní-ro ndasa xndió káni-ró tú'un, xí ndasa ka'ān-ro. ¹²Chi máá Espíritu Santo stá'ān-ya níu-ro ndasa kanúú tú'un ka'ān-ro hora-ún, áchí-ya.

Siki já kútóó iní

¹³Yúan-na te iin chaa kández-de nuu ñáyivi kuá'a-ún, ni ka'ān-de

jíín-yá: Maestro, ka'ān-ní jíín ñaní-ná ná ká'ncha sava-de ta'u-ná jíín-ná, áchí-de. ¹⁴Ko máá-yá ni ka'ān-ya jíín-de: Utale, ndéja ní jani ruu ja kúu-ri chaa sándaq xí chaa ka'ncha sava ta'u já kúu róó jíná'an-ró. Achí-ya. ¹⁵Te ni ka'ān-ya jíín-de: Koto va'a-ró máá-ró, te ma kútóó iní-ro, chi vasa kua'a xáan ndatínu ñáva'a iin chaa, ko nasu já jíín yúán te kuchaku jíñu'ún-de, áchí-ya. ¹⁶Yúan-na te ni ka'ān-ya iin tu'un yátá jíín-i: Ni io iin chaa kúká. Te ni ndea xaan nuní-dé. ¹⁷Te chaa-ún, nákani ini-de: Ndasa sá'a-ri, chi tuká núña yaká-ri nataan-gá-ri niñi-ri, áchí-de. ¹⁸Te ni kachí-de: Sua ná sá'a-ri. Ná kanú-ri yaká-ri. Te nakani-ri ja ká'nu-ga. Te yúán nataan ndf'i-ri niñi-ri jíín táká-ga ndatínu-ri. ¹⁹Yúan-na te kachí-ri jíín iní jíín anú-ri: Vina te kua'a xáan ndatínu ñáva'a-ró já kánda kua'a kuiá. Ná ndetátu-ro te kaji-ro kó'o-ró, te ná kúsii iní-ro núsáá, áchí-de jíín máá-de. ²⁰Ko ni kachí Dios jíín-de: Chaa náá kúu-ró. Akuáá vína te kuu-ro. Te ndatínu ni sátu'a-ró-ún, ndé chaa kuu. Achí Dios. ²¹Súan ío siki chaa ja sákuká-de máá-de, ko tú kúká-de nuu Dios.

Mä nákani ini-yo siki já kúchaku-yo

²²Te ni ka'ān-ya jíín chaa káskua'a jíín-yá: Núsáá te ká'ān-ri jíín-ró, mä nákani ini-ro siki já kúchaku-ro, ná ndasa kee-ro, ni siki yíki kúñu-ró, ná ndasa kundii kunamá-ro. ²³Á tú kánúú-gá vida-ro vásá já kée-ro, te yiki kúñu-ró vásá sá'ma-ro náún. ²⁴Nde'e-ró tíkaká, tú jítu-tí, ni tú nástútú-tí, ni tú náchiva'a-tí iní

yaka-ti, ch̄i máá Dios skée-yá-ti. Á tú kánúú-ga-ro vásá kíti-ún. ²⁵Ko ndé róó ja súan nákani ini-ro te á kuu chísó-ga-ro máá-ró fiín yíkí. ²⁶Te nú m̄a kúu sá'a-ro vasté fiín tiñu lúlí-ga súan, te naja kánakaní ini-ro jíín sáva-ga-ún núsáá. ²⁷Nde'é ndasa kája'nú ita yuku. Tú sátiñu, ni tú táú. Ko ká'an-ri jíín-ró ja rey Salomón kívi ní kuñá'nú xaqan-dé ni tú ní kúu ku'un-de sa'ma súan nátu'un ita-ún. ²⁸Te Dios, nú súan skúnamá-ya itá yuku-ún ja ío vina te yuchaqan kayu nuu nū'un, naga ni kuu ja má skúnamá-ya róó. Te naja tú kákandíja va'a-ro. ²⁹Te m̄a kuítú iní-ro ndasa kee-ro, xí ndása ko'o-ro ni m̄a nákani xaan iní-ro núsáá. ³⁰Chi táká ndatíñu yá'a kájítu iní ñayívi ñuyívi jíín. Ko máá Táa-ro a jiní-ya já kánandi'i-ró táká ndatíñu yá'a. ³¹Ko kuítu iní-ro kívi-ró iní nuu nuu tál'ú Dios tiñu. Yúan-na te ku'a-ga-ya táká ndatíñu-ún nuu-ro. ³²M̄a yú'ú-ro jíná'an-ró, chi vasa tiku'ní lúlí kákuu-ró, ko máá Táa-ro ándíví, a ni kusii iní-ya já núu-ro kuá'a-ya ñuu nuu tál'ú-ya tiñu. ³³Xikó táká ndatíñu-ró, te sá'a-ro caridad. Ndúkú-ró bolsa ja má kútú'ú kuátiñu-ró. Te suni taan-ro yají-ro ondé andíví nuu tú naa. Ch̄i yúan m̄a kúu kívi ñakui'ná, ni m̄a kúu chaa tijkixin te stíví-tí. ³⁴Chi nuu kándee yají-ro, yúan kúu nuu kuítú iní-ro jíín. ³⁵Ku'ní ni'in chii-ro jíná'an-ró, te lámpara máá-ró, ná kóo tu'a-ni ñu'u'un ini.

Já ní káindatu mozo jito'o-i

³⁶Te máá-ró jíná'an-ró ná kóo tu'a-ro nátu'un mozo káindatu-i jito'o-i ja ncháa-de kua'an-de viko

tánda'a, náv̄a'a nú ni nchaa-de te ka'an-de, te kuña-ni-i ve'e jíná'an-i. ³⁷Xáán ndatú kuu mozo-ún te nú ni nchaa jito'o-i nuu-í, te jiní-de ja kándito-i. Jandáa ká'an-ri jíín-ró ja kú'ní-de chii-de, te nuu mesa súngoo-de mozo-de te kani-de ko'o-í jíná'an-i. ³⁸Te vasa ná cháa-de ñúú, xí vasa ná ncháa-de ja'a ñuu, te nú suni súan kuní-de sá'a mozo-ún ja kándito-i, ndatú xaqan kéndo mozo-ún jíná'an-i. ³⁹Ko ná jukú'un ini-ro tú'un yá'a. Táa ini ve'e, nú ni jiní-de ná hora kúu ja kíi ñakui'ná te kundito-de núú, te m̄a kuá'a-de tu'un sákuí'ná vé'e-de núú. ⁴⁰Te róó suni súan koo tu'a-ro, ch̄i máá kívi já tú naún kájani ini-ro, te nchaa-ni máá Sé'e chaa, áchí-ya jíín-de. ⁴¹Yúan-na te Pedro, ni jika tu'lún-de-ya: Táta, máá-ni nuu náá jíná'an-ná ká'an-ní tu'lún yá'a náún, xí súni ká'an-ní nuu táká-ga chaa yá'a, áchí-de. ⁴²Te ni ka'an máá Jito'o-yo: Ndéja kúu iin mozo ndito xini já skíkuu va'a, ch̄i máá jíto'o, kani-de mozo-ún ná kóto-i se'e-de náv̄a'a skée-í suchí-ún máá hora ja xíñ tíñu. ⁴³Xáán ndatú kuu mozo-ún, te nú ni nchaa jito'o-i te nani'in-dé-i sá'a-i súan. ⁴⁴Jandáa ká'an-ri, ja káni-de mozo-ún ja kóto-i táká ndatíñu-de. ⁴⁵Ko ná mozo-ún jáni ini-i: Kúkuéé-ga te nchaa jito'o-ri, achí máá-i. Te kejá'a-i stuji-í mozo máá-i jíín ñá'an kájatiñu nuu-í. Te kee-í te ko'o-i, te najini-i. ⁴⁶Te mozo-ún, nú ni nchaa jito'o-i kívi já tú ndátu-i jíín hora ja tú jiní-i, te xndó'o-de-i, te kiñi'in-de-i onde jíín cháa tú káskíkuu va'a. ⁴⁷Ch̄i ná ndé mozo a jiní-i tiñu ndasa játa'an ini jito'o-i,

te nū tú ní sátu'a-i, ni tú ní skíkuu-i tiñu kuní máá-de, ndo'o xaqan-í yunu xíi. ⁴⁸ Ko nū ndé mozo tú jiní-i tiñu ndasa játa'an iní jito'o-i, te nū sá'a-i tiñu ñáá ja xndó'o-de-i nūú, yúan-na te yaku-ni yunu xíi ndo'o-i. Chi nū kua'a-ya kuá'a ndátínu nuu fiín chaa, te nandakān kua'a-yá nuu-dé. Te suni súan nū kua'a ndátínu kátatu-i iin chaa, ví'lí-gá nandakān-i nuu-dé.

Síki tú'un sásíin máá jíná'an

⁴⁹ Ni kii-ri ja chíndee-ri ñu'uñ iní ñuyívi yá'a. Te xaqan kuní-ri ja ná koo. ⁵⁰ Te ío iin tundó'o ja kuánducha-rí jín, ko xaqan ndukui'a ini-ri onde ná skíkuu-ri. ⁵¹ Kájani ini-ro já ní chaq-ri ja koo nálin-ni iní ñuyívi náún. Ká'an-ri jíin-ró ja ná túu, chi sua ndonda síki tá'an. ⁵² Chi iin-ni ve'e koo u'yuñ ñayívi, te sásíin máá jíná'an. Uni ndonda síki úu, te uu ndonda síki uní. ⁵³ Chi ndonda síki tá'an, táká síki sé'e-de, te se'e síki táká-i. Náa síki sésí'i-ña, te sésí'i síki náa-i. Náchisó síki séjanú-ña, te sejanú síki náchisó-i. Achí-ya.

Síki tuní skuá'a-yó

⁵⁴ Te suni ni ka'an-ya jín ñayívi kuá'a-ún: Nú ni kajini-ro nána viko íchi nū kée ndikandii, te káká'an-ro: Kuun sau, áchí-ro, te kúu súan. ⁵⁵ Te nū ni nana nuu tachi, te káká'an-ro: Nandii, áchí-ro, te súan kúu. ⁵⁶ Chaa uu xini kákuu-ro. A kájini-ro naún kuní ka'an tuni iní ñuyívi jín andíví, te naja tú kánakuni-ro kiví yá'a núsáá. ⁵⁷ Te naja tú kátava máá-ro cuenta ndé ja kúu tiñu va'a núsáá. ⁵⁸ Ko nū kua'an-ro nūu juez jín chaa jító u'u róó, te yachi

ná ndátu'uñ vá'a-ró jíin-de nini kájin-ró íchi jíin-de. Chi nū túu, te kua'a-de róó nuu juez, te juez kua'a-de róó nuu policía, te policía chindee-de róó vekäa. ⁵⁹ Te ká'an-ri jíin-ró, ja má kénda kuti-ro yúan onde nū tú chunáa-ro táká centavo, achí-ya jíin-de.

Kánúú nákani ini-yo

13 Te suni kivi-ún kájin-yá yúan. Te ni kajani-de tu'un nuu-yá ndasa ni kata'an chaa ñuu Galilea. Chi Pilato, ni sáká núu-de niñi cháa-ún jín niñi kíti já kásoko-í nuu Dios. ² Te ni ka'an Jesú: Chaa ñuu Galilea yúan, ja súan kándo'o-de tundó'o-ún, te á ni io xaqan kuáchi-de vásá táká-ga chaa ñuu Galilea, kájani ini-ro náún. ³ Ná kástu'uñ-rí nuu-ro já túu, chi suni súan naa-ro jíná'an-ro nū tú nakani ini-ro. ⁴ Te suni xia'yuñ uni chaa ja síki máá-de ni ndua torre ñuu Siloé te ni kají'i-de, á ni kásá'a-de kuáchi xaqan-gá vásá táká-ga chaa káxiukú ñuu Jerusalén, kájani ini-ro náún. ⁵ Ná kástu'uñ-rí nuu-ro já túu. Chi suni súan naa-ro jíná'an-ro nū tú nakani ini-ro. Achí-ya.

Tu'un mérkexé

⁶ Te ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a: Hin chaa ñává'a-de iin mérkexé ja ní nachu'un-de ma'ñú itú uva-de. Te ni jaq-de ndukú-de nde'e xiní. Te tú ní ní'in kúti-dé. ⁷ Te ni kachí-de jín mozo ndíto itú uva-ún: Vina te a ío uni kuiq kíndukú-rí nde'e xiní mérkexé yá'a, te tú ní'in kúti-rí. Xiti ná kí'in. Naja kándii saténu nuu ñu'uñ yá'a. Achí-de. ⁸ Yúan-na te ni

ka'an máá mozo: Táta, skéndoo-ní, ná kúndij vasté íngá kuiq yá'a, onde ná sáyúchí-ná ja'a te chu'un-ná ja'an te nándéó. ⁹Te nú ni ja'a nde'e, te ío va'a. Te nú túu, te vásá xítí-ní áchí-i. Achí-ya.

Tu'un ña'an jíka tí'í

¹⁰Te iin kívi ndétatú ní stá'an-ya tú'un ini iin ve'e sinagoga. ¹¹Te ní kenda iin ña'an tá'an-ña fín tachí kíni ja ní kuu xia'un uní kuiq kú'u-ña. Te ní kaí-ña, jíka tí'í-ña, chi tú kúu kutí ndúkoo tuun-ña. ¹²Te ní jini Jesús nuu-ña. Te ní kana-ya xiní-ña. Te ní kachi-ya jíín-ña: Nána, vina te a ní nduva'a-ní ja kú'u-ní, áchí-ya. ¹³Te ní chaa-ya ndá'a-ya siki-ña. Te ní ndúkoo tuun-ni-ña, te ní nákana jaa-ña Dios. ¹⁴Te chaa kúñá'nú ini ve'e sinagoga, ní kití ini-de nuu Jesús ja ní nasáva-ya-ña kívi ndétatú. Te ní ka'an-de jíín ñáyivi kuá'q-ún: Inú kívi ío sátiñu-ró, te kívi-ún chakoyo-ró kúu tana-ro. Ko kívi ndétatú yá'a, chi ma kúu, áchí-de. ¹⁵Yúan-na te ní ka'an máá Jito'o-yo jíín-de; Chaa uu xini kákuu-ró. Ja kúu kívi ndétatú te tú kándají-ró xndiki-ro xí burro-ró núu káyee-tí-ún, te tú káskó'o-ro-tí nducha náún. ¹⁶Te sesí'í Abraham yá'a, nú'ni-ña xiá'un uní kuiq ní sá'a kui'na. Te tú ío va'a ndají-rí-ña kívi ndétatú náún, áchi-ya. ¹⁷Te súan ní ka'an-ya tú'un yá'a. Te ní kákuka nuu táká chaa kájito u'u-ya-ún. Ko taká ñayivi, ní kákusií iní-i jíín táká tiñu ñá'nú ní sá'a-ya.

Tu'un ndikin yuá mostaza

¹⁸Te ní ka'an-ya: Ndasa kuní koo nuu nuu tálú Dios tiñu. Te ná jíín

skétá'an-ri. ¹⁹Kúu nátu'un ndikin yuá mostaza ja ní ki'in iin chaa te ní chaa-de nuu itú-de. Te ní ja'nu. Te ní kuu iin yunu ká'nu. Te tisaq andíví ní kásá'a-tí taká-tí chíi nda'a-ún. Achí-ya.

Tu'un yátá yújan íá

²⁰Te ní ka'an tuku-ya: Náún tu'un yátá skétá'an-ri jíín ñúu nuu tálú Dios tiñu. ²¹Kúu nátu'un yujan íá já ní ki'in iin ña'an. Te ní chisaí-ña chíi uní tiyii yúchi onde ní ndí'i ní kuu íá ní sá'a. Achí-ya.

Síki íchi yúxé'í túu

²²Te nini kua'an-ya íchi ñúu Jerusalén, te ní jíka kuu-ya táká ñúu jíín táká rancho, ní stá'an-ya tú'un. ²³Te ní ka'an iin chaa jíín-ya: Táta, yaku-ni chaa kaku-de náún, áchí-de. Te ní kachi-ya jíín-de: ²⁴Ndúkú ndéé téyí-ró kívi koyo-ró íchi yúxé'í túu, chi ká'an-ri jíín-ró ja kuá'q ñáyivi ndúkú ndéé-i kívi-i, ko ma kúu kívi koyo-i. ²⁵Chi táká iní ve'e, ndukuiñi-de, te kasu-de yuxé'í. Te ichi yata vé'e kuiñi-ró. Te skáján-ró vitú yúxé'í te ka'an-ro: Táta, táta, kuña-ní ve'e, ná kívi koyo-ná, achi-ro. Te kachi-de kuni-ró: Aq, tú jiní-ri ná nuu vailkoyo-ró, achi-de. ²⁶Yúan-na te kejá'á-ró ká'an-ro jíín-de: Ní kayee-ná staq jíín-ní, te iní ya'a nuu-ná ní stá'an-ní tu'un nuu-ná, achi-ro. ²⁷Te máá-de kachi-de kuni-ró: Achí-ri jíín-ró ja tú jiní-ri róó ndé nuu vailkoyo-ró. Kuxio jiná'an-ró chi ñayivi kásá'a tiñu ñáá kákuu-ró. Achi-de. ²⁸Te yúan nde'e-ro, te nakaji-ro ñíi yú'u-ro kuíñi-ró. Te kuni-ro núu Abraham

jíín núu Isaac jíín núu Jacob jíín núu táká-ga chaa ni kajani tu'un Dios kuiñi-de iní ve'e Dios. Te róo kuxio-ró sásíñ-yá róó. ²⁹Te kikoyo-i ichi núu kána ndikandii jíín íchi núu kée ndikandii, ichi norte jíín íchi sur, te jungoo-i iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ³⁰Kuni so'o va'a-ró: Sava chaa sandí'í-na, ndunúú-de. Te sava chaa kúnúú, nduu-de sandí'í-na. Achí-ya.

Tu'un Herodes

³¹Te kiví-ún ni jakoyo yaku tá'an chaa fariseo, te ká'an-de jíín-yá: Kuxio-ní yá'a te kenda-ní ki'lin-ní, chi chaa Herodes ka'ni-dé níí kuní-de, áchí-de. ³²Te ni kachi-yá jíín-de: Kuá'án, te kastu'ún-ró núu máá ñukuii jian: Vina chi kíñi'in-ri tachí kíni kája'án. Te sá'a-ri taná vína jíín yúchaan. Te onde nuu uní kiví te sjínu-ri tiñu-ri. ³³Ko kánúú xáan já vína jíín yúchaan jíín ísá te kaka-ri ki'lin-ri, chi ma kúu ja fin chaa jáni tu'un kenda-de yata ñúu Jerusalén, te kuu-de. Achi-ro.

Síki já ni kukuí'a ini-ya jíín núu Jerusalén

³⁴Jerusalén, Jerusalén, ni kaja'ni-ro chaa kájani tu'un Dios, te ni kaja'a-ró yúu xiní chaa ni tájí-yá vai nuu-ro. Ió kua'a vuelta ni kuni-ri nastútú-rí se'e-ro, nátu'un chukí ja nástútú-tí tirii-tí chii ndijin-tí, ko tú ni kákuni-ro. ³⁵Vina te kéndoo víchí ve'e-ro núsáá. Ko ká'an-ri jíín-ró já má kuní kuti-gá-ro nuu-rí jíín-an-ró onde jaa iin kiví ká'an-ro: Ná nákana jaa-yó-yá chi ndiso-ya tíñu máá Tatá Dios, achi-ro. Achí-ya.

Já ni nasáva'a-ya fin chaa
kú'u kiví ndétatú

14 Te iin kiví ndétatú ni kiví-yá iní ve'e iin chaa kúñá'nu nuu cháa fariseo jíná'an-de ja keé-yá staa jíín-de. Te kájito yu'u-dé-yá. ²Te ni kenda iin chaa kú'u-de kue'e kuiñi, kándii-de nuu-yá. ³Te ni ka'an Jesús jíín cháa kákkuu maestro ley jíín cháa fariseo: Á kuu sá'a-ri taná kiví ndétatú xí túu, áchí-ya. ⁴Ko máá-de, tú ni káka'an kuti-dé. Yúan-na te ni ki'in-yá cháa ñú'un kuiñi-ún. Te ni nasáv'a-ya-dé. Te ni natájí-yá-de kuano'on-dé. ⁵Te ni ka'an-yá jíín-ún: Te nú burro máá-ró xí xndiki-ro júngava-tí iní iin sókó, te tú natava-ro-tí vasa kiví ndétatú kúu náún. Achí-ya. ⁶Te tú ni kákkuu xndió káni-de ni iin tu'un nuu-yá ja súan ni ka'an-yá jíín-de.

Síki ñáyivi sáñá'nu-i máá-i

⁷Te ni jini-ya já kándukú-de jungoo jíñu'ún-de silla xini mesa. Te ni ka'an-yá fin tu'un yátá jíín chaa ni kataká yúan. ⁸Nú ni kana iin chaa xini-ro já ki'lin-ro fin viko tándala, te ma júngoo jíñu'ún-ro silla xini mesa. Chi nú súan, sanaa te a ni kana-de xini fin chaa kúñá'nu-ga vásá róó. ⁹Te chaa chaa ni kana xini-ro-ún jíín-de. Te ka'an-de jíín-ro: Kuxio, ná kúnchaa chaa yá'a jian. Yúan-na te kúka nuu-ro ki'lin-ro onde sandí'í-na kunchaa-ro. ¹⁰Ko nú ni kana iin chaa xini-ro, kuá'án te jungoo-ro onde sandí'í-na. Chi nú jaa chaa ni kana róó yúan te kachi-de kuni-ro: Amigo, nuu silla jíñu'ún

yá'a jungoo-ró, achi-de. Yúan-na te nduñá'nu-ró jíto nuu cháa káxiukú ká'nu jíin-ró. ¹¹ Chi táká chaa sáná'nu-de máá-de, ndusúchí-de. Te táká chaa sásúchí-de máá-de, nduñá'nu-de. Achí-ya. ¹² Te suni ni ka'an-ya jíin cháa ni kana xini-yá-ún: Nú sá'a-ró sámá xí xíni, ma kána-ró xiní cháa kákuu amigo-ro, ni xiní ñaní-ro, ni xiní tá'an-ró, ni xiní cháa kúká. Chi nú súan te suni máá-de nakana-de xiní-ro. Te ni kuu ja ní nani'in-ro tá'u-ro. ¹³ Ko nú sá'a-ró gasto, te kana-ró xiní cháa ndá'ú, chaa tíkú'lu, chaa tá'nú, jíin xiní cháa kuáá. ¹⁴ Te xáán ndatú kendoo-ró nú súan, chi tú naún náku'a-de nuu-ro. Ko ni'in-ro yá'u-ró kíví náchakú táká chaa ndaa, áchí-ya.

Hin xíni ká'nu

¹⁵ Te iin chaa yée stáa jíin-yá, ni jini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kachí-de jíin-yá: Xáán ndatú kuu chaa ja kée-dé staa onde iní nuu nuu tá'u Dios tiñu. Achí-de. ¹⁶ Yúan-na te ni kachí-ya jíin-de: Hin chaa ni sá'a-de iin xíni ká'nu, te ni kana-de xiní kuá'a ñayivi. ¹⁷ Te nuu ní jaq hora ja kúxíni-de-ún, te ni tájí-de mozo-de kuakachí nuu já kée stáa xíni-ún: Ña'an-ní jíná'an-ní. Chi a ni ndí'i ío tu'a. Achí. ¹⁸ Te iin-ni ni kásajá'a ini ndí'i-de. Te chaa iin ni kachí-de jíin mozo. Ni jaan-ri iin nu'un te kánúú kínde'é-rí. Te ná kúña ká'nu ini-de nuu-rí, chi ma jáa-ri. Achí-de. ¹⁹ Te ni ka'an inga-de: Ni jaan-ri u'un yunta xndikí te kikoto nchaa-ri-ti. Ná kúña ká'nu ini-de nuu-rí, chi ma jáa-ri. Achí-de. ²⁰ Te ni ka'an tuku inga-de: Sáá ní

tanda'a-rí. Te ja yúán má kúu ja-a-ri. Achí-de. ²¹ Te kuqno'on mozo-ún ni kastu'ún-de nuu jíto'o-de. Yúan-na te máá táká iní ve'e-ún, ni kití iní-de. Te ni kachí-de jíin mozo-de: Kuá'án yachí níyúyá'u jíin táká ya'ya, te kana-ró xiní cháa ndá'ú, chaa tíkú'lu, chaa tá'nú, jíin cháa kuáá, ná kíkoyo-de. Achí-de. ²² Te ni kachí mozo-ún: Tátq, a ni kuu nátu'un ká'an-ní ko núña-ga lugar. Achí-i. ²³ Te jito'o-ún ni ka'an-de jíin mozo-de: Kuálán táká ichi jíin táká rancho te stétuu-ró ñayivi-ún ná kíi-i yá'a, nává'a ná chítú iní ve'e-ri. ²⁴ Chi ká'an-ri jíin-ró já ní iin chaa ni jakana-ró-ún, ma kúxíni kuti-dé ve'e-ri, áchí-de. Achí-ya.

Síki cháa kuní-de kundikin-de-ya

²⁵ Te kája'an kua'a xáan ñayivi jíin Jesús. Te ni ka'an-ya jíin-i: ²⁶ Nú ndé chaa kii-de nuu-rí, te nü chíñú'ún-de táká-de, náa-de, ñasí'i-de, se'e-de, ñani-de, kua'a-de, xí onde jíin máá-de, ma kúu kuu-de chaa skuá'a jíin-rí. ²⁷ Te chaa tú ndóyo-de jíin túndó'o kii síki-dé, te kundikin-de ruu kii-de, ma kúu kuu-de chaa skuá'a jíin-rí. ²⁸ Chi nú ndé róo kuní-ro káni-ró fin ve'e, á tú xna'an-ga jungoo-ró te tava-ro cuenta nasaan kuu gasto, te kuní-ro nú vatu-ni kanda-ró jínu xí túu. ²⁹ Chi nú túu, te nü a ni jani-ro já'a, te ma kánda xu'un-ró síjínu-ró. Yúan-na te taká ñayivi kájini nuu ve'e tíkú'lu-ró-ún, sákátá-i nuu-ro. ³⁰ Te ka'an-i: Chaa yá'a, ni kejá'a-de jani-de iin ve'e, te tú ní kanda-de síjínu-de, achi-i. ³¹ Xí nü ndé rey kuní-de ki'in-de kuatá'an-de jíin ingá rey, á tú xna'an-ga jungoo-de

te nakani ini-de te nú v̄atu-ni kuu jíín uxí mil soldado kuqtá'an-de jíín ingá rey ja vái sik̄i-dé jíín okó mil soldado. ³²Ch̄i nū túu, te nini jíká-ḡa v̄ai ingá rey, te tájí-de iin ch̄aa ki'in ka'an nda'ú jíín-de ja ná júkuiñi. ³³Te suni súan nú ndé róó tú sijíta-ró táká ndatíñu ñáv̄a'-ró, ma kúu kuu-ró cháa skuá'a jíín-rí núsáá.

Tu'un yátá sik̄i ñíí

³⁴Va'a ío ñii, ko nú onde ñii-ún ná náa xikó, te ndasa ndu'u'a núsáá. ³⁵Ma kuatíñu kuti, ni ja kúu nuu ñú'un já ndúu ja'an, ch̄i kach̄a-de ki'in. Chaa ío so'o kuni ná'ín, ná kúni so'o-de. Achí-ya.

Sik̄i ríí, kití ní sana

15 Te táká ch̄aa xíní jíín cháa ká'io kuachi, ni jakoyo-de nuu Jesú斯 náv̄a'a kuni so'o-de tu'un ká'lan-ya. ²Te ch̄aa fariseo jíín cháa káchaa tutu, ni kaka'an-de: Chaa yá'a, játá'ú-de ch̄aa ká'io kuachi te yée-dé staa jíín cháa-ún, áchí-de. ³Te máá Jesú斯, ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a jíín-de: ⁴Ndé iin róó nú ñáv̄a'a-ró fin ciento rií, te skuíta-ró fin-ti, á tú skéndoo-ró kúun xíko xia'un kuun-gá-ti ondé nuu ñú'un té'é, te kinandúkú-ró kíti ní naa-ún onde nani'lín-ro-tí xí túu. ⁵Te nú ni nani'lín-ro-tí, kúsíi iní-ro xndée-ró-tí nuu ch̄o'o-ro. ⁶Te nú ni najaq-ro vé'e te nastútú-ró cháa kákuu amigo-ro jíín tál'an-ró, te kachi-ro kúni ch̄aa-ún: Ná kúsíi iní-yo ch̄i ni nani'lín-rí rií-rií-rií kíti á ni naa núú. Achi-ro. ⁷Ká'an-ri jíín-ró, ja súan kusíi-gá iní-ya ondé andíví jíín fin ch̄aa ío kuachi nū nakani iní-de,

vásá jíín kúun xíko xia'un kuun-gá ch̄aa va'a ja tú kájinu ñú'ún-de tu'un nakani ini.

Tu'un ña'an ní skuíta-ña fin peso

⁸Xí nú iin ñasí'lí ñáv̄a'a-ña uxí peso, te skuíta-ña fin peso, á tú chil'i-ña yíti te nastáa-ña vé'e, te nandúkú víi-ñá onde nani'lín-ña. ⁹Te nú ni nani'lín-ña, te kána-ña xiní tál'an-ña jíín amiga-ña, te kachi-ña kúni-i: Ná kúsíi iní-yo, ch̄i ni nani'lín-rí peso-ri ja ní skuíta-ri-ún núú. Achí-ña. ¹⁰Ká'an-ri jíín-ró, ja súan kúsíi-gá iní taká ndajá'a Dios jíín fin ch̄aa ío kuachi nū nakani iní-de.

Tu'un suchí ní naa, te ni ndenda-i

¹¹Te ni ka'an-ga-ya: Hin chaa ni io uu se'e yíi-de. ¹²Te suchí súchí-ún ni ka'an-i jíín táká-i: Táa, kua'a-ní sava ñu'un núu-ná ja kúu ta'u-ná, áchí-i. Te ni tetal'an-de ta'u-í nuu ndéndúu-i. ¹³Te ni kuu yakü kivi, te suchí súchí-ún ni stútú ndí'i-i ndatíñu-i. Te ni kee-i kua'an jíká-i ingá ñuu. Te yúan ni xnáa-í ta'u-í, ch̄i ni janu ndíva'a-i. ¹⁴Súan ni ndí'i ni janu sáni-i, te vásá ní chaq iin tama xáan iní ñuu-ún, te ni kejá'a nándí'i-i. ¹⁵Te ni kee-i kua'an-i, te ni jaq-i nuu fin ch̄aa ñuu-ún. Te chaa-ún ni táká-de-i kua'an-i onde rancho-de ja yúan koto-i kini-de. ¹⁶Te kuní-i taan tíi-chí-i jíín tíxíko káyee kiní-ún. Ch̄i tú kuti ni iin naún ni já'a nuu-í. ¹⁷Yúan-na te ni jiní máá-i. Te ni ka'an-i: Táká mozo ío iní ve'e táká-ri, ío kua'a stáa káyee-dé. Te ruu jí'i-ri soko yá'a. ¹⁸Ná ndúkuiñi-ri te ná nō'on-ri nuu táká-ri. Te kachi-ri kuni-de:

Táa, a ní sá'a-ná kuachi nuuDios andíví jíín núumáá-ní. ¹⁹Tuká va'a chaa kúu-ná ja kúnání-ná se'e-ní. Ko kuaa-ní tu'un kuu-ná nátu'un iin mozo-ní. Achí-ri. ²⁰Te ní ndukuiñi-i, te ní kee-i kuano'on-í nuutáa-i. Te nini jíká-gá vai-i, te ní jini tåq-i nuuí. Te ní kundá'ú ini-de-i. Te jínu-de ní jaa-de. Te ní nuu-de sukun-í, te ní titú-de-i.

²¹Yúan-na te ní ka'an-i jíín-de:

Táa, a ní sá'a-ná kuachi nuuDios andíví jíín núumáá-ní. Tuká va'a chaa kúu-ná ja kúnání-ná se'e-ní. Achí-i. ²²Ko máá táa-i, ní ka'an-de jíín mozo-de: Kuákí*"in* iin su'uvá'a-ga te chu'un-ró-i. Te chu'un-ró iin xe'e ndá'a-í. Te chi'i-ró ndiján já'a-í. ²³Te suni kikí*"in-ró* chélu xá'án. Te ka'ní-ro-tí ná kée-yo. Chi sá'a-yó víko. ²⁴Chi se'e yíí-rí yá'a a ní ji'l-i núu, te ní nachakü-i. A ní naa-í núu, te ní ndenda-i, áchí-de. Te ní kakejáá-de sá'a-de viko. ²⁵Te se'e yíí ná'u-de, kández-i onde rancho. Súchí-ún vai ndii-i. Te ní nduyani-i yata vé'e. Te ní jini so'o-i tiví música te kájita já'a náyivi.

²⁶Te ní kana-i xini fín mozo. Te ní jiká tu'ún-i mozo-ún nú naúvíko íó. ²⁷Te ní kachimozo-ún nuuí: Ní nchaq naniro te tåq-ro, ní ja'ní-dé chelu xá'án, chi ní ndenda va'a se'e yíí-de, áchí mozo. ²⁸Yúan-na te ní kití iní-i, te tú ní kuní-i ndívi-i, ko ní kenda tåq-i. Te ní ka'an nda'ú-de jíín-i ná ndívi-i. ²⁹Ko máá-i ní ka'an-i: Ió kuaq kuiá játínu-ná nuuní, ni tú sáñi*"in* kutí iní-ná tiñu tá'u-ní. Te tú ní já'a-ní vásté fín lítu núu-ná kee sii-ná jíín amigo-na, áchí-i. ³⁰Ko ní nchaq se'e-ní yá'a. Te vasa ní xnáa ndf'i-i ndatínu-ní jíín

ñá'an téne, te ní ja'ní-ní chelu xá'án kée-í, áchí-i jíín tåq-i. ³¹Yúan-na te ní kachide jíín-i: Hijo, róó chi nene ncháá-ro jíín-rí. Te tåká ndatínu máá-rí suni ndatínu máá-ró kúu. ³²Ko jínu ní'ún sá'a-yó víko te kusiij iní-yo. Chi nñani-ro yá'a, a ní ji'l-i núu, te ní nachakü-i. A ní naa-í núu, te ní ndenda-i, áchí-de. Achí-ya.

Tu'un mandador xndá'ú

16 Te suni ní ka'an-yá jíín cháa káskuáa jíín-yá: Hin chaa kúká, ní ñava'a-de iin mandador. Te chaa kúká-ún ní jini tu'un-de ja stfví mandador ndatínu-de. ²Te ní kana-de xini cháa-ún. Te ní ka'an-de jíín-de: Náun tu'un kúu ja jini tu'un-ri sikiro. Nakuaa cuenta tiñu ndíso-ró, chi maq kúu-garo mandador nuurí. Achí-de.

³Yúan-na te chaa mandador, ní ka'an máá-de: Ndasa sá'a-ri. Chi jito'o-ri jánchez-de tiñu mandador nuurí. Nú kachari nüu'un, maq kándari. Nú kakánri caridad, xaan kúka nuurí. ⁴A jiníri ndasa sá'a-ri náva kiviq kuánchazaq-de tiñu ndísori, te koo náyivi maní jíín-rí, te kuu kiviri iní ve'e-i.

⁵Te ní kana-de xini ná iin chaa káitau nuujito'o-de. Te ní kachide jíín cháa-ún: Nasaa taúro núujito'o-ri, áchí-de. ⁶Te máá cháa-ún, ní kachide: Unq mil litro aceite, áchí-de. Te ní kachimandador jíín-de: Ki'in listaro. Te jungoo yachiro. Te chaaro úumil-ná. Achí-de. ⁷Yúan-na te ní ka'an-de jíín ingá chaa: Te róó, nasataú-ri, áchí-de. Te chaa-ún, ni kachide: Hin ciento ve'e trigo, áchí-de. Te máá-de ní kachide jíín cháa-ún:

Ki'in lista-ro, te nachaa-ró kúun xíko-ni, áchí-de. ⁸Te jito'o-ún, ni ka'an-de jíín cháa mandador xndá'ú ja bueno ndíchí ní sá'a-de. Chi táká se'e kuīa yá'a, ndíchí-ga máá-i nuu náyívi ío vina, vásá táká se'e luz. ⁹Te máá-rí, ká'an-ri jíín-ró: Jíín xú'ún xndá'ú, ná sá'a-ró amigo-ro nává'a nú ni ndí'i xu'lún-ró, te naki'in-i róó kunchaaq-ro iní ve'e-i níí káni. ¹⁰Chi chaa skíkuu va'a iin tiñu vasa lúlí-ni, suni skíkuu va'a-de jíín tíñu ándéé. Te chaa ja xndá'ú-de jíín iin tiñu vasa lúlí-ni, suni xndá'ú-de jíín tíñu ándéé. ¹¹Chi nú siki xú'ún xndá'ú tú ní káskíkuu va'a-ró, ndé chaa kua'la tiñu ndaq nuu-ro núsáá. ¹²Te nú tú ní káskíkuu va'a-ró jíín ndátíñu sava-ga chaa, ndéja kuá'a ndatíñu máá-ró nuu-ro núsáá. ¹³Ni iin mozo ma kúu kuatíñu-de nuu úu jito'o. Chi kití iní-de nuu fiin, te kumaní-dé jíín ingá, xí kuándatu-de nuu fiin te sánij'in iní-de nuu inga. Ma kúu kuatíñu-ró nuu Dios jíín nuu xú'ún, áchí-ya. ¹⁴Te chaa fariseo kái'in-de yúan, chaa toó iní kákuu-de. Te ni kajini so'o-de táká tu'un ká'an-ya. Te ni kasákátá-de nuu-yá. ¹⁵Te ni ka'an-ya jíín-de: Máá-ró kákuni-ro já ná káni iní náyívi já cháa ndaq kákuu-ró. Ko Dios, a jiní-ya ndasa káa ichi iní añú-ro. Chi tiñu kájani iní náyívi já tíñu ná'nú kúu-ún, te nuu Dios tiñu chá'án kúu. ¹⁶Máá ley jíín cháa kájani tu'un Dios, ni kuu-ga onde kiví ní kii Juan. Yúan-na te ni kejá'a tú'un va'a nuu nuu tá'lú Dios tiñu. Te náyívi, jíín fuerza kívi koyo-i yúan. ¹⁷Ko yachi-ga naa ándíví jíín náyívi, vásá já náa iin punto nuu tutú ley.

¹⁸Nú ndé chaa skéndoo-de ñasí'i-de te tanda'a-dé jíín ingá ña'an, yuán ísíki ncháa-de-ña. Te chaa tández a jíín ña'an ní ndoo-ún, suni ísíki ncháa-de tá'an-de.

Chaa kúká jíín Lázaro

¹⁹Ni jo iin chaa kúká, ni ñu'un-de sa'ma kuá'a tíndí'i jíín sá'ma tíndyá vá'a. Te ndita'an kiví ní sá'a-de ndeyu ní kayee vá'a-de. ²⁰Te suni ni jo iin chaa ndá'ú nání-de Lázaro, ni jikan-de caridad. Kátúu-dé yuxé'e cháa kúká-ún. Te níí-de ni kana ndíyi. ²¹Te kuní-de kee ndá'q chii-de jíín yúxi stáa kóyo chii mesa chaa kúká-ún. Te jákoyo ti'inä te kána yuu-tíi nuu ndíyi-de. ²²Te ni ji'i chaa jikán caridad-ún. Te ndajá'a ándíví, ni jaka-ya-dé kuano'on-yá jíín-de nuu Abraham. Te suni ni ji'i chaa kúká-ún, te ni yuji-de. ²³Te chaa kúká-ún, ndó'o xaan-dé kández-de infierno. Te ni ndakoto-de. Te onde jíká ní jini-de nuu Abraham, te kánchaq Lázaro jíín-de. ²⁴Yúan-na te máá cháa-ún, ni kana kó'o-de: Tátä Abraham, kundá'ú iní-ní náá, te tájí-ní Lázaro ná kíchindaji-de xiní ndá'a-dé nuu ndúcha, te ná xndáji-de yáa-ná. Chi xaan jatú-ná kayú-ná nuu yáá ñu'un yá'a. Achí-de. ²⁵Te ni kachí Abraham jíín-de: Hijo, a nukú'un iní-ro já ní jo kúká-ró ná ni chaku-ro, te Lázaro, sua ndá'ú ni ta'an-de, ko vina, a ni ndundéé iní-de yá'a, te róó ndó'o-ro jíán. ²⁶Te suni ni sá'a Dios iin xa'va kúnú xáan, kández ma'nú róó jíín rúu. Te chaa kái'in yá'a, vasa kákuni-de ja'a-de jaq-de jian, ko ma kúu, ni ma kúu ja'a máá-ró kíi-ró

yá'a. Achí Abraham. ²⁷Yúan-na te ni ka'qan, chaa kúká-ún: Táa, jikán ta'u-ná nuu-ní, tájí-ní-de ki'ln-de ve'e ták-ná núsáá. ²⁸Chi ío u'un-ga ñani-ná, te ná káni ndaaq-de tu'un nuu-í, nává'a mä kíkoyo-i nuu ndó'o-ná yá'a, achí-de. ²⁹Te ni kachi Abraham jíín-de: A káñava-a-i tutu ni chaa Moisés jíín tutú ni kachaa chaa ni jani tu'un Dios onde sáá. Yúan ná kúni so'o-i, achí Abraham. ³⁰Yúan-na te máá-de ni kachi-de: Túu, tátá Abraham, chi nú iin chaa ni ji'lí ki'ln nuu-í, yúan-na te nakani ini-i jíná'an-i, achí-de. ³¹Ko ni kachi Abraham jíín-de: Nú tú chúlun ini-i tu'un ni jani Moisés jíín cháa ni kajani tu'un Dios, suni mä kándija kuti-í nú nachakü iin ndiyi ki'in nuu-í, achí-de.

Síki ñayivi skívi tá'an nuu kuáchi

17 Te ni kachi-ya jíín cháa káskuu'a jíín-yá: Tú modo te nü tú koto nchaaq-i ñayivi. Ko nakä ndá'ú kuu chaa skívi ñayivi-ún nuu kuáchi. ²Va'a-ga nü ní nü'ní iin yosó sukún-dé te kenda-de ki'ln-de nuu ndúcha mar, nasü já skívi-de iin suchí lúlí yá'a nuu kuáchi.

Síki tú'un sá'a tuká'nú iní

³Koto va'a-ró máá-ró: Nú ñani-ro sá'a-de kuáchi síki-ro, kana jíín nuy-dé. Te nü ni nakani ini-de, te sá'a-ró tuká'nú ini-ro nüu-dé. ⁴Te nü usiq jínu ja iin kiví ní sá'a-de kuáchi síki-ro, te nü usiq jínu nakani ini-de te ka'qan-de jíín-ro: Sá'a tuká'nú ini-ro nüu-rí, achi-de, yúan-na te ná sá'a-ró tuká'nú ini-ro nüu-dé. Achí-ya. ⁵Te ni

kaka'an chaa kákuu apóstol jíín máá Jít'o'-yo: Sá'a-ní ja vá'a-ga ná kándija-ná núsáá, achí-de. ⁶Te ni kachi máá Jít'o'-yo jíín-de: Nú kákandíja-ró vasté fin tí'lí natú'un iin ndikin yuá mostaza núú, te ka'qan-ro jíín nuyu'ndú yá'a: Tu'un máá-ró onde jíín yó'o-ro, te nachu'un-ró máá-ró ondé nuu mar, achi-ro. Te kuandatu nuu-ro.

Tu'un yátá mozo játínu

⁷Ndé iin róó, nává'a-ró fin mozo jítu-de jíín xndikí xí skáji-dé ri. Te najaad-e ve'e ja ní ja'qan-de yuku. Te kachi-ni-ró kúni-de: Ña'qan te nungoo-ró. ⁸Á tú xna'an-ga ka'qan-ro jíín-de: Sá'a ndeyu ná kúxíni-ri. Naku'ni va'a chii-ró, te kani-ró kó'o-rí. Te onde nü ni ndi'i ni yee-rí staa, yúan-na te vásá kée máá-ró kó'o-ró, achi-ro xí túu. ⁹Te á nakuatá'ú-ró nuu mozo-ún ja ní skíkuu-i tiñu ni tál'ú-ró nüu-í. Jáni ini-ri ja túu. ¹⁰Suni súan máá-ró jíná'an-ró, nü ni káskíkuu-ró tíñu ni tál'ú-yá nuu-ro, te ka'qan-ro: Tú va'a mozo kákuu-ná, chi máni tiñu ja taú-ná sá'a-ná, kúu ja á ni kásá'a-ná, achi-ro. Achí-ya.

Uxi chaa té'yü ndíyi

¹¹Te jíka Jesús kua'qan-ya nüu Jerusalén. Te ichi iní nuu Samaria jíín iní nuu Galilea ni ja'a-ya kuá'an-ya. ¹²Te nuu ní kívi-ya iní iin nuu yúan, te uxi chaa té'yü ndíyi ni káketá'an-de jíín-yá. Te chaa-ún onde jílká ní kajukuiñi-de. ¹³Te ni kakana jaa-de: Maestro, Jesús, kundá'ú ini-ní náá víi, achí-de. ¹⁴Te ni jini Jesús nuu-dé, te ni kachi-ya jíín-de: Kuá'án

jíná'an-ró te stá'lan-ro máá'ró núu sutú, áchí-ya. Te nini kája'lan-de, te ni kandundoo-ni-de. ¹⁵ Yúan-na te iin-de, ni jini-de ja ní nduva'a-de. Te ni naxió káva-de kua'lan-de. Te nákana jaa-de Dios. ¹⁶ Te ni jukuiñi jítí-de nuu já'a Jesús. Te ni nakuatál'ú-de nuu-yá. Te chaa-ún, chaa nuu Samaria kúu-de. ¹⁷ Te ni ka'lan Jesús jíin-de: Nasu uxí tá'an-ro ní kandundoo náún. Te iin-ga-de, ndénu ká'lin-de núsáá. ¹⁸ Tú ío inga-de ja chaa-de te nakana jaa-de Dios, xí sá chaa sín nuu yá'a náún. Achí-ya. ¹⁹ Te ni kachi_i tuku-ya jíin-de: Ndukuiñi, te no'on-ro vé'e-ró. Ni kandija-ró te yuán ní nduva'a-ró, áchí-ya.

Síki ñuu nuu tá'u Dios tiñu

²⁰ Te chaa fariseo, ni kajika tu'ún-de-ya: Ndé kívi cháa nuu nuu tá'u Dios tiñu. Achí-de. Te ni kachi_i-ya jíin-de: Nuu nuu tá'u Dios tiñu, ma chaa ndijin, ²¹ ni ma kúu ka'lan-i: Ndé'é yá'a, ni chaa, xí ndé'é yúan, ni jaa, chi nuu nuu tá'u Dios tiñu, a ío ma'nú máá'ró jíná'an-ró. Achí-ya. ²² Yúan-na te ni ka'lan-ya jíin chaa káskuá'a jíin-yá: Chaa tiempo ja kákuni-ro ndé'é-ró iin kivi kenda máá Sé'e chaa, ko ma kuní-ro jíná'an-ró. ²³ Te kachi_i-i kuni-ró: Ndé'é yá'a kánchaa-ya, xí ndé'é yúan kánchaa-ya, achí-i. Te ma kí'in-ro jíin-i, ni ma kúndikin-ro-í. ²⁴ Chi nátu'un ndíi ncháa ja nándezu onde iin lado andíví te jáq onde inga lado andíví, suni súan kuu kívi kíi máá Sé'e chaa. ²⁵ Ko jínu ñú'ún já xná'an-ga ndo'o xaan-yá, te ñayivi yá'a ské'ichi_i-ya. ²⁶ Chi nátu'un ni kuu kívi ní kii Noé, suni súan kuu

kívi kíi máá Sé'e chaa. ²⁷ Káyee-í, kájí'i-i, kátanda'a cháa, kátanda'a ñá'an, te ni jaq kívi já ní kívi Noé iní barco ká'nu-de. Te ni chaq sau xáan. Te ni xnáa ndf'i-chá-í jíná'an-i. ²⁸ Suni súan ni kuu kívi Lot. Káyee-í kájí'i-i, kájaan-i káxikó-i, káchi*i*-i itu, kájani-i ve'e, ²⁹ onde ni jaq kívi ní kenda Lot iní nuu Sodoma kua'lan-de. Te ni kuun ñu'un jíin azufre ichi ándíví. Te ni naa ndf'i ñayivi-ún. ³⁰ Suni súan kuu kívi kíi máá Sé'e chaa kistá'an ndijin-ya máá-yá. ³¹ Te kívi-ún, te chaa kándee xini vé'e-de, ma núu-de naki_ilin-de ndatínu-de ja ní ndoo iní ve'e. Te chaa kándee onde rancho, ma naxió káva-de no'on-de. ³² Ma náa iní-ro ndasa ni ta'an ñasí'lí Lot. ³³ Chi chaa jítú iní-de káku-de chii tundó'o kii síki-dé, naa-dé. Ko chaa kuu ja síki rúu, káku-de. ³⁴ A ká'an-ri jíin-ró ja ákuáá-ún kundáa uu-i nuu jíto. Te iin-i naki_ilin-ya, te ndoo inga-i. ³⁵ Uu ñasí'lí ndiko ká'nu-ña. Te iin-ña náki_iin-ya, te ndoo inga-ña. ³⁶ Uu chaa kuiñi-de rancho. Te iin-de naki_iin-ya, te inga-de xndóo-ya. ³⁷ Te ni kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kúu Táta, áchí-de. Te ni kachi_i-ya jíin-de: Nuu kútúu ndíyi, yúan taká tijii, áchí-ya.

Tu'un yátá síki juez jíin ñá'an viuda

18 Te ni ka'lan-ya fín tu'un yátá jíin-de ja nené kakán ta'u-dé te ma kuítá-de jíin. ² Te ni kachi_i-ya: Ni io iin juez iní iin nuu. Te ni tú ní yú'ú-de nuu Dios, ni tú ní jíto-de nuu ní iin chaa. ³ Te suni ni io iin ña'an ní kendoo ndá'ú-ña ñúu yúan. Te ña'an-ún, ni ja'an ni ja'an-ña núu-dé. Te ni ka'lan-ña

jíín-de: Sá'a-ní justicia ja ní sá'a ñayivi jíín-ná jíto u'ü-i náá. Achí-ña.
⁴Ko máá juez-ún, kua'lá kiví tú ní kuní-de sá'a-de. Yúan-na te ni nakani iní máá-de: Vasa tú yú'ú-ri jíto-ri Dios ni tú jíto-ri nuu ní iin chaa, ⁵ko ja ná'an viuda yá'a, xaan stá'an-ña rúu. Te yuán ná sá'a-ri justicia jíín-ña. Chi ní tú, te kuníni ii iní-ri sá'a-ña. ⁶Te ni kachi máá Jító'o-yo: Kuni ná'ín-ró jíná'an-ró ndasa ni ka'lan juez kánáá-ún. ⁷Te Dios tú sá'a-ya justicia jíín ñayivi ní nakaji-ya náún, ja ndúu ñúú-ni kákala'ndá'lú-i jíín-yá, vasa kuéé sándaa-ya já'a-í. ⁸A ká'lan-ri jíín-ró ja yachí nama-ya-í jíná'an-i. Ko kivi cháa máá Sé'e chaa, á ni'ín-yá ñayivi kákandíja nuu-yá iní ñuyívi yá'a xí túu, achí-ya.

Tu'un yátá cháa fariseo jíín cháa xíní

⁹Te suni ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a jíín yakú chaa ká'lin yúan, chi kájani iní-de ja cháa ndaa kákuu máá-de te kásajá'a iní-de nuu sáva-ga ñayivi. ¹⁰Uu tá'an chaa ni kaka-de kája'an-de ve'e ii, ja kakán ta'ü-dé. Hin-de kúu chaa fariseo, te inga-de kúu chaa xíní. ¹¹Te chaa fariseo, ni kandii-de, te ni jikan ta'ü-dé tu'un yá'a: Táta Dios, ná kúta'ü-ná nuu-ní chi tú káa-ná nátu'un káa sava-ga chaa, chaa kuí'ná, chaa ñáá, chaa ísíki ncháa tál'an kákuu-de, ni tú káa-ná nátu'un káa chaa xíní yá'a. ¹²Uu jínu ja semana ío ndicha iní-ná. Te já'a-ná iin ja uxí siki táká ndatíñu ñává'a-ná nuu-ní, achí-de. ¹³Ko chaa xíní-ún, ni kandii jíká-ni-de, ni tú ní kuní-de ndukani-de nuu-dé, chi ni kani-de jíkí jiká-dé

ja kúkuí'a iní-de. Te ni ka'an-de: Tátá Dios, kundá'ú iní-ní náá, chi chaa ío kuáchi kúu-ná, achí-de. ¹⁴Ká'an-ri jíín-ró já cháa ndá'ú yá'a, ni nuu-de kuano'on-dé ve'e-de, te ni janchaa-ya kuáchi-de, ko ingá chaa-ún, chi túu. Chi táká chaa sáñá'nu-de máá-de ndusúchí-de. Te táká chaa sásúchí-de máá-de, nduñá'nu-de. Achí-ya.

Jesús jíín súchí lúlí

¹⁵Te ni chakoyo ñayivi jíín sé'e lúlí-i nuu Jesús ja ná ké'é-yá-i. Te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajini-de ja súan ío, te ni kaka'lan xaan-dé nuu ñayivi-ún. ¹⁶Ko máá Jesús, ni kana-ya xiní-dé. Te ni ka'an-ya: Síá ná kíkoyo súchí lúlí nuu-rí. Te ma kasú-ro íchi-í, chi nátu'un súchí yá'a kákuu ja kúu kivi iní nuu nuu tá'lú Dios tiñu. ¹⁷Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Nú iin chaa tú játú'lún-de nuu nuu tá'lú Dios tiñu nátu'un játú'lún iin súchí lúlí, ma kivi kuti-dé yúan, achí-ya.

Chaa kúká

¹⁸Te iin chaa kúñá'nu, ni jika tu'un-de-ya: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Naún sá'a-ná te ni'ín tá'u-ná kuchakü-ná níí káni. Achí-de. ¹⁹Te ni ka'an Jesús jíín-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíín-ri. Tú ni iin chaa va'a ío, chi máá iin-ni Dios. ²⁰A jiní-ro tú'un ni tá'lú tiñu-ya nuu-ro: Ma ká'ni-ro ndíyi, ma kúsíki ncháa tál'an-ro, ma sákuí'ná-ro, ma ká'an-ro tú'un tú'un, kuandatu nuu táká-ro, nuu náa-ro, achí-ya. ²¹Te máá-de ni kachi-de: Taká tiñu yá'a a ni skíkuu-ná onde ná lúlí-ná, achí-de. ²²Te Jesús, ni jini so'o-ya

tú'un yá'a. Te ní kachi-ya jíín-de: fin-na tiñu kúmaní sá'a-ró. Xíkó ndí'i ja ñával'a-ró, te kua'l-a-ró núu ñayíví ndá'lú. Te onde andífví kóo yaji-ró. Yúan-na te kii-ró kúndikin-ro rúu ki'on. Achí-ya. ²³Yúan-na te máá cháa-ún, ní jini so'o-de ja súan ní ka'an-ya. Te ní kuxíí xáan iní-de, chi kúká xáan-dé. ²⁴Te ndé'é Jesús ja súan ní kuxíí xáan iní-de, te ni kachi-ya: Xaqan ú'u kívi iin chaa kúká iní ní nuu tá'ú Dios tiñu. ²⁵Yachi-ga kívi iin camello yaq yíki tíkuí vásá fin chaa kúká kívi-de iní ní nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-ya. ²⁶Te ñayíví, ní kajini so'o-i tu'un ní ka'an-ya-ún, ni kaka'an-i: Te ndé chaa kaku núsáá, áchí-i. ²⁷Te ní ka'an-ya jíín-de: Ió tiñu ja má kúu sá'a ni iin chaa. Ko Dios, chi kúu sá'a-ya táká-ni. Achí-ya. ²⁸Yúan-na te ní ka'an Pedro jíín-yá: Náá, ní kaskéndo-ná taká ndatíñu-ná te káindikin-ná níí vai-yó. Achí-de. ²⁹Te máá-yá ní kachi-ya jíín-de: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, nú iin chaa ní skéndo-de ve'e-de, xí taa-de, xí ñaní-de, xí ñásí'i-de, xí sé'e-de ja síkí ñúu nuu tá'ú Dios tiñu, ³⁰te nani'in kuá'a-gá-de vina. Te onde ínga vida chaa, te kuchaku-de níí káni. Achí-ya.

Jíín kívi ní ka'an Jesús ja kúu-ya

³¹Te Jesús, ní ki'in-ya ndí'uxí uu-de, te ní ka'an-ya jíín-de: Vina chi kaa-yó kí'in-yo ñúu Jerusalén. Te yúan skíuu táká tu'un ní chaa chaa ní kajani tu'un Dios onde sáá síkí máá Sé'e chaa. ³²Chi natuu-ya ní ñayíví sín nación. Te sákátá-i nuu-yá. Te sá'a ndiva'a-i jíín-yá. Te tivi si'ví-i nuu-yá. ³³Yúan-na te ní ní

ndí'i ní kaxndó'o-i-ya, te ka'ni-í-ya. Ko nuu uní kívi te nachaku-ya. Achí-ya. ³⁴Ko máá-de, tú ní kájukúl'un kuti iní-de tu'un yá'a. Te tu'un-ún ní ka'an sa'l-ya. Yúan tú ní kájukúl'un iní-de ja ní ka'an-ya jíín-de.

Ja ní ndundijin nduchi cháa kuáá

³⁵Te ní kuyani-ya kuá'an-ya ní Jericó. Te iin chaa kuáá, kánchaaq-de yu'íchi jikán-de caridad. ³⁶Te chaa kuáá-ún, ní jini so'o-de kája'a ñayíví kája'an-i. Te ní jiká tu'un-de naún kúu yuán. ³⁷Te ní kakachi-i nuu-dé ja Jesús, ní Nazaret, ní ja'a-ya kuá'an-ya. ³⁸Yúan-na te ní kana kó'ó-de: Jesús, Se'e David, kundá'u iní-ní náá, áchí-de. ³⁹Te ñayíví kája'an ichi ní ya, ní kaka'an-i jíín-de ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de ví'i-gá ní kana kó'ó-de: Se'e David, kundá'u iní-ní náá víi, áchí-de. ⁴⁰Yúan-na te ní jukuiñi Jesús. Te ní tál'ú-ya tiñu ná kíi-de nuu-ya. Te ní ja'a-de. Te ní jiká tu'un-ya-de: ⁴¹Naún sá'a-ri jíín-ró kuní-ro, áchí-ya. Te chaa-ún ní ka'an-de: Tátá, ja ná ndundijin nduchi-ná kuní-ná, áchí-de. ⁴²Te ní kachi Jesús jíín-de: Kuá'an, chi ní kandíja-ró te yuán ní nduva'a-ró, áchí-ya. ⁴³Te ní ndundijin-ni nduchi-dé. Te ní ndikin-de-ya, nákana jaa-de Dios. Te táká ñayíví-ún, ní kajini-i nuu-dé. Te ní kanakana jaa-i Dios.

Tu'un Zaqueo

19 Te ní kívi Jesús ini ñuu Jericó, ní ja'a-ni-ya kuá'an-ya ní nuu. ²Te yúan ní

kenda-ni iin chaa kúká, nání-de Zaqueo. Te chaa-ún kúñá'nu-de nuu táká chaa xíní. ³Te ndukú ndéé-de nde'é-de nuu Jesús nú ndé chaa kúu-yá. Ko túní kúu, chi kua'lá ñayivi ní kajasu-i-yá, te vina liki-ni-de. ⁴Te jínu-de ni jakuxnúu-de. Te ni kaa-de xini fin nuyu'ndú náva'a kuni-de nuu-yá. Chi yúan ja'a-ya kí'in-yá. ⁵Te ni jaa Jesús yúan. Te ni ndakoto-yá nuyu-dé. Te ni ka'an-yá jíin-de: Zaqueo, yachi nuu-ró chi vina jínu ní'ún já kéndoo-ri ve'e-ró. Achí-yá. ⁶Yúan-na te yachi ni nuu-de. Te kúsi xáan iní-de ni jaka-de-yá. ⁷Te ñayivi-ún, ni kajini-i ja súan ni kuu. Te ni kaka'an sóo-i: A kua'an-tu-yá kéndoo-yá jíin fin chaa ío kuachi, achí-i. ⁸Yúan-na te Zaqueo ni jukuiñi-de. Te ni kachi-de jíin máá Jít'o'-yo: Tátá, sava ndatínu-ná, ná kuá'a-ná nuu ñayivi ndá'u. Te nú nuu fin chaa ni janchaa-ná ndatínu-de, te ná náku'a-ná kuun já súan nuu-dé. Achí-de. ⁹Te ni kachi Jesú斯 jíin-de: Vina te ini ve'e yá'a ni kaku iin chaa núsáá, chi máá, suni se'e Abraham kúu. ¹⁰Chi máá Sél chaa vai nándukú-yá te nama-yá já á ni naa. Achí-yá.

Tu'un yátá uxí mozo jíin xú'ún

¹¹Te ni kajini so'o ñayivi-ún táká tu'un yá'a. Te Jesús ni ka'an-ga-yá fin tu'un yátá, chi a ni kuyani-yá ní'ú Jerusalén, te kájani ini-i ja vítan ní'ni koo ndijin ní'uu nuu tá'u Dios tiñu. ¹²Já yúan ni ka'an-yá: Hin chaa kúñá'nu, ni kenda-de kua'an jíká-de inga ní'uu náva'a ni'in-dé fuerza ja tíin-de ní'uu, te chaq-de. ¹³Te ni kana-de xini uxí tá'an

mozo-de, te ni ja'a-de ciento ciento peso nuu fin iin-i. Te ni ka'an-de jíin-i: Sátínu jíná'an-ró nini ki'in-ri te nchaa-ri, achí-de. ¹⁴Ko kájito u'u ñayivi ní'uu-ún-de, te ni katájí fin comisión kuqasú nuu-dé: Tú játa'an ini-yo já tá'u cháa yúan tiñu nuu-yo. Achí. ¹⁵Te ni kuu ja ní ni'in-dé fuerza ja tíin-de ní'uu, te ni nchaa-de. Te ni tá'u-de tiñu ná kíi mozo ja ní ja'a-de xu'ún ní'uu-ún, náva'a ná kuní-de ndasa ni kasatiñu iin iin-i. ¹⁶Te mozo iin ni jaa nuu-dé. Te ni ka'an-i: Tátá, ni ja'a-ní ciento peso nuu-ná, te ni ni'in-ná mil peso siki, achí-i. ¹⁷Te máá-de ni kachi-de jíin mozo: Ió va'a chi mozo va'a kúu-ró. Ni skíkuu va'a-ró jíin yakú ndatínu-ri. Vina te tá'u-ró tíñu nuu uxí ní'uu tíin-ri, achí-de. ¹⁸Te ni chaa inga mozo te ni ka'an: Tátá, ni ja'a-ní ciento peso nuu-ná, te ni ni'in-ná u'un ciento peso siki, achí-i. ¹⁹Te suni ni ka'an-de jíin mozo-ún: Róó, suni tá'u-ró tíñu nuu ú'un ní'uu tíin-ri, achí-de. ²⁰Te ni chaa inga mozo. Te ni ka'an: Tátá, yá'a ío ciento peso-ní, chi ni chiva'a-ná ini iin pañito. ²¹Chi ni yu'ú-ná ni jito-ná ní'i ja cháa xaan iní kúu-ní, te náki'in-ní ja tú jaitúu-ní, te já'nú-ní ja tú jachá-ní, achí-i. ²²Yúan-na te ni kachi-de jíin-i: Mozo káñáá kúu-ró, te jíin tú'un ni kenda yu'u-ro jián, náku'xndíi-ri siki-ro. Chi a jiní-ro já cháa xaan iní kúu-ri, ja náki'in-ri ja tú jaitúu-ri, te já'nú-ri ja tú jachá-ri. ²³Núsáá, naja túní já'a-ró xú'ún-ri no'on banco ní'uu. Te nuu ncháa-ri te nandakan-ri xu'ún-ri onde jíin sé'e xu'ún ní'uu. Achí-de. ²⁴Yúan-na te ni kachi-de jíin sáva-ga ñayivi kájin

yani nuu-dé: Kuanchaq ciento peso jian nuu-í, te ku'a-ró nuu mozo ñáva'a mil peso, áchí-de. ²⁵Te máá ñáyivi, ni kaka'an jiín-de: Tátq, a ñáv'a-i mil peso xáqan, áchí. ²⁶Te ni ka'an tuku máá cháa kúñá'nu: A ká'an-ri jiín-ró, chaa ja á ñáv'a, te kii-ga nuu-dé, te chaa ja tú ñáv'a, vasa ja á ñáv'a-de-ún, te kuxio ki'in. ²⁷Te suni chaa kájito u'u ruu, ja tú ni kákuní-de ja tá'lú-rí tiñu nuu-dé, kuáki'in-de ná kíkoyo-de nuu-rí yá'a. Te ka'ni-ro-dé jiná'an-de. Achí-de.

Ja ní kívi Jesús iní nuu Jerusalén

²⁸Te ni ndí'i ni ka'an-ya tú'un yá'a. Te ni jàkuxnúu-yá kuakaa-ya nuu Jerusalén. ²⁹Te nuu ní kuyani-ya nuu Betfagé jiín nuu Betania, ni jaa-ya fiín yuku nání yuku Olivos. Te ni tájí-yá uu chaa káskuá'a jiín-yá kája'an-de: ³⁰Kuál'an rancho kández lado jian. Te nuu kívi-ni-ró yúan, te ni'lín-ro fiín burro nú'ni-ti, ja ní iin chaa té koso-gá-de-ti. Te ndájí-ró-tí. Te kii-ró jiín-tí. ³¹Te nú ndé chaa ká'an jiín-ró, naja kándají-ró-tí, achi-de, te ka'an-ro jiín-de: Máá Jít'o'yo jínu ñú'ún-yá-ti, achi-ro, áchí-ya. ³²Te kája'an chaa ni tájí-yá-ún te ni kani'lín-dé-ti nátu'un ni ka'an-ya jiín-de. ³³Te nini kándají-de burro-ún te ni kaka'an jito'o-ti jiín-de: Naja kándají-ró burro-ri, áchí-de. ³⁴Te máá-de, ni kaka'an-de: Chi máá Jít'o'yo jínu ñú'ún-yá-ti, áchí-de. ³⁵Te ni chakoyo-de jiín-tí nuu Jesús. Te ni kaxndée-de tikachí-de siki burro-ún. Te ni kaskáa-de Jesús siki-tí yoso-yá-ti. ³⁶Te nini jíka-ya kuá'an-ya, te ni

kajakin-de tikachí-de iní ichi. ³⁷Te nini kákuyani-ya nuu Jerusalén ja kákuun-ya yúku Olivos, te táká chaa káskuá'a jiín-yá, kánakana jaa-de Dios siki táká tiñu ná'nu ja ní kajini-de ni sá'a-ya. ³⁸Te káka'an-de: Ná nákana jaa-yó Rey yá'a chi ndíso-ya tíñu máá Tatá Dios. Chi vindaq vinené ío onde andíví, te suni luu ná'nu káa yúan. Achí. ³⁹Yúan-na te sava chaa fariseo ká'lín ma'nú ñáyivi kuá'a-ún, ni kaka'an-de jiín-yá: Maestro, kana jiín-ní nuu cháa káskuá'a jiín-ní, ná kasú-de yu'u-dé, áchí-de. ⁴⁰Te máá Jesús ni ka'an-ya: A ká'an-ri jiín-ró ja nü chaa yá'a ná kasú-de yu'u-dé, te súan kana kóló táká yuu, áchí-ya. ⁴¹Te ni kuyani-ya. Te ni jini-ya nuu nüu-ún. Te ni nde'e-ya siki nüu-ún. ⁴²Te ni ka'an-ya: Aa, xáán va'a nü ní jiní máá-ró ndasa vai tu'un vindaq vinené nüu. Ko vina chi a yísalí te ma kuní-ro nüu. ⁴³Chi jaq kívi, ja cháa kájito u'u róó kuikó ndúu níni-dé róó. Te táká lado kasu-de róó. Te nataan ní'in-de róó. ⁴⁴Te stúnháaq-de róó nuu nü'un onde jiín sé'e-ró já káxiukú-i iní-ro. Te ma skéndoo-de yuu kósó tál'an siki yúu, chi tú ní jiní-ro já ní kii-ya nüu-ro. Achí-ya. ⁴⁵Te ni kívi Jesús iní ve'e ii. Te ni kejá'lá-ya kíni'in-ya ñáyivi kájaan káxikó fiín-i iní ve'e ii-ún kája'an-i. ⁴⁶Te ni ka'an-ya jiín-i: Á tú yoso nüu tutú: Ve'e-ri, chi ve'e nuu kájikan ta'u kúu, ko máá-ró, a ni kanasá'a-ró yaú kava nákuiná, áchí-ya. ⁴⁷Te ndita'an kívi stá'an-ya tú'un iní ve'e ii. Ko sutu ná'nu jiín cháa káchaa tutu jiín cháa kákuñá'nu iní nüu-ún, ni kandukú-de modo ndasa

ka'ni-dé-yá. ⁴⁸Ko tú ní kákuu ndasa sá'a-de jíín-yá, chí ndivii ñáyivi, ní kakee nuu-í káljin-i kájini ná'lín-i tu'un ká'an-ya.

Síki tíñu ndíso Jesús

20 Te iin kívi jíán stá'an-ya tú'un nuu ñáyivi iní ve'e ii, te jáni-ya tú'un va'a. Te sutu ná'nú jíín cháa káchaa tutu jíín cháa ní kayii, ní jakoyo-de nuu-yá. ²Te ní kajika tu'ún-de-ya: Kastu'ún, ná jíín tú'un sá'a-ró tíñu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíín-ró sá'a-ró súan, áchí-de. ³Yúan-na te ní ka'an Jesús jíín-de: Suni ná kaká tu'ún-rí róó iin tu'un: Kastu'ún, ⁴ja ní skuánducha Juan sáá, á onde andíví ní kii tu'un, xí cháa ní tál'ú tíñu, áchí-ya. ⁵Yúan-na te ní kandatúl'ún máá-de: Nú ka'an-yo já ondé andíví, te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní kákandíja-ró nuyu-dé núsáá. ⁶Te nú ka'an-yo já cháa ní tál'ú tíñu, te ndivii ñáyivi kuá'a-i yuu xiní-yo. Chí kájani ndija iní-i ja cháa ní jani tu'un Dios ní kuu Juan, áchí-de jíín tál'an-de. ⁷Te ní kaka'an-de ja tú kájini-de ndénu ní kii tu'un-ún. ⁸Yúan-na te ní ka'an Jesús jíín-de: Suni ruu tú kachi-ri nuu-ro ná jíín tú'un sá'a-ri tíñu yá'a, áchí-ya.

Cháa kásátiñu nuu itú uva

⁹Te ní kejá'a-yá ní ka'an-yo tú'un yátá yá'a jíín ñáyivi-ún: Hín cháa ní nachu'un-de iin itú uva. Te ni xndóo-de nuu cháa kásátiñu jíín. Te ní kee-de kua'an jíká-de ja ná'an xáan. ¹⁰Te iin kívi ní tájí-de iin mozo-de kua'an nuu cháa kásátiñu jíín uva ja ná nákuá'a-de nde'e uva nuu mozo-ún núú. Ko

cháa kásátiñu-ún, ní kastují-dé mozo. Te ní kakiñi'in-de-i kuano'on sáni-ni-i. ¹¹Te jito'o-ún, ní nájájí tuku-de inga mozo-de. Ko máá cháa kásátiñu-ún, suni ní kastují-dé mozo-ún, te ní kásákátá-de jíín-i te ní kakiñi'in-de-i kuano'on sáni-ni-i.

¹²Te jito'o uva-ún ní nájájí tuku-de mozo uni-de kua'an. Ko máá cháa kásátiñu-ún, suni ní kastují-dé mozo-ún. Te ní kaskunu-de-i.

¹³Yúan-na te ní ka'an máá jíto'o itú uva: Ndasa sá'a-ri. Ná tájí-rí se'e-ri ja kúndá'lú iní-ri-i. Sanaa te koo ja jíñu'ún-de nuu sé'e-ri. Achí-de.

¹⁴Ko máá cháa kásátiñu-ún, ní kajini-de nuu-í. Te ní kandatu'ún máá-de: Suchí yá'a xíin tá'u. Ná chó'q, ná ká'ni-yo-í nává'a ná ndóo ta'u-í kuu-yó, áchí-de. ¹⁵Te ní kakiñi'in-de-i ichi yatá itú uva. Te ní kaja'ní-dé-i. Te ndasa sá'a máá jíto'o itú uva jíín-de núsáá. ¹⁶Chaa-de, te xnáa-dé cháa kásátiñu-ún. Te kuá'a-de itú uva nuu ingá cháa. Achí-ya. Te ñayivi-ún ja ní kajini so'o-i tu'un yá'a, te ní kaka'an-i: Mä kúu kuti súan, Tátä. Achí-i.

¹⁷Ko máá-yá ní nde'e-yá nuu-í te ní ka'an-ya: Núsáá te naúun kuní ka'an tu'un yóso yá'a: Yuu ní kaské'ichi cháa káchutá'an, ya'á kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. Achí. ¹⁸Taká-i ja nduá síki yúu-ún, te ta'nü. Ko nü nde síki júngava máá yúu-ún, te kukuáchí-i sá'a. Achí-ya.

Síki xú'ún César

¹⁹Yúan-na te sutu ná'nú-ún jíín cháa káchaa tutu ní kandukú-de modo tiin-de-ya máá hora-ún. Chi ní kajukü'un iní-de ja síki máá-de kúu tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Ko

ni kayu'ú-de ni kajito-de ñayivi.
20 Te ndé'é ndé'é-de ichi-yá. Te
ni katájí-de sava chaa ja kóto
yu'u-dé-ya. Te chaa-ún, káka'an-de
ja cháa ndaq kákuu-de, náv'a
tiin yátá-de-ya sikí tú'un ká'an-ya,
te nastúu-de-ya núu fuerza
gobernador, chaa tá'u tínu yúan,
kákuní-de. 21 Te chaa-ún, ni kajika
tu'ún-de-ya: Maestro, kájini-ná
ja ká'an v'a-ní te stá'an ndaq-ní
tu'un. Te tú ndé'é-ní ndasa jító
taká ñayivi, chi sua stá'an ndaq-ní
ichi Dios. 22 Á kuu ku'a-yó xú'ún
yóo nuu César xí túu, áchí-de. 23 Ko
máá-yá, ni jini-ya já xndá'u-de-ya
kákuní-de. Te ni ka'an-ya jíin-de:
Naja kájito nchaa-ro rúu. 24 Stá'an
xú'ún jián ná ndé'érí. Ndé chaa
kúu chaa ncháá nuu yá'a, jíin tú'un
yoso yá'a. Achí-ya. Te ni kaka'an-de:
César kúu, áchí-de. 25 Yúan-na te
ni ka'an-ya jíin-de: Ku'a ja xíin
César nuu César, te ja xíin Dios
nuu Dios núsáá, áchí-ya. 26 Te tú ní
kákuu tiin yátá-de-ya jíin tú'un yá'a
jító nuu ñayivi. Te ni kanaa iní-de
ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an-ya
jíin-de. Te tú ní káka'an kuti-gá-de.

Siki já náchaku ndíyi

27 Yúan-na te ni jakoyo yaku chaa
saduceo. Te chaa-ún, káka'an-de ja
tú nachaku kuti ndíyi. Te ni kajika
tu'ún-de-ya: 28 Maestro, Moisés ni
chaa-de tutu ni ndoo jíin-yó: Nú
ñani in chaa kuu-de, te ío ñasí'i-de,
te nú tú se'e-de ní ío. Yúan-na te
ñani-de ná náki'in ñasí'i-de, te
nandakin-de tata ñani-de, áchí
tutu-ún. 29 Bueno, ni ka'io usia ñani.
Te chaa núu, ni tanda'a-dé. Te ni
ji'i-de. Te tú kuti s'e'e-de ní ío. 30 Te

chaa uu, ni naki'in-de-ña. Te ni
ji'i-de. Te tú kuti s'e-de ní ío. 31 Te
chaa uni ni naki'in-de-ña. Te ni ji'i
tuku-de. Te ndf'usiá-de suni súan.
Te ni kaji'i-de. Te tú kuti ní in se'e
ní káxndóo-de. 32 Te onde sandi'i-na
te suni ni ji'i máá ñá'an-ún. 33 Te
kivi náchaku taká ndíyi, ndé
in de kuu-ña ñásí'i-de núsáá. Chi
ndí'i usiá-de ni kanchaka-de-ña,
áchí-de jíin-yá. 34 Yúan-na te ni
kachí Jesús jíin-de: Se'e ñayivi
yá'a, chi kátanda'a-i jína'an-i. 35 Ko
ío ñayivi já jáni inj Dios ja ñayivi
vá'a kúu-i. Te ñayivi-ún nachaku-i
mañú ndíyi, te kivi-i inga vida. Te
tú tanda'a kuti-i jína'an-i yúan.
36 Ni má kúu kuti-gá-i. Chi in
núu-ni kákuu-i jíin ndájá'a ándív'i,
te suni se'e Dios kákuu-i, chi a
ni nachaku-i. 37 Te siki ndíyi ja
náchaku, suni in-ni tu'un ni stá'an
Moisés nuu yoso tú'un cuenta yuku.
Chi ni skúnání-de-ya Dios Abraham,
Dios Isaac, jíin Dios Jacob. 38 Chi
Dios, nasu Dios ñayivi ní kaji'i
kúu-ya, chi sua Dios ñayivi káichaku
kúu-ya. Chi nuu máá-yá káichaku
taká ñayivi. Achí-ya. 39 Te yaku
chaa káchaa tutu, ni kaka'an-de:
Va'a-ni ni ka'an-ní Maestro, áchí-de.
40 Te tuká ní kátava iní-de ja kaká
tu'un-de-ya.

Siki Cristo, Se'e David

41 Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja
káka'an-de ja Cristo kúu Se'e
David. 42 Chi máá David ni ka'an-de
nuu tutu Salmo: Máá Tatá Dios ni
ka'an-ya jíin Jít'o'o-ri: Nungoo-ro
íchi ndává'a-ri, 43 te ná chukú-rí
ñayivi kájito u'u róó kuu-i teyú
kuxndíi ja'a-ro, áchí. 44 Te máá

David: Jito'q ni ka'an-de jíín-yá: Te ndasa kúu-ya sé'e-de núsáá, áchí-ya. ⁴⁵ Te kánchaa-ya má'ñú táká ñayivi. Te ni ka'an-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá: ⁴⁶ Koto-ró máá-ró núu cháa káchaa tutu, chi kákuní-de kaka-de jíín sú'nú káni. Te kákuní-de ja ká'an sa'án-yo jíín-de nuyá'u. Te sillá jíñú'ún ondé xiní mesa iní ve'e sinagoga, jíín sillá xiní mesa nuu ío xíní kákuní-de. ⁴⁷ Te suni chaa yá'a kákókó-de ve'e ña'an kéndoo ndá'ú. Te kándukú-de modo sáni, ja kájikan ta'u ná'án-de. Chaa yá'a, ví'í-gá ta'nú ndatu-de, áchí-ya.

Já ní sokø ñá'an viuda xu'ún

21 Te ni ndakoto-ya, te ni jini-ya núu ñayivi kúká káchu'un-i xu'ún iní janu. ² Te ni jini-ya núu fín ña'an viuda ja ní kendoo ndá'ú íi-ñá, te ni chu'un-ña úu xu'ún yfkín náa iní janu-ún. ³ Te ni ka'an-ya: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, ja ñá'an ní kendoo ndá'ú yá'a, ni chu'un-ga-ña vásá táká-ga-i. ⁴ Chi taká-i, ni kachu'un-i ja ní ndendoso sikkí-í ni kasoko-í nuu Dios. Ko ña'an yá'a, vasa kúndá'ú-ña ko ni chu'un ndí'i-ña já kúchakü-ña jíín, áchí-ya.

Naqún tuni koo kiví jínu ñuyívi

⁵ Te sava-de káká'an-de tu'un ve'e ii, ndasa ni nduluu jíín yúu lúu jíín ofrenda. Te ni ka'an-ya: ⁶ Táká ndatíñu ja kández'é-ró yá'a, chaa iin kiví já má kútá'an-ga ni iin yuu, chi ndí'i ndua sá'a-i, áchí-ya. ⁷ Yúan-na te ni kajiká tu'un-de-ya: Maestro, ndé kiví koo taká tiñu yá'a. Te naqún tuni koo nuu kúyani chaa taká tiñu yá'a, áchí-de. ⁸ Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-de: Koto-ró máá-ró

jíná'an-ró náv'a tú xndá'ú ni iin-i róó. Chi kikoyo kua'q ñayivi kí'in núu s'ví-rí, te ka'an-i: Máá-rí kúu I'a-ún. A ni chaq kivi-ún, achi-i. Ko ma kí'in-ro jíín-i. ⁹ Te nú ni kajini tu'lun-ró já ío guerra te kájatá'an ñayivi, te ma yú'ú-ro, chi kánúu já xná'qan-ga koo taká tiñu yá'a. Ko ma ndí'i yachi. ¹⁰ Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-de: Ndonda nación sikkí nación te nuu sikkí ñúu. ¹¹ Te tqaan xaan. Te yá'a yúan koo tamá jíín kué'e xaan. Te koo tuni ñá'nu ichi ándíví, te yu'ú ñayivi jíná'an-i. ¹² Ko onde té chá'an-ga koo taká tiñu yá'a, te chindikin-i róó te katiin-i róó. Te nastúu-i róó iní ve'e sinagoga jíín iní vekaa, kinchaka-i róó nuu rey jíín núu gobernador ja sikkí rúu. ¹³ Te koo súan náv'a kani ndaaq-ro tú'un. ¹⁴ Núsáá te ná kúndaa iní-ro já má nákani iní-ro ndasa xndió káni-ró tú'un nuu-i. ¹⁵ Chi ruu, kua'a-ri iin yu'u jíín tú'un ndichí nuu-ro, náv'a chaa kájito u'u róó, ma kúu ka'an-de sikkí-ro ni ma kúu kundéé-de jíín-ró. ¹⁶ Te suni táká-ro, ñani-ro, tá'an-ró, jíín ñayivi kájini tá'an-ró jíín, nastúu-i róó. Te kuu sava-ró sá'a-i. ¹⁷ Te taká ñayivi, koto u'ü-i róó ja sikkí rúu. ¹⁸ Ko ni iin xiní-ro ma náa kúti. ¹⁹ Te nú kuandéé iní-ro te kuchaku aña-ro. ²⁰ Ko nú ni kajini-ro já ní kajíkó ndíu soldado yataq ñúu Jerusalén, yúan-na te juku'un iní-ro já á yani naa ñúu-ún. ²¹ Yúan-na te ñayivi káxiukú iní ñúu Judea, kunu-i kingoyo-i onde yuku. Te ñayivi ká'lin maññú ñúu-ún, kuxio-i ki'in-i. Te ñayivi ká'lin onde rancho, ma ndívi-i iní ñuu. ²² Chi kiví yúan kuu kiví náni'in tá'an Dios jíín-i,

náva'a náskíkuu táka tulun yóso núu tutú. ²³Ko kívi-ún, naka ndá'ú kuu ña'an káñu'un se'e jíin ñá'an káskáxin-í, chi kii tundó'o xaqan siki ñúyívi. Te kiti ini Dios jíin ñayívi yá'a. ²⁴Te kuu-i jíin machete. Te kingoyo-i preso onde táka nación. Te ñayívi sín nación, kuañu*-i* siki ñúu Jerusalén onde jinu kívi ñayívi sín nación. ²⁵Yúan-na te koo tuni nuu ndíkandii jíin núu yóo jíin núu tíñuú xíní. Te kii tundó'o siki táka ñayívi ñúyívi yá'a. Te yu'u ñayívi já ní'in mar jíin sú'ma mar. ²⁶Te kuu xáan sáva chaa ja káyu'lú-de, chi káindatu-de chaa tundó'o yá'a siki níi ñúyívi. Te taka fuerza andíví, ndí'i ka'ya. ²⁷Yúan-na te kuni*-i* nuu máá Sé'e chaa kii-ya núu fin viko nu'lú, jíin fuerza ja ndúñá'nu xaqan-ya. ²⁸Te nú a ni kejá'a táka tiñu yá'a, yúan-na te ndukani-ró xiní-ro te ndakoto-ró, chi a yani nama-ya róó, áchí-ya jíin-de. ²⁹Te suni ni ka'an-ya fin tulun yátá jíin-de: Nde'é yúnu mérkexe, jíin táka-ga yunu. ³⁰Nú ni kajini-ro já ni kejá'a nájaa numa yúnu-ún, yúan-na te kájuku'un ini-ro já á yani nchaq viko sáú. ³¹Suni súan máá-ró, nú ni kajini-ro kuákuu táka tiñu yá'a, yúan-na te kuni-ro já á yani koo ñuu nuu tá'u Dios tiñu. ³²Jandáa ká'an-ri jíin-ro ja má náa ñayívi yá'a onde nú tú skíkuu táka tiñu. ³³Andíví jíin ñúyívi chi naa, ko tul'un ká'an-ri chi ma náa. ³⁴Koto-ró máá-ró náva'a ma kutéñu añú-ro jíin já kée ndásí-ró xí já koo nájini-ro. Te ma kútéñu-ro jíin ndátíñu kuchaku-ro, chi sanaa te chaa-ni kívi-ún siki-ro. ³⁵Chi nátu'un iin xeyu, súan

jinu siki táka ñayívi káxikú níi ñúyívi yá'a. ³⁶Núsáá te kundito-ró táka kívi, te kaka ta'u-ro náva'a kuu kaku-ró núu táka tundó'o ja kíi-ún, te kundi*-i*-ro núu máá Sé'e chaa. Achí-ya. ³⁷Te ndita'án kívi ní stá'an-ya tú'un ini ve'e ij. Te ndita'án akuáá ní kenda-ya kuá'an-ya ondé yuku Olivos. Te yúan ní ndoo-ya. ³⁸Te táka ñayívi, ña'an chákoyo-i nuu-ya ini ve'e ij, náva'a kuni so'o-i tul'un ká'an-ya.

Ja ní kanatiin tul'un tá'an siki Jesús

22 Yúan-na te ni kuyani viko kóo státilá tú yí'i yujan íá, ja nání víko Pascua. ²Te taka sutu ñá'nú jíin táka chaa káchaa tutu, ni kandúkú sá'í-de modo ndasa ka'ni-dé-ya, chi ni kayu'lú-de ni kajito-de ñayívi. ³Te ni kívi Satanás ini Judas, chaa nání Iscariote, iin tá'an ja uxí uu-ún kúu-de. ⁴Te chaa-ún, ni kee-de kua'an-de. Te ni ndatu'ún-de jíin sutu ñá'nú jíin cháa kákuu jefe nú ndasa nastúu-de Jesús. ⁵Te máá cháa-ún ni kaku*si* ini-de. Te ni kakee yu'u-dé ja kuá'a-de xu'lún núu Judas. ⁶Te ni jatu'un Judas. Te ni ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya núu sutu jíná'an náva'a tú kuvaq ñayívi.

Viko lélú Pascua

⁷Te ni jaq viko kóo státilá tú yí'i yujan íá. Te máá kívi-ún jínu ñú'ún ká'ni-í lélú Pascua. ⁸Te ni tájí-ya Pedro jíin Juan kua'an-de, te ni ka'an-ya jíin-de: Kuá'án te sátu'a-ró núu kée-yo lélú Pascua, áchí-ya. ⁹Te ni kaka'an-de jíin-ya: Ndénu kuní-ní sátu'a-ná, áchí-de. ¹⁰Te ni kachí-ya jíin-de: Kuni so'o, nú a

ni jaa-ro iní ñuu-ún, te ketá'an-ró jíín fín chaa ndíso iin kiyi nducha. Kundikin-ro-dé kílín-ro jíín-de onde iní ve'e nuu ndívi-de. ¹¹ Te ka'an-ro jíín jíto'q ve'e-ún: Achí máá Maestro jíín-ní: Ndénú ío iin ve'e kuq'a núu-ní nuu kée-ná lélú Pascua jíín chaa káskuá'a jíín-ná, achi-ro. ¹² Yúan-na te jito'q-ún stá'an-de iin cuarto ká'nu onde xini vé'e nuu-ro, ja á núña. Te yúan sátu'a-ró. Achí-ya. ¹³ Te kája'an-de. Te ni kani'in-dé nátu'un ni ka'an-ya jíín-de. Te ni kásatu'a-de ndasa kuxíni-de lélú Pascua. ¹⁴ Te ni jaq hora-ún, te ni jungoo-ya núu mesa. Te suni ni kajungoo apóstol-ya jíín-ya. ¹⁵ Te ni kachij-ya jíín-de: Xaan kúu ini-ri kee-rí lélú Pascua yá'a jíín-ró jína'an-ró ja té ndo'o-ga-ri. ¹⁶ Chi kástu'ún-ri nuu-ro, ja má kée kúti-gá-ri Pascua yá'a, onde nú tú skíkúu máá iní ñuu nuu tál'ú Dios tiñu. Achí-ya. ¹⁷ Te ni ki'in-ya fín taza. Te ni jikan ta'u-ya, te ni ka'an-ya: Kil'in ya'á. Te saka-ro núu tál'an-ró. ¹⁸ Chi ká'an-ri jíín-ró já ondé vina ma kó'o kuti-gá-ri nducha ndé'e uva, onde nú tú koo ñuu nuu tál'ú Dios tiñu. ¹⁹ Te ni ki'in-ya stáa. Te ni jikan ta'u-ya. Te ni sákuáchí-ya. Te ni ja'a-ya núu-dé jína'an-de. Te ni ka'an-ya: Ya'lá kúu yiki kúñu-ri ja ni jatañaa-ri ja sikí róó jína'an-ró. Ya'lá sá'a-ró já núku'un ini-ro rúu. ²⁰ Suni súan ni sá'a-ya jíín taza, nuu ni ndíli ni kuxíni-ya. Te ni ka'an-ya: Taza yá'a kúu niñi-ri ja sá'a contrato jáá. Te ni jati ja sikí róó jína'an-ró. ²¹ Ko nde'é-ró já cháa nastúu ruu, kánchaaq-de jíín-rí nuu mesa yá'a. ²² Chi jandáa, máá Sé'e chaa

kílín-ya íchi já ní sándaq Dios. Ko naká ndál'ú kuu chaa nástúu I'a-ún, achí-ya. ²³ Yúan-na te chaa káskuá'a jíín-ya, ni kakejá'á-de kájika tu'ún tá'an máá-de, nú ndé iin-de kúu chaa sá'a tiñu yá'a.

Já ní kastátá'an-de ndé chaa kúñá'nu-ga

²⁴ Te ni kakejá'á-de kástátá'an máá-de nú ndé iin-de kúñá'nu-ga nuu tál'an-de. ²⁵ Yúan-na te máá-ya ni ka'an-ya jíín-de: Taká rey, chi nuu táká ñayivi kátal'ú téyíi-de tiñu. Te chaa kákuñá'nu nuu máá-i, chaa kásala va'lá káskúnání-i-de. ²⁶ Ko sikí róó jína'an-ró na tú súan koo. Ndé róó ja kúñá'nu-ga, ná ndúu-ró nátu'un chaa súchí-ga. Te ndé róó ja kúñá'nu-ga-ro, ná ndúu-ró nátu'un chaa játíñu nuu tál'an-ró. ²⁷ Te ndéja kúñá'nu-ga ío, á chaa yée stáa núu mesa, xí chaa játíñu. Nasu cháa ja yée stáa núu mesa náún. Te ruu, nátu'un chaa játíñu kúu-ri nuu-ro. ²⁸ Ko máá-ró jína'an-ró, ni ka'jin-ró jíín-ri vasa kájito nchaa-i ruu. ²⁹ Te nátu'un ni ja'a Táa-ri iin ñuu ja tál'ú-ri tiñu nuu, suni súan kuq'a-ri nuu-ro. ³⁰ Náv'a kee-ro kó'o-ró núu mesa jíín-ri iní ñuu nuu tál'ú-ri tiñu. Te jungoo-ró núu sillla. Te sándaa-ro tiñu ndíl'uxí uu tata Israel.

Tu'un Pedro jíín lí'li

³¹ Te suni ni ka'an máá Jító'o-yo: Simón, Simón, kuni so'o-ró, chi ni jikan Satanás róó jína'an-ró ja sijin-ún róó nátu'un trigo. ³² Ko ni jikan ta'u-ri ja kúu róó náv'a ma náyu'ú-ro. Te máá-ró, nú a ni naxió káva ini-ro, te ná síyíja-ró táká ñani-ro. Achí-ya. ³³ Te ni ka'an-de

jíín-yá: Táta, a kándij tu'a-ná
ja kí'in-ná jíín-ní vasá vekaa te
kuu-yo, áchí-de. ³⁴Te ni ka'an-ya: Pedro, áchí-ri jíín-ró, ja onde ná té
kana-ga lí'li vina te uni jínu ka'an-ro
já tú jiní kuti-ro rúu, áchí-ya.

³⁵Yúan-na te ni jika tu'ún-yá-de:
Ná ni tají'-rí róó ni kaja'an-ro já tú
ní kándiso-ró núnu, ni bolsa, ni tú
ní káy'i'-ró ndiján, á ni kumaní fin
ndatínu nuu-ro náún, áchí-ya. Te ni
kaka'an-de: Tú ní iin, áchí-de. ³⁶Te
ni ka'an-ya jíín-de: Ko vina, chaa
náva'a núnu, ná náki'in-de. Te suni
súan jíín bolsa. Te chaa ja tú naún
náva'a-de, ná xíkó-de tikachí-de
te ná kuáan-de iin machete. ³⁷Chi
ká'an-ri jíín-ró, ja kánúu skíkuu-ri
tu'un yá'a ja yóso nuu tutu: Te onde
jíín cháa náá ní skétá'an-de-ya,
áchí. Chi taká tu'un-ri ja yóso ná
skíkuu ná'lín, áchí-ya. ³⁸Yúan-na
te ni kaka'an-de: Táta, yá'a ió uu
machete, áchí-de. Te ni ka'an-ya
jíín-de: Suu jian-ni, áchí-ya.

Jesús iní Jardín Getsemaní

³⁹Te ni kenda-ya. Te ni kee-ya
kuá'an-ya onde yuku Olivos nátu'un
sá'a-ya. Te chaa káskau'a
jíín-ya, suni kája'an-de jíín-ya. ⁴⁰Te
nuu ní jaa-ya yúan, te ni kachi-ya
jíín-de: Kaka ta'u jíná'an-ro
náva'a tú koto nchaq-i róó, áchí-ya.
⁴¹Te ni kuxio-ya nuu-dé kua'an-ya
nátu'un iin nuu skánda yuu. Te ni
jukui jítí-ya. Te ni jikan ta'u-ya.
⁴²Táq, nú játa'an iní-ní te chaxio-ní
tundó'o-ná yá'a ná kí'in, ko nasu já
kuní máá-ná, chi ja kuní máá-ní
ná kúu, áchí-ya. ⁴³Te ni kenda iin
ndajá'q ándíví ní jaq nuu-ya. Te
ni ka'an iin tu'un ndéé iní jíín-ya.

⁴⁴Te ni ndukuí'q xaan iní-ya. Te
ni ndúkú ndéé téyíí-ga-ya ní jikan
ta'u-ya. Te ni kana tañí-ya ja ní too
onde nuu ní' un náty'un yúyú ná'nu
níñi. ⁴⁵Te nuu ní ndukuiñí-ya ja ní
ndi'l ní jikan ta'u-ya, te ni najaq-a
núu cháa káskau'a jíín-ya. Te ni
jini-ya ja kákixil-de, chi kándukuí'q
ini-de. ⁴⁶Te ni kachi-ya jíín-de: Naja
kákixi-ro. Ndukoo, te kaka ta'u-ro
náva'a tú koto nchaq-i róó, áchí-ya.

Ja ní kákatiin-de Jesús

⁴⁷Te nini sásúan ká'an-ya, te
ni jakoyo kua'q náyívi. Te iin
chaa nání Judas, iin tá'an ja uxí
uu'ún, yóxnúú-de nuu náyívi'-ún ní
jaa-de. Te ni kandita-de nuu Jesús ja
tíyú'-de-ya. ⁴⁸Yúan-na te ni ka'an
Jesús jíín-de: Judas, tiyú'-ró rúu te
súan nastúu-ro máá Sé'e chaa náún.
Achí-ya. ⁴⁹Te chaa ká'in jíín Jesús,
ní kajini-de ndasa kuákuu. Te ni
kaka'an-de jíín-ya. Táta, stují-y-dé
jíín machete xí túu, áchí-de. ⁵⁰Te iin
máá cháa-ún, ní stují-ní-de iin mozo
máá sutu ná'nu-ga. Te ni kachi-de
so'o lado vá'a. ⁵¹Yúan-na te ni ka'an
Jesús: Síq, áchí-ya. Te ni kél'é-ya so'o
mozo-ún, te ni nasáva'u-ya. ⁵²Te ni
ka'an Jesús jíín sutu ná'nu-ún jíín
cháa kákuu jefe iní ve'e iij jíín cháa
ní kayii, ja ní chakoyo-de siki-ya:
Nátu'un siki fin chaa kuí'ná vái
koyo-ró jíín machete jíín yúnu náún.
⁵³Ndita'q kívi ní kandee-ri jíín-ro
iní ve'e iij te tú ní kákatiin-ro rúu.
Ko ya'á kúu hora máá-ro jíín fuerza
núñáa. Achí-ya.

Ja tú ní játu'un Pedro

⁵⁴Te ni kákatiin-de-ya kuá'an-de
jíín-ya. Te ni kaskívi-de-ya iní ve'e

sutu ñá'nu-ga. Te Pedro, jíká-ni ndikín-de-ya. ⁵⁵Te sava ñayivi, ni kanastá'an-i iin ñuu yata v'e-ún. Te ni kanakuíkó ndúu-i káxiukú-i. Te Pedro, suni ni jungoo-de jíin ñayivi-ún. ⁵⁶Te iin ña'an játínu ini ve'e-ún, ni jini-ña núu-dé ja kánchaaq-de ye yuñú'un yúan. Te ni nde'lé vá'a-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña: Te chaa yá'a, suni jíka-de jíin cháa-ún vii, áchí-ña. ⁵⁷Yúan-na te máá-de, tú ni játulun-de: Nána, na tú jiní-ná chaa-ún, áchí-de. ⁵⁸Te ni kunúu iin tí'lí-ga. Te ni jini tuku inga-de nuuu Pedro te ni ka'an-de: Te róo, suni tá'an-de kúu-ró vii, áchí. Te ni ka'an Pedro: Hombre, nasuu kúu-ri, áchí-de. ⁵⁹Te nátulun iin hora-ga te ni kachí inga-de: Jandáa ja cháa yá'a, suni jíka-de jíin cháa-ún, chi chaa nūu Galilea kúu-de, áchí. ⁶⁰Te ni ka'an Pedro: Hombre, tú jiní kuti-rí naún tulun ká'an-ro, áchí-de. Te nini súan ká'an-de, te ni kana-ni lí'li. ⁶¹Yúan-na te ni xió koto máá Jít'o-yo. Te ni nde'é-yá nuuu Pedro. Te ni nukuuun iní-de tulun ni ka'an máá Jít'o-yo jíin-de: Onde ná té kana-ga lí'li, te mkuátulun-ró rúu uní jínu, áchí-ya. ⁶²Te ni kenda Pedro kua'an-de. Te ni nde'e xaq-dé.

Ja ní ksákátá-de nuuu-yá

⁶³Te táká chaa kándito Jesús, ni kasákátá-de nuuu-yá. Te ni kastují-dé-ya. ⁶⁴Te ni kajasuu-de nuuu-yá. Te ni kastují-dé nuuu-yá. Te ni kajiká tulun-de-ya: Kastulún, ndé chaa ni stuljí róo, áchí-de. ⁶⁵Te ío kua'a-gá tulun ni kaka'an-de sikiu-yá ja ní ksá'a ndiva'a-de jíin-yá.

Ja ní kajanchaka-de-ya núu junta
⁶⁶Te nuu ní kundijin, te ni kanataku chaa ni kayii, jíin sutú ñá'nu jíin cháa káchaa tutuu, ni kajanchaka-de-ya núu junta máá-de. ⁶⁷Te ni kaka'an-de: Máá-ró kúu máá Cristo, náún. Kachiu nuuu-rí, áchí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: Vasa ná kachí-ri nuuu-ro, te ni mkándíja kuti-ro. ⁶⁸Te suni nú ruuu xndichí-ri róo, te mxndiío káni-ró tú'u nuuu-rí. Te ni msía-ro rúuu. ⁶⁹Ko onde vina te máá Sé'e chaa kunchaau-ya íchi ndává'a nuuu ío fuerza Dios, áchí-ya. ⁷⁰Te ndi'i-de, ni kajiká tulun-de-ya: Núsáá te máá-ró kúu Se'e Dios náún, áchí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: Máá-ró káka'an ja rúuu kúu, áchí-ya. ⁷¹Yúan-na te ni kaka'an-de: Naun níni kúni so'o-ga-yo ká'an inga chaa núsáá, chi jíin yú'u máá-de ni kajini so'o-yó vína, áchí-de.

Ja kuá'an Jesús nuuu Pilato

23 Yúan-na te ni kndonda ndi'i-de ni kajanchaka-de-ya núu Pilato. ²Te ni kejá'a-de kásátulun-de sikiu-yá: Chaa yá'a ni kani'in-ná-de ja sáká núu-de xini ñayivi ñuu-yo. Te tú já'a-de tulun kula-yó xú'lún yóo nuuu César. Te ká'an-de ja máá-de kúu Cristo Rey, áchí. ³Yúan-na te Pilato, ni jiká tulun-de-ya: Máá-ró kúu Rey ñayivi judío náún, áchí-de. Te máá-yá ni ka'an-ya: Ká'an ndaaq-ro, áchí-ya. ⁴Te ni kachí Pilato jíin táká sutu ñá'nu jíin ñayivi kuá'a-ún: Tú ni iin kuachi ni'in-rí siki cháa yá'a, áchí-de. ⁵Ko máá cháa-ún, ví'i-gá ni kaka'an-de: Xaqan kúvaq ñayivi

sá'a-de jíín tú'un stá'ān-de níí ñúu
Judea, ni_l kejá'a-de onde ñuu Galilea
te ni_l kenda-de onde yá'a, áchí-de.

Já kándij Jesús nuu Herodes

⁶Yúan-na te Pilato, já ní jini so'o-de ja Galilea kák'a-an, te ni_l jik'a tū'ún-de nú chaa ñuu Galilea kúu-ya. ⁷Te nuu ní juky'un ini-de ja ndá'a Herodes yí'i ñuu-ya, te ni_l tájí-de-ya kuá'an-ya núu Herodes chi_l kivi-ún suni kándee Herodes ini ñuu Jerusalén. ⁸Te nuu ní jini Herodes nuu Jesús, ni_l kusi_l xáan iní-de, chi_l ío kua'a kiví kuní-de nde'é-de nuu-ya, chi ni_l jini tū'un-de kua'a tú'un siki-ya. Te ñúkuu ini-de ja sá'a-ya íin tuní nuu-dé. ⁹Te xaqan ní xndichí-de-ya. Ko tú ni_l iin tū'un ní xndió káni-ya núu-dé. ¹⁰Te táká sutu_l ná'nú jíín táká chaa káchaa tutu_l, ká'ljin-de yúan, kásátú'ún téyíi-ga-de siki-ya. ¹¹Yúan-na te Herodes jíín soldado-de, ni_l kasándiva'a-de jíín-ya. Te ni_l kasákátá-de nuu-ya. Te ni_l chu'un-de-ya íin sa'ma tíndu'l. Te ni_l nájtájí tuku-de-ya kuáno'on-ya nuu Pilato. ¹²Te suni máá kiví-ún, ni_l kanakuni_l mani_l tá'an Herodes jíín Pilato, chi_l aná'lán chi_l kájito u'u tá'an-de núu. ¹³Yúan-na te ni_l kana Pilato xini_l táká sutu_l ná'nú, jíín táká chaa kákuu jefe jíín táká ñayivi. Te ni_l kandutútú-i. ¹⁴Te ni_l ka'an-de jíín-i: Ni_l kakinchaka-ró chaa yá'a nuu-rí, ja_l sáká núu-de xini_l ñayivi, áchí-ro. Te vina a ni_l xndichí-ri-de jíto nuu máá-ró. Te tú ni_l iin kuachi ni_l ní'in-rí siki-dé nátu'un kásátú'ún-ró, ¹⁵te ni_l Herodes, chi ni_l tájí-rí-de ni_l ja'an-de yúan. Te tú ni_l iin kuachi ni_l sá'a-de ja ká'ni-yo-dé.

Já kuá'an tuku-ya núu Pilato

¹⁶Núsáá te ná xndó'o-ri-de te sía-ri-de ki'in-de. Achí-de. ¹⁷Chi_l ndita'an viko-ún kánúu já sía-de iin preso. ¹⁸Ko táká ñayivi kuá'a-ún, iin núu-ni ni_l kakana jaa-i: Ka'ni-ní chaa yá'a. Te sía-ní Barrabás ná kí'in-de, áchí-i. ¹⁹Te Barrabás, kándee-de vekaa kuachi ja ní xndónda-de-i ni_l kanakuatá'an máá-i, te ni_l ja'ní-dé iin ndiyi. ²⁰Te ni_l ka'an tuku Pilato jíín-i, chi_l sía-de Jesús kuní-de núu. ²¹Ko máá-i ni_l kakana jaa tuku-i: Ka'ni-ní-de jika cruz, kata kaa-ní-de, áchí-i. ²²Te ni_l ka'an tuku-de jíín-i vuelta uni: Te naúñ kuachi ni_l sá'a chaa yá'a vii. Tú ní'in kúti-rí ni_l iin kuachi siki-dé ja kúu-de. Núsáá te xndó'o-ri-de, te sía-ri-de ki'in-de. Achí Pilato.

Já ní kajata kaa-de-ya

²³Ko iin jínu-ni ni_l kakana jaa ñayivi-ún, ni_l kajikan-i ja ná kúu-ya jiká cruz. Te máá-i jíín táká sutu_l ná'nú, ni_l kakana jaa téyíi-i. Te yuán ní kundéé-i jíín Pilato. ²⁴Yúan-na te Pilato, ni_l sándaq-de ja ná kúu ja ní kajikan-i. ²⁵Te ni_l sía Pilato chaa ni_l kándee vekaa siki_l já ní xndónda-de-i ni_l kanakuatá'an máá-i te ni_l ja'ní-dé ndiyi. Chi_l súan ni_l kajikan ñayivi-ún. Te ni_l nakua'a-de Jesús nuu-í ja ná sá'a-i ndasa kákuu iní máá-i jíín-ya. ²⁶Te ni_l kakiñi'in-i-ya. Te ni_l kakatiin-i iin chaa nání Simón ñuu Cirene ja vái-de ichi rancho. Te ni_l kachaa-i cruz siki-dé. Te ndíso-de kua'an-de yata Jesús. ²⁷Te kua'a ñayivi jíín ná'an, ni_l kandikin-i yata-ya. Te ña'an-ún, kánde'e-ña te kákana

jíkó'ó-ña já'a-yá. ²⁸Ko máá Jesús, ni xió kóto-ya níuñ-ña. Te ni ka'an-ya jíin-ña: Se'e ñuu Jerusalén, ma ndé'e-ro já'a-rí. Nde'e ja'a máá-ró jíin já'a sé'e-ró jíná'an-i. ²⁹Te kuni so'o-ró, chì chaa kiví já ká'an-i: Xáán ndatu ña'an numá, jíin já tú ní skáxin-í, achi-i. ³⁰Yúan-na te ka'an ñayivi jíin táká yuku: Ndua siki-rí jíná'an-rí. Te suni jíin táká tinduu: Kasu siki-rí jíná'an-rí, achi-i. ³¹Chi nú jíin yúnu yí'i kás'a-de tiñu yá'a, te ndasa sá'a-de jíin yúnu íchí núsáá, achi-ya. ³²Te suni ni jo uu chaa ká'lo kuachi kája'an-de jíin-yá ja kúu-de. ³³Te ni jakoyo i jíin-yá tinduu nání yíki xiní, te yúan ni kajata kaa-i-ya jiká cruz. Te suni ni kajata kaa-i ndendúu chaa ká'lo kuachi-ún, iin-de ichi ndává'a-ya, te inga-de ichi ndávésé-yá. ³⁴Te ni ka'an Jesús: Táa, sá'a-ní tuká'nu ini-ní nuu-í, chì tú kájini-i naún kás'a-i, achi-ya. Te ni kandátá-i sa'ma-yá, ni kás'a-i iin apuesto siki. ³⁵Te ñayivi kájin yúan kández-e-i nuu-yá. Te chaa kákuñá'nú, suni ni kásakátá-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Sava ñayivi á ni kuu ni nama-de. Ná nama-de máá-de, te nú Cristo I'a ni kaji Dios kúu-de, achi-de. ³⁶Te soldado, suni ni kasákátá-de nuu-yá. Te ni kákandita-de nuu-yá. Te kája'a-de vinagre ko'o-ya. ³⁷Te ni kaka'an-de jíin-yá: Nú máá-ró kúu rey ñayivi judío, te ná nama-ró máá-ró, achi-de. ³⁸Te suni ni jo iin tutu yoso siki-yá jíin yú'u griego, jíin latín, jíin hebreo: Ya'a kúu Rey ñayivi judío, achi. ³⁹Te iin máá cháa ío kuachi-ún ja ndita kaa-de, ni

ka'an ndiva'a-de jíin-yá: Nú máá-ró kúu Cristo, te ná nama-ró máá-ró te suni nama-ró rúu jíná'an-ri núsáá, achi-de. ⁴⁰Ko inga-de, ni ka'an xaqan-dé nuu tá'an-de: Tú ió ja jíñu'ún-ró núu Dios náún, chì iin núu-ni tá'nú ndatu-ro jíin-yá. ⁴¹Chi máá-yó, jandáa vatu-ni ndó'o-yó yá'a, chì súan kúta'ú-yo táká tiñu ni sá'a-yó, Ko I'a yá'a, tú ni iin kuachi ni sá'a-ya, achi-de. ⁴²Te ni ka'an-de jíin Jesús: Nuku'un iní-ní náá nú ni najaq-ní iní ñuu nuu tá'u-ní tiñu, achi-de. ⁴³Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'lan-ri jíin-ró, ja vína te kunchaq-ro jíin-rí nuu jardín andíví, achi-ya. ⁴⁴Te nuu ní kuu nátu'un kaxiuu, te ni kuxkf'ví níi núu ñú'un onde ka'uní. ⁴⁵Te ni kutúu ndikandii. Te sa'ma ndita kaa iní ve'e ii, ni ndata sáva sava. ⁴⁶Yúan-na te ni ka'an jaa Jesús: Táa, iní nda'a-ní náku'a-ná añú-ná, achi-ya. Te súan ni ka'an-ya, te ni jil'i-ni-ya. ⁴⁷Te chaa capitán, nuu ní jini-de ja súan ni kuu, te ni nakana jaa-de Dios: Ndaa ndija ja cháa yá'a iin chaa ndaq ni kuu-de, achi-de. ⁴⁸Te ndivii ñayivi ká'lín yúan, ni kajini-i ja súan ni kuu. Te ni kanaxió káva-i kákani-i jikí jiká-í kája'an-i. ⁴⁹Ko táká chaa kájini tá'an jíin-yá, jíin táká ña'an kándikin-ña-yá onde ñuu Galilea, ká'lín jiká-ña kández-e-ña táká tiñu yá'a.

Ja ní kachiyuji-de-ya

⁵⁰Te ni jo iin chaa nání José, chaa vá'a chaa ndaq kúu-de. Te suni iin chaa junta kúu-de. ⁵¹Ko tú ní játa'an iní-de tu'un ni kandatúl'ún junta-ún ni tiñu ni kásandaq-ún.

Te ñuu Arimatea ini ñuu Judea ncháá-de. Te ñukuu ini-de koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ⁵² Chaa yá'a, ni jaa-de nuu Pilato. Te ni jikan-de yiki kúñu Jesús. ⁵³ Te ni janchaa-de-ya. Te ni chisúkun-dé-ya jíin fin sa'ma kuítá. Te ni chindee-de-ya iní ve'e añú ja ni jacha jiká fin kava nuu tú kunduji-ga ni iin ndiyi. ⁵⁴ Te kivi xían-ún koo viko Pascua. Te a yani kundijin kivi ndétatú. ⁵⁵ Te ña'an ni kikoyo jíin-yá onde ñuu Galilea, káindikin-ña José kua'an-ña jíin-de. Te ni kajini-ña yaú kava-ún nuu ni yuji yiki kúñu-ya. ⁵⁶ Te ni kanaxió káva-ña káno'on-ña. Te ni kasátu'a-ña jí'o jíin perfume, te ni kandétatú-ña kivi ndétatú-ún, naty'un ni tá'ú tiñu ley.

Já ni nachakü Jesús

24 Te tíkuáán-ña kivi fin semana ni jakoyo-ña yaú kava-ún, káindá'a-ña táká ji'o ni kasátu'a-ña. Te suni kája'an sava-ga ña'an jíin-ña. ² Te ni kajini-ña já ni kuxio yuu ndí'u yu'u yaú kava-ún kua'an. ³ Te ni kivi koyo-ña. Te tú ni kájini-ña yíki kúñu máá Jít'o-o-yo Jesús. ⁴ Te nini kákuñáá ini-ña já súan ni kajini-ña, te uu chaa káñu'un sa'ma kuujín kándii ncháá, ni kajukuiñi-ni-de xiin-ña. ⁵ Te ni kayu'ú-ña. Te ni kajaxin-ña núu-ña nuu ñú'un. Te ni kaka'an chaa-ún jíin-ña: Naja sá ma'ñú ndíyi kánandukú-ró I'a chakú. ⁶ Túu-ya yá'a, chi a ni nachakü-ya. Á tú ná'án-ró ndasa ni ka'an-ya jíin-ró ná ni kandee-ga-ya ondé ñuu Galilea núu. ⁷ Chi ni ka'an-ya: Jínu ñú'ún já máá Sé'e chaa natuu-ya núu ndá'a cháa ká'lo kuachi, te kuu-ya jiká

cruz, te nachakü-ya kiví uní. Achí. ⁸ Yúan-na te ni kanukü'un ini-ña tú'un ni ka'an-ya jíin-ña. ⁹ Te ni kenda-ña yaú kava-ún káno'on-ña. Te ni kakastu'ún-ña tú'un yá'a nuu ndí'uxí iin-de jíin táká nuu sáva-ga-de. ¹⁰ Te ña'an kákastu'ún tú'un yá'a nuu apóstol kákuu María ñuu Magdala, jíin Juana, jíin ingá María náq Jacobo, jíin sáva-ga-ña. ¹¹ Ko máá apóstol, kájani ini-de ja tú'un tá'an tachí káka'an-ña. Te tú ni kákandíja-de. ¹² Te ni ndukuiñi-ni Pedro. Te ni jinu-de kua'an-de onde yau kava-ún. Te ni jukuita ndee-de. Te ni jini-de ja sá'ma kuítá-ún kándaa-ña máá. Te ni kee-de kuano'on-dé ve'e-de jáni ini-de naúní ni kuu.

Já ni ketá'an-ya jíin úu-de

¹³ Te suu kivi-ún, te kája'an uu-de ichi fin ñuu nání Emaús ja ncháá nátu'un uxi kilómetro yósáva jíin ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te kándatu'ún máá-de táká tiñu yá'a ja ni kuu-ún. ¹⁵ Te nini kándatu'ún-de te kájika tu'ún tá'an máá-de. Te máá Jesús, ni jaa-ya yatá-dé. Te kájika taí-ya kuá'an-ya jíin-de. ¹⁶ Ko nátu'un ndasú nduchi-dé náv'a ma nákuni-de-ya. ¹⁷ Te ni ka'an-ya jíin-de: Náuñ tu'un kándatu'ún-ró yá'a nini kájika-ró. Te naja kándukuí'a ini-ro, áchí-ya. ¹⁸ Te iin-de ja nání-de Cleofas, ni ka'an-de jíin-yá: Á sá ni chaa-ní ini ñuu Jerusalén, te máá fin-ni níi tú jiní-ní táká tiñu ja ni kuu ini ñuu-ún kivi yá'a náuñ, áchí-de. ¹⁹ Te ni jika tu'ún-yá-de: Te naúñ ni io, áchí-ya. Te máá-de ni kaka'an-de jíin-yá: Aa, ja ni ta'an Jesús ñuu

Nazaret, chaa ni jani tu'un Dios te ni sá'a-de tiñu ñá'nu. Te jíin fuerza ni jani-de tu'un jíto nuu Dios jíin níu táká ñayivi. ²⁰Te sutu ñá'nu jíin cháa kákuñá'nu nuu-yo, ni kañastúu yuán-de. Te ni kañakuxndfí sikí-dé ja ná kúu-de. Te ni kaja'ni-ún-de jiká cruz. ²¹Ko máá-ná jíná'an-ná, ni kañukuu iní-ná ja máá-de kúu chaa ja náma ñuu Israel níu. Te ni ndi'i taká tiñu yá'a, te vina ni kuu uni kívi já ní kuu táká tiñu-ún. ²²Ko sava ñasfí íó jíin-ná jíná'an-ná, suni ni kašíyú'ú-ña-ná, chi jañá'an xaan ní jangoyo-ña yaú kava-ún. ²³Te tú ní kánani'lín-ña yiki kúñu-de. Te ni chakoyo-ña te áchí-ña já ní kajini-ña já ní kenda koyo ndajá'a ándfví níu-ña. Te ni kaka'an ndajá'a-ún jíin-ña já chakú-de. ²⁴Te ni kaja'an sava tá'an-ná onde yau kava-ún. Te ni kajini-de nátu'un ni kaka'an ña'an-ún. Ko tú ní kajini kuti-dé nuu máá cháa-ún. Achí-de. ²⁵Yúan-na te ni ka'an-yá jíin-de: Chaa xíní ñáá kákuu-ró. Xaan úun ini añú-ro já kándfja-ró táká tu'un ni kaka'an chaa ni kajani tu'un Dios. ²⁶Á tú kánúú já ndó'o Cristo tundó'o yá'a te vásá ndívi-yá níu ndúñá'nu-yá náúm. Achí-yá. ²⁷Te ni kejá'a-yá onde tu'un Moisés jíin tú'un chaa ni kajani tu'un Dios, te ni jani kájí-yá táká tu'un tutu iij níu-dé ja ká'an tu'un máá-yá. ²⁸Te ni kákuyani-de rancho nuu kája'an-de-ún. Te máá-yá ni sá'a-yá nátu'un ki'jin jíká-ga-yá. ²⁹Ko máá-de ni kástetuu-de-yá, ni kaka'an-de jíin-yá: Kendoo-ní jíin-ná, chi a kuálini te kuakuxkfí vi, achí-de. Yúan-na te ni kívi-yá já kéndo-ya jíin-de. ³⁰Te nuu ni

kajungoo-de ja kée-dé staa, te ni ki'in-yá stáa-ún, te ni jikan ta'ü-yá. Te ni ja'ncha sava-yá. Te ni ja'a-ya níu-dé jíná'an-de. ³¹Yúan-na te nátu'un ni kánanuña nduchi-dé. Te ni kánakuni-de-yá. Ko ij-ní ni kuxio-ni-yá kuá'an-yá. ³²Yúan-na te ni kaka'an máá-de: Jandáa ja ní tá'u'ü ini añú-yo ja níni jáni-yá tú'un nuu-yo íchi-ún nuu ní juña-yá tutú ij níu-yo. ³³Te suni hora-ún ni kandukuiñi-de. Te kuano'on-dé ichi ñuu Jerusalén. Te yúan ni kánaketá'an-de jíin uxí iin-ga chaa-ún káljin tútu-de jíin sáva-ga tá'an-de. ³⁴Te ni kaka'qan-de: Jandáa jakúti a ni nachaku máá Jito'o-yo. Te a ni ndenda ndijin-yá níu Simón. Achí-de. ³⁵Yúan-na te ndendúu chaa-ún, ni kakastu'ún-de ndasa ni káketá'an-de jíin-yá ichi-ún. Te ndasa ni kánakuni-de nuu-yá nuu ni ja'ncha sava-yá stáa. ³⁶Te nini kándatul'ún-de tu'un yá'a, te ni jukuiñi-ni máá-yá sava mañú-de. Te ni ka'an-yá jíin-de: Ma kúku'fá ini-ro jíná'an-ró, áchí-yá. ³⁷Ko máá-de, ni kayu'ú-de. Te ni kandakoto jo-de. Te kájani ini-de ja fin añú kúu-yá. ³⁸Ko máá-yá ni kachi-yá jíin-de: Naja káyu'ú-ro. Naja súan kájani ini-ro. ³⁹Nde'lé ndá'a-rí jíin já'a-rí, te kuni-ro já máá-rí kíu. Tiin ruu te kuni-ro, chi iin añú tú ñával'a kúñu ni yiki nátu'un kández'é-ró já ñával'a máá-rí. Achí-yá. ⁴⁰Te ni kuu ni ka'an-yá tú'un yá'a. Te ni stá'an-yá ndá'a-yá ja'a-yá nuu-dé jíná'an-de. ⁴¹Te vasa kákusiij xáan iní-de, ko tú ní kákandfja va'a-de. Te yuán ni ka'an-yá jíin-de: Ió ja kée-rí yá'a xí túu, áchí-yá. ⁴²Yúan-na te ni kaja'a-de iin tiyáká táu níu-yá,

jíín ūn yoko ja ñú'un nduxi. ⁴³Te ni ki'in-ya ní yee-yá nuu-dé jíná'an-de. ⁴⁴Te ni ka'an-ya jíín-de: Ya'á kúu táká tu'un ni ka'an-ri jíín-ró ná ni kanchaaq-ri jíín-ró saá, ja kánúú skíkuu táká tu'un-ri ja yóso núu tutú ley Moisés, jíín núu tutú chaa ni kajani tu'un Dios jíín núu tutú Salmo. Achí-ya. ⁴⁵Te ni juñaa-ya já jiní tuní-de jíná'an-de, náva'a kuu juku'un ini-de tu'un ká'an tutu iij. ⁴⁶Te ni kachi-ya jíín-de: Súan yóso núu tutú ja ndó'o Cristo, te nuu uní kivi te nachaku-ya málñú ndíyi. ⁴⁷Te jíín s'ví-yá ná kuichá tu'un nuu táká ñayívi já ná nákaní ini-i, náva'a koo tuká'nu ini-ya núu táká kuachi-i. Te kejá'a tú'un yá'a onde nuu Jerusalén ki'in. ⁴⁸Máá-ró kákuu chaa kani ndaa tu'un

yá'a. ⁴⁹Te vina tájí-rí ja ní keyu'u Táa-ri. Te kii siki-ro jíná'an-ró. Ko kendoo-ró iní nuu Jerusalén onde ná kú'un-ró fuerza ja kíi onde andíví, áchí-ya.

Ja ní ndaa-ya kuá'an-ya ándíví

⁵⁰Yúan-na te ni kiñi'in-ya-dé kua'an-ya jíín-de onde nuu Betania. Te yúan ni kañaa-ya ndá'a-yá. Te ni jikán ta'u-yá ja'a-dé jíná'an-de. ⁵¹Te nini jikán ta'u-yá ja'a-dé, te ni kuxio-ni-ya núu-dé, ni ndaa-ni-ya kuá'an-ya onde andíví. ⁵²Te máá-de, ni kachiñú'ún-de-ya. Yúan-na te ni kanaxió káva-de káno'on-de nuu Jerusalén kákusií xáan iní-de. ⁵³Te nene ni kaljin-de ini ve'e iij kájikan ta'u-dé te kánakana jaa-de Dios. Amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN JUAN

TU'UN VA'A NI CHAA SAN JUAN

Máá-yá kúu máá Tú'un

1 Onde xnáñuuní kuu Tú'un.
Te Tú'un-ún, ni kanchaaq-ya
jíin Dios. Te máá Tú'un-ún ni kuu
Dios. ²Máá-yá ni kanchaaq-ya ondé
xnáñuuní jíin Dios. ³Te onde jíin
máá-yá ni sá'a Dios táká ndatíñu.
Te nü tú ni sá'a máá-yá, te mä
kúva'a ni iin ndatíñu yá'a nüú.⁴Te
iní máá-yá nü'un vida te yuán kúu
iin luz ja stúun nuu táká ñayivi.⁵Te
máá luz, xndii ncháa nuu nüñáa. Te
ñuñáa-ún, tú ni kündéé ndá'va.

Juan, chaa skuánducha

⁶Te ni tájí Dios iin chaa nání
Juan. ⁷Chaa yá'a, ni kii-de ja káni
ndaa-de tu'un máá luz, náv'a
kándija táká ñayivi sá'a-de. ⁸Nasu
máá-de ni kúu luz. Ko ni kii-de
náv'a kani ndaa-de tu'un máá luz.
⁹Máá-yá kúu luz ndija ja stúun nuu
táká ñayivi, te onde sáá ni kii-ya iní
ñuyívi. ¹⁰Te ni nchaaq-ya iní ñuyívi,
ko vasa jíin máá-yá ni kuv'a ñuyívi,
te tú ni nákuni ñayivi nüu-ya.¹¹Ni
kii-ya nüu já xín máá-yá, te ñayivi
máá-yá-ún, tú ni kájatá'ú-i-ya. ¹²Ko
sava ñayivi, ni kakandfja-i-ya jíin

sí'ví-yá, te ni kajatá'ú-i-ya. Te nuu
máá-i ni ja'a-ya tú'un ja ndúu-i se'e
Dios. ¹³Te máá-i, tú ni kákaku-i
cuenta niñi, te ni yiki kúnu, ni chaa,
tú ni kás'a, chì sua máá Dios ni
sá'a. ¹⁴Te máá tú'un-ún, ni nduu-ya
fiin yiki kúnu. Te ni nchaaq-ya jíin-yó.
Te nü'un chítú-yá jíin tú'un luu, jíin
tú'un ndaa Dios. Te ni kajini-yo já
lúu ni nduñá'nu-ya. Chì nátu'un luu
kúñá'nu máá tú'un-ni Se'e Táq-yo
Dios, suni súan-ni káa máá-yá.
¹⁵Juan, ni jani ndaa-de tu'un-ya:
I'a yá'a kúu ja ni ka'lan-ri: I'a ja váji
ichi yatá-rí ñá'nu-ga kúu-ya vásá
rúu, chì onde ná té kaku-ga-ri, te
a ió-ya, áchí-de. ¹⁶Te ja nü'un
chítú máá-yá, onde yúan ni kani'lín
táká-yo, chì bueno ni ja'a-ya tú'un
luu iní-ya nüu-yo. ¹⁷Moisés, ni
ja'a-de ley nuu-yo. Ko Jesucristo,
ni ja'a-ya tú'un luu iní-ya jíin tú'un
ndaa nuu-yo. ¹⁸Tú ni jiní kuti ni iin
ñayivi nüu Dios. Ió iin máá tú'un-ni
Se'e-ya já kánchaq jíin-yá, te máá
Sé'e-ya-ún, ni jani-ya tú'un Dios
nuu-yo. ¹⁹Te judío, ni katájí-ún
sutú jíin cháa levita ni kikoyo
ichi nüu Jerusalén. Te ni kajika
tu'un-ún Juan: Te róó ndé chaa

kúu-ró, áchí. Te ya'á kúu tū'un ni jani ndaa Juan,²⁰ te tú ní jasú-de yu'u-dé. Chi ni ka'an ndaa-de: Nasúu Cristo kúu-ri, áchí-de.²¹ Te ni kajikä tū'un-ún-de: Núsáá te Elías kúu-ró náún, áchí. Te ni ka'an Juan: Nasúu rúu kúu, áchí-de. Te ni kajikä tū'un tuku-ún-de: Máá cháa jáni tū'un Dios kúu-ró núsáá, áchí. Túu, áchí Juan.²² Te ni kakalān tuku jíin-de: Te ndé chaa kúu-ró núsáá. Ka'an náv'a nakani-ri tū'un nuu cháa ni katájí rúu vāi-ri. Ná ká'an máá-ró ndé chaa kúu-ró víi, áchí.²³ Te ni ka'an Juan: Máá-rí kúu iin ndajá'lá kána jaa onde nuu níi'un té'é: Ná sándóó-ró íchi máá Jít'o'-yo, nátu'un ni ka'an Isaías, chaa ni jani tū'un Dios onde sáá.²⁴ Te ja ní kikoyo-ún, fariseo ni katájí-ún.²⁵ Te ni kajikä tū'un Juan: Te najá skuánducha-ro te nú nasu Cristo ni Elías ni máá cháa jáni tū'un Dios kúu-ró núsáá, áchí.²⁶ Te ni ka'an Juan jíin: Ruu, chi jíin ndúcha skuánducha-rí. Ko mañú máá-ró kánchaq iin I'a ja tú kájimi-ro.²⁷ I'a yá'a vāi ichi yatá-rí. Te tú kúñá'nu-ri ndají-rí níi yí'i ndijan-yá, chi ñá'nu-ga kúu-yá vásá rúu. Achí-de.²⁸ Súan ni io iní nuu Betábara, onde ñinga lado Jordán, nuu ní skuánducha Juan.²⁹ Te kívi xían-ún ni jini Juan nuu Jesúus ja vái-yá núu-dé. Te ni ka'an-de: Yúan vāi Lélú Dios, I'a kuánchaq kuachi ñayiví ñúyiví.³⁰ I'a yá'a kúu ja ní ka'an-ri: Ichi yatá-rí vāi iin I'a ñá'nu-ga kúu vásá rúu. Chi onde ná té kaku-ga-ri te ío-ya.³¹ Te tú ní nákuni-ri-ya. Ko náv'a kenda ndijin-yá núu ñayiví Israel, yuán ní kii-ri skuánducha-rí jíin

ndúcha. Achí-de.³² Te ni jani ndaa Juan tū'un: Ni jini-ri Espíritu ja ní kuun ichi ándíví nátu'un paloma. Te ni jungoo siki-yá.³³ Te tú ní nákuni-ri-ya, ko máá Dios, I'a ni tájí rúu vāi-ri ja skuánducha-rí jíin ndúcha, máá-yá ni ka'an jíin-rí: Nú kuni-ro já kúun Espíritu siki iin chaa te jungoo siki-dé, te máá cháa-ún kuu I'a skuánducha jíin Espíritu Santo, áchí Dios.³⁴ Te a ni jini-ri-ya. Te jáni ndaa-ri tū'un ja I'a yá'a kúu máá Sé'e Dios, áchí-de.

Uu chaa kándikin-de Jesús

³⁵ Te kívi xían-ún kánchaq tuku Juan jíin úu chaa skuá'a jíin-de.³⁶ Te ni jini-de nuu Jesúus ja jíka kuu-ya yúan. Te ni ka'an-de: Yúan nde'lé-ró máá Lélú Dios, áchí-de.³⁷ Te ndendúu chaa skuá'a-ún, ni kajini so'o-de tū'un ni ka'an Juan. Te ni káindikin-de Jesúus.³⁸ Te ni xió kóto Jesúus. Te ni jini-ya já káindikin-de yata-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ñaún kánandúkú-ró, áchí-ya. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Rabí (ja kuní ka'an: Maestro), ndénu ncháá-ní, áchí-de.³⁹ Te ni ka'an-ya jíin-de: Ña'lan te kuni-ro, áchí-ya. Te ni jakoyo-de te ni kajini-de nuu ncháá-ya. Te ni kakendoo-de jíin-yá kívi-ún, chi a fó nátu'un kakuun áini.⁴⁰ Te ndendúu chaa-ún, ni kajini so'o-de tū'un ni ka'an Juan. Te ni káindikin-de-ya. Te iin-de kúu Andrés, ñani Simón Pedro kúu-de.⁴¹ Chaa yá'a, ni nani'in-ní-de ñani-de Simón. Te ni ka'an-de jíin: Ni kaketá'an-ri jíin Mesías (ja kuní ka'an: Cristo), áchí-de.⁴² Te ncháka-de chaa ni chaq-de jíin nuu Jesúus. Te ni nde'lé Jesúus nuu-dé. Te

ní ka'lan-yá: Máá-ró kúu Simón, se'e Jonás. Vina te kunání-ró Cefas (ja kuní ka'an: iin kava). Achí-yá.

Já ní kana-yá xiní Felipe jíín Natanael

⁴³ Te ínga kívi xian-ún kuní Jesús ki'in-yá ñuu Galilea. Te ní ni'lín tá'an-yá jíín Felipe. Te ní ka'lan-yá jíín-de: Kundikin-ro ríu kí'on, achí-yá. ⁴⁴ Te Felipe kúu chaa ñuu Betsaida, ñuu Andrés jíín Pedro. ⁴⁵ Te ní ni'lín tá'an Felipe jíín Natanael. Te ni ka'an-de jíín: A ní kaketá'an-ri jíín Jesús ñuu Nazaret. Se'e José kúu-yá. Te máá-yá kúu I'a yoso tú'un-yá ní tutú ley Moisés jíín ní tutú ní kachaa chaa ní kajani tu'un Dios onde sáá, achí-de. ⁴⁶ Te ní ka'an Natanael jíín-de: Á ío ja vá'a onde iní ñuu Nazaret, achí-de. Te ní ka'an Felipe jíín-de: Ña'an te kuni-ro, achí-de. ⁴⁷ Te ní jini Jesús ja vái Natanael. Te ní ka'lan-yá tú'un-de: Yá'a vại iin chaa Israel ndaa, chi tú xndá'ú kuti-dé, achí-yá. ⁴⁸ Te ní ka'an Natanael jíín-yá: Ndasa jiní-ní náá, achí-de. Te ní ka'an Jesús: Ni jini-ri róo onde ná té kana-ga Felipe xini-ro, ná ní kandee-ró chii yunu mérkexé, achí-yá jíín-de. ⁴⁹ Te ní ka'an Natanael: Maestro, máá-ní kúu Se'e Dios, máá-ní kúu Rey nuu ñayiví Israel, achí-de jíín-yá. ⁵⁰ Te ní ka'an Jesús: Ni ka'an-ri jíín-ró já ní jini-ri róo chii yunu mérkexé. Ja yúan kándíja-ró náún. Tiñu ñá'nú-ga kuni-ro vásá yá'a, achí-yá jíín-de. ⁵¹ Te ní ka'an-ga-ya jíín-de: Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Vina te kuni-ro já núña andíví, te ndajá'a Dios,

kándaa kánuu siki máá Sé'e chaa, achí-yá.

Viko tanda'a ñuu Caná

2 Te kívi uní ní kuu iin viko tanda'a iní ñuu Caná ndañuu Galilea. Te yúan kánchaa náá Jesús. ² Te suni ní kákana-i xiní Jesús jíín cháa káskuá'a jíín-yá, ní kaja'an-yá víko-ún. ³ Te a ní ndil'i vino. Te náá Jesús ní ka'an-ña jíín-yá: Tú kuti-gá vino káñavá'a-i, achí-ña. ⁴ Te ní ka'an Jesús jíín-ña: Nána, naja stétuu-ní-ná, chi té jaa-ga hora-ná, achí-yá. ⁵ Te ní ka'an náa-ya jíín súchí kájatíñu-ún: Sá'a ndéja ká'an-yá jíín-ró. Achí-ña. ⁶ Te yúan ío iñu tinaja yuu. Te kuu ku'un uu xí uní kíyi ja fin iin. Chi chaa judío, súan ndoo iní-de. ⁷ Te ní ka'an Jesús jíín-i: Skútú-ró tinaja yá'a nducha. Te ní kaskútú-i onde yu'u. ⁸ Te ní ka'an-yá jíín-i: Vina te tava-ro te kinchaka-ró ní mayordomo, achí-yá. Te ní kajanchaka-i nuu-dé. ⁹ Te mayordomo, ní jito nchaq-de nducha já ní nduu vino, te tú ní jiní-de ndénü ní kii. Ko mozo ní katava ndúcha-ún a kájini-i. Yúan-na te ní kana-de xiní máá yíi. ¹⁰ Te ní ka'an-de jíín: Táká chaa kája'a-de vino vág'a xna'an-ga te nú a ní kajil'i vatú máá-i, yúan-na te já'a-de ja tú ío vág'a. Ko máá-ró ní chiva'a-ró vino vág'a yá'a onde vina. ¹¹ Ya'a kúu tuni xnáñuu ní sá'a Jesús iní ñuu Caná ndañuu Galilea. Te ní kajini-i ja líu ñá'nu-yá. Te chaa káskuá'a jíín-yá, ní kákandíja-de-yá. ¹² Te ní kuu yuán. Te máá-yá jíín náa-yá jíín ñaní-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá, ní kánuu-yá ñuu

Capernaum. Te ní kaxiukú-yá yúan yaku-ni kívì.

Já ní sándoo-yá vé'e ij

¹³Te ní kuyani viko Pascua ñayiví judío. Te ní kaa Jesú斯 kua'an-yá ñuu Jerusalén. ¹⁴Te ní jini-yá ñayiví káxikó xndíkí jíín ríí jíín paloma, jíín ñayiví káxndáji xu'ún, káxiukú-i iní ve'e ij. ¹⁵Te ní sá'a-yá iin cuarta ñii. Te ní skúnu-yá táká-i iní ve'e ij onde jíín ríí jíín xndíkí-i. Te ní jacha-yá xú'lún ñayiví káxndáji. Te ní skuíó káni-yá táká mesa-i. ¹⁶Te ní ka'an-yá jíín ñayiví káxikó paloma: Chaxio kiti yá'a. Ve'e Táa-ri, ma násá'a-ró nýyá'u. Achí-yá. ¹⁷Yúan-na te chaa káskuá'a jíín-yá, ní kanukú'un iní-de tu'un yoso ñuu tutú: Ná kuítu xáan iní-ri ve'e-ró, onde kuitá-ri jíín, achí. ¹⁸Te ní kaka'an chaa judío: Na tuni stá'an-ro ñuu-rí ja ní sá'a-ró súan, achí-de jíín-yá. ¹⁹Te ní ka'an Jesú斯: Stúncháa-ro vé'e ij yá'a, te nuu uní-ni kívì te ndukani-ri, achí-yá. ²⁰Yúan-na te ní kaka'an chaa judío: Nuu úu xiko iní kuià te ní jínu ve'e ij yá'a. Te róó nuu uní-ni kívì te ndukani-ró náún. Achí-de. ²¹Ko máá-yá, chi kuní ka'an-yá já yíki kúñu-yá kúu nátu'un ve'e ij. ²²Já yúan, nuu ní nachaku-yá já ní ji'l-ya, te chaa káskuá'a jíín-yá, ní kanukú'un iní-de ja ní ka'an-yá tú'un yá'a. Te ní kákandíja-de tutu ij jíín tú'un ní ka'an Jesú斯. ²³Te máá kiví víko Pascua kánchaaq-yá ñuu Jerusalén. Te kua'a ñayiví ní kákandíja-i-ya, chi ní kajini-i táká tuni ní sá'a-ya. ²⁴Ko Jesú斯, tú ní játú'ún-yá-i, chi a jini-yá táká-i. ²⁵Te tú ní jínu ñú'ún-yá ja ká'an ni

iin chaa tu'un ñayiví jíín-yá, chi a jiní-yá ndasa káa iní-i jiná'an-i.

Tu'un Nicodemo

3 Te ní io iin tá'an chaa fariseo nání-de Nicodemo. Te kúñá'nú-de nuu ñayiví judío. ²Chaa yá'a ní chaaq-de nuu Jesú斯 iin akuáa. Te ní ka'an-de jíín-yá: Maestro, a kájiní-ná ja fin maestro kúu-ní te vai-ní onde nuu Dios, chi nú tú chindéé chíttu Dios iin chaa, te mā kúu sá'a-de táká tuni ja sá'a máá-ní núu, achí-de. ³Te ní ka'an Jesú斯: Jandáa ká'an-ri jíín-ró ja nú tú nakaku jáá fin chaa, te mā kúu kuni-de ñuu nuu tá'u Dios tiñu, achí-yá jíín-de. ⁴Te ní ka'an Nicodemo jíín-yá: Ndasa kuu nakaku iin chaa nú a ní yii-de. Á kuu ndivi-de chii náa-de te nakaku tuku-de, achí-de. ⁵Te ní ka'an tuku Jesú斯: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, nú tú kaku iin chaa jíín ndúcha jíín Espíritu, te mā kúu kívì-de iní ñuu nuu tá'u Dios tiñu. ⁶Já ní kaku cuenta kuñu, kuñu kúu. Te ja ní kaku cuenta Espíritu, se'e Espíritu kúu. ⁷Mā nánaa iní-ro tú'un ká'an-ri jíín-ró: Jínu ñú'ún já nakaku jáá-ró. ⁸Kéé tachí ndénu kuní máá, te jíni so'o-ro já káyu, ko tú jíni-ro ndénu vái ni ndénu kí'in. Súan kúu táká ñayiví já káku cuenta Espíritu, achí-yá. ⁹Te ní ka'an Nicodemo: Ndasa kuu yuán núsáá, achí-de jíín-yá. ¹⁰Te ní ka'an Jesú斯: Máá-ró kúu iin maestro Israel te tú júku'un iní-ro jíín tú'un yá'a náún. ¹¹Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Ká'an-ri tú'un ja júku'un ini-ri. Te jáni ndaaq-ri tu'un tiñu ní jini-ri. Ko tú játú'ún-ró tú'un ndaaq ká'an-ri. ¹²A

ni ka'an-ri tu'un ñuyívi jíín-ró te tú kándíja-ró. Ndasa kandíja-ró nú ka'an-ri tu'un andíví jíín-ró núsáá. ¹³Máá Sé'e chaa kánchaa-ya ándíví. Te ni kuun-ya íchi ándíví. Te máá fin-ni-ya ní ndaa-ya ándíví, tuká ìngä chaa ní sá'a. ¹⁴Chi naty' un ni jata kaa Moisés koq nūn nūn té'é, jínu nūn já súni súan kuita kaa máá Sé'e chaa. ¹⁵Náva'a ma náa táká ñayivi kákandíja-i-ya, chi sua kuchakü-i níí káni, áchí-ya jíín-de. ¹⁶Chi Dios, xaan ní kundá'ú iní-ya ñayivi nūyívi. Ja yúán ní tájí-ya Se'e-ya ní kii-i, vasa máá tú'un-ni-i ní io, náva'a ma náa táká ñayivi kákandíja-i-ya, chi sua kuchakü-i níí káni. ¹⁷Chi tú ní tájí Dios Se'e-ya núu nūyívi já tá'nü ndatu ñayivi, chi sua ja ná káku ñayivi sá'a-ya. ¹⁸Nú kandíja iin ñayivi núu-yá, te ma tá'nü ndatu-i. Ko ñayivi tú kándíja, ta'nü ndatu ná'ín-i, kuachi ja tú kándíja-i nuu máá fin-ni Se'e Dios. ¹⁹A ni chaq máá luz iní nūyívi. Ko ñayivi-ún, ni kákumani-gá-i jíín nūñáa vásá jíín luz, chi tiñu kásá'a-i kákuu tiñu náá. Ja yúán te ta'nü ndatu ná'ín-i. ²⁰Chi táká ñayivi já sá'a tiñu náá, jító u'u-i nuu ío luz. Te tú kii-i nuu ío luz, náva'a tú ndenda ndijin tiñu sá'a-i. ²¹Ko ñayivi já sátiñu ndaa, vai-i nuu ío luz, náva'a kenda ndijin ja jíín Dios ni sá'a-i tiñu máá-i.

Tu'un ndaa ni ka'an Juan

²²Yoán-na te Jesús jíín chaa káskuá'a jíín-yá, kája'an-ya níu Judea. Te yúan ni kanchaa-ya jíín-de. Te ni skuánducha-yá. ²³Te suni ni skuánducha Juan iní nuu Enón yani nuu Salim, chi ni io kua'q ndúcha

yúan. Te ni kikoyo ñayivi núu-dé, te ni skuánducha-dé-i. ²⁴Chi té kívi-ga Juan vekqa. ²⁵Te chaa káskuá'a jíín Juan, ni kastátá'an-de jíín chaa judío síkí modo ndoo iní. ²⁶Te ni chakoyo-de nuu Juan. Te ni kaka'an-de: Maestro, chaa ni kanchaa jíín-ní ìngä lado yucha Jordán ja ní ka'an ndaa-ní tu'un-de, vina te skuánducha máá-de, te ndivii ñayivi kája'an-i nuu-dé, áchí. ²⁷Te ni ka'an Juan: Ni iin chaa ma ní'in kúti-dé ni iin modo, te nú tú kii onde andíví. ²⁸Máá-ró ni kajini ndaa-ro já ní ka'an-ri: Nasu rúu kúu Cristo, chi sua ni tájí-ya ruu yóxnúú-rí nuu-yá vai-ri. ²⁹Chaa ncháka ñasíí kúu yii. Te amigo yii-ún ká'lín xiin-dé te kájini so'o tu'un ká'an-de. Te kákusií xáan iní-i, nú a ni kajini so'o-i ká'an yii-ún. Súan kúu ja kúsií xáan iní-ri vina. ³⁰Jínu nú'ún já ndúñá'nu-ga máá-yá te ndúsúchí-ga máá-rí, áchí Juan. ³¹I'a vai onde nuu súkún, ná'nu-ga kúu-ya vásá táká-i. Te chaa ni kaku iní nūyívi yá'a, se'e nūyívi kúu-de. Te tu'un nūyívi ká'an-de. I'a vai ichi ándíví, ná'nu-ga kúu-ya vásá táká chaa. ³²Te jáni ndaa-ya tú'un ja ní jini-ya jíín já ní jini so'o-ya. Ko ni iin ñayivi tú játal'ú-i tu'un ká'an-ya. ³³Ko ñayivi játal'ú tú'un ndaa ká'an-ya, suni máá-i ká'an-ndaa-i ja ío ndaa tu'un kálan Dios. ³⁴Chi I'a ni tájí Dios vai, tu'un Dios ká'an-ya. Chi Dios, tú kuí'a-ni já'a-ya Espíritu-ya. ³⁵Máá Táa, kúndá'ú iní-ya Sé'e-ya, te ni ja'a-ya táká ndatíñu nda'a Sé'e-ya. ³⁶Ñayivi já kándíja nuu máá Sé'e-ya, kuchakü-i níí káni. Te ñayivi já tú kándíja nuu Sé'e-ya, ma kúchakü-i chi sua ví'i-gá kití iní Dios nuu-í.

Jesús jíín ñá'an ñúu Samaria

4 Te chaa fariseo, ni kajini tu'un-de tu'un Jesús, ja ío kua'a-gá chaa káskuá'a jíín máá-yá vásá jíín Juan jíín já skuánducha-yá kua'a-gá ñayivi vásá Juan. Te ni jini Jesús tu'un-ún. ²Ko tú ní skuánducha Jesús, chi sua chaa káskuá'a jíín-yá, káskuánducha máá-de. ³Te ni kenda-yá ñúu Judea. Te kuaan tuku-yá ñúu Galilea. ⁴Te jínu ñúu'n já já'a-yá kí'in-yá ñúu Samaria. ⁵Yúan-na te ni jaa-yá iin ñúu nání Sicar iní ñúu Samaria, yani ndu'a Jacob ja ní ja'a-de nuu sé'e-de José. ⁶Te yúan íó sókó Jacob. Te Jesús, ni jungoo-yá xíin sókó-ún, chi ni kuitá-yá íchi kuá'an-yá. Te nátu'un kaxiuu kúu. ⁷Te ni chaa iin ña'an ñúu Samaria, vai tava-ná nducha. Te ni kaan Jesús jíín-ña: Kua'a nducha ná kó'o-ná. Achí-yá. ⁸Chi chaa káskuá'a jíín-yá, a kája'an-de onde ñúu kuakuaan-de ja kée-dé. ⁹Te ña'an ñúu Samaria, ni kaan-ña jíín-yá: Naja jikán-ní nducha núu-ná ko'o-ní, chi chaa judío kúu-ní, te ña'an ñúu Samaria kúu-ná, achí-ña. Chi ñayivi judío, tú kívi nduu-i jíín ñayivi ñúu Samaria. ¹⁰Te ni kaan Jesús: Nú ní jiní-ní naún kúu ja kuá'a Dios nuu-ní, te jíín I'a ja kálan jíín-ní: Kuaa-ní nducha ná kó'o-ná, yúan-na te kakán-ní nuu-yá te kua'a-yá ndúcha chakú ko'o-ní núu, achí-yá. ¹¹Te ni kaan ña'an-ún jíín-yá: Táta, xaan kúnú sókó yá'a te tú na jíín táva-ní nducha. Núsáá te ndénu ní'in-ní nducha chakú. ¹²Chi sókó yá'a ni ja'a táa-yo Jacob nuu-yo. Te yá'a ni ji'i máá-de nducha, jíín sé'e-de, jíín

kíti-dé. Te ñá'nu-gá máá-ní vásá máá-de náún. Achí-ña. ¹³Te ni kaan Jesús: Nú ndé chaa ko'o nducha yá'a, kuchi tuku-de. ¹⁴Ko chaa ko'o nducha já kuá'a-ná-nu, koo iin sókó iní-de ja kána nducha kúchaku-de níí káni sá'a, áchí-yá jíín-ña. ¹⁵Te ni kaan ña'an-ún jíín-yá: Táta, kuaa-ní nducha-ún ko'o-ná, náva'a tuká kuchi kuti-ná, ni tuká kitava-ná-cha yá'a, áchí-ña. ¹⁶Te ni kaan Jesús jíín-ña: Kuákana-ní xini yíi-ní te chaa-nú, áchí-yá. ¹⁷Te ni kaan ña'an-ún: Tú yii-ná ío, áchí-ña. Te ni kaan Jesús jíín-ña: Vaa-ni ká'an-nú, tú yii-ná ío, ¹⁸chi ni jo u'un yii-ní. Te chaa ncháka-ní vina, nasu yíi máá-ní kúu-de. Yá'a kúu ja ní kaan ndaaa-nú, áchí-yá. ¹⁹Te ni kaan ña'an-ún jíín-yá: Táta, iin chaa jáni tu'un Dios kúu-ní jáni ini-ná. ²⁰Ndiyi táa-yo, yuku yá'a ni kachiñú'ún-de Dios. Te máá-ní káka'an-nú ja ñúu Jerusalén kúu nuu kánúu chíñú'ún-yó, áchí-ña. ²¹Te ni kaan Jesús jíín-ña: Nána, ná kándíja-ní tu'un ká'an-ná chi chaa iin kívi, ja ní yuku yá'a, ni ñúu Jerusalén, tú chíñú'ún-ní máá Táa-yo Dios súan. ²²Níí, tú kájini-ní naún kúu ja káchiñú'ún-ní. Ko máá-ná, kájini-ná I'a káchiñú'ún-ná. Chi onde nuu ñayivi judío vai tu'un nama yóó. ²³Te chaa iin kívi já ñayivi káchiñú'ún ndáa, chíñú'ún ndíja-i Táa-yo Dios jíín iní jíín añú-i. Chi Táa-yo, ndukú-yá ñayivi já súan chíñú'ún-i-yá kuní-yá. Te a ni chaa kívi-ún. ²⁴Dios kúu Espíritu. Te ñayivi kuní chíñú'ún, kánúu já chíñú'ún ndíja-i-yá jíín

iní jíín añú-i, áchí-ya. ²⁵Te ni ka'an ña'an-ún jíín-yá: Jiní-ná ja kíí Mesías, ja nání Cristo. Te nú ni chaa máá-yá, te stá'an-ya táká tu'un nuu-yo. Achí-ña. ²⁶Te ni ka'an Jesús jíín-ña: Máá-ná kúu I'a-ún ja ká'an-ná jíín-ní, áchí-ya. ²⁷Te nini sá súan ká'an-ya, te ni chakoyo chaa káskuá'a jíín-yá. Te ni kanaa iní-de kández-e-de ja ndátu'un-yá jíín fin ña'an. Ko tú ni iin-de ni ka'an: Naúñ jiká tu'un-ní-ña, xí: Naúñ tu'un ndátu'un-ní jíín-ña. ²⁸Yúan-na te ña'an-ún, ni skéndoo-ña kíy-ña te kua'an-ña ondé nuu. Te ni ka'an-ña jíín ñayivi yúan: ²⁹Ña'an jíná'an-ró te kuni-ro fin chaa. Chaa-ún ni kachi-de nuu-ri taká naúñ tiñu ni sá'a-ri. Sánaa te máá-de kúu Cristo, áchí-ña.

³⁰Yúan-na te ni kenda koyo-i nuu-ún. Te ni chakoyo-i nuu-yá. ³¹Te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kastétuu-de-ya: Maestro, kee-ní staan, áchí-de. ³²Te ni ka'an-ya jíín-de: Ió ndeyu kée-rí ja tú kájini-ro, áchí-ya. ³³Yúan-na te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajiká tu'un tá'an-de: Hin chaa ni kinchaka ja ní yee-yá náun, áchí-de. ³⁴Te ni ka'an Jesús jíín-de: Ndeyu-rí kúu ja sá'a-ri tiñu kuní I'a ni tájí rúu vai-ri jíín já skíkuu-ri tiñu-ya-ún. ³⁵Á tú káka'an-ro: Ió kuun yóo onde kívi tá'nú trigó. Vina te ká'an-ri jíín-ro: Ndukani nuu-ro te nde'lé-ro níí ndú'a-ún, chi a ni kuaan já tá'nú. ³⁶Te chaa já'nú, a kí'in-de ya'u-de te nástútú-de nuní já kúchaku níí káni, náva'a chaa sáka jíín cháa já'nú, iin ká'nu-ni kusii iní-de. ³⁷Chi súan kúu ja ká'an ndaa tu'un: Hin chaa sáka, te ingá-de já'nú, áchí. ³⁸Te a ni tájí-rí róo kíka'nú-ro nuu

tú ni kásatiñu-ró. Sava-ga chaa ni kásatiñu, te máá-ró, a ni kívi koyo-ró nuu tíñu-de. Achí-ya. ³⁹Te ñayivi ñúu Samaria iní ñuu yúan, ni kajini so'o-i tu'un ni ka'an ña'an-ún. Te kua'a-í, ni kakan-díja-i-ya. Chi ni ka'an ndaa-ña: Ni kachi-de nuu-ri taká naúñ tiñu ni sá'a-ri, áchí-ña. ⁴⁰Yúan-na te ni chakoyo ñayivi ñúu Samaria nuu-yá. Te ni kaka'an nda'u-i jíín-yá ja ná kéndoo-ya yúan. Te ni kendoo-ya yúan uu kívi. ⁴¹Te kua'a-gá-i ni kakan-díja-i-ya sikí tu'un ká'an-ya. ⁴²Te ni kaka'an-i jíín ña'an-ún: Tuká níni tú'un máá-ró te kandíja-ri-ya, chi a ni kajini so'o máá-rí tu'un ká'an-ya. Te kájini-ri ja I'a yá'a kúu ndija I'a nama ñuyivi, chi Cristo kúu-ya. Achí-i.

Já ní nasáva'a-ya sé'e mozo rey

⁴³Te nuu úu kívi-ún ni kenda-ya yúan te kua'an-ya ñúu Galilea. ⁴⁴Chi máá Jesús, ni ka'an ndaa-ya já fin chaa jáni tu'un Dios, tú ká'lo ja jíñu'ún ñayivi ñúu máá-de jíín-de. ⁴⁵Te ni jaa-ya ñúu Galilea. Te ñayivi Galilea, ni kajatál'ú-i-ya, chi ni kajini-i taká tiñu ni sá'a-ya ondé nuu Jerusalén kívi ni jo viko yúan. Chi máá-i, sumi ni kaja'an-i viko-ún. ⁴⁶Yúan-na te ni kee tuku Jesús kua'an-ya ingá jínu onde nuu Caná ndañu Galilea nuu ní io nducha já ní nduu vino ni sá'a-ya. Te iní ñuu Capernaum ni jo iin chaa játínu nuu rey te kú'u se'e-de. ⁴⁷Chaa yúan, ni jini tu'un-de ja ní kenda Jesús ñuu Judea vai-ya ñúu Galilea. Te ni ja'an-de nuu-yá. Te ni ka'an nda'u-de jíín-yá ja ná níu-ya kí'in-ya te nasáva'a-ya sé'e-de, chi a yani kuu-i. ⁴⁸Te ni ka'an Jesús

jíín-de: Aa, te nú tú kuni-ro tuní jíín tíñu ñá'nu, ma kándíja kuti-ro, áchí-ya. ⁴⁹Te chaa játíñu nuu rey, ni ka'an-de jíín-yá: Tátä, nuu-ní ki'on vína chì nü ná kúkuéé-ní te kuu-i, áchí-de. ⁵⁰Te ni ka'an Jesús jíín-de: Kuá'án, chì chakú se'e-ró, áchí-ya. Te chaa-ún, ni kandíja-de tu'un ni ka'an Jesús. Te ni kee-de kua'an-de. ⁵¹Te nini núu-de kuano'on-dé, te ni kenda koyo mozo-de, ni kajanata'an-de, te ni kakastu'ún núu-dé: Ni nduv'a se'e-ní, áchí jíín-de. ⁵²Te máá-de ni jikä tu'un-de na hora ni kejá'a nduv'a-i. Te ni kaka'an jíín-de: Iku ka'iin ni kee kiji-i, áchí. ⁵³Te máá tää-i, ni jukü'un ini-de ja hora-ún kúu hora ni ka'an Jesús jíín-de: Chakú se'e-ró. Te ni kandíja-de jíín ní vé'e-de. ⁵⁴Ya'á kúu tuni uu ja ní sá'a Jesús ná ni ndii-ya ñúu Judea onde ñuu Galilea.

Ja ní nasáva'a-ya ñáyivi kú'u

5 Yuán-na te ni jo viko ñáyivi judío. Te ni kaa Jesús kua'an-ya ñúu Jerusalén. ²Te ñuu Jerusalén ío iin pila nducha máá yatá yúxé'e ríi. Te nuu yú'u hebreo nání Betesda. Te sókó-ún ñáva'a u'un portal. ³Te iní portal yúan kándaa kuá'a ñáyivi káku'u, ja kuá'a, ja rengo, ja tí'ichi. Te káindatu-i kandä nducha-ún. ⁴Chì ío kívi já níu iin ndajá'a-yá iní pila-ún. Te skandá-ya ndúcha. Te chaa kívi xnáñúu iní pila, nü a ni skandá-ya ndúcha, te nduv'a-de nani kue'e tá'an-de. ⁵Te yúan kátíuú fín chaa ja ní kuu oko xia'un uni kuiá kú'u-de. ⁶Te ni jini Jesús ja kátíuú cháa yá'a. Te ni jukü'un iní-ya já ní kuu kua'a

kuiá kú'u-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Kuní-ro ndúv'a-ró náún, áchí-ya. ⁷Te ni ka'an chaa kú'u-ún jíín-yá: Tátä, tú ní'lín-ná ni iin chaa skívi náá iní pila, nü a ni kanda nducha. Chì nini vati-ná te kívi-ni inga-de te vásá cháa-ná. Achí-de. ⁸Te ni ka'an Jesús jíín-de: Ndukoo, te naki'in-ró jíto yuu-ro te ki'in-ro, áchí-ya. ⁹Te chaa-ún ni nduv'a-ni-de. Te ni ki'in-de jíto yuu-dé te kua'an-de. Te máá kívi ndétatú kúu kívi-ún. ¹⁰Yúan-na te ni kaka'an chaa judío jíín cháa ni nduv'a-ún: Kívi ndétatú kúu. Tú ío ley ja kúndiso-ró jíto yuu-ro, áchí. ¹¹Te ni ka'an-de jíín cháa judío: Chaa ni nasáva'a ruu, máá-de ni ka'an-de jíín-rí: Ki'in jíto yuu-ro, te ki'in-ro, áchí-de. ¹²Yúan-na te ni kajikä tu'un-ún-de: Ndé chaa ni ka'an jíín-ró: Ki'in jíto yuu-ro te ki'in-ro, áchí. ¹³Te chaa ni nduv'a-ún, tú ní jiní-de ndé chaa kúu. Chì Jesús, a ni kuxio-ni-ya kuá'an-ya ñúu ñáyivi ká'iin yúan. ¹⁴Kúkuéé-ga, te ni ketá'an Jesús jíín-de iní ve'e ij. Te ni ka'an-ya jíín-de: Vina te ni nduv'a-ró. Ma sá'a-ga-ró kuáchi. Chì nü túu, te kii iin tundó'o xaqan-gá sikí-ro. Achí-ya. ¹⁵Te máá-de kua'an-de. Te ni kastyún-de nuu táká ñáyivi judío ja Jesús kúu I'a ni nasáva'a-ya-dé. ¹⁶Te ni sá'a Jesús tiñu yá'a kívi ndétatú. Te chaa judío, ja yúan ní kachindikin-de-ya. Te kándukú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. ¹⁷Te ni ka'an Jesús jíín-de: Máá Táa-ri sátiñu-ni-ya vína te suni ruu sátiñu-ri, áchí-ya. ¹⁸Ja yúan cháa judío, ví'i-gá ni kandukú-de modo ka'ni-dé-ya. Chì nasu máá fín kívi ndétatú ní stíví-ya, chì suni

ni ka'an-ya já Táa-ya kúu Dios. Te iin núu-ni sá'a-ya máá-yá jíín Dios. ¹⁹Te ni ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíín-ro jíná'an-ró: Máá Sé'e, mä kúu sá'a kuti-yá ja máá-yá, chì maní ja ní jini-ya sá'a Táa-ya. Chi táká ja sá'a máá-yá, suni súan sá'a máá Sé'e-ya iin núu-ni jíín-yá. ²⁰Chi máá Táa, kúndá'lú iní-ya Sé'e-ya. Te stá'an-ya núu-í taká tiñu sá'a-ya. Te ná'nú-ga tiñu stá'an-ya vásá yá'á, nává'a naa iní-ro ndé'lé-ró jíná'an-ró. ²¹Chi nátu'un máá Táa, ndúkani-ya ndýi te náschakú-ya-í, suni súan máá Sé'e, náschakú-ya ndéja kuní máá-yá. ²²Chi máá Táa, tú nákuxndí-ya síkí ní iin ñayivi, chi ni ja'a-ya tú'un ja nákuxndí máá Sé'e-ya síkí táká ñayivi.

²³Nává'a kuandatu ndivii ñayivi núu Sé'e nátu'un kájandatu-i nuu máá Táa. Te ja tú jándatu nuu Sé'e, suni tú jándatu nuu máá Táa ja ní tájí-yá Sé'e-ya vái. ²⁴Jandáa ká'an-ri jíín-ro: Nú iin ñayivi chu'un iní-i tu'un ká'an-ri, te kandíja-i nuu l'a ni tájí rúu vai-ri, ñayivi-ún kuchaku-i níí káni, te mä tá'nü ndatu-i ja kúu-i, chì sua kuchaku-i níí káni. ²⁵Jandáa ká'an-ri jíín-ro: Chaa hora, te vina a kúu, ja táká ndiyi kuni so'o-i tu'un kana jaa máá Sé'e Dios. Te ja kúni so'o, nachaku jíná'an. ²⁶Chi nátu'un máá Táa ní'un vida iní máá-yá, suni súan ni ja'a-ya núu Sé'e-ya já ní'un vida iní máá-i. ²⁷Te suni ni ja'a Dios tu'un ja nákuxndíi Sé'e síkí ñayivi, chì suni Sé'e chaa kúu-i.

Síkí já náchaku ndiyi

²⁸Mä náa iní-ro já ká'an-ri tu'un yá'a jíín-ro. Chi chaq iin kívi já

táká ndiyi ká'iin iní ve'e añú, kuni so'o-i tu'un kana jaa-ya. ²⁹Te táká ñayivi ní kásá'a tiñu va'a, kenda-i te kuchaku-i níí káni. Te ñayivi ní kásá'a tiñu náá, suni nachaku-i ko ta'nü ndatu-i. ³⁰Mä kúu kuti sá'a máá-rí ja máá-rí. Nátu'un jíni so'o-ri, súan sándaq-ri. Te modo ndaa sándaq-ri, chì tú sá'a-ri ja kuní máá-rí, chi ja kuní máá Táa-ri l'a ni tájí rúu vai-ri sá'a-ri. ³¹Te nú ruu ká'an-ri tu'un máá-rí, te tú ío ndaa tu'un ká'an-ri. ³²Inga kúu ja jáni ndaa tu'un-ri. Te jiní-ri ja tú'un ndaa kúu ja ká'an-ya tú'un-ri.

Já ní ka'an ndaa tu'un Jesús

³³Máá-ró ni kájájí-ró cháa ni kaja'an nuu Juan. Te máá-de ni jani ndaa-de máá tú'un ndaa. ³⁴Vasa tú játá'lú-ri tu'un-ri ká'an ni iin chaa, ko tu'un yá'a ká'an-ri nává'a káku-ró jíná'an-ró. ³⁵Máá-de ni kuu lámpara ja kayú te stúun. Te máá-ró, yaku-ni kívi ní kajata'an iní-ro núu luz máá-de. ³⁶Ko ná'nú-ga kúu ja jáni ndaa tu'un-ri vásá já ní ka'an Juan. Chi Táa-ri, ni ja'a-ya tíñu nuu-ri ja ná sá'a-ri. Te suu tiñu sá'a-ri-ún kúu ja kájani ndaa tu'un ja Táa-ri, ni tájí-yá ruu vai-ri. ³⁷Te máá Táa-ri ja ní tájí-yá ruu vai-ri, máá-yá ni ka'an ndaa-ya tú'un-ri. Te tú ní kájini so'o kuti-ro tú'un ká'an-ya, ni tú ní kájini-ro ndasa káa-ya. ³⁸Te ni tú ncháá ní'in tu'un-ya iní-ro. Chi tú kákandíja-ró l'a ni tájí-yá vai. ³⁹Kánakaji va'a-ró tutú ij, chi kájani iní-ro já tú'un yóso yúan kúu ja kúchaku-ro níí káni sá'a, ko máá tutú-ún kúu ja ká'an ndaa tu'un máá-rí. ⁴⁰Te tú kákuni-ro kíkoyo-ró

núu máá-rí náva'a kuchakú-ro jíná'an-ró. ⁴¹Tú játá'u-rí ja sáñá'nú ñayivi rúu. ⁴²Te a jiní-rí róo ja tú kúmaní-ro jíin Dios onde jíin iní jíin añú-ro. ⁴³Ruu vaj-rí jíin sí'ví Táa-rí, te tú kájatá'u-ró rúu. Te nú ingle chaa chaa-de jíin sí'ví máá-de, sa chaa-ún yachí kuatá'u-ró-de. ⁴⁴Ndasa kuu kandíja-ró, chi kásáná'nú-ró tá'an-ró, te tú kándukú-ró já ndúñá'nú-ró sá'a Dios, ja máá síin-ni-ya ío. ⁴⁵Ma nákani iní-ro já kakán-rí kuachi síki-ro núu Táa-rí. A káñukuu iní-ro núu Moisés. Te máá-de, jikán-de kuachi síki-ro jíná'an-ró. ⁴⁶Chi nú ní kákandíja-ró núu Moisés, suni ní kándíja-ró rúu núu, chi tu'un máá-rí ni chaa-de. ⁴⁷Te nú tú kákandíja-ró tutú ni chaa-de-ún, te ndasa kandíja-ró tú'un ká'an-ri núsáá. Achí-ya jíin-de.

Ja ní skée-yá u'un mil ñayivi

6 Te ni kuu taká tiñu yá'a. Te ni kee tuku Jesús kua'an-ya ingle lado mar Galilea, ja kúu mar Tiberias. ²Te kua'a xáan ñayivi ní kandikin-i-ya, chi ni kajini-i taká tuni ni sá'a-ya jíin ñayivi káku'u. ³Te ni kaa Jesús iin yuku. Te ni jungoo-ya yúan jíin chaa káskuá'a jíin-yá. ⁴Te a ni kuyani viko Pascua, viko ñayivi judío. ⁵Te ni ndakoto Jesús. Te ni jini-ya já vái koyo kua'a xáan ñayivi. Te ni ka'an-ya jíin Felipe: Ndénú kuáan-yó stáa kée ñayivi yá'a, achí-ya. ⁶Ko súan ni ka'an-ya já jíto nchaaq-ya-dé, chi a ni jini-ya ndasa kúu ja sá'a-ya. ⁷Te ni ka'an Felipe jíin-yá: Ma kánda uu ciento peso staq náva'a kee-í tí'lí tí'lí jíná'an-i, achí-de. ⁸Te Andrés,

ñani Simón Pedro, iin chaa skuá'a jíin-yá, ni ka'an-de: ⁹Io iin súchí yá'a te ndiso-i u'un statilá cebada jíin úu tiyáká lúlí. Ko nasaa-na kúu-ún, chi kua'a xáan ñayivi, achí-de. ¹⁰Yúan-na te ni ka'an Jesús: Súngoo-ró ñayivi, achí-ya. Te yúan ío kua'a ichá. Te nátu'un u'un mil chaa ni kajungoo-de. ¹¹Te ni ki'in Jesús statilá-ún. Te ni jikan ta'u-yá. Te ni saka-yá nuu chaa káskuá'a jíin-yá. Te máá-de ni ja'a-de nuu ñayivi káxiukú-ún. Suni súan ni kaja'a-de tiyáká-ún. Te ni kayee-í nasaas kákuu iní máá-i. ¹²Te nuu ní kanda'a chii-i, te ni ka'an-ya jíin chaa káskuá'a-ún: Nastútú-ró táká pedazo ja ní ndendoso, náva'a tú naa kúti, achí-ya. ¹³Te ja á ni kayee ñayivi-ún, te ni kanastútú-de pedazo ja ní ndendoso síki ndí'ú'un statilá cebada-ún. Te ni kútú-ni uxi uu jíka. ¹⁴Te ñayivi-ún ni kajini-i tuni ni sá'a Jesús, te ni kaka'an-ia: Jandáa ndija ja chaa yá'a kúu I'a kani tu'un Dios ja kíi iní ñuyivi. Achí-i. ¹⁵Te ni jini Jesús ja vái koyo-i ja kátiin-i-ya, kuu-ya rey máá-i. Te ni kuxio tuku máá síin-ni-ya kuá'an-ya yúku-ún.

Ja ní jíka já'á-yá nuu mar

¹⁶Te nuu ní ini, te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kanuu-de onde mar. ¹⁷Te ni kívi koyo-de iní iin barco. Te kája'an-de ingle lado mar onde nuu Capernaum. Te ni kuñaa. Te té nchaaq-ga Jesús nuu-dé. ¹⁸Te ni kee iin tachí xáan. Te ndónda nducha mar sá'a. ¹⁹Te ni kajika-de jíin barco nátu'un u'un xí inú kilómetro. Te ni kajini-de Jesús ja jíka-ya núu mar. Te ni kuyani-ya

núu barco-ún. Te ní kayu'ú-de. ²⁰Te máá-yá ní ka'an-ya jíín-de: Máá-rí kúu. Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ²¹Te kákusiñ iní-de ja ná kívi-ya iní barco. Yúan-na te ní jaq-ni barco nuu ñú'un núu kuángoyo-de-ún.

Máá Stáa chakú kúu Jesús

²²Te kívi xían-ún, te ká'ljin táká ñayivi ingá lado mar. Te ní kajini-i ja máá ñin-ni barco ío yúan. Te suni ní kajini-i ja tú ní kívi Jesús iní barco jíín cháa káskuá'a jíín-yá, chi sua máni máá-ni chaa káskuá'a-ún, ní kaja'an máá-ni-de. ²³Ko sava-ga barco lúlí, onde ñuu Tiberias ní jakoyo yani lugar nuu ní kayee-í staa já ní jikan ta'u máá Jító'o-yo núu. ²⁴Te ní kajini ñayivi já Jesús jíín cháa káskuá'a jíín-yá, tú káxiukú-yá yúan. Te ní kívi koyo máá-i iní barco lúlí-ún, te kája'an-i ñuu Capernaum kuanñandukú-i Jesús. ²⁵Te ní kánanil'in-í-ya onde inga lado mar. Te ní kaka'an-i jíín-yá: Maestro, na hora ní chaq-ní yá'a, áchí-i. ²⁶Te ní ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíín-ró, ja kánandukú-ro rúu, nasu já ní kajini-ro táká tuni ní sá'a-ri, chi sua ja ní kayee-ro staa te ní kanda'a chii-ró. ²⁷Ma sátiñu-ro já níin-ro ndéyu já náa, chi sua ja ná kúchakuro níí káni sá'a. Máá Sé'e chaa kua'a-ya ndéyu-ún nuu-ro, chi ní jatu'un Táa-yo Dios ja sá'a-ya súan. Achí-ya jíín-i. ²⁸Te ní kaka'an-i jíín-yá: Ndasa sá'a-ná náva'a sá'a-ná tiñu kuní Dios, áchí-i. ²⁹Te ní ka'an Jesús: Tiñu kuní Dios kúu ja kándíja-ro níu I'a ní tájí-yá vai, áchí-ya jíín-i. ³⁰Yúan-na te ní kaka'an-i: Núsáá te náuñ tuni sá'a-ní náva'a kuní-ná te kandíja-ná

níí. Naúñ tiñu sá'a-ní. ³¹Ndiyi táká-yo, ní kayee-dé staa ándíví onde nuu ñú'un té'í nátu'un yoso núu tutú: Onde andíví ní ja'a-ya staa ní kayee-dé, áchí-i jíín-yá. ³²Te ní ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Nasu Moisés ní já'a staa onde andíví núu-ro jíín-an-ró. Ko Táa-ri, chi onde andíví já'a ndija-ya Stáa núu-ro. ³³Chi Staq Dios kúu I'a ní kuun ichi ándíví. Te já'a-ya já kúchakuñayivi ñuyivi. Achí-ya jíín-i. ³⁴Te ní kaka'an-i jíín-yá: Táta, nene ku'a-ní staa jián kée-ná, áchí-i. ³⁵Te ní ka'an Jesús: Máá-rí kúu máá Stáa já kúchakuro sá'a. Ndéja kíi nuuri, ma kúu kuti sóko. Te ndéja kándíja ruu, ma kuchí kuti ndúcha. ³⁶Ko a ní ka'an-ri jíín-ró, ja tú kákandíja-ro rúu, vasa ni kajini-ro nuuri. ³⁷Táká ja já'a máá Táa-ri nuuri, chaq nuuri. Te ndéja chaa nuuri ma kíni'in kuti-rí ki'in. ³⁸Ní kuun-ri ichi ándíví náva'a sá'a-ri ja kuní I'a ní tájí rúu vai-ri, nasu já sá'a-ri ja kuní máá-rí. ³⁹Te máá Táa-ri kúu I'a ní tájí rúu vai-ri. Te tú kuní-ya já náa ní iin ñayivi ní ja'a-ya ñuu-ri, chi sua ja ná náschakú-ri-i kívi jínu ñuyivi. ⁴⁰Te ya'á kúu ja kuní I'a ní tájí rúu vai-ri. Táká ñayivi já jiní nuu Sé'e-ya te kandíja-i nuuyá, kuchaku*u*-i níí káni. Te máá-rí naschakú-ri-i kívi jínu ñuyivi. Achí-ya jíín-i. ⁴¹Yúan-na te ní kaka'an chaa judío sikiyá. Chi ní ka'an-ya: Máá-rí kúu Staq ní kuun ichi ándíví. ⁴²Te ní kaka'an-de: Á nasu cháa yá'a kúu Jesús, se'e José. Te a kájini-yo táká-de jíín náa-de. Te naja ká'an-de: Ichi ándíví ní kuun-ri, áchí-de. ⁴³Te ní ka'an Jesús: Ma ká'an sóo-ro jíín-an-ró.

44 Máá Táa-ri, ni tájí-yá ruu vai-ri. Te mä kúu kii ni iin ñayivi nūu-rí nū tú kinchaka máá-yá-i. Yúan-na te naschakú-ri-i kívi jínu ñuyivi.

45 Yóso nūu tutú chaa ni kajani tu'un Dios: Ndítaká-de kutu'a-de sá'a Dios, áchí. Núsáá te táká ñayivi jíni so'o tu'un ká'an máá Táa-ri, te tu'a-i jíin, ñayivi-ún kíi-i nuu-rí.

46 Ni iin ñayivi, tú ní jiní kuti nūu máá Táa-ri. Máá I'q vai onde nuu Dios, máá fin-ni-ya kúu ja á ni jini-ya nūu máá Táa-ya. **47** Jandáa ká'an-ri jíin-ró jíná'an-ró: Nú iin ñayivi kándíja-i ruu, kuchaku-i níi káni. **48** Máá-rí kúu Staaq já kúchaku-ro sá'a. **49** Ndiyi táká-ro, ni kayee-dé staaq ándíví onde nuu ñú'un té'et te a ni kajil'i-de. **50** Ko ya'á kúu Staaq já vái ichi ándíví nával'a nū ndé ñayivi kée, te mä kúu-i.

51 Máá-rí kúu Staaq chakú ja vái ichi ándíví. Te nū ndé ñayivi kée Staaq yá'a, kuchaku-i níi káni. Te Staaq já kuá'a-ri-ún, kúu kúñu-ri. Te kuá'a-ri kúñu-ri nával'a kuchaku ñuyivi. Achí-ya. **52** Yúan-na te chaa judío, ni kastátá'an máá-de: Chaa yá'a, ndasa kuu kuá'a-de kúñu-de kee-yo, áchí-de. **53** Te ni ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, nū tú kee-ro kúñu máá Sé'e chaa, te nū tú ko'o-ro niñi-yá, te mä kúchaku-ro jíná'an-ró. **54** Chi chaa kee kúñu-ri te ko'o niñi-rí, kuchaku-de níi káni. Te máá-rí naschakú-ri-de kívi jínu ñuyivi. **55** Chi kúñu-ri kúu ndija ndeyu. Te niñi-rí kúu ndija nducha. **56** Chaa yée kúñu-ri te jíi niñi-rí, nene kunchaa-de jíin-rí, te ruu jíin máá-de. **57** Máá Táa-ri chakú-ya. Te ni tájí-yá ruu vai-ri. Te máá-rí chakú-ri sá'a Táa-ri. Suni

súan nū ndé chaa kee rúu, suni kuchaku-de sá'a-ri. **58** Ya'á kúu Staaq vái ichi ándíví. Ndiyi táká-ro sín staaq ándíví ní kayee-dé, te a ni kajil'i-de. Ko nū ndé chaa kee Staaq yá'a, kuchaku-de níi káni, áchí-ya jíin-de. **59** Táká tu'un yúan ni ka'an Jesús iní ve'e sinagoga, nini stá'an-ya iní nūu Capernaum. **60** Te kua'q chaa káskuá'a jíin-yá, ni kajini so'o-de. Te ni kaka'an-de: Xaaq yíí káa tu'un yá'a. Ndé chaa kúu juky'un iní, áchí-de. **61** Te Jesús ni jini-nyá já súan ni kaka'an chaa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kánayu'lú-ro sá'a tu'un yá'a náún. **62** Te ndasa sá'a-ró nū kuni-ri máá Sé'e chaa, ndaa-ya nūu ní kanchaa nūu-yá. **63** Jíin máá Espíritu kúu ja kúchaku-yo sá'a. Te yiki kúñu tú kuti ní'in tíñu. Tu'un ni ka'an-ri jíin-ró jíná'an-ró kákuu cuenta Espíritu jíin já kúchaku-yo sá'a. **64** Ko sava-ró, tú kákandíja-ró, áchí-ya. Chi Jesús, onde xnáñúu ní jini-ya ndéja kúu ja tú kandíja, te ndéja kúu ja nástúu-ya. **65** Te ni ka'an-ga-ya: Ja yúan ní ka'an-ri jíin-ró ja ní iin ñayivi mä kúu kii-i nuu-rí, nū tú ní játu'un máá Táa-ri, áchí-ya. **66** Yúan-na te kua'a chaa káskuá'a jíin-yá, ni kánakaka yátá-de, te tuká-ni ní kájika-de jíin-yá.

Já ní ka'an ndaaq Pedro

67 Te ni ka'an Jesús jíin máá ndíluxí uu chaa-ún: Te róó suni kingoyo-ro kákuní-ri náún, áchí-ya. **68** Te ni ka'an Simón Pedro: Táta, ndé nuu kingoyo-ná, chi máá-ní kúu I'a jáni tu'un ndasa kuchaku-ná níi káni. **69** Te kájini-ná te kákandíja-ná

ja máá-ní kúu Cristo, Se'e Dios, I'a chakú, áchí-de. ⁷⁰Te ní ka'an Jesús jíin-de: Tú ní kájí-ri ndí'uxí uu-ro náun. Te iin-ró kúu kui'na. Achí-ya. ⁷¹Te súan ní ka'an-ya sikí Judas Iscariote, se'e Simón. Chi chaa yá'a, nastúu-de-ya. Te iin tā'an ja uxí uu-ún kúu-de.

Viko vé'e enramada

7 Te ní kuu táká tiñu yá'a. Te jíka kuu Jesús ñuú Galilea. Te tú kuní-ya káka kuu-ya ñuú Judea, chi chaa judío kándukú-de modo ka'ni-dé-ya. ²Te a ní kuyani viko vé'e enramada, ja kúu iin viko ñáyivi judío. ³Te ní kaka'an ñani-ya jíin-yá: Kenda-ró yá'a te ki'in-ro ñuú Judea va'a-ga, náva'a chaa káskuu'a jíin-ró ná kuní-de ná tiñu sá'a-ró. ⁴Nú kuní iin chaa ja kuichá tu'un-de, naja sá'a sa'lí-de tiñu. Te nú tiñu yá'a sá'a-ró, te stá'an ndijin-ro máá-ró núu ñáyivi núsáá, áchí-de jíin-yá. ⁵Chi ni ñani-ya, tú kájatú'ún-de-ya. ⁶Yúan-na te ní ka'an Jesús jíin-de: Té chá'an-ga jaq kivi-rí. Ko kivi máá-ró, chi a ní chaa. ⁷Mä kúu koto u'u ñayivi róó, ko jíto u'u-i ruu, chi ká'an-ri tu'un ndaa máá ñáyivi ja máni tíñu náá kás'a-i. ⁸Kaa máá-ró kuángoyo-ró víko-ún. Máá-rí chi mä kí'in-ri viko-ún vina, chi té jaa-ga kivi-rí. Achí-ya. ⁹Te ní ka'an-ya tú'un yá'a jíin-de. Te ní kendoo-ni-ya ñuú Galilea. ¹⁰Te ní kaa ñani-ya kája'an. Yúan-na te suni ní kaa máá-yá kuá'an-ya víko-ún, ko tú ní stá'an ndijin-ya máá-yá, chi sa'í-ni ni ja'an-ya. ¹¹Te chaa judío, kánandukú-de-ya víko-ún. Te káka'an-de: Ndénu

kándee chaa-ún, áchí-de. ¹²Te xa'an ní kuvaq tū'un-ya níu ñáyivi-ún, chi sava-i ní kaka'an-i: Chaa va'a kúu-de. Te sava-ga-i ní kaka'an-i: Túu, chi xndá'lú-de ñayivi, áchí-i. ¹³Ko ni iin-i tú ní káka'an ndijin-tu'un-ya, chi káyu'ú-i chaa judío. ¹⁴Te sava viko, ní kaa Jesús kua'an-ya vé'e ij, te ní stá'an-ya tú'un. ¹⁵Te ní kanaa iní chaa judío kández-e-de: Ndasa jiní chaa yá'a letra, chi tú ní skuá'a-de, áchí-de. ¹⁶Yúan-na te ní ka'an Jesús: Tu'un stá'an-ri nasu máá-rí xíin, chi tu'un I'a ní tájí rúu vai-ri kúu. ¹⁷Hin chaa, nú kuní-de sá'a-de tiñu kuní Dios, chaa-ún, jukul'un iní-de tu'un stá'an-ri, nú onde nuu Dios vai, xí já ní kiñi'in máá-rí kúu, áchí-ya. ¹⁸Chaa ká'an tu'un máá-de, ndukú-de ja ndúñá'nu máá-de. Ko nú iin chaa ndukú-de ja ndúñá'nu chaa ní tájí-de vai-de, chaa yá'a kúu chaa ndaaq, te tú naúun tu'un náá ío iní-de. ¹⁹Moisés, ní ja'a-de ley nuu-ro jíná'an-ró xí túu. Ko tú ni iin-ró káskíkuu ley-ún. Naja kákuni-ro ká'ni-ro rúu. Achí-ya jíin-de. ²⁰Te ní kaka'an ñayivi kuá'a-ún: Tá'an-ro tachí. Ndéja kuní ka'ni róó. Achí-i. ²¹Te ní ka'an Jesús jíin-i: Ní sá'a-ri iin tiñu, te ndivii-ro ní kanaa iní-ro kández-e-ró. ²²Jandáa, Moisés ní ja'a-de ley xití ndúu-ro jíná'an-ró. Ko nasu já ní kuu iní Moisés, chi ja ní kuu iní ndiyi tåa-ro kúu. Te kivi ndétatú káxití ndúu-ro. ²³Te ní káxití ndúu-ro máá kivi ndétatú, náva'a skíkuu ley Moisés, te naja kákiti iní-ro núu-rí ja ní násáva'a ii-rí iin chaa kivi ndétatú núsáá. ²⁴Mä kósó nínu-ni tu'un ká'an-ro, chi sua ná

nándúkú víi-ro tú'un ndaa. Achí-ya jíin-i. ²⁵Yúan-na te ni kaka'an sava ñayiví ñuu Jerusalén: Nasu cháa yá'a kúu ja kánandúkú-de ka'ni-dé náún. ²⁶Te yá'a nde'é-ró ká'qan ndijin-de. Te tú naúun tu'un káka'an jíin-de. Sanaa te ni kundaaq iní chaa kákuñá'nú ja cháa yá'a kúu Cristo. ²⁷Ko chaa yá'a, a kájini-yo-dé, jíin ndé ñuu vai-de: Ko ja chaa Cristo, ni iin-yó, ma quní-yo ndéchi kíi-ya. Achí-i. ²⁸Yúan-na te ni ka'an jaa Jesús iní ve'e ij, hora stá'an-ya tú'un: A kájini-ro rúu, te kájini-ro ndé ñuu vai-ri. Tú vai-ri ja sikí máá-rí, ko iin l'a ndaa ni tájí rúu vai-ri. Te tú kájini-ro l'a-ún. ²⁹Ko máá-rí, chi jiní-ri-ya, te onde nuu máá-yá vai-ri, chi ni tájí-yá ruu vai-ri, achí-ya. ³⁰Yúan-na te ni kandúkú ndé-de ja kátiin-de-ya. Ko tú ni iin-de ni kénda'a-dé-ya, chi té jaq-ga hora-ya. ³¹Te ni kákandíja kua'a ñayiví tú'un ni ka'an-ya. Te ni kaka'an-i: Nú ná chaa máá Cristo, te sá'a-ga-ya tuní vásá já sá'a chaa yá'a náún, achí-i. ³²Te chaa fariseo, ni kajini so'o-de ja ñayiví kuá'a-ún súan káka'an-i tu'un-ya. Te sutu ñá'nú jíin chaa fariseo, ni katájí-de policía ja kátiin-de-ya. ³³Te ni ka'an Jesús: Yaku-ná kívi kúnchaaq-ri jíin-ro jíná'an-ró. Te no'on-ri nuu l'a ni tájí rúu vai-ri. ³⁴Te nandúkú-ro rúu. Te ma náni'in-ro rúu. Te ma kúu ja qoyoró núu kúnchaaq-ri. Achí-ya. ³⁵Yúan-na te ni kaka'an chaa judío: Te ndenú kí'in chaa yá'a ja má náni'in-yo-dé. Xí kí'in-de nuu ñayiví-yo já ni kajicha nuu iní ñuu Grecia, te stá'an-de tu'un nuu ñayiví ñuu Grecia-ún náún. ³⁶Naqún tu'un kúu ja ni

ka'an-de yá'a: Nandúkú-ro rúu, te ma náni'in-ro rúu, te ma kúu jaa koyo-ró núu kúnchaaq-ri, achí. ³⁷Te kívi jínu viro-ún, ja kúu kívi kúká'nú viro, te ni ndukuiñi Jesús. Te ni ka'an jaa-ya: Nú ndé iin ñayiví jichí nducha, te ná kíi-i nuu-rí te ko'o-i-chaa. ³⁸Nú iin ñayiví kándíja-i ruu, yucha nducha chakú kaka iní-i, nátu'un ká'lan tutu ij. Achí-ya. ³⁹Súan ni ka'an-ya tú'un Espíritu ja ní'in ñayiví kákandíja-i-ya. Ko té chaa-ga Espíritu Santo. Chi té chaa-an-ga nduñá'nú luu Jesús.

Já ní kusíin-i sikí-yá

⁴⁰Te sava ñayiví kuá'a-ún, ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kaka'an-i: Jandáa ja máá chaa jáni tu'un Dios kúu chaa yá'a, achí-i. ⁴¹Te sava-ga-i ni kaka'an-i: Chaa yá'a kúu Cristo. Ko sava-ga-i ni kaka'an-tu-i: Onde ñuu Galilea kii Cristo náún. ⁴²Á tú ká'lan tutu ij, ja kíi Cristo onde tatá David onde ñuu Belén nuu ní nchaa máá David, achí-i. ⁴³Yúan-na te ni kastátá'an ñayiví já sikí-yá. ⁴⁴Te sava-i, katiin-i-ya kákuní-i. Ko tú ni iin-i ní kénda'a-í-ya. ⁴⁵Te policía-ún, káno'on nuu sutú ñá'nú jíin núu chaa fariseo. Te máá-ún, ni kaka'an jíin policía: Naja tú ní chaa-de jíin-ro, achí. ⁴⁶Te ni kaka'an policía-ún: Tú kuti ní iin chaa ká'lan nátu'un ká'lan chaa yúan, achí. ⁴⁷Te ni ka'an chaa fariseo jíin-de: Te suni ni xndá'ú-de róó jíin-ro náún. ⁴⁸A ni kandíja iin chaa kuñá'nú xí fín chaa fariseo nuu-dé náún. ⁴⁹Aa, ñayiví yúkú yá'a ja ná tú kájini kuti-í ley, ná tají-i, achí. ⁵⁰Te Nicodemo, chaa

ní kii nuu-yá akuáa-ún, suni iin chaa fariseo kúu-de. Te ni ka'an-de. ⁵¹Naún áchí ley. Kuu nakuxndíi-yó sikkí iin chaa, te nú tú xna'an-ga kuni so'o-yó tú'un ká'an-de, jíin nú tú ndukú víiyo naúun tiñu sá'a-de náun. Achí-de. ⁵²Te ni kaka'an: Te róo, suni onde ñuu Galilea vaj-ró náun. Nandukú vá'a te kuni-ro já onde ñuu Galilea tú kénda kuti ni iin chaa jáni tu'un Dios. Achí. ⁵³Te kuano'on-dé ná ve'e ná ve'e-de.

Ña'an ní ísíki ncháa-ña

8 Te ni kee Jesús kua'an-ya yúku Olivos. ²Te ja kuákundijin te ni chaa tuku-ya vé'e ii. Te ndivii ñayivi ni chakoyo-i nuu-yá. Te ni jungoo-ya, te ni stá'an-ya tú'un nuu-í jín'an-i. ³Yúan-na te chaa fariseo jíin cháa káchaa tutu, ni kakinchaka-de iin ña'an ísíki ncháa tá'an. Te ni jani-de-ña má'ñú-i. ⁴Te ni kaka'an-de jíin-yá: Maestro, ni kani'in-ná ña'an yá'a máá núu tíñu ísíki ncháa-ña. ⁵Te nuu ley ni tál'ú Moisés tiñu nuu-yo já kuá'a-yó yúu xiní ñá'an kásá'a súan. Te máá-ní, ndasa kachi-ní, achí-de. ⁶Ko ni kaka'an-de tu'un yá'a ja kájito nchaa-de-ya, náv'a kuu kakán-de kuachi siki-yá. Ko Jesús, ni jaxin-ya máá-yá. Te ni chaa-ya núu ñú'un jíin xiní ndá'a-yá. ⁷Te kájika tu'un kájika tu'un-de-ya. Te ni ndukani-ya máá-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Te nú ndé iin máá-ró tú ío kuachi, te róo kúu ja xná'an-ga kuá'a yuú xiní-ña núsáá, achí-ya. ⁸Te ni nakuaxin-ya máá-yá. Te ni chaa tuku-ya núu ñú'un. ⁹Te ni kajini so'o-de ja súan ni ka'an-ya.

Te ni kanakani u'u iní-de. Te iin-ni-de iin-ni-de ni kenda koyo-de kája'an-de. Ni kejáá ondé chaa ñá'nu-ga te onde ni ndí'i-na. Te ni kendoo máá sín-na Jesús jíin, ñá'an kándij ma'ñú-ún. ¹⁰Te Jesús, ni ndukani-ya máá-yá. Te tuká ni iin-de ní jiní-ya, chi máá-na ñasí'i-ún. Te ni ka'an-ya jíin-ña: Súchi, ndéchi kája'an chaa kájikan kuachi siki-ro. Tuká ni iin-de sánj'in róo náun. Achí-ya. ¹¹Te ni ka'an-ña: Ni iin-de Tátá, achí-ña. Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-ña: Ni ruu, tú sánj'in-ri kuachi-ró: Kuál'án, te ma sá'a-ga-ro kuachi, achí-ya.

Jesús kúu ja stúun iní ñuyívi

¹²Te inga jínu ni ka'an tuku Jesús jíin ñayivi: Máá-rí kúu luz ja stúun iní ñuyívi. Ndé ñayivi kúndikin ruu, te tú kaka-i ñuyáa, chi sua kuñav'a-i luz ja kúchakuy-sá'a. ¹³Yúan-na te chaa fariseo ni kaka'an-de jíin-yá. Róo ká'an-ro tú'un máá-ró. Tú ío ndaaq tu'un ká'an-ro. Achí-de. ¹⁴Te ni ka'an Jesús: Vasa ká'an-ri tu'un máá-rí, ko ío ndaaq tu'un ká'an-ri, chi jiní-ri ndénu vái-ri, te ndénu kí'in-ri. Ko róo, ni tú kájini-ro ndénu vái-ri, ni ndénu kí'in-ri. ¹⁵Máá-ró, cuenta chaa jíto nchaa-ro ndasa ío. Ko ruu, tú jíto nchaa-ri ndasa káa ni iin ñayivi. ¹⁶Te nú ndukú-ri ndasa káa, te kénda ndaaq tu'un sá'a-ri, chi tú sá'a máá sín-ri, chi onde jíin máá Táa-ri, I'a ni tájí rúu vaj-ri. ¹⁷Te yoso núu tutú ley máá-ró, ja nú ka'an uu testigo, te ío ndaaq tu'un-ún. ¹⁸Ruu, ká'an ndaa-ri tu'un-ri. Te suni máá Táa-ri, I'a ni tájí rúu vaj-ri, kúu inga testigo-ri.

Achí-ya. ¹⁹Te ní kaka'an-de jíín-yá: Ndénu kánchaq Táq-ro, achí-de. Te ní ka'an Jesús: Tú kájini-ro rúu ni Táq-ri. Te nú ní kájini-ro rúu, suni kuni-ro Táq-ri núu, achí-ya. ²⁰Tu'un yá'a ní ka'an Jesús nuu kásoko-í xu'ún nini sta'an-ya iní ve'e ij. Te tú ni iin-i ní tífí-i-ya, chi té cha'an-ga jaq hora-ya. ²¹Te ní ka'an tuku Jesús jíín-de: Ruu, chi ki'in-ri. Te nandukú-ro rúu ko ndíso-ro kuáchi-ro kúu-ro, te maq kúu jaq koyo-ro núu kí'in-ri, achí-ya. ²²Yúan-na te ní kaka'an chaa judío: Naja ká'an-de: Maq kúu jaq koyo-ro núu kí'in-ri. Á ka'ni-dé máá-de ja súan. Achí-de. ²³Te ní ka'an-ya jíín-de: Máá-ro íchi véé vái koyo-ro, te ruu chi onde nuu súkún vái-ri. Máá-ro kákuu chaa ñuyívi yá'a, ko ruu nasu cháa ñuyívi yá'a kúu-ri. ²⁴Já yúan ní ka'an-ri jíín-ro, ja ndíso-ro kuáchi-ro kúu-ro. Chi nú tú kákandíja-ro já máá-rí kúu I'a, te kundiso ná'in-ro kuáchi-ro kúu-ro. Achí-ya. ²⁵Te ní kaka'an-de jíín-yá: Te róo, ndé chaa kúu-ro, achí-de. Yúan-na te ní ka'an Jesús jíín-de: Máá-rí kúu ja ní ka'an-ri jíín-ro ondé xnáñuu. ²⁶Te siki máá-ro íó kua'a-gá tu'un ka'an-ri, jíín já kána jíín-rí nuu-ro. Ko I'a ní tájí rúu vai-ri kúu I'a ndaaq. Te tu'un ká'an-ri nuu ñuyívi yá'a kúu tu'un ní jini so'o-ri ní ka'an máá-yá. Achí-ya. ²⁷Ko tú ní kájukyun iní-de ja ká'an-ya tú'un máá Táq-yo jíín-de. ²⁸Yúan-na te ní ka'an Jesús: Onde nú ní kajata kaa-ro máá Sé'e chaa, yúan-na te kuni-ro já máá-rí kúu, te tú naúu sa'a-ri ja máá-rí, chi ká'an-ri tu'un ni stá'an máá Táq-ri nuu-ri. ²⁹Chi I'a ní tájí rúu vai-ri kánchaa-ya jíín-rí. Tú

xndóo-ya rúu, chi sá'a ná'ín-rí tiñu játa'an iní máá-yá. Achí-ya. ³⁰Te ja ní ka'an-ya tú'un yá'a, te kua'a xáan-dé ní kákandíja-de-ya.

Se'e Dios jíín sé'e kui'ná

³¹Te ní ka'an Jesús jíín cháa judío ja kákandíja-ún: Te nú kendoo ni'in-ro jíín tú'un-ri, te kuu-ro cháa skuá'a ndija jíín-rí. ³²Te jukyun ini-ro jíín tú'un ndaaq, te koo libre-ro sá'a tu'un ndaaq-ún. Achí-ya. ³³Te ní kaka'an-de jíín-yá: Tata Abraham kákuu-ri, te tú kájatínu kuti-rí nuu ní iin ñayívi. Naja ká'an-ro: Koo libre-ro, achí-de. ³⁴Te ní ka'an Jesús jíín-de: Jandáq ká'an-ri jíín-ro, ja táká chaa sá'a kuáchi, máni mozo kuáchi kúu-de. ³⁵Te iin mozo, tú kéndoo-de iní ve'e níí káni, ko se'e, chi kéndoo-i iní ve'e níí káni. ³⁶Núsáá te nú koo libre-ro sá'a máá Sé'e, te a ní kákuu libre ndija-ro. ³⁷A jiní-ri ja fin tata Abraham kákuu-ro, ko ka'ni-ro rúu kákuni-ro, chi tú káchu'un ini-ro tú'un ká'an-ri. ³⁸Ruq ká'an-ri tu'un ní jini-ri nuu Táq-ri. Te suni máá-ro kásá'a-ro tíñu ní kajini so'o-ro núu táká máá-ro. Achí-ya. ³⁹Te ní kaka'an-de: Táq-ri kúu Abraham, achí-de. Te ní ka'an Jesús: Te nú se'e Abraham kákuu-ro núu, te tiñu ní sá'a Abraham suni sá'a máá-ro núu. ⁴⁰Ní jini so'o-ri tu'un ndaaq nuu Dios, te ní ka'an-ri tu'un-ún jíín-ro. Ko máá-ro, kákuni-ro ká'ni-ro rúu. Ko nasu tíñu súan ní sá'a Abraham. ⁴¹Máá-ro kásá'a-ro tíñu máá táká-ro, achí-ya jíín-de. Yúan-na te ní kaka'an-de: Máá-rí, tú ní kákaku téne-rí. Ió iin-ni táká-ri. Dios kúu-ya. Achí-de. ⁴²Te ní ka'an Jesús: Te

nú táq-ro kúu Dios, te kumaní ndija-ró jíín-rí núú. Chi onde nuu Dios ni kenda-ri. Na tú vai-ri ja máá-rí, chi máá-yá ni tájí-yá ruu vai-ri. ⁴³Naja tú kájuku'un ini-ro tú'un ká'qan-ri núsáá. Kuachi ja tú kákanda-ró kúni so'o-ró tú'un-ri. ⁴⁴Máá-ró kákuu se'e ták-ro kuí-na. Te skíkuu-ró tínu kuní ták-ro kákuni-ro. Máá-de, ni ja'ni-dé ndiyi onde xnáñúú. Te tú ni kándii ni'jin-de jíín tú'un ndaa, chi tú kuti ni iin tu'un ndaaq nú'un inj-de. Te nú ká'qan-de tu'un xndá'ú, tu'un máá-de ká'qan-de, chi ja xndá'ú náá kúu-de. Te onde chii máá-de káku taká tu'un tú'ún. ⁴⁵Ko ruu, ká'qan-ri tu'un ndaaq. Te ja yúán tú kákandíja-ró rúu. ⁴⁶Ndé iin róó ndini'l in kuachi siki-rí núsáá. Te nú ká'qan ndaaq-ri, naja tú kákandíja-ró rúu. ⁴⁷Ñayívi kákuu se'e Dios, káchu'un ini-i tu'un Dios. Ja yúán tú káchu'un ini máá-ró, chi nasu sé'e Dios kákuu-ró, áchí-ya jíín-de. ⁴⁸Yúan-na te ni kaka'an chaa judío: Ndaaq káka'an-ri ja cháa nüu Samaria kúu-ró, te ták-an-ro tachí, áchí-de jíín-yá. ⁴⁹Te ni ka'an Jesús: Tú ták-an-ri tachí, chi sua jándatu-ri nüu Ták-ri. Te máá-ró tú káka'an jíín'ú'n-ró jíín-rí. ⁵⁰Te tú ndúkú-rí ja ndúñá'nu-ri. Dios kúu I'a sá'a, te ndé'é-yá ndasa káá. ⁵¹Jandáa qá'qan-ri jíín-ró: Nú ndé ñayívi skíkuu tu'un ká'qan-ri, ma kúu kuti-í. Achí-ya. ⁵²Te chaa judío, ni kaka'an-de: Vina te ni kajini-ri ja ták-an-ro tachí. Abraham jíín cháa kájani tu'un Dios, ni kají'i-de. Te róó áchí-ro: Ja skíkuu tu'un ká'qan-ri, ma kúu kuti. ⁵³Ni ji'lí ták-ya Abraham. Te ñá'nu-ga kúu-ró vásá

máá-de náún. Te suni ni kají'i chaa ni jani tu'un onde sáá, te ndé chaa sá'a-ró máá-ró núsáá. Achí-de jíín-yá. ⁵⁴Te ni ka'an Jesús: Te nú ruu sáñá'nu-ri máá-rí, te nduñá'nu sáni-ri núú. Máá Ták-ri kúu I'a sáñá'nu ruu. Te máá-ró káka'an-ro já I'a-ún kúu Dios máá-ró. ⁵⁵Te tú kajini kuti-ro nüu-yá. Ko ruu, chi jiní-ri nuu-yá. Nú ká'qan-ri jíín-ró já tú jiní-ri-ya, te kuu-ri chaa xndá'ú náá nátu'un máá-ró jiná'an-ro núú. Ko jiní ndija-ri-ya. Te skíkuu-ri tu'un ká'qan-ya. ⁵⁶Ták-ri Abraham, ni kusii iní-de kuní-de kiví cháa-ri. Te a ni jini-de. Te a ni kusii iní-de. Achí-ya. ⁵⁷Yúan-na te ni kaka'an chaa judío jíín-yá: Aq, ni té koo-ga-ro úu xiko uxi kuiq, te a ni jini-ro nüu Abraham náún, áchí-de. ⁵⁸Te ni ka'an Jesús jíín-de: Jandáa ká'qan-ri jíín-ró: A ió-ri onde ná té kaku-ga Abraham, áchí-ya. ⁵⁹Yúan-na te ni kaki'in-de yuu já kuá'a-de-ya. Ko máá Jesús ni sa'l-ni-ya. Te ni kenda-ya iní ve'e ii. Te ni ja'a-ya sáva mañú-de, te kua'qan-ri-ya.

Chaa ni kaku kuáá

9 Te nini kua'an-ya, te ni jini-ya nüu fín chaa kuáá onde kiví ni kaku-de. ²Te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajika tu'lín-de-ya: Maestro, naja ni kaku kuáá cháa yá'a. Kuachi máá-de xí kuáchi ták-de kúu náún, áchí-de. ³Te ni ka'an Jesús: Nasu kuáchi máá-de, ni nasu kuáchi ták-de kúu. Chi sua ja ná sátiñu ndijin Dios jíín-de. ⁴Kánúú sá'a-ri tiñu I'a ni tájí rúu vai-ri, nini ió ndúú. Chi ná ná kuáá, te ma kúu sátiñu-yó. ⁵Nini kández-ri ini

ñuyívi, te luz ñuyívi kúu-ri. Achí-ya. ⁶Súan ni_i ka'qan-ya. Te ni_i tiví si_iví-yá nuu_u ñú'un. Te ni_i sá'a-ya ndé'yu jíin tísi_iví-yá-ún. Te ni_i ji'i-yá nde'yu-ún síki ndúchi cháa kuáá-ún. ⁷Te ni_i ka'qan-ya jíin-de: Kuá'án, te nakiti nuu_u-ro iní pila Siloé (ja kuní ka'an, ndajá'a). Te ni_i kee-de kua'qan-de. Te ni_i nakiti nuu_u-dé, te ni_i ndundijin-ni nuu_u-dé vai ndii-de. ⁸Yúan-na te táká tá'an-de, jíin táká ja á ni_i kajini ja cháa kuáá kúu-de núú, ni_i kajika tu_u'ún tá'an: Á nasu cháa yá'a kúu ja ncháá-ni te jikán caridad núú, achí. ⁹Te sava ni_i kaka'an: Suu-de kúu, achí. Te sava tuku ni_i kaka'an: Súan jíto-de nátu_u'un chaa-ún, achí. Ko máá-de ni_i ka'qan-de: Máá-rí kúu, achí-de. ¹⁰Yúan-na te ni_i kajika tu_u'ún-ún-de: Ndasa ni_i nanuña nduchi-ro núsáá, achí. ¹¹Te ni_i ka'qan-de: Hin chaa nání Jesús, ni_i sá'a-de nde'yu. Te ni_i ji'i-dé nduchi-rí. Te ni_i ka'qan-de jíin-rí: Kuá'án nuu_u pila Siloé, te nakiti nuu_u-ro, achí-de. Te ni_i ja'an-ri, te ni_i nakiti nuu_u-rí, te ni_i ndundijin-ni nuu_u-rí, achí-de. ¹²Yúan-na te ni_i kaka'an jíin-de: Ndén_u kández chaa-ún, achí. Te ni_i ka'qan-de: Na kútuní, achí-de. ¹³Yúan-na te ni_i kajanchaka chaa ni_i kakuáá-ún nuu_u fariseo. ¹⁴Te kívi ndétatú kúu kívi ní sá'a Jesús nde'yu-ún ja ní nakuña-ya nduchi-dé. ¹⁵Te fariseo, suni ni_i kajika tu_u'ún ndasa ni_i ndundijin nuu_u-dé. Te ni_i ka'qan-de jíin: Ni_i ji'i-dé nde'yu síki ndúchi-rí, te ní nakiti nuu_u-rí, te ni_i ndundijin-ni nuu_u-rí, achí-de. ¹⁶Yúan-na te sava fariseo ni_i kaka'an: Chaa-ún, nasu ondé nuu_u Dios vai-de, chi tú chíñu'_uún-de

kívi ndétatú, achí. Ko ni_i kaka'an sava-ga: Nú iin chaa íó kuachi kúu-de, te ndasa kuu sá'a-de taká tuni yá'a, achí. Te ni_i kastátá'an máá jíná'an. ¹⁷Te ni_i kaka'an tuku jíin cháa kuáá-ún: Róó, naúñ kachí-ro síki cháa ni_i nakuña nduchi-ro núsáá, achí. Te máá-de ni_i ka'qan-de: Hin chaa jáni tu_u'un Dios kúu-de, achí-de. ¹⁸Ko tú ní kákandíja judío ja á ni_i ndundijin nuu_u-dé ni_i ja ní kuu-de cháa kuáá núú. Te ni_i kákana xini táchá náq chaa ja ní ndundijin nuu_u. ¹⁹Te ni_i kajika tu_u'ún-ún-de: Ya'á kúu se'e-ró, ja ní kaku kuáá káká-qan-ro naúñ. Núsáá te ndasa ni_i ndundijin nduchi-dé vina, achí. ²⁰Te ni_i kaka'an táchá-de: Kájini-ri ja cháa yá'a kúu se'e-ri, ja ní kaku kuáá núú. ²¹Ko tú kajini-ri ndasa ni_i ndundijin nuu_u-dé vina. Ni tú kájini-ri ndé chaa ni_i nakuña nduchi-dé. Kaká tu_u'ún máá-ró-de, chi chaa ná'nu kúu-de, te ná kástu_u'ún máá-de ja máá-de. Achí-de. ²²Súan ni_i kaka'an táchá-de, chi káyú'_u-de kájito-de judío. Chi judío, a ni_i kásandaq ja nú ndé ñayiví ká'an ndaaq ja máá-yá kúu Cristo, te kiñi'in-i ki'lín-i yata vé'e sinagoga. ²³Já yúán ní kaka'an táchá-de: A ná'nu-de, kaká tu_u'ún máá-ró-de, achí-de. ²⁴Yúan-na te inga jínu ni_i kákana xini cháa ni_i kakuáá-ún. Te ni_i kaka'an jíin-de: Ná nákana jaa-ró Dios, chi chaa yúán a kájini-yo já cháa íó kuachi kúu-de, achí. ²⁵Yúan-na te máá-de ni_i ka'qan-de: Nú íó kuachi-de xí naúñ, tú jiní-ri. Ko íó iin ja jiní-ri. Chi chaa kuáá ní kuu-ri núú, te vina ni_i ndundijin nuu_u-rí. Achí-de. ²⁶Te ni_i kajika tu_u'ún tuku-de:

Ndasa ní sá'a-de jíín-ró. Ndasa ní nakuña-de nduchi-ro núsáá vii. Achí. ²⁷ Te ní ka'an-de jíín: A ní kuu ní kastu'ún-rí nuu-ro te tú káchu'un iní-ro. Naja kákuni-ro kúni so'o-ró ingá jínu. Suni skuá'a-ró jíín-de kákuni-ro náún. Achí-de. ²⁸ Te ní kakiti iní nuu-dé. Te ní kaka'an jíín-de: Máá-ró skuá'a-ró jíín-de. Ko ruu, chi káskuá'a-rí tu'un Moisés. ²⁹ Kájini-ri ja ní ka'an Dios jíín Moisés. Ko chaa jian, tú kájini-ri ndénu vái-de, achí. ³⁰ Te ní ka'an máá cháa-un: Náa iní-ri ja súan káka'an-ro, chi vasa ní nakuña-de nduchi-rí te tú kájini-ro ndénu vái-de. ³¹ Te a kájini-ro já Dios tú jíni so'o-ya ká'an ñayivi ío kuachi. Ko nú ndé iin ñayivi chíñú'ún-i Dios te sá'a-i ja kuní-ya, nuu ñayivi-ún jíni so'o-ya. ³² Ondé níí vái-yó na tú ní kájini so'o kuti-yo já fín chaa nakuña-de nduchi ingá chaa ní kaku kuáá. ³³ Te chaa yúan, nú tú vayi-de onde nuu Dios, te ma kúu kuti sá'a-de núú. Achí-de. ³⁴ Te ní kaka'an judío: Róó, chi ío kuachi-ró ondé kívi ní kaku-ró, te stá'an-ro tú'un nuu máá-rí náún, achí jíín-de. Te ní kakeñi'in-de kua'an-de. ³⁵ Te ní jini tu'un Jesús ja ní kakeñi'in-de kua'an-de, te ní nani'in-yá-de. Te ní ka'an-ya jíín-de: Á kándija-ró Sé'e Dios, achí-ya. ³⁶ Te ní ka'an-de: Ndé chaa kúu-de náv'a kandija-ná-de vii, tát̄a, achí-de. ³⁷ Te ní ka'an Jesús jíín-de: A ní jini-ro núu-yá. Te chaa ká'an jíín-ró, máá-yá kúu, achí-ya. ³⁸ Te ní ka'an-de: Kándija-ná Tát̄a, achí-de, te ní chíñú'ún-de-ya. ³⁹ Te ní ka'an Jesús: Vai-ri iní ñuyivi yá'a ja náku'ndíi-ri siki ñayivi. Náv'a taká ja kákuáá,

te ndundijin nuu, te táká ja ndijín nuu, te kukuáá. Achí-ya. ⁴⁰ Te ká'iin sava fariseo jíín-yá. Te ní kajini so'o tu'un yá'a. Te ní kaka'an jíín-yá: Suni chaa kuáá kákuu-ri náún, achí. ⁴¹ Te ní ka'an Jesús jíín: Nú chaa kuáá kákuu-ró, te ma koo kuachi-ró núú. Ko vina chi ní kaka'an-ro, kájini-ri, achí-ro, te ja yúán kéndoo kuachi-ró jíín-ro.

Tu'un máá-yá jíín ríi

10 Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Nú ndé chaa tú kívi-de ichi yújákú ríi, chi_l sasua káa-de kívi-de ingá lado, chaa-ún kúu natoó jíín ñáku'i'ná. ² Ko chaa kívi ichi yúxé'é, chaa-ún kúu chaa ndítō ríi. ³ Te chaa ndítō yuxé'é, júña-de yuxé'é já kívi chaa-ún. Te ríi-ún, kájini so'o-ti já ká'an-de. Te kána-de xiní ríi máá-de jíín sí'ví-tí, te kíñi'in-de-tí. ⁴ Te nú ní kíñi'in-de táká ríi máá-de, te yóxnúú-de nuu-tí. Te máá ríi-ún káindikin-tí-dé, chi_l kánakuní-tí ká'an-de. ⁵ Ko ma kúndikin-tí yatá fín chaa jíká, chi_l sua kunu-ti kóto-tí-dé, chi_l tú kájini-tí modo ká'an chaa jíká-ún, achí-ya. ⁶ Ni ka'an Jesús tu'un yátá yá'a jíín-de. Ko tú ní kájuky'un iní-de jíín tú'un ní ka'an-ya jíín-de. ⁷ Te ní ka'an tuku Jesús jíín-de: Jandáa ká'an-ri jíín-ró jíná'an-ró: Máá-rí kúu nátu'un yujákú ríi. ⁸ Táká chaa ní kikoyo xna'qan-ga vásá ní chaa-ri, natoó jíín ñáku'i'ná kákuu-de, ko tú ní kájandatu ríi-ún modo ní kaka'an-de. ⁹ Máá-rí kúu nátu'un máá yúxé'é. Nú ndé ñayivi kívi ichi-ri, kaku-i. Te kívi-i te ndenda-i, te ni'lín-í icha kee-í. ¹⁰ Hin ñaku'i'ná, máni ja sáku'i'ná-de, te

ka'ni-dé, te xnáá-dé vai-de. Ko ruu, chi vai-ri ja ná kúchaku-i, te suni kuchaku jínú'lún-i. ¹¹Máá-rí kúu I'a ndító va'a rií. Nú ndé chaa ndító va'a-de rií, chaa-ún koto-de-tí vasa kuu-de jiín-tí. ¹²Ko iin chaa kí'in ya'u, tú ndító va'a-de rií, chi nasu ríi máá-de kákuu-tí. Te nú ni jini-de ja vái yi'i, te xndoo-de rií katiin-ún-tí, te skuní jo rií. ¹³Te chaa kí'in ya'u-ún, jínu-de, chi máni chaa kí'in ya'u kúu-de, te tú kúndá'ú ini-de rií. ¹⁴Máá-rí kúu I'a ndító va'a rií. Te jiní-ri nuu táká rií-ri. Te máá-tí, kájini-tí rúu. ¹⁵Nátu'un máá Táa-ri jiní-ya rúu, te máá-rí jiní-ri nuu Táa-ri. Te cháa ini-ri kuu-ri ja ríi-ri. ¹⁶Suni náv'a-ri yaku-ga rií. Ko sín sín jakú káliin-tí. Te jínu nú'un já kíkíl'in-ri kití-ún, te kuni so'o-tí tú'un ká'an-ri. Te koo iin-ni tiku'ní-tí. Te iin-ni ja kóto-tí. ¹⁷Kúndá'ú iní Táa-ri ruu, chi cháa ini-ri kuu-ri náv'a naschakú-ri máá-rí. ¹⁸Ni iin mä kúu ka'ni rúu, chi máá-rí kúu ja já'a tu'un kuu-ri. Nú kuní-ri, te kuu kuu-ri, te nú kuní-ri, te kuu nachaku-ri, chi súan ío fuerza-ri. Tiñu yá'a ni tá'ú máá Táa-ri nuu-rí. Achí-ya. ¹⁹Te judío ni kastátal'an tuku siki tú'un yá'a. ²⁰Te kua'a, ni kaka'an: Tál'an-de tachí kíni, te kátachí-dé. Naja kájini so'o-ró tú'un ká'an-de, achí. ²¹Te sava-ga ni kaka'an: Nasu tú'un chaa kátachí ká'an-de. Kuu nakuña iin tachí kíni nduchi cháa kuáa náún. Achí.

Síki já kití iní judío nuu Jesús

²²Te ni kuu kívi víko já ndúndoo ndatínu iní nuu Jerusalén. Te tiempo víko víjin kúu. ²³Te

Jesús, kua'an-ya, vai-ya iní ve'e ii, iní portal Salomón. ²⁴Te chaa judío, ni kandutíyúu-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de jiín-yá: Nasaa kívi sténdatu-ró iní-ri. Te nú máá-ró kúu Cristo, kachí kájí núu-rí jiná'an-ri, achí-de. ²⁵Te ni ka'an Jesús jiín-de: A ni kastu'ún-rí nuu-ro te tú kákandíja-ró. Táká tiñu ja sá'a-ri jíin sí'ví Táa-ri, yuán kúu ja káka'an ndaaq tu'un-ri. ²⁶Tú kákandíja-ró, chi nasu ríi máá-rí kákuu-ró, nátu'un ni ka'an-ri jiná'an-ri. ²⁷Rii-ri, chi kájandatu-tí tú'un ká'an-ri. Te máá-rí jiní-ri-tí jiná'an-tí, te kájindikin-tí rúu. ²⁸Te kuchaku-tí níí káni sá'a-ri. Te ma náa kútí-tí. Te ni iin nayivi mä kúu kuanchaq-i-tí ndá'a-ri. ²⁹Máá Táa-ri ni ja'a-ya-tí nuu-rí. Te ná'nu-ga kúu-ya vásá táká nayivi. Te tú ni iin nayivi kúu kuanchaq-i-tí ndá'a Táa-ri. ³⁰Máá-rí jiín Táa-ri, iin-ni kákuu-ri, achí-ya. ³¹Yúan-na te chaa judío, ni kaki'in tuku-de yuu já kuá'a-de-ya. ³²Te ni ka'an Jesús jiín-de: Ni stá'an-ri kua'a tínu va'a nuu-ro cuenta Táa-ri. Kuachi ndé iin tiñu-ún kúu ja kuá'a-ró yúu rúu núsáá. Achí-ya. ³³Te ni kaka'an chaa judío: Nasu sikí tínu va'a kúu ja kuá'a-yó yúu róó, chi kuachi ja ká'an ndivá'a-ró. Chi róó, chaa kúu-ró. Te sá'a-ró já Dios kúu-ró. Achí-de jiín-yá. ³⁴Te ni ka'an Jesús: Á nasu yoso tú'un núu ley máá-ró: Ni ka'an-ri ja súni Dios kákuu-ró, achí. ³⁵Chi ni tájí Dios tu'un-ya kuá'an nuu sáva chaa. Te ni skúnání-yá-de Dios. Te mä kúu ské'ichiyo tutú ii. ³⁶Núsáá te naja káka'an máá-ró já tú'un ndivá'a kúu ja ní ka'an-ri ja Sé'e Dios kúu-ri. Chi máá Táa-ri ni

teta'an ndoo-ya rúu, te ni tájí-yá ruu vəi-ri.³⁷ Te nú tú sá'a-ri tiñu Táa-ri, ma kándíja-ró rúu.³⁸ Ko nú sá'a-ri, vasa tú kándíja-ró rúu, ko ná kándíja-ró tíñu-ún návə'a kuni-ro te kandíja-ró já máá Táa-ri kánchaa-ya jíín-rí, te máá-rí jíín máá Táa-ri, áchí-ya jíín-de.³⁹ Yúan-na te inga jínu kándukú ndéé-de katiin-de-ya. Ko ni kuxio-ya núu-dé kua'an-ya.⁴⁰ Te ni naxió káva Jesús kua'an-ya ingá lado yucha Jordán, nuu ní skuánducha núu Juan. Te ni kanchaa-ya yúan.⁴¹ Te ni kikoyo kua'a xáan ñayiví nuu-yá. Te ni kaka'an-i: Juan, jandáa tú ní sá'a-de ni iin tuni. Ko ío ndaa táká tu'un ni ka'an-de cuenta chaa yá'a. Achí-i.⁴² Te kua'a xáan-í ni kákandíja-i-ya yúan.

Já ní nachakú Lázaro

11 Te kú'u iin chaa nání Lázaro niu Betania, nuu kúu ñuu María jíín kú'u-ña Marta. ² Te María-ún kúu ja ní chi'i aceite máá Jít'o-yo, te ni nasi'ichí-ña já'a-yá jíín íxi xiní-ñá. Te chaa kú'u-ún kúu kuə'a-ña Lázaro. ³ Te kuə'a-de-ún, ni katájí-ña tú'un kua'an nuu-yá: Táta, kuni so'o-ní, chaa ja maní-ní jíín, kú'u-de, áchí-ña. ⁴ Te ni jini so'o Jesús. Te ni ka'an-ya: Kue'e yá'a, nasu kué'e kuu-de kúu. Chi sua sá'a ja ná nákana jaa-i Dios, návə'a nduñá'nu Se'e Dios sá'a máá kué'-ún. Achí-ya.⁵ Te kúmaní Jesús jíín Marta jíín kú'u-ña jíín Lázaro. ⁶ Te nuu ní jini tu'un-ya já kú'u-de, te ni kendoo-ya yúan uu kíví núu kánchaa-ya-un.⁷ Yuán-na, te ni ka'an-ya jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Ná kí'on ñuu Judea inga jínu, áchí-ya.⁸ Te chaa

káskuá'a-ún ni kaka'an-de jíín-yá: Maestro, vina a kándukú ndéé cháa judío kuə'a-de yuu níí. Te inga jínu ki'in-ní yúan náún. Achí-de.⁹ Te ni ka'an Jesús: Á tú ío uxí uu hora iin ncháka. Chaa ja jíka ndúu, tú skáchi'i-de ja'a-dé, chi kúndijin nuu-dé ñuyiví yá'a.¹⁰ Ko chaa jíka akuáa, skáchi'i-de ja'a-dé, chi tú kúndijin nuu-dé, áchí-ya.¹¹ Súan ni ka'an-ya. Te vásá ní ka'an tuku-ya jíín-de: Amigo-yo Lázaro kixí-de. Ki'in-ri ja xndúkoo-ri-de nuu kixí-de. Achí-ya.¹² Yúan-na te ni kaka'an chaa káskuá'a jíín-yá: Táta, nú kixí-de te nduvə'a-de, áchí-de.¹³ Ko súan ni ka'an Jesús ja á ni ji'i-de. Te máá-de ni kajani iní-de ja kixí ndija-de.¹⁴ Yúan-na te ni ka'an kájí Jesús jíín-de: A ni ji'i Lázaro, áchí-ya.¹⁵ Te kúsii iní-ri ja róo jíná'an-ró, ja tú ní kánchaa-ri yúan, návə'a kandíja-ró. Ko vina ná kí'on núu-dé. Achí-ya.¹⁶ Yúan-na te Tomás, chaa nání Dídimo, ni ka'an-de jíín tál'an-de, chaa káskuá'a: Suni ná kí'in-yo návə'a ná kúu ta'ən-yo jíín-de, áchí-de.¹⁷ Te ni chaq Jesús, te ni jini-ya já ní kuu kuun kíví já á ni yuji Lázaro.¹⁸ Te ñuu Betania kánchaa yani jíín ñuu Jerusalén, nátu'un uní kilómetro suu súan-ni kúu.¹⁹ Te kua'a ñayiví judío, ni kikoyo-i nuu Marta jíín núu María, ja káka'an-i tu'un ndéé iní jíín-ña já kuá'a-ña.²⁰ Yúan-na te ni jini tu'un Marta ja vái Jesús. Te ni kenda-ña kuáta'an-ña-yá. Ko María, ni kendoo-ña iní ve'e.²¹ Te ni ka'an Marta jíín Jesús: Táta, nú ní kánchaa-ní yá'a te ma kúu kua'a-ná núu.²² Te suni vina jiní-ná ja táká ja jikán-ní nuu Dios, te kua'a-ya núu-ní,

áchí-ña. ²³Te ní ka'an Jesús jíín-ña: Nachakü kua-ró, áchí-ya. ²⁴Te ní ka'an Marta jíín-yá: A jiní-ná ja náchaku-de kívi náchaku táká ndiyi onde ná jínu ñuyívi, áchí-ña. ²⁵Te ní ka'an Jesús: Máá-rí kúu I'a sá'a ja náchaku jíín já kúchaku níí káni. Ja kándíja ruu, vasa a ní ji'i, ko nachaku. ²⁶Te nú ndé ñayívi chakú-i te kándíja-i ruu, ma kúu kuti-í. Á kándíja-ró tú'un yá'a xí túu. Achí-ya jíín-ña. ²⁷Te ní ka'an-ña jíín-yá: Jaq Táta. A ní kandíja-ná ja máá-ní kúu Cristo, Se'e Dios, ja kíí ini ñuyívi, áchí-ña. ²⁸Te súan ní ka'an-ña. Te ní kee-ña kuá-an-ña. Te ní kana sa'l-ña xiní kú'u-ña María: Máá Maestro, a ní chaq-ya, te kána-ya xiní-ro, áchí-ña. ²⁹Te María, ja ní jini so'o-ña, ní ndukuiñi yachi-ña, te kua'an-ña núu-yá. ³⁰Ko Jesús, té jaa-ga-ya ondé ñuu, chi ní ndoo-ni-ya kánchaq-ya núu ní jata'an Marta-ún-ya. ³¹Te káxiukú ñayívi judío iní ve'e jíín María, káka'an-i tu'un ndéé iní jíín-ña. Te ní kajini-i ja ní ndukuiñi yachi-ña kuá-an-ña. Te ní kaindikin-i-ña, chi ní kaka'an-i: Onde yuvé'e añú kuández'e-ña yúan. ³²Ko ní jaq María nuu kánchaq Jesús. Te ní jini-ña núu-yá. Te ní jukuiñi jítí-ña núu já'a-ya. Te ní ka'an-ña jíín-yá: Táta, nú ní kánchaq-ní yá'a, te ma kúu kua'a-ná núu, áchí-ña. ³³Yúan-na te ní jini Jesús ja ndé'e-ña jíín já kández'e ñayívi judío vai koyo jíín-ña. Te ní jaka nuu iní-ya. Te ní ndukui'a iní-ya. ³⁴Te ní ka'an-ya: Ndénu ní chindee-ró-de, áchí-ya. Te ní kaka'an-ña jíín-yá: Ná'an-ní te kuni-ní, áchí-ña. ³⁵Te ní nde'e Jesús. ³⁶Yúan-na te ní kaka'an ñayívi judío: Ndélé ná xáqn ní kundá'l iní-de

chaa-ún, áchí-i. ³⁷Ko ní kaka'an sava-i: Bueno ní nakuña chaa yá'a nduchi chaa kuáa. Á tú ní kuu sá'a-de ja má kúu Lázaro núu, áchí-i. ³⁸Te ní ndukuí'a tuku iní Jesús. Te ní chaq-ya yúv'e añú-ún. Te iin yau kava kúu. Te jika yú'u yaú-ún ndasú iin yuu. ³⁹Te ní ka'an Jesús: Chaxio yuu jián jíná'an-ró, áchí-ya. Te Marta, kua'a chaa ní ji'i-ún, ní ka'an-ña jíín-yá: Táta, a já'an xíko-de, chí a ní kuu kuun kíví yínduji-de, áchí-ña. ⁴⁰Te ní ka'an Jesús jíín-ña: Nasu ní ka'an-ri jíín-ró ja nú kándíja-ró te kuni-ro já ndúñá'nú Dios náún, áchí-ya. ⁴¹Yúan-na te ní kachaxio-i yuu núu kándezee ndiyi-ún. Te Jesús, ní ndakoto-ni-ya íchi ándíví. Te ní ka'an-ya: Táta, ná kúta'u-ná nuu-ní ja jini so'o-ní tu'un ká'an-ná. ⁴²Te jini-ná ja jini so'o ná'ín-ní tu'un ká'an-ná, ko ká'iin kua'a ñayívi yá'a. Ja yúan súan ní ka'an-ná náva'a ná kándíja-i ja máá-ní ní tájí-ní náá vai-ná, Achí-ya. ⁴³Te súan ní ka'an-ya. Te ní ka'an jaa-ya: Lázaro, ná'an tíkenda, áchí-ya. ⁴⁴Te chaa ja á ní ji'i, ní kenda-de, te yísúkun ndá'a-dé si'in-de jíín sá'ma cinta. Te nuu-dé yísúkun fiin sa'ma. Te ní ka'an Jesús jíín-i: Ndájí-de, te sía-ro-dé ná kí'in-de, áchí-ya. ⁴⁵Yúan-na te kua'a ñayívi judío ja ní kikoyo nuu María-ún, ní kákandíja-i-ya. Chi ní kajini-i tiñu ní sá'a Jesús. ⁴⁶Ko sava-i ní kaja'an-i nuu cháa fariseo. Te ní kakastu'lún-i ndasa ní sá'a Jesús.

Já ní kanatiin tu'un ta'an siku' Jesús
⁴⁷Yúan-na te sutu ná'nú jíín cháa fariseo, ní kákutútú-de. Te ní kandatu'ún-de: Ndasa sá'a-yó,

chi chaa yá'a xaqan sá'a-de tuni.
48 Chi nü síq-yo-dé, te ndivii ñayivi kándija-i. Te chakoyo chaa ñuu Roma, te xnáa-dé ñuu-yo ondé jiín ñayiviyo, áchí-de. **49** Te iin tá'an-de nání-de Caifás, chaa-ún kúu-de máá sutú ñá'nu-ga kuiq-ún, ni ka'an-de jiín: Róo tú kájini kuti-ro. **50** Ni tú kájukuun ini-ro já kánuu kúu iin chaa ja sikí ñayivi, nasu já náa ndivii ñayivi jiná'an-i, áchí-de.
51 Ko tuun yá'a, na tú ni ka'an-de ja máá-de. Chi ja kúu-de máá sutú ñá'nu-ga kuiq-ún, te ni jani-de tuun ja kúu Jesús ja sikí ñayivi. **52** Te nasu máá iin ja ñayivi yúan, chi suni ja nástutu-yá se'e Dios ja ní kajichanu-i jiná'an-i. **53** Yúan-na te onde kivi-ún ni kandatuun-de ja káni-dé-ya. **54** Yúan-na te tuká ni jíka ndijin Jesús nuu chaa judío, chi ni kenda-ya yúan kua'an-ya iin ñuu nání Efraín nuu ío yani ñu'un té'. Te ni kendoo-ya yúan jiín chaa káskuá'a jiín-yá. **55** Te a ni kuyani viko Pascua ñayivi judío. Te kua'a-i ni kaka*a*-i kua'an-i ñuu Jerusalén, náva'a sándoo-i máá-i xna'an-ga vásá kéká'á víko Pascua. **56** Te kánandúkú-i Jesús. Te kájikatuun tá'an-i ini ve'e ii: Ndasa jáni ini-ro. Chaq-de viko yá'a xí túu. Achí-i.
57 Te sutu ñá'nu jiín chaa fariseo, ni katá'u-de tiñu ja nü ndé iin-i jiní-i ndénu kández-ya, ná kástuun-i náva'a tiin-de-ya.

Ja ní ji'i María ja'a Jesús jiín perfume

12 Te iñu kivi já té kejá'a-ga viko Pascua, te ni chaa Jesús ñuu Betania nuu kánchaa Lázaro chaa ni ji'l te ni nachaku-de

ja ní kuu-de ndiyi nūú. **2** Te ni kaja'a-de ndeyu ní kuxíni-ya yúan. Te Marta ni jani-ña kó'o. Te Lázaro kúu iin chaa yée stáq jiín-yá. **3** Yúan-na te ni ki'in María iin libra perfume itaq nardo ja ncháá ya'u. Te ni ji'i-ña ja'a Jesús, te ni nasi'ichí-ña já'a-yá jiín íxi-ña. Te ní iní ve'e-ún, ni jicha xiko perfume. **4** Te iin chaa skuá'a jiín-yá, nání-de Judas Iscariote, se'e Simón, te kuu-de chaa nastúu-de-ya. Te ni ka'an-de: **5** Naja tú ní kuya'u perfume yá'a ja uní ciento peso, te kuqa'yó nūú ñayivi ndá'u nūú. Achí-de. **6** Súan ni ka'an-de, nasu já kúndá'u ini-de ñayivi ndá'u, chi sua chaa kui'ná ní kuu-de. Te ni kuu-de tesorero, te jánchez-de ja kájakin-i-ún.
7 Yúan-na te ni ka'an Jesús: Sía-ña, chi siki kivi yúji-ri kúu ja chíva-ña yá'a. **8** Chi nene káxiukú ñayivi ndá'u jiín-ro, ko ruu, na tú nene kánchaa-ri jiín-ro. Achí-ya.
9 Yúan-na te kua'a ñayivi judío, ni kajini tuun-i ja kánchaa-ya yúan. Te ni chakoyo-i. Ko nasu máá iin Jesús vai nde'e-i, chi suni nde'e-i nuu Lázaro kákuni-i. Chi a ni ji'i-de te ni nachaku-de. **10** Ko sutu ñá'nu, ni kandatuun-de ja súni ka'ni-dé Lázaro. **11** Chi kua'a ñayivi judío, ni kenda-i kája'an-i, te kákandíja-i nuu Jesús ja siki Lázaro.

Ja ní kivi Jesús ñuu Jerusalén

12 Te iñga kivi xian, ni chakoyo kua'a ñayivi víko-ún. Te ni kajini tuun-i ja vái Jesús ñuu Jerusalén. **13** Te ni kaki'in-i numa yukú ñuu. Te ni kenda koyo-i kuata'an-i-ya. Te ni kákana jaa-i: Xáán va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá chi ndíso-ya

tínu máá Tatá Dios. Máá Rey ñayivi Israel kúu-yä. Achí-i. ¹⁴Te ni niñin Jesú斯 iin burro jáá. Te ni jungoo-ya sikí-tí nátu'un ká'an tutu: ¹⁵Sesií ñuu Sion, ma yú'ú-ro. Yá'a nde'é-ró vái Rey máá-ró, yoso-yá iin burro jáá, áchí. ¹⁶Onde xnáñú te tú ni kájukü'un iní chaa kásku'a jíin-yá jíin tínu yá'a. Ko onde ná ni nduñá'nú Jesú斯, yúan-na te vásá ni kanukü'un iní-de tu'un yoso sikí máá-yá, jíin já ní kásá'a-de tiñu yá'a jíin-yá. ¹⁷Te ñayivi ká'ljin jíin-yá, ni kaka'an ndasa ni kana-yä xiní Lázaro yuvé'e añú, te ndasa ni nachakü-de ja á ni ji'l-de. ¹⁸Ja yúan ní kenda koyo kua'a-gá-i, ni kajata'an-ya. Chi ni kajini tu'un-ja ní sá'a-ya tuní yá'a. ¹⁹Ko chaa fariseo ni kaka'an máá-de: Vina te a kájiniyo já má kúu kasu kuti-ro. Yúan nde'é-ró, ja ndívii ñayivi kája'an-i yata-dé.

Ñayivi ñuu Grecia ndukú-i Jesú斯

²⁰Te suni yakü ñayivi ñuu Grecia ni kakaan-i kuachiñú'ún-i kiví víko-ún. ²¹Ñayivi-ún, ni jakoyo-i nuu Felipe chaa ñuu Betsaida ndañú Galilea. Te ni kaka'an nda'lú-i jíin-de: Táta, nde'é-ná nuu Jesú斯 kákuní-ná, áchí-i. ²²Te ni ja'an Felipe, ni kastu'ún-de nuu Andrés. Yúan-na te Andrés jíin Felipe ndendúu ni kakastu'ún-de nuu Jesú斯. ²³Te ni ka'an Jesú斯 jíin-de: A ni ja'a hora ja nduñá'nú máá Sé'e chaa. ²⁴Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja fin nuní trigo nú tú jungava nuu ñú'un te kuu, te máá fin-ni kendoo. Ko nú kuu, te kua'a xáan nuní nández. ²⁵Nú ndé chaa kúndá'u ini-de máá-de, te naa-dé. Ko nú ndé chaa tú chíñu'ún-de máá-de ini ñuyivi

yá'a, te kuchakü-de níí káni. ²⁶Nú ndé iin chaa kuní kuatiñu nuu-rí, ná kúndikin-de ruu. Te nuu kúnchaaq chaa játíñu nuu-rí-ún. Te ná ndé iin-de játíñu-de nuu-rí, te koo ja jíñu'ún Táa-ri nuu-dé. ²⁷Te vina ndukú'i iní-ri. Te á ka'an-ri: Táa, nama-ní náá nuu túndó'o hora yá'a, achi-ri xí túu. Ma kúu, chi ja sikí hora yá'a kúu ja vái-ri. ²⁸Táa, ná nákana jaa-i níí sá'a-ní, áchí-yä jíin Dios. Yúan-na te ichi ándiví ní kenda iin tu'un: A ni kanakana jaa-i ruu ni sá'a-ri. Te nakana jaa-i ruu inga jínu sá'a-ri, áchí. ²⁹Te ñayivi ká'ljin yúan, ni kajini so'o-i te ni kaka'an-i ja tája kúu. Te sava-ga-i, ni kaka'an-i: Ni ka'an iin ndajá'a Dios jíin-de, áchí-i. ³⁰Te ni ka'an Jesú斯: Tú vai tu'un yá'a ja sikí rúu, chi sua ja máá-ró jíná'an-ró. ³¹Vina kúu ja nduñí'in kuachi sikí ñuyivi yá'a. Vina kúu ja kénda ja kúñá'nú iní ñuyivi yá'a ki'ín. ³²Te ruu, ná a ni ndita kaa-ri iní ñuyivi te kana-ri xiní ndívii ñayivi kíkoyo-i nuu-rí, áchí-ya. ³³Tu'un yá'a ni ka'an-ya já stál'an-ya ndasa kuu-ya. ³⁴Te ni kaka'an ñayivi-ún jíin-yá: Kájini-ná ja kéndoo Cristo níí káni, áchí tutu ley. Te naja ká'an-ná ja jínu ñú'un kuítia kaa máá Sé'e chaa núsáa. Te ndéja kúu máá Sé'e chaa-ún. Achí-i. ³⁵Yúan-na te ni ka'an Jesú斯: Yakü-ná kiví kúnchaaq máá luz jíin-ró jíná'an-ró. Kaka nini íó ndijin nával'a tú kuñaa núu-ro. Chi chaa jíka ñuñáa, na tú jiní-de ndénü kí'in-de.

Já tú kákandíja chaa judío

³⁶Kandíja nuu máá luz nini kánchaaq-yä jíin-ró, nával'a ná ndúu-ró sé'e luz, áchí-yä jíin-i.

Súan ní ka'an Jesús. Te ní kee-ya kuá'an-ya. Te ní sa'í-ni-ya nuu-í jíná'an-i. ³⁷ Ko vasa ní sá'a-ya kuá'a tuní nuu-í, ko tú ní kákandíja-i-ya. ³⁸ Náva skíkuu tu'un ní ka'an Isaías chana ní jani tu'un Dios ja ní ka'an-de onde sáá: Táta, ndéja ní kandíja tu'un ní ka'an-yo. Te ndéja ní jini nuuñ fuerza máá Jíto'o-yo, áchí. ³⁹ Ja yúán tú ní kúu kandíja-i jíná'an-i, chi ní ka'an tuku Isaías: ⁴⁰ Ní sákuáá-ya ndúchi-í, te ní kundava iní añú-i ní sá'a-ya, náva mam kuní-i jíin ndúchi-í, ni mam júkuñun iní añú-i, ni mam nájío káva iní-i, ja sá'a-ri tana-í, áchí. ⁴¹ Tu'un yá'a ní ka'an Isaías, chi ní jini-de ndasa kúñá'nu luu-ya. Te ní ka'an-de tu'un-ya. ⁴² Ko vasa súan ní jo, te kua'q cháa tá'u tíñu, ní kákandíja-de nuu-ya. Ko ja káyu'-de fariseo te tú ní kákastu'ún-de. Chi nú súan, te skúnu-ún-de kenda-de iní ve'e sinagoga, jáni iní-de. ⁴³ Chi kúsíi-gá iní-de ja ndúñá'nu-de sá'a ñayiví vásá já ndúñá'nu-de sá'a Dios. ⁴⁴ Te ní ka'an jaa Jesús: Ñayiví kándíja ruuñ, nasñ máá iin ruuñ kándíja-i, chi nuu I'a ní tájí rúuñ vai-ri kándíja-i. ⁴⁵ Te ñayiví ndé'é nuuñ I'a ní tájí rúuñ vai-ri. ⁴⁶ Vai-ri ja kúu-ri iin luz iní ñuyiví, náva a nú táká ñayiví kándíja-i ruuñ, mam kúnchaa*q*-i ñuñáa. ⁴⁷ Nú iin ñayiví jíni so'o-i tu'un ká'an-ri, te tú skíkuu-i, tú nakuxndíi-ri siki-í, chi tú vai-ri ja nákuxndíi-ri siki ñuyiví, chi sua ja náma-ri ñuyiví. ⁴⁸ Te ñayiví ské'ichi ruuñ, te tú játu'ún-i tu'un ká'an-ri, ío ja nákuxndíi siki-í. Tu'un ní ka'an-ri kúu ja nákuxndíi siki-í onde kivi jínu ñuyiví. ⁴⁹ Chi

tú ká'an-ri ja máá-ri, chi Táa-ri I'a ni tájí rúuñ vai-ri, máá-ya ní tá'u-ya tiñu nuu-ri. Ndasa kachi-ri te ndasa ka'an-ri. ⁵⁰ Te a jiní-ri ja tíñu tálú-ya kúu ja kúchakuñ-i níi káni sá'a. Núsáá te tu'un ká'an-ri, máni tu'un ní ka'an Táa-ri jíin-ri kúu, áchí-ya.

Já ní nakacha-ya já'a cháa káskuá'a

13 Onde ná té koo-ga viko Pascua, te a ní jini Jesús já ní jaq hora kenda-ya ñúyiví yá'a no'on-ya níuñ Táa-ya. Ko kúndá'ú iní-ya ñayiví-ya ká'io iní ñúyiví, te onde sandí'i-na ní kundá'ú iní-ya-í. ² Te ní ndí'i ní kákuxní-ya. Te vina a ní ka'an kui'na jíin iní añú Judas, se'e Simón Iscariote, ja nástíu-de-ya. ³ Te a jiní Jesús já máá Táa-ya, a ní ja'a-ya táká ndatíñu iní nda'a-ya, te suni jiní-ya já ní kenda-ya níuñ Dios vai-ya. Te suni nuuñ Dios no'on-ya. ⁴ Te ní ndukuiñi-ya já ní kuxní-ya. Te ní chaxio-ya sá'ma-ya. Te ní ki'in-ya iin sa'ma vítá. Te ní ju'ní-ya chíi-ya. ⁵ Te ní chu'un-ya ndúcha iní iin tija'an, te ní kejá'á-ya nákacha-ya já'a cháa káskuá'a. Te nási'ichí-ya jíin sá'ma vítá já nú'ní chii-ya-ún. ⁶ Te ní jaa-ya níuñ Simón Pedro. Te ní ka'an Pedro jíin-ya: Táta, níi, nakacha-ní ja'a-ná náuñ, áchí-de. ⁷ Te ní ka'an Jesús: Tú júkuñun iní-ro já sá'a-ri vina, ko kúkuéé-ga te jukuñun iní-ro, áchí-ya jíin-de. ⁸ Te Pedro ní ka'an-de jíin-ya: Ma nákacha kuti-ní ja'a-ná, áchí-de. Te ní ka'an Jesús jíin-de: Nú tú nakacha-ri ja'a-ro te mam kúu kundií-ro jíin-ri, áchí-ya. ⁹ Te ní ka'an Simón Pedro jíin-ya: Táta, nasñ máá iin ja'a-ná, chi suni nda'a-ná jíin xiní-ná núsáá, áchí-de.

¹⁰Te ní ka'ān Jesús jíín-de: Chaa ja á ní ndundoo, máni jínu ñú'ún já ndúndoo máá já'a-ní-de, te a ní ndundoo ndí'i-ni-de. Te máá-ró, a ní kāndundoo-ró ko nasu táká-ro. Achí-ya. ¹¹Chí a ní jini-ya ndéja kúu ja nástuu-ya. Ja yúán ní ka'an-ya: Nasu táká-ro ká'io ndoo. ¹²Te ní kuu ní nakacha-ya já'a-dé jíin'an-de, te ní nakil'in-ya sá'lma-yá. Te ní nungoo tuku-ya. Te ní ka'an-ya: Á kájini-ro já ní sá'a-ri jíin-ró. ¹³Kák'a'an-ro já Maestro jíin Jít'o'o-ro kúu-ri, te kák'a'an ndaaq-ro. Chí suu máá-rí kúu. ¹⁴Te nú ruu, vasa Jito'o-ro jíin Maestro kúu-ri, nú nakacha-ri ja'a-ro, suni súan kánúú nákacha ja'a tá'an-ró. ¹⁵Chí tiñu yá'a ní stá'an-ri nuu-ro náv'a suni sá'a máá-ró jíin tá'an-ró nátu'un ní sá'a-ri jíin-ró. ¹⁶Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Hin mozo na tú kúñá'nu-ga-de nuu jít'o'o-de, ni iin apóstol, na tú kúñá'nu-ga-de nuu cháa ní táchí-de kua'an-de. ¹⁷Nú kájuky'un ini-ro jíin tú'un yá'a, te xáán ndatú koo-ró nú sá'a-ró súan. ¹⁸Na tú ká'an-ri siki táká-ro. A jiní-ri ndéja ní kají-ri. Ko ná skíkuu tu'un ká'an tutu ii: Chaa ní yee stáa jíin-rí, ní jañu-de ruu jíin xús'i yi-dé, achí tutu. ¹⁹Onde vina kástu'ún-rí taká tiñu nuu-ro ondé jíin tiempo, náv'a nú ní kuu, te kandíja-ró já máá-rí kúu I'a-ún. ²⁰Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú iin ñayivi kuátú'ún-i iin chaa ní táchí-rí kua'an, te játú'ún-i ruu. Te ñayivi játú'ún ruu, suni játú'ún-i I'a ní táchí ruu vai-ri, achí-ya jíin-de jíná'an-de.

Ja ní kívi Satanás ini Judas

²¹Te ja á ní ka'an Jesús tu'un yá'a, te ní ndukuí'a ini-ya. Te ní ka'an

ndaaq-ya: Jandáa ká'an-ri jíin-ró jíná'an-ró ja fin róó, nastúu-ró rúu, achí-ya. ²²Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-yá, ní kāndakoto-de nuu tá'an-de, kájani ini-de ndé chaa kúu ja ní ka'an-ya. ²³Te iin máá cháa káskuá'a-ún ja maní-yá jíin-de, ndítuu-de jiká Jesús. ²⁴Te ní sá'a Simón Pedro iin seña nuu cháa-ún, nával'a ná kaká tu'ún-de-ya ndé chaa kúu ja ní ka'an-ya. ²⁵Yúan-na te máá-de ja ndítuu-de jiká Jesús, ní ka'an-de jíin-yá: Tátá, ndé chaa kúu, achí-de. ²⁶Te ní ka'an Jesús: Ná chíndaji-ri staq te kua'a-ri nuu fin chaa, te chaa-ún kúu, achí-ya. Te ní chindaji-ya stáa. Te ni ja'a-ya nuu Judas Iscariote se'e Simón. ²⁷Te ni yee stáa-ún. Te ní kívi-ni Satanás ini. Yúan-na te ní ka'an Jesús jíin: Tiñu sá'a-ró, ná sá'a yachi-ro, achí-ya. ²⁸Ko ni iin chaa káyee stáa jíin-yá-ún, tú ní kájuky'un ini-de naúun tu'un kúu ja ní ka'an-ya jíin. ²⁹Chí sava-de, ní kajani ini-de ja ní ka'an Jesús jíin: Kuaan-ró naúun kájinu nú'ún-yó já kúu viko. Xí já kuá'a yaku na jíin nuu cháa ndá'ú. Chí Judas tíin janu xú'ún. ³⁰Te ja ní yee stáa-ún, te ní kenda-ni kua'an. Te a ní kuaa.

Tiñu jáá tá'ú-yá nuu-yo

³¹Yúan-na te ja kuá'an, te ní ka'an Jesús: Vina te a ní nduñá'nu máá Sé'e chaa. Te suni ní nduñá'nu Dios ní sá'a-ya. ³²Te nú nduñá'nu Dios sá'a-ya, suni sáni nduñá'nu máá-yá sá'a Dios, te nduñá'nu-ni-ya vítan nú'ni. ³³Súchi, yaku-na kívi kúnchaa-ri jíin-ró. Te nandukú-ró ruu, te nátu'un ní ka'an-ri jíin cháa judío, onde nuu kílin-ri, ma

kúu ja₄ koyo-ró jíná'an-ró. ³⁴ Hin tiñu jáá tá'ú-rí nuu₅-ro jíná'an-ró: Ja₅ ná kúndá'ú iní-ro táká tá'an-ró. Nátu₅'un kúndá'ú iní-ro róo, suni súan kundá'ú iní-ro tál'an-ró. ³⁵ Te nú kundá'ú iní-ro táká tá'an-ró, yúan-na te kuni₅ táká nayiví já máá-ró kákkuu chaa₅ ni₅ kaskuá'a jíin-rí, áchí-ya.

Tu₅'un Pedro jíin lí'li

³⁶ Te ni₅ ka'₅an Simón Pedro jíin-yá: Táta₅, ndénu₅ kí'ín-ní, áchí-de. Te ni₅ ka'₅an Jesús jíin-de: Nuu₅ kí'ín-ri-ún, ma₅ kúu kundikin₅-ro rúu₅ vina. Ko kúkué-ga₅ te kundikin₅-ro rúu₅ jaa₅-ro. ³⁷ Te ni₅ ka'₅an Pedro jíin-yá: Táta₅, naja₅ má kúu kundikin₅-ná níi vina. Tú yú'ú-ná kuu₅-ná ja₅ níi. Achí-de. ³⁸ Te ni₅ ka'₅an Jesús jíin-de: Kuu₅-ro já rúu₅ náún. Jandáa₅ ká'₅an-ri jíin-ró. Onde₅ ná té kana-ga₅ lí'li, te ma₅ kuáty₅'un-ró rúu₅ uni₅ jínu₅.

Já sátu₅'a-ya vé'e andíví kúu yóo

14 Ma₅ kúñáá iní añú-ro. A kákandíja-ró Dios, suni ná kándíja-ró rúu₅. ² Chi₅ ió kua₅'a vé'e iní ve'e Táa-ri. Te nú tú súan ío, a ni₅ kastu₅'un-rí nuu₅-ro núu₅. Kí'ín-ri kisátu₅'a-ri ve'e kuxiukú-ró. ³ Te nú kua₅'an-ri sátu₅'a-ri ve'e kuxiukú-ró, te nchaq₅'a-ri kinastútú-rí róo ki'lon. Náva₅'a nuu₅ kúnchaa₅ máá-rí-ún, suni yúan kuxiukú-ró. ⁴ Te a kájini₅-ro ndénu₅ kí'ín-ri. Te kájini₅-ro íchi, áchí-ya. ⁵ Te ni₅ ka'₅an Tomás jíin-yá: Táta₅, tú kájini₅-ná ndénu₅ kí'ín-ní. Te ndasa₅ kuni₅-ná ichi núsáá, áchí-de. ⁶ Te ni₅ ka'₅an Jesús jíin-de: Máá-rí kúu máá íchi, jíin tú'un ndaa₅, jíin tú'un kuchaku₅. Ma₅ kúu ja₄ ni₅ iin-i nuu₅ Táa-ri te

nú túu ruu₅. ⁷ Te nú ní kájini₅-ro rúu₅, te suni a ni₅ kajini₅-ro Táa-ri núu₅. Te onde₅ vina a kájini₅-ro-ya, te a ni₅ kande₅'é-ró núu₅-ya, áchí-ya. ⁸ Te ni₅ ka'₅an Felipe jíin-yá: Táta₅, stá'₅an-ní máá Táa-yo núu₅-ná, te ná kúva₅'a iní-ná jíná'an-ná, áchí-de. ⁹ Te ni₅ ka'₅an Jesús jíin-de: Felipe, kua₅'a kiví ní kuu jíka-ri jíin-ró. Té chá'₅an-ga₅ kuní-ro rúu₅ náún. Chaa₅ ni₅ jiní ruu₅, nuu₅ máá Táa-yo ní jini-de. Naja₅ ká'₅an-ro: Stá'₅an-ní máá Táa-ro núu₅-ná. ¹⁰ Á tú kándíja-ró já máá-rí kánchaa₅-ri jíin máá Táa-yo, te máá Táa-yo Dios kánchaa₅-ya jíin-rí. Táká tu₅'un ká'₅an-ri jíin-ró, nasu₅ já kúu iní máá-rí ká'₅an-ri. Chi₅ máá Táa-yo kánchaa₅-ya jíin-rí, te máá-ya sá'a tiñu-ún. ¹¹ Kandíja ruu₅ ja₅ kánchaa₅-ri jíin máá Táa-yo, te máá Táa-yo jíin máá-rí: Te nú tú súan, te kandíja ruu₅ cuenta máá tíñu sá'a-ri. ¹² Jandáa₅ ká'₅an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa₅ kándíja ruu₅, tiñu ja₅ sá'a-ri yá'a suni sá'a-de. Te ñá'₅nu₅-ga₅ tiñu sá'a máá-de vásá yá'a, chi₅ no'₅on-ri nuu₅ máá Táa-yo Dios. ¹³ Te taká naúñ ja₅ kakán-ro núu₅ máá Táa-yo jíin sí'ví-rí, yúan sá'a-ri, náva₅'a nduñá'nú máá Táa-yo já sikí máá Sé'e-ya. ¹⁴ Te nú naúñ kakán-ro jíin sí'ví-rí, te skíkuu-ri.

Já ní keyu'u-ya ja₅ kíi Espíritu Santo

¹⁵ Te nú mani-ro jíin-rí, te kuandatu₅-ro tíñu tá'ú-rí nuu₅-ro. ¹⁶ Te kakáñ ta'₅u-ri nuu₅ máá Táa-yo Dios. Te kua₅'a-ya ingá I'a chindéé chítuu róo jíná'an-ró, náva₅'a kunchaa₅-ya jíin-ró níi káni. ¹⁷ Máá Espíritu ndaa₅ kúu I'a-ún. Te nayiví, ma₅ kúu kuatá'ú-i-ya, chi₅ tú kández-e-i nuu₅-ya ni₅ tú kájini₅-i-ya. Ko máá-ró, chi₅ kájini₅-ro-ya, chi₅

ncháá·ya jíín-ró, te ku'un·ya iní-ro.
18 Ma skéndoo ndá'lú·ri róó, chi
 nchaaq·ri nuu·ro jíná'an·ró. **19** Hin
 tí'lí-na te ma kuní·ga ñuyívi núu·rí.
 Ko máá·ró chi kuni·ro rúu, chi
 chakú·ri. Te ja yúan suni kuchaku
 máá·ró. **20** Te kivi·ún kuni·ro já
 kánchaaq·ri jíín máá Táa·ri, te
 máá·ró jíín rúu, te máá·rí jíín
 máá·ró jíná'an·ró. **21** Nú ndé chaa
 ñú'un iní-de tiñu ni tá'lú·rí, te
 skíkuu-de, chaa·ún kúu ja maní
 jíín·rí. Te nú maní·dé jíín·rí, suni
 kumaní máá Táa·ri jíín·de. Te
 máá·rí, kumaní·rí jíín·de te stá'qan
 ndijin·ri máá·rí nuu·dé, áchí·ya.

22 Te ni ka'an Judas jíín·ya (ko
 nasuú Iscariote): Tátq, naja stá'qan
 ndijin·ní máá·ní nuu·ná jíná'an·ná,
 te nuu ñáyívi chi túu, áchí-de. **23** Te
 ni ka'an Jesús jíín·de: Nú ndé chaa
 maní·dé jíín·rí, te skíkuu-de tú'un
 ká'qan·ri, yúan-na te kumaní máá
 Táa·ri jíín·de. Te chakoyo·ri nuu·dé.
 Te kuxiukú·ri jíín·de. **24** Te chaa
 tú maní jíín·rí, tú skíkuu-de tú'un
 ká'qan·ri. Te tú'un ni kajini so'o·ró,
 nasu tú'un máá·rí kúu, chi tu'un
 máá Táa·yo I'a ni tájí rúu vai·ri
 kúu. **25** Tu'un yá'a ká'qan·ri jíín·ró,
 nini kánchaaq·ri jíín·ró. **26** Ko máá
 Táa·yo Dios, tájí·yá máá I'a chindéé
 chíuu róó kii·ya jíín sí'ví·rí. Te
 máá I'a·ún kúu Espíritu Santo.
 Máá·yá, stá'qan·ya táká tú'un nuu·ro,
 te xndáku·ya níu·ro táká tú'un ni
 ka'qan·ri jíín·ró. **27** Skéndoo·ri tú'un
 ndéé iní jíín·ró, tú'un ndéé iní
 máá·rí kua'a·ri nuu·ro. Nasu cuenta
 ñuyívi, chi máá·rí kua'a·ri nuu·ro.
 Ma kúku'i'a ini anú·ro, te ni ma
 yú'ú·ro. **28** A ni kajini so'o·ró já ní
 ka'qan·ri jíín·ró: Ki'in·ri te nchaaq·ri

nuu·ro, áchí·ri. Nú ni kumaní·ro
 jíín·rí, te kusíi ndíja iní·ro núú, chi
 ni ka'an·ri jíín·ró já nō'ón·ri nuu
 máá Táa·yo Dios. Chi ñá'nu·ga kúu
 máá Táa·yo vásá rúu. **29** Vina a ni
 kasty'lú·ní·ro nuu·ro ondé jíín tiempo,
 náv'a nú a ni kuu, te kandíja·ró
 jíná'an·ró. **30** Ma ká'an kua'a·gá·ri
 jíín·ró, chi vai ja kúñá'nú iní ñuyívi
 yá'a. Te tú ndújíin jíín·rí. **31** Ko vai
 máá, náv'a kuni ñuyívi ja maní·rí
 jíín máá Táa·yo Dios, te nátu'un
 ni tá'lú máá Táa·yo Dios tiñu nuu·rí,
 suni súan sá'a·ri. Ndukuiñi ná
 chó'q.

Máá yó'o uva ndija

15 Máá·rí kúu máá yó'o uva
 ndija. Te máá Táa·ri kúu
 I'a jítu ja'a. **2** Táká nda'a já ndítíin
 ruu te tú já'a nde'e, jánchaaq·ya. Te
 táká nda'a já já'a nde'e, násándoo·ya
 náv'a kua'a·gá nde'e. **3** Te máá·ró
 a ni kandundoo·ró jíín tú'un ni
 ka'qan·ri jíín·ró. **4** Ná kúxiukú·ró
 jíín·rí, te máá·rí jíín máá·ró. Hin
 nda'a uva, ma kúu kua'a máá ndé'e,
 te nú tú kutjíin jikä máá yó'o. Te
 suni súan róó, te nú tú kuxiukú·ró
 jíín·rí. **5** Máá·rí kúu yo'o·ún, te
 máá·ró kákkuu nda'a·ri. Chaa
 ja kánchaaq·ri jíín·rí, te máá·rí jíín
 máá·de, chaa·ún já'a kua'a ndé'e.
 Chi ní túu ruu, te ma kúu kuti sá'a
 ni iin·ró jíná'an·ró. **6** Chaa ja tú
 kánchaaq·ri jíín·rí, kenda-de ki'in·de,
 sá'a·ya. Te ichí nátu'un iin nda'a
 sáni, ja nástútú-i, te taaní nuu
 ñú'yun, te kayu. **7** Nú káxiukú·ró
 jíín·rí te tú'un ká'qan·ri ñú'un iní·ro.
 Yúan-na te kakan naún kákuni·ro,
 te kua'a·ri nuu·ro. **8** Nú kája'a·ró
 kuá'a ndé'e, yúan-na te nduñá'nú

Táa-ri sá'a, te súan kuu-ró cháa káskuá'a jíín-rí. ⁹Nátu'un máá Táa-yo kúndá'lú ini-ya rúu, suni súan kúndá'lú ini-ri róó jíná'an-ró. Núsáá te kukuu-ga-ro jíín tú'un kúndá'lú ini-ri róó. ¹⁰Nú skíkuu-ró tiñu ni tá'u-ri nuu-ro, te nene kundá'lú ini-ri róó. Nátu'un máá-ri ni skíkuu-ri tiñu ni tá'u Táa-ri nuu-ri, te nene kúndá'lú ini-ya rúu. ¹¹Tu'un yá'a ká'an-ri jíín-ró, náv'a'a ná kúkútu-ro jíín tú'un kúsiij iní máá-ri. ¹²Yá'lá kúu tiñu tá'u-ri: Ja ná kúndá'lú ini-ro tá'an-ró, nátu'un kúndá'lú ini-ri róó jíná'an-ró. ¹³Nú iin chaa kuu-de ja'a amigo-de, tuká inga modo ja kúndá'lú-ga ini-i-de nátu'un ni sá'a chaa-ún. ¹⁴Máá-ró kákuu amigo-ri nú skíkuu-ró táká tiñu tá'u-ri nuu-ro. ¹⁵Tuká skúnání-rí róó mozo. Chì iin mozo, tú jini-de naqún sá'a jito'o-de. Chì sua skúnání-rí róó amigo-ri, chì a ni kastu'ún-rí nuu-ro táká tu'un ni jini so'o-ri onde nuu máá Táa-ri. ¹⁶Tú ní kákaji-ró rúu. Chì sua ni kaji-ri róó, te ni jani-ri róó ja kíngoyo-ró te ku'a-ró ndé'e. Te mä náa ndé'e-ro. Te táká ja kakán-ro núu máá Táa-yo Dios jíín s'i ví-ri, ku'a-ya núu-ro. ¹⁷Tiñu yá'a tá'u-ri nuu-ro: Ja ná kúndá'lú ini-ro tá'an-ró.

Já káchindikin-i chaa kákandíja

¹⁸Te nú kití ini táká ñayiví núu-ro jíná'an-ró, te mä náa iní-ro já súni ni kití ini-i nuu máá-ri xna'an-ga. ¹⁹Te nú chaa ñuyíví ní kákuu-ró, te kumaní ñayiví jíín róó nátu'un jíín tá'an máá-i núu. Ko nasu cháa ñuyíví kákuu-ró, chi sua ni kaji-ri róó ini ñuyíví. Já yúán kákití ini ñayiví núu-ro. ²⁰Mä náa iní-ro tu'un

ni ka'an-ri jíín-ró: Hin mozo, tú kúñá'nu-ga-de nuu jíto'o-de. Nú ni kachindikin-i ruu suni súan chindikin-i róó. Nú ni skíkuu-i tu'un ni ka'an-ri, suni skíkuu-i tu'un ka'an-ro. ²¹Ko táká tiñu yá'a sá'a-de jíín-ró ja sikkí s'i ví-ri, chì tú kájini-i I'a ni tájí rúu vai-ri. ²²Nú tú ní kíi-ri, ni nü tú ní ká'an-ri jíín-i, mä koo kuachi-i núu. Ko vina mä kúu kaku-i nuu kuáchi-i. ²³Ñayiví kájito u'u ruu, suni kájito u'u-i máá Táa-ri. ²⁴Nú tú ní sá'a-ri tiñu nuu-i ja ní iin chaa tú ní sá'a, te mä koo kuachi-i núu. Ko vina a ni kajini-i tiñu-ún, te kájito u'u-i ruu jíín máá Táa-ri. ²⁵Ko súan kásá'a-i náv'a'a skíkuu tu'un yoso nú tutú ley máá-i: Ja tú na kuachi-ri, te ni kajito u'u-i ruu, áchí. ²⁶Ko onde nuu máá Táa-yo tájí-ri máá I'a chindéé chítuu róó. Máá Espíritu ndaa kúu-ya, te onde chii máá Táa-yo Dios kénda-ya. Te nü a ni chaa-ya, te kani ndaa-ya tú'un-ri. ²⁷Te suni máá-ró kani ndaa-ri tú'un, chì ká'lín-ro jíín-rí onde kivi ní kejá'a-ri.

16 Tu'un yá'a ni ka'an-ri jíín-ró náv'a'a tú nayu'ú-ro. ²Te ské'ichi-i róó ini ve'e sinagoga kingoyo-ró. Te jaa hora ja nü iin chaa ka'ni-dé róó, te kani ini-de ja bueno ni sá'a-de nuu Dios. ³Te tiñu yá'a sá'a-i jíín-ró, chì tú kájini-i nuu máá Táa-yo Dios, te ni nuu máá-ri. ⁴Ko ni ka'an-ri tu'un yá'a jíín-ró náv'a'a nú a ni jaa hora, te nukul'un ini-ro já súan ni ka'an-ri jíín-ró. Te tú ní ká'an-ri tu'un yá'a jíín-ró onde kivi ní kejá'a-ri, chì jíka-ri jíín-ró jíná'an-ró. ⁵Te vina, chi no'on-ri nuu I'a ni tájí rúu vai-ri. Te ni iin róó, ná tú kaka tu'un-ró rúu: Ndénü kí'in-ní.

6 Te vina a ní kuxíí iní-ro chi súan ní ka'an-ri jíín-ró. **7** Ko ká'an ndaaq-ri jíín-ró: Ja sikí róó kúu ja kánúú kí'in-ri. Chi nút tú kí'in-ri, te I'a chindéé chíttuu róó, mä cháa-ya núu-ro jíín'an-ró. Nút kí'in-ri, te tájí-rí-ya kíi-ya núu-ro. **8** Te nút a ní chaa-ya te stá'an-ya núu-í ja ndíso máá-i kuachi, jíín já kúu tñuu ndaaq, jíín ndasa nákuxndíi-ya-í. **9** Máá kuáchi-ún kúu ja tú kákandíja-i ruu. **10** Te máá tñuu ndaaq-ún kúu ja nó'on-ri nuu máá Táa-yo Dios, te mä kuní-ga-ro núu-rí. **11** Te tú'un nákuxndíi-ún kúu ja á ní jákuxndíi-ya sikí máá já kúñánu ini nuyívi yá'a.

Tu'un máá Espíritu ndaa

12 Ió kua'lä-gá tu'un ka'an-ri jíín-ró, ko mä kánda-ró jíín vína. **13** Te nút ní chaq máá Espíritu ndaaq, máá-yá stá'an-ya táká tu'un ndaaq nuu-ro. Chi tú ka'an-ya já kuní máá-yá, chi ka'an-ya táká ja jíni so'o-ya. Te stá'an-ya táká tñuu chaq. **14** Te nduñánu-ri sá'a-ya, chi kí'in-ya tú'un xíin máá-rí, te stá'an-ya núu-ro jíín'an-ró. **15** Táká ja xíin máá Táa-yo, suni máá-rí xíin. Ja yúán ní ka'an-ri ja kí'in-ya já xíin máá-rí te stá'an-ya núu-ro. **16** Hin tí'lí-na, te mä kuní-ga-ro núu-rí. Te suni iin tí'lí-ga, te nakuni tuku-ró núu-rí, chi no'on-ri nuu máá Táa-yo. Achí-ya. **17** Yúan-na te sava chaq káskuál'a jíín-yá ní kaka'an-de jíín tá'an-de: Naún kúu tu'un ní ka'an-ya jíín-yó: Hin tí'lí-na te mä kuní-ga-ro núu-rí, te suni iin tí'lí-ga, te nakuni tuku-ró núu-rí, chi no'on-ri nuu Táa-ri. **18** Te ní kaka'an-ga-de: Naún tu'un kúu ja ní ka'an-ya jíín-yó:

Hin tí'lí-na. Tú kájukü'un ini-yo já ká'an-ya. Achí-de. **19** Te ní jini Jesús ja kaká tu'un-de-ya kákuní-de. Te ní ka'an-ya jíín-de: Á kájikä tu'un tá'an-ró já ní ka'an-ri tu'un yá'a jíín-ró: Hin tí'lí-na, te mä kuní-ga-ro núu-rí, te suni iin tí'lí-ga, te nakuni tuku-ró núu-rí. **20** Jandáa ká'an-ri jíín-ró: Nde'e-ro te ndukuí'a ini-ro, ko kusii iní nayívi nuyívi. Te kukui'a ini-ro, ko vasa kákukuí'a ini-ro, te ndusii iní-ro. **21** Hin násí'i, nú jánchä chii-ña, te kúkuí'a ini-ña, chi kuakuyani skáku-ña. Te nút a ní skáku-ña iin suchí lúlí, tuká nál'án-ña tündó'o ní ta'an-ña, chi kúsii iní-ña já ní kaku hin chaq iní nuyívi. **22** Suni súan máá-ró, kákukuí'a ndija ini-ro vína. Ko inga kivi te nakuni-ri nuu-ro te kusii iní-ro. Te mä ndukuí'a-ga ini-ro jíín'an-ró sá'a ní iin nayívi. **23** Te kivi-ún tú naún kaká tu'un-ró ruu. Jandáa ká'an-ri jíín-ró, nú naún kakán-ro núu máá Táa-yo jíín síví-rí, te kuä'a-ya núu-ro. **24** Ondé vina te tú naún ní kájikan kuti-ro jíín síví-rí. Kakan, te ní'in-ro, nává'a kusii vá'a ini-ro. **25** Tu'un yá'a ká'an yátá-rí jíín-ró. Ko hin kivi te mä ká'an yátá-gá-ri jíín-ró, chi sua kastu'ún kájí-rí táká tu'un máá Táa-yo Dios. **26** Te kivi-ún, kakan-ro jíín síví-rí. Te tú ká'an-ri jíín-ró já kakán ta'u-rí nuu máá Táa-yo já sikí róó. **27** Chi máá Táa-yo, kúndá'ú ini-ya róó. Chi máá-ró ní kákumani-ro jíín-rí, te ní kákandíja-ro já ondé nuu Dios vai-ri. **28** Ni kenda-ri ondé nuu máá Táa-yo, te ní chaq-ri ini nuyívi. Vina te kenda tuku-ri ini nuyívi te no'on-ri nuu máá Táa-yo Dios. Achí-ya. **29** Te

ni kaka'ān chaa káskuu'a jíín-yá: Vina te ká'ān kájí-ní. Tú ká'ān-ní ni iin tu'un yátá. ³⁰Vina te kájuku'un ini-ná ja jiní-ní taká tu'un, te tú jínu ñú'ún-ní ja kaká tu'ún-i níí. Ja yúán kákandíja-ná ja ní kenda ndija-ní onde nuu Dios vai-ní. Achí-de jíín-yá. ³¹Te ni ka'ān Jesús jíín-de: Vina te kákandíja-ró náún. ³²Kuni so'o-ró, chi vai iin hora, te a ni chaa, ja kuichá nuu-ró kíngoyo-ró vé'e-ró. Te skéndoo-ró rúu máá fin-ri. Ko ma kúnchaaq máá fin-ri, chi máá Táa-yo Dios kánchaa-ya jíín-rí. ³³Tu'un yá'a ká'ān-ri jíín-ró náv'a koo ndéé iní-ro sá'a-ri. Iní ñuyívi, chi koto-ró túndó'o. Ko kava téyí-ró, chi a ni kundéé-rí jíín ñuyívi, áchí-ya.

Tu'un ni jikán ta'u Jesús ja'a yóó

17 Tu'un yá'a ni ka'ān Jesús. Te ni ndakoto-ya íchi ándíví. Te ni ka'ān-ya: Táa, a ni chaa máá hora. Sáñá'nu-ní Se'e-ní, náv'a suni Se'e-ní sáñá'nu-i níí. ²Chi ni ja'a-ní fuerza nuu máá Se'e síki táká chaa, náv'a nuu táká chaa ni ja'a-ní nuu-í, ku'a-i ja kúchaku-de níí káni. ³Te tu'un kuchaku níí káni kúu ja ná kuní-de níí ja máá fin ndija-ni Dios kúu-ní onde jíín Jesucristo I'a ni tájí-ní vai. ⁴Máá-ná, ni sáñá'nu-ná níí iní ñuyívi. A ni síjínu-ná tiñu ni tá'ú-ní nuu-ná. ⁵Te vina Táa, sáñá'nu-ní náá, ná kuní jíín nuu máá-ní, nátu'un ni kuñá'nu-ná jíín-ní onde ná té jungoo-ga ñuyívi. ⁶Ni stá'ān ndijin-ná níí jíín s'ví-ní nuu táká chaa ni ja'a-ní nuu-ná iní ñuyívi. Máá-ná ni xíin-dé nuu. Te ni ja'a-ní-de nuu-ná. Te

ni kaskíkuu-de tu'un-ní. ⁷Vina te a kájini-de ja ondé nuu máá-ní vai táká tu'un ni ja'a-ní nuu-ná. ⁸Chi tu'un ni ja'a-ní nuu-ná, ni ja'a-ní nuu máá-de jíná'an-de. Te ni kajatá'ú-de tu'un-ún. Te a ni kajini ndaa-de ja ní kenda-ná onde nuu-ní. Te ni kákandíja-de ja ní tájí-ní náá vai-ná. ⁹Te jikán ta'u-ná ja'a máá-de. Tú jikán ta'u-ná ja'a ñuyívi, chi sua jikán ta'u-ná ja'a chaa ni ja'a-ní nuu-ná, chi máá-ní xíin-dé. ¹⁰Te táká ndatínu-kúu ndatínu máá-ní. Te táká ndatínu máá-ní kúu ndatínu máá-ná. Te ni nduñá'nu-ná ni sá'a ndatínu-ún. ¹¹Te tuká kánchaa-ná iní ñuyívi. Ko máá-de chi káxiukú-de iní ñuyívi, te máá-ná nájaq-ná nuu-ní. Táa, máá-ní kúu I'a ndoo, te jíín s'ví-ní koto-ní táká chaa ni ja'a-ní nuu-ná, náv'a iin-ni ná kúu-de nátu'un kákuu máá-yó. ¹²Ná ni kanchaa-ná jíín-de iní ñuyívi, te ni ndito-ná-de jíín s'ví-ní ja ní ja'a-ní nuu-ná. Ni ndito-ná-de te tú ní náa ní iin-de, chi máá-ni se'e kui'ná ní naa, náv'a skíkuu tutu ij. ¹³Te vina najaq-ná nuu-ní. Te ká'ān-ná tu'un yá'a iní ñuyívi náv'a ná kúsii vá'a iní-de jíín tú'un kúsii iní máá-ná. ¹⁴Ni kastu'un-ná tu'un-ní nuu-dé. Te ni kakití iní ñayívi núu-dé, chi nasu sé'e ñuyívi kákuu-de nátu'un máá-ná nasu sé'e ñuyívi kúu-ná. ¹⁵Ná tú jikán ta'u-ná ja cháxio-ní-de iní ñuyívi, chi sua koto-ní-de nuu kíni nuu ku'a. ¹⁶Nasu tá'an ñuyívi kákuu-de. Nátu'un máá-ná nasu tá'an ñuyívi kúu-ná. ¹⁷Nasándo-ní-de jíín tú'un ndaa. Tu'un máá-ní kúu máá tú'un ndaa. ¹⁸Nátu'un ni tájí-ní náá vai-ná iní

ñuyíví, suni súan tájí-ná-de ki_lin-de ini ñuyíví. ¹⁹Te ja síkí máá-de kúu ja sándoo-ná máá-ná, náva'a koo ndoo máá-de jiín tú'un ndaaq. ²⁰Tú jikán ta'lu-ná ja'a máá fin chaa yá'a jíná'an-de, chi suni ja'a táká ñayíví já ná kándíja-i náá sá'a tu'un kani-de jíná'an-de. ²¹Náva'a táká-i ná kúu-i iin-ni, nátu'un kánchaaq-ní jiín-ná, Táa, te máá-ná jiín máá-ní. Te suni súan ná kúu-i iin-ni jiín-yó kuní-ná, náva'a ná kándíja ñuyíví já máá-ní ni tájí-ní náá vai-ná. ²²A ni sáná'nu-ná máá-de nátu'un ni sáná'nu-ní náá, náva'a iin-ni ná kúu-de nátu'un iin-ni kákuu-yó. ²³Te nátu'un máá-ná jiín máá-de, te máá-ní jiín máá-ná, suni súan kuní-ná ja ná síyíja-ní-de náva'a iin-ni ná kúu-de, te náva'a kuni ñayíví já ní tájí-ní náá vai-ná, jiín já kúndá'u iní-ní-de nátu'un kúndá'u iní-ní náá. ²⁴Táa, táká chaa ni ja'a-ní nuu-ná-ún, kuní-ná ja nüu kúnchaaq máá-ná suni yúan ná kúxiukú máá-de jiín-ná, náva'a ná kuní-de ndasa ndúna'nú-ná sá'a-ní. Chi kúndá'u iní-ní náá onde ná té jukuiñ-ga ñuyíví. ²⁵Táa, máá-ní kúu I'a ndaaq, ko tú kájini táká ñayíví nüu-ní. Ko máá-ná chi jiní-ná nuu-ní. Te chaa yá'a, kájini-de ja ní tájí-ní náá vai-ná. ²⁶Te máá-ná, a ni stá'an-ná níi jiín sítví-ní nuu-dé. Te stá'an-ga-ná nuu-dé, náva'a ná kúndá'u iní-de tá'an-de nátu'un kúndá'u iní-ní náá, te suni náva'a kunchaaq-ná jiín-de.

Ja ní kākatíin-de Jesús

18 Te ni kuu, ni ka'an Jesús tu'un yá'a. Te ni kenda-ya jiín chaa káskuá'a jiín yá kua'an-ya yatá

yúcha Cedrón, nuu ío iin jardín. Te yúan ni kívi-ya jiín cháa káskuá'a jiín-yá. ²Te Judas ja ní nastúu-ya-ún, suni jiní-de lugar yúan, chi ío kua'a vuelta ni ketá'an Jesús yúan jiín cháa káskuá'a jiín-yá. ³Te ni jaka Judas iin nuu soldado jiín yakú ndajá'a sutú ná'nu jiín cháa fariseo, te ni jakoyo-de yúan jiín linterna jiín ní' un yiti jiín machete. ⁴Yúan-na te Jesús, ja á ni jini-ya táká tundó'o voi siki-ya, ni kenda-ya íchi níu-dé. Te ni ka'an-ya jiín-de: Ndé chaa kánandúkú-ró, áchí-ya. ⁵Te ni kaka'an-de jiín-yá: Jesús nüu Nazaret kánandúkú-rí, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Máá-rí kúu, áchí-ya jiín-de. Te Judas, chaa ni nastúu-ya-ún, suni kándii-de jiín cháa-ún jíná'an-de. ⁶Te ja súan ni ka'an-ya, máá-rí kúu, te ni kanakaka yátá-de. Te ni kandua-ni-de nuu ní' un. ⁷Te ni jiká tu'lún tuku-ya-dé: Ndé chaa kánandúkú-ró, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Jesús nüu Nazaret, áchí-de. ⁸Te ni ka'an Jesús: A ni ka'an-ri jiín-ró ja máá-rí kúu. Te nü ruu kánandúkú-ró, te sía chaa yá'a ná kingoyo-de. Achí-ya. ⁹Súan ni kuu náva'a ná skíkuu tu'un ja ní ka'an-ya: Tú ní xnáa-ná ni iin chaa ni ja'a-ní nuu-ná, áchí-ya. ¹⁰Yúan-na te Simón Pedro, ja náva'a-de iin machete, ni tava-dé. Te ni stuji-ni-de mozo máá sutú ná'nu-ga. Te ni kachi-de so'o lado vá'a. Te mozo-ún, nání Malco. ¹¹Te ni ka'an Jesús jiín Pedro: Nachiva'a machete-ro iní cubierta. Chi tundó'o yá'a ja ní ja'a Táa-ri nuu-rí, tú kánúu já ndó'o-ri náún. Achí-ya.

Ja ní kandii Jesús nuu sutú ná'nu-ga

¹²Yúan-na te soldado, jiín chaa kuñá'nu, jiín ndájá'a chaa

judío, ni kākatiin-de Jesús, te ni kajau'ni-de-ya. ¹³Te xna'an-ga ni kajanchaka-de-ya nūú Anás. Chi táchisó Caifás ni kuu-de. Te Caifás, ni kuu-de máá sutú ñá'nu-ga kuiq-ún. ¹⁴Te Caifás kúu máá cháa ni ja'a consejo nuu cháa judío, ja jínu ñú'ún já kúu iin chaa ja'a ñayiví. ¹⁵Te Simón Pedro, ndikín-de Jesús kua'an-de jíin-yá, jíin ingá chaa skuá'a. Te chaa-ún, jiní sutu ñá'nu nuu-dé. Te ni kívi-de iní Palacio jíin Jesús. ¹⁶Ko Pedro, ni kandii-ni-de ichi yúxé'e yatá vé'e. Te máá cháa skuá'a ja jiní sutu ñá'nu-ga nuu-dé, ni kenda-de, te ni ka'an-de jíin ñá'an ndító yuxé'e. Te ni skívi-de Pedro iní ve'e palacio. ¹⁷Yúan-na te ña'an ndító yuxé'e-ún, ni ka'an-ña jíin Pedro: Te róó suni iin chaa skuá'a jíin cháa yá'a kúu-ró vii, áchí-ña. Te ni ka'an-de: Nasu náá kúu, áchí-de. ¹⁸Te mozo-ún jíin policía, ni kānastá'an-de ñu'un, chi sá'a vijin. Te ká'iin-de kánduvixi-de. Te Pedro, suni kándii-de yúan, ndúvixi-de. ¹⁹Te sutu ñá'nu-ga, ni xndichí-de Jesús sikí cháa káskuá'a jíin-yá jíin sikí tú'un stá'an-ya. ²⁰Te ni ka'an Jesús: A ni ka'an ndijin-ri iní ñuyiví. Nene ni stá'an-ri tu'un iní ve'e sinagoga jíin iní ve'e ii, nuu ndútútú ndí'i ñayiví judío, te tú ni iin tu'un ní ká'an sa'lí-ri. ²¹Naja jiká tu'ún-ro rúu. Kaká tu'ún ñayiví ní kajini so'o tu'un ni ka'an-ri nú naún ní ka'an-ri, chi māá-i káiná'án-i tu'un ni ka'an-ri jíin-i, áchí-ya jíin-de. ²²Te ja súan ni ka'an Jesús, te iin mozo kándii yúan, ni ja'a-ni iin jikí nūú Jesús. Te ni ka'an jíin-yá: Súan ká'an-ro jíin sutu ñá'nu náún,

áchí. ²³Te ni ka'an Jesús jíin: Nú ni ka'an ndív'a-ri, te kastu'ún naún kúu tu'un ñáá ní ka'an-ri-ún. Ko nú tu'un va'a ni ka'an-ri, te naja stuji-ro rúu núsáá, áchí-ya. ²⁴Te Anás ni tájí-de-ya nú'ni-ya kuá'an-ya núú Caifás ja kúu máá sutu ñá'nu-ga. ²⁵Te kándii Simón Pedro ndúvixi-de. Te ni kaka'an jíin-de: Nasu cháa skuá'a jíin-de kúu-ró náún, áchí. Te máá-de, tú ní játu'un-de: Nasu rúu kúu, áchí-de. ²⁶Te iin mozo sutu ñá'nu-ga, tá'an ja ní xiti Pedro so'o-ún, ni ka'an jíin-de: Nasu ní jini-ri róó jíin-de iní jardín náún, áchí. ²⁷Te Pedro, tú ní játu'un tuku-de. Te ni kana-ni lílli.

Ja kuá'an Jesús nuu Pilato

²⁸Yúan-na te ni kandenda-de jíin Jesús iní ve'e Caifás kája'an-de jíin-yá onde iní ve'e palacio. Te jañá'an kúu. Te ñayiví judío, tú ní kívi koyo-i iní ve'e palacio, chi tú kákuni-i kuchá'án-i. Chi nú súan te ma kúu kee-í lélú Pascua. ²⁹Yúan-na te ni kenda Pilato nuu ñayiví ká'iin yata vé'e. Te ni ka'an-de: Naún kuachi kájikan-ro sikí cháa yá'a, áchí-de. ³⁰Te ni kaka'an-i: Chaa yá'a, nú tú kúu-de chaa ñáá, ma kíñchaka-ná-de nuu-ní núú, áchí-i jíin-de. ³¹Te ni ka'an Pilato jíin-i: Ki'in máá-ró-de, te sándaq-ri sikí-dé nátu'un ká'an ley máá-ró, áchí-de. Te ñayiví judío ni kaka'an-i jíin-de: Ja náá jiná'an-ná, tú ió ley ja ká'ni-ná ni iin ñayiví, áchí-i. ³²Súan ni kaka'an-i náv'a skíkuu tu'un ni ka'an Jesús, ja ní kastu'ún-yá naún modo kuu-ya. ³³Te ni ndív'i Pilato iní ve'e palacio. Te ni kana-de xini

Jesús ní kivi-ya. Te ní ka'an-de jíin-yá: Máá-ró kíu Rey ñayívi judío náún, áchí-de. ³⁴ Te ní ka'an Jesús jíin-de: Á súan jáni ini máá-ró, xí súan ní kastu'lún sáva-ga chaa nuu-ro, áchí-ya. ³⁵ Te ní ka'an Pilato: Chaa judío kíu-rí náún. Ñayívi máá-ró jíin sutú ná'nu, ní kanaku'a róo nuu-rí. Náún ní sá'a-ró núsáá. Achí-de. ³⁶ Te ní ka'an Jesús: Nasu ñuyívi yá'a kíu nuu tá'ú-rí tiñu. Nú ini ñuyívi yá'a kíu nuu tá'ú-rí tiñu, yúan-na te chaa kájatínu nuu-rí, kuatá'an-de ja'a-rí náv'a tú natuu-ri nuu ñayívi judío núú. Ko nasu ñuyívi yá'a kíu nuu tá'ú-rí tiñu vina. Achí-ya. ³⁷ Yúan-na te ní ka'an Pilato jíin-yá: Te iin rey kíu-ró ja súan, áchí-de. Te ní ka'an Jesús: Máá-ró ká'an ja rúu kíu rey. Kánúú káni-ri tú'un ndaa. Ja yúan ní kaku-ri. Te ja yúan vái-ri ini ñuyívi. Táká ñayívi ká'lin jíin tú'un ndaa, ñayívi-ún jíni ná'ín-i tú'un ká'an-ri. Achí-ya. ³⁸ Te ní ka'an Pilato jíin-yá: Náún kíu tú'un ndaa, áchí-de. Te ja ní ka'an-de tú'un yá'a, te ní kenda tuku-de nuu ñayívi judío. Te ní ka'an-de jíin-i: Tú kuti ní iin kuachi ní in-rí siki-dé. ³⁹ Ko ío costumbre máá-ró já víko Pascua te nuu-ro sía-ri iin chaa índee vekaa. Te kákuni-ro já sía-ri rey ñayívi judío nuu-ro xí túu, áchí-de. ⁴⁰ Yúan-na te ndivii-í ní kákana jaa-i inga jínu: Ma sía-ní chaa yá'a, chí sua ná sía-ní Barrabás, áchí-i. Te chaa kuí'ná ní kuu Barrabás.

19 Yúan-na te Pilato, ní ki'in-de Jesús. Te ní xndó'o-de-ya. ² Te soldado, ní kátiin-de iin corona iin. Te ní kachu'un-de xini-ya. Te ní

kachu'un-de-ya iin sa'ma kuá'a tíndí'i. ³ Te ní kákandita-de nuu-yá. Te ní kaka'an-de jíin-yá: Rey judío, taá ndii, áchí-de. Te kája'a-de jikí nuu-yá. ⁴ Yúan-na te ní kenda Pilato inga jínu. Te ní ka'an-de jíin ñayívi: Yá'a nde'lé-ró vai-ri jíin-de yata vé'e, náv'a ná kuní-ro já tú ní iin kuachi ní in-rí siki-dé, áchí-de. ⁵ Te ní kenda Jesús yata vé'e, ní'un-ya corona iin jíin sá'ma kuá'a tíndí'i. Te ní ka'an Pilato jíin-i: Yá'a nde'lé-ró cháa yá'a, áchí-de. ⁶ Te sutu ná'nu jíin cháa kájatínu, ní kajini-de nuu-yá. Te ní kaka'an jaa-de: Kata kaa-ní-de jiká cruz, ná kíu-de, áchí-de. Te ní ka'an Pilato jíin-de: Katiin máá-ró-de te ka'ni-ro-dé, chí ruu, tú ní in-rí ni iin kuachi siki-dé, áchí-de. ⁷ Te ní kaka'an judío: Máá-ná káñava'a-ná ley. Te siki ley-ún kíu-de, chí áchí-de ja S'e'e Dios kíu-de, áchí. ⁸ Te ja ní jini so'o Pilato tú'un yá'a, te ví'i-gá yú'u-de. ⁹ Te ní ndiví tuku-de inga jínu ini ve'e palacio. Te ní jiká tú'ún-de Jesús: Ndé onde vai-ró, áchí-de. Ko Jesús, tú ní ká'an kuti-ya jíin-de. ¹⁰ Yúan-na te ní ka'an Pilato jíin-yá: Tú ka'an-ro jíin-rí náún. Á tú jíni-ro já ndiso-ri tiñu ja ká'ni-rí róo jiká cruz, te suni ndiso-ri tiñu ja sía-ri róo ki'in-ro. Achí-de. ¹¹ Te ní ka'an Jesús: Nú tú ní kíi tú'un onde andíví, te mä kíu ndonda-ró siki-rí. Ja yúan cháa ní naku'a ruu nuu-ro, kuachi xaan-gá ndiso-de. Achí-ya. ¹² Te onde hora yúan ndíkú ndéé Pilato sía-de-ya. Ko ñayívi judío, ni kaka'an jaa-i: Nú sía-ní chaa yá'a, te nasu amigo César kíu-ní. Chi nú iin chaa sá'a-de ja máá-de kíu rey, chaa-ún ká'an-de siki César.

Achí-i. ¹³Te Pilato, ja ní jini so'o-de tu'un yá'a, ni kiñi'in-de Jesús yata vé'e. Te ni jungoo-de ini ve'e tíñu nuu nání pavimento. (Te nuu yú'u hebreo nání Gabata.) ¹⁴Te máá kíví sátu'a ja kóo viko Pascua kúu, nátu'un ká'iñu. Te ni ka'an-de jíin ñayiví judío: Yá'a ndé'ré-ro núu rey máá-ro jíná'an-ro, achí-de. ¹⁵Te ni kaka'an jaa-i: Ándale, chaxio-ní-de, te ka'ni-ní-de jiká cruz, achí-i. Te ni ka'an Pilato jíin-i: Ja ká'ni-rí rey máá-ro náún, achí-de. Te ni kaka'an sutu ñá'nu: Tuká ínga rey káñava'a-ná, chi máá-ni César, achí. ¹⁶Yúan-na te ni naku'a-de-ya núu-í ja ná kúu-ya jiká cruz. Te ni kákatiiñ-i Jesús, te kua'an-i jíin-yá.

Ja ní kajata kaa-de-ya

¹⁷Te máá-yá, ndiso-ya cruz-ya. Te ni kenda-ya yúan, kua'an-ya fin nuu nání yíki xiní. Te nuu yú'u hebreo nání Gólgota. ¹⁸Yúan ni kajata kaa-i-ya jiká cruz. Te suni ni kajata kaa-i uu chaa jíin-yá, iin iin-de lado xiin-yá. Te máá Jesús ni ndita kaa-ya mánú. ¹⁹Te suni ni chaa Pilato iin tutu. Te ni chitijin-de xini cruz. Te suan ni ka'an: Jesús nuu Nazaret, Rey ñayiví judío, achí. ²⁰Te kua'a ñayiví judío, ni kaka'u-i tu'un yá'a. Chi nuu ní ndita kaa Jesús, máá yáni yuñuu kúu. Te yoso tú'un-ún jíin yú'u hebreo, jíin yú'u griego, jíin yú'u latín. ²¹Te sutu ñá'nu judío, ni kaka'an-de jíin Pilato: Ma chaa-ní: Rey ñayiví judío. Chi sua chaa-ní ja ní ka'an-de: Rey kúu-ri nuu ñayiví judío, achí-ní, achí-de. ²²Te ni ka'an Pilato: Ma násama-ri ja á ni chaa-ri, achí-de. ²³Te soldado, nuu ní kajata kaa-de Jesús jiká

cruz, te ni kaki'in-de sa'ma-yá. Te ni kandátá-de kuun pedazo, iin iin kuu soldado-ún. Te suni ni kaki'in-de tikachí-yá. Ko tikachí-ún tú ní kíku, chi ni kunu ní ondé xini te onde nuu já'a. ²⁴Te ni kaka'an máá-de: Ma ndátá-yó, chi ná sá'a-yó fin apuesto siki. Te ná ndéó ndé iin-yó ní'in, achí-de. Súan ni kasá'a soldado, náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu ii: Ni kaja'nchá sava-de sa'ma-ná, ni kakuu máá-de. Te siki tikachí-ná ni kasá'a-de apuesto. Achí. ²⁵Te xiin cruz Jesús ká'iin náa-ya, jíin kú'u-ña María, ñasí' Cleofas, jíin María nuu Magdala. ²⁶Te ni jini Jesús nuu náa-ya jíin núu cháa skuá'a ja maní-yá jíin-de. Te kándii yani-de. Te ni ka'an-ya jíin náa-ya: Náa, jian ndé'ré-ní kándii se'e-ní, achí-ya. ²⁷Yúan-na te ni ka'an-ya jíin cháa skuá'a-ún: Jian ndé'ré-ro kándii náa-ro, achí-ya. Te onde sáá-ni ni kana-de-ña kuá'an-ña jíin-de ve'e-de. ²⁸Yúan-na te ni jini Jesús ja á ni jinu taká tiñu. Te ni ka'an-ya: Jichí-ri nducha, achí-ya. Súan ni ka'an-ya náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu ii. ²⁹Te yúan ni io iin tindo'q ñú'un chítú vinagre. Te ni chindaji-de kachi núu vinagre-ún. Te ni chaa-de xini fin yunu. Te ni kachaa-de yu'u-yá. ³⁰Te Jesús ni ji'i-ya vinagre-ún. Te ni ka'an-ya: A ni jinu, achí-ya. Te ni kái-ni xini-yá. Te ni ji'i-ni-ya. ³¹Te kívi sátu'a kúu, te chaa judío, tú kákuni-de ja kuíta koyo ndiyi-ún jiká cruz kívi ndétatú. Chi vai kívi ndétatú, te iin kívi kánúu xáan kúu. Te ni kajikan-de nuu Pilato ja ná tá'nu si'in-i, te ná kúxio-i jiká cruz. ³²Te ni chakoyó soldado. Te ni kaja'nuy-de si'in chaa

iiñ, te suni súan *ingá chaa ja* ndítá kaa jíin-yá. ³³Ko nuu ní chákoyo-de nuu Jesús, ni kajini-de ja á ni ji'l-ya. Te tú ní kája'nú-de si'lín-ya. ³⁴Ko iiñ soldado, ni kaqan-de xiin-yá jíin punta machete, te ni kenda-ni niñi jíin ndúcha. ³⁵Te iiñ chaa ni jini-ún, jáni-de tu'un. Te tu'un ká'an-de-ún, íó ndaq. Te máá-de, suni jini-de ja tú'un ndaq ká'an-de, náva'a kandíja tuku máá-ró jíná'an-ró sá'a-de. ³⁶Chi súan ni kuu, náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu iñ: Ma ká'nú-ro ní iiñ yiki-yá, áchí. ³⁷Te suni *ingá tu'un ká'an tutu iñ*: Nde'é-de nuu l'a ni kakaqan-de, áchí.

Ja ní kachiyuji-de-ya

³⁸Yuán-na, te íó iiñ chaa nání José nuu Arimatea, chaa-ún skuá'a sa'í-de jíin Jesús, chi yú'ú-de ñayivi judío. Te ni ka'an nda'u-de jíin Pilato nú kuu kuanchaa-de yiki kúñu Jesús. Te Pilato ni jatú'un. Yúan-na te ni jaq-de. Te ni xnúu-de yiki kúñu Jesús. ³⁹Te Nicodemo, chaa ni ja'an nuu Jesús akuá'a-ún núú, suni ni jaq-de ndiso-de susia ua jíin jí'o áloe, nátu'un kuyn arroba. ⁴⁰Te ni kaki'in-de yiki kúñu Jesús. Te ni kachisúkun-dé jíin sá'ma kuítá jíin jí'o, nátu'un kásá'a máá ñayivi judío ja kachiyuji-i añú. ⁴¹Te nuu ní ji'l-ya jiká cruz, yúan ni jo iiñ jardín. Te nuu jardín íó iiñ ve'e añú jáa nuy té yuji-ga ni iiñ añú. ⁴²Yúan ni kachindee-de Jesús, chi ve'e añú-ún kánchaa yani. Te a yani kejá'a kívi sátu'a judío ja koo viko Pascua.

Ja ní nachakü-ya

20 Te jañá'an kívi fiín semana-ún, ni jaq María

ñuu Magdala ve'e añú-ún ja íñaa-gá. Te ni jini-ña já ní kuxio yuü já ndí'l'u yuvé'e añú-ún. ²Yúan-na te ni jinu-ña ní jaa-ña núu Simón Pedro jíin núu *ingá chaa skuá'a-ún ja* ní kumaní Jesús jíin. Te ni kaqan-ña jíin-de: Ni katava-dé Jito'o-yo iní ve'e añú. Te tú kájini-yo ndénu ní jachinnee-de-ya, áchí-ña. ³Te ni kenda Pedro jíin *ingá chaa skuá'a-ún*, te ni jakoyo-de ve'e añú. ⁴Te ni kajinu taí ndendúú-de. Ko ñuq chaa skuá'a-ún, ni jinu yachi-ga-de vásá Pedro. Te xna'an-ga-de ni jaq ve'e añú. ⁵Te ni jito nuu-de. Te ni jini-de sa'ma kuítá kándaa máá-na ini kava. Ko tú ní kívi-de. ⁶Te ni jaq tuku Simón Pedro ja ndikín-de kua'an-de. Te ni kívi-de iní ve'e añú-ún. Te ni jini-de sa'ma kuítá-ún kándaa máá-na. ⁷Te pañito ni yisúkun xiní Jesús, tú kátuu jíin sá'ma kuítá-ún chi ni nakaita'nú te kátuu sín. ⁸Yúan-na te suni *ingá chaa skuá'a-ún*, chaa ni jaq xna'an-ga ve'e añú, ni kívi-de. Te ni jini-de. Te ni kandíja-de. ⁹Chi té chá'an-ga jukú'un iní-de tu'un ka'an tutu iñ, ja jínu nú'ún náchaku-ya nú a ni ji'l-ya. ¹⁰Te chaa káskuá'a-ún, ni kano'on-de nuu tá'an-de.

Ja ní nakuni María Magdalena nuu-ya

¹¹Ko María, kándij-ña nde'e-ña yatá vé'e añú-ún. Te nini nde'e-ña, te ni jito nuu-ña ní nde'e-ña iní ve'e añú. ¹²Te ni jini-ña já káxiukú úu ndajá'a ándfví, káñu'un-ya sá'ma kujín, iiñ-ya íchi xiní, te ñinga-ya íchi núu já'a núu ní katuu yíki kúñu Jesús. ¹³Te ni kaka'an-ya jíin-ña:

Nána, naja ndé'e-ní. Te ni ka'an-ña jíín-yá: Ni kajanchaa-de Jito'o-ná, te tú jiní-ná ndénu ni janchaka-de-ya, áchí-ña. ¹⁴Te súan ni ka'an-ña, te ni xió kóto-ña. Te ni jini-ña núu Jesús kándii-ya yúan. Ko tú ni nákuni-ña já Jesús kúu-ya. ¹⁵Te ni ka'an Jesús jíín-ña: Súchi, naja ndé'e-ro. Ndéja nándukú-ró, áchí-ya. Te máá-ña, jáni inj-ña já cháa ndítu nuu itú kúu-ya. Te ni ka'an-ña jíín-yá: Tátá, te nú máá-ní ni chaxio-ní-ya, te kastu'ún-ní ndé ni chindee-ní-ya, te ná kínak'i'in-ná-ya, áchí-ña. ¹⁶Te ni ka'an Jesús jíín-ña: María, áchí-ya. Te ni naxíó kóto-ña. Te ni ka'an-ña jíín-yá: Raboni, áchí-ña, ja kuní ka'an, Maestro. ¹⁷Te ni ka'an Jesús jíín-ña: Ma ké'e-ró rúu, chi té ndaa-ga-ri nuu máá Táa-yo Dios. Kuá'lán nuu ñaní-ri, te kachi-ro núu-dé ja ndáa-ri no'on-ri nuu máá Táa-ri, máá Táa máá-ró, te nuu Dios máá-rí, Dios máá-ró, áchí-ya. ¹⁸Te kua'an María ñuu Magdala, ni kastu'ún-ña núu cháa káskuá'a-ún ja ni jini-ña núu Jito'o-yo jíín já ni ka'an-ya tú'un yá'a jíín-ña.

Já ni nakuni chaa káskuá'a nuu-yá
¹⁹Te ni ini máá kiví fin semana-ún, te ká'lín tútú cháa káskuá'a-ún inj iin ve'e. Te ndí'u yuxé'e chi káyul'ú-de kájito-de ñayivi judío. Te ni chaa Jesús ni jukuiñi-ya máñú-de, te ni ka'an-ya jíín-de: Ma kúkuí'a inj-ro jiná'an-ró, áchí-ya. ²⁰Te súan ni ka'an-ya. Te ni stá'an-ya ndá'a-yá jíín xíñi-ya. Te chaa káskuá'a-ún, ni kákusiñi inj-de ja ni kajini-de nuu máá Jito'o-yo. ²¹Yúan-na te ni ka'an tuku Jesús: Ma kúkuí'a inj-ro. Nátu'un ni tájí

máá Táa-yo Dios ruu vai-ri, suni súan tájí-rí róo kingoyo-ró. Achí-ya. ²²Tú'un yá'a ni ka'an-ya, te ni tiví tachi-ya nuu-dé jiná'an-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Ki'in Espíritu Santo jiná'an-ró. ²³Nú sá'a-ró túká'nu inj nuu kuáchi iin ñayivi, te koo tuká'nu inj nuu kuáchi-i. Te nú kendoo kuáchi sikí fin ñayivi sá'a-ró, te kendoo. Achí-ya. ²⁴Ko Tomás ja nání-de Dídimo, iin tá'an ja uxí uu-ún kúu-de, tú kánchaa-de jíín cháa-ún jiná'an-de, ná ni chaas Jesús. ²⁵Te sava-ga chaa káskuá'a, ni kaka'an-de jíín Tomás: Ni kajini-ri nuu máá Jito'o-yo, áchí-de. Te ni ka'an Tomás: Nú tú kuni-ri nuu ni tuji ndá'a-yá ni sá'a nduyu kaa, te nú tú chindee-ri xini ndá'a-rí nuu ni indee nduyu kaa, te nú tú chindee-ri nda'a-rí xiin-yá, te ma kándíja kuti-ri, áchí-de. ²⁶Te ni kuu iin semana. Te inga jínu ká'lín tútú cháa káskuá'a-ún inj ve'e. Te kández Tomás jíín-de. Te ni chaa tuku Jesús vasa ndí'u yuxé'e. Te ni jukuiñi-ya máñú-de. Te ni ka'an-ya: Ma kúkuí'a inj-ro jiná'an-ró. ²⁷Te ni ka'an-ni-ya jíín Tomás: Chindee xini ndá'a-ro yá'a, te kuni-ro ndá'a-rí. Te skáa nda'a-ro, te chindee-ro xiin-rí. Te ma káni sikí inj-ro, chi sua ná kándíja-ró. Achí-ya. ²⁸Yúan-na te ni ka'an Tomás jíín-yá: Aj Tátá, Jito'o máá-ná, te Dios máá-ná kúu-ní, áchí-de. ²⁹Te ni ka'an Jesús jíín-de: Ni jini-ro rúu, Tomás, te yuán ni kandíja-ró: Xáán ndatu ñayivi já kákandíja vasa tú ní kájin-i nuu-rí, áchí-ya. ³⁰Te suni ni sá'a Jesús kua'a-gá tuni nuu cháa káskuá'a jíín-yá, ja tú yoso núu tutu yá'a. ³¹Ko tuni yá'a yoso náva'a

kandíja-ró já Jesús kúu Cristo máá Sé'e Dios. Chì nū kandíja-ró-yá, te kuchaku-ro níí káni jíín síví-yá.

**Já ní nastá'an-yá máá-yá
ini ñuu Galilea**

21 Te kukuéé-gá te Jesús, ní nastá'an ndijin tuku-ya máá-yá nuu cháa káskuá'a jíín-yá ja káxiukú-de nuu mar Tiberias. Te modo yá'a ní stá'an ndijin-yá máá-yá. ²Káljin tútú Simón Pedro, jíín Tomás, ja nání Dídimo, jíín Natanael, chaa ñuu Caná ndañuu Galilea, jíín táká se'e Zebedeo, jíín úu-gá chaa káskuá'a jíín-yá. ³Te ní ka'an Simón jíín-de: Ná kítíin-ri tiyáká, áchí-de. Te ní kaka'an-de jíín-de. Suni ná kíngoyo-ri jíín-ró, áchí-de. Te kuangoyo-de, te ní kívi koyo-de iin barco. Ko tú ní kátiin kuti-dé-tí ákuáa-ún. ⁴Te ja kuákundijin, te ní jukuiñi Jesús yu'u mar. Ko chaa káskuá'a-ún, tú ní kánakuni-de ja Jesús kúu-yá. ⁵Yúan-na te ní ka'an Jesús jíín-de: Súchi, á kánavá'a-ró iin tiyáká kée-rí, áchí-yá. Te ní kaka'an-de jíín-yá: Tú kuti, áchí-de. ⁶Te ní ka'an-yá jíín-de: Skuíta ka'nú ñunu-ro íchi lado vá'a barco, te ní'in-ro-tí, áchí-yá. Yúan-na te ní káskuíta ka'nú-de ñunu. Te tuká ní kúu kuti nátava-dé ñunu, ja kuá'a xáan cháká ní ní'in-dé. ⁷Yúan-na te chaa skuá'a ja maní Jesús jíín, ní ka'an-de jíín Pedro: Mái Jito'o-yo kúu, áchí-de. Te ja ní jini so'o-de ja mái Jito'o-yo kúu, te ní nachu'un-de sa'ma-dé, chi víchí líi-dé núu. Te ní ndava-ni-de kua'an-de nuu mar. ⁸Te sava-ga chaa káskuá'a-ún, vai koyo-de jíín

barco jíín ñunu ní'un chítú tíyáká. Chì tú jíká ká'ljin-de jíín ní'un íchí, chi yani nátu'un uu ciento yíkí. ⁹Te ja ní kānuu-de nuu ní'un, te ní kajini-de ja nduxiá tikuáñu'un. Te íxndée iin cháká ní ñu'ün-ún, jíín stáa. ¹⁰Te ní ka'an Jesús jíín-de jíín-an-de: Kuáki'in tiyáká já ní kátiin-ró vína ná kíi, áchí-yá. ¹¹Te ní kívi Simón Pedro ini barco. Te ní stáa-de ñunu cháká ní chaq-de jíín yú'u mar. Te ñu'un chítú cháká ná'nú, iin ciento uu xiko uxí uni. Te vasa súan kua'a-tí ní ñu'un, ko tú ní té'ndé ñunu-ún. ¹²Te ní ka'an Jesús jíín-de: Ná'an jíín-an-ró te kasi ini-ro, áchí-yá. Te ní iin chaa káskuá'a-ún, tú ní chúndéé iní-de ja kaká tu'ún-de-yá: Róó, ndé chaa kúu-ró. Chì a kájini-de ja mái Jito'o-yo kúu-yá. ¹³Te ní chaq Jesús. Te ní kí'in-yá stáa-ún. Te ní ja'a-yá ñuu-dé. Te suni súan ní ja'a-yá tíyáká-ún nuu-dé. ¹⁴Ya'á ní kuu vuelta uni ja ní nastá'an ndijin Jesús máá-yá nuu cháa káskuá'a jíín-yá, ja á ní nachaku-ya já ní jí'i-ya. ¹⁵Te nuu ní ndí'i ní kajasi ini-de, te ní ka'an Jesús jíín Simón Pedro: Simón, se'e Jonás, kúndá'lú-ga ini-ro rúu vásá yá'a xí túu, áchí-yá. Te ní ka'an-de jíín-yá: Jaan, Táta, máá-ní jiní ja maní-ná jíín-ní, áchí-de. Te ní ka'an-yá jíín-de: Skée-ro lélú-rí núsáá, áchí-yá. ¹⁶Te ní ka'an tuku-ya vuelta uu jíín-de: Simón, se'e Jonás, kúndá'lú ini-ro rúu náún, áchí-yá. Te ní ka'an-de jíín-yá: Jaan Táta, máá-ní jiní ja maní-ná jíín-ní, áchí-de. Te ní ka'an-yá jíín-de: Skée-ro ríi-ri núsáá, áchí-yá. ¹⁷Te ní ka'an tuku-ya vuelta uni jíín-de:

Simón, se'e Jonás, maní-ro jíín-rí náún, áchí-ya. Te ní kuxíí iní Pedro ja vuelta uni ní ka'an-ya jíín-de: Maní-ro jíín-rí náún. Te ní ka'an-de jíín-yá: Tát̄a, máá-ní jiní táká tu'un. Máá-ní jiní ja maní-ná jíín-ní, áchí-de. Te ní ka'an-ya: Skée-ro ríi-ri núsáá. ¹⁸Jandáa ká'an-ri jíín-ró, ja ondé ná súchí-ró núú, te ní naku'ní máá-ró chíi-ró. Te ní jika-ró ndénu ní kuu iní-ro. Ko nú ná yíi-ró, te skáa-ro ndá'a-ro. Te inga chaa, nachi'i-de chii-ró, te kunchaka-de róó ki'in-ro jíín-de vasa tú kuní-ro. Achí-ya jíín-de. ¹⁹Tu'un yá'a ní ka'an-ya nává'a ná júku'un ini-de ndé modo kuú-de ja ndúñá'nu Dios sá'a-de. Yúan-na te ní ka'an-ya: Kundikin ruú ná kí'on, áchí-ya jíín-de. ²⁰Te ní xió kóto Pedro. Te ní jini-de chaa skuá'a ja maní Jesús jíín, ja ndikín-de vái-de, chaa ní ndituu jikä Jesús ná ní

kákuxíni-ya, ja ní jikä tu'un-de-ya: Tát̄a, ndé chaa kúu ja nástíu níí. ²¹Te ní jini Pedro nuú cháa-ún. Te ní ka'an-de jíín Jesús: Tát̄a, te chaa yá'a, náún sá'a-de, áchí-de. ²²Te ní ka'an Jesús jíín-de: Nú kuní-ri ja kéndoo-de onde kívi ncháa-ri, naun jítú iní-ro. Kundikin ruú ná kí'on. Achí-ya. ²³Te ní jicha tu'un yá'a nuú táká ñani-yo, ja cháa skuá'a-ún mä kúu-de. Ko tú ní ká'an Jesús ja má kúu-de, chi sua ní ka'an-ya: Nú kuní-ri ja kéndoo-de onde kívi ncháa-ri, te naun jítú iní-ro. ²⁴Chaa ni skuá'a-ún kúu chaa yá'a, te jáni ndaaq-de tu'un táká tiñu yá'a. Te suni ní chaa-de táká tu'un yá'a. Te kájini-yo já tú'un jáni-de ká'an ndaaq. ²⁵Suni ío kua'a xáan-gá tiñu ní sá'a Jesús. Te nú chaa-yó ná iin ná iin, te mä kánda níí ñúyívi já kú'un tutu koso tú'un-ún núú, jáni iní-ri. Amén.

LOS HECHOS DE LOS APOSTOLES

JA NI KASA'A CHAA APOSTOL

Já ní keyu'u-yá kii Espíritu Santo

1 Teófilo, tátá máni. Nuu tutú ja ní chaa núu-ná ní kasty'ún-ná táká tiñu ní sá'a Jesús, jín táká tu'un ní stá'an-ya ondé kiví ní kejá'á-yá, ²te ondé kiví ní tál'ú-yá tiñu jín Espíritu Santo nuu táká apóstol, chaa ní kaji-ya. Te suni kiví-ún ní ndaa-ya kuá'án-ya ándíví. ³Te nuu ní jínu ní ndo'o-ya, te jíin kuá'la tuní ío ndaa ní ndenda-ya chakú-ya níu cháa-ún jíná'an-de. Te uu xiko kiví ní stá'an-ya máá-yá nuu-dé. Te ní ka'an-ya jíin-de te tu'un níu nuu tál'ú Dios tiñu. ⁴Kái'in tútú-de. Te ní tál'ú-yá tiñu nuu-dé já máá kúxio-de iní níu Jerusalén, chi ná kúndatu-de chaa l'a ní keyu'u máá Táa-yo Dios. Te ní ka'an-ya jíin-de: A ní kajini so'o-ró já súan ní ka'án-ri jíin-ró. ⁵Chí Juan, jandáa já jíin ndúcha ní skuánducha-dé-i. Ko róó jíná'an-ró, yaku-ná kiví te kuanducha-ro jíin Espíritu Santo, áchí-ya. ⁶Te chaa ní kákutútú níu-yá, ní kajiká tu'ún-de-ya: Tátá, te vina natá'ú tíñu chaa Israel iní níu máá-de sá'a-ní xí túu, áchí-de. ⁷Te ní kachi-ya: Ma kúu kuni-ro

kiví xí kuiá ja ní teta'án máá Táa-yo jíin tú'un ndíso-ya tíñu. ⁸Ko ní a ní chaa Espíritu Santo siki-ro, yúan-na te ni'lín-ro fuerza-ya, te kani ndaa-ro tú'un-ri níi níu Jerusalén, níi iní níu Judea, jíin níu Samaria, jíin ondé nuu ndí'i níu yívi. Achí-ya jíin-de.

Já ní ndaa Jesús kuäno'on-yá andíví

⁹Te ní ndí'i ní ka'án-ya táká tu'un yá'a. Te nini kández-e-de, te ní ndaa-ya kuá'án-ya. Te ní chaa iin vikö nü'ún ní jasú nuu-yá. ¹⁰Te nini kái'in-de kándakoto-de ichi ándíví níu ndáa-ya kuá'án-ya, te ní chaa-ni uu tál'án chaa káñu'un sa'ma kuíjín, ní kajukuiñi xiin-dé. ¹¹Te ní kaka'an chaa-ún jíin-de: Róó chaa níu Galilea, naja kándakoto-ró íchi ándíví. Jesús yá'a, ja ní xndóo-ya róó te kua'an-ya íchi ándíví, suni súan ndii-ya nátu'un ní kajini-ro kuáno'on-yá andíví. Achí-de.

**Já ní nukuiñi Matías
jíin cháa káskuá'a**

¹²Yúan-na te ní kánuu-de yuku Olivar káno'on-de níu Jerusalén.

Te onde yuku-ún, te onde ñuu, jíká nátu'un kájika chaa judío iin kiví ndéatátú. ¹³Te ni najaq koyo-de ini ñuu. Te ni kaka-de xini fin ve'e nuu káxiukú Pedro, Juan, Jacobo, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e Alfeo, Simón Zelote jíín Judas ñani Jacobo. ¹⁴Táká chaa yá'a, iin núu-ni kájin-de kájikan ta'ul-dé, jíín sáva ñasifí, jíín María náa Jesús, jíín táká ñani-ya. ¹⁵Te iin kiví ni jukuiñi Pedro nuu táká ñani-ún. Te kájin nátu'un ciento okó ñayivi. Te ni ka'an-de: ¹⁶Ñani jiná'an-ró, ni skíkuu níni tú'un ká'an tutu ijá ni ka'an Espíritu Santo onde sáa jíín yú'u David tu'un Judas, chaa ni yoxnúu núu já ni kákatíin Jesús. ¹⁷Te suu chaa-ún, ni yoso-dé jíín-yó. Te ni chindéé tá'an-de jíín-yó siki tú'un yá'a. ¹⁸Chaa yúan, ni jaan-de iin ñu'un jíín xú'ún ni ni'in-dé siki tínu ñáa ni sá'a-de. Te onde súkún te ni kanangava-de, te ni ndata sáva chii-de. Te ni ndi'i jiti-de ni jicha. ¹⁹Te ni jicha tu'un yá'a nuu táká ñayivi káxiukú ñuu Jerusalén. Te yuán ni káskúnání-i ñu'un-ún nuu yú'u máá-i Acéldama, ja kuní ka'an: Nu'un niñi. ²⁰Chi súan yoso núu tutú Salmo: Ve'e-de, ná kúu iin ve'e sáni. Te mä kúnchaq ni iin-i iní ve'e-ún. Te suni ká'an: Tiñu ndiso-de, ná kúndiso inga chaa. Achí. ²¹Núsáá te jínu ñu'un já káji-yó fin chaa mä'nú táká chaa ja á kájin jíín-yó táká kiví ni jika máá Jíto'o-yo Jesús jíín-yó, ²²te onde kiví ni skuánducha Juan, te onde kiví ni xndóo-ya yóo te ni ndaa-ya kuá'an-ya ándíví. Te chaa kají-yó, ná kúu-de testigo jíín-yó

já á ni nachakü-ya. Achí-de. ²³Te ni kajani-de uu tá'an chaa: José, ja nání-de Barsabás te Justo kúu inga sí'ví-de, jíín Matías. ²⁴Te ni kajikan ta'ul-dé: Tátä, máá-ní chi jiní-ní ndasa káa ini añú táká ñayivi. Núsáá te ja uu tá'an chaa yá'a, stá'an-ní ndé iin-de ni kaji-ní, ²⁵náv'a kundiso-de tiñu apóstol. Chi Judas, ni sá'a-de kuachi, te ni kenda-de kua'an-de lugar máá-de. Achí-de. ²⁶Yúan-na te ni kás'a-de sortear. Te ni jungava-ni siki Matías. Te ni nukoso-dé jíín uxí iin-ga apóstol.

Kiví Pentecostés

2 Te máá kiví Pentecostés ni ka'jin tútú fin núu-ni-de. ²Te sánaa-ní te ni chaa iin ndusu ichi ándíví nátu'un ní'in iin tachi xáan, te ni skútú iní ve'e nuu káxiukú-de. ³Te ni kajini-de ja ni jicha nátu'un yáá ñu'un. Te ni jungoo siki ná iin ná iin-de. ⁴Te ndi'i-de, ni kukútu jíín Espíritu Santo. Te ni kaka'an-de sín sín yu'u, ndasa ni stá'an máá Espíritu nuu-dé ka'an-de. ⁵Te ñuu Jerusalén, káxiukú ñayivi judío onde táká ñuu ní'ñu yívi. Te káchiñu'ún-i Dios. ⁶Te ja súan ni ni'in, te ni katakä ñayivi kuá'a. Te ni kuñáá iní-i, chi ná iin ná iin-i, ni kajini so'o-i káka'an-de yu'u máá-i. ⁷Te ni kanaa iní-i kández-e-i. Te ni kaka'an-i: Nasu cháa ñuu Galilea kákuu táká chaa káka'an yá'a náún. ⁸Ndasa kúu núsáá. Chi ná iin ná iin-yó, kájini so'o-yó káka'an-de yu'u ní kákaku-yó jíín. ⁹Chi chaa onde ñuu Parto jíín ñuu Media jíín ñuu Elam kákuu-yó. Te sava-yó, vai-yó ondé ñuu Mesopotamia, jíín

ñúu Judea, jíin ñúu Capadocia, jíin ñúu Ponto, jíin ñúu Asia. ¹⁰Suni onde ñuu Frigia jíin ñúu Panfilia, jíin ñúu Egipto jíin ndáñuu África ja kánchaq ínga lado ñuu Cirene vai koyo-yó. Te sava-ga-yo ondé ñuu Roma jíká vái-yó. Te suni ió sava chaa ni naki'in sé'é judío. ¹¹Suni chaa ñuu Creta jíin cháa ñuu Arabia kákuu-yó. Te kájini so'o-yó já jíin yú'u máá-yó káka'an-de taká tiñu ñá'nu sá'a Dios. Achí-i. ¹²Te táká-i, cuenta kánaa ií iní-i kández-e-i. Te káka'an-i jíin tá'an-i: Naún tu'un kúu ya'á núsáá, achí-i. ¹³Ko sava-i káka'an kátá-i: Kánajini-de, achí-i.

**Já ní jani Pedro tu'un
nuu kuá'q ñayivi**

¹⁴Yúan-na te ni ndukuiñi Pedro jíin uxí iin-ga-de. Te ni ka'an jaa-de jíin-i: Níí, chaa judío, jíin táká níí chaa káxiukú iní ñuu Jerusalén, tiñu yá'a ná kuní ndí'i-ní jínal'an-ní. Te kuni ná'lín-ní tu'un ná ká'an-ná jíin-ní. ¹⁵Chi chaa yá'a, tú kánajini-de nátu'un kájani iní-ní, chi saá ká'líin jañá'an kúu. ¹⁶Ko ya'á kúu tu'un ni ka'an Joel chaa ni jani tu'un Dios onde sáá: ¹⁷Achí Dios: Kívi sándi'í-na te kachaa nuu-ri Espíritu-ri sikí táká ñayivi. Te se'e yíi-ro jíin sé'e sí'i-ro, kani-i tu'un-ri. Te chaa súchí jínal'an-de jíin cháa ñá'nu, skótó jañi-de. ¹⁸Te jandáa ja kívi-ún te kachaa nuu-ri Espíritu-ri sikí mozo-ri, kúu chaa kúu ña'an. Te kani-i tu'un-ri jínal'an-i. ¹⁹Te sá'a-ri tiñu ñá'nu onde andíví. Te sá'a-ri tuni nuu ñúyivi. Te koo niñi jíin ñú'un jíin yokó ñu'ma. ²⁰Té ndikandii, nduu túún. Te yoo, nduu niñi. Te vásá jáa kívi máá

Jító'o-yo. Kívi ká'nu, kívi stá'an ndijin-ya máá-yá kuu-ún. ²¹Te táká ñayivi ká'an nda'u jíin máá Jító'o-yo ondé jíin s'ví-yá, kaku-i, achí Joel. ²²Níí chaa ñuu Israel, kuni so'o-ní tu'un yá'a jínal'an-ní: Máá Jesúz ñuu Nazaret, I'a va'a ni kuu-ya núu Dios. Te nuu máá-ní ni sá'a-ya tíñu ñá'nu jíin kuá'a tuní. Te ni kakee nuu-ní ni kande'é-ní ja súan ni sá'a-ya ondé jíin Dios. Te suni súan kájini táká-ní. ²³Ko níí, ni kanachi'i-ní-ya ndá'a cháa ñáá. Te ni kaja'ní-dé-ya jiká cruz. Te jíin tiempo, a ni jini Dios ja súan sá'a-ní núu, chi súan ni tetá'an-ya. ²⁴Ko ni nachaku-ya ní sá'a Dios. Te ni janchaa-ya fuerza kue'e kuu-yo, chi tú ní kúu kendoo-ga Jesúz iní nda'a kué'e kuu-yo. ²⁵Chi David, ni ka'an-de tu'un-ya: Ni jini-ri nuu máá Jító'o-ri, ja nené kánchaq-ya jíin-rí. Chi kánchaa-ya íchi ndává'a-ri, náva'a ma yú'u-ri. ²⁶Já yúan ní kusíi iní añú-ri. Te ni nakana jaa-ri-ya. Te suni ndetátu yiki kúnu-ri, te kuñukuu iní-ri. ²⁷Chi ma skéndoo-ní añú-ná iní lugar ndíyi, ni ma kuá'a-ní tu'un te'yú Se'e-ní, I'a ii. ²⁸Ni stá'an-ní nuu-ná ndasa ni'ín-ná ichi kúchaku-ná. Te kívi kúnchaa-ná jíin-ní te kusíi xáan iní-ná sá'a. Achí David. ²⁹Náni jínal'an-ní, ná kachí kají-ná nuu-ní tu'un David tatá ñúu-yo. Chi ni ji'i-de. Te ni yuji-de. Te ve'e añú-de kánchaq jíin-yó ondé vina. ³⁰Chi chaa ni jani tu'un Dios ni kuu-de. Te ni jini-de ja ní ka'an téyíi-yá jíin-de ja núu-dé, cuenta chii tata-de, nukuiñi Cristo kunchaa-ya mesa-de tá'ú-yá tiñu. ³¹Te ya'á ní jini-de jíin tiempo, ni

kastu'ún-de ja náchaku Cristo, chi añú-ya, tú ní kéndoo iní lugar ndiyi. Te ni yiki kúñu-ya, tú ní té'yü. ³²Te Jesús, ní nachaku-ya ní sá'a Dios. Te kájini-yo já chakú-ya. ³³Te ní ndaa-ya kuá'an-ya íchi ndává'a Dios. Te nátu'un ní keyu'u máá Táa-yo, te onde nuu máá-yá, ní ni'ín Jesús Espíritu Santo. Te ní jachá nuu-ya nátu'un kández-é-ní te kájini so'o-ní vina. ³⁴Chi David, tú ní ndáa-de andíví. Ko ní ka'an-de: Máá Tatá Dios, ní ka'an-ya jíin Jito'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, ³⁵te ná chukú-rí chaa kájito u'ü róó, kuu-de teyu kúxndíi ja'a-ro, áchí. ³⁶Te ná kuní ndaa ndivii ñayiví Israel ja Dios, ní jani-ya máá Jesús ja ná kúu-ya Jito'o-yo vasa ní kaja'ni-ní máá-yá jika cruz, te suni máá-yá kúu Cristo. Achí Pedro jíin-i. ³⁷Te súan ní kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ní kanata'u'ü iní añú-i. Te ní kaka'an-i jíin Pedro jíin sáva-ga apóstol: Náni jíná'an-ní, ndasa sá'a-ná jíná'an-ná núsáá, áchí-i. ³⁸Te ní kachi Pedro jíin-i: Nakani iní-ní jíná'an-ní, te kuanducha-ní jíin sí'ví máá Jesucristo náva'a koo tüká'nú iní nuu kuáchi-ní. Te kuá'a-ya Espíritu Santo-ya núu-ní. ³⁹Chi nuu máá-ní jíin núu sé'e-ní, súan ní keyu'u-yá. Te suni súan ní ka'an-ya núu táká ñayiví káxiukú jíká, nuu násaa-i ja máá Tatá-yo Dios kana-ya xiní-ná kí'in-i nuu-yá. ⁴⁰Te Pedro, jíin kuá'a-gá tu'un súan, ní ka'an ndaa-de. Te ní ka'an ní'in-de jíin-i: Ná ndúkú ndéé-ní káku-ní ma'lñú táká ñayiví náá yá'a, áchí-de. ⁴¹Te ni kajatú'un sáva-i tu'un ni ka'an-de. Te ní kajanducha-í. Te kivi-ún ní ndea-ga-i nátu'un uni mil ñayiví.

⁴²Te ní ka'iin ní'in-i siki tú'un kástá'an apóstol, ní kandatú'un fin nútú-de, ní kasákuáchí-de staa. Te ni kajikán ta'ü-dé.

Já ní kañav'a ká'nu-i táká ndatíñu-i

⁴³Te ndi'iñ ñayiví, ní kayu'ü-i. Te chaa apóstol, ní kasá'a-de kua'a tíñu ñá'nu jíin tuní. ⁴⁴Te táká ñayiví kákandija, káxiukú tútú-i. Te káñav'a ká'nu-i táká ndatíñu-i. ⁴⁵Te ní kaxíkó-i táká ndatíñu-i, jíin táká ve'e-i. Te ní kasaka-í xu'ún núa tá'an-i, ndasa jínu ñú'ún fin iin-i jíná'an-i. ⁴⁶Te ndita'an kivi kája'an tútú-i ve'e ii. Te kásákuáchí-i staa ndítaláan ve'e-i. Te luu, sií ní ka'io ini añú-i káyee-í staa. ⁴⁷Te kánakana jaa-i Dios. Te sava-ga ñayiví ñúu-ún, ní kaka'an jínú'ún jíin-i. Te ndita'an kivi ní kakaku sava-ga ñayiví ní sá'a máá Jito'o-yo. Te ní kandujíin-i jíin tíku'ní kándija-ún.

Já ní nduv'a chaa rengo

3 fin kivi te ní kákaa Pedro jíin Juan, kája'an-de iní ve'e ii. Chi máá hora káuní aíni kúu, te jikán ta'ü-í yúan. ²Te kákinchaka-i iin chaa rengo onde kivi ní kaku-de. Te chaa-ún, ncháá-de ndita'an kivi yúxé'e vé'e ii nuu nání hermosa, jikán-de caridad nuu táká ñayiví kivi koyo iní ve'e ii yúan. ³Te chaa-ún, ní jini-de nuu Pedro jíin Juan, ja kuákiyi-de iní ve'e ii. Te ní ka'an nda'ü-de jíin-de ja ná kuá'a-de iin caridad. ⁴Te Pedro jíin Juan, ní kande'él vá'a-de nuu cháa-ún. Te ní kaka'an-de jíin-de: Yá'a nde'él-ró núu-rí, áchí-de. ⁵Te máá cháa-ún, ndátu tu'a-de, jáni iní-de ni'in-dé yakü na jíin núa

Pedro jíín Juan. ⁶Te n̄i kach̄i Pedro: Tú n̄áva'a-ri plata ni oro. Ko ja n̄áva'a-ri, yuán kuá'a-ri nuu-ro. Jíín s̄í'ví máá Jesucristo nuu Nazaret ndukuiñi te kaka-ró, áchí-de. ⁷Te n̄i tiin-de ndavá'a ch̄aa-ún. Te n̄i xndúkuiñi-de ch̄aa. Te ja'a-dé jíín sukún já'a-dé, n̄i kanduv̄a'a-ni. ⁸Te iin n̄i kanda-ni-de. Te n̄i ndukuiñi-de. Te n̄i jika-de. Te n̄i kiv̄i-de jíín Pedro jíín Juan iní ve'e ii, jíka-de, kánda-de, te nákana jaa-de Dios. ⁹Te n̄i kajini t̄aká ñayivi n̄uu-dé ja nákaka-de te nákana jaa-de Dios. ¹⁰Te n̄i nakuni-i nuu-dé ja máá ch̄aa jikán caridad yuxé'é vé'e ii ja nání hermosa kúu-de. Te n̄i kakee nuu-í kández-e-i. Te n̄i kayu'ú-i, chi kájini-i ja súan n̄i ta'an ch̄aa-ún. ¹¹Te ch̄aa n̄i nduva'a-ún, nini tíin-de Pedro jíín Juan, te n̄i kataká-ni ñayivi n̄uu-dé iní corredor ja nání Salomón. Te n̄i kakee nuu-í kández-e-i. ¹²Te n̄i jini Pedro ja súan kúu. Te n̄i ka'qan-de jíín ñayivi-ún: Chaa nuu Israel, naja kánaa iní-ní kández-e-ní tíin yá'a. Naja kández-e-ní nuu-ná. Kájani iní-ní ja ch̄aa va'a kákuu-ná xí íó fuerza iní-ná náva'a nakaka ch̄aa yá'a sá'a-ná náuń. ¹³Máá Dios Abraham, jíín Isaac, jíín Jacobo, máá Dios, Táa-yo, n̄i nduñánu Se'e-ya Jesús, n̄i sá'a-ya, te n̄i kānastúu-ní Jesús, te n̄i kānakuxndíi-ní I'a-ún jíto nuu Pilato, vasa sía chaa-ún-ya kuní-de núú. ¹⁴Ko máá-ní, n̄i kaské'iichi-ní I'a ii, I'a ndoo. Te n̄i kajikan-ní iin chaa já'ni ndfyi sía Pilato. ¹⁵Te ni kaja'ni-ní máá Jíto'o, I'a náschakú yóó. Ko Dios, n̄i naschakú-ya Jesús onde ma'ñú

ndíyi. Te máá-ná kákuu-ná testigo ja súan íó. ¹⁶Te a kájini-ní ch̄aa yá'a te kánakuní-ní-de. Te n̄i kandija-de Jesús jíín s̄í'ví-yá, te ja yúán ní nasáva'a-ya-dé. Chi kándija-de-ya, te yuán ní nduva'a ii ch̄aa yá'a nátu'un kájini máá-ní. ¹⁷Ko vina nání, a jiní-ná chi s̄íki já tú ní kájukú'un iní-ní kúu ja ní kásá'a-ní súan, te suni súan n̄i kásá'a ch̄aa kátal'ú tíinu nuu-ní. ¹⁸Te jíín kiv̄i, n̄i kajani ch̄aa tu'un onde saá ní sá'a Dios, ndasa koo tiinu, jíín ndása ndo'o Cristo. Te vina a n̄i skíuu-ya súan. ¹⁹Te ná náxíó káva iní-ní, te ná nákani iní-ní jíná'an-ní núsáá, náva'a ná ndá'va t̄aká kuachi-ní, te chaa kiv̄i já ndúsií iní-ní sá'a máá Jíto'o-yo. ²⁰Náva'a tájí Dios Jesucristo kii-ya, nátu'un n̄i sándaq-ya já kúu níí onde saá. ²¹Ko jínu n̄ú'ún já kéndoo-ya onde andíví, onde kiv̄i ndújáá táká ndatíinu, nátu'un n̄i kaka'an chaa ndoo n̄i kajani tu'un onde aná'án ní sá'a Dios. ²²Chi Moisés, n̄i ka'qan-de jíín taa-yo: Máá Tatá-ro Dios, kua'a-ya fín chaa nátu'un ruu, te kani-de tu'un nuu-ro. Te kenda-de ma'ñú táká ñanji-ro nátu'un ni kenda-ri. Te ná chú'un iní-ro tú'un ka'qan chaa-ún nú naúń ndí'i tu'un ka'qan-de jíín-ro. ²³Te nú ndé chaa tú kuní-de chu'un iní-de tu'un ka'qan chaa kani tu'un-ún, te naa ii-dé ma'ñú táká-ga ñayivi, áchí Moisés. ²⁴Te t̄aká chaa n̄i kajani tu'un, onde kiv̄i ní kii Samuel te níí-gá onde vina, suni n̄i kajani-de tu'un ja kii kiv̄i yá'a. ²⁵Máá-ní kákuu se'e chaa ni kajani tu'un-ya jíín sé'e s̄íki contrato n̄i sándaq Dios jíín taa-yo. Te n̄i ka'qan-ya jíín Abraham: Onde

chii tataq-ro kénda ja kéndoo ndatut
taká se'e ñuyívi sá'a, áchí. ²⁶Te Dios,
ni naschakú-ya Sé'e-ya. Te ni tájí-yá
Se'e-ya, te ni kii-ya nuu máá-ní
xnaqan-ga, náva'a chaxio-ya-ní nuu
táká kuquchi-ní. Yúan-na te kendo
ndatu-ní.

Ja ni kqakatiin-de Pedro jíin Juan

4 Te nini kákaqan-de jíin
ñayivi-ún, te sutu, jíin já
kúná'nu ini ve'e ij, jíin saduceo,
ni chqakoyo-ún nuudé. ²Te kákiti
xaan ini ja kástáqan apóstol nuu
ñayivi, ja kájani-de tu'un Jesús ja á
ni nachaku-ya máñu ndíyi. ³Te ni
kakatiin-ún-de. Te ni kachindee-de
ini vekqa onde kivi xíqan-ún, chi a ni
ini. ⁴Ko kuaqa xáqan ñayivi ni kajini
so'o-i tu'un ni kakaqan chqa apóstol.
Te ni kqakandíja-i. Te ni jínu nátu'un
uñun mil chqa. ⁵Te kivi xíqan-ún, te
chqa kákuñá'nu nuu máá-i, jíin
cháa ni kayii, jíin cháa káchaa tutu,
ni kqandutútú-de ini nuu Jerusalén.
⁶Te suni ni kqandutútú-de jíin máá
sutu ñá'nu-ga Anás, jíin Caifás, jíin
Juan, jíin Alejandro, jíin táká-ga
ja kákuu tá'an sutu ñá'nu-ga-ún.
⁷Te ni kajani-ún-de mañu. Te ni
kajika tu'ñun-de: Na jíin fuerza, xí
na jíin sí'ví kásá'a-ró tíñu yá'a, áchí.
⁸Yúan-na te Pedro, chi ni kútú-de
jíin Espíritu Santo, te ni kachi-de
jíin cháa-ún: Níí chqa kákuñá'nu
ini nuu, jíin níí chqa ni kayii nuu
ñúu Israel; ⁹Vina te nú xndichí-ní
náá siki fin tiñu va'a ni kqasá'a-ná
jíin fin chqa kú'u yá'a nú ndasa ni
nduvaa-de, ¹⁰núsáá te máá-ní jíin
táká ñayivi núu Israel, ná juku'un
ini-ní ja jíin sí'ví máá Jesucristo
nuu Nazaret ni nduvaa chqa

kándij nuu-ní yá'a. Te suu I'a-ún
ni kaja'ní-ní-ya jiká cruz. Ko ni
nachaku-ya máñu ndíyi ni sá'a Dios.
¹¹I'a yá'a kúu yuu já ni kqaské'ichi
níí, chqa káchutá'an ve'e. Te yuu-ún,
máá yúu ndíso fuerza jiki kúu vina.
¹²Te tuká ingqa chqa nama yóó, chi
túu ingqa sí'ví nání ni iin chqa ió ini
ñayivi yá'a ja kúu nama táká ñayivi
jíná'an-i. Achí Pedro. ¹³Yúan-na te ni
kajini ja tú káyu'u Pedro jíin Juan
kákaqan-de. Te a kajini ja tú tu'a
vaa-de, chi tú ni kájika-de escuela.
Te ni kanaa ini kánde'é núu-dé. Te
ni kajuqu'u un ini ja ni kajika-de
jíin Jesús. ¹⁴Te kánde'é núu cháa
ni nduvaa-ún, kándichi-de jíin
Pedro jíin Juan. Te tú ni kákuu
kuti xndió káni ni iin tu'un. ¹⁵Ko
ni katá'u tíñu nuu-dé ja ná kénda
koyo-de ichi yatá municipio nini
ná ndátu'un máá jíná'an. ¹⁶Te ni
kakaqan: Ndasa sá'a-yó jíin cháa
yá'a núsáá. Chi jqandáq kúu ja ní
jichqa tu'un kuaqan nuu táká ñayivi
nuu Jerusalén ja súan ni kasá'a-de
iin tiñu ñá'nu. Te mqa kúu kaqan-yo
ja tú ió ndaa. ¹⁷Ko náva'a mqa
kuichá-ga tu'un yá'a ki'ín nuu táká
ñayivi, te ná káqan xaqan-yo núu-dé ja
má kachí kuti-gá-de tu'un chqa-ún
nuu ni iin ñayivi, áchí. ¹⁸Te ni
kqanakana xini-dé. Te ni katá'u
tíñu nuu-dé ja má káqan-ga-de te
mqa stáqan-ga-de ni iin tu'un jíin
sí'ví Jesús. ¹⁹Yúan-na te ni kakaqan
Pedro jíin Juan: Tava máá-ní
cuenta te nú játu'an ini Dios ja
kuándatu-ná nuu-ní xnaqan-ga vásá
núu máá-yá. ²⁰Chi níni káni-ná
tu'un ja ni kajini-ná jíin já ni kajini
so'o-ná. Achí-de. ²¹Yúan-na te chqa
junta, ni kakaqan xaqan núu Pedro

jíín Juan, te ní súa-de kua'an-de, chi tú ní káni'in kútí modo xndó'o Pedro jíín Juan, chi káyu'u kájito ñayívi, chi taká-i, kánakana jaa-i Dios síkí já ní kuu-ún. ²²Chi chaa ní nduvá'a jíín tíñu ñá'nu-ún, ví'l-gá uu xiko kuiá íó-de.

Já ní kajikan ta'u tíku'ní kándíja

²³Te ní kakaku-de kája'an-de. Te ní naja koyo-de nuu tá'an-de. Te ní kánakani-de táká tu'un ní kaka'an sutu ñá'nu jíín cháa ní kayii nuu-dé. ²⁴Te súan ní kajini so'o-i tu'un kánakani-de. Te iiin jínu-ni ní kaka'an jaa-i jíín Dios: Tátá, máá-ní kúu Dios ní sá'a andíví, ñuyívi, mar, jíín táká-ga ndatíñu. ²⁵Te jíín Espíritu Santo ní ka'an-ní jíín yú'u táká-yo David, ja ní kuu-de mozo-ní. Chi ní ka'an-de: Naja kákiti ini ñayívi, te naja kánakani sáni ini-i. ²⁶Ní kataká chaa kákuu rey ñuyívi jíná'an-de. Te chaa kákuñá'nu-ún, ní kákutútú-de. Te iiin-na ní kandonda-de síkí máá Tatá Dios jíín sikí Cristo-ya. ²⁷Chi Herodes jíín Poncio Pilato jíín cháa sín nación jíín ñayívi ñúu Israel, ní kákutútú ndíja-de ini ñuu yá'a, ní kandonda-de síkí Sé'e ii-ní Jesús, I'a ní jani-ní, ²⁸náva'a sá'a-de táká tiñu ní teta'an máá-ní, jíín já ní kundaa ini-ní onde saá. ²⁹Te vina, Tátá, nde'é-ní ndasa káka'an xaa-dé nuu-ná jíná'an-ná. Te ku'a-ní fuerza nuu mozo-ní ja ná chúndéé ini-ná kani-ná tu'un máá-ní. ³⁰Te skáa-ní nda'a-ní náva'a sá'a-ní tana, jíín tuní, jíín tíñu ñá'nu. Te táká yuán ná kúu jíín sí'ví máá Sé'e ii-ní Jesús. Achí-i. ³¹Te súan ní kajikan ta'u-í. Te nuu ká'lin tútú-i-ún, ní

táan. Te ndí'i-i, ní kakútú-i jíín Espíritu Santo. Te ní kachundéé ini-i kájani-i tu'un Dios.

Já ní kañavá'a ká'nu-i ndatíñu-i

³²Te ñayívi kuá'qá kákandíja, chi jíín ini jíín añú-i ní kanduu iiin nútú-i. Te tú ní iiin-i ní káka'an-ja máá-i xíin fin ndatíñu. Chi táká ndatíñu, ní kañava'a ká'nu-i. ³³Te téyíi xáan kájani ndaa apóstol tu'un ndasa ní kajini-de já ní nachaku Jito'o-yo Jesús. Te bueno ní kuu tu'un luu Dios ini-de. ³⁴Te tú kuti naún nández'i ní iiin-de, chi táká chaa káxiín ñúlun, xí vé'e, ní kaxikó-de, te ní kakinchaka-de xu'un, ³⁵te ní kachukú-de xu'un-ún nuu já'a cháa apóstol. Te chaa apóstol ní kásaka-dé nuu fin iiin tá'an-de ndasa kájinu ñúlun máá-i. ³⁶Te José, tata Leví, ncháa-de ñuu Chipre, ió inga s'ví-de kájatíñu apóstol, nání-de Bernabé, ja kuní ka'an, se'e tu'un ndéé ini. ³⁷Ní xíkó-de iiin ñu'un-dé. Te ní kinchaka-de xu'un. Te ní chukú-de xu'un-ún nuu já'a cháa apóstol.

Síkí Ananías jíín Safira

5 Ko iiin chaa nání Ananías jíín ñásí'í-de Safira, ní kaxikó-de iiin ñu'un. ²Te ní janchaa-de sava xu'un. Te suni jiní ñasí'í-de ja súan ní sá'a-de. Te ní kinchaka-de yakü-ni. Te ní chukú-de nuu já'a cháa apóstol. ³Te ní ka'an Pedro: Ananías, naja ní kívi Satanás ini añú-ro já xndá'ú-ro Espíritu Santo nútú. Chi ní janchaa-ro sáva xu'un ñúlun ní kaxikó-ro. ⁴Ná té xíkó-ga-ro, á nasu máá-ró xíin nútú. Te nuu ní xíkó-ro, á nasu infí

nda'a máá-ró ñú'un nútú. Naja ní nakani iní-ro sá'a-ró súan. Ko nasu cháa xndá'ú-ro, chi Dios, áchí-de.

5 Te súan ní jini so'o Ananías táká tu'un yá'a, te ní nduq-ni-de. Te ní ji'l-ni-de. Te táká ñayivi ní kajini so'o tu'un-ún, ní kayu'ú xaqn-í.

6 Te ní kandukuiñi chaa súchí. Te ní kaxndánuu-de ndiyi-ún, te ní kakiñi'in-de-i yata vé'e. Te ní kachiyuji-de-i.

7 Te ní kunúu, nátu'un uni hora. Te ní jaq násí'í-de ní kívi-ña vé'e-ún. Te naún jiní máá-ña ja súan ní kuu.

8 Te Pedro, ní jiká tu'ún-de-ña: Kastu'lún núu-rí. Ni xikó-ró ñú'un-ún iin tanto súan xí túu. Achí-de. Te ní kachi-ña: Jaan, iin súan ní kaxikó-ná, áchí-ña.

9 Te Pedro, ní ka'an-de jíin-ña: Naja ní skétá'an-ró tú'un ja kóto nchaq-ro Espíritu máá Tatá Dios. Kuni so'o, yuxé'é yá'a ká'ma vại koyo chaa ní kachinduji yii-ro. Te suni súan kiñi'in-de róó ki'lín-ro, áchí-de.

10 Te ní nduq-ni-ña nútú já'a Pedro. Te ní ji'l-ni-ña. Te ní ndiyi koyo chaa súchí-ún. Te ní kajini-de ja á ni ji'l-ña. Te ní kakiñi'in-de-ña, te ní kachinduji-de-ña xín yíi-ña.

11 Te ndivii tk'u'ní kándíja jíin táká ñayivi ní kajini tu'un tiñu yá'a, ní kayu'ú xaqn-í.

Kua'a tíñu ná'nu jíin tuní ní kásá'a apóstol

12 Te chaa apóstol, ní kásá'a-de kua'a tíñu ná'nu jíin tuní jíto nuu ñayivi. Te iin ká'nu-ni kándutútú-de iní corredor Salomón.

13 Ko tú ní chúndéé iní ni iin-i ketá'an-i jíin-de. Ko ñayivi, ví'i-gá ní kajatú'un-i-de.

14 Te ñayivi ní kákandíja nuu máá Jít'o-yo, ví'i-gá ní ndeä-i, kúu chaa

kúu ña'an, kua'a xáqn-í.

15 Te ní kakinchaka-de kua'a ñayivi káku'u. Te ní kajakin-de-i iní ya'ya kánda-i nuu jíto jíin nútú yúu, náv'a nútú vãi Pedro sanaa jinu vasté máá káti-dé siki-í.

16 Te suni táká ñayivi ñúu yani-ún, ní kataká kua'a-í iní nuu Jerusalén, ní kakinchaka-i ja káku'u jíin já káta'an tachi kíni. Te ndi'i-ún, ní kanduva'a jíná'an.

Já ní kachindikin-i Pedro jíin Juan

17 Yúan-na te ní kákukuásún iní sutu ná'nu jíin sáva tá'an ja káchinú'ún sikí saduceo, te ní kandonda.

18 Te ní kákatiiún-ún cháa apóstol. Te ní kataan-dé iní vekaa nuu.

19 Ko ndajá'a máá Tatá Dios,akuáa ní juña-ya yúxé'lé vekaa-ún. Te ní kiñi'in ya-dé jíná'an-de. Te ní ka'an-ya jíin-de:

20 Kuá'án, te kuiñi-ró iní ve'e ij. Te yúan kani-ró táká tu'un nuu ñayivi ndasa kuchakuy-i vida jáá yá'a. Achí-ya.

21 Te ní kajini so'o-de tu'un yá'a. Te nuu ní kundijin, te ní kívi koyo-de iní ve'e ij. Te ní kástá'an-de tu'un nuu ñayivi. Te nini kástá'an-de, te ní chakoyo sutu ná'nu jíin tá'an-de. Te ní nástútú-de chaa junta jíin cháa ní kayii iní nuu Israel. Te ní tájí-de ndajá'a kuáki'in-de chaa-ún iní vekaa.

22 Ko nuu ní jakoyo chaa kákuu ndajá'a-ún vekaa, te tú ní káni'lín-dé apóstol. Te ní kanaxió káva-de. Te ní kakastu'ún-de tu'un yá'a:

23 Jandáa kúu ja ní kajini-ná ndasú v'a vekaa. Te ká'lín chaa kándito-ún ichi yúxé'lé. Ko nuu ní kajuña-ná, te tú kuti naún chaa ní kajini-ná nuu. Achí-de.

24 Te chaa kúñánu iní ve'e ij jíin sutu ná'nu, nuu ní kajini so'o-de tu'un yá'a, ní

kakejá'á-de káyú'ú-de ja má júkuiñi tu'un-ún. ²⁵Ko ni jaq iin ñayivi. Te ni kastu'un-i: Na'an-ní, te nde'é-ní. Chaa ni kataan-ní vekaa, ká'jin-de ini ve'e ij. Te kástal'an-de tu'un nuu ñayivi. Achí-i. ²⁶Yúan-na te ni kaja'an chaa kúñá'nu-ún jiín ndájá'a. Te ñukúún vái-de jiín apóstol, chi káyú'ú-de kájito-de ñayivi já kuá'a-i yuu xiní-dé. ²⁷Te nuu ni jaq-de jiín apóstol, te ni jani-de chaa-ún ini municipio. Te sutu ñánu, ni xndichí-ún: ²⁸Á tú ní kástu'un-rí nuu-ro já má stá'an-ga-ro tú'un chaa jian. Ko vina chi ní ñuu Jerusalén ni xndeá-ro sá'an-ro. Te kákuni-ro chaa-ró niñí chaa jian sikí-rí jíná'an-ri, achí. ²⁹Ko Pedro jiín apóstol, ni kaka'an-de: Nníni kuándatatu-ná nuu Dios vásá núu táká chaa. ³⁰Máá Dios ndiyi táa-yo, ni naschakú-ya Jesús, l'a ni kaja'ni máá-ní ja ní kajata kaa-ní-yá jiká cruz. ³¹l'a yá'a ni nduñá'nu-ya káncha-ya íchi ndává'a Dios. Te ni nduu-ya l'a tá'u tíñu jiín l'a nama yóó, náva'a nakani ini ñayivi ñuu Israel te koo tuká'nu ini-ya núu táká kuáchi-i. ³²Te máá-ná jiín Espíritu Santo, kákuu-ná testigo máá-yá nuu táká tu'un yá'a. Chi já'a Dios Espíritu-ya núu táká ñayivi kajandatatu nuu-yá. Achí-de. ³³Te máá-ún, súan ni kajini so'o tu'un yá'a. Te ni kakiti xaq iní. Te ka'ní-ún-de kákuní núu. ³⁴Ko ío iin maestro ley, nání-de Gamaliel. Te kúu-de chaa fariseo. Te táká ñayivi, kájatú'un-i-de. Te ni ndukuiñi-de nuu junta. Te ni tá'u-de tiñu ná kúxio núu chaa apóstol. ³⁵Te ni ka'an-de jiín: Róó chaa nuu Israel, kani va'l'a ini-ro te nú naqún kákuní

ro sá'a-ró jiín chaa yá'a. ³⁶Chi onde saá ní ndonda Teudas, te áchí-de ja chaa téyíí kúu-de. Te ni kataka-i nuu-dé nátu'un kuun ciento chaa. Te ni ji'i-de ni sá'a sava-ga chaa. Te táká ja ní kajandatatu tu'un ni ka'an-de, ni kajicha nuu kája'an sáni. ³⁷Yúan-na te kiví ní ndutútú xiní, te ni ndonda Judas chaa ñuu Galilea. Te ni jaka-de kua'a ñayivi kuángoyo yata-dé. Te suni ni naa chaa-ún. Te táká ñayivi ní kajandatatu nuu-dé, ni kajicha nuu-i kája'an-i. ³⁸Te vina ná kuá'a-ri consejo róo: Ma ké'é-ga-ro chaa yá'a. Síá-de ná kílin-de. Chi ní onde chii ñayivi vái tu'un yá'a xí tíñu yá'a, te naa ij. ³⁹Ko ní onde nuu Dios vai, ma kúu kasu-ro. Chi sánaa te natuú ja jiín Dios kájatá'an-ro. Achí-de. ⁴⁰Te ni kajatú'un tú'un ni ka'an Gamaliel. Te ni kákana xiní chaa apóstol. Te ni kaskúun yunu xíi sukun-dé. Te ni ka'an xaan núu-dé ja má ká'an-ga-de tu'un jiín sí'ví Jesús. Te ni kasíaq-de kája'an-de. ⁴¹Te máá apóstol, nuu junta ni kenda koyo-de kája'an-de, kákusiij iní-de ja ní jatú'un-ya kández'o-de sikí sí'ví-yá. ⁴²Te ini ve'e ij jiín táká ve'e, tú ní kájukuiñi-de ja kástal'an-de te kájani-de tu'un Jesucristo.

Já ní kajani-de usiq chaa kuatíñu

6 Te ni ndea kua'a chaa káskuá'a. Te iin kiví, te chaa nuu Grecia, ni kaka'an sóo-de sikí chaa hebreo, chi tú ní téta'an iin núu-de staq kée ná'an viuda hora ja sáka-dé ndita'an kiví. ²Yúan-na te máá uxí uu apóstol, ni kanastútú-de táká chaa káskuá'a, te ni kaka'an-de: Ma kúu jukuiñi

máá-rí ja kájani-ri tu'un Dios, te kuatíñu-ri nuu mesa. ³Núsáá te róo ñáni, kají-ro usiá tá'an máá-ró, chaa va'a, chaa ndichí, chaa káñu'un chítú Espíritu Santo ná kúu-de. Te ná cháa-yó tínu yá'a siki-dé. ⁴Te ruu jíná'an-ri, kukuu-ri jíin já kakán ta'u-rí, te kani-ri tu'un yá'a. Achí-de. ⁵Te tu'un ni ka'an-de, ni kajata'an ini ñayivi kuá'a-ún. Te ni kakaji-i Esteban, chaa kándíja va'a kúu-de. Te nü'un chítú-de Espíritu Santo, jíin Felipe, jíin Prócoro, jíin Nicánor, jíin Timón, jíin Parmenas, jíin Nicolás, chaa ni naki'in sé'é judío ñuu Antioquía. ⁶Táká chaa yá'a, ni kajani-i nuu cháa apóstol. Te ni kajikan ta'u-dé te ni kaxndée-de nda'a-dé xinj cháa-ún. ⁷Te tu'un Dios ni jika kua'an. Te chaa káskuá'a, ni kandeä xaan-dé ini ñuu Jerusalén. Te suni kua'a sutú ni kajatú'ún, te ni kákandíja.

Tu'un Esteban

⁸Te Esteban, ni chítú ndfi-de jíin fuerza, te ñukúún ni sá'a-de tiñu ñá'nu xaan jíin tuní nuu táká ñayivi. ⁹Te ini ve'e sinagoga ni kandonda yakü chaa, chaa libertino, jíin cháa ñuu Cirene, jíin cháa ñuu Alejandría, jíin cháa ñuu Cilicia, jíin Asia, ni kastátá'an jíin Esteban. ¹⁰Ko tú ni kákundéé jíin-de, chi ndichí-de, te suni ni ka'an-de jíin fuerza máá Espíritu. ¹¹Yúan-na te ni kaská'an yakü chaa ja ni kaka'an: Ni kajini so'o-ná ká'an ndiva'a Esteban siki Moisés jíin siki Dios, achí. ¹²Te súan ni kaská'an-ún ñayivi, jíin cháa ni kayii, jíin cháa káchaa tutu. Te ni kajinu yuán siki-dé, te ni kákatíin-ún-de kuangoyo jíin-de

onde nuu junta. ¹³Te ni kajani testigo falso ja ní kaka'an: Chaa yá'a, ndita'an kiví ká'an ndiva'a-de siki vé'e ij yá'a jíin siki ley. ¹⁴Chi ni kajini so'o-ná ká'an-de ja Jesús, chaa ñuu Nazaret, kanu-de ve'e ij yá'a, te nasama-de taninu ni xndoo Moisés nuu-yo. Achí. ¹⁵Yúan-na te táká ja káxiukú iní municipio, ni kandakoto nuu-dé, te ni kajini ja jito nuu-dé nátu'un nuu fin ndajá'a ándíví.

Tu'un ni jani ndaa Esteban

7 Te máá sutú ñá'nu-ga, ni ka'an jíin-de: Súan kúu náún, achí. ²Te máá-de, ni ka'an-de: Táta, ñáni, kuni so'o-ní tu'un yá'a jíná'an-ní. Máá Dios, I'q ñá'nu, I'q luu, ni kenda-ya nuu tása-yo Abraham ná ni kanchaa-de ini ñuu Mesopotamia, onde ná té ki'in-ga-de kunchaa-de ini ñuu Harán núú. ³Te ni ka'an-ya jíin-de: Kenda ini ñuu-ro jíin má'ñú tál'an-ró, te ki'in-ro kúnchaa-ro iní ñuu ja stál'an-ri nuu-ro, achí-ya. ⁴Yúan-na te ni kenda-de ini ñuu Caldea. Te ni kanchaa-de ini ñuu Harán. Te yúan ni ji'i tása-de. Te ni sá'a Dios ja ní chaä-de ñuu yá'a nuu káxiukú-ní vina. ⁵Te tú ní já'a-ya ñú'un-ún kuu ta'u-dé, ni vasté fin tí'lí. Ko ni keyu'u-yá ja kuá'a-ya ñú'un-ún nuu-dé onde jíin núa táká tata kii nuu-dé, vasa tú ní ió se'e-de sáá. ⁶Te súan ni ka'an Dios jíin-de: Tata-de kuxiukú jíká-i inga ñuu. Te kuun ciento kuiä kuatíñu sáni-de-i te xndó'o-de-i. ⁷Te ni ka'an Dios: Ko máá-rí, ndonda-ri siki ñúu nuu kúu-mozo-ún. Te onde nü ni kuu-ún, te kenda koyo-i te chiñú'ún-i ruu ichi yá'a. ⁸Te ni sá'a-ya contrato jíin-de

jíin tuní ja xítí ndúu-de. Te se'e Abraham ni kuu Isaac. Te ni xítí ndúu-de-i nuu uná kivi-í. Te se'e Isaac ni kuu Jacob, te se'e Jacob ni kuu ndf'uxí uu máa tatá ñúu. ⁹Te táká tatá ñúu-ún, ni kákukuásún iní-de. Te ni kaxikó-de José kua'an-i onde nuu Egipto, Ko Dios ni jika-ya jíin-i. ¹⁰Te ni nama-ya-í nuu táká tundó'o ni ta'an-i. Te ni kundichí-i. Te Faraón, chaa kúu rey nuu Egipto, ni kusií iní-de jíin-i ni sá'a-ya. Te ni chaa-de gobernador siki José. Te José, ni tá'lú-de tiñu nuu ñúu Egipto jíin n ú v e Faraón. ¹¹Te ni kii iin tamá xáan ní ñúu Egipto jíin ní ñúu Canaán. Hn tundó'o xaan ní kuu-ún. Te ndiyi táká-ya, tú ní káni'in-dé ja kée-dé jín'an-de. ¹²Te ni jini tu'un Jacob ja ío trigo onde nuu Egipto. Te ni tájí-de táká-ya ní kaja'an-de vuelta iin. ¹³Te ja vuelta uu, ni kánakuni ñani José nuu-dé ja máa-de kúu. Te suni ni stá'an José ñani-de nuu Faraón. ¹⁴Te José, ni tájí-de chaa kája'an ja ní kana-de xini táká-de Jacob kii-de jíin táká tá'an-de. Ió uni xiko xia'un-i. ¹⁵Súan ni kuun Jacob kua'an-de onde nuu Egipto. Te yúan ni ji'lí-de jíin táká tatá ñúu-ya. ¹⁶Te chaa-ún, ni kánajal'a-de káno'on-de onde nuu Siquem. Te ni kayuji-de ini ve'e añú ja jíin plata ni jaan Abraham nuu sé'e Hamor ñuu Siquem. ¹⁷Ko ni kuyani kivi ní keyu'u Dios nuu Abraham. Te ñayivi-ún, ni ndea-i. Te ni kukua'a-í ini ñuu Egipto. ¹⁸Te ni kuu kuiá. Te ni nukuiñi inga rey ini ñuu Egipto ja tú játú'ún-de tu'un José. ¹⁹Te rey-ún, ni xndá'ú-de ñayivi ñúu-ya, ni sándiva'a-de jíin táká-ya, ja fuerza ná skána-de se'e-de kuu-i. ²⁰Te kuiá-ún

ni kaku Moisés. Te ni kusií iní Dios jíin-i. Te uní yoq ní ja'nú-i ini ve'e táká-i. ²¹Te náq-i, ni skána-ña-i. Te ni naki'in sesí'i Faraón-ún-i. Te ni skuá'nu-ña-í natu'un se'e máá-ña. ²²Te ni kutu'a Moisés táká tu'un ndichí ñúu Egipto. Te ná'nú xaan ní kuu-de jíin táká tu'un ká'an-de jíin táká tiñu sá'a-de. ²³Te nuu úu xiko kuiá-de, te ni kusií iní-de kindel'é-de táká ñani-de ja kákuu se'e Israel. ²⁴Te ni jini-de nuu fin chaa Egipto ja sándiva'a jíin fin chaa Israel. Te ni stují-dé chaa Egipto-ún, te súan ni nama-de ñani nda'ú-de. ²⁵Ko máa-de, jáni ini-de ja juku'un ini taká ñani-de ja Dios ni tájí-yá-de ja náma-de ñani-de n ú. Ko máá ñaní-de, tú ní kájuku'un kuti iní. ²⁶Te inga kivi xian-ún, suni ni jini-de nuu úu chaa kájatá'an. Te ni jaq-de. Te ni ka'an-de jíin já ná jukuiñi: Súchí, naja kásá'a ndiv'a-ro jíin tál'an-ró. Chí ñani-ro kánakuni tál'an-ró. Achí-de. ²⁷Ko máá cháa já'a ta'u tál'an-ún, ni chujíkí-de Moisés. Te ni ka'an-de: Ndéja ní jani róo ja kúná'nú-ro te sándaaq-ro tínu-ri jín'an-ri. ²⁸Te suni kuní-ro ká'ni-ro rúu natu'un ni ja'ni-ro cháa ñuu Egipto iku náún. Achí-de jíin Moisés. ²⁹Te tu'un yá'a ni jini so'o Moisés. Te ni jinu-de kua'an-de. Te jíká ní nchaa-de onde nuu Madián. Te yúan ni skáku ñasí'i-de uu se'e yíí. ³⁰Te ni jinu tuku uu xiko kuiá. Yúan-na te iin ndajá'a ándiví, ni kenda-ya ñúu-dé onde nuu ñú'un té'é yúku Sinaí, ma'ñú fin yuku kayú yáá ñú'un ni kenda-ya. ³¹Yúan-na te Moisés, ndelé-de, te náa iní-de ja ni jini-de ñu'un-ún. Te ni kandita-de nával'a kuní-de nuu. Te ni ka'an máá

Tatá-yo Dios jíín-de: ³²Máá-rí kúu Dios ndiyi táq-ro, Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya. Ko Moisés, kísi-i-de, te tú ní chúndéé iní-de nde'lé-de nuu. ³³Te máá Tatá Dios, ni kachi-ya jíín-de: Kiñi'in ndijan-ro já'a-ro. Chi nuu kándii-ro jián, ñu'un ií kúu. ³⁴A ni jini-ri ja sé'e-ri ká'jin-i iní ñuu Egipto, xaan kándo'o-i. Te suni jíni so'o-ri ja kández-e nda'ú-i. Te ni kuun-ri vaj-ri ja náma-ri-i jína'an-i. Te vina, ña'an yá'a núsáá. Te ná tájí-rí róó ki'lin-ro ondé ñuu Egipto. Achí-ya jíín-de. ³⁵Núsáá te Moisés yá'a, vasa a ni kaské'ichi-i-de te vasa ni kaka'an-i: Ndéja ní jani róó ja kúna'nú-ró síkí-rí, te sándaq-ro tíñu-ri, ni achi-i jíín-de. Ko Dios, ni tájí-yá-de kua'an-de ja tál'ú-de tiñu nuu-í te nama-de-i. Te ndajá'a-yá ja ní kenda nuu-dé nuu yukú-ún, suni ni chindéé ní chituu-ya-dé. ³⁶Te chaa yá'a, ni ndiñi'in-de-i jína'an-i iní ñuu yúan, te ni sá'a-de kua'a tíñu ñá'nú, jíín táká tuni iní ñuu Egipto, jíín núu mar kuá'á, jíín núu ñú'un té'e, uu xiko kuiq. ³⁷Chaa yá'a kúu Moisés ja ní ka'an jíín táká se'e Israel: Ma'ñú táká ñani-ro, nukuiñi iin chaa kani tu'un máá Tatá-ro Dios sá'a-ya nátu'un ruu. Te nuu cháa-ún kuni ná'ín-ró tú'un ka'an-de. Achí. ³⁸Chaa-ún kúu chaa ni kandee jíín tíku'ni ndiyi táq-yo ondé nuu ñú'un té'e. Te ni ka'an iin ndajá'a-ya jíín-de xiní yúku Sinaí, te ni ni'lin-dé tu'un ndasa kuchaku-yo. Te ni jani-de tu'un-ún nuu-yo. ³⁹Ko ndiyi táq-yo, tú ní kákuní-de kuandatu-de nuu cháa-ún, chi sasua ni kaské'ichi-de chaa. Te ni kákusiín ini-de, no'on-de ñuu Egipto kákuní-de núú. ⁴⁰Te ni

kaka'an-de jíín Aarón: Sával'a tini-ro I'a ná kúxnuú nuu-yo. Chi chaa Moisés, ja ní kiñi'in-de yóó iní ñuu Egipto vaj-yo, tú kájini-yo naún ní ta'an-de. Achí. ⁴¹Yúan-na te ni kasá'a-de iin chelu. Te nuu ndosó-ún ni kasoko-dé kití. Te ni kákusií iní-de jíín tíñu ni kasá'a-de jíín ndá'a-dé. ⁴²Te Dios, ni kuxio-ya núu-dé kua'an-ya. Te ni xndóo-ya-dé ná kuatíñu-de nuu tíñu xíní ándíví, nátu'un yóso núu tutú chaa ni kajani tu'un Dios onde saá: Róó ñayiví Israel, a ni kaja'ni-ro kíti núu-ri uu xiko kuiq nuu ñú'un té'e náun. ⁴³Túu, chi sasua ni kajani-ro vé'e kuii ndosó Moloc jíín tíñu xíní máá Renfán, ndoso ja ní kasá'a máá-ró já chíñu'ún-ró. Ja yúan ná sjá'a-ri róó ki'lin-ro ondé yata ñuu Babilonia, áchí-ya. ⁴⁴Ndiyi táq-yo, onde ñu'un té'e ní kañava'a-de ve'e ñii Dios, nátu'un ni tál'ú Dios tiñu nuu Moisés ja súan sá'a-de ve'e-ún, nátu'un muestra ni jini-de. ⁴⁵Sáá chi jíín fuerza Dios ni káskunu ndiyi táq-yo ñayiví síin nación ja ní katiin máá-i ñuu yá'a. Yúan-na te jíín Josué ni kívi koyo-de iní lugar máá-i, ni kákinchaka-de ve'e ñii-ún ni kendoo yá'a onde kívi David. ⁴⁶Te David, ni kusíi iní Dios jíín-de. Te ni jikan-de ja ná sával'a-de iin ve'e kuu Dios Jacob. ⁴⁷Ko Salomón, ni sá'a-de iin ve'e máá-yá. ⁴⁸Ko I'a ñá'nú-ún, tú ncháá-ya iní ve'e kásá'a chaa, nátu'un ni ka'an chaa jáni tu'un-ya ondé saá: ⁴⁹Andíví kúu sillá kánchaaq-ri, te tál'ú-rí tiñu. Ñuyiví kúu teyú nuu káxndí ja'a-rí. Ndasa koo ve'e kani-ro kúnchaa-ri núsáá. Xí ndénú kúu nuu ndétatú-ri. ⁵⁰Á tú ní sá'a ndi'i-ri ndatíñu yá'a, áchí

máá Tatá Dios. ⁵¹Xaₙ kákujá'a ini-ní. Tú kákandíja ini añú-ní te xaₙ só'ó-ní. Chi nene kájasu-ní nuu Espíritu Santo, nátu'un ni kásá'a ndiyi táq-ní onde aná'án. ⁵²Ió iin chaa ni kajani tu'un-ya onde saá ja tú ni káchindikin táq-ní-de náún. Chi táq-ní, a ni kaja'ni-dé chaa kájani tu'un ja kíi máá I'q ndaa náú. Te I'q-ún, a ni kanastúu-ní-ya te ni kaja'ni-ní-ya. ⁵³Ko máá-ní, tú ni káskíuu-ní, vasa ndajá'a máá-yá, ni kajani-ya ley nuu-ní. Achí Esteban. ⁵⁴Taká tu'un yá'a ni kajini so'o. Te ni kata'u'u ini. Te kánakaji ñii yú'u kájito Esteban. ⁵⁵Ko máá Esteban, ni kútú-de Espíritu Santo. Te ni ndakoto-de ichi ándíví. Te ni jinj-de ja ndíi ncháa nuu kánchaa Dios. Te Jesús, kándij-ya íchi ndáv'a Dios. ⁵⁶Te ni ka'an-de: Vina te ndé'é-rí ja núña andíví. Te ndé'é-rí nuu máá Sé'e chaa kándij-ya íchi ndáv'a Dios. Achí-de. ⁵⁷Yúan-na te ni kákana kó'ó. Te ni kajasu so'o. Te iin jínu-ni ni kandonda vaq siki Esteban. ⁵⁸Te ni kakiñi'in Esteban kua'an jíin-de onde yu'u ñuu. Te ni káskána tikachí. Te ni kaja'a yuu xiní-dé. Te ñayivi kández'é, ni kachukú-i tikachí-ún nuu já'q fin chaa súchí nání Saulo. ⁵⁹Te nini kájoto yuu xiní Esteban, te ni ka'an nda'ú Esteban jíin máá Jít'o'-yo: Táta Jesús, naki'in-ni añú-ná vina, áchí-de. ⁶⁰Te ni jukuiñi jítí-de. Te ni ka'an jaa-de: Táta, ma chí'i-ní cuenta kuachi yá'a siki-í jíná'an-i, áchí-de. Súan ni ka'an-de tu'un yá'a, te ni ji'i-ni-de.

Já ní chindikin Saulo tiku'ni kándíja

8 Te Saulo, ni jatú'ún-de ja ní ji'i Esteban. Te kívi-ún ni kejá'lá

káchindikin xaan-í tiku'ni kándíja ini ñuu Jerusalén. Te tiku'ni-ún, ni kajicha ñuu-i kája'an-i ní ndáñuu Judea jíin ndáñuu Samaria. Ko chaa apóstol chi túu. ²Te chaa káchiñú'ún Dios, ni kajachinduji-de Esteban. Te ni kande'le xaan-dé ja ní naa Esteban. ³Ko Saulo, chi xnáa-dé tiku'ni kándíja kuní-de. Te kívi-de ndita'an ve'e. Te ñú'un-de chaa, ña'an, táan-dé-i vekaa.

Já ní jika tu'un Dios ini ñuu Samaria

⁴Te taká ñayivi ní kajicha ñuu-ún, kája'an-i taká ñuu kájani-i tu'un Dios. ⁵Te Felipe, ni kuun-de kua'an-de ñuu Samaria. Te yúan ni jani-de tu'un Cristo nuu ñayivi. ⁶Te taká ñayivi-ún, ni kachu'un ini-i taká tu'un ja ní ka'an Felipe jíin-i. Te ni kajini so'o-i, te ni kajini-i taká tuni ni sá'a-de. ⁷Chi ini kua'a ñayivi ní kiñi'in-de tachi kíni. Te ni kenda-ún kákana kó'ó kája'an. Te tiní chaa ni kuyúnú jíin chaa rengo, ni kanduya'a-de. ⁸Te ni kakusii xáan iní ñayivi ñuu-ún. ⁹Te ini ñuu-ún ni jo iin chaa nání Simón. Te chaa-ún, chaa ñavá'a kúu-de. Te xaₙ kánaa iní ñayivi ñuu Samaria kández'é-i. Te ni ka'an-de ja fin chaa ñá'nú xaₙ kíu máá-de. ¹⁰Te ñayivi, xaₙ vá'a káchu'un ini-i tu'un ká'an-de onde suchí lúlí te onde chaa ñá'nú. Te ni kaka'an-i: Chaa yá'a xaₙ yí'i fuerza Dios ñá'nú ini-de. ¹¹Te káchu'un ini-i tu'un ká'an-de, chi xaₙ káni kívi ní sá'a-de tiñu ñavá'a nuu-í, ni kánaa iní-i kández'é-i. ¹²Ko nuu-í ni jani Felipe tu'un va'a ñuu nuu tálú Dios tiñu, jíin tú'un sí'ví Jesucristo. Yúan-na te ni kákandíja-i. Te ni

kajanducha-í kúu chaa kúu ña'an. ¹³Te máá Simón, suni ní kandíja-de, ní janducha-dé. Te ní jika kuu-de jíín Felipe, ndé'e-de ja sá'a Felipe taká tuní jíín táká tiñu ñá'nu. Te ní kee nuu-dé kándij-de. ¹⁴Te chaa apóstol ká'iin-de ini nuu Jerusalén, ní kajini tu'un-de ja ñayivi ñuu Samaria, ní kajatá'u-i tu'un Dios. Te ní katájí-de Pedro jíín Juan kája'an-de yúan. ¹⁵Te ní jakoyo chaa-ún. Te ní kajikan ta'u-dé ja'a ñayivi-ún, náva'a ná ní'in-í Espíritu Santo jíná'an-i. ¹⁶Chi té chaan-ga kii-ya síkí ní iin-i. Chi máni ní kajanducha-í jíín sí'ví Jesús. ¹⁷Yúan-na te ní kachaa-de nda'a-dé xini-í jíná'an-i te ní chaa Espíritu Santo siki-í. ¹⁸Te ní jini Simón ja súan káchaa apóstol nda'a-dé xini ñayivi-ún, te já'a-ya Espíritu Santo nuu-í. Te kua'a-de xu'un nuu apóstol kuní-de nuu. ¹⁹Te ní ka'an-de: Suni kuní-ná ja kuá'a-ní fuerza yá'a nuu-ná náva'a náni ñayivi xndée-ná nda'a-ná xini-í, te chaa Espíritu Santo siki-í, áchí-de. ²⁰Yúan-na te ní kachi Pedro jíín-de: Xu'un-ro ná náa jíín-ro, chi jáni ini-ro já jíín xu'un kúu kuaan-ro tá'u já'a Dios. ²¹Tú cuenta-ro ni tú ta'u-ro já kúndij-ro síkí tiñu yá'a, chi tú ío ndaq ini añú-ro nuu Dios. ²²Núsáá te nakani ini-ro síkí kuáchi-ro yá'a. Te nandakan ta'u-ro nuu Dios, sanaa te sá'a-ya túká'nú ini-ya nuu kuáchi ñú'un ini-ro. ²³Chi jiní-ri ja xáan kújá'a ini-ro nuu-yá. Te máni kuáchi tíñ róó. Achí Pedro jíín-de. ²⁴Yúan-na te ní ka'an Simón jíín-de: Kakan ta'u máá-ro já'a-rí nuu máá Jít'o'-yo náva'a ni iin tu'un ká'an-ro jián ma kíi siki-rí,

áchí-de. ²⁵Te máá-de, ní kaka'an ndaq-de. Te ní kajani-de tu'un Dios. Te ní kanaxió káva-de káno'on-de ñuu Jerusalén. Te kua'a-gá ndañuu Samaria kájani-de tu'un va'a.

Felipe jíín cháa eunuco

²⁶Te iin ndajá'a máá Tatá Dios, ní ka'an-ya jíín Felipe: Ndukuiñi te ki'in-ro íchi sur, ichi já kénda ini nuu Jerusalén, ja kúun kua'an onde ñuu Gaza. Achí-ya. Te yúan chi ñu'un té'e kúu. ²⁷Yúan-na te ní ndukuiñi Felipe kua'an-de. Te ní kenda-ni iin chaa eunuco etíope. Te chaa-ún játíñu-de nuu reina etíope, nání-ña Candace. Te iin gobernador kúu-de. Te suni ndíto-de yaká xu'un-ña. Te ní kii-de ñuu Jerusalén, ní kichiñú'ún-de Dios. ²⁸Te kuano'on-dé kánchaa-de nuu carreta-de. Te ká'u-de tutu ní chaa Isaías chaa ní jani tu'un Dios onde sáá. ²⁹Te máá Espíritu ní ka'an-ya jíín Felipe: Kuálán te kita'an-ro carreta-ún. ³⁰Te Felipe, ní kundéé-de ni jaa-de. Te ní jini so'o-de ká'u chaa-ún tutu ja ní chaa Isaías onde sáá. Te ní jika tu'un-de chaa-ún: Á júky'un ini-ní naúñ ká'u-ní xí túu. Achí-de. ³¹Te máá eunuco, ní ka'an-de jíín Felipe: Te ndasa juky'un ini-ná te nú tú stá'lán iin chaa nuu-ná, áchí-de. Te ní ka'an nda'u-de ja ná káa Felipe nuu carreta-de te kunchaaa-de jíín-de. ³²Te nuu ká'u-de tutu ij-ún ní ka'an tu'un yá'a: Nátu'un iin rií ja kuá'an-ti kúu-tí, súan ní ja'an-ya. Te nátu'un iin lélú séte tú ndé'e-tí, suni súan tú ní ká'an kuti-yá. ³³Te hora ní kuka nuu-yá, tú ní sándaq va'a-i jíín-yá. Ndasa koo tu'un

tata-ya, chi ni ji'i-ya iní ñuyíví yá'a. Achí. ³⁴Yúan-na te chaa eunuco-ún, ni ka'an-de: Chaa ni jani tu'un yá'a, ndé siki cháa ká'an-de. Siki máá-de xí siki ingá chaa, áchí-de jíin Felipe. ³⁵Yúan-na te Felipe, ni kejá'a-de ká'an-de. Te jíin tú'un ká'an tutu ii-ún ni jani-de tu'un va'a Jesús nuu cháa-ún. ³⁶Te nini kája'an-de ichi-ún, te ni jakoyo-de iiñ nuu ñú'un nducha. Te ni ka'an chaa eunuco: Yá'a ñú'un nducha. Á tú kuu kuanducha-ná, xí ndéja jasú. Achí-de. ³⁷Te ni kachi Felipe: Nú kándija-ní onde jíin iní jíin añú-ní, te kuu, áchí-de. Te ni ka'an eunuco: Kándija-ná ja Jesucristo kúu máá Sé'e Dios, áchí-de. ³⁸Te ni tá'u-de tiñu ni jukuiñi carreta. Te ni kanuu ndendúu-de kája'an-de nuu ñú'un nducha yúan. Te ni skuánducha Felipe chaa eunuco. ³⁹Te nuu ni kanana-de iní nducha, te Espíritu máá Tatá Dios, ni chaxio-ni-ya Felipe kua'an-de. Te chaa eunuco, tuká ni jiní-de nuu Felipe. Te ni ki'in-de ichi kuáno'on-dé. Te kúsiñ iní-de. ⁴⁰Ko Felipe, ni ndenda-de onde ñuu Azoto. Te nini já'a-de kua'an-de, te jáni-de tu'un va'a-ya táká ñuu. Te vásá ni jaq-de ñuu Cesarea.

Já ni nakani iní Saulo

9 Te Saulo, nákata-de ja ndónda-de ka'ni-dé táká chaa káskuá'l a tu'un máá Jito'o-yo. Te ni jaq-de nuu sutú kúñá'nu-ga. ²Te ni jikan-de tutu nuu cháa-ún ja kí'in-de táká ve'e sinagoga ñuu Damasco, náv'a katiañ-de sava chaa xí ñá'an já ká'jin siki tú'un-ya. Te ku'ni-de ñayivi-ún

kunchaka-de-i kii-de jíin-i ñuu Jerusalén kuní-de. ³Te ni ki'in-de ichi kuá'an-de. Te ni kuyani-de ñuu Damasco. Te sánaa-ní te ni ndii ncháa-ni ní ñuu-dé onde andívá. ⁴Te ni ndua-ni-de nuu ñú'un. Te ni jini so'o-de ká'an iin tu'un jíin-de: Saulo, Saulo, naja chíndikin-ro rúu. Achí. ⁵Te máá-de, ni ka'an-de: Ndé chaa kúu-ní vii, Tátá, áchí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: Máá-rí kúu Jesús ja chíndikin-ro rúu. Xaañ yíí kúu ja kuañú yátá-ró punta garrocha. Achí-ya. ⁶Te máá-de, kísí-i-de, chi yú'u-de. Te ni ka'an-de: Tátá, naún sá'a-ná kuní-ní, áchí-de. Te máá Jito'o-yo, ni kachi-ya jíin-de: Ndukoo, te kívi-ró iní ñuu. Te yúan ni'lín-ro tú'un ndasa sá'a-ró. Achí-ya. ⁷Te chaa kája'an jíin Saulo, ni kajukuiñi-de kákee nuu-dé kández-e-de. Chi ni kajini so'o ndija-de ní'in, ko tú ni kajini-de nuu ni iin chaa ká'an. ⁸Yúan-na te ni ndukoo Saulo nuu ñú'un. Te ni ndakoto-de. Ko tú ni iin nuu ni jiní-de. Te kátiñ chaa-ún nda'a-dé kája'an-de jíin-de. Te ni káskívi-de Saulo iní ñuu Damasco. ⁹Te yúan ni kanchaa-de uní kívi. Te tú ni kúu kuti ndé'e-de, ni tú ni yée-dé staa, ni tú ni jí'i-de nducha.

Saulo iní ñuu Damasco

¹⁰Te ni io iin chaa skuá'a tu'un-ya ñuu Damasco nání-de Ananías, te jíin jáni ni ka'an máá Jito'o-yo jíin-de: Ananías, áchí-ya. Te máá-de, ni ka'an-de jíin-yá: Tátá, yá'a kánchaa-ná, áchí-de. ¹¹Te ni ka'an máá Jito'o-yo jíin-de: Ndukuiñi te kílin-ro íchi yá'ya ja nání derecha. Te iní ve'e Judas ná ndukú-ró fin

chaa nání Saulo ñuu Tarso, chi jandáa jikán ta'ü-dé. ¹²Te skóto janí-de ja íín chaa nání Ananías, kívi-de te cháa nda'a xiní-dé, náva'a ndundijin nduchi-dé. Achí-ya.

¹³Yúan-na te ni ka'an Ananías: Táta, a ni jini tu'un-ná sikí cháa yúan ja xáan sá'a ndiva'a-de jeíñ ñayivi ndoo-ní iní ñuu Jerusalén. ¹⁴Te vina ni chaq-de yá'a ndiso-de tiñu sutu ñá'nu, náva'a katiin-de taká ñayivi káchiñú'ún-i níí, te taan-dé-i vekaa. Achí-de. ¹⁵Te máá Jito'o-yo, ni ka'an-ya jeíñ-de: Kuá'lán, chi chaa ni kaji máá-rí kúu chaa jian, náva'a ná káni-de tu'un-ri ki'in-de níí ñuu ñayivi sín nación, níí ñuu rey, jeíñ níí ñuu táká ñayivi ñuu Israel. ¹⁶Chi stá'an-ri nuu-dé ja kánúú ndó'o-de kua'a xáan túndó'o sikí s'ví-rí. Achí-ya.

¹⁷Yúan-na te kua'an Ananías. Te ni kívi-de iní ve'e-ún. Te ni xndée-de nda'a-dé xiní Saulo. Te ni ka'an-de: Náni, Saulo. Máá Jito'o-yo Jesús, I'a ni kenda nuu-ro íchi vái-ró, ni tájí-yá ruu vai-ri nuu-ro náva'a ná ndundijin nduchi-ro, te ná kútú-ró Espíritu Santo. Achí-de. ¹⁸Te ni koyo-ni nátu'un sooo yúndúchi-dé. Te ni ndundijin nduchi-dé. Te ni ndukuiñi-de. Te ni janducha-dé.

¹⁹Yúan-na te ni nakee-dé staaq. Te ni nani'in iní-de. Te ni kendoo Saulo yakü kívi jeíñ cháa káskuá'a ja káxiukú-de iní ñuu Damasco.

²⁰Te ni kejá'á-ni-de jáni-de tu'un Jesucristo iní ve'e sinagoga, áchí-de ja I'a yá'a kúu-ya Sé'e Dios. ²¹Te taká ñayivi ni kajini so'o tu'un ká'an-de, ni kakee nuu-í kández-e-i. Te ni kaka'an-i: Á nasu cháa yá'a xaan sá'a ndiva'a-de jeíñ táká ñayivi

kándaku ni'in sí'ví-yá yá'a núú. Te ja yúan ní chaq-de yá'a, ku'ni-de preso no'on-de jíín-i nuu sutu ñá'nu núú. Achí-i. ²²Ko Saulo, ví'i-gá ni ndukú ndéé-de ni sáká núu-de xiní cháa judío káxiukú iní ñuu Damasco, ká'an téyí-de ja Jesús kúu Cristo. ²³Te ni kuu-ga kivi. Te chaa judío, ni kanatiin tu'un tá'an-de ja ká'ni-dé Saulo. ²⁴Ko Saulo, ni ni'in-dé tu'un ja súan ni kandatúún cháa-ún. Te máá cháa judío ndúú ñúú-ni kájito yu'u-dé ichi núú kénda yuxé'e ñuu ja ká'ni-dé Saulo núú. ²⁵Yúan-na te chaa káskuá'a jeíñ-de, ni kaki'in-de Saulo akuáa. Te iní iin jika ni kaskúun-de chaa jika fin nama ñuu-ún.

Saulo iní ñuu Jerusalén

²⁶Te nuu ni najaa-de ñuu Jerusalén, te kuní-de nakedá'an-de jeíñ cháa káskuá'a-ún. Ko máá cháa-ún, ni kayu'ú-de ni kajito-de Saulo, chi tú ni kákandíja-de ja cháa skuá'a kúu Saulo. ²⁷Ko Bernabé, ni jaka-de kua'an jeíñ-de nuu cháa kákuu apóstol. Te ni jani-de tu'un nuu cháa-ún ndasa ni jini Saulo nuu máá Jito'o-yo íchi kuá'an-de, te ni ka'an-ya jeíñ-de, jeíñ ndasa ni chundéé iní Saulo ni ka'an téyí-de tu'un Jesús iní ñuu Damasco. ²⁸Te ndénda-de ndívi-de ñuu Jerusalén jeíñ cháa kákandíja yúan. ²⁹Te ni jani téyí-de tu'un máá Jito'o-yo. Te ni státá'an-de jeíñ cháa judío ñuu Grecia. Ko máá cháa-ún, kákuni-de ka'ni-dé Saulo. ³⁰Te ni kajini tu'un taká náni. Te ni kachu'un íchí-de Saulo onde ñuu Cesarea. Te yúan ni katájí-de Saulo kuano'on-dé onde ñuu Tarso.

31 Te tiku'ni kákandíja níí iní ñuu Judea, jíín ñúu Galilea, jíín ñúu Samaria, tuká ní káchindikin-de-i. Te ni ja'nu-ga-i jíín tú'un. Te ni kachiñú'ún-i máá Jít'o'yo. Te ni kandundéé iní-i ni sá'a Espíritu Santo. Te ni ndea-ga-i.

Já ní nduv'a Eneas

32 Te Pedro, jíka kuu-de nuu-taká lado. Te suni ni ja'an-de nuu ñayivi ndoo iní ñuu Lida. **33** Te yúan ni jini-de nuu fin chaa nání Eneas, ja ní kuu una kuiá káa-de jito, chi ni kuyúnú-de. **34** Te ni kachi Pedro jíín-de: Eneas, Jesucristo ná násávala-ya róó. Ndukoo, te natuu-ro jito-ró. Achí-de. Te ni ndukoo-ni chaa-ún. **35** Te ni kajini taká ñayivi káxiukú ñuu Lida jíín ñuu Sarón. Te ni kanaxió káva iní-i nuu máá Jít'o'yo.

Já ní nachakú Dorcas

36 Te suni ni jo iin ña'an skuá'a iní ñuu Jope, nání-ña Tabita, ja kuní ka'an nuu yú'u griego, Dorcas. Ña'an yá'a, xaan ní sá'a-ña tínu va'a jíín caridad. **37** Te kivi-ún ni ku'u-ña. Te ni ji'i-ña. Te ni ndi'i ni nasándoo-de ña'an-ún. Te ni kajakin-de-ña fin iní ve'e. **38** Te ñuu Lida, yani kánchaa jíín ñuu Jope. Te chaa káskuá'a-ún, ni kajini tu'un-de ja kánchaa Pedro yúan. Te ni kátají-de uu chaa kuaka'ñan nda'ú jíín Pedro: Ma kúkuéé-ní te chaq-ní nuu-ná, achí-de. **39** Yúan-na te ni ndukuiñi Pedro kua'ñan-de jíín-de. Te nuu ni ja-a-de, ni kajaka-de Pedro kua'an-de jíín-de iní ve'e-ún. Te yúan, taká ña'an viuda, ni kajíkó ndúu-ña-dé

kández-e-ña. Te kástá'an-ña táká su'nú jíín táká tíkachí ní sá'a Dorcas ná ni kanchaa-ña jíín-ña jíná'an-ña núu. **40** Yúan-na te Pedro, ni jacha ndi'i-de ñayivi-ún kája'ñan-i yata vé'e. Te ni jukuiñi jítí-de. Te ni jikan ta'u-dé. Te ni naxió koto-de ichi núu kátúu ndiyi-ún. Te ni ka'an-de: Tabita, ndukoo, achí-de. Te máá-ña, ni ndakoto-ni-ña. Te ni jini-ña núu Pedro. Te ni ndukoo-ni-ña. **41** Te máá-de, ni tiin-de nda'a-ña. Te ni xndúkuiñi-de-ña. Yúan-na te ni kana-de xiní ñayivi ndoo jíín viuda. Te ni stá'an-de-ña já á chakú-ña. **42** Te tiñu yá'a ni jicha tu'un níí ñuu Jope kua'ñan. Te kua'q ñayivi, ni kákandíja-i nuu máá Jít'o'yo. **43** Te Pedro, kua'q kiví ní kendoo-de ini ñuu Jope, kánchaa-de ve'e iin chaa curtidor nání Simón.

Pedro jíín Cornelio

10 Te iní ñuu Cesarea ni jo iin chaa nání Cornelio, ni kuu-de capitán, ni tiin-de soldado nání Italiana. **2** Chaa chíñú'ún vá'a Dios kúu-de onde jíín níí vé'e-de. Te bueno sá'a-de caridad nuu táká ñayivi. Te nene jikán ta'u-de nuu Dios. **3** Te chaa yá'a, ni skóto-ya-dé nátu'un ka'uni aíni. Te ni jini-de nuu fin ndajá'q máá Dios ni kivi-ya núu kánchaa-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Cornelio, achí-ya. **4** Te máá-de, ni ndakoto-de nuu-ya. Te yú'u-de. Te ni ka'an-de: Naún kuní-ní Táta, achí-de. Te ni kachi-ya jíín-de: A ni jini Dios ndasa jikán ta'u-ro jíín já sá'a-ró caridad. **5** Vina te tájí-ró úu chaa ná kí'in-de ñuu Jope. Te kana-ró xiní Simón ná kí-de, te

chaa-ún, nání-de Pedro. ⁶Ncháá níu-de ve'e iin chaa nání Simón curtidor, ja ncháá ve'e-de yani yundúcha mar. Te máá-de kastu'ún níu-ro ndéja kánúú sá'a-ró. Achí-ya. ⁷Te ndajá'a ní ka'an jíín Cornelio, a kua'an-ya. Te ní kana-de xini úu mozo-de jíín xiní fin soldado ja játíñu kútu níu-dé. ⁸Te onde ní ndí'i ní nakani-de taká tu'un nuu mozo-ún, te ní tájí-de mozo kája'an onde ñuu Jope. ⁹Te inga kívi xían-ún, kájika-i kája'an-i. Te ní kakuyani-i ñuu-ún. Te Pedro, ná ka'uxi uu ní kaa-de xini vé'e ja kakán ta'ú-dé. ¹⁰Te ní chaa soko chii-de. Te ní kuni-de kee-dé staa. Ko nini kásatü'a-ña-ún, te ní skóto-ya-dé. ¹¹Te ní jini-de núña andíví. Te iin bulto nátu'un iin sa'ma kuítá já nú'ní ndíkúun punta, ní kuun vai nuu ñú'un ní skóto-ya-dé. ¹²Te iní-ún káñu'un taká kití kúun ndá'a ío nuu ñú'un yá'a, jíín kóo, jíín táká tisaq andíví. ¹³Te ní jini so'o-de iin tu'un ní ka'an: Pedro, ndukuiñi, te ka'ni-ro, te kee-ro, achí. ¹⁴Ko Pedro, ní ka'an-de: Mä kúu Tátä, chi té kee-gá-ná kúñu chál'án ni ja tú ío ndoo, achí-de. ¹⁵Te ní ka'an tuku jíín-de vuelta uu: Ja ní sándoo Dios, mä skúnání-ró kúñu chál'án, achí. ¹⁶Te tu'un yá'a ní kii uni vuelta nuu-dé. Te sa'ma kuítá-ún, ní ndaa kuano'on ándíví. ¹⁷Te nini kánchaa Pedro jáni iní-de naúñu kúu ja ní jini-de-ún, te ní jakoyo mozo ní tájí Cornelio kua'an, kájika tu'ún-i ve'e Simón onde ní jakoyo-i yuxé'é cháa-ún. ¹⁸Te ní kaká'an jaa-i. Te ní kajiká tu'ún-i nú yúan ncháá iin chaa nání Simón, te ío

inga sí'ví-de nání-de Pedro. ¹⁹Te nini kánchaa Pedro nákani iní-de ní naúñu kúu ja ní jini-de-ún, te ní ka'an máá Espíritu jíín-de: Ní chaa uní mozo kánandúkú-i róó. ²⁰Ndukuiñi, te nuu-ró. Te mä yú'ú-ro kí'in-ro jíín-i. Chi máá-rí, ní tájí-rí-i vai-i, achí-ya. ²¹Yúan-na te Pedro, ní nuu-de nuu mozo ní tájí Cornelio. Te ní ka'an-de: Amigo, máá-rí kúu chaa kánandúkú-ró. Ndé siki kúu ja vái koyo-ró níu-rí núsáá, achí-de. ²²Te máá mozo-ún, ní kaka'an-i: Cornelio, chaa capitán, chaa ndaa, chaa chíñu'ún vá'a Dios kúu-de. Te suni taká ñayiví judío káka'an-i ja cháa va'a kúu-de. Ní ka'an iin ndajá'a ndóo-ya jíín-de ja ná kána-de xini-ní kii-ní ki'on vé'e-de. Te ná kúni ná'ín-de tu'un ka'an-ní jíín-de. Achí-i. ²³Yúan-na te ní skívi-de mozo-ún iní ve'e. Te ní kakendoo-i yúan. Te inga kívi xían-ún, ní ndukoo-de. Te ní kee-de kája'an-de. Te suni kája'an yaku ñaní ñuu Jope jíín-de. ²⁴Te inga kívi ní jakoyo-de ñuu Cesarea. Te Cornelio, ndátu-de chaa jíná'an-de, chi ní stútú-de tá'an-de jíín amigo va'a-de. ²⁵Te nini kívi Pedro iní ve'e, te ní kenda Cornelio ka'an-de jíín Pedro. Te ní jukuiñi jítí-de nuu já'a Pedro. Te ní chíñu'ún-de chaa. ²⁶Ko Pedro, ní xndúkuuiñi-de Cornelio. Te ní ka'an-de: Ndukuiñi, chi ruu, suni chaa kúu-ri. Achí-de. ²⁷Te kándatu'ún-de. Te ní kívi koyo-de. Te ní jini Pedro ja ní kakutútú kuá'a ñayiví káxiukú-i iní ve'e. ²⁸Te ní ka'an Pedro jíín ñayiví-ún: A kájini-ní ja tú ío ley ja fin chaa judío, ketá'an-de xí sá'a-de fin visita nuu fin chaa tú kúu judío.

Ko Dios, ní stá'an-yá núu-ná ja tú ni iin ñayiví chá'án, ñayiví kíni íó. ²⁹ Ja yúan, te nuu ní kana-ní xini-ná, te vai-ná, tú ní sájá'a iní-ná. Ja yúan jiká tu'ún-ná níí: Na siki kúu ja ní kana-ní náá, áchí Pedro. ³⁰ Yúan-na te ní ka'an Cornelio: Vina íó kuun kíví nátu'un máá hora yá'a íó ndichq iní-ná. Te ka'uní aíni kúu jikán ta'u-ná iní ve'e-ná. Te ní chaq iin ndajá'a-yá nuuu-ná. Te ndíi ncháq sa'ma nú'un-yá. ³¹ Te ní ka'an-yá jíin-ná: Cornelio, a ní jini Dios ndasa jikan ta'u-ro jíin já sá'a-ró caridad. ³² Núsáá te tájí-ró mozo ná kí'in nú Jope. Te kana-ró xiní fin chaa kúu Simón ja nání-de Pedro, ná kíi-de nuuu-ro. Te chaa-ún, ncháá-de ve'e iin chaa nání Simón curtidor. Te máá yú'u mar ncháá ve'e-de. Te chaaq chaa-ún, te kastuu'ún-de nuuu-ro, áchí-yá jíin-ná. ³³ Súan ní kuu. Te ní tájí-ná mozo kujaq kana níí. Te va'a ní sá'a-ní ja ní chaa-ní. Te vina, táká-ná, ká'iin tútú-ná yá'a nuuu Dios, náva'a kuni so'o-ná tu'uun ka'an-ní, ndasa ní tál'u Dios tiun nuuu-ní. Achí-de. ³⁴ Yúan-na te ní ka'an Pedro: Vina te ní jini ndaa-ná ja Dios tú ncháá nuuu-yá ñayiví. ³⁵ Chi nani ñayiví, nú káchinú'ún-i-yá te kásatiun va'a-i nuuu-yá, te kúsiu iní-yá jíin-i. ³⁶ Ni ka'an-yá jíin táká se'e Israel, ni kastuu'ún-yá nuuu-í ja máá Jesucristo já'a-yá tú'un ndéé iní-i. Te I'a yá'a kúu Jito'o táká-yo. ³⁷ Máá-ní, a kájini tu'un-ní tu'uun Jesucristo. Chi ní jani Juan tu'uun jánducha, yúan-na te ní kejá'a tú'un-yá ondé ñuu Galilea, te ní jicha nuu níí ñuu Judea, ³⁸ ndasa ní ja'a Dios Espíritu Santo jíin fuerza nuuu-yá. Te ndasa

ní jika kuu ya ní sá'a-yá tíñu va'a, te ní nasávau'a-yá táká ñayiví tál'u tachí kíni. Chi Dios, ní chindéé ní chituu-yá Jesús nú Nazaret. ³⁹ Te máá-ná, ní kajini-ná táká tiun ní sá'a-yá iní nú Judea, jíin iní nú Jerusalén. Te ní kaja'ní-i-yá, ní kajata kaa-i-yá jiká fin cruz. ⁴⁰ Ko I'a yá'a, ní nachaku-yá ní sá'a Dios kíví uní. Te ní ndenda ndijin-yá ní sá'a Dios. ⁴¹ Ko tú ní ndénda ndijin-yá nú táká ñayiví, chi máni nuuu cháa ja á ní kaji Dios ja kúu-de testigo. Te testigo-ún kákuu-ná, chi ní kayee-ná staq ní kaji'i-ná nducha jíin-yá, nuuu ní nachaku-yá má'ñú ndíyi. ⁴² Te ní tál'u-yá tiun nuuu-ná jínan-ná ja ná káni-ná tu'u-yá nuuu táká ñayiví. Te ka'an ndaa-ná ja ní jani Dios máá-yá kuu-yá juez nuuu ñayiví káichaku jíin núu ñayiví ní kaji'i. ⁴³ Chi tu'uun I'a yá'a ní kaka'an ndaaq táká chaa ní kajani tu'uun Dios onde sáá. Ja táká ñayiví kándíja nuuu-yá, jíin sí'ví-yá koo tuká'nú ini nuuu taká kuuchi-i. Achí Pedro.

Já ní jaq Espíritu Santo siki ñayiví sín nación

⁴⁴ Te nini ká'an Pedro táká tu'uun yá'a, te ní chaa-ni Espíritu Santo siki táká ñayiví kájini so'o tu'uun ká'an-de. ⁴⁵ Te chaa kákandíja, ja ní jakoyo jíin Pedro, ja kákuu-de chaa ní kaxitiu ndúu, ní kanaa iní-de kándezé-de ja súni ní chaa Espíritu Santo siki ñayiví sín nación. ⁴⁶ Chi ní kajini so'o-de káka'an ñayiví-ún sín yu'u, te kánakana jaa-i Dios. ⁴⁷ Yúan-na te ní ka'an Pedro: Ndéja jasú kii nducha, náva'a ná kuánducha ñayiví yá'a, chi ní chaa Espíritu Santo siki máá-i

nátu'un siki máá-yó, áchí-de. ⁴⁸Te ni tá'ú-de tiñu nuu-í jíná'an-i ja ná kuánducha-í jín s'ví máá Jít'o'-yo Jesús. Yúan-na te ni kaka'an nda'ú-i jíin-de ja ná kéndoo-de jíin-i yaku kívi.

11 Te chaa apóstol jíin táká ñanji ká'jin níí ñuu Judea, ni kajini tu'un-de ja ñayiví síin nación, suni ni kajatá'u-i tu'un Dios. ²Te ni ndaa Pedro kuano'on-dé ñuu Jerusalén. Te sava chaa ni kaxití ndúu, ni kaka'an siki-dé. ³Te ni kaka'an-de: Naja ní kívi-ró iní ve'e chaa tú ní káxití ndúu, te ni yee-ro stáa jíin-de, áchí. ⁴Yúan-na te ni kejá'a Pedro ni jani kájí-de tu'un nuu cháa-ún: ⁵Ni kanchaq-ri ñuu Jope. Te nini jikán ta'u-rí, te ni skóto-ya rúu. Te ni jini-ri iin bulto nátu'un iin sa'ma kuítá já nút'ni ndfkúun punta. Te ni kuun vai onde nuu-rí ichi ándíví. ⁶Te ni ndelé-rí. Te ni jini-ri ja iní-ún káñy'un kití kúun ndá'a kájika nuu ñú'un yá'a, jíin kfti xáan, jíin kóo, jíin tísaa andíví. ⁷Te ni jini so'o-ri iin tu'un ni ka'an jíin-rí: Pedro, ndukuiñi, ka'ní-ro te kee-ro. Achí. ⁸Te ni ka'an-ri: Ma kúu Táta, chi té kee-gá-ná kúu chá'án ni kúu ja tú ió ndoo. ⁹Ko tu'un-ún ni ka'an tuku jíin-rí onde andíví: Ja ní sándoo Dios ma skúnání-ró kúu chá'án. Achí. ¹⁰Te suni súan ni ka'an uni vuelta. Yúan-na te ni ndaa bulto-ún kuano'on íchi ándíví. ¹¹Yúan-na te suni hora-ún ni jakoyo uni mozo kánandúkú-i ruu. Te onde ñuu Cesarea ni ta'u tínu nuu-í vai-i. Te ni jakoyo-i ve'e-ri. ¹²Te máá Espíritu, ni ka'an-ya jíin-rí ja má yú'ú-ri ki'in-ri jíin-i. Te suni

ni kaja'an iñu ñanji yá'a jíin-rí. Te ni kívi koyo-ri ini ve'e iin chaa. ¹³Te chaa-ún, ni jani-de tu'un nuu-rí, ná ni jini-de iin ndajá'a ándíví kándii-ya iní ve'e-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Tájí-ró mozo ná kí'in ñuu Jope te kana-ró xiní Simón, chaa nání Pedro, ná kíi-de. ¹⁴Te chaa-ún, kani-de tu'un nuu-ró ndasa kaku-ró onde jíin níí vé'e-ró, áchí-de jíin-rí. ¹⁵Te nuu ní kejá'a-rí ká'an-ri, te ni chaq Espíritu Santo siki-í jíná'an-i suni nátu'un ni chaq-ya siki-yo já xnáñuu. ¹⁶Yúan-na te ni nuku'un ini-ri tu'un ni ka'an máá Jít'o'-yo: Jandáa jíin ndúcha skuánducha Juan. Ko róo, chi jíin Espíritu Santo kuanducha-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ¹⁷Te nú suni ni ja'a Dios Espíritu-ya ñuu máá-i nátu'un ni ja'a-ya núu máá-yó, ja kákandíja-yó núu máá Jít'o'-yo Jesucristo, te ndé chaa kúu ruu ja kasú-ri nuu Dios núsáá. Achí Pedro. ¹⁸Súan ni kajini so'o-de tu'un yá'a, te tuká ní káka'an-de. Te ni kánakana jaa-de Dios: Suni ni ja'a Dios tu'un ja ná nákanini ñayiví síin nación náv'a kuchaku-i níí káni núsáá, áchí-de.

Tiku'ni kándíja ini ñuu Antioquía

¹⁹Te kívi ní kaja'ní-dé Esteban, ni kejá'a ní kachindikin-de-i. Te ñayiví ní kajicha nuu kája'an ni jakoyo-i onde ñuu Fenicia, jíin ñuu Chiper, jíin iní ñuu Antioquía. Te tú ni iin nuu ñayiví ní kájani-i tu'un, chi máni nuu ñayiví judío ni kajani-i tu'un-ya. ²⁰Ko ni io yaku chaa ñuu Chiper jíin cháa ñuu Cirene jíin ñayiví ní kajicha-ún. Te chaa-ún, ni jakoyo-de ñuu Antioquía. Te ni kaka'an-de jíin ñayiví ñuu Grecia,

ní kajani-de tul'un va'a máá Jít'o'o-yo
Jesús nuuú. ²¹Te máá Jít'o'o-yo,
ní chindéé ní chituu-yadé. Te
ní kákandíja kua'lq náyivi, te
ní kánaxió káva ini-i nuu máá
Jít'o'o-yo. ²²Te ní jichá tul'un yá'a. Te
ní jini tul'un tiku'ní kándíja ini nuu
Jerusalén. Te ní kátají-i Bernabé
kua'lq-de onde nuu Antioquía.

²³Te Bernabé, nuu ní jaa-de yúan,
te ní jini-de ja líu kua'lq tul'un
Dios. Te ní kusíi iní-de. Te ní ka'lq
ní'in-de jíin táká náyivi-ún ja jíin
iní jíin añú-i ná skíkuu va'a-i tul'un
máá Jít'o'o-yo, te mä náyu'ú-i. ²⁴Chi
Bernabé, chaa va'a kúu-de. Te ní
kútú-de Espíritu Santo. Te kándíja
va'a-de. Te ní kákandíja kua'lq
náyivi ní máá Jít'o'o-yo. ²⁵Yúan-na
te ní kenda Bernabé kua'lq-de
onde nuu Tarso, kuanandúkú-de
Saulo. Te ní nani'lq-de chaa-ún.
Te ncháka-de chaa ní chaa-de nuu
Antioquía jíin-de. ²⁶Te ní'lq kuiá
ní kandatu'ún-de yúan jíin tiku'ní
kándíja. Te ní kastá'lq-de tul'un nuu
kuá'lq náyivi. Te chaa káskuá'a-ún,
ní nákunání-de cristiano xnáñúú-gá
iní nuu Antioquía. ²⁷Te chaa
kájani tul'un Dios, suni kíví-ún
ní kenda koyo-de nuu Jerusalén
kája'lq-de onde nuu Antioquía.
²⁸Te ní ndukuiñi iin tá'an-de
nání-de Ágabo. Te ní kastu'lq-de,
ní sá'a Espíritu, ja kíi iin tamq xáq
ní'lq náyivi. Te tamq-ún, ní kii kíví
ní tá'u Claudio tiñu. ²⁹Yúan-na te
ní kandatu'ún chaa káskuá'a-ún
ja chúndá'lq-de yaku ná jíin kí'lq
nuu nání-de káxiukú iní nuu
Judea, ndasa kákanda iin iin-de
kua'a-de. ³⁰Te súan ní kásá'a-de. Te
ní kátají-de kua'lq nuu chaa kákuu

nuu, ní kajanchaka Bernabé jíin
Saulo.

Ndasa ní ja'ni-dé Jacobo

12 Te suni kuiq-ún ní katiín
rey Herodes sava náyivi
tiku'ní kándíja. Te ní sá'a ndivá'a-de
jíin-i. ²Te jíin machete ní ja'ni-dé
Jacobo, náñi Juan.

Ndasa ní kenda Pedro vekqa

³Te ní jini-de ja súan ní kákusíi
iní chaa judío ní sá'a-de. Te suni
ní katiín-de Pedro. Máá kíví-ún
ní kuu viko státilá ja tú yí'i yujan
íá. ⁴Te nuu ní tiin-de Pedro, te
ní chindee-de chaa vekqa. Te
ní jani-de xia'lq iin soldado
kándito-ún-de, chí kuní-de
kiñi'in-de chaa stá'lq-de nuu náyivi
nú ná já'a viko Pascua. ⁵Súan ní
kuu ja kández Pedro iní vekqa. Ko
tiku'ní kándíja, ní'lq ní kajikan
ta'lq ja'lq Pedro nuu Dios. ⁶Te
jáni iní Herodes ja kíñi'in-de
chaa nuu náyivi-ún náu. Te suni
akuáá-ún kixí Pedro iní vekqa
mä'nú úu soldado, nú'ní-de jíin
úu cadena. Te suni ká'líin soldado
yuxé'é kándito-ún vekqa. ⁷Te
sanaa-ní te ní jaa iin ndajá'lq máá
Tatá Dios. Te ní ndii ncháa iní
vekqa. Te ní skákí'vi'-ya Pedro, ní
xndúkoo-ya-de. Te ní ka'an-ya:
Yachi ndukoo-ro, áchí-ya. Te
cadena ní'ní nda'a-dé-ún, ní
jungava-ni kua'lq. ⁸Te ní kachi
ndajá'lq yá jíin-de: Nachí'i chii-ro
te nachí'i ndijan-ro, áchí-ya. Te
súan ní sá'a-de. Te ní kachi tuku
ndajá'lq yá jíin-de: Kundii tikkachí-ro
te kundikin-ro rúu ki'on, áchí-ya.
⁹Te ní kenda-ya. Te ndikín-de-ya

kuá'an-de jíín-yá. Te náún jiní máá-de ja jándáá kúu ja ní sá'a ndajá'a-yá jíín-de, chi jáni ini-de iín jani kúu ja ní skóto-i-de. ¹⁰Te ni kaja'a-de nuu kál'in yukún iín jíín yukún uu soldado ja kándito-ún-de. Te ni jakoyo-de yuxé'e káa ja jítio ichi yúñuu. Te yuxé'e-ún, ni nuña ii-ní máá. Te ni kenda koyo-de. Te ni kaja'a-de iín ya'ya kája'an-de. Yúan-na te ni kuxio-ni ndajá'a-yá nuu-dé kua'an-ya. ¹¹Te Pedro, ni ndukájí iní-de, te ni ka'an máá-de: Vina te ni jini ndaa-ri ja ní tájí máá Tatá Dios ndajá'a-yá ni kii, te ni nama-ya rúu iní nda'a Herodes jíín núu táká ñayivi judío ja ká'ni-í ruu kákuní-i, áchí-de. ¹²Te nuu ní jini-de ja ní kaku ndija-de, te ni kee-de kua'an-de ve'e María náa Juan, chaa nání Marcos. Te yúan ni kanataká kua'a ñayivi kájikan ta'u-í. ¹³Te ni ka'an Pedro ichi yúxé'e yatá ké'e. Te kua'an iín suchí sí'i nání-i Rode ja kúña-i yuxé'e núu. ¹⁴Te suchí-ún, ni nakuní-i tachi Pedro. Te ja kúsíi iní-i tú ní júña-i yuxé'e-ún, chi jínu-i ni ndívi-i iní ve'e. Te ni kastu'ún-i ja kándii Pedro ichi yatá yúxé'e. ¹⁵Te ni kaka'an jíín-i: Aq, kátachi-ro, áchí. Ko máá-i, ni'l'in ká'qan-i ja máá-de kúu. Yúan-na te ni kaka'an: Añú-de kúu núsáá, áchí. ¹⁶Ko Pedro, ví'i-gá kána-de. Yúan-na te ni kajuña-i. Te ni kajiní-i nuu-dé. Te ni kandakoto io-i. ¹⁷Ko máá-de, ni sá'a-de seña jíín ndá'a-dé ja ná kasú-i yu'u-í. Te ni kastu'ún-de ndasa ni kiñi'in máá Jítol'o-yo-dé iní vekaa. Te ni ka'an-de: Kastu'ún táká tu'un yá'a nuu Jacobo jíín núu táká nání-yo, áchí-de. Te ni kenda-de

kua'an-de inga lugar. ¹⁸Te nuu ní kundijin xián-ún, te ni kakuvaä téyí soldado ja tú ndénda Pedro. ¹⁹Ko Herodes, nándukú-de Pedro. Ko tú ní náni'in-dé chaa. Te nuu ní xndichí-de soldado jíná'an, te ni tá'u-de tiñu ja ná kíngoyo kuu. Yúan-na te ni kenda-de iní nuu Judea ni kuun-de kua'an-de nuu Cesarea. Te ni kendoo-de yúan.

Ja ní ji'i Herodes

²⁰Te ni kití xaan iní Herodes ni jito-de ñayivi núu Tiro jíín ñayivi núu Sidón. Ko ñayivi-ún, ni katau-i vai-i nuu-dé. Te ni kákundéé-i ni kaská'an-i Blasto chaa kúñá'nú játínu nuu rey. Te ni kajikan-i paz. Chi taká máá-i, káñi'in-í ja káyee-í onde nu'un Herodes. ²¹Te ni tetá'an Herodes iín kivi. Te ni nuku'un-de sa'ma rey máá-de. Te ni nungoo-de mesa tá'u-de tiñu. Te ni ka'an-de iín tu'un nuu-í. ²²Te ñayivi-ún, ni kaka'an jaa-i: Tu'un Dios kúu ya'á vii, nasu tú'un chaa kúu. Achí-i. ²³Te iín ndajá'a máá Tatá Dios, ni stují-ni-ya-dé te ni kayaji tíndákú-de, te ni ji'i-ni-de, chi ni sávixi-ni-de máá-de, lugar ja nákana jaa-de Dios. ²⁴Te tu'un máá Tatá Dios, ví'i-gá ni ndea, te ví'i-gá ni jicha nuu kua'an. ²⁵Te Bernabé jíín Saulo, ni kaskíkuu-de tiñu ni kaja'an-de iní nuu Jerusalén. Te ni kanaxió káva-de káno'on-de. Te ni jaka-de Juan chaa nání Marcos kua'an-de jíín-de.

Ja ní katájí-i Saulo jíín Bernabé sá'a Espíritu Santo

13 Te iní tiku'ni kándija iní nuu Antioquía ni ka'io chaa

jáni tu'un Dios jíin cháa kástá'an tu'un-ya. Te káinání-de Bernabé, Simón ja nání Niger, Lucio ñuu Cirene, jíin Manaén chaa ni ja'nu jíin Herodes gobernador, jíin Saulo. ²Te nini káchiñú'ún cháa yá'a nuu máá Jít'o-yo te kásá'a ndicha-de ini-de, te ni ka'an máá Espíritu Santo: Vina te kuní-ri ja sásíin-ró Bernabé jíin Saulo ná kí'in-de iin tiñu, chi ja yúan ní teta'ñan-ri-de jíná'an-de. ³Yúan-na te ndicha ini-de ni kajikan ta'u-dé. Te ni kaxndée-de nda'a-dé xini cháa-ún. Te ni katájí-de chaa kája'an-de. ⁴Te máá-de, kua'an-de ni sá'a Espíritu Santo, ni kuun-de kája'an-de ñuu Seleucia. Te yúan ni kívi koyo-de barco te kua'an-de onde isla Chipre. ⁵Te ni jakoyo-de ñuu Salamina. Te ni kajani-de tu'un Dios ini ve'e sinagoga chaa judío. Te jíka Juan jíin-de, játíñu nuu-dé.

Ja ní ndukuáá cháa ñavá'a

⁶Te ni kája'a-de ini ní isla-ún. Te ni jakoyo-de ñuu Pafos. Te yúan ni kajini-de nuu íin chaa ñavá'a nání Barjesús. Chaa judío kúu-de, te jáni-de tu'un tú'ún. ⁷Te chaa-ún, ni sátiñu-de nuu gobernador Sergio Paulo. Te gobernador, chaa ndíchí kúu-de. Te ni kana-de xini Bernabé jíin Saulo, ja kúni ná'ín-de tu'un Dios kuní-de. ⁸Ko Elimas, chaa ñavá'a-ún (chi súan kuní ka'an sí'ví-de), jasú-de nuu Saulo jíin núu Bernabé, chi ndúkú ndéé-de sáká núu-de náva'ma ma kándíja gobernador. ⁹Yúan-na te Saulo, ja súni nání-de Pablo, ni kútú-de Espíritu Santo. Te ni nde'é-de nuu cháa-ún. ¹⁰Te ni ka'an-de: Chaa

sá'a tiñu chá'án xndá'ú ñá'án kúu-ró. Se'e kui'na já jíto u'u taká tiñu ndaaq kúu-ró. Naja máni sáyo'o-ró íchi ndóó máá Jít'o-yo. ¹¹Te máá Jít'o-yo, xndó'o-ya róó vina. Te kukuáá-ró, ma kuní-ga-ro ndíkandii yakú kívi. Achí Pablo. Te ni kuñaa-ní nuu-dé. Te kíndá'á kí'in íú-de jíku-de, ndúkú-de ndéja tfín nda'a-dé skáka-de. ¹²Yúan-na te gobernador, ni jini-de ja súan ni kuu, te ni kandíja-de. Te náa-ná ini-de jíni so'o-de tu'un máá Jít'o-yo.

Ja ní kajani Pablo tu'un ini ñuu Antioquía

¹³Yúan-na te Pablo jíin tá'an-de-ún, ni kenda koyo-de ñuu Pafos. Te jíin barco ni jakoyo-de ndañúu Perge ñuu Panfilia. Te yúan ni kusíin Juan kuano'on-dé ñuu Jerusalén. ¹⁴Te máá-de, ni kája'a-de ñuu Perge kája'an-de. Te ni jakoyo-de ñuu Antioquía ndañúu Pisidia. Te ni kívi koyo-de ini ve'e sinagoga iin kívi ndétatú. Te ni kajungoo-de. ¹⁵Te ñuu ni kuu ni ka'u tutu ley jíin tutú chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá, yúan-na te chaa kákuñá'nu ini ve'e sinagoga, ni kakana-de xini cháa-ún: Náni jíná'an-ní, nú káñava'a-ní yaku tu'un kani-ní nuu táká ñayivi yá'a, te ka'an ndéé-ní jíin-i, áchí-de. ¹⁶Yúan-na te ni ndukuiñi Pablo, ni sá'a-de seña jíin ndá'a-dé ja ná kúná'lín ñayivi-ún, te ni ka'an-de: Róó chaa ñuu Israel, róó chaa káchiñú'ún Dios, kuni ná'ín jíná'an-ró. ¹⁷Máá Dios ñayivi Israel, ni kaji-ya táa-yo jíná'an-de. Te nini káxiukú tatú-de ini ñuu Egipto

ni kākuu jíñu'ún-ga-de ni sá'a-ya. Yúan-na te jíín fuerza máá-yá ni kiñi'in-ya-í iní nuu-ún kája'an-i.

¹⁸ Yúan-na te ni ndito-ya-í onde nuu ñú'un té'é nátu'un uu xiko kuiá.

¹⁹ Te ni xnáa-yá usia nación iní nuu Canaán. Te ni saka-yá ñu'un ñúu-ún nuu-í.

²⁰ Te ni kuu-ga kiví nátu'un kuun ciento uu xiko uxí kuiá. Te ni ja'a-ya cháa ni kākuu juez nuu-í onde kiví ni kenda Samuel chaa ni jani tu'un-ya.

²¹ Yúan-na te ni kajikan-i iní rey. Te Dios, ni ja'a-ya Saúl nuu-í ni tá'u-de tiñu uu xiko kuiá.

Te Saúl, tata Benjamín, se'e Cis ni kuu-de.

²² Te ni kuxio Saúl. Te ni nakani-ya David ni kuu-de rey nuu-í.

Te ni ka'an ndaa-ya tú'un-de: A ni jini-ri David se'e Isaí ja fin chaa jándatu va'a nuu-rí kúu-de.

Te skíkuu-de táká tiñu játa'an iní-ri, áchí-ya.

²³ Te Dios, chii tata yá'a ni jani-ya Jesús ja náma-ya ñayivi Israel nátu'un ni keyu'u-yá.

²⁴ Te ná té chá'an-ga kii-ya te ni jani Juan tu'un jánducha jíín tú'un nakani iní nuu táká ñayivi Israel.

²⁵ Te nuu á yani xndí'i Juan tiñu sá'a-de, te ni ka'an-de: Ndé chaa kúu-ri kájani iní-ro.

Nasu I'a-ún kúu-ri, ko kuni so'o va'a-ró: Ichi yatá-rí vai iní I'a ja tú kúñá'nú-ri ndájí-rí níi yí'i ndijan-yá. Achí-de.

²⁶ Náni jiná'an-ró, táká róó tata Abraham jíín róó ja kájandatu nuu Dios, nuu máá-ró ní tájí-yá tu'un yá'a vai ja náma-ya róó.

²⁷ Chi táká ñayivi ñúu Jerusalén jíín táká chaa kákuñá'nú nuu-í, tú ní kánakuni-i nuu-yá.

Te ni kandonda-i siki-yá. Te súan ni kaskíkuu-i tu'un ni kaka'an chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá, vasa a ni kajini ná'ín-i tu'un-ún

ndita'an kiví ndétatú.

²⁸ Vasa tú ní káni'in-í ni iní kuachi siki-yá ja kúu-ya, ko ni kaka'an ni'in-i jíín Pilato ja ná kúu-ya.

²⁹ Te nuu ní skíkuu táká tu'un yoso siki-yá nuu tutú, te ni kaxnúu-i-ya jiká cruz.

Te ni kachindee-i-ya iní in ve'e añú.

³⁰ Ko ni nachaku-ya máñú ndíyi ni sá'a Dios.

³¹ Te kua'a kiví ní ndenda ndijin-ya núu ñayivi ní kákaa kája'an jíín-yá onde nuu Galilea te onde nuu Jerusalén.

Te ñayivi-ún kákuu ja kájani ndaa tu'un-ya núu sáva-ga-i.

³² Te ruu, kájani-ri tu'un va'a yá'a nuu-ro já súan ni keyu'u-yá nuu táká-yo.

³³ Te tu'un-ún ni skíkuu Dios jíín máá-yó ja kákuu-yó sé'e-de.

Chi ni naschakú-ya Jesús.

Chi súan ká'an Salmo uu: Se'e-ri kúu-ró, te ruu kúu Táa-ro vína, áchí.

³⁴ Te ni naschakú-ya Jesús mañú ndíyi nává'a ma té'yu kuti-yá, te ni ka'an Dios:

Skíkuu ná'lín-rí jíín táká tu'un va'a ni keyu'u-rí nuu David, áchí.

³⁵ Ja yúan súni súan ká'an inga tutu: Té'yu Se'e ii-ní, chi ma kuá'a-ní tu'un, áchí.

³⁶ Chi David, ni jatíñu-de nuu Dios, ni sá'a-de ja kuní máá-yá.

Te ni jínu kuiá-de, te ni ji'i-de.

Te ni yuji-de mañú táká-de.

³⁷ Ko I'a ni naschakú Dios, tú ní té'yu kuti-yá.

³⁸ Náni jiná'an-ró, ná kástu'ún-rí nuu-ro, ja I'a yá'a ni kastu'ún-yá nuu-ro ja sá'a-ya túká'nú iní-ya núu táká kuachi-ró.

³⁹ Chi ní ndé chaa kándija-de nuu I'a yá'a, te nda'va-ya táká kuachi-de ja tú ní kúu nda'va máá-de jíín ley Moisés.

⁴⁰ Koto va'a-ró máá-ró jiná'an-ró, nává'a ma kíi siki-ro táká tu'un yoso nuu tutú chaa ni kajani tu'un

Dios, súan: ⁴¹Táká róó ñayivi kásákátá, ná ndé'lé vá'a-ró, te ná kée nuu-ro ndé'éró, te kuu-ro. Chi ma'ñú máá-ró sá'a-ri iin tiñu ja má kándija kuti-ro vasa ná káni sava-ga ñayivi tú'un-ún nuu-ro. Achí. ⁴²Te ní ndenda koyo-de iní ve'e sinagoga chaa judío. Te ñayivi síin nación, ní kaka'an nda'ú-i jíin-de ja ingá kivi ndéitatú kani tuku-de tu'un yá'a nuu-í. ⁴³Te ní jicha ñayivi-ún kája'an-i. Te ñayivi judío jíin ñayivi ní naq'i'in sé'lé judío ja káchinú'ún-i nuu Dios, tini-i ni kandikin-i Pablo jíin Bernabé kája'an-i jíin-de. Te ní kandatú'ún-de jíin-i káka'an-de jíin-i ja ná kúndij ní'in-i jíin tú'un luu Dios. ⁴⁴Te kivi ndéitatú ingá semana, nátu'un ndivii ñayivi ñúu-ún, ní kákutútú-i ja kúni ná'ín-i tu'un Dios. ⁴⁵Ko chaa judío, ní kajini-de nuu ñayivi kuá'a-ún, te ní kákukuásún iní-de. Te ní kaka'an-de siki tú'un ní ka'an Pablo, te ní kaka'an ndív'a-de. Achí-de ja tú ío ndaq tu'un-ún. ⁴⁶Yúan-na te Pablo jíin Bernabé ní kaka'an ní'in-de. Kánúú já xná'a-n-ga nuu máá-ró káni-ri tu'un Dios. Ko a ní kasájá'a iní-ro núu, te kuachi máá-ró kúu ja má ní'in-ro tú'un kuchaku-ro ní káni. Vina te chaxio-ri máá-rí kikastu'lún-rí nuu ñayivi síin nación. ⁴⁷Chi ní tá'lú máá Jít'o-yo tínu nuu-rí jíná'an-ri súan: Ni jani-ri róó ja stúun-ro núu ñayivi síin nación, te kani-ró tú'un nuu ñayivi ní ñuyivi ja náma-ri-i jíná'an-i, achí-ya. ⁴⁸Te ñayivi síin nación-ún, ní kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ní kakusi xáan iní-i. Te ní kánakana jaa-i tu'un máá Jít'o-yo. Te táká ñayivi ní teta'an Dios ja ná

kúchaku-i ní káni, ní kákandíja-i. ⁴⁹Te tu'un máá Jít'o-yo, ní jicha nuu kua'an ní táká ndañúu yúan. ⁵⁰Te iní nuu-ún káxiukú ná'an ndáa ja kájandatu-ña ní Dios. Ko chaa judío, ní káská'an-de-ña jíin cháa kákuñá'nú jian. Te ní kachindikin-ña Pablo jíin Bernabé, te ní káskunu-ña-dé kája'an-de. ⁵¹Te máá-de, ní káskóyo-de tikacha ní'un iní ja'a-dé siki máá-i. Te ní jakoyo-de nuu Iconio. ⁵²Te chaa káskuá'a-ún, ní kakutútú-de Espíritu Santo. Te kákusi xáan iní-de.

Ja ní kajinu-de iní nuu Iconio

14 Te nuu Iconio ní kivi koyo-de iní ve'e sinagoga chaa judío. Te ní jani téyí-de tu'un. Te ní kákandíja kua'a ñayivi ní Grecia. ²Ko chaa judío ja tú ní kákandíja, jíin tú'un tú'un ní kaská'an téyí-de ñayivi síin nación. Yuán ní kaka'an nchaq-i táká náñi. ³Te ní kákendoo-de yúan kua'a kivi. Te jíin máá Jít'o-yo, ní chundéé iní-de, ní kaka'an ní'in-de tu'un. Te máá-yá, ní stál'an-ya já ío ndaa tu'un va'a, chi níkúún ní ja'a-ya tú'un luu ío iní máá-yá, ja ní kásá'a-de tuni jíin tínu ná'nú. ⁴Te ñayivi níú-ún, ní kásásíin-i máá-i sava-i ní kandujíin-i jíin cháa judío, te sava-ga-i ní kandujíin-i jíin cháa apóstol. ⁵Te ñayivi judío jíin ñayivi síin nación, iin ká'nú ní kándonda-i jíin cháa kákuñá'nú nuu-í náva'a kua'a-i tuká nuu apóstol, te kuá'a-i yuu xiní-dé. ⁶Te ní kajuku'un ini-de. Te ní kajinu-de kája'an-de onde nuu Listra jíin níú Derbe, ndañúu Licaonia, jíin táká nuu ká'io yani

yúan. ⁷Te yúan ni kajani-de tú'un va'a-ya.

Já ní kajoto-i yuu xiní Pablo

⁸Te yúan kánchaq iin chaa ñuu Listra ja tú ío fuerza ja'a-dé. Te káa rengo-de onde kiví ní kaku-de, ja té cha'an-ga kaka kuti-dé. ⁹Chaa yá'a, ni jini so'o-de ká'an Pablo. Te ni ndelé Pablo nuu chaa-ún. Te ni jini-de ja kándija va'a chaa-ún ja ndúva'a-de. ¹⁰Te ni ka'an jaa-de jíin chaa-ún: Ndukuiñi te kundii-ro, áchí-de. Te ni kanda-ni-de, te ni jika kuu-de. ¹¹Te ni kajini ñayivi-ún tiñu ni sá'a Pablo. Te ni kaka'an jaa-i jíin yú'u máá ñuu Licaonia: Ni kuun I'a, ni chakoyo nuu-yo, kájika kuu nátu'un chaa vidáa, áchí-i.

¹²Te Bernabé, ni kaskúnán-i-de i'a Júpiter. Te Pablo ni kaskúnán-i-de i'a Mercurio, chi Pablo kúu chaa jáni tú'un. ¹³Te yuñúu-ún kánchaq viñu'un Júpiter. Te máá sutú viñu'un-ún, ni kenda-de vaa nchaka-de xndikí jíin itá onde yuxé'e ñuu. Te máá-de jíin ñayivi, ka'ni-dé xndikí te soko-dé-tí nuu Bernabé jíin Pablo kákuni-de n ú. ¹⁴Te Bernabé jíin Pablo, chaa kákuu apóstol, ni kajini tú'un-de tú'un-ún. Te ni kandátá-de su'nú-dé. Te ni kendava-de ni kiví koyo-de mā'ñú ñayivi kuá'a-ún. Te ni kakana kó'o-de: ¹⁵Hombre, naja kásá'a-ró súan. Chi ruu, suni chaa kákuu-ri nátu'un máá-ró. Te kákastu'lún-ri nuu-ro, mā sá'a-ga-ro tiñu sáni yá'a, chi sua ná chíñu'lún-ró máá Dios, I'a chakú, I'a ni sá'a andíví jíin ñuyivi jíin ndúcha mar jíin táká-ga ndatíñu níf ká'nú. ¹⁶Te onde aná'án ni ja'a-ya tú'un ja sá'a

taká ñayivi tíñu kákuní máá-i. ¹⁷Ko stá'an ndaq-ya já ío-ya, chi sá'a-ya tíñu va'a nuu-yo. Skúun-ya saú íchi ándíví. Te bueno kée itu-yo sá'a-ya. Te já'a-ya stáa kée-ya. Te kákusií iní-yo sá'a-ya. Achí-de. ¹⁸Te vasa súan ni kaka'an-de, ko xaan tú'u ni kajasu-de nuu ñayivi-ún náv'a tú soko-í kiti-ún nuu-dé. ¹⁹Yúan-na te ni chakoyo yaku chaa judío ñuu Antioquía jíin ñuu Iconio. Te ni kaská'an ñayivi kuá'a-ún. Te ni kaja'a-i yuu xiní Pablo. Te ni kaskána-i-de yuñúu-ún, ni kajani ini-i ja ní ji'i-de. ²⁰Ko ni kajikó ndúu chaa káskuá'a-ún nuu-dé. Te ni ndukoo-de. Te ni ndivi-de ini ñuu. Ko inga kiví te ni ki'in-de ichi kuá'an-de jíin Bernabé onde ñuu Derbe.

Já káno'on túku-de ñuu Antioquía

²¹Te ini ñuu-ún ni kajani-de tul'un va'a. Te ni skándija-de kua'a ñayivi. Te káno'on tuku-de ñuu Listra jíin ñuu Iconio jíin ñuu Antioquía. ²²Te ni kayija-ga ini chaa káskuá'a yúan ni kasá'a-de. Te ni kaka'an ni in-de jíin chaa-ún ja ná kúkuu-ga-de kandija va'a-de. Te káka'an-de ja níni kíi kua'a túnd'o siki-yo te vásá kívi-yó iní ñuu nuu tá'lú Dios tiñu. ²³Te ni kajani-de chaa kákuu nuu ná kóto ndita'an tiku'ni kákandija. Te ni kajikan ta'u ndichá-de ja'a chaa-ún nuu máá Jito'o-yo, chi nuu máá-yá kákandija-de. ²⁴Te ni kaja'a-de ichi ñuu Pisidia kua'an-de. Te ni najakoyo-de ñuu Panfilia. ²⁵Te ni kajani-de tu'un ini ñuu Perge. Te ni nuu-de ni jakoyo-de ñuu Atalia. ²⁶Te yúan ni kenda-de. Te jíin

barco kája'an-de nuu Antioquía nuu ondé xnáñuu ní kájikan ta'u ñayivi nuu Dios ja'a-dé ja ná chíndéé chíttuu-ya-dé jíín tíñu ja á ni kásijínu-de. ²⁷Te nuu ní najakoyo-de yúan, te ni nastútú-de tiku'ní kándíja. Te ni kajani-de tu'un ná ñá'nú tiñu ni sá'a Dios jíín-de, chi bueno ni ja'a-ya tú'un ja ná kándíja ñayivi síin nación jíná'an-i. ²⁸Te ni kákendoo-de yúan kua'q kiví jíín chaa káskuá'a-ún.

Junta apóstol iní nuu Jerusalén

15 Yúan-na te ichi ñuu Judea ni kikoyo yakü chaa, te ni kastá'an-de nuu táká ñani: Nú tú xiti ndúu-ro nátu'un ká'an ley Moisés, te mä káku kuti-ro, áchí-de. ²Te yuán ní kuvaq. Te Pablo jíín Bernabé, ni kastátá'an téyí-de jíín cháa-ún. Te ni kundaq tu'un ja kíngoyo Pablo jíín Bernabé jíín sáva-ga chaa ñuu Jerusalén. Te yúan ndatú'un-de jíín cháa apóstol jíín cháa kákuu nuu sík tú'un yá'a. ³Yúan-na te tiku'ní kándíja-ún, ni kanakuatá'u-i nuu-dé. Te ni kaja'a-de kaja'an-de ichi ñuu Fenicia jíín íchi ñuu Samaria, kájani-de tu'un ndasa ni kákandíja ñayivi síin nación. Te xaan ní kakusií iní táká ñani. ⁴Te ni jakoyo-de iní ñuu Jerusalén. Te tiku'ní kándíja yúan, jíín cháa apóstol, jíín cháa kákuu nuu, ni kajatá'u-de chaa. Te ni kajani-de táká tu'un ndasa ni sá'a Dios jíín-de. ⁵Ko sava chaa fariseo ja kákandíja, ni ndukuiñi. Te ni kaka'an: Jínu ñú'ún já xiti ndúu-i te tá'yó tíñu nuu-í ja ná kuándatu-i nuu ley Moisés, áchí. ⁶Te ni kandutútú

táká chaa apóstol jíín táká chaa kákuu nuu náv'a ndatú'un-de, te sándaq-de sikü tú'un yá'a. ⁷Te nuu ní jínu ni kastátá'an téyí-de, te ni ndukuiñi Pedro, te ni ka'an-de: Náñi, a kájini va'a máá-ró já ondé saá ní kaji Dios ruu náv'a kani-ri tu'un va'a-ya nuu ñayivi síin nación te kandíj -i jíná'an-i. ⁸Te Dios ja jiní-ya iní añú-i, ni stá'an-ya já ní jatá'u-yá-i, chi ni ja'a-ya Espíritu Santo nuu-í jíná'an-i nátu'un ni ja'a-ya nuu máá-yó. ⁹Te tú ní sásíin-ya yóo jíín-i, chi suni ni kákandíja-i te ni sándoo-ya añú-i. ¹⁰Te vina naja kájito nchaaq-ro Dios núsáá, chi káxndée-ró fíin yugo xini chaa káskuá'a yá'a, te ni ndiyi tách-yo jíná'an-de te ni máá-yó, tú ní kákanda-yó kúndiso-yó. ¹¹Chi kákandíja-yó já Jítolo-yo Jesús kúndá'u iní-ya yóo, te yuán náma-ya yóo. Te suni súan náma-ya máá-i. Achí-de. ¹²Yúan-na te chaa kua'a-ún, ni kakuná'in-de. Te ni kajini ná'ín-de tu'un káka'an Pablo jíín Bernabé ná táká tiñu ñá'nú jíín táká tuni ni sá'a Dios jíín-de ja ní kásá'a máá-de nuu ñayivi síin nación. ¹³Te nuu ní kakuná'in-de, te ni chísó Jacobo tu'un: Náñi jíná'an-ró, kuni so'o tu'un ná ká'an-ri: ¹⁴Simón, ni jani-de tu'un ja ondé xnáñuu ní ja'a Dios tu'un nuu ñayivi síin nación ja ná kúndiso-síví-yá. ¹⁵Te tu'un yá'a, hín núu-ni káka'an jíín táká chaa ni kajani tu'un Dios onde saá nátu'un yóso tú'un-de nuu tutú: ¹⁶Te vásá ncháa-ri nasáv'a-ri ve'e David ja ní nduq. Te nachutá'an-ri ja ní tanu, te ndukani jáá-rí kundii, ¹⁷náv'a táká-ga chaa jíín táká ñayivi síin nación ja kúnání-i jíín

sí'ví-rí, ná nándukú-i máá Tatá Dios, áchí máá l'a sá'a táká tiñu yá'a. ¹⁸Te onde kíví ni jungoo ñuyívi stá'an-yá tíñu yá'a nuu ñayívi. ¹⁹Já yúán jáni ini-ri ja ná tú kasu-yo núu ñayívi síñ nación ja kánaxió káva ini-i nuu Dios, ²⁰chi sua ná cháa-yó carta ki'in nuu-í ja ná kúnu-i koto-i ndatíñu ja kúcháán sá'a ndoso, te mä káka téne-i, te mä kée-i niñi, ni kuñu kití ní kuálñá. ²¹Chi onde aná'án ká'jo chaa jáni tu'un Moisés ndita'an kíví ndéatátu iní ve'e sinagoga ndita'an nuu. Achí Jacobo. ²²Yúan-na te ni kákundaq iní chaa apóstol, jíín cháa kákuu nuu, jíín ndívii tíku'ní kándíja. Te ni kakaji máá-de sava chaa kingoyo jíín Pablo jíín Bernabé onde nuu Antioquía. Te chaa ni kakaji-de-ún, kákuu Judas ja nání-de inga sí'ví Barsabás, jíín Silas. Te kákuñá'nú-de nuu táká ñani. ²³Te chaa-ún, ndiso-de carta yá'a: Máá-rí kákuu chaa apóstol, jíín táká chaa kákuu nuu, jíín táká ñani-yo. Te káchaa-ri tu'un yá'a nuu róo, ñani, ñayívi síñ nación ja káxiukú-ró iní nuu Antioquía jíín ñúu Siria jíín ñúu Cilicia. Sández iní-ro jíín'an-ró. ²⁴Ni kajini tu'un-ri ja ní kenda koyo sava chaa yá'a, te kásáká nuu-de iní-ro jíín tú'un kákai'an-de. Te ni kakuxíí iní-ro. Chi kátá'ú-de tiñu ja xití ndúu-ro, jíín já kuándatu-ro nuu ley, kuní-de. Ko ruu, tú ni kátájí-rí chaa-ún jaq-de nuu-ro. ²⁵Te ni kásandaq-ri, chi iin-na ni naketá'an iní-ri. Te ni kakaji-ri chaa tájí-rí jaq nuu-ro jíín ñani-yo Bernabé jíín Pablo. ²⁶Chaa yá'a, a kájatañaa-de máá-de nuu túndó'o, vasa ná kúu-de ja sikí

Jító'o-yo Jesucristo. ²⁷Núsáá te tájí-rí Judas jíín Silas jaq-de nuu-ro. Te chaa-ún, suni iin-ni tu'un kastu'un-de nuu-ro jíná'an-ró. ²⁸Chi máá-rí jíín Espíritu Santo, kájani ini-ri ja má xndée-ri ni iin tiñu vee sikí-ro, chi máá-ni tiñu kánúú yá'a. ²⁹Mä káji-gá-ro ndatíñu ja á ni soko nuu ndosó, ni niñi, ni kiti kuá'ñá, te mä káka téne-ró. Nú ndil'i táká ya'á xnáa-ro, te bueno skíkuu-ro ní súan. A ni ka'an-yo núsáá. Achí. ³⁰Yúan-na te chaa kája'an-ún, ni kakuun-de kua'an-de nuu Antioquía. Te ni kastutú-de ñayívi kuá'a. Te ni kaja'a-de carta-ún nuu-í. ³¹Te ni kaka'u-i carta-ún. Te ni kakusií iní-jíín tú'un ndéé iní ja ndiso carta-ún. ³²Te Judas jíín Silas, suni chaa kájani tu'un Dios kákuu-de. Te jíín kuá'a tú'un ni kaka'an ni'in-de jíín táká ñani-ún. Te ni kayija-ga iní-i ni kásá'a-de. ³³Te ni kakendoo-de yúan kua'a kiví. Yúan-na te ñani yúan, ni kánachu'un íchí-i-de káno'on-de nuu apóstol. Te ni kuná'ín-ni tu'un-ún. ³⁴Ko Silas, ni jata'an iní-de ja kéndoo-de yúan. ³⁵Te Pablo jíín Bernabé, ni kákendoo-de iní nuu Antioquía. Te jíín sáva-ga chaa ni kastá'an-de tu'un ni kajani-de tu'un máá Jító'o-yo.

Já ni kusíin Pablo jíín Bernabé

³⁶Te ni kuu-ga kivi. Te ni kachi Pablo jíín Bernabé: Vina te kinde'é-yó táká ñani-yó ndítal'an nuu ja ní kajani-yó tú'un máá Jító'o-yo nuu-í, ná ndéó ndasa kákuu-i. Achí-de. ³⁷Te Bernabé, kuní-de ja kúnchaka-de Juan, chaa nání Marcos. ³⁸Ko tú ni játa'an iní

Pablo ja kí'in chaa-ún jíín-de, chi onde ñuu Panfilia ni kusfin Juan nuu Pablo jíín Bernabé, te tú ní kuní-de kukuu-de jíín-de jíín tínu.

39 Te ni kastatá'an téyí-de sikí Juan. Te ni kakuusfin-de. Te Bernabé, ni jaka-de Marcos, kua'an jíín-de jíín barco onde ñuu Chipre. **40** Te Pablo, ni kaji-de Silas, kua'an jíín-de. Te ni kanakuatá'u táká ñaní nuu-dé. Te ni kajikan ta'ú-í ja'a Pablo ja ná chíndéé chíttuu-ya-dé. **41** Te ni jika kuu-de níi ñuu Siria jíín níi ñuu Cilicia. Te tiku'ni kákandíja yúan, ni kayija-ga ini-i ni sá'a-de.

Já ní kaji Pablo Timoteo

16 Yúan-na te vásá ní jaa Pablo ñuu Derbe jíín ñuu Listra. Yúan ío iin chaa súchí skuá'a nání Timoteo. Se'e yíi iin ña'an judía kúu-i. Te ña'an kándíja va'a kúu máá-ña. Ko táq-i kúu chaa ñuu Grecia. **2** Te táká ñaní ini ñuu Listra jíín iní ñuu Iconio, ni kaka'an-de ja cháa va'a kúu-i. **3** Te Pablo, kuní-de kunchaka-de chaa súchí yá'a ki'in-i jíín-de. Te ni jaka-de-i. Te ni xiti ndúu-de-i kuæchi ja ká'iin chaa judío yúan, chi ndí'i-de, a kájini-de ja cháa ñuu Grecia kúu táká-i. **4** Te kája'an-de táká ñuu. Te ni kastá'an-de tú'un ni katál'u tísnu chaa apóstol jíín cháa kákuu nuu iní ñuu Jerusalén. Te ni kaka'an-de ja ná kuándezu-i tú'un-ún. **5** Te tiku'ni kákandíja, ni kayija-ga ini-i. Te ni ndea kua'a-gá-i ndita'an kivi.

Já kája'an-de ñuu Macedonia ni sá'a janí

6 Te ni kaja'a-de ichi ñuu Frigia ndañuu Galacia kua'an-de. Te ni

jasu Espíritu Santo nuu-dé ja má káni-de tú'un iní ñuu Asia. **7** Te ni jakoyo-de ñuu Misia. Te kákuní-de kingoyo-de ichi ñuu Bitinia. Ko máá Espíritu, tú ní já'a-ya tú'un ki'in-de. **8** Te ni kaja'a-de ichi xíin ñuu Misia, ni kakuun-de ñuu Troas kája'an-de. **9** Te iin akuáa ní skóto-ya Pablo. Te ni jini-de nuu fin chaa ñuu Macedonia kándij nuu-dé ká'an ndaúu jíín-de: Ña'an-ní ñuu Macedonia yá'a te chindéé chíttuu-ní náá, áchí. **10** Te súan ni jini-de janí-ún, te ni ndukú ndéé-ri kája'an-ni-ri ñuu Macedonia, chi kájini kájí-ri ja máá Dios ni kana-ya xiní-ri ja kástu'ún-ri tú'un va'a-ya núu ñáyiví yúan.

Já ní kandee-de veqaa iní ñuu Filipos

11 Te ni kenda koyo-ri iní ñuu Troas. Te jíín barco ní jío-ni vai koyo-ri ñuu Samotracia. Te inga kivi xíam ni jakoyo-ri ñuu Neápolis. **12** Te yúan ni kenda koyo-ri. Te ni ja'a-ri ñuu Filipos ja tím xini ñuu Macedonia, te chii ñuu Roma kándezee. Te yúan ni kakendoo-ri yakü kivi. **13** Te iin kivi ndétatú ni kenda koyo-ri ñuu-ún, ni jaa-ri xin fin yucha. Te kájaní ini-ri ja yúan ío iin lugar kajikan ta'ú-í. Te ni kajungoo-ri. Te ni kaka'an-ri jíín táká ña'an ní kanataka yúan. **14** Te iin ña'an nání Lidia xíkó-ña sá'ma ndí'l iní ñuu Tiatira. Te jándezatü va'a-ña núu Dios. Te ni jini so'o-ña tú'un káka'an-ri. Te máá Jít'o-yo, ni juña-ya añú-ña náv'a kuni ná'ín-ña tú'un ká'an Pablo. **15** Te nuu ní janducha-ña onde jíín níi sé'e-ña, te ni ka'an ndaúu-ña jíín-ri: Nú kájaní ini-ní ja kándíja va'a-ná nuu

máá Jít'o'-yo, te kívi-ní ini ve'e-ná kendoo-ní, áchí-ña. Te ni stéuu-ña rúu. ¹⁶Te ni kee-ri kája'an-ri nuu kájikan ta'u-í yúan. Te iin suchí sif'í ndiso-i tu'un ñavá'a, ni ketá'an-i jíin-rí. Te suchí-ún, nílin-í kua'a xú'lún kúu patrón-i jíná'an, ja kástu'un-i nuu ñayivi ndasa ío. ¹⁷Te suchí-ún, ndikín-i vai yata Pablo jíin rúu kána kó'o-i: Chaa yá'a kájatíñu-de nuu Dios onde andíví, te kákastu'un-de nuu-ro ndasa kaku-ró jíná'an-ró, áchí-i. ¹⁸Te kua'a kívi ní ka'an-i súan. Te ni kuku'a ini Pablo. Te ni xió kóto-de nuu-í. Te ni ka'an-de jíin tachí-ún: Jíin siví máá Jesucristo tál'ú-rí tiñu nuu-ro já kénda-ró iní-i ki'in-ro, áchí-de. Te ni kenda-ni kua'an suni máá hora-ún. ¹⁹Te ni kajini patrón-i ja má nílin-gá xu'un. Te ni kákatíñu Pablo jíin Silas kua'an jíin-de onde municipio nuu justicia. ²⁰Te ni kajani-ún-de nuu justicia. Te ni kaka'an: Chaa yá'a kákuu chaa judío, te kásáká níu-de iní nuu-yo. ²¹Te kájakin-de inga costumbre ja tú ío ley kuandatu-yo ni māsá'a-yó, chi chaa nuu Roma kákuu-yó. Achí. ²²Te suni ni kandonda ñayivi kuá'a sikí-dé. Te chaa justicia, ni kajanchaa sa'ma-dé. Te ni katá'lú tiñu ná ndó'o xaqn-dé yunu xíi. ²³Te nuu ní ndí'i ni kastují-ún-de ja ní kaja'a xaqn yúnu xíi-de, te ni káskivi-de vekaa. Te ni katá'lú tiñu nuu cháa ndito vekaa ja ná koto va'a chaa-ún-de jíná'an-de. ²⁴Te chaa ndito vekaa-ún, nuu ní ta'u tiñu yá'a nuu-dé, te ni skívi-de Pablo jíin Silas kája'an-de vekaa onde ichi iní-ga. Te níni ja'a-dé jíin manea. ²⁵Ko nuu ní kuu sava níuú, te kájikan ta'u Pablo jíin

Silas, kájita-de yaq iij níu Dios. Te ñayivi ká'ljin vekaa jíin-de, ni kajini ná'ín-i. ²⁶Te sanaa-ní te ni taan xaan. Te onde nuu káyinduji ja'a vekaa-ún ni kakanda. Te ni kánuña-ni táká yuxé'é vekaa-ún. Te cadena ja káinu'ní táká ñayivi-ún, ni kandaji-ní. ²⁷Te ni nata'u níu cháa ndito vekaa. Te ni jini-de ja kánuña yuxé'é vekaa-ún. Te ni tava-dé machete ja káni-dé máá-de níu, chi jáni iní-de ja ní kajinu ñayivi ká'ljin vekaa-ún kája'an-i. ²⁸Ko Pablo, ni kana jaa-de: Ma stuji-ro máá-ró, chi yá'a ká'ljin ndí'i-ri, áchí-de. ²⁹Yúan-na te máá cháa ndito vekaa, ni kana-de níu'un ni chaa. Te kísi-i-de ni kívi-de iní vekaa. Te ni jukuiñi jítí-de nuu já'a Pablo jíin Silas. ³⁰Te ni kiñi'in-de Pablo jíin Silas ichi fuera. Te ni ka'an-de jíin-de: Táta, naún sá'a-ná nává'a kaku-ná, áchí-de. ³¹Te ni kaka'an-de jíin cháa-ún: Kandija nuu máá Jít'o'-yo Jesucristo te kaku-ró onde jíin níi vé'e-ró, áchí-de. ³²Te ni kajani-de tu'un máá Jít'o'-yo nuu cháa-ún jíin níu táká ñayivi ká'ljin iní ve'e-de. ³³Te chaa ndito vekaa, suni máá ákuáa-ún ni kiñi'in-de Pablo jíin Silas. Te ni nakacha-de nuu ní katuji cháa-ún ni sá'a yunu xíi. Te vásá ní janducha-dé onde jíin tá'an-de. ³⁴Te ni jaka-de chaa kua'an-de jíin-de onde ve'e-de. Te ni ja'a-de staq ní kayee-dé. Te ni kusii iní-de ja ní kákandija-de nuu Dios jíin níi vé'e-de. ³⁵Te nuu ní kundijin, te justicia ni katájí policía kája'an. Te ni kaka'an: Sí a chaa jian ná kíngoyo-de, áchí. ³⁶Te chaa ndito vekaa, ni kastu'un-de tu'un yá'a nuu Pablo: Chaa justicia, ni

katájí-de tu'un vai ja kénda koyo-ní ki'in-ní. Núsáa te kenda koyo-ní te kuá'an-ní, ma yú'ú-ní. Achí-de.

37 Ko ni kachí Pablo jíín-de: Ni kajini kua'a ñayiví já ní kaja'a-de yunu xíi ruu vasa tú na kuachi-ri. Te ni kaskví-de ruu iní vekaa yá'a vasa chaa ñuu Roma kákuu-ri. Te vina kiñi'in sa'í-de ruu kuní-de náún. Ma kúu kutí. Ná kíkoyo máá-de kiñi'in-de ruu jíná'an-ri. Achí Pablo. **38** Te policia, ni kanaxió káva-de ni kastu'ún-de táká tu'un yá'a nuu justicia. Te ni kayu'u xaan, chi ni kajini so'o ja cháa ñuu Roma kákuu Pablo jíín Silas. **39** Te ni jakoyo justicia-ún. Te ni kaka'an nda'ú jíín-de. Te ni kakiñi'in-de vekaa. Te ni kaka'an nda'ú jíín-de ná kúxio-de kingoyo-de iní ñuu-ún.

40 Yúan-na te ni kenda koyo-de vekaa. Te ni ndívi-de ve'e Lidia. Te ni kajandate'é-de táká ñani. Te ni kaka'an-de tu'un ndéé iní jíín-i. Te ni kee-de kája'an-de.

Já ní kakuvaq ñayiví Tesalónica

17 Te Pablo jíín Silas, ni kaja'a-de ñuu Anfípolis jíín ñuu Apolonia kája'an-de. Te ni jakoyo-de ñuu Tesalónica nuu ío iin ve'e sinagoga chaa judío. **2** Te Pablo, nátu'un sá'a sá'a-de ni kivi-de nuu cháa-ún uni kivi ndétatú. Te ndita'an semana ni kastatá'an-de jíín cháa-ún sikí tutú ii. **3** Te ni jani-de tu'un nuu-í, ni stá'an-de ja kánúú ndó'o Cristo te nachaku-ya nú ni ji'i-ya. Te ni ka'an-de: Jesús, I'a jáni-ri tu'un yá'a, máá-yá kúu Cristo, áchí-de. **4** Te sava ñayiví, ni kakanidíja-i. Te suni súan kua'a cháa ñuu Grecia ja

káchinu'ún-de Dios, jíín kuá'a ñá'an ñá'nú, ni kandujíín-de jíín Pablo jíín Silas. **5** Yúan-na te chaa judío ja tú kakanidíja, ni kakití xaan iní. Te ni kastutú sáva chaa ñáá, chaa kúxí, kua'an jíín. Te ni kutútú kuá'a ñayiví ni kandonda-i iní ñuu-ún. Te ni jakoyo-i ve'e Jasón kánandukú-i Pablo jíín Silas ja kíñi'in-i-de nuu ñayiví-ún. **6** Ko tú ní kánani'in-i-de. Te ni kañu'un-i Jasón jíín sáva-ga ñani ni jakoyo-i jíín-de onde nuu justicia ñuu-ún. Te ni kakanida-i: Chaa yá'a ja kásaká níu-de iní ñuyiví, suni ni chakoyo-de yá'a, **7** te Jasón, ni ja'a níu-de ve'e-de ncháá chaa-ún. Te taká máá-de, tú kájandatú-de nuu ley César. Chi sua káka'an-de ja ío inga rey nání Jesús, áchí-i. **8** Te ñayiví jíín chaa kákuu justicia, ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kakuvaq-i. **9** Ko ni kajikan-i xu'ún níu Jasón jíín níu sáva-ga-de. Te onde ni kajini-i nuu xu'ún te vásá ní kasiá-i-de kája'an-de.

Ñayiví ñuu Berea kándukú víi-i tu'un-ya

10 Yúan-na te ñani-ún, ni kaskáka ñuu-ni-de Pablo jíín Silas kája'an-de onde ñuu Berea. Te nuu ní jakoyo-de yúan, te ni kivi koyo-de iní ve'e sinagoga chaa judío. **11** Te chaa judío yúan, ndito-ga xini-dé vásá chaa judío ñuu Tesalónica, chi bueno ni kakuvi iní-de jíín tú'un. Te ndita'an kivi kánandukú víi-dé iní tutu ii ní ndaq ká'an xí túu. **12** Súan ni kuu. Te ni kakanidíja kua'a-í, jíín kuá'a ñá'an ñá'nú ñuu Grecia, te suni súan kua'a cháa. **13** Ko chaa judío ñuu Tesalónica, ni kajini tu'un-de ja súni onde ñuu

Berea ní jicha tú'un Dios ní sá'a Pablo. Te ní kee-de kája'an-de. Te suni yúan ní kaxndóna-de ñayivi. ¹⁴Yúan-na te ñaní yúan, ní katájí-ni-de Pablo kua'an-de onde yu'u mar. Te Silas jíin Timoteo, ní kakendoo-de ini nuu Berea. ¹⁵Te ñayivi ní kachu'un íchí Pablo, kua'an-i jíin-de onde nuu Atenas. Te ní natá'ú-de tiñu nuu-í ja yachí jaa Silas jíin Timoteo nuu-dé. Te ní kee-i vai ndikoyo-i.

Chaa nuu Atenas kújá'a ini-de sikí tú'un ní nachaku-ya

¹⁶Te nini ndátu Pablo chaa-ún ini nuu Atenas, te ní jini-de ja ñayivi ñúu-ún xaqn káchiñú'ún-i ndoso. Te ní kuku'qa ini-de. ¹⁷Te ini ve'e sinagoga ní státá'an-de jíin cháa judío jíin cháa káchiñú'ún Dios. Te suni ndita'qn kívi státá'an-de jíin ñayivi ká'in nuyá'u. ¹⁸Te sava chaa ndichí káskuá'a sikí epicúreos jíin sikí estoicos, ní kastatá'an jíin-de. Te sava ní kaka'qn: Naún tú'un ká'qn chaa tílakuá yá'a, áchí. Te sava-ga*q*i: Chaa jáni tú'un i'q jáá kúu-de, áchí-i. Chi ní jani-de tú'un Jesú斯 ja ní nachaku-ya. ¹⁹Te ní kajaka-ún-de vai jíin-de onde municipio Areópago te káka'qn: Ákuu kachí-ro nuu-rí naún tú'un jáá kúu ja stá'an-ro-ún, ²⁰chi stá'an-ro tú'un jáá nuy-rí. Te ná jukú'un ini-ri naún kúu-ún kákuní-ri. Achí jíin-de. ²¹Chi taká chaa nuu Atenas jíin taká chaa jíká káxiukú núu-de yúan, tuká ndé inga tiñu kásá'a-de, chi máni ká'qn-de xí jíni so'o-de iin tú'un jáá. ²²Te Pablo, kándij-de ini municipio Areópago-ún. Te ní ka'qn-de: Chaa

nuu Atenas jíná'an-ró, jiní va'a-ri ja bueno káchiñú'ún-ró i'q máá-ró. ²³Chi ní jika kuu-ri ní jande'É-rí ini viñu'un-ró. Te ní jini-ri nuu fin altar nuu yóso tú'un yá'a: Nuu i'q ja ná tú jiní-yo, áchí. Te máá I'q-ún, ja káchiñú'ún-ró-yá vasa tú kájini-ro-yá, I'q-ún kúu Dios ja jáni-ri tú'un-ya nuu-ro. ²⁴Máá Dios, I'q ní sá'a nuyávi jíin táká-ga ndatínu, máá-yá kúu Jito'o andívi jíin nuyávi. Te tú ncháá-ya iní ve'e ij já kúvá'a sá'a nda'a. ²⁵Te tú nándi'i-ya ní fin ndatínu ni ñayivi kuátínu nuu-yá, chi máá-yá, já'a-ya tú'un ja káichakú ñayivi jíin já stáa-i tachi jíin já ní'in-í ndatínu. ²⁶Te chii iin-ni tata ní sá'a-ya táká ñayivi nává'a kuxiukú-i ní nuyávi. Te ní jani-ya kiví kúchakú iin iin-i jíin lugar kuxiukú-i jíná'an-i. ²⁷Nává'a ná nándúkú-i Dios, te nú súan skáka nda'a-í te ní'in-í-ya, chi tú jíká ncháá-ya jíin fin iin-yó. ²⁸Chi jíin máá-yá, káichakú-yo, kákanda-yó, te nu'un vida-yo. Nátu'un sava chaa kátava yáa-ro, ní kaka'qn-de: Chi suni onde tata máá-yá kákuu táká-yo, áchí. ²⁹Nú tata Dios kákuu-yó núsáá, te ma kúu kani ini-yo já Dios kúu oro xí plata xí yúu. Chi máni kájani ini-i ja súan jító-ya, te súan kánatava máá-i-ya. ³⁰Te vasa tú ní sá'a-ya cuenta ja tú ní kájuky'un ini ñayivi onde sáá, ko vina kána-ya xiní táká ñayivi ní nuyávi ná nákaní ini-i. ³¹Te a ní tetá'qn-ya fin kívi já náku'ndíi ndaa-ya sikí nuyávi, sá'a Dios jíin máá I'q ní jani-ya-ún. Te ní stá'an ndijin Dios ja súan kuu, chi ní naschakú-ya I'q-ún ma'ñú ndíyi. Achí Pablo. ³²Te súan ní

kajini so'o-i tu'un ja náchaku ndiyi, te sava-i, ni kásakátá-i nuu-dé. Te sava-ga-i, ni kaka'an-i: Kákuni-ná kuni so'o-ná inga jínu siki tú'un ká'an-ní yá'a, áchí-i. ³³Te máá Pablo, ni kenda-de mañú náyivi-ún kua'an-de. ³⁴Ko yaku náyivi, ni kákandíja-i. Te ni kandujíin-i jíin Pablo. Te iin-i kúu Dionisio chaa Areópago, te inga-i kúu iin ná'an nání-ña Dámaris, jíin sáva-ga-i.

Jasú-yá nuu chaa náá iní nuu Corinto

18 Yúan-na te ni kenda Pablo iní nuu Atenas, te kua'an-de onde nuu Corinto. ²Te yúan ni jini-de nuu fin chaa judío nání Aquila, chaa nuu Ponto kúu-de, ja sa yakú-ni kivi ní chaq-de jíin násf-de Priscila, ja ni kuxio-de iní nuu Italia. (Chi Claudio, ni tá'u-de tiñu ja ná kénda koyo taká náyivi judío iní nuu Roma.) Te ni jaq Pablo nuu chaa-ún. ³Te suni tiñu sá'a chaa-ún sá'a Pablo. Te ni kendoo-de yúan. Te ni sótiñu-de, chi tiñu kásá'a-de-ún kúu ja kájani-de ve'e sa'ma nátu'un nii. ⁴Te ndita'an kivi ndéatú ni jani-de tu'un iní ve'e sinagoga. Te ni ndukú ndéé-de ni skándíja-de náyivi judío jíin náyivi nuu Grecia. ⁵Te Silas jíin Timoteo, ni kikoyo-de ichi nuu Macedonia. Te Pablo, a jáni téyí-de tu'un, te jáni ndaa-de tu'un nuu náyivi judío ja Jesús kúu-yá Cristo. ⁶Ko náyivi-ún, ni kakalán ndiva'a-i siki-dé. Te máá-de, ni kaja-dé sa'ma-dé. Te ni kachi-de jíin-i: Kuachi máá-ró kúu núsáá, chi ruu, tú kuachi-ri. Vina te ki'in-ri nuu náyivi sfin nación. Achí-de. ⁷Te ni kenda-de yúan. Te ni kivi-de ve'e iin chaa nání Justo. Te chaa-ún, chíñú'ún-de Dios. Te

ve'e chaa-ún kándij yani jíin vé'e sinagoga. ⁸Te Crispó, chaa kúná'nú iní ve'e sinagoga, ni kandíja-de nuu máá Jít'o-yo ondé jíin ní vé'e-de. Te kua'a náyivi nuu Corinto, ni kajini ná'ín-i. Te ni kákandíja-i. Te ni kajanducha-i. ⁹Te máá Jít'o-yo, jíin jáni ni ka'an-yá jíin Pablo iin akuáa: Ma yú'ú-ro ni ma kasú-ro yú'u-ro, chi kukuu-ró ká'an-ro. ¹⁰Chi jíka-ri jíin-ro, te ma sándiva'a ni iin chaa jíin-ro. Chi nává'a-ri kua'a náyivi iní nuu yá'a, áchí-yá. ¹¹Te ni kendoo-de yúan iin kuiá yósáva, te stá'an-de tu'un Dios nuu-í. ¹²Te Galión kúu gobernador iní nuu Acaya. Te náyivi judío, iin ká'nu-ni ni kandonda-i siki Pablo. Te ni kajaka-i-de kua'an-i jíin-de onde iní municipio. ¹³Te ni kaka'an-i: Chaa yá'a, xaan ská'an-de táká náyivi já ná chíñú'ún-i Dios te ma kuándatu-ga-i tu'un ká'an ley, kuní-de. Achí-i. ¹⁴Te kejá'á Pablo ka'an-de núu, ko ni ka'an-ni Galión jíin náyivi judío: Náyivi judío jíná'an-ro, nú siki fin tu'un ni'in iní kúu, xí fin kuachi xaan kúu, te vatu-ni ná kuni ná'ín-rí tu'un ka'an-ro. ¹⁵Ko nú siki tú'un-ni kúu, xí siki nani s'ví, xí siki ley máá-ró, yúan-na te ná sándaq máá-ró núsáá. Chi ruu, tú kuni-ri skívi nduu-ri ja sándaq-ri tu'un súan. ¹⁶Te ni skunu-de-i kája'an-i fuera municipio. ¹⁷Yúan-na te ni kákatiin-Sóstenes, chaa kúñá'nú iní ve'e sinagoga. Te ni kaja'a-i-de yuxé'é municipio. Te Galión, tú ni sá'a-de cuenta.

**Já kuáno'on túku Pablo
nuu Antioquía**

¹⁸Ko Pablo, ni kuu kua'a kiví kánchaq-de yúan. Te ni

nakuatá'ú-de nuu táká ñaní yúan. Te kua'an-de jíín barco onde ñuu Siria. Te Priscila jíín Aquila kája'an jíín-de. Te ni jaa-de ñuu Cencrea. Te ni seté-de xini-dé siki fin tu'un ni keyu'u-dé. ¹⁹Te ni jaq-de ñuu Éfeso, te ni skéndoo-de chaa-ún yúan. Ko Pablo, ni kivi-ni-de ini ve'e sinagoga kástatá'an-de jíín ñayiví judío. ²⁰Te ni kaka'an nda'lú-i jíín-de ja ná kéndoo-de yaku-ga kivi jíín-i. Ko Pablo, tú ní játu'un-de. ²¹Chi ni nakuatá'ú-de nuu-í. Te ni ka'an-de: Kánúú já kí'in ná'ín-rí ñuu Jerusalén, sá'a-ri kivi ii. Ko nú kuní Dios, te nchaq tuku-ri nuu-ro. Achí-de. Te ni kenda-de ñuu Éfeso kua'an-de. ²²Te ni jaq-de jíín barco onde ñuu Cesarea. Te ni kaa-de ñuu Jerusalén. Te nuu ní ndi'i ni ka'an-de jíín tiku'ní kándíja yúan, te ni nuu-de ni najaa-de ñuu Antioquia. ²³Te ni kendoo-de yúan yaku kivi. Te vásá ní kenda-de kua'an-de, ni jika kuu-de ní ndáñuu Galacia jíín ndáñuu Frigia. Te ni kayija-ga ini ñayiví káskuá'a-ún ni sá'a-de.

Ndasa ni ni'ín Apolos tu'un Jesús

²⁴Te ñuu Éfeso ni chaa iin chaa judío nání Apolos, chaa ñuu Alejandría kúu-de. Te va'a ká'an-de chi ndíchí xáan-dé tutu ii. ²⁵Te chaa-ún, a ni kutu'a-de jíín tú'un máá Jíto'o-yo. Te jítu iní-de tú kuítá-de ká'an-de ja stá'an-de tu'un máá Jíto'o-yo, vasa máni tu'un ja ní skuánducha Juan jiní-de ká'an-de. ²⁶Te ni chundéé iní-de ká'an kájí-de ini ve'e sinagoga. Te ni kajini so'o Priscila jíín Aquila tu'un ká'an-de. Te ni kajaka-de chaa kua'an-de

jíín-de. Te ni kajani kájí-ga-de tu'un Dios nuu-dé. ²⁷Te kuní Apolos ja kí'in-de onde ñuu Acaya. Te táká ñaní-ún, ni kaka'an ndéé jíín-de. Te ni kachaa tutu kua'an nuu cháa káskuá'a yúan ja ná kuátá'ú-de chaa. Te nuu ni jaa-de yúan, te va'a ni chindéé ní chituu-de ñayiví kákandíja tu'un luu máá-yá. ²⁸Te ma'ñú táká ñayiví ní státá'an-de jíín chaa judío. Te ni stá'an-de ja Jesús kúu-ya Cristo, nátu'un ká'an tutu ii.

Chaa káskuá'a jíín Juan káni'ín-dé tu'un Espíritu Santo

19 Te nini kández Apolos ni ñuu Corinto, te ni ja'a Pablo vai-de ñuu ichi nínu-ga, te ni nchaq-de ñuu Éfeso. Te yúan ni jini-de nuu sáva ñayiví káskuá'a. ²Te ni jika tu'un-de:i: A ni kani'in-ro Espíritu Santo ja ní kákandíja-ró xí té chá'an-ga, achí-de. Te máá-i, ni kaka'an-i jíín Pablo: Té kuni tu'un-ga-ná ja ío Espíritu Santo, achí-i. ³Yúan-na te ni kachi Pablo: Ná siki ní kajanducha-ro núsáá, achí-de. Te ni kaka'an-i: Siki tú'un ni skuánducha Juan, achí-i. ⁴Te ni ka'an Pablo: Ni skuánducha Juan jíín tú'un ja ná nákani ini-i, te achí-de jíín ñayiví já ná kándíja-i nuu I'a vai ichi yatá-dé, kúu Cristo Jesús. Achí-de. ⁵Te nuu ní kajini so'o-i tu'un yá'a, te ni kajanducha-ní-i jíín sí'ví máá Jíto'o-yo Jesús. ⁶Te Pablo, ni chaa-de nda'a-dé siki-i. Te ni chaa-ni Espíritu Santo siki-i jiná'an-i. Te ni kaka'an-i sín sín yu'u. Te ni kajani-i tu'un-ya. ⁷Te ni io nátu'un uxí uu tá'an-i. ⁸Te ni kivi Pablo iní ve'e sinagoga. Te

ní chundéé iní-de, ní ka'an vatu
máa-de nuu uní yoo, ndátu'ún-de
te skándíja-de ñayiví sikí ñúu nuu
tá'u Dios tiñ. ⁹ Yúan-na te sava-i,
ní kákandíja-i. Te ni kaka'an ndiva'-i sikí íchi
Dios nuu táká ñayiví kánataka. Te
ni kuxio-ni Pablo nu ñayiví-ún. Te
kája'an chaa káskuá'a-ún jíin-de.
Te ndita'an kívi ní ndatu'ún-de jíin
cháa-ún ini escuela iin chaa nání
Tiranno. ¹⁰ Te uu kuiq ní sá'a-de
súan. Te táká ñayiví káxikú ñúu
Asia, kúu ñayiví judío te kúu ñayiví
ñúu Grecia, ní kajini so'o-i tu'un
máa Jíto'o-yo Jesús. ¹¹ Te ní sá'a
Dios tiñ tiñ ñánu xaan jíin ndá'a
Pablo. ¹² Te ní kákinchaka pañito-de
xí sá'ma-dé nuu ñayiví káku'u. Te ní
kaxndée sikí-i. Te ní kandva'-a-ni-i
kue'e káta'an-i. Te tachí kíni, ní
kakenda ini-i kája'an.

Já ní kundéé tachí kíni jíin sé'e Esceva

¹³ Te sava chaa judío, ní kajika
kuu-de káskunu-de tachí kíni. Te
kákuni-de kuatínu-de sí'ví máa
Jíto'o-yo Jesús ja kíni'in-de
tachí kíni iní ñayiví. Te súan ní
kaka'an-de: Ká'an ní'lín-ri jíin-ró jíin
sí'ví Jesús ja jáni Pablo tu'un-ya,
áchí-de. ¹⁴ Te iin chaa judío nání-de
Esceva, kúu-de sutu ñánu, te ní jo
usiá se'e yíi-de ja kásá'a tiñ yá'a.
¹⁵ Ko ní ka'an-ni tachí kíni-ún:
A jiní-ri máa Jesús. Te suni a
jiní-ri Pablo. Ko róó, ndé chaa
kákuu-ró. Achí jíin-de. ¹⁶ Te chaa
tá'an tachí kíni-ún, ní kundéé-de, ní
kendava-de siki usiá chaa-ún. Te ní
kajinu víchí líi-dé ní kenda koyo-de
ini ve'e-ún chi ní katuji-dé. ¹⁷ Te

tú'un yá'a ní jicha kua'an níí núu
ñayiví káxikú iní ñúu Éfeso, kíu
ñayiví judío jíin ñayiví ñúu Grecia,
ní kajini tu'un-i. Te ní kayu'ú xaan-í.
Te ní kanakana jaa-i máa Jíto'o-yo
Jesús jíin sí'ví-yá. ¹⁸ Te kua'l ñayiví
já ní kakandíja, ní jakoyo-i nuu
Pablo, ní kanakani ndaa*q*-i kuachi-i
jíin tínu ñáá ní kásá'a-i. ¹⁹ Te kua'a
cháa ja ní kásá'a tiñ ñavá'a, ní
jakoyo-de kándá'a-de tutu-de. Te
ní kaja'mu-de tutu-ún jíto nuu táká
ñayiví. Te ní kátaba-dé cuenta
násaa ncháá tutu ní kayu-ún. Te
ní kajini-de ja úu xiko uxí mil peso
kúu. ²⁰ Súan ní ndeq téyí tú'un
máa Jíto'o-yo. Te ní jicha nuu
kua'an. ²¹ Te nuu ní ndi'i táká tiñ
yá'a, te ní chaa ini Pablo ja kí'in-de
ñúu Macedonia jíin ñúu Acaya te
vásá nájaq-de ñúu Jerusalén. Te
ní ka'an-de: Nú ní ja'an-ri yúan,
yúan-na te kánúu kí'lín-ri ñúu Roma,
áchí-de. ²² Te ní tájí-de uu chaa
káchindéé tá'an jíin-de kája'an ñúu
Macedonia, kákkuu Timoteo jíin
Erasto. Te ní kanchaa máa-de ñúu
Asia yaku-ga kívi.

Já ní kandonda ñúu Éfeso kák'a'an-i ja'q ndosó Diana

²³ Te suu kívi-ún ní kandonda
xaan ñayiví sikí íchi-yá. ²⁴ Chi ní io
iin chaa platero nání Demetrio. Te
máa-de jíin chaa kásatiñ ta'an
jíin-de, xaan ní kani'ín-dé xú'ún,
chi jíin plata kásá'a-de ve'e lúlí i'a
Diana. ²⁵ Te chaa-ún, ní kastútú-de
tá'an-de ja kásá'a suni tiñ yá'a
jíin-de. Te ní ka'an-de: A kájini-ro
já sikí tiñ kásá'a-yó yá'a káni'in
téyí-ró xú'ún. ²⁶ Te kájini-ro te suni
kájini tu'un-ró já chaa Pablo yúan,

nasu máá ūn ūnú Éfeso chi níi-ni ūn Asia sásíin-de ñayivi jíín tú'un ská'an-de-i. Chi ká'an-de ja násu Dios kákuu i'a kásá'a nda'a. ²⁷ Te yú'ú-ri ja káni iní ñayivi já tíñu sáni kúu tíñu kásá'a-yó. Te sanaa te jiita viñu'un i'a ná'n Diana, te suni sájá'a iní-i nuu Diana luu vasa ndivii ñayivi ūnú Asia jíín níi ñuyivi káchiñú'ún-i nuu-yá vina. Achí-de. ²⁸Súan niu kajini so'o-de tu'un yá'a, te niu kakití xaq iní-de. Te niu kákana jíín-de: Kúñá'nu téyí Diana i'a ūnú Éfeso, achí-de. ²⁹ Te ñayivi ūnú-ún, niu kakuva*a*-i. Te ūn ká'nu-ni niu kandonda-i kája'an-i onde iní teatro káñu'un-i Gayo jíín Aristarco, chaa ūnú Macedonia ja kájika ta'an-de jíín Pablo. ³⁰Te kuní Pablo kívi-de nuu ká'iin tútú ñayivi-ún. Ko ñayivi káskuá'a-ún, tú ní kája'a-i tu'un ki'in-de. ³¹ Te suni sava chaa kákuñá'nu iní ūnú Asia, ja kákuu amigo-de, niu katájí tú'un kua'an nuu-dé káka'an nda'lú jíín-de ja má ki'in-de iní teatro. ³² Te sava ñayivi, niu kákana jaa-i ūn tu'un, te sava-ga*i* inqu tu'un, chi junta-ún, niu kasaku ūn*u*. Te kua'a-gá-i, tú kájini kuti-í na siki kúu ja ní katak*a*-i. ³³ Te sava chaa judío, niu kachundá'a-de Alejandro, niu kákini'in-de chaa ma'nú ñayivi kuá'lá-ún. Yúan-na te Alejandro, sá'a-de seña jíín ndá'a-dé ja ná kúná'lín-i, chi ka'an-de ja'a judío jíín ñayivi kuá'lá-ún kuní-de. ³⁴ Ko niu kanakuni*i*-de ja chaa judío kúu-de, te yuán ní kákana kó'o-i nátu'un uu hora: Kúñá'nu téyí Diana i'a ūnú Éfeso, achí-i. ³⁵ Yúan-na te niu kákuná'lín ñayivi ní sá'a chaa kúu secretario ūnú-ún. Te

niu ka'an-de: Róó ñayivi ūnú Éfeso, a kájini táká ñayivi já ūnú Éfeso xaq káchiñú'ún-i i'a Diana jíín ndosó ja ní tájí Júpiter, niu kuun vai. ³⁶ Te tu'un yá'a, táká kájatú'ún-i. Núsáá te va'a-ga ná kasú-ro yú'u-ro te mu sá'a yachi-ro ní ūn tiñu ja tú ní kátava-ro cuenta. ³⁷ Chi niu kakinchaka-ro cháa yá'a onde yá'a vasa tú ní kásá'a-de ni ūn kuuchi ni tú ní káka'an ndivua-de ni ūn tu'un siki f'a máá-yó. ³⁸ Te Demetrio jíín táká chaa kásatiñu ta'an jíín-de, nú kájakin-de kuuchi siki ūn chaa, ío juzgado ná kí'in-de. Te ío gobernador, yúan ná kakán-de kuuchi siki tá'an-de. ³⁹ Te nú ío inga tu'un kákun*i*-ro, te kuu sándaa-ro onde nuu ūn junta legal. ⁴⁰ Chi yú'ú-ri ja cháa-de kuuchi siki-yo, kachi-de ja kánakuatá'an máá-yó, chi mu ní'in-yo tú'un ka'an-yo naja ní kanataq-yo vína. Achí-de. Te niu ndi'i niu ka'an secretario tu'un yá'a. ⁴¹ Te niu jacha-de ñayivi-ún kája'an-i.

20 Yúan-na te niu jukuiñi tixin-ún. Te niu kana Pablo xinu cháa káskuá'a. Te niu ka'an-de jíín cháa-ún ja má yú'ú-de. Te niu kánanuu tá'an-de. Te kua'an-de ūnú Macedonia. ² Te niu jika kuu-de níi táká ndañúu-ún. Te niu ka'an-de kua'a tú'un ndéé iní jíín táká ñayivi. Te niu jaa-de ūnú Grecia. ³ Te niu kanchaq-de yúan unu yoo. Te a yani ki'in-de jíín barco onde ūnú Siria níu. Ko chaa judío, niu kanatiin tu'un tá'an ja ndónda siki-dé. Ja yúan ní nakani iní-de te ūnú'ichí ní ja'an-de ūnú Macedonia. ⁴ Te niu ka'io sava chaa ni kaja'an jíín Pablo onde ūnú Asia. Te káinán-de Sópater ūnú Berea, Aristarco jíín

Segundo onde ñuu Tesalónica, Gayo ñuu Derbe, Timoteo, Tíquico jíín Trófimo onde ñuu Asia. ⁵ Chaa yá'a, ni kayoxnúú-de. Te kajindatu-de ruu jín'an-ri onde ñuu Troas. ⁶ Te ruu jín'an-ri, nuu ni ja'a viko státilá tú yí'i yujan íá, te jíín barco ni kenda koyo-ri ñuu Filipos. Te nuu ú'un kivi ni kañaketá'an-ri jíín-de onde ñuu Troas. Te ñuu yúan ni kaxiukú-ri iin semana.

Já ní jungava Eutico ventana sá'a numá'ná

⁷ Te máá kiví iin semana, ni kandutútú cháa káskuá'a-ún ja sákuáchí-de statilá. Te ni stá'an Pablo tu'un nuu cháa-ún, chi kenda-de kivi xían-ún. Te káni ni ka'an-de onde sava ñuu. ⁸ Te ni jo kua'a lámpara ini ve'e súkún núu ni ká'iin tútú-de yúan. ⁹ Te iin chaa súchí nání-i Eutico, kánchaaq-i máá yú'u ventana. Te nini ni kuná'án ká'an Pablo, jí'i xaan-í numá'ná. Te ni kixi-ni-i. Te ni jungava-ni-i onde piso uni te onde nuu ñú'un. Te a ni ji'i-i ni kandukani-de-i. ¹⁰ Yúan-na te ni nuu Pablo. Te ni jito nuu-de nuu-í. Te ni junu nchaaq-de-i. Te ni ka'an-de: Ma yú'u-ro jín'an-ró, chi chakú-i, áchí-de. ¹¹ Te ni ndaa-de. Te ni sákuáchí-de statilá. Te ni yee-dé. Te ni ka'an ná'lán-ga-de onde kuakundijin. Yúan-na te ni kee-de kua'an-de. ¹² Te káno'on ñayivi jíín súchí-ún chakú-i. Te kákusií xáan iní-i. ¹³ Te ruu, ni kakoyo-ri iní barco te kája'an-ri jíín onde ñuu Asón, yúan naketá'an-ri jíín Pablo. Chi súan ni sándaa-de ja kí'in-de ñu'un íchí te jaq-de yúan. ¹⁴ Te ni kañani'in tá'an-ri jíín-de

ini ñuu Asón. Te ni kaa-de barco. Te kua'an-de jíín-ri ñuu Mitilene. ¹⁵ Yúan ni kakenda-ri jíín barco. Te inga kivi ni jakoyo-ri ñuu Quío, te inga kivi ni jakoyo-ri ñuu Samos. Te ni kakendoo-ri ñuu Trogilio. Te inga kivi ni jakoyo-ri ñuu Mileto. ¹⁶ Chi jáni iní Pablo ja já'a-ni-de ki'in-de ñuu Éfeso náv'a ma kúkué-de ñuu Asia te naa tiempo núu. Chi jítú iní-de jaq yachi-de ñuu Jerusalén máá kiví Pentecostés nú na kúni'in-de.

Consejo Pablo nuu cháa kákuu nuu ñuu Éfeso

¹⁷ Te kánchaaq-de ñuu Mileto. Te ni tájí-de tu'un kua'an onde ñuu Éfeso ni kana-de xini cháa kákuu nuu iní tiku'ni kándija. ¹⁸ Te nuu ni chakoyo chaa-ún nuu-dé, te ni kachi-de: Máá-ró kájiní va'a-ró ndasa ni jiku-ri jíin-ró onde kivi ni chaq núú-rí ñuu Asia. ¹⁹ Te tú ni sávixi-ri máá-rí kivi ni jatínu-ri nuu máá Jíto'o-yo. Te ío hora ni nde'e-ri. Te kuachi ñayivi judío, ja ni kanatiin tu'un tá'an-i te ni kii tundó'o siki-ri. ²⁰ Te tú ni yú'u-ri kani-ri tu'un nuu-ro já kuatínu va'a-ró, ni tú ni yú'u-ri stá'an-ri tu'un nuu-ro, vasa nuyá'u xí iní ve'e-ró. ²¹ Te ni jani ndaa-ri tu'un nuu ñayivi judío jíín núu ñayivi siin nación ja ná nákan iní-i kuandatu-i nuu Dios. Te ná kándija-i nuu máá Jíto'o-yo Jesucristo. ²² Te vina cháa téyí iní-ri te ja yúan ñú'un íchí-ri ki'in-ri ñuu Jerusalén. Ko tú jiní-ri naún ta'an-ri yúan. ²³ Ko ndita'an nuu já'an-ri chi ká'an Espíritu Santo jíín-ri ja chíndee-i ruu vekaa te kii tundó'o siki-ri. ²⁴ Te ni tú sá'a-ri

cuenta vasa ná ká'ni-í ruu, chi ja ná sijínu-ri tiñu ni ja'a máá Jít'o'-yo Jesús nuu-rí kúu ja kánúú jáni ini-ri, jíin súni ja kúsii iní-ri kani-ri tu'un va'a tu'un luu Dios. ²⁵Te ma'ñú táká róo ja á ni jika kuu-ri ni jani-ri tu'un ndasa koo ñuuu nuu tá'u Dios tiñu, te vina a jiní-ri ja ní iin-ró ma kuní kuti-gá-ro núu-rí. ²⁶Ja yúan kástu'ún kájí-ri nuu-ro jíná'an-ró vína, ja tú tau ya'u-ri niñi-ró. ²⁷Chi tú ní yú'ú-ri kani-ri ndivii tú'un Dios nuu-ro. ²⁸Núsáá te koto va'a-ró máá-ró jíin níi tíku'ní, chi Espíritu Santo ni jani-ya róo ja kúndito-ró-i te skée-ro tíku'ní máá Jít'o'-yo, chi ni nakuaan-ya-í jíin niñi-yá. ²⁹Chi jiní-ri ja nú ná kí'in-ri, te kívi koyo yi'i kiti xáan máñú-ró te ma kúndá'ú ini-tí tíku'ní. ³⁰Te suni onde nuu tá'an máá-ró kénda sava-de ka'qan-de tu'un tú'un náva'a xndá'lú-de ñayivi káskuá'a ki'in-i jíin-de. ³¹Koo ndito ini-ro jíná'an-ró núsáá. Te ma náa iní-ro já uní kuiq ndúú ñúú-ni tú ní júkuiñi-ri ja kána jíin-ri nuu fín iin-ró vasa ni nde'e-ri. ³²Te vina ñáni, jikán ta'u-ri nuu Dios ja'a máá-ró ja ná kuá'a-ya tú'un luu-ya núu-ro. Chi tu'un-ún kuu skuá'nu róo te ni'in-ro tá'u jíin táká-ga ñayivi ní sásíin-ya. ³³Tú ní ndío iní-ri ni plata ni oro ni sa'ma fín ñayivi. ³⁴A kájini va'a-ró já ndéndúú nda'a-rí yá'a, ni ndúkú táká ja jínu ñú'lún-rí jíin cháa káxiukú jíin-ri yá'a. ³⁵Te modo ni stá'qan ndi'i-ri nuu-ro já kánúú sátiñu-yó súan, náva'a chindéé tá'an-yó jíin táká chaa víta káku'u. Te ma náa iní-ro tú'un máá Jít'o'-yo Jesús, chi súan ni ka'qan-ya: Luu-ga ja kuá'a-yó fín ndatíñu nasu já

ní'in-yo. Achí-ya. Achí Pablo. ³⁶Te nuu ní ndi'i ni ka'qan-de táká tu'un yá'a, te ni jukuiñi jítí-de. Te ni jikan ta'u-dé jíin táká chaa-ún. ³⁷Yúan-na te xaan ní kande'e táká-de. Te ni kakanuu-de Pablo, te ni kátitú-de chaa. ³⁸Chi kákuku'i'a xaan iní-de jíin tú'un ni ka'qan Pablo ja má kuní-ga-de nuu-dé. Te kája'qan-de jíin-de onde nuu ío barco.

Já ní chaa iní Pablo ki'in tuku-de ichi ñúu Jerusalén

21 Yúan-na te ni kakusíñi-ri jíin-de. Te ni káki'in ndóó-ni-ri ichi jíin barco onde ni chaa-ri ñuu Cos. Te inga kívi ní jakoyo-ri ñuu Rodas. Te yúan ni kenda-ri te ni jakoyo-ri ñuu Pátara. ²Te ni kani'in-ri iin barco ja kí'in ñuu Fenicia. Te ni kakaar-ri nuu te kája'qan-ri. ³Te nuu ní kajini-ri nuu ñúu Chipre, te ni kaskéndoo-ri ñuu-ún ichi ndávésé-ri. Te ni kajika-ri kája'qan-ri jíin barco onde ñuu Siria. Te ni jakoyo-ri ñuu Tiro, chi yúan skéndoo barco-ún carga. ⁴Te ni kakendoo-ri yúan iin semana, chi ni kani'in tá'an-ri jíin ñayivi káskuá'a. Te ni kaka'an-i jíin Pablo ni sá'a Espíritu ja má kí'in-de ñuu Jerusalén. ⁵Ko nuu ní ja'a kívi-ún, te ni kenda koyo-ri. Te taká-i jíin násí'i-i jíin sé'e-i, ni kajachu'un íchí-i ruu onde yata ñúu-ún. Te ni kajukuiñi jítí-ri jíin-i yu'u mar. Te ni kajikan ta'u-ri. ⁶Te ni kananuu tá'an-ri yúan. Te ni kakaar-ri nuu barco kája'qan-ri. Te ni kanaxió káva-i káno'on-i ve'e-i. ⁷Te ruu jíná'an-ri, ni kenda koyo-ri ñuu Tiro ni kajika-ri jíin barco. Te ni jakoyo-ri ñuu Tolemaida. Te

yúan ni kaka'ān-ri jíín táká ñani. Te ni kákendoo-ri jíín-de iin kivi. ⁸Te inga kivi-ún ni kenda Pablo jíín táká-ga-ri ja ká'iin-ri jíín-de. Te ni chakoyo-ri ñuu Cesarea. Te ni kivi koyo-ri ini ve'e iin chaa jáni tu'un nání-de Felipe. Chaa-ún kúu iin chaa ndí'usiá. Te ni kákendoo-ri jíín-de. ⁹Te chaa-ún, íó kuun sésí'í súchí-de kájani-i tu'un Dios. ¹⁰Te ni kaxiukú-ri yúan kua'a kivi. Te ichi ñuu Judea ni kii iin chaa jáni tu'un Dios, nání-de Ágabo. ¹¹Te ni chaa-de nuu-ri. Te ni ki'in-de sánchez Pablo. Te ni ju'ni-de nda'a jíín sf'in Pablo. Te ni ka'an-de: Súan ká'an Espíritu Santo: Nayiví judío, súan ku'nji-i chaa xíin sánchez yá'a, te nú ná jáa-de ñuu Jerusalén. Te nastúu-i-de nuu nayiví síin nación. Achí-de. ¹²Tu'un-ún ni kajini so'o-ri. Te ruu jíín chaa ká'iin yúan, ni kaka'ān nda'ú-ri jíín Pablo ja má káa-de ki'ín-de ñuu Jerusalén. ¹³Yúan-na te ni ka'an Pablo: Naja kándalí-ro te ndúkuí'a ini añú-ri kásá'lá-ró. Chi ruu, a íó tu'a-ri ja násu máá hín ja kúnu'ni-ri ini ñuu Jerusalén, chi suni ja kúu-ri yúan ja sikí sf'ví máá Jít'o'yo Jesús, áchí-de. ¹⁴Te tú ní kúu ská'ān-ri-de. Te ni kásia-ni-ri-de. Te ni kaka'ān-ri: Ná kóo ndasa játa'ān ini máá Jít'o'yo, áchí-ri. ¹⁵Yúan-na te vásá ní kásatú'a-ri táká ndatíñu-ri. Te ni kákaa-ri ñuu Jerusalén kája'ān-ri. ¹⁶Te suni kája'ān yaku chaa káskuá'a ini ñuu Cesarea jíín-rí, ncháka-de iin chaa ñuu Chipre nání-de Mnasón. Chaa ni skuá'a aná'án kúu-de. Te ni kákendoo-ri ve'e chaa-ún. ¹⁷Te nuu ni jakoyo-ri ñuu Jerusalén,

te ñani-jo-ún, ni kákusii xáan iní-de ni kajatá'lú-de ruu. ¹⁸Te inga kivi xían-ún ni kivi Pablo jíín-ri jíná'an-ri ini ve'e Jacobo. Te yúan ni kákutútú táká chaa kákuu nuu. ¹⁹Te Pablo ni sá'a-de saludar chaa-ún. Yúan-na te ni jani-de tu'un táká tiñu ni sá'a Dios jíín nayiví síin nación nini játíñu-de nuu-yá. ²⁰Te ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kánakana jaa-de Dios. Te ni kaka'ān-de jíín Pablo: Ñáni, vina te ni jini-ro ná kua'a mil nayiví judío ni kakandíja-i. Te nene kájandatu ni'lín-i nuu ley. ²¹Ko ni kajini tu'un-de ja stá'an-ro nuy táká chaa judío káxiukú iní ñuu nayiví síin nación ja má kuándatu-ga-de nuu Moisés, ni mä xití ndúu-ga se'e-de, ni mä kuándatu-de taninu aná'án. ²²Ndasa kuu núsáá, chi kuni tu'un nayiví já ní chaa-ro, te taká kua'a ndíja-i. ²³Sá'a ja káka'ān-ri jíín-ró yá'a núsáá: A ká'io kuun chaa yá'a ja á ni kákeyu'u-dé. ²⁴Kuaka chaa yá'a ná ki'ín-de jíín-ró. Te nasándoo-ró máá-ró jíín-de. Te ku'a-ró xú'ún nuu-dé náv'a ná sétē-de xini-dé. Yúan-na te juku'un ini táká nayiví-ún ja tú kuti-gá naúñ ió ja ní kandatu'ún-i sikí-ro, chi kundaq ini-i ja súni jándatu máá-ró nuu ley. ²⁵Ko nayiví síin nación ja kákandíja-ún, a ni kachaa-ri carta kua'ān nuu-í ja má kuándatu-i ni iin tu'un yúan. Te mä kée-í kyun ja ní sokó nuu ndosó, ni niñi, ni kití kuá'ñá. Te mä káka téne-i. Achí-de. ²⁶Yúan-na te Pablo, ni jaka-de chaa-ún. Te inga kivi xían-ún, ni nasándoo-de máá-de jíín-de. Te ni kivi-de ini ve'e ii ja kástu'ún-de nuu-í na kivi jínu kándundoo-de te

soko-dé kiti nūu-yá siki fin iin-de nūu.

Jə ní kākatiin-i Pablo iní ve'e ij

²⁷ Te kákuu-de ja sijínu-de ndí'usiá kíví-ún nūu. Ko sava judío nūu Asia, ni kajini nūu Pablo kández-de iní ve'e ij. Te ní kāská'an ndí'i ñayivi yúan. Te ní kākatiin Pablo. ²⁸ Te ni kákana jaa: Chaa Israel, kua'a nūu nda'a jíná'an-ró, chi chaa yá'a jíka kuu-de táká nūu, stá'an-de nūu táká chaa te ká'an-de siki ñayiviyo, jíin siki ley, jíin siki lugar yá'a. Te suni a ni skívi-de sava chaa sín nación iní ve'e ij yá'a te ni sáchá'án-de ve'e ij. Achí. ²⁹ Chi onde ná kández Pablo iní nūu-ún ni kajini judío ja kández-de jíin Trófimo, chaa nūu Éfeso. Te ni kajani iní ja ní skívi Pablo chaa-ún iní ve'e ij. ³⁰ Te ní-ni nūu-ún ni kandonda-i. Te ni kataqá-i. Te ni kākatiin-i Pablo. Te ni kastáa-i-de ni kenda-de yata vé'e ij-ún. Te ni kanakasu-ni-i yuxé'é. ³¹ Te kája'ni-i Pablo nūu. Ko ni ja'an tu'un yá'a nūu general chaa tíin soldado ja ní nūu Jerusalén ni kandonda-i kákuvaq-i. ³² Te chaa general, ni jaka-de soldado jíin capitán. Te kájinu-de kája'an-de onde nūu ká'lín ñayivi kuá'a-ún. Te ni kajini ñayivi já ní jakoyo general jíin soldado, te ni kajukuiñi-i ja kája'a-i Pablo. ³³ Yúan-na te ni ja'a general te ni tiin-de Pablo. Te ni tá'u-de tiñu ni jakunu'ni Pablo jíin úu cadena. Yúan-na te ni jiká tu'un ndé chaa kúu-de te naún ni sá'a-de. ³⁴ Te ñayivi kuá'a-ún, sava-i ni kakana-i iin tu'un te sava-ga-i inga. Te tú ní kúndaq iní-de naún siki kúu ja súan kákuvaq-i. Te ni tá'u-de

tiñu kua'an Pablo cuartel. ³⁵ Te nuu ní jaq Pablo escalera ve'e-ún, te soldado ni kandiso Pablo, chi xaan ní kandonda ñayivi kuá'a. ³⁶ Chi kua'a ñayivi vái koyo-i ichi yatá soldado, te kákana jaa-i: Ka'ní-ní chaa jian, áchí-i. ³⁷ Te káskivi-de Pablo iní vekaa, te ni ka'an Pablo jíin general: Á kuu ka'an-ná iin tu'un jíin-ní, áchí-de. Te ni kachi general jíin-de: Jiní-ro ká'an-ro yú'u nūu Grecia náun. ³⁸ Nasu róó kúu máá cháa nūu Egipio ja íku nūu ni xndónda-ró-i ni kanakuatá'an máá-i, te suni ni kiñi'in-ró kúun mil chaa kuí'ná kája'an-de jíin-ró ondé nūu ní'un té'e náun. Achí. ³⁹ Yúan-na te ni kachi Pablo: Máá-ná kúu ndija chaa judío, te iin se'e nūu Tarsø, iin nūu ká'nu ndañu Cilicia. Te ká'an nda'u-ná jíin-ní kua'a-ní tu'un ná ká'an-ná jíin ñayivi yá'a. Achí-de. ⁴⁰ Te general, ni ja'a-de tu'un. Te ni jukuiñi Pablo nūu escalera. Te ni sá'a-de señal jíin ndá'a-dé nūu ñayivi-ún. Te ná'ín yúu-ni ni kákuu-i. Yúan-na te jíin yú'u hebreo ni ka'an-de:

Jə ní ka'an Pablo ja'a máá-de nūu-i

22 Náni jíná'an-ní, jíin táká ní chaa kákuu táká, kuni so'o-ní tu'un ká'an-ná ja'a máá-ná jíin-ní vina, áchí-de. ² Te ni kajini so'o-i ja ká'an Pablo tu'un jíin yú'u hebreo, te ví'l-gá ni kákuná'ín-i. Te ni ka'an Pablo: ³ Máá-ná kúu chaa judío, ni kaku ndija-ná iní nūu Tarsø ndañu Cilicia. Ko ni ja'nu-ná iní nūu yá'a. Te escuela Gamaliel ni kutu'a va'a-ná ni stá'an-de tu'un ni'l'in ley nūu-yo núu-ná. Te káchiñu'ún vá'a-ná nūu Dios

nátu'un kásá'a máá-ní vina. ⁴Te ni chindikin-ná ñayivi kákandíja tu'un yá'a onde ná ndi'i-i kuú. Te kúu chaa kúu ña'an, ni katiin-ná-i ni chinddee-ná-i vekaa. ⁵Te sutu ñá'nu jíín táká chaa kákuu nuu, ni kajini-de ja súan ni sá'a-ná. Te suni chaa-ún, ni kachaa-de tutu nuu táká ñani. Te ni kaja'a-de tutu-ún nuu-ná ni ja'an-ná onde ñuu Damasco ja kuáku'nj-ná ñayivi káxiukú yúan. Te kinanchaka-ná-i onde ñuu Jerusalén te ndo'o-i yá'a nútú. ⁶Te ni ki'in-ná ichi kua'qan-ná. Te ni kuyani-ná yuñuu Damasco nátu'un kaxiuu kúu. Te ni ndii ncháa-ni nuu-ná ni jinu iin ndua ndíi ní kii ichi ándívi. ⁷Te ni ndua-ni-ná nuu ñú'un. Te ni jini so'o-ná ká'qan iin tu'un jíín-ná: Saulo, Saulo, naja chíndikin-ro rúu, áchí. ⁸Yúan-na te ni ka'an-ná: Ndé chaa kúu-ní vii, Táta, áchí-ná. Te ni ka'an-ya jíín-ná: Máá-rí kúu Jesús ñuu Nazaret ja chíndikin-ro rúu, áchí-ya. ⁹Te chaa kája'an jíín-ná, ni kajini ndija-de ndua ndíi-ún, te ni kayu'ú-de, ko tú ní kájini so'o-de tu'un ni ka'an-ya jíín-ná. ¹⁰Yúan-na te ni ka'an-ná: Táta, te naúm sá'a-ná, áchí-ná. Te ni kachi máá Jítro'-ná jíín-ná: Ndukoo te ki'in-ro ñuu Damasco. Te yúan ta'u tíñu nuu-ro ndasa sá'a-ró, áchí-ya. ¹¹Te tú ní jiní-ná nuu ní iin, chi ndíi ncháa ndua ndíi-ún. Te chaa kája'an jíín-ná, kátiin-ná-de nda'a-ná kua'qan-ná jíín-de onde ñuu Damasco. ¹²Te yúan kánchaaq iin chaa nání Ananías. Te táká ñayivi judío yúan káka'an ja cháa va'a kúu Ananías, chi va'a jándatu-de nuu ley. ¹³Te ni ja'a chaa-ún te ni

kandita-de nuu-ná. Te ni ka'an-de jíín-ná: Ñáni Saulo, ná ndúndijin nuu-ro, áchí-de. Te ni jini-ni-ná nuu-dé. ¹⁴Te ni kachi-de: Máá Dios ndiyi táq-yo, ni jani-ya róó vina ja ná júku'un ini-ro tú'un kuní-ya. Te kuni-ro núu máá l'a ndaa, te kuni so'o-ro tú'un ka'qan-ya. ¹⁵Te kuu-ro testigo máá-yá nuu ndívi ñayivi táká ja ní jini-ro jíín já ní jini so'o-ro. ¹⁶Má kúu uun ini-ro vína núsáá. Ndukuñi te kuanducha-ro. Te kakán ta'u-ro núu-ya. Achí-de jíín-ná. ¹⁷Te ni naxió káva-ná ni nchaa-ná ñuu Jerusalén. Te jikán ta'u-ná iní ve'e ii, te ni skóto-ya náá. ¹⁸Te ni jini-ná nuu-ya ni ka'an-ya jíín-ná: Ndúkú ndéé-ro te kenda yachí-ro iní ñuu Jerusalén yá'a, chi má kuátú'ún-i tu'un-ri jáni ndaa-ro núu-í, áchí-ya. ¹⁹Te ni ka'an-ná jíín-ya: Táta, a kájini-i ja ní kívi-ná ndítal'qan ve'e sinagoga ni jatiin-ná taká ñayivi kákandíja nuu-ní. Te ni stuji-ná-i ni taan-ná-i vekaa. ²⁰Te kívi ní jichá niñi Esteban, chaa ni jani ndaa tu'un-ní, suni kándii-ná yúan sáá. Te ni jatú'ún-ná ja ní ji'i-de. Te ni ndito-ná sa'ma cháa ni kaja'ni Esteban. Achí-ná jíín-ya. ²¹Te ni kachi-ya jíín-ná: Kuálán, chí tájí máá-rí róó ki'in jíká-ro onde nuu ñayivi síin nación, áchí-ya jíín-ná. Achí Pablo. ²²Te a ni kajini ná'ín-i onde ni ka'an-de tu'un yá'a. Yúan-na te ni kakuvaq-i. Te ni kaka'an jaa-i: Ná kúxio chaa jian ná kíu-de. Tú va'a chaa kúu-de ja kúchaku-ga-de ñuyivi yá'a. Achí-i. ²³Te súan kákana kó'o-i. Te ni kaskée-i tíkachí-i kája'an. Te ni kaskanda-i tíkachá ñú'un. ²⁴Te ni tá'lú tíñu general ná kívi Pablo ini

cuartel. Te ní ka'an-de ja ná xndichí soldado Pablo onde jíin cuarta náva'a kutuní ini general na siki ní kandonda ñayivi-ún siki Pablo. ²⁵Te ní kaju'ni-de Pablo jíin yó'o ñíi. Te ní ka'an Pablo jíin cháa kúu capitán ja kándii-de yúan: Á ío ley kua'a-ní cuarta iin chaa ñuu Roma ja té chá'an-ga ndukú víi-ní kuachi-de, áchí-de. ²⁶Te ní jini so'o capitán tu'un yá'a, te ní kee kua'an. Te ní ka'an jíin general: Ndasa sá'a-ní, chi chaa ñuu Roma kúu chaa yá'a, áchí. ²⁷Yúan-na te ní jaa general nuu Pablo. Te ní jiká tu'un-de: Kachí nú suu chaa ñuu Roma kúu-ró, áchí. Te ní ka'an Pablo: Jaan, suu máá-ná kúu, áchí-de. ²⁸Te ní ka'an general: Ruu, chi ní ja'a-ri kua'a xú'ún, te ní kaja'a-de tu'un kuu-ri iin chaa ñuu yúan, áchí. Te ní ka'an Pablo: Ko náá, chi túu. Chi ní ñuu-ún ní kaku-ná, áchí-de. ²⁹Yúan-na te ja kákuní xndó'o-de, ní kakuxio-ni kája'an. Te suni onde general ní yu'ú, chi ní juky'un ini-de ja ní ju'ni-de Pablo. Te iin chaa ñuu Roma kúu Pablo. ³⁰Te inga kívi xían-ún, kuní-de kundaq va'a ini-de na siki kúu ja ní kandonda chaa judío siki Pablo. Te ní ndájí-de cadena nú'ni Pablo. Te ní tá'u-de tiñu ní taka táká sutu ñá'nú jíin táká chaa junta. Te ní kiñi'in-de Pablo. Te ní jani-de nuu cháa ní kandutútú.

Já ní kandii Pablo nuu junta siki máá-de

23 Yúan-na te ní ndakoto Pablo nuu junta. Te ní ka'an-de: Náni jíná'an-ní. Máá-ná chi a jiní va'a ini-ná ja ní jandatu

va'a-ná nuu Dios onde vina. Achí-de. ²Yúan-na te máá sutú ñá'nú-ga nání Ananías, ní tá'u tíñu nuu cháa kájin yani nuu-dé-ún ja ná kuá'a-ún iin jíkí máá yú'u-dé. ³Te ní ka'an Pablo jíin sutú ñá'nú-ún: Xáán ndoo ka'an-ro. Dios stuji-yá róo. Chi kánchaq-ro já sándaaq-ro tíñu-ri náty'un ká'an ley. Chi vasa tú ío ley te tá'u-ró tíñu ja stuji-dé ruu náún. Achí-de. ⁴Te ní kaka'an chaa kájin nuu-dé-ún: Naja ká'an ndivq'a-ró jíin sutú ñá'nú Dios, áchí jíin-de. ⁵Te ní ka'an Pablo: Tú ní jiní-ná ja sutú ñá'nú kúu-de náni, chi yoso ní tutú: Ma ká'an ndivq'a-ró siki chaa kúñá'nú ini ñuu-ro. Achí. ⁶Ko nuu ní jiní Pablo ja sáva-de kákuu-de saduceo te sava-ga-de kákuu-de fariseo, te ní ka'an jaa-de nuu junta: Náni jíná'an-ní, máá-ná kúu chaa fariseo, se'e fariseo. Chi ñúkuu ini-ná ja náchaku táká ndiyi, te ja yúan xndichí-ní náá. Achí-de. ⁷Te ja súan ní ka'an-de, te ní kakanaá chaa fariseo jíin chaa saduceo. Te chaa junta, síin síin tu'un ní kaka'an-de. ⁸Chi káká'an chaa saduceo ja má náchaku ndiyi, ni tú ká'io ndajá'a-yá, ni tachí. Ko chaa fariseo, kájatú'ún-de ndenúní tu'un-ún. ⁹Te xaan ní kuvaq. Te sava chaa káchaa tutu ja kákuu tá'an chaa fariseo, ní kandukuiñi. Te ní kaka'an ní'in: Tú ni iin kuachi káni'in-rí siki chaa yá'a. Sanaa te ní ka'an ndija iin añú xí fin ndajá'a-yá jíin-de. Ma sání'in ini-yo níu Dios núsáá. Achí. ¹⁰Te xaan ní kakanaá-i. Te general, yú'u-de ja ndátá náá-i Pablo. Te ní tá'u-de tiñu ja ná kívi soldado te kañaa ninu Pablo sava ma'ñú-i, te ná kívi-de ini

cuartel. ¹¹Te akuáa-ún ni chaaq-ni máá Jít'o-yo núu-dé te ni ka'an-ya jíin-de: Pablo, ma ndúkuí'a ini-ro, chi nátu'un ni jani ndaaq-ro tú'un-ri iní ñuu Jerusalén, suni súan kánúú kík'ani-ró tú'un-ri onde iní ñuu Roma, áchí-ya.

Ja ní kanatiin tu'un tá'an-i ka'ni-í Pablo

¹²Te nuu ní kundijin, ni kakutútú sáva ñayiví judío. Te ni kanatiin tu'un tá'an-i. Te ni kaka'an téyí-i ja má kée kúti-í staa ni mä kó'o kuti-í nducha onde nú tú ka'ni-í Pablo.

¹³Te ví'í-gá uu xiko judío ni kaka'an téyí-i tu'un yá'a. ¹⁴Te ni kaja'an-i nuu sutú ñá'nú jíin núu cháa kákuu nuu, te ni kaka'an-i jíin cháa-ún: Máá-ná, ni kaka'an téyí-ná ja má kée kúti-ná onde nú tú ka'ni-ná Pablo. ¹⁵Núsáá te máá-ní jíná'an-ní jíin táká junta, kuáka'an-ní jíin general ná kíñi'in-de Pablo chaa-de nuu-ní yá'a, chi kákuní-ní xndichí va'a-ga-ní-de, achi-ní. Te ná kótua'máá-ná ka'ni-ná-de onde té chaa-ga-de yá'a. Achí-i. ¹⁶Ko iin se'e yíí kuá'a Pablo, ni jini so'o-i ja súan ni kanatiin tu'un tá'an. Te ni ja'an-i ni kivi-i ini cuartel. Te ni kastu'ún-i nuu Pablo. ¹⁷Te ni kana Pablo xinj fin chaa kúu capitán. Te ni ka'an-de: Kunchaka suchí yá'a ki'in-ro jíin-i nuu general, chi íó iin tu'un kastu'ún-i nuu-dé, áchí-de. ¹⁸Te capitán, ni jaka-de-i kua'an-de jíin-i nuu general. Te ni ka'an-de: Pablo chaa yíndi'u vekaa, ni ka'an nda'ú-de jíin-ná ja kíñchaka-ná suchí yá'a nuu-ní, chi íó iin tu'un ka'an-i jíin-ní, áchí-de. ¹⁹Te ni tiin general nda'a-í. Te

ni kuxio-de jíin-i. Te ni jiká tu'un sá'lí-de-i: Náun tu'un ka'an-ro jíin-rí kuní-ro, áchí-de. ²⁰Te ni ka'an-i: Chaa judío ni kaskétá'an-de tu'un ja yúchaan ka'an nda'ú-de jíin-ní kiñi'in-ní Pablo nuu táká chaa junta, chi xndichí va'a-de Pablo siki tíñu kákuní-de, achi-de. ²¹Ko ma kándíja-ní, chi ví'í-gá uu xiko-de káindatu sa'lí-de. Te káka'an téyí-de ja má kée-dé staq ni mä kó'o-de nducha onde nú tú ka'ni-dé Pablo, áchí-de. Te vina a káindatu tu'a-de onde ná kuátu'un-ní. Achí-i. ²²Te ni tá'lí tíñu general nuu-í, ja tú ni iin nuu kachí-i ja súan ni kastu'ún-i nuu-dé. Te ni tájí-de-i kuano'on-í. ²³Yúan-na te ni kana-de xinj úu capitán. Te ni ka'an-de: Sátu'a-ró úu ciento soldado, jíin uní xiko uxí soldado koso caballo, jíin úu ciento soldado kátiin lanza, nává'a kíngoyo-ró jíin-de onde nuu Cesarea ka'iin akuáa vína. ²⁴Te suni ná sátu'a-de caballo koso Pablo. Te koto va'a-de Pablo kíngoyo-de donde nuu Félix chaa kúu gobernador, áchí-de. ²⁵Te ni chaa-de iin carta ja ní ka'an tu'un yá'a: ²⁶Máá-ná kúu Claudio Lisias. Te cháa-ná carta yá'a nuu ní Félix, gobernador ná'nu. Ta ni tåa. ²⁷Ñayiví judío, ni katiin-i iin chaa yá'a. Te a yani ka'ni-í-de núú, ko ni nama-ná-de jíin soldado chi ni jini-ná ja chaa nuu Roma kúu-de. ²⁸Te kuní-ná kundaan iní-ná naja kájikan-i kuachi siki-dé. Te ni jani-ná-de nuu junta máá-i jíná'an-i. ²⁹Te ni jini-ná ja sikí ley máá-i kájikan-i kuachi siki-dé. Ko tú ní'in-ná ni iin kuachi siki-dé ja kúu-de xí já kúndee-de vekaa. ³⁰Ko ni ní'in-ná tu'un ja ní

kanatiin tū'un tá'an ñayivi judío siki-dé. Te ja yúan tájí-ná-de kujaa yachi-de nuu-ní. Te tā'ú-ná tiñu nuu ñayivi kájikan-i kuachi siki-dé ja súni ná jákoyo-i nuu-ní. Te yúan ka'qan-i jíín-ní nú naja kájikan-i kuachi siki-dé. A ni kuu ni ka'qan-yo tāq. Achí. ³¹Te soldado, ni kajaka ñúu-ni Pablo kua'qan jíín-de onde ñuu Antípatris nátu'un ni ta'u tíñu nuu. ³²Te inga kiví ní kanaxió káva-ni soldado káno'on onde cuartel, te ni kaxndóo Pablo nuu soldado káyoso caballo ná kí'in-ún jíín-de. ³³Te ni jákoyo-ún ñuu Cesarea. Te ni kaja'a carta nuu gobernador yúan. Te suni ni jani ndii Pablo nuu-dé. ³⁴Te ni ka'u gobernador carta-ún. Te ni jika tu'ún-de ndé estado kúu Pablo. Te ni jini-de ja cháa ñuu Cilicia kúu Pablo. ³⁵Te ni ka'qan-de: Ná cháa chaa kájikan kuachi siki-ro. Yúan-na te kuni ná'lín-rí tu'un ka'qan-ro, achí-de. Te ni tā'ú-de tiñu ni jakuvá'a Pablo ini palacio Herodes.

Ja ní ka'qan Pablo ja'a máá-de nuu Félix

24 Te nuu ú'ün kiví te máá sutú ñá'nú Ananías jíín sáva chaa kákkuu nuu, jíín fin chaa ká'qan yu'u núu-dé nání Tértulo, ni chakoyo ñuu-ún. Te ni kiví koyo nuu gobernador ni kasátu'ún siki Pablo. ²Te ni kana gobernador xini Pablo. Te ni sátu'ún Tértulo siki-dé ni ka'qan: Táta, ja níí kúu ja víndáa vinené káxiukú-yó. Te ja vá'a chaa kúu-ní te ni kejá'a ndúvá'a táká tiñu ni jíín yá'a sá'a-ní. ³Chi nene kánakuatá'ú-yó táká tiñu sá'a-ní táká lugar. Te kúsii iní-yo jíín, chi xaqan vá'a sá'a-ní, tátá Félix. ⁴Ko

ká'qan nda'ú-ná jíín-ní, ma kití iní-ní, te kuni so'o-ní iin tu'un lúlí ká'qan-ná jíín-ní nú va'a-ní. ⁵Chi ni kajini-ná chaa yá'a ja kúu-de iin kue'e kúu-de iin kuachi. Te kánakuatá'an máá ñayivi judío níi iní ñuyivi sá'a-de. Te skandá-de táká chaa nazareno. ⁶Te suni a ndukú ndéé-de sáchá'án-de ve'e ij, ko ni kákatíin-ná-de. Te kákuni-ná sándaa-ná jíín-de núu, nátu'un ká'qan ley máá-ná. ⁷Ko ni jaa-ni general Lisias, te ni janchaa-de chaa yá'a nda'a-ná. ⁸Te ni tā'ú-de tiñu ja cháa kájikan kuachi siki-dé, ná kíkoyo-de nuu-ní. Te vina kuu xndichí máá-ní-de, te ná kuní-ní jíín yú'u máá-de ná káa táká kuachi ja jikán-ná siki-dé nuu-ní. Achí-de. ⁹Te suni ni kasátu'ún ñayivi judío siki-dé káká'an ja súan kúu ndija táká kuachi-de. ¹⁰Yúan-na te ni sá'a gobernador señal nuu Pablo ná ká'qan-de. Te ni ka'qan Pablo: A jiní-ná ja kuá'a kuiá kúu-ní gobernador iní ñuu yá'a, te yúan kúsii iní-ná sándaa-ná iin tu'un siki máá-ná nuu-ní. ¹¹Chi máá-ní, kuu juky'un iní-ní ja té kuu-ga uxí uu kiví ní kaa-ná ni ja'qan-ná ñuu Jerusalén ni jachiñú'ún-ná Dios yúan. ¹²Te chaa yá'a, tú ní kájini kuti-dé ná státá'an-ná jíín fin chaa ini ve'e ij, xí ní xndónda-ná ñayivi iní ve'e ij, xí iní máá ñuu. ¹³Ni tú prueba táká kuachi kásátu'ún-de siki-ná. ¹⁴Ko kachí ndaa-ná nuu-ní ja chíñú'ún-ná Dios ndiyi táká-ná. Ko modo chíñú'ún-ná-ún, káká'an-de ja sá'añ qá kúu. Te kándíja-ná taká tu'un yoso núu tutú ley jíín núu tutú chaa ni kajani tu'un-yá ondé sáá. ¹⁵Te iin núu-ní

kándíja-ná jíín-de tūl'un ká'an Dios ja náchakū táká ndiyi, kúu ñayivi vá'a te kúu ñayivi ú'u. ¹⁶ Ja yúán jítú iní-ná sá'a-ná táká tiñu va'a návq'a tú kuka nuu-ná nuu Dios jíín núu ñayivi. ¹⁷ Ko kua'q a kuiá ni kuu, te vásá ní nchaq-ná ni sá'a-ná caridad nuu ñayivi núu ná. Te suni ni ja'ní-ná kití núu-yá. ¹⁸ Te ni kani'in-dé náá iní ve'e iij kándee-ná násandoo-ná máá-ná. Ko tú ní káxiukú ñayivi kuá'a já kákuvaq-a-i jíín-ná, ko ni ka'jin yaku chaa nuu Asia jíín-ná. ¹⁹ Te ná kuíni chaa-ún nuu-ní yá'a. Te ná ká'an máá-de sikí-ná nú naún kuachi ni sá'a-ná kájani iní-de. ²⁰ Xí ná ká'an chaa ká'iin yá'a te nú ni kani'in-dé iin kuachi xaqan sikí-ná kívi ní kandii-ná nuu junta-de yúan. ²¹ Xí sánaa te kájani iní-de ja kuáchi-ná kúu máá yá'a-ni, chi kívi ní kandii-ná nuu junta ni ka'an jaa-ná: Kándíja-ná ja náchakū táká ndiyi, te ja yúán káxndichí-ní náá, áchí-ná: Achí Pablo. ²² Te ni jini so'o Félix tu'un yá'a. Te a kúndaq va'a iní-de jíín íchi yá'a. Te ni sténdatu-de-ún jín'an. Te ni ka'an-de: Onde ná cháa general Lisias te kuni ndí'i-ri tiñu kákuní-ro. Achí-de. ²³ Te ni tá'ú-de tiñu nuu capitán ná kóto va'a Pablo. Te ni ja'a-de tu'un ná káka kuu-de iin tí'l'i. Te mā kasú nū vai tá'an-de kinchaka-i ja kée-dé, xí kíka'an-i jíín-de. ²⁴ Te ni kuu yaku kívi. Te ni chaq Félix jíín ñásí'i-de Drusila, ña'an judía kúu-ña. Te ni kana-de xini Pablo. Te ni jini ná'ín-de tu'un ja kánúú kándíja-yó núu Jesucristo. ²⁵ Te ni ka'an Pablo jíín-de ndasa jíka tiñu ndaa, te ná kúxndii va'a-de máá-de. Te suni ni

jani Pablo tūl'un ja cháa juicio. Te ni yu'ú Félix. Te ni ka'an-de: Vina te kuálán. Ko nú inga kívi núña-ri te kana-ri xini-ro kíi-ró, áchí-de. ²⁶ Te suni núkuu iní-de ja kuá'a Pablo xu'ún núu-dé núu. Ja yúán tiní jínu ni kana-de xini Pablo ni ja'an-de nuu-dé ni ndatul'ún-de jíín-de. ²⁷ Ko nuu ní ndí'i uu kuiá te ni nukuiñi Porcio Festo nuu Félix. Te kuní Félix ja ná kúsiñ iní ñayivi judío jíín-de. Te yuán ní skéndoo-de Pablo iní vekä.

Najá kuní Pablo ki'in-de nuu César

25 Te uni-ni kívi já ní kívi Festo kúu-de gobernador iní nuu-ún, te ni kenda-de iní nuu Cesarea kua'an-de onde nuu Jerusalén. ² Te táká sutu ná'nu jíín táká chaa kákuñá'nu nuu ñayivi judío, ni jakoyo nuu Festo. Te ni kajani tu'un nuu-dé sikí Pablo. Te ni kaka'an ndal'ú jíín Festo, ³ ja nü va'a-de te ná tájí-de Pablo no'on nuu Jerusalén. Chi ni kánaatiin tu'un tá'an ja ká'ni Pablo iní ichi. ⁴ Ko ni kachí Festo ja á yíndi'u va'a Pablo onde nuu Cesarea, te suni naki'in yachi máá-de ichi nol'on-de. ⁵ Te ni ka'an-ga Festo: Ndé róó kánúña-ró kíin-ro, ná kúun-ró kíngoyo tútú-ró jíín-rí. Te yúan ka'an-ro te nü ío kuachi-de. Achí-de. ⁶ Te ni kendoo-de jíín cháa-ún nátu'un una xí uxí kívi. Te ni nchaq-de nuu Cesarea. Te inga kívi ní nungoo-de iní municipio. Te ni tá'ú-de tiñu ni chaq Pablo nuu-dé. ⁷ Te a kájin chaa judío ja ní kikoyo ichi núu Jerusalén. Te ni chaq Pablo te ni kajikó ndúu-ún-de. Te ni kandonda ni kasátu'lún téyí sikí-dé. Ko tú

ní kákundéé jíín tú'un tú'un. ⁸Te ni ka'qan Pablo ja'a máá-de: Tú ní sá'a-ná ni iin kuachi siki ley judío, ni siki vé'e ij, ni siki César, áchí-de. ⁹Ko Festo, chi ná kúsíi iní chaa judío kuní-de, te ni ka'an-de jíín Pablo: Á tú kuní-ro kí'in-ro ondé nuu Jerusalén te yúan sándaa-ri táká tu'un yá'a, áchí-de. ¹⁰Te ni ka'an Pablo: A kándii-ná iní municipio César vina, te yá'a níni kúndaq tiñu-ná. Máá-ní, a jiní va'a-ní ja tú ní sá'a-ná ni iin kuachi siki cháa judío. ¹¹Chi nú ío kuachi-ná, nú ni sá'a-ná iin kuachi xaqan já ká'ni-ní náá te vátu-ni kuu-ná núsáá. Ko nú tú ío ndaq tu'un kásatú'un cháa yá'a siki-ná, te ni iin chaa ma kúu ku'a-de náá nuu cháa yá'a jíná'an-de. Núsáá te kí'in-ná nuu César kuní-ná. Achí-de. ¹²Te Festo, ni kandatú'un-de jíín junta, te ni kachi-de jíín Pablo: A ni ka'qan-ro já kí'in-ro nuu César kuní-ro. Vina te kí'in-ro nuu-dé núsáá. Achí-de.

Já ní ka'qan Pablo ja'a máá-de nuu Agripa

¹³Te ni kuu yakü kiví. Te ni jaa rey Agripa jíín Berenice onde nuu Cesarea káka'lan-de jíín Festo. ¹⁴Te kua'q kiví ní kaxiukú-de yúan. Te ni jani Festo tu'un Pablo nuu rey-ún: Ió iin chaa yá'a ni skéndoo Félix kándee vekaa. ¹⁵Te ná ni ja'qan-ná nuu Jerusalén, te sutu ñá'nu jíín ñayivi kákuu nuu judío, ni jakoyo-i nuu-ná kájikan-i kuachi siki cháa yá'a. ¹⁶Te ni kachi-ná jíín-i ja tú ío costumbre chaa nuu Roma ja ká'ni-dé iin chaa ná tú xna'an-ga kuiñi ñayivi kájikan kuachi siki-dé nuu-dé. Yúan-na te kuu ka'qan-de ja'a

máá-de nuu kuáchi-ún. ¹⁷Yúan-na te ni chakoyo tútu-i yá'a. Te inga kiví tú ní kúkuéé-ná ni nungoo-ná mesa sándaa-ná kuachi. Te ni tá'lú-ná tiñu ni kii chaa yá'a. ¹⁸Te ká'ljin ñayivi kájikan kuachi siki-dé. Ko tú ni iin kuachi xaqan ní káni'in-i siki-dé nátu'un jáni iní-ná núu. ¹⁹Chi máni siki já kákandíja máá-i ni kuu tu'un-ún, jíín sikí fin chaa nání Jesús ja á ni ji'i-de. Ko Pablo, áchí-de ja chakú ndija chaa-ún. ²⁰Te máá-ná, tú ní kútuní kuti iní-ná ndasa kundaq tu'un-ún. Te ni jiká tu'un-ná-de, sánaa kuni-de kí'in-de nuu Jerusalén te yúan kundaq kuachi-de. ²¹Ko máá Pablo, ni kachi-de ja kí'in-de nuu Augusto te kundaq kuachi-de yúan kuní-de. Te ni tá'lú-ná tiñu ná kúndee-de vekaa onde tájí-ná-de kí'in-de nuu César. Achí-de. ²²Yúan-na te ni kachi Agripa jíín Festo: Máá-ná, suni kuni so'o-ná tu'un ká'lan chaa jian kuní-ná, áchí-de. Te ni kachi Festo: Yuchaqan te kuni so'o-ní tu'un ká'lan-de, áchí-de. ²³Te kiví xíán-ún, ni chakoyo Agripa jíín Berenice ká'io tu'a-de. Te ni kivi koyo-de iní municipio jíín sáva general jíín cháa kákuu'nú iní nuu-ún. Te ni tá'lú tíñu Festo ni chaq Pablo. ²⁴Te ni ka'qan Festo: Táta rey Agripa jíín táká níi chaa káxiukú jíín-ná yá'a. Vina te nde'é-ní nuu cháa yá'a, chi siki-dé ni kandonda táká ñayivi judío nuu yá'a kájikan-i chaa yá'a nuu-ná te káka'lan-i ja tú ío va'a kuchaku-ga chaa yá'a. ²⁵Ko tú ní'in-ná ni iin kuachi siki-dé ja kúu-de. Ko ni ka'qan-de ja kí'in-de nuu Augusto kuní-de. Te ja yúan ní

ka'ān-ná ja tájí-ná-de ki'in-de. ²⁶Te siki cháa yá'a tú kútuní ini-ná naúu tu'un chaa-ná nuu jít'o-ná. Ja yúán ní kiñi'in-ná-de nuu-ní jíná'an-ní, te kánúú-gá nuu máá-ní, tátə rey Agripa. Te xndichí-ní-de náv'a ná ní'in-ná tu'un chaa-ná carta ki'in. ²⁷Chi kúka nuu-ná tájí-ná iin preso ki'in, te nú tú kastu'ún-ná naúu kuachi kájikan-i siki-dé. Achí-de.

26 Te ni kachí Agripa jíin Pablo: Já'a-ri tu'un ka'ān-ro já'a máá-ró, áchí-de. Te ni skáa Pablo nda'a-dé. Te ni ka'ān-de ja'a máá-de: ²Kúsii iní-ná vina, chi kuu ka'ān-ná ja'a máá-ná nuu-ní, tátə rey Agripa. Chi ñayivi judío, kásatú'ún-i siki-ná. ³Chi a jiní va'a máá-ní táká tanju jíin táká tu'un ñayivi judío jínal'an-i. Ja yúán ká'an nda'u-ná jíin-ní ja jíin paciencia kuni so'o-ní tu'un kani-ná nuu-ní. ⁴A kájini táká ñayivi judío ndasa ni sá'a-ná onde lúlí-ná, chi onde ná lúlí-ná ni nchaa-ná jíin ñayivi níu-ná jíin iní nuu Jerusalén. ⁵Te máá-de, nú kákunji-de kachí ndaa-de, te a kájini-de náá ja ondē xnáñúú ní kuu-ná iin fariseo. Te sa'ān fariseo, yíi-ga káa vásá táká-ga sa'ān-yo. ⁶Te vina, chi siki já ñíkuu ini-ná tu'un ni keyu'u Dios nuu ndfyi táká-yo, yuán ní kákana-de náá vina kúndaa kuachi-ná yá'a. ⁷Chi ndf'uxi uu tata Israel, ndúú níu kájatínu va'a-i nuu-yá sanaa te kuni máá-i tu'un ni keyu'u-yá. Siki tú'un yá'a ni kásatú'ún cháa judío siki-ná, tátə rey Agripa. ⁸Te naja kájani ini-ní ja má kúu naschakú Dios táká ndiyi. ⁹Te máá-ná, ni jani ini-ná ndiso-ná tiñu ndonda téyíi-ná siki sí'ví Jesús nuu Nazaret níu. ¹⁰Te

tiñu-ún, suni súan ni sá'a-ná iní nuu Jerusalén. Chi ni ni'in-ná orden nuu táká sutu ná'nú. Te xaqan ní taan-ná ñayivi ndoo iní vekqa. Te suni ni chu'un-ná voto ja ná kúu-i, te ni kají'i-i. ¹¹Te tiní jínu ni xndó'o-ná-i iní táká ve'e sinagoga. Te fuerza stétuu-ná ka'ān ndiva'a-i níu, chi téyíi xáan ní kití iní-ná nuu-í. Te ni chindikin-ná-i jínu-ná jíin-i onde nuu jíká. ¹²Te jíku-ná jíin tñiu-ún. Te ni ja'ān-ná nuu Damasco ndiso-ná tiñu sutu ná'nú. ¹³Te máá ká'uxi uu kúu, tátə rey, kua'ān-ná ichi-ún. Te ni jini-ná iin ndua ndíi ní kii ichi ándívi, ví'lí-gá vásá ndíkandii káa. Te ni ndii nchaa-ni níu níu-ná jíin níu cháa kuangoyo jíin-ná. ¹⁴Te ni kanduq ndi'i-ná nuu níu'un. Te ni jini so'o-ná tu'un ni ka'ān jíin-ná jíin yú'u hebreo: Saulo, Saulo, naja chíndikin-ro rúu. Xaqan yíi kúu ja kuañú yatá-ró punta garrocha. Achí. ¹⁵Yúan-na te ni ka'ān-ná: Ndé chaa kúu-ní vii, Tátə, áchí-ná. Te máá Jít'o'o-ná ni kachí-ya jíin-ná: Máá-rí kúu Jesús ja chíndikin-ro rúu. ¹⁶Nduko te kundii-ro, chi ni kenda-ri nuu-ro nával'a kani-ri róó kuatiñu-ró níu-ri, te kani ndaaq-ro tú'un naúu ní jini-ro jíin sáva-ga tu'un ka'ān-ri jíin-ro, chi ndenda-ga-ri nuu-ro. ¹⁷Te nama-ri róó nuu táká ñayivi níu-ro jíin níu ñayivi siín nación. Chi nuu ñayivi-ún tájí-rí róó ki'in-ro vína. ¹⁸Náv'a kuña-ró ndúchi-i. Te ná kénda-i chii ñuñáa nuu tál' Satanás tiñu nuu-í, te no'on-i nuu Dios nuu ío ndijin, nával'a kandíja-i nuu-ri te sá'a-ri tuká'nu ini-ri nuu-í. Yúan-na te ni'in-í ta'u jíin ñayivi ní sásíñ-ri. Achí-ya jíin-ná. ¹⁹Tata

rey Agripa, ja yúan tú ní sán̄i'in ini-ná nuu tú'un ní jini so'o-ná onde andívá. ²⁰ Chi xna'an-ga ni jani-ná tu'un nuu ñáyivi káxiukú ñúu Damasco, jíin iní ñuu Jerusalén, jíin ní ñúu Judea, jíin núu ñáyivi síin nación. Ni jani-ná tu'un nuu-í ja ná nákaní iní-i, te ná náxío káva iní-i ichi núu Dios, te ná sá'a-i tiñu va'a ja kánúu sá'a-i te ná a ni nakani iní-i. ²¹ Ja sikí yá'a te ni kákatíiñ ñáyivi judío náá iní ve'e ii. Te ka'ni-í náá kákuní-i núu. ²² Ko ni chindéé ní chituu Dios náá, te kándii ní'lín-ná onde vina, jáni ndaa-ná tu'un nuu ñáyivi lúlí jíin núu ñáyivi ñá'nú. Chi Moisés jíin cháa ni kajani tu'un Dios onde sáá, súan ni kajani-de tu'un ná táká tiñu chaá. Te suni máá yúan-ni ká'an tuku máá-ná. ²³ Chi ni kajani-de tu'un ja kánúu ndó'o Cristo, te xna'an-ga máá-yá nachaku vásá táká-ga ndiyi, nává'a kani-ya tú'un ja ní ndundijin nuu ñáyivi ñúu-yo jíin núu ñáyivi síin nación. Achí-de. ²⁴ Te súan ni ka'an Pablo ja'a máá-de, te ni ka'an jaa Festo: Kátachi-ro, Pablo. Ja ní skuá'a xaan-ro te ndukú kútachí-ro. Achí. ²⁵ Ko ni ka'an Pablo: Tú kátachi-ná, tát̄a Festo, chi ío kájí iní-ná ká'an ndaa-ná tu'un yá'a. ²⁶ Chi máá rey, a jiní va'a-de taká tu'un yá'a. Te tú yúu-ná ka'an-ná tu'un yá'a jíin-de. Chi a jiní-ná ja tú kúñáa iní-de jíin ní iin tu'un ká'an-ná, chi tú sa'lí jíka taká tiñu yá'a. ²⁷ Tát̄a rey Agripa, á kándíja-ní ja káka'an chaá kájani tu'un-ya onde sáá. A jiní máá-ná ja kándíja-ní, achí Pablo. ²⁸ Yúan-na te ni ka'an Agripa jíin Pablo: A yani kandíja-ri nuu Cristo sá'a-ro kuní-ro,

áchí-de. ²⁹ Te ni ka'an Pablo: Vasa a yani xí túu, ko jikán ta'u-ná nuu Dios ja máá-ní jíin táká-ga chaá kájini so'o tu'un ká'an-ná vina, ná ndúu-ní natu'un máá-ná, ko cadena yá'a chi túu, áchí-de. ³⁰ Te ni ndi'i ni ka'an Pablo taká tu'un yá'a. Te ni ndukuiñi rey jíin gobernador jíin Berenice, jíin táká chaá ni kaxiukú jíin-de. ³¹ Te ni kakuxio síin máá-de. Te ni kandatúun-de: Tú ni iin kuáchi ní sá'a chaá yá'a ja kúu-de xí já kúndee-ga-de vekaa, áchí-de. ³² Te ni kachi Agripa jíin Festo: Kuu sía-ní chaá yá'a núu, nú tú ní ká'an-de ja kí'in-de onde nuu César kuní máá-de. Achí-de.

Jíin barco kua'an Pablo ichi ñúu Roma

27 Te ni kundaa ja kíngoyo-ri jíin barco onde ñuu Italia. Te ni kaja'a-de Pablo jíin sáva-ga chaá ká'iin vekaa-ún nuu fin capitán nání Julio ja tíin-de soldado nání Augusto. ² Te ni kívi koyo-ri ini iin barco ñuu Adramitio kája'an-ri ichi yú'u mar ñuu Asia. Te suni iin chaá onde ñuu Macedonia ñuu Tesalónica ja nání-de Aristarco, kua'an-de jíin-ri. ³ Te inga kívi ni jakoyo-ri ñuu Sidón. Te Julio, ni kundá'u ini-de Pablo. Te ni ja'a-de tu'un ni jande'e Pablo amigo-de, nává'a chindéé chítuu-i-de. ⁴ Te ñuu yúan ni kenda-ri kája'an-ri jíin barco, ni kaja'a-ri ichi chíi ñuu Chipre nuu ndó'yo tachi, chi sua ni nana nuu tachi. ⁵ Te ni kundéé-ri ni kaja'a-ri nuu mar Cilicia jíin núu mar ñuu Panfilia. Te ni jakoyo-ri ñuu Mira ja kándezee ini ñuu Licia. ⁶ Te ñuu yúan ni ni'lín capitán iin

barco ñuu Alejandría ja kí'in ichi ñuu Italia. Te ní skívi-de ruu iní barco-ún jíná'an-ri. ⁷Te kua'a kiví ní kajika kuéé-ri nuu ndúcha-ún. Te fuerza-ni ní jakoyo-ri yuñúu Gnido. Te tuká ní já'a tachi-ún tu'un kaka-ri. Te ní kaja'a-ri ní ichi chíi ñuu Creta nuu ndó'yo tachi, xiin ñuu Salmón. ⁸Te xaan ní ndúkú ndéé barco-ún. Ni jika nduu te ní jakoyo-ri jíin fin lugar nuu káskúnání-i Buenos Puertos. Te yani puerto-ún ío ñuu Lasea. ⁹Te vina chi a ní kuu kua'q kíví. Te sanaa te kiñá'lán fin tundó'o nuu mar, chi a ní ja'a viko kóndichaq iní, te ní ka'an ní'in Pablo jíin-de: ¹⁰Táta jíná'an-ní, jiní-ná ja xáan yíí kóo viaje yá'a, te kii fin tundó'o síki barco. Ko nasu máá fin barco jíin ndatínu naa, chi suni kii tundó'o-ún síki máá-yó. Achí-de. ¹¹Ko tú ní kándíja capitán ja ká'an Pablo, chi sua ní kandíja-ga-de tu'un ká'an chaa skáka barco-ún jíin já ní ka'qan chaa xíin barco. ¹²Ko síki já puerto-ún tú ío va'a ja kéndo-de ní víko víjin, te ní kánakani iní kua'q-gá-i ja kénda koyo-i yúan, sanaa te kuu jakoyo-i ñuu Fenice, te yúan kendoo-i viko víjin kájani iní-i. Chi ñuu Fenice kúu fin puerto ñuu Creta ja jíto xíin ichi nínu jíin ichi véé. ¹³Te ní kee fin tachi ichi sur. Te ní kajani iní-i ja jáa-ri nuu kákuni-i. Te ní skáka-ga-i barco, kájika nduu-i ñuu Creta.

Já ní ndonda fin tachi xáan síki barco

¹⁴Ko ní kunúu. Te ní ndonda-ni fin tachi xáan já nání Euroclidón. ¹⁵Te ní stáa-ni barco kua'q-ni jíin. Te tú

ní kúu kundéé barco jíin tachí. Te ní kásia-ni-ri kua'qan te kuangoyo-ni-ri jíin. ¹⁶Te ní jakoyo-ri nuu ndó'yo tachi chíi fin isla lúlí nání Clauda. Te u'u xaan ní kanatiin-ri barco lúlí ja ndikín yata. ¹⁷Te ní káskíví-i iní barco ká'nu. Te ní kaju'ní va'a-i máá barco ká'nu jíin yó'o jíin vitú. Te ní sijinú-i sa'ma xndéché íchi xiní, chi káyulú-i ja tím barco nú kaku'un yu'u mar. Te súan-ná kája'an-ri jíin. ¹⁸Ko xaan ní kaja barco ní sá'a tachi xáan. Te kíví xían-ún, ni kakejálá-i káskána-i táká ndatínu ndiso barco. ¹⁹Te kíví uní, táká ndatínu játínu barco ní kajacha nda'a-ri. ²⁰Te kua'a kíví tuká ndijin túun ndikandii jíin tíñúu xíní, ni tú ní júkuiní kuti tachí xáan-ún. Te tuká kánuuu iní-ri kaku-ri núu. ²¹Te ní kuu kíví já tuká káyee kúti-ri staq. Te ní jukuiñi Pablo sava ma'ñú cháa-ún. Te ní ka'qan-de: Táta, ni kájandatu-ní tu'un ní ka'qan-ná, te ma kóda-yó iní ñuu Creta, te ma kóto-yó tundó'o yá'a ni ma náa ndatínu núu. ²²Ko vina ká'an ní in-ná jíin-ná, ma kúku'q iní-ní jíná'an-ní. Chi ní fin-ná ma náa-ní. Chi máni máá-ni ndatínu jíin barco kúu ja náa. ²³Chi kuni-ni ní kanchaa fin ndajá'q máá Dios jíin-ná. Chi I'a-ún xíin náá, te játínu-ná nuu-yá. ²⁴Te ní kachi-ya jíin-ná: Pablo, ma yú'ú-ro, chi kánúú jáa-ro núu César. Te a ní ja'a Dios táká chaa kua'qan jíin-ro jián núu-ro. Achí-ya. ²⁵Táta jíná'an-ní, ma yú'ú-ní núsaá. Chi máá-ná, a kándíja-ná nuu Dios ja súan kuu natu'un ní ka'qan-ya jíin-ná. ²⁶Ko níni kíkani-yó núu fin isla, áchí-de. ²⁷Te ní kuu uxi kuun ákuáa. Te kájika-ri nuu mar

Adriático. Te nuu ní kuu sava ñúú, te kájani ini ñayiví káskáka barco ja á ní kakuyani-ri nuu iin ñu'un íchí.
28 Te ní káskuíta ka'nu-i iin plomada chij nducha. Te ní kajini-i ja íó oko nda'a. Te ní kajika-ga-i iin tí'lí. Te ní káskuíta ka'nu tuku-i plomada. Te ní kajini-i ja íó-ga xia'un nda'a.
29 Te káyu'ú-i jaq-i iin nuu íó toto chíi nducha. Te ní kaskána-i kuun káa tíkánchu tíin yatau barco-ún kua'an. Te kákun*i*-i ja ná kúndijin yachi yachi.
30 Te chaa káskáka barco, kákuni-de kunu-de ki'in-de jíin barco lúlí, te xndóo-de barco ká'nu núú. Ja yúan ní káskuún-de barco lúlí-ún nuu ndúcha, te kásá'a-de ja kí'in-de ichi núu barco ká'nu ja skáa-ga-de kaa tíkánchu yúan núú.
31 Te ní kachi Pablo jíin capitán jíin soldado: Nú tú kendo chaa yúan ini barco ká'nu yá'a, te mau kúu kaku kuti máá-ní jíná'an-ní, áchí-de.
32 Yúan-na te soldado, ní kaxiti-dé yo'o tíin barco lúlí. Te ní kásia-ni-de ní tene kua'an.
33 Te nuu kuákundijin te ní ka'an ndéé Pablo jíin táká chaa ja ná kée-dé staa: Vina íó uxi kuun kiví já káindito-ní te ká'io ndichq ini-ní chi tú ní káyee kúti-ní staa.
34 Te ká'an nda'u-ná jíin-ní ja ná kée-ní staa, te ná náni'in iní-ní núsáá. Chi ni iin-ní, ma náa ní iin ixi xiní-ní. Achí-de.
35 Te ní ndi'i ní ka'an-de tu'un yá'a. Te ní ki'in-de iin staa. Te ma'ñi táká ñayiví-ún ní jikan ta'u-dé nuu Dios. Te ní sákuáchí-de. Te ní kejá'á-de yée-dé staa-ún.
36 Yúan-na te ní kandundéé iní taká-i. Te suni ni kayee-í staa.
37 Te ja úndi'i-ri ká'io uu ciento uni xiko xia'un iin-ri ja káxiukú-rí ini barco.
38 Te

ní kanda'q chij-i ja ní kayee-í staa. Yúan-na te ní kajacha-i trigo kua'an nuu ndúcha-ún, ní kánasáñama-i barco.

Ja ní naa barco nuu ñú'un íchí

39 Te nuu ní kundijin, te tú ní kánakun*i*-i ñu'un íchí. Ko ní kajini-i iin nuu kátísú'u ja íó nítí. Te kákun*i*-i jaq-i yúan jíin barco nú ná kúu sá'a-i.
40 Te ní kaxiti-i yo'o yí'i kaa tíkánchu yúan. Te ní kaxndóo-i kaa-ún nuu mar. Te ní kastá'ya-i nuu tíin su'ma skuíkó barco. Te ní kajata kaa-i sa'ma xiní návau xndéché tachí barco. Te ní kajika-i kua'an-i ichi yú'u mar.
41 Ko ní jakoyo-de iin nuu náketá'an uu yucha ini mar. Te ní kaku'un tá'an barco jíin tóto jíin nítí. Te ichi núu barco-ún ní tíin-ni, te tuká ní kandá kuti. Te yatau barco-ún ní ka'ya-ni ja ní'in ní kakuuun su'ma mar.
42 Yúan-na te ní kandatu'ún soldado ja ká'ni táká preso návaua mau súchá ní iin-i ja kúnu-i.
43 Ko capitán-ún, nama-de Pablo kuní-de. Te ní jasu-de tu'un-ún. Te ní tá'u-de tiñu nú ndé ñayiví kúu súchá-i te ná kée-ni-i ki'in-i nuu mar xna'an-ga te jakoyo-i onde nuu ñú'un íchí.
44 Te sava-ga-i ná kénda-i ki'in-i, sava-i koso téne-i jíin tabla te sava-ga-i jíin pedazo yunu barco. Te súan ní kaku ndi'i-i ní jakoyo-i ñu'un íchí.

Ja ní ta'an Pablo nuu isla Malta

28 Te nuu ní kakuku-ri, yúan-na te ní kani'in-rí tu'un ja isla-ún nání Malta.
2 Te ñayiví siin yu'u yúan, ní kákumani-í jíin-rí jíná'an-ri. Te

ni kastá'an-i iin ñuu'un, chi kúun sau te vijin sá'a. Yúan-na te ni kakana-i xini-rí ni jakoyo-ri nuu-í.

³ Te ni stútú Pablo yaku titaka. Te ni taan-dé nuu ñu'un. Te iin koo, jínu-tí ni kenda-tí já ni kuní-ní. Te ni chiyú'ú-ni-tí ndá'a-dé.

⁴ Te ñayivi sín yu'u ñu'un, ni kajini-i ja ndítá kaa koo-ún yiyú'ú-tí nda'a-dé. Te káka'an-i: Ndaaq ja cháa já'ni ndíyi kúu chaa yá'a núsáá. Te vasa a ni kaku-de nuu mar, ko máá I'a tu'un ndaaq tú já'a tu'un kuchaku-ga-de, áchí-i.

⁵ Ko Pablo, ni kisi-de koo-ún nuu ñu'un. Te tú naún ni tá'an-de.

⁶ Te máá-i, káindatu-i ja chú'un kuiñi-dé xí nduá-de te kuu-de. Ko ni kuná'án xáan káindatu-i ni kajini-i ja tú naún ni tá'an-de. Yúan-na te ni nakani ini-i te ni kaka'an-i ja fin i'a kúu Pablo.

⁷ Te yani yúan ni jo ñu'un cháa kúu gobernador iní isla-ún, nání-de Publio. Te chaa-ún, ni kana-de ruu jiná'an-ri. Te ni ja'a núu-de ve'e-de ni kakendoo mani-rí jíin-de uní kivi.

⁸ Te taa Pablo kátuu-dé nuu jíto, kú'u-de jíin kué'e kiji jíin fin kue'e kúun chii-de. Te ni kivi Pablo ve'e chaa-ún. Te ni jikan ta'u-dé. Te ni chaa-de nda'a-dé siki chaa-ún. Te ni nduva'a-ni chaa-ún.

⁹ Yúan-na, te suni sava-ga ñayivi káku'u ní isla-ún, ni jakoyo-i. Te ni kanduva'a-ni-i.

¹⁰ Te ñayivi-ún, ni kajatú'ún-i ruu jiná'an-ri, te ni kaja'a-i kua'a ndatínu ni kakuta'u-ri. Te nuu ni kenda koyo-ri kua'an-ri, te ni kaja'a-i taká ndatínu kánandi'i-ri.

Já ni jani Pablo tu'un iní ñuu Roma

¹¹ Súan-ni onde nuu uní yoo, te ni kajika-ri kua'an-ri jíin fin barco

ñuu Alejandría ja ni kanchaa nuu isla tiempo viko víjin. Te barco-ún, máá cháan ndíso iin figura ñayivi Cástor jíin Pólux.

¹² Te ni jakoyo-ri ñuu Siracusa. Te yúan ni kakendoo-ri uní kivi.

¹³ Te yúan ni kenda koyo-ri kua'an-ri nduu nduu yundúcha. Te ni jakoyo-ri ñuu Regio. Te inga kivi ni kee tachí íchi sur, te inga kivi xían-ún, ni jakoyo-ri ñuu Puteoli.

¹⁴ Te yúan ni kani'in tá'an-ri jíin sáva ñani. Te ni kaka'an nda'u-de jíin-rí ni kakendoo-ri jíin-de iin semana. Yúan-na te vásá ni jakoyo-ri ñuu Roma.

¹⁵ Te ñani yúan a ni kani'in-dé tu'un ruu jiná'an-ri. Te ni kenda koyo-de, ni kákita'an-de ruu onde nuyá'u nání Apio jíin ndénúní mesón. Te ni jini Pablo nuu-dé. Te ni naquata'u-de nuu Dios. Te ni ndundéé iní-de.

¹⁶ Te nuu ni jakoyo-ri ñuu Roma, te ni ja'a capitán taká preso nuu chaa kákuñá'nu nuu ejército ñuu Roma. Ko ni ja'a-de tu'un kunchaa sín Pablo jíin fin soldado kukoto-ún-de.

¹⁷ Te nuu uní kivi te ni kana Pablo xini táká chaa kákuñá'nu nuu ñayivi judío ni kakutútú-de. Te ni ka'an Pablo jíin-de:

Ñani jiná'an-ro, ruu tú kuti naún ni sá'a-ri siki ñuu-yo ni siki táninu taa-yo. Ko onde ñuu Jerusalén ni kaja'a-i ruu nuu chaa ñuu Roma jiná'an-de. Te ni kachindee-de ruu vekaa.

¹⁸ Te chaa ñuu Roma, ni kaxndichí-de ruu. Te kákuni-de sía-de ruu núu, chi tú ni iin kuachi ío siki-rí ja kúu-ri.

¹⁹ Ko tú ni játú'ún ñayivi judío. Yuán ni jikan-ri ja kíi-ri nuu César. Ko na tú vai-ri ja ká'an-ri siki ñayivi

ñúu-ri. ²⁰Ja yúan ní kana-ri xini-ro jíná'an-ró, náv'a ná kuní-ri nuu-ro te ka'an-ri jíin-ró. Chi siki tú'un kánukuu iní ñayivi Israel kúu ja nú'ni-ri jíin cadena yá'a. Achí-de. ²¹Te ní kaka'an chaa-ún jíin Pablo: Tú ni iin carta ní cháa nuu-ri onde ñuu Judea ja kúni tu'un-ri róo. Te taká ñani ja ní chakoyo yá'a, tú kákastu'ún-de ni tú káka'an-de ni iin tu'un ñáá siki-ro. ²²Ko kuni so'o-ri tu'un ka'an-ro nú ndasa jáni iní-ro kákuní-ri. Chi siki tú'un yá'a a kájini-yo já táká ñayivi káka'an ndiva'a-i. Achí-de. ²³Te ní tet'a'an Pablo iin kiví. Te ní chakoyo kua'a-dé ve'e nuu ncháá Pablo. Te nuu cháa-ún ní jani ndaaq-de tu'un ñuu nuu tá'u Dios tiñu. Te ndukú-de skándíja-de chaa-ún siki tú'un Jesús onde jíin tú'un ká'an ley Moisés jíin tutú chaa ní kajani tu'un Dios onde saá. Te súan ní stá'an-de onde jañá'an te onde aíni. ²⁴Te sava chaa-ún, ní kajatá'lú-de tu'un ní ka'an Pablo. Ko sava-ga-de, tú ní kákandíja kuti-dé. ²⁵Te ní kastátá'an-de jíin tá'an-de. Te nini kája'an-de

ní ka'an Pablo tu'un yá'a: Bueno ní ka'an Espíritu Santo jíin tú'un Isaías, chaa ní jani tu'un Dios onde saá, chi ní ka'an-de jíin taa-ro ní sá'a-ya. ²⁶Kuá'án nuu ñayivi yá'a te kachi-ro kúni-i: Vasa kájini ná'ín vá'a-ró, ko ma júku'un iní-ro. Te vasa kández' ndíi-ro, ko ma kuní-ro. ²⁷Chi xaan ní kakuní'in iní ñayivi yá'a, te xaan ú'u kájini so'o-i. Te kájasu-i nduchi-í náv'a ma kuní-i jíin nduchi-í, te ma kúni ná'ín-i jíin só'o-i, te ma júku'un iní-i, te ma náxío káva iní-i, ja násáv'a-ri-i. Achí-ya. ²⁸Ná kástu'ún-ri nuu-ro núsáá, chi tu'un ní tájí Dios I'a náma yóó, vina te ná tájí-yá tu'un yá'a ki'in nuu ñayivi siin nación, Te máá-i kuni ná'ín-i. Achí-de. ²⁹Te ní jinu ní ka'an-de tu'un yá'a. Te kája'an chaa judío kástatá'an xaan máá-de. ³⁰Te ní kendoo Pablo ní nchaa-de uu kuiq iin ve'e ní ki'in níu-de. Te ní jatá'lú-de taká ñayivi ní jakoyo-i nuu-dé. ³¹Te jáni-de tu'un ñuu nuu tá'u Dios tiñu. Te bueno stá'an-de tu'un máá Jíto'q-yo Jesucristo. Te tú ni iin chaa ní jasú nuu-dé.

EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS ROMANOS

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVI ÑUU ROMA

Sa'an kúta'u

1 Máá-rí kúu Pablo, mozo Jesucristo, chi ni kana-ya xiní-rí kúu-ri apóstol nuu-yá, te ni teta'an-ya rúu ja káni-ri tu'un va'a Dios. **2** Chi ni keyu'u-yá onde aná'án. Te súan ni kaka'an chaa ni kajani tu'un-ya, te yoso nuu tutú ii. **3** Tu'un Se'e-ya ká'an. Te yiki kúnuu-ya ni kaku chii tata David. **4** Te ni ka'an ni'in Dios ja Sé'e máá-yá kúu Jito'o-yo Jesucristo. Te yí'i fuerza jíín Espíritu Santo iní-ya, sikí já ni nachakü-ya má'ñú ndíyi. **5** Te ja sikí si'ví-yá, ni kani'in-rí tu'un luu ío iní-ya. Te kákuu-ri apóstol ni sá'a-ya, náva'a kuandatu ñayivi síin nación, te kandíja-i. **6** Suni onde róo, chi ni kana-ya xiní-ro náv'a ná kí'vi-ró ndá'a Jesucristo. **7** Cháa-ri tutu yá'a nuu táká róo ja káxiukú-ró iní ñuu Roma, chi kúndá'u iní Dios róo. Te ni kana-ya xiní-ro ná ndúndoo-ró. Tu'un luu ío iní jíín tú'un kuaká'nu iní ja kíi nuu máá Táa-yo Dios, jíín já kíi

nuu máá Jito'o-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ró jíná'an-ró. **8** Xnáñúú-gá nuu Dios máá-rí, nákuatá'ú-rí ja sikí róo jíná'an-ró sá'a Jesucristo. Chi nií ñúyívi jichá tu'un kua'an ja kákandíja-ró-yá. **9** Te Dios kúu testigo-ri, chi nuu-yá játíñu-ri jíín iní jíín añú-ri te jáni-ri tu'un va'a Se'e-ya. Te nene ká'an-ri ja'a-ro nú jikán ta'l-ri. **10** Ká'an nda'ú níni-rí jíín-yá, sanaa te nú kuní máá Dios, te jaa va'a-ri nuu-ro vásté iin vina-na. **11** Chi kúu iní-ri nde'é-rí nuu-ro jíná'an-ró, náva'a saká-ri yakü ta'u yí'i Espíritu nuu-ro, náva'a ná yíja-ga iní-ro jíná'an-ró. **12** Súan kuní-ri, náva'a iin ká'nu-ni ná sándéé iní-yo, chi róo jíín rúu kákandíja ká'nu-ni-yó. **13** Ñáni, kuní-ri ja ná júkü'un iní-ro já tiní jínu ni chaa iní-ri jaa-ri nuu-ro, ko onde vina sáni-ga ndasú ichi-rí. Chi kuní-ri kandíja sava-ró sá'a-ri, nátu'un ni sá'a-ri jíín sáva ñayivi síin nación. **14** Taú-ri kani-ri tu'un nuu ñayivi griego jíín núu ñayivi síin yu'u, nuu ñayivi ndichí jíín

núu ñayivi tú jiní kuti. ¹⁵ Chi ruu, ja yúan kúu yachí iní-ri kani-ri tu'un va'a-ya núu róo tuku, ja káxiukú-ró iní nuu Roma. ¹⁶ Chi tú kúka nuu-rí siki tú'un va'a, chi fuerza Dios kúu, náv'a'a nani chaa nú kándíja-de te kaku-de sá'a, ñayivi judío xna'an-ga, te suni ñayivi griego. ¹⁷ Te jíin tú'un-ún jiní ndijin-yo ndasa íó ndoo iní Dios, te nú kándíja-yó te kendoo-yó súan. Te kandíja-ga-yo sá'a-ún. Nátu'un yoso núu tutú: Chaa ndaa, chi siki já kándíja-de te kuchaku-de, áchí.

Já kití iní Dios nuu kuáchi

¹⁸ Chi onde ichi ándíví jiní ndijin-yo já kití iní Dios jíto-ya táká tiñu ñáá kásá'a ñayivi já tú káchinú'ún-i-ya. Chi jíin tíñu ñáá kásá'a-i te kájasu-i nuu tú'un ká'an ndaa. ¹⁹ Chi táká tu'un ja kájini ñayivi ndasa káa Dios, suni a kájini ndijin máá-i, chi máá Dios ni stá'qan ndijin-ya nuu-í. ²⁰ Onde kívi ní jukuiñi ñuyívi, te kúu jiní ndijin ñayivi ndasa káa tú'un sa'i Dios, ndasa yí'i fuerza-ya níí káni jíin ndása I'a kúu máá-yá. Chi jíin ndatíñu ní sá'a-ya kúu ja kájuky'un ini-súan. Te ja yúan tú modo nama-i máá-i nuu kuáchi-i. ²¹ Chi ni kajini-i nuu Dios. Ko tú ní kánakana jaa-i-ya já kúu-ya Dios, ni tú ní kánakuatá'u-i nuu-yá, chi sua ni kásáñáá-i máá-i jíin tú'un káka'an-i. Te iní anú-i ni kutúún, ni ndasu. ²² Káka'an-i ja kákuu ndichí-i, ko ni kanduu ñáá-i. ²³ Te Dios ja má té'yu kuti-ya, ndíi ncháa nuu káncha-a-ya. Ko ni kasía-i-ya ni káchiñú'ún-i muestra ndasa káa in chaa ja té'yu, ndasa kánda

tisaq, kití kúun ndá'a jíín kóo. ²⁴ Ja yúan ní sía Dios ñayivi-ún ja ná sá'a máá-i tiñu chálán jíin táká ja kíni kákuní iní anú-i, iin modo ja kásachá'lán-i tá'an-i kúu. ²⁵ Te tu'un ndaa ká'an Dios ni kajasu ñayivi-ún, ni kívi koyo-i jíin tú'un tú'un ni kajatú'ún-i. Te ni káchiñú'ún-i táká ndatíñu ni sá'a-ya. Te súan ni kásá'a ñayivi-ún, lugar ja chíñú'ún-i máá I'a ni sá'a-ún, chi máá-yá níí káni kúu-ya I'a ii. Amén. ²⁶ Ja yúan Dios ni sía-ya-i ja ná sá'a máá-i tiñu ja tú íó jíñu'ún, chi onde násí'i, ni kásama-ña máá modo ja xíin tiñu, te ni kívi-ña jíin modo káñáá. ²⁷ Suni súan chaa jína'an-de, ni kasía-de máá modo ja xíin tiñu jíin násí'i. Te ni kandukijí-de ni kásá'a kuáxán-de jíin tá'an yíí-de. Te ni kásáñáá chaa jíin cháa. Te iní yíki kúñu-de bueno ni kani'in-dé ta'u-dé siki kuáchi ni kásá'a-de. ²⁸ Chi máá-de tú ní kájatú'ún-de ja júku'un iní-de Dios, Ja yúan ní sía Dios chaa-ún ja ná kúñáá xini-dé jíin já ná sá'a-de tiñu ja tú íó va'a. ²⁹ Ni kútú ndí'i-de táká tiñu tú ká'lo ndaa, kájika téne, kásáñáá, kákutóó iní, tú ká'lo va'a, kándio iní, kája'ni ndíyi, kákanaá, káxndá'u, kándukini, ³⁰ kákutuku iní kájito tá'an, káka'an tú'un siki tá'an, kájito u'lu-de Dios, káka'an ndíval'a, kásavixi máá, kásatéyíí máá, kástúu costumbre káñáá, tú kájandatu nuu táq nuu náa, ³¹ tú kájuky'un kuti iní, tú káskíkuu tú'un kándatu'ún, tú kákumaní vá'a, tú káindatu núu, tú kákundá'u iní tá'an. ³² Te chaa-ún, vasa a kájini-de ndasa ká'an ley Dios, ja cháa kásá'a súan, ná kúu-de ná kuu-de, te nasu máni ja

kásá'a-de-ún chi suni kájatú'ún-de chaa kásá'a súan.

Síkí já sándaa Dios tiñu-i

2 Núsáá te ja síkí yúán ma káku-ró vasa naúñ cháa kúu-ró já jikán-ro kuáchi, chi ni kunjí-ro nákuxndíi-ró síkí ingá chaa, ko sua ni nakuxndíi-ró síkí máá-ró. Chi róó suni súan sá'a-ró nátu'un nákuxndíi-ró síkí ingá chaa-ún. **2** Ko a kájini-yo já ndónda Dios nakuxndíi ndija-ya síkí táká chaa kásá'a súan. **3** Te róó, chaa nákuxndíi síkí táká chaa kásá'a súan, te suni súan sá'a máá-ró, te jáni ini-ro já káku-ró núu Dios kívi sándaa-ya náúñ. **4** Xí sájá'ya ini-ro já vá'a xaan iní-ya jíin-ró, te paciencia ini-ya, te tú yachi kití ini-ya núu-ro. Tú júku'un ini-ro já tú'un va'a ini-ya-ún nakani ini-ro sá'a náúñ. **5** Ko síkí já ní'in ini-ro jíin síkí já tú nákaní ini aní-ru kúu ja kayá-ga-ro tú'un kití ini-ya síkí-ro já kúu kívi kití ini-ya, chi kenda ndijin kívi sándaa va'a Dios jíin ñayivi. **6** Chi máá-yá, cha'u-ya ná iin ná iin chaa ndasa tiñu kásá'a máá-de. **7** Ko nuu cháa kásá'a ndi'lí tiñu va'a, já'a-ya tú'un ja ná kúchaku-de níí káni, chi kándukú-de tu'un luu tu'un jíñú'ún, jíin tú'un ja má kúu kuti-dé jíin. **8** Te kití xaan iní-ya te jíto u'u-ya cháa kákanqá, chi kásáni'in ini-de nuu tú'un ká'an ndaa, te kájandatu-de nuu tú'un yákuá yó'o. **9** Te tundó'o u'u xaan já'a-ya síkí táká ñayivi kásá'a tiñu ñáá, xnáñúú-gá nuu ñayivi judío te suni súan nuu ñayivi griego. **10** Ko síkí táká ñayivi kásá'a máni tiñu va'a, já'a-ya tú'un luu, tu'un jíñú'ún,

jíin tú'un kuaká'nú iní. **11** Chi Dios tú ncháá nuu-ní-ya fin iin ñayivi.

12 Chi táká chaa ja ní kásá'a kuáchi, vasa tú káyí'i-de chii ley, suni tú níni ley te naa-dé. Ko táká chaa ni kásá'a kuáchi ja á káyí'i-de chii ley, suni jíin ley kundaq tiñu-de. **13** Chi nasu cháa kájini so'o tu'un ká'an ley kúu ja ká'io ndaa nuu Dios, chi chaa káskíuu tu'un ká'an ley kúu ja ká'io ndaa nuu-ya. **14** Chi chaa siín nación ja tú káñavá'a-de ley ja á yóso, ko kásá'a-de súan-ni táká tiñu yí'i nuu ley. Chi chaa-ún, vasa tú káñavá'a-de ley, ko máá-de kákuu-de ley kájatínu máá-de.

15 Ja yúán jiní-yo já tú'un tá'u ley chi yóso iní anú-de. Te anú-de kúu testigo-de. Te tu'un kájani ini-de kájikan kuáchi síkí-dé, xí sánaa ká'an ja tú naúñ kuáchi ndiso-de.

16 Súan sá'a-de kívi sándaa Dios síkí táká tiñu sa'lí kásá'a ñayivi. Te jíin Jesucristo sándaa-ya jíin tú'un va'a ká'an-ri.

Káyí'i judío nda'a kuáchi

17 Te nú róó, chaa judío nání-ró, te jíin ley kándii ni'in-ró, te sátéyíí-ró máá-ró ká'an-ro já chíñú'ún-ró Dios, **18** te nú jíin-ró ndasa játalán ini-ya, te nú ni kutu'a-ró jíin ley, **19** te nú jáni ndija ini-ro já máá-ró kúu chaa yóxnuú nuu cháa kuáá, nú máá-ró kúu nuu stúun nuu ñayivi kájin ñuñáá, **20** nú máá-ró kúu chaa stá'an nuu ñayivi tú kájini kuti, nú máá-ró kúu maestro súchí lúlí, te nú súan jáni ini-ro, chi jíin máá ley te ñáva'a-ró íchi ndasa júku'un ini-i jíin tú'un ká'an ndaa, **21** te nú róó súan stá'an-ro nuu ingá chaa,

naja tú stá'an-ro núu máá-ró núsáá. Te nú róó súan jáni-ró tú'un ja má kúu sákuí'ná-yó, te naja sákuí'ná-ró núsáá. ²²Róó, chi ká'an-ro já má kúu kusíki ncháq tá'an-yó, te naja ísíki ncháq tá'an-ró núsáá. Róó, chi ká'an-ro já kúkini iní-ro jítro-ró ndosó, te naja sákuí'ná-ró ndátíñu ío iní ve'e ij núsáá. ²³Róó, chi sátéyíi-ró máá-ró jíin ley, te naja kúka nuu Dios sá'a-ró síkí já tú jándatú-ro núu ley núsáá. ²⁴Chi chaa siín nación, máni káká'an ndíva'a-de síkí Dios ja kuáchi róó jíná'an-ró, nátu'un yoso núu tutú. ²⁵Chi nú skíkuu-ró tú'un ká'an ley, yúan-na te ni'in tíñu ndija ja ní xití ndúu-ro. Ko nú tú jándatú-ro tú'un ká'an ley, yúan-na te ja ní xití ndúu-ro-ún kúu nátu'un túu-ni ní xití ndúu-ro. ²⁶Já yúan, iin chaa ja tú ní xití ndúu, nú skíkuu-de táká tiñu tá'u ley, te vasa tú ní xití ndúu-de, te tú nduu-de nátu'un ja ní xití ndúu náún. ²⁷Te chaa yúan ja máá jándáq chaa tú ní xití ndúu kúu-de, ko nú skíkuu va'a-de tu'un ká'an ley, yúan-na te kuu nakuxndíi-de síkí-ro, chi tú jándatú-ro tú'un ká'an ley vasa návala-ro tutú, te ni xití ndúu-ro. ²⁸Chi judío máá jándáq ndija, nasu cuenta ndasa káa ichi sikí kúu. Ni ja ní xití ndúu ndija, nasu cuenta ndasa káa ichi sikí yíki kúnu kúu. ²⁹Chi judío ndija kúu ja káa súan onde ichi iní. Te ja ní xití ndúu ndija, kúu ja káa súan onde iní, onde añú, chi nasu cuenta tutu kúu, te nasu náyivi kájatú'un cháa-ún, chi Dios.

3 Ndénü ní'in tíñu-ga chaa judío núsáá. Te ndénü játíñu

ja xití ndúu núsáá. ²Xaan vá'a ní'in tíñu vii. Te ja xnáñúú, chi ini nda'a máá-de ni kívi tu'un Dios ni sá'a-yá. ³Tú naún sá'a vasa sava-de tú ní kákandíja. Te kuáchi ja tú ní kákandíja-ún, te ni skíkuu sáni Dios tu'un máá-yá náún. ⁴Túu, chi sua ká'an ndaaq Dios, vasa máni káxndá'u táká chaa nátu'un yoso núu tutú: Návala ná kéndoo ndaaq-ní jíin táká tu'un ká'an-ní, te kundéé-ní ní káxndichí-de níí, áchí. ⁵Te nú kenda ndijin-ga tu'un ndaaq Dios sá'a kuáchi-yó, te ndasa ka'an-yó núsáá. Kándii yo'o Dios ja súan xndó'o-yá yóó náún. Aa, nátu'un káká'an chaa yúkú, ká'an-ri ní súan. ⁶Ma kúu kuti. Chi nú súan te ndasa sándaq Dios kuáchi náyivi núsáá. ⁷Te nú kénda luu-ga tu'un ndaaq Dios sá'a tu'un tú'un máá-rí, te naja ní'in ná'lín-rí kuáchi núsáá, áchí-i. ⁸Vatu-ni sá'a-yó tíñu náá návala kenda tiñu va'a náún. Chi sava náyivi káká'an ndíva'a-i síkí-yo já súan káká'an-yó. Bueno ta'nú ndatú máá-i ní súan.

Ndivii náyivi káyi'i-i nda'a kuáchi ⁹Naun. Va'a-ga yóó, chaa judío, vásá chaa-ún náún. Túu. Chi a ni ka'an-ri ja táká náyivi vasa judío vasa griego káyi'i-i nda'a kuáchi. ¹⁰Nátu'un yoso núu tutú: Tú kuti náyivi ndáa ío, ni vasté fin-i. ¹¹Tú kuti náyivi júky'un iní ío, ni tú kuti náyivi nándukú Dios ío. ¹²Táká-i, ni kákusíñi kája'an-i, iin-náq ni katíví sáni-i. Tú kuti náyivi sá'a tiñu va'a ío, ni vasté fin máá tú'un-i. ¹³Yau ndiyi ja núña kúu yoo sukun-í. Te jíin yáa-í jakín-i tu'un xndá'u. Te nducha kuíni-tí yí'i yu'u-í. ¹⁴Ní

chítú iní yu'u-í, nū'un tu'un tásí jíín tú'un tíxín. ¹⁵Xaqen yachí ja'a-í káskaka-i niñi. ¹⁶Sikí íchi kái'jin-i, yúan kii tundó'o naa sáva-ga-i. ¹⁷Te ichi ío tu'un vindáa vinené tú kájini kuti máá-i. ¹⁸Tú kájini-i kuandatu-i nuu Dios. Achí. ¹⁹Ko kájini-yo já táká tu'un ká'an ley, ká'an jíín máá cháa káyi'i nda'a ley, náv'a ná kasú táká ñayivi yú'u-í, te sikí níi ñuyivi ná nákuxndfí Dios. ²⁰Chi jíín sikí táká tiñu tá'u ley, ni iin ñayivi ma kéndo ndaa-i nuu-yá. Chi ley sá'a ja jiní-yo nūu kuáchi.

Naún modo kendoo ndaa ñayivi

²¹Ko vina a ni kenda ndijin tu'un ndaa Dios, ko nasu jíín ley. Chi testigo sikí tú'un-ún kákkuu máá ley jíín cháa ni kajani tu'un Dios onde saá. ²²Te tu'un-ún kúu ja nū kándíja-yó Jesucristo te kendoo ndaa-yo sá'a Dios nuu táká-i ja kákandíja-i nuu-yá. Chi iin nūu-ni ká'io táká-i. ²³Chi táká-i kásá'a-i kuáchi. Te ja yúan tú kákundéé-i skíkuu-i tu'un luu Dios. ²⁴Sikí já tú'un luu ío iní-yá kúu ja ní ja'a sáni-yá tú'un ni kakendoo ndaa-i, te ni nákuuan Cristo Jesús ñayivi-ún. ²⁵Te ni kenda Jesús ni sá'a Dios, náv'a kuanchaq I'a-ún kuáchi-yó jíín niñí-yá, te nū kándíja-yó nūu-yá. Náv'a ná kuní-yo ja I'a ndaa kúu-yá. Chi jíín paciencia te tú ní ndónda Dios sikí kuáchi ni kasá'a ñayivi saá. ²⁶Súan ni sá'a-yá náv'a ná kuní-yo vína ja I'a ndaa kúu máá-yá jíín já ná kéndo ndaa ñayivi nū kándíja-i nuu Jesús sá'a Dios. ²⁷Ndéchi kuá'an tu'un sáteyí-i máá-i núsáá. A ni kenda kua'an. Ndé jíín ley ja tá'u

tíñu ndasa sá'a-yó náún. Túu, chi jíín ley sikí tú'un kándíja-yó. ²⁸Ja yúán jiní-yo já kéndo ndaa iin chaas jíín tú'un kándíja-de, nasu jíín tú'un skíkuu-de ja ká'an ley. ²⁹Te máá fin nuu ñayivi judío kúu-yá Dios náún. Nasu súni kúu-yá Dios nuu ñayivi síin nación náún. Jandáa chi suni Dios kúu-yá nūu ñayivi síin nación. ³⁰Chi Dios, máá fin-ni-ya ío. Te máá I'a-ún, skéndo ndaa-yá ñayivi ní xiti ndúu, sikí já kándíja-i, jíín ñayivi tú ní xiti ndúu suni jíín tú'un kandíja-i. ³¹Te a ni stív'i-yó ley jíín tú'un kákandíja-yó náún. Ma kúu kuti, chi sua skíkuu-ga-yo.

Tu'un ni kandíja Abraham

4 Ndasa káka'an-ri sikí ndíyi tatá nūu súká-yó Abraham, chi chii máá-de ni kakaku-yó. ²Chi nū ní kéndo ndaa Abraham sikí táká tiñu sá'a-de, ío modo sáteyí-de máá-de nūu, ko nasu nūu Dios. ³Chi ndasa ká'an tutu ii: Ni kandíja Abraham nuu Dios, te ni chil'i-yá cuenta-de ja á ni kendoo ndaa-de, achí. ⁴Ko nuu ñayivi sátiñu, nasu fin favor sá'a-yó jíín-i ja kuá'a-yó kúta'ü-í. Chi tiñu ni sá'a-i, yuán chá'u-yó-i. ⁵Ko nū kándíja iin ñayivi, vasa tú sátiñu-i, chí'i-yá cuenta ja á ni kendoo ndaa máá-i, chi ni kandíja-i nuu máá-yá ja kúu skéndo ndaa-yá ñayivi chá'an-ga kuandatu va'a nuu-yá. ⁶Te nū ni chil'i Dios cuenta iin chaas ja á ni kendoo ndaa-de, vasa tú ní sátiñu-de, ná kéndo ndatu-de, achí David súan: ⁷Xáán ndatu kéndo ñayivi já á ni sá'a-ya túká'nú ini nuu táká tiñu náá ni kasá'a-i, te ni jasu-yá sikí kuáchi-i. ⁸Xáán

ndatu kéndo*o* iin chaa ja tú ndenda kuachi-de siki-dé, sá'a máá Tatá Dios, áchí David. ⁹Nuu máá fin náyivi xiti ndúu kúu tu'un ndatu yá'a náún, xí súni kúu nuu náyivi tú xiti ndúu náún. Chi kákan-yo já ní kandíja Abraham te ja yúán ní chil-i-ya cuenta-de ja á ní kendoo ndaa-de. ¹⁰Ndasa ní chil-i-ya cuenta-de núsáá. Onde ná té xiti ndúu-ga-de xí já á ní xiti ndúu-de náún. Nasu já á ní xiti ndúu-de kúu, chi onde ná té xiti ndúu-ga-de. ¹¹Te onde ná té xiti ndúu-ga Abraham, te ní tál'u-yá tiñu ja ná xiti ndúu-de máá-de. Jian ní kuu iin tuni xí fin sello, ja ní kandíja-de, te ja yúán a ní skéndo*o* ndaa-ya-dé. Súan ní sá'a-ya, náva'a ná kúu máá-de taa nuu táká náyivi kákandíja, náva'a ná chil-i-ya cuenta-i ja á ní kákendoo ndaa-i vasa tú ní káxiti ndúu-i. ¹²Te suni kuu-de taa nuu náyivi ní kaxiti ndúu, ko nasu ní yáyivi já níani ní kaxiti ndúu, chi suni kálin-i ichi ndfyi taa-yo Abraham. Te kákandíja-i náy'uun ní kandíja máá-de onde ná té xiti ndúu-ga-de núú. ¹³Chi nasu siki ley ní keyu'u-yá, ja Abraham xí náyivi kákuu tata-de ní'in tál'u níi náyivi. Chi sua siki já kéndo*o* ndaa-i sá'a tu'un kándíja-i kúu ja ní keyu'u-yá. ¹⁴Chi ní chaa káyi*l'i* chii ley kákuu chaa xíin tál'u, te kákandíja sáni-yó núsáá. Te tu'un ní keyu'u-yá naa núú. ¹⁵Chi kití ini-ya núu-i sá'a ley. Ko nuu tú ley ío, tú náún tu'un stíví tínu ío. ¹⁶Ja yúán, cuenta tu'un kándíja-yó kúu ja kéndo*o* ndaa-yo, náva'a ná koo-ún jíin tú'un ío luu ini máá-yá, te náva'a ná kéndo*o* seguro tu'un ní keyu'u-yá nuu táká

tata-de. Ko nasu níu máá fin náyivi káyi*l'i* nda'a ley kúu, chi suni nuu náyivi kákandíja náy'uun ní kandíja Abraham. Chi chaa-ún kúu taa táká yóó jíná'an-yó, jito nuu máá-yá. ¹⁷Náy'uun yóso níu tutú: Róó kuu taa nuu kuá'a xáan nación ní sá'a-ri, áchí. Te nuu máá-yá ní kandíja-de. Te máá-yá kúu l'q náschaku táká ndiyi, te kána-ya xiní táká ndatínu ja té koo-ga, te vai jáá-ni. ¹⁸Te máá Abraham, vasa tú níkuu ini-de núú, ko ní níkuu inj-de. Chi ní kandíja-de ja jáa-de kuu-de taa nuu kuá'a xáan níkuu, náy'uun ní ka'an-ya jíin-de: Súan ndea tata-ro. Achí-ya. ¹⁹Te ní'in ní kandíja-de. Tú ní kuítá-de, ni tú ní sá'a-de cuenta ja á kuayii-de, chi a yani koo-de iin ciento kuiá. Ni tú ní sá'a-de cuenta ja ní ichi chii Sara. ²⁰Suni súan jíin tú'un ní keyu'u Dios, tú ní jáni siki ini-de ja má kándíja-de níkuu, chi sua ní kandíja ní'in-ga-de. Te ní nakana jaa-ga-de Dios. ²¹Te seguro xaan ní kandíja-de ja kúu skíkuu Dios tu'un ní keyu'u-yá. ²²Ja yúán ní chil-i-ya cuenta-de ja á ní kendoo ndaa-de. ²³Te nasu máá fin siki Abraham yóso tutú ja súan ní chil-i-ya cuenta-de. ²⁴Chi suni yóso já siki yóó, ja ná chil-i-ya cuenta yóó, náyivi kákandíja nuu máá Dios ja ní naschakú-ya Jito'o-yo Jesús. ²⁵Chi Jesús ní jíi-ya já siki kuáchi-yó. Te ní nachakú-ya náva'a ná kéndo*o* ndaa-yo.

Siki tál'u ní'in náyivi kákendoo ndaa

5 A ní kákendoo ndaa-yo jíin tú'un kákandíja-yó núsáá. Te ja yúán, tú kájito u'ü tál'an-yó jíin Dios ní sá'a Jito'o-yo Jesucristo. ²Chi

ja sikí l'a-ún kákandíja-yó, te núña ichi kívi-yó jíín tú'un luu ío ini-ya yá'a. Chi siki yá'a ká'ljin ni'lín-yó te kusii iní-yo. Chi káñukuu iní-yo kívi-yó núu ndíi ncháa kánchaa Dios. ³Te nasu máa fin siki tíñu yá'a, chi suni kúsii iní-yo siki já kájito-yó túndó'o. Chi a kájini-yo já túndó'o sá'a ja ío paciencia iní-yo. ⁴Te pacienkcia-ún yíja-yó sá'a. Te ja ní yija-yó-ún, sá'a ja níkuuu iní-yo. ⁵Te tu'un níkuuu iní-ún, tú kúka nuu-yo sá'a, chi tu'un ní kundá'lú iní Dios yóó, ni jicha nuu kua'lan iní añú-yo ní sá'a Espíritu Santo ja ní ja'a-yá níu-yo. ⁶Chi onde ná tú kúu nama-yó máá-yó níu, te máá mí'lín kiví te ní ji'lí Cristo ja siki náyivi náá. ⁷Chi fuerza-ni kuu kuu ndija iin chaa siki fin chaa jíka ndaa. Ko sanaa te chundéé iní iin chaa kuu-de ja'a fin chaa va'a. ⁸Ko Dios, stá'an-yá níu-yo ndasa kúndá'lú iní-yá yóó, chi nini kándiso-yó kuáchi te ní ji'lí Cristo ja'a yóó. ⁹Vina a ní kákendoo ndaa-yo ní sá'a niñi-yá. Núsáá te ví'i-gá kaku-yó níu tú'un kití iní Dios sá'a-ya. ¹⁰Chi ní kájito u'u-yo-yá sáá, te ní naketá'an-yó jíín Dios ní sá'a ja ní ji'lí Se'e-ya, te ja súan, a ní naketá'an-yó jíín-yá, núsáá te ví'i-gá kaku-yó vína ja súan chakú-ya. ¹¹Te nasu níni máá súan-ni, chi suni kákusii iní-yo níu Dios sá'a Jito'o-yo Jesucristo. Chi ja siki l'a-ún, te ní naketá'an-yó jíín Dios vina.

Já ní kenda kue'e kuu-yo

¹²Já yúán, suni súan nátu'un ní kívi kuáchi iní nuyívi ní sá'a máá tú'un-ni chaa. Te siki kuáchi-ún, te ní kívi kue'e kuu-yo. Te súan

ní jicha kue'e kuu-yo-ún, nuú táká náyivi, chi táká-i ní kásá'a-i kuáchi. ¹³Chi onde ná té koo-ga ley, te ní io kuáchi iní nuyívi. Ko tú chí'i-ya cuenta nuu túu máá ley. ¹⁴Kue'e kuu-yo-ún, ní tá'lú tíñu onde kívi ní kii Adam, te onde kívi ní kenda Moisés, vasa onde siki náyivi já tú ní kásá'a-i kuáchi modo ní stíví Adam tiñu. Chi chaa-ún ní kuu muestra I'a chaa.

Já ní kenda tu'un kuchaku-yo

¹⁵Ko ta'u já ní ja'a-ya, nasu ní kíi nátu'un máá kuáchi-ún. Chi ní siki tíñu ní stíví máá tú'un-ni chaa onde sáá, te ní kají'i kua'a náyivi ní sá'a, núsáá te ví'i-gá sá'a tu'un luu ío iní Dios jíín tá'u luu já'a máá tú'un-ni chaa Jesucristo, ní kajicha níu nuu kuá'a-í. ¹⁶Te síin sá'a kuáchi máá tú'un-ni chaa-ún, te síin sá'a ta'u-yá. Chi siki kuáchi máá tú'un-ni chaa-ún te ní nakuxndíi-ya-í ja tá'nudatu-i. Ko jíín tá'u-ún, te kii tu'un ja kéndoo ndaa-i, vasa kua'a-í ní kastíví-i tiñu. ¹⁷Te ní máá tú'un-ni chaa-ún ní stíví tíñu, te ja yúán ní tá'lú tíñu kue'e kuu-yo ní sá'a máá tú'un-ni chaa-ún, núsáá te ví'i-gá ná tá'lú tíñu náyivi kúchaku, sá'a máá tú'un-ni chaa Jesucristo. Chi ní'in vá'a-i máá tú'un luu ío iní-ya, te suni ní'lín-i ta'u já kéndoo ndaa-i. ¹⁸Núsáá te nátu'un ní nakuxndíi-ya siki táká chaa, chi ní stíví máá tú'un-ni chaa-ún tiñu, suni súan máá tú'un-ni chaa ní sá'a tiñu ndaa, ja yúán te kaku táká chaa te kuchaku-de. ¹⁹Chi nátu'un tú ní jándatu máá tú'un-ni chaa, te kua'a xáan cháa ní kívi koyo chii kuáchi ní sá'a-de. Suni súan ní jandatu

máá tú'ún-ni chaa, te kua'a xáan cháa kendoo ndaaq sá'a-ya. ²⁰Ko ley, ni chaq náva'a ná ndeá-ga kuachi, ko nuu ní ndea-ga kuachi, te ni ndea-ga tu'un luu ío ini-ya. ²¹Chi nátu'un ni tá'u tíñu kuachi ja kóo kue'e kuu-yo, suni súan ná tá'u tíñu tu'un luu ío ini-ya jíin tíñu ndaaq náva'a kuchaku-yo níí káni sá'a Jito'o-yo Jesucristo.

Ja tuká chakú-yo chíi kuachi

6 Ndasa ka'án-yo núsáá. ¹Kukuu-ni-yó jíin kuáchi náva'a ná kuá'nu-ga tu'un luu ío ini-ya náún. ²Mä kúu kuti, chi yóó ni kajil'i-yo, ni kakenda-yó chíi kuachi. Te naja káka kuu-ga-yo jíin kuáchi núsáá. ³Á tú kájuku'un ini-ro já táká yóó ja ní kajanducha-yo chíi Cristo Jesús, suni ni kajanducha-yo chíi tu'un ni ji'i-ya. ⁴Chi ni kayuji ta'án-yo jíin-yá ja ní ji'i-ya, chi ni kajanducha-yo chíi tu'un ni ji'i-ya. Te ni nachaku Cristo mä'ñú ndíyi ni sá'a tu'un luu máá Táa-ya, náva'a yóó, suni súan kuu kaka kuu jáá-yó. ⁵Chi ní iin núu-ni ni kanduu-yó jíin-yá jíin nátu'un ni ji'i-ya, suni súan nduu-yó jíin-yá jíin nátu'un ni nachaku-ya. ⁶Tu'un yá'a a kájini-yo, chi chaa tú'u já kándee ini-yo, iin núu-ni ni ji'i-de jikä cruz jíin máá Cristo, náva'a ná náa yíki kúnu ja ndiso kuachi, náva'a ma kuatínu sáni-ga-yo núu kuáchi. ⁷Chi chaa ja á ni ji'i, a ni kenda-de ini nda'a kuáchi. ⁸Te nú ni ji'i-yo jíin Cristo, a kákandíja-yó já súni súan nachaku-yo jíin-yá. ⁹Chi a kájini-yo já Cristo ni nachaku-ya mä'ñú ndíyi, te mä kúu kuti-gá-ya. Chi kue'e kuu-yo, tuká tíñin so'o-ya. ¹⁰Te ja

súan ni ji'i-ya chíi kuachi, ni ji'i-ya sín jínu-ni. Ko ja vína chakú-ya, chi Dios chakú-ya. ¹¹Suni súan róo jíná'an-ró, ná sá'a-ró cuenta ja á ni kajil'i ndija-ró chíi kuachi, ko a káichaku-ro chíi Dios ni sá'a Jito'o-yo Cristo Jesús.

Ja tuká tíñin kuachi so'o-yo

¹²Núsáá te mä kuá'a-ró tú'un ja tá'u tíñu-ga kuachi nuu yíki kúñu-ró já kúu. Chi kuní kuachi-ún ja kuándatu-ro núu sá'a-ró táká tíñu ndio ini yiki kúñu-ró. ¹³Ni mä sokó-ro táká pedazo yiki kúñu-ró núu kuáchi ja sá'a tíñu ñáá, chi sua sá'a-ró cuenta ja ní kanachaku-ro mä'ñú ndíyi, te ná kuá'a-ró máá-ró núu Dios. Te táká pedazo yiki kúñu-ró ná kuá'a-ró núu-yá ja sá'a-ya tíñu ndaaq jíin. ¹⁴Chi kuachi, mä kúu tá'u-ga tíñu nuu-ro, chi tuká káyil'i-ró ndá'a ley, chi sua káyil'i-ró ndá'a tú'un luu ío ini-ya. ¹⁵Ndasa kuu núsáá, kukuu-yó sá'a-yó kuáchi, chi tuká káyil'i-yó ndá'a ley, chi sua káyil'i-yó ndá'a tú'un luu ío ini-ya náún. Mä kúu kuti. ¹⁶Á tú kájini-ro já nü kájandatu-ro núu sín chaa, mozo-de kákuu-ró, chi ni kaja'a-ró máá-ró núu-dé náva'a kuu-ró mozo-de kuandatu-ro núu-dé. Suni súan nü kuandatu-ro núu kuáchi, te kuu-ro. Xí nü kuandatu-ro núu-yá, te kendoo ndaaq-ro. ¹⁷Ko ná kúta'u-yo núu Dios, chi vasa ni kákuu-ró mozo nuu kuáchi, ko vina chi onde jíin iní jíin añú-ro ní kajandatu-ro núu tú'un, ná modo ni kajatá'u-ró. ¹⁸Te vina a ni kenda koyo-ró iní nda'a kuáchi. Te ni kanduu-ró mozo nuu táká tíñu ndaaq. ¹⁹Nátu'un káka'án ñayivi yúkú, súan ká'an-ri

jíín-ró. Chi tú yachí xini-ro. Chi nátu'un sáá, ni ja'a-ró táká pedazo yiki kúñu-ró núu tíñu chál'an jíín núu tíñu ñáá ja ní kaa ñáá-ga sá'a, suni súan vina ná kuá'a-ró táká pedazo yiki kúñu-ró núu tíñu ndaa, náva'a kenda tiñu ndoo. ²⁰Chi ná ni kákuu-ró mozo nuu kuáchi, ko siki tíñu ndaa tú ní kákuu-ró mozo. ²¹Naún ní ja'a táká tiñu-ún nuu-ro, chi vina kákuka nuu-ro sá'a-ún. Chi nú kukuu-yó jíín-ún te kuu-yo. ²²Ko vina a ni kenda koyo-ró iní nda'a kuáchi. Te ni kanduu-ró mozo Dios. Te a ni kandundoo-ró ní sá'a-ya, te onde sandí-i-ná te kuchaku-ro níí káni. ²³Chi ya'u-yó já kuá'a kuáchi nuu-yo kúu ja kúu-yo. Ko iin ta'u-yo já kuá'a Dios nuu-yo kúu ja kúchaku-yo níí káni sá'a Jito'o-yo Cristo Jesús.

modo ja tíñi ley so'o nayivi

7 Náni, xí tú kájuku'un ini-ro já tíñi ley so'o iin chaa nú nini chakú-de náún. Ká'an-ri jíín cháa kájini ndasa ká'an ley. ²Chi ña'an ní tanda'a, yí'i-ña ndá'a yíi-ña sá'a ley, ko nú a ni ji'i yii-ña, a ni kenda-ña chíí ley cuenta yii-ña. ³Ja yúán, nú chakú yii-ña, te ketá'an-ña jíín ingá chaa, te kunání-ña ñá'an ísíki ncháa yii nú súan. Ko nú a ni ji'i yii-ña, a ni kenda-ña chíí ley-ún. Te vasa ná kétá'an-ña jíín ingá chaa, nasu ísíki ncháa-ña yíi-ña. ⁴Suni súan róo jíná'an-ró, ñáni máni, a ni kají'i-ro núu ley ja súan ni ji'i yiki kúñu Cristo, náva'a ná náketá'an-ró jíín ingá, ja kúu máá l'a ja ní nachaku ma'nú ndíyi, náva'a kuu sá'a-yó táká tiñu va'a kuní Dios. ⁵Chi ná ni kajika-yó jíín modo kákuu

ini ñayivi, te ni ndukanda táká ja ndío iní-yo jíín kuáchi ni sá'a ley. Te ni kásatiñu-ún iní pedazo yiki kúñu-yó, te ni sá'a táká tiñu ja kúu-yo jíín núu. ⁶Ko vina ni kenda koyo-yó iní nda'a ley, te ni kají'i-yo núu já jasú-yó-ún. Te ja yúán kájatiñu jáá-yó jíín máá Espíritu, nasu jíín tutú aná'án. ⁷Ndasa ka'an-yo núsáá, ley kúu kuáchi náún. Ma kúu kuti. Ko ja máá-rí, ma kuní-ri ja ío kuáchi nú tú ley núu. Te suni ma kuní-ri ja ío tu'un ndío iní nú tú ní ká'an ley jíín-rí: Ma ndío iní-ro, áchí. ⁸Te jíín ley ni jikin nuu kuáchi jíín-rí, te ni skíi iní-ri ni ndio iní-ri táká tiñu kuní. Chi nú tú ley, te a ni ji'i kuáchi nú súan. ⁹Te ruu, tú ní jiní-ri ley, te ni ichaku-ri sáá. Ko nuu ní chaq tu'un tá'u tíñu, yúán-na te ni nachaku kuáchi, te ruu ni ji'i-ri. ¹⁰Te ley chi kuchaku-yo jíín núu, ko ni jiní-ri ja kuní kuu-ri jíín. ¹¹Te jíín tu'un tá'u tíñu, ni jikin nuu kuáchi jíín-rí, te ni xndá'ú ruu, te ni ja'ní rúu. ¹²Já yúán ío ndoo ndija máá ley. Te tu'un tá'u tíñu, suni ío ndoo, ío va'a, te ío ndaa.

Ndasa kájatá'an ley yúkú jíín ley máá-yá

¹³Te ja ío va'a yúán, ni ja'ní rúu náún. Túu, chi sua máá kuáchi, jíín máá ley ja ío va'a ni ja'ní rúu, náva'a ná kuní-yo já kuáchi ndiso ndija kuáchi, te kaa xaqan-gá kuáchi siki kuáchi sá'a tu'un tá'u tíñu. ¹⁴Chi kájini-yo já ley jíka cuenta Espíritu, ko ruu, chi chaa yúkú kúu-ri. Te ni jaan kuáchi ruu, te jándatu-ri nuu. ¹⁵Chi tiñu sá'a-ri, tú júku'un iní-ri jíín, ni tú sá'a-ri ja kuní-ri, chi sasua sá'a-ri ja kití iní-ri jíto-ri-ún.

¹⁶Te nú sá'a-ri ja tú kuní-ri-ún, yúan-na te játu'ún-ri ja ío va'a ley. ¹⁷Ja yúán, vina nasu rúu kúu ja sá'a tiñu-ún, chi kuachi ja ncháá ini-ri kúu ja sá'a. ¹⁸Te a jiní-ri ja iní-ri, ja kuní ka'an iní añú máá-rí, tú ncháá tiñu va'a, chi kúu ini-ri sá'a-ri tiñu va'a, ko tú kúndéé-ri sá'a-ri. ¹⁹Chi tú sá'a-ri tiñu va'a ja kúu ini-ri sá'a-ri, ko tiñu ñáá ja tú kuní-ri sá'a-ri-ún, sa yuán sá'a-ri. ²⁰Te nú sá'a-ri tiñu ja tú játa'an iní-ri, nasu rúu sá'a yuán, chi kuachi ja ncháá ini-ri kúu ja sá'a. ²¹Jiní-ri inga ley yá'a núsáá: Vasa kúu ini-ri sá'a-ri tiñu va'a, sasua ncháá tiñu ñáá ini-ri. ²²Chi kúsii iní-ri jíín ley Dios onde jíín iní jíín añú-ri. ²³Ko jiní-ri nuu ingá ley ja jíka iní táká pedazo yiki kúñu-ri, kájatá'an jíín ley ja jíka jíín já jíni tuní-ri, te nátu'un preso skívi ruu iní nda'a ley ndíso kuachi ja ncháá iní pedazo yiki kúñu-ri. ²⁴Nakä ndá'u chaa kúu-ri. Ndéja náma ruu chii modo máá-rí yá'a ja kúu núsáá. ²⁵Ná kúta'ü-ri nuu Dios sá'a máá Jít'o'-yo Jesucristo. Núsáá te játínu-ri nuu ley Dios jíín já jiní tuní-ri, ko nuu ley kuachi, chi jíín modo máá-rí játínu-ri.

Modo jíka-yó jíín máá Espíritu

8 Núsáá te vina ma nákuxndíi kuti-yá síki ñayivi káyili nda'a Cristo, chi tuká kájika-i nátu'un kuní modo máá-i, chi sua kájika-i nátu'un kuní máá Espíritu. ²Chi ley ja ká'an Espíritu, onde jíín Cristo Jesús sá'a ja chakú-yo. Yuán ní nama ruu iní nda'a ley ja ndíso kuachi jíín já ndíso kue'e kuu-yo. ³Chi tiñu ja tú ní kúu sá'a ley síki já víta iní ñayivi, te ni sá'a Dios,

chi ni tájí-yá Se'e-ya ní kii nátu'un kánda máá-yó, náva'a kundiso-ya kuáchi. Te ni nakuxndíi-ya síki kuáchi ja ndíso ñayivi. ⁴Náva'a ná skíkuu-yó táká tiñu tá'lú ley sá'a-ya, jíín yóó ja tú kájika-yó nátu'un kuní máá modo ñayivi, chi kájika-yó nátu'un kuní máá Espíritu. ⁵Chi ñayivi kájika nátu'un kuní máá modo máá-i, ja kúu modo máá-i kájítu iní-i jíín. Ko ñayivi kájika nátu'un kuní máá Espíritu, ja kúu tiñu Espíritu kájítu iní-i jíín. ⁶Chi nú kájani iní-yo nátu'un kuní modo ñayivi, te kuu-yo. Ko nú kájani iní-yo nátu'un kuní máá Espíritu, te kuchakü-yo jíín tú'un kuaká'nu iní. ⁷Ñayivi jáni iní-síki modo máá-i, chi jíto u'ü-i Dios, chi tú jándatu-i nuu ley Dios. Te ni ma kúu kuandatu-i. ⁸Tú kúu kusí iní Dios sá'a ñayivi kájika jíín modo máá-i. ⁹Ko róó tuká kájika-ró jíín modo máá-ró, chi jíín Espíritu kájika-ró, te nú ncháá ndija Espíritu Dios iní-ro. Te nú iin ñayivi tú ndíso-i Espíritu máá Cristo, nasu iní nda'a-yá yí'i-i. ¹⁰Ko nú ncháá Cristo iní-ro, te vasa síki kuáchi a ni ji'i yiki kúñu-ró, ko chakú añú-ro síki tiñu ndaa. ¹¹Ko nú iní-ro jíná'an-ró ncháá Espíritu máá Dios, I'ä ni naschakú Jesú斯 ma'ñú ndfyi, te suni súan jíín Espíritu-ya já ncháá iní-ro te nachakü yiki kúñu-ró ja kúu-ún sá'a Dios ja ní naschakú-ya Cristo Jesús ma'ñú ndfyi. ¹²Ñáni, chaa káitay kákuu-yó núsáá. Ko nasu ní modo máá-yó, ja káka-yó nátu'un kúu iní máá-yó. ¹³Chi nú kájika-ró nátu'un kuní modo máá-ró, te kuu-ro nú súan. Ko nú jíín Espíritu xnáa-ro táká tiñu ja sá'a-ró jíín

modo máá-ró, te kuchaku-ro. ¹⁴Chi táká ñayiví já káyoxnúu Espíritu Dios nuuí, ñayiví yúan kákuu se'e Dios. ¹⁵Chi nasu nátu'un mozo ni sá'a-ya róó ja yú'ú-ro ingá jínu, chi ni nduu-ró nátu'un se'e-ya. Te ja yúan kákana ndá'u-yo: Abba, ja kuní ka'an: Ai Táta máni. ¹⁶Chi suni máá Espíritu ká'an ndaaq ta'an jíin añú-yo já kákkuu-yó sé'e Dios. ¹⁷Te nú se'e-ya kákkuu-yó, suni chaa nilín tá'u kákkuu-yó, chaa nilín tá'u núu Dios kákkuu-yó. Te nilín ká'nu-yó tá'u-yo jíin Cristo. Te nú súan kuandéé iní yo ndó'o ta'an-yo jíin-yá, náva'a suni nduñá'nu luu ta'an-yo jíin-yá.

Já kóo kívi kuánchaq tundó'o ñuyíví

¹⁸Chi jáni iní-ri ja táká tundó'o kándo'o-yó vína, ni ma káni tá'an kuti jíin tú'un nduñá'nu luu-yó já kénda kuee-ga, te kuní ndijin-yo núu. ¹⁹Chi táká ja ní sá'a-ya, káñukuu iní onde kenda ndijin táká se'e Dios. ²⁰Chi táká ja ní sá'a-ya, ni kívi sáni iní nda'a tú'un té'yu, ko nasu já kákuní máá, chi súan ni jata'an iní máá I'a ni sá'a. Te káñukuu iní. ²¹Chi iin kívi, te táká ja ní sá'a-ya-ún, kenda iní nda'a tú'un té'yu, te kaka kuu ndicha-na jíin tú'un luu nátu'un táká se'e Dios. ²²Chi kájini-yo já táká ja ní sá'a-ya-ún, iin ká'nu-ni kátana, te kájito tundó'o onde vina. ²³Te nasu máá iin ja ní sá'a-ya-ún, chi suni onde yóó, ja ní kejá'a sátiñu Espíritu iní-yo, te suni kátana-yó jíin iní máá-yó, káindatu-yó já náki'in sé'e-yá yóó. Yuán kúu ja náma-ya yíki kúñu-yó. ²⁴Chi káñukuu iní-yo te a ni kakqu-kyo.

Te nú ndijin kánde'é-yó núu iin ja káñukuu iní-yo, nasu já káñukuu iní-yo kúu. Chi nú iin ja á kájini-i nuu kúu, ndé ñayiví kúñukuu-ga iní núsáá. ²⁵Ko nú ja tú kájini-yo núu kúu, káñukuu iní-yo. Yúan-na te jíin paciencia káindatu-yó-ún. ²⁶Suni súan chíndéé tá'an Espíritu jíin-yó já vitá iní-yo, chi tú kájini-yo kakán ta'u-yo nátu'un kánúu kakán ta'u-yo, ko suni máá Espíritu kúu ja jikán ta'u já'a-yo, te tana jíin, te tú nílín tú'un ka'an jíin. ²⁷Ko máá I'a jíto nchaq vii iní añú-yo, jiní-ya ndasa jáni iní Espíritu. Chi máá Espíritu, jikán ta'u já'a táká ñayiví ndoo nátu'un kuní máá Dios.

Já má kúu kuanchaaq-i yóó iní nda'a Cristo

²⁸Te a kájini-yo já táká ja tá'an ñayiví, kendoo va'a-ga-i jíin sá'a-ya, nuu ñayiví já kákumaní-i jíin-yá, ja ní kana-ya xiní-i nátu'un ni jata'an iní-ya. ²⁹Chi táká ñayiví, jíin tiempo a ni jiní-ya núu-í. Suni ni teta'an-ya-í ja ná kóo-i nátu'un káa Se'e-ya, náva'a ná kúu Jesús ñaní núu vásá sáva-ga ñaní. ³⁰Te máá ñayiví ni teta'an-ya-ún, suni ni kana-ya xiní-i, te ñayiví ni kana-ya xiní-ún, suni ni kakendoo ndaaq-i ni sá'a-ya. Te ñayiví ni kakendoo ndaaq-ún, suni ni nduñá'nu luu-i ni sá'a-ya. ³¹Te naún káka'an-yo sikí tú'un yá'a núsáá. Chi nú Dios ká'an-ya já'a-yo, te ndéja kúu ka'an sikí-yo núsáá. ³²Chi máá-yá, tú ní sásá'án-ya Se'e-ya, chi sua ni ja'l'a-ya-í ja sikí táká-yo. Te naja má kuá'a-ya táká ndatíñu nuu-yo onde jíin Sé'e-ya núsáá. ³³Ndéja kúu kakqan kuachhi sikí

ñayíví ní kaji Dios núsáá. Máá Dios kúu I'q skéndoo ndaq yóó. ³⁴Ndéja nákuñdíi sikiyo. Máá Cristo kúu I'q ni ji'lí, te suni ni nachaku-yá máñúu ndíyi, te vina kánchaa-yá íchi ndává'a Dios, te suni I'a-ún ká'an-yá já'a-yo. ³⁵Ndéja kúu kuanchaa-yóó nuu tú'un ni kundá'lú ini Cristo yóó núsáá. Á tundó'o, xí já ndúkuí'a ini-yo, xí já kájika jínu-yó, xí tamá, xí já kájika víchí-yó, xí já káyú'ú-yo, xí yuchí náun. ³⁶Nátu'un yóso nuu tutú: Ja sikí níí kúu ja kájí'i-ná ndita'an kivi, te nátu'un rií kití kúu, kájani ini-i kájito-i náá, áchí. ³⁷Ko tú súan, chi sua ni kundéé-ga-yo jíin táká tu'un yá'a ni sá'a máá I'a-ún ja ní kundá'lú ini-ya yóó. ³⁸Chi jáni ndija ini-ri ja ní kue'e kuu-yo, ni tu'un ja chakú-yo, ni ndajá'a máá-ún, ni ja kákuñá'nú, ni ja kátá'lú tíñu, ni ja vína, ni ja yúchaq, ³⁹ni nuu súkún, ni nuu kúnú, ni iin ndatínu ja ní sá'a-yá, ma kúu kuti kuánchaa-yóó nuu tú'un ja máá Dios jíin Jít'o'-yo Cristo Jesús, ni kundá'lú ini-ya yóó.

Tu'un ñayíví Israel

9 Ká'an ndaa-ri tu'un Cristo, tú xndá'lú-ri, chi súan ká'an ndaa-ri jiní-ri ini añú-ri jíin Espíritu Santo. ²Chi ndúkuí'a xaqan ini-ri, te nene tá'u'ú ini añú-ri. ³Chi suni kuní máá-rí kuxio-ri nuu Cristo, te ná náa-rí núú, ja sikí ñaní-ri ja kúu tá'an-ri ja fiin-ni niñi, iin-ni kúu, kákuu-ri jíin. ⁴Te chaa Israel kákuu-de. Máá-de kákuu chaa naki'in sé'é-yá, jíin já ndúñá'nú-de, jíin já ní sá'a-ya contrato jíin-de, jíin já ní ja'a-ya ley nuu-dé, jíin já chínú'ún-de máá-yá, jíin tú'un

ni keyu'u-yá nuu-dé. ⁵Te chii tata chaa-ún, ni kákenda ndiyi táa-yo. Te suni chii tata yúan, ni kenda niñi, kuñu Cristo. Te taká ndatínu yí'i nda'a Dios. Te ná nákana jaa-yó-yá níí káni níí kuiá. Amén. ⁶Ko nasu já ní tiví tu'un Dios, chi nasu táká ñayíví já kákuu tata Israel kúu máá cháa Israel. ⁷Te suni vasa tata Abraham kákau-i, ko nasu ndf'i-i kákuu se'e-de. Chi sua ká'an: Chi Isaac koo ja kunán-i tata-ro, áchí. ⁸Yúan kuní ka'an, nasu já kákuu se'e yiki kúu kákuu se'e Dios, chi sua se'e ja ní keyu'u-yá-ún. Chi'i-ya cuenta-i ja kákuu ndija-i tata-ún. ⁹Chi ya'á kúu tu'un ni keyu'u-yá: Suni kivi yá'a jínu kuiá, te chaa-ri, te koo iin se'e yíí Sara, áchí. ¹⁰Te suni ió inga tu'un, chi suni ni ni'in se'e Rebeca. Uu se'e yíí ni sá'a iin-ni chaa, ja kúu ndíyi táa-yo Isaac. ¹¹Te onde ná té kaku-ga-i jiná'lán-i, ni té kuni-ga-i sá'a-i ja vá'a ja ú'ú, náva'a kendoo ni'in tu'un, ni kaji ñukúún Dios máá-i. Chi nasu jíin tíñu sá'a-i, chi sikí já ní kana-yá xiní-í. ¹²Chi ni ka'an-yá jíin-ña: Ja ñá'nú kuatiñu nuu já súchí, áchí-ya. ¹³Nátu'un yóso nuu tutú: Ni kumaní-ri jíin Jacob, te ni kití ini-ri nuu Esaú, áchí. ¹⁴Ndasa ka'an-yo núsáá. Á sá'a Dios tíñu ja tú ió ndaa náun. Ma kúu kuti. ¹⁵Chi ni ka'an máá-yá jíin Moisés: Ndéja kuní-ri kundá'lú ini-ri te kundá'lú ini-ri, te ndéja kuní-ri kukuí'a ini-ri jíin te kukuí'a ini-ri jíin, áchí-ya. ¹⁶Núsáá te tú kée tíñu sá'a ni chaa kuní, ni chaa jíku jíin, chi máá Dios kúu I'a kúndá'lú ini-ya. ¹⁷Chi áchí tutu ií jíin rey Faraón: Ja yúan ní jani-ri róó náva'a ná

kuichá tu'un sf'ví-rí ki'in níñúyívi, te kuni ndijin-i ndasa káa fuerza-ri ja kúkuu-ri jíin-ró, áchí. ¹⁸Núsáá, te nú ndéja kuní-ya, te kúndá'ú ini-ya, te nú ndéja kuní-ya, te sándava-yá inji. ¹⁹Sanaa te ka'an-ro jíin-rí: Naja jikán-ga-ya kuáchi núsáá, chi ndé chaa kuu kasu nuu-yá ndasa játa'an ini-ya, achi-ro. ²⁰Chi sua ka'an-ri jíin-ró: Te róo, ndé chaa kúu-ró já státá'an-ró jíin Dios. Á kuu ka'an kisi ñu'un jíin máá cháa ni sá'a-ún: Naja ni sá'a-ró rúu, achi. ²¹Te chaa sá'a-ún, ío derecho-de ja sá'a-de iin kisi ku'un ndatínu luu, te inga kisi ku'un ndatínu chá'án xí túu. ²²Te nú kuní Dios stá'an-ya n úu-í ndasa káa tu'un kití injí máá-yá, náva'a kuni-i na fuerza ndiso-ya, te nú ja yúan jíin paciencia tú ni xndf'i yachi-ya ñayivi-ún, cuenta kisi ja á yani naa ñukúún máá, te naja tú játu'ún-ró nú súan. ²³Te súan sá'a-ya, chi kuni-ya kuichá tu'un ndasa sá'a-ya kuá'a tínu luu xaan núu ñayivi já ní sáva-ya-í, nátu'un jíin kisi, súan ná kéndo luu-i jíin-yá. ²⁴Ñayivi yúan kákuu yóó ja ní kana-ya xiní-yo. Chi nasu máá fin ñayivi judío ní kána-ya xiní, chi suni ni kana-ya xiní ñayivi sín nación. ²⁵Suni súan nátu'un ká'an nuu tutú Oseas: Ñayivi já ná tú ní kúu ñayivi máá-rí-ún núu, skúnání-rí-i ñayivi máá-rí vina. Te ña'an já tú ní kúmaní-rí jíin-ña núu, skúnání-rí-ña ñá'an já maní-rí jíin vína. Achí. ²⁶Yúan-na te nuu ní ka'an-ya: Nasu róo kákuu ñayivi máá-rí, áchí-ya, tu'un nuu yúan ka'an-i: Ñayivi yúan se'e Dios I'a chakú kákuu-i. ²⁷Suni súan ni kana jaa Isaías tu'un ñayivi Israel: Vasa

nándezá se'e ñuu Israel nátu'un ñítí káa yu'u mar, ko iin tíin-ni-i káku, ²⁸chi máá Tatá Dios sijínu-ya tínu sá'a-ya já ndónda-ya siki ñúyívi, te yachi sándaa-ya. ²⁹Nátu'un ni ka'an Isaías onde saá: Te nú máá Tatá I'a tíin so'o taká soldado, nú tú ní skéndoo-ya yakú-ga tatá nuu-yo núu, te nátu'un ñayivi ñuu Sodoma jíin ñayivi ñuu Gomorra, súan kuu-yó te súan ta'an-yo núu. Achí. ³⁰Ndasa ka'an-yo núsáá. Ñayivi sín nación, tú ní kandukú-i tñu ndaa, ko ni kákendoo ndaa-i, chi siki já ní kákandíja-i, yuán ní kákendoo ndaa-i. ³¹Te ñayivi Israel, ni kandukú-i ja kéndo ndaa-i jíin ley, ko tú ní skíkuu kuti-i jíin máá ley. ³²Te naja. Chi ni kandukú sáni-i, nasu jíin tú'un kandíja, chi susua jíin táká tiñu tá'u ley. Ja yúan ní kajungoyo-i siki máá yúu xíin tínu skáchil'i xini já'a-í. ³³Nátu'un yoso núu tutú: Ndeé, chi onde Sion kaitúu-rí máá yúu xíin tínu skáchil'i xini já'a-í, te suni jungoyo-i sá'a yuu-ún. Te ñayivi kandíja nuu yúu-ún, ma kúka nuu-í, chi máá-yá kúu, áchí.

10 Náni, kúu ndija inji añú-ri, te jikán ta'ú-rí nuu Dios ja'a ñayivi Israel, náva'a káku-i jín'an-i. ²Chi ruu, a jiní ndaa-ri ja bueno kákuu injí-i kájito-i Dios, ko tú kákundaq injí-i jíin. ³Chi tú kájukú'un injí-i ndasa kendoo ndaa-i sá'a Dios, te kandukú-i ja kéndo ndaa-i sá'a máá-i. Te ja yúan tú kájandatu-i nuu íchi ndáa Dios. ⁴Chi jíin Cristo te ni jukuiñi tu'un ká'an ley, náva'a kendoo ndaa táká ñayivi kandíja. ⁵Chi ni ka'an Moisés ja ní iin chaa skíkuu tñu

ndaa ká'an ley, te kuchakü-de jíín.
6 Ko tu'un kéndoo ndaa, kénda chii tu'un kándija-yó, te ká'an súan:
 Ma káni ini añú-ro: Ndé chaa kaa ki'in andíví núsáa, áchí. Yuán kuní ka'an, ja xnúu-de Cristo onde nuu ñú'un. **7** Ni ma káni ini-ro: Ndé chaa kuun-de ki'in-de ini tunchi núsáa, áchí. Yuán kuní ka'an, ja xndáa-de Cristo ma'ñú ndíyi. **8** Ko ndasa ká'an tu'un-ún: Yani jíín-ró ío tu'un ka'an-ro, ini yu'u-ro te ini añú-ro ío, áchí. Yuán kúu tu'un kákandíja-yó, te yuán kúu tu'un kájani-ró. **9** Chi nú játú'ún-ró onde jíín yú'u-ro já Jít'o-ro kúu Jesús, te nú onde jíín ini jíín añú-ro kándija-ró já ní nachakü Jesús ma'ñú ndíyi ni sá'a Dios, yúan-na te kaku-ró.

Kánúú káni-yó tú'un-ya ná kándija-i

10 Chi jíín iní jíín añú-yo kándija-yó-yá náv'a kendoo ndaa-yo. Ko jíín yú'u-yo kuátú'ún-yó-yá náv'a kaku-yó.
11 Chi tutu i i ká'an: Táká ñayivi kándija-i nuu-yá, ma kéndoo kuti-i tuka nuu, áchí. **12** Chi tú ká'io síin ñayivi griego jíín ñayivi judío, chi suni iin-ni máá Jít'o-yo tíin so'o táká-i. Te kúndá'ú xaqin iní-ya ñayivi káka'an nda'ú jíín-yá. **13** Chi táká ñayivi káka'an nda'ú jíín máá Jít'o-yo onde jíín sí'ví-yá, kaku-i.
14 Ndasa ka'an nda'ú-i jíín-yá te nú tú kákandíja-i-ya. Te ndasa kándija-i-ya te nú tú jíni so'o-i te tu'un-ya. Te ndasa kuni so'o-i te nú tú naún kani tu'un-ya núu-í.
15 Te ndasa kani-i tu'un-ya te nú tú tájí-yá-i ki'in-i. Nátu'un yoso núu tutú: Xáán luu kándaqá ja'a ñayivi kájani tu'un kuaká'nu ini, jíín já'a

ñayivi kájani tu'un va'a tu'un luu.
16 Ko nasu táká-i káchu'un ini-i ja ká'an tu'un va'a, chi ni ka'an Isaías: Táta, ndé ñayivi kándija tu'un kájani-ná vii, áchí-de. **17** Núsáá te kuu kandíja-i onde nú kuni so'o-i, te kuu kuni so'o-i onde nú koo ja káni tu'un Dios. **18** Ko ruu ká'an-ri: Á tú ní kájini so'o-i. Jandáa ní kajini so'o-i, chi ká'an: Níi ñuyívi ní kenda tu'un-i te onde nuu ndí'i-na ñuyívi ní jicha tu'un-i, áchí. **19** Ko ruu ká'an-ri: Á tú ní kájukü'un ini ñayivi Israel tu'un yá'a. Xnáñúú-ga ni ka'an Moisés: Ná kúkuñi-ro sá'l-a-ri jíín ingá nación ja násu ñúu máá-rí kúu, te jíín fín nación náá skití ini-ri róó, áchí-de. **20** Suni Isaías ni chundéé iní-de ni ka'an-de: Ñayivi já tú ní kánandúkú ruu, a ni jini-i ruu. Te ñayivi já tú ní kájikü tu'un ruu, ni stá'an ndijin-ri máá-rí nuu-í, áchí-de. **21** Ko siki ñayivi Israel ká'an: Ncháka ncháa, ni jata ñaa-ri nda'a-ri nuu ñayivi tú jándatü, jíín núu ñayivi ní'in ini, áchí-ya.

Já ío iin tíin-ga ñayivi Israel

11 Núsáá te ká'an-ri: A ni kíi'in Dios ñayivi máá-yá náún. Ma kúu kuti. Chi ruu, suni chaa Israel kúu-ri, tata Abraham kúu-ri, tá'an tata Benjamín kúu-ri. **2** Tú ní kíi'in Dios ñayivi máá-yá ja á ni jini-ya núu-í jíín tiempo xí tú kájini-ro tutu i ndasa ká'an tu'un Elías, ndasa ni ka'an nda'ú-de jíín Dios siki ñayivi Israel: **3** Táta, ni kaja'ni-í chaa kájani tu'un-ní, te ni kajachaa-i altar-ní. Te náá, máá fín-na-ná ni kendoo. Te vina, káchindikin-i náá, ka'ni-í náá

kákuní-i, áchí-de. ⁴Ko yúan-na te ndasa ni xndió káni Dios tu'un nuu-dé núsáá: A ñávla ná'lín-rí vasté usiá mil ñayivi káchiñú'ún rúu, te ñayivi-ún tú kájukuiñi jítí kúti-í nuu ndosó Baal, áchí-yq. ⁵Te suni súan vina, chi ío iin tfin-ga, te jíin tú'un luu ío ini-ya ní kaj*ya*-ún. ⁶Te nú síki tú'un luu ío ini-ya kúu, nasu ní ní'lín-í jíin tfin ní sá'a-i núsáá. Chi nú súan, te ní jita tu'un luu ío ini-ya núu. ⁷Náuñ káka'an-ri núsáá. Ja ní kandúku ñayivi Israel, tú ní kákundéé-i ní'lín-í. Ko ní kákundéé ñayivi ní kaj*ya*-ún, ní kani'lín-í. Te sava-ga-i ní kanduní'lín ini-i. ⁸Nátu'un yoso núu tutú: Nuu-í ní ja'a Dios iin xini já tú júku'un kuti ini, jíin ndúchi já tú kuni kuti, jíin só'o ja tú kuni so'o kuti ondé vina, áchí. ⁹Te ní ka'an David: Viko kásá'a-i, ná kúu nátu'un iin xeyu, iin ja tfin yátá-ún-i, iin tunchi, iin nuu ní'lín-í yalu-i. ¹⁰Te nduchi-í, ná kúñaa náva'a ma kúu nde'í-i jíin, te ná koo tf'í-i nífí káni, áchí-de. ¹¹Núsáá te ruu ká'an-ri: Ní kandua-i, te ní kajita ij-í náuñ. Ma kúu kuti. Chi sua ní kaku ñayivi ssiín nación ja súan ní kasáña'mu ñayivi Israel, náva'a ná kúkuíñí máá Israel jíná'an. ¹²Ní kasáña'mu Israel, te ja yúan ní ndukuká ñuyívi. Ní kajita Israel, te ja yúan ní ndukuká ñayivi ssiín nación. Naga ní kuu ja xáán ndatu tfin koo onde kivi ná náki'in sé'í-yá taká Israel núsáá. ¹³Chi jíin róó ñayivi ssiín nación ká'an-ri, chi ruu suni chaqa skáka tu'un nuu chaa ssiín nación kúu-ri, te jíñu'ún ká'an-ri síki tfin sá'a-ri, ¹⁴náva'a ná kúkuíñí tá'an-ri sá'a-ri, te kaqku sava-de sá'a-ri. ¹⁵Chi nú ní kiñi'lín-ya Israel,

te ja yúan ní kanaketá'an ñayivi ñuyívi jíin-yá, núsáá te kivi náki'in sé'í-yá Israel, te nasu nátu'un ja ní nachaku*u*-i ma'ñú ndfyi koo yuán náuñ.

Olivo yúkú xiní olivo táta

¹⁶Te nú ío ndoo nde'í já kúun núu, te suni nífí-ni ío ndoo. Te nú ndu'u ío ndoo, suni súan ío ndoo taká nda'a. ¹⁷Ko nú sava nda'a-ún, ní kajanchaaq, te nú róó ja kúu-ró fin nda'a yúnu olivo yúkú, ní nuku'un-ró núu ní kajanchaaq nda'a táta-ún, te nú stáa ta'lan-ro kájin ondé ndu'u númer máá yúnu olivo táta, ¹⁸ma sáteyíí-ró máá-ró já ndónda-ró síki táka nda'a-ún núsáá. Chi nú sáteyíí-ró máá-ró, te ná nuku'un ini-ro já tú stáa ndu'u-ún kajin-ro, chi sua stáa-ró kájin máá ndu'u-ún. ¹⁹Sanaa te ka'an-ro: Sava nda'a ní kajanchaaq kua'an náva'a nuku'un-ri yá'a, achi-ro. ²⁰Bueno, ko síki já tú ní kákandíja máá ndá'a-ún, yuán ní kajanchaaq. Ko róó, chi síki já kándíja-ró, yuán nukuiñi ní'lín-ri. Ma sávixi-ro máá-ró núsáá, sua yu'ú-ro. ²¹Chi nú Dios, tú ní kúndá'ú ini-ya máá ndá'a xíin tfin-ún, naga ní kuu róó, ja kúndá'ú ini-ya róó. ²²Nde'í vá'a-ro núsáá, ndasa kúndá'ú ini Dios, te suni xaan ini-ya. Xaan ini-ya jíin cháa ní kandua-ún, ko kúndá'ú ini-ya róó, te nú kundiq ní'lín-ro jíin tú'un kúndá'ú ini-ya róó. Te nú túu, te suni kuanchaaq-ya róó kí'lín-ro. ²³Suni súan máá ñayivi-ún, ní kandíja-i, suni nuku'un-i, chi máá Dios kuu nachu'un tuku-ya-í. ²⁴Te nú róó, vai-ro chíi yunu olivo ja á káa yúkú, te ní nuku'un-ro xiní

yúnu olivo táta, vasa nasu tá'an-ún kúu-ró, naga ni kuu ñayivi-ún ja máá ndá'a xín tíñu kákuu-i, ja má náchu'un-ya-í xini máá yúnu olivo máá-i núsáá. ²⁵Náni, chi tú kuní-ri ja kúnáá xini-ro ndasa ío sikí tú'un saí yá'a, náva'a ma sávixi-ro máá-ró te kani iní-ro já ndichí xáan-ro jín'an-ró, chi sava ñayivi Israel, ni kasán'i'in iní-i, te ni kánaa-í, onde ná ndékava táká ñayivi síin nación. ²⁶Yúan-na te ndi'i ñayivi Israel káku-i. Nátu'un yoso núu tutú: Ichi núu Sion kii I'a nama yóó, te kuanchaa-ya chá'lan tá'an Jacob, ja tú káchiñú'ún-i-ya. ²⁷Te tú'un yá'a kuu contrato sándaa-ri jíin-i onde ná kuánchaa-ri kuachi-i, áchí. ²⁸Ja'lá róó, kájito u'u-i-ya já sikí máá tú'un va'a. Ko ni kají-ya-í, te kundá'ú iní-ya-í, ja sikí táq-i. ²⁹Chi Dios tú nátu'u iní-ya já téta'an-ya tá'u-yo jíin já kána-ya xiníyo. ³⁰Suni súan róó, ni kasán'i'in iní-ro núu Dios onde sáá. Ko vina, chi sikí já ni kasán'i'in iní máá ñayivi-ún, te ni kundá'ú iní-ya róó. ³¹Suni súan máá ñayivi-ún, ni kasán'i'in iní-i vina, náva'a suni nátu'un ni kundá'ú iní-ya róó jín'an-ró, suni súan ná kundá'ú iní-ya-í vina. ³²Chi máá Dios, ni jasu-ya táká ñayivi chíi tú'un sání'in iní-i, náva'a kundá'ú iní-ya táká-i. ³³Xáán kúnú káa tú'un kúká, tú'un ndichí, tú'un tú'a Dios. Ni ma juky'un kuti iní-yo ndasa káa táká tíñu sándaa-ya. Te xaqan sái fin táká ichi-yá. ³⁴Chi ndé chaa, a ni jini ndasa jáni iní Dios, xí ndé chaa ni ja'a consejo nuu yá. ³⁵Xí ndé chaa ni ja'a nuu-yá xna'an-ga náva'a chunáa-yá nuu-dé. ³⁶Chi onde nuu

máá-yá vai táká ndatíñu. Te suni máá-yá ni sá'a. Te suni máá-yá tíin. Te ná nákana jaa-yó-yá níi káni níi kuiá. Amén.

Ndasa kuatíñu va'a ñayivi ndóo

12 Náni, ja yúán ká'an nda'ú-ri jíin-ró jíin tú'un ni kundá'ú iní Dios róó, chi vina chakú-ro jíin yíki kúñu-ró, te kuní-ri ja ná kóo ndoo te kua'a-ro núu máá-yá. Te ná kúsií iní Dios jíin-ró, chi yuán kúu ja chíñú'ún-ró-yá onde jíin iní jíin añú-ro. ²Te ma kóo iin núu iní-ro jíin ñúyivi yá'a, chi sua ná násama-ró máá-ró, te ná ndúu jáá xini-ro, náva'a ná kuní-ro ndasa va'a káa tú'un játa'an iní Dios, jíin tú'un ni yija va'a ja kúsií iní-ya sá'a. ³Chi tú'un luu ja ní ja'a-ya núu-rí sá'a ja ká'an-ri jíin fin iin chaa ká'jin ma'ñú-ró jián, ja má skákunu-ga-de kú'a máá-de nuu kú'a ja á ká'jin-de, chi sua ná káni kuándí'lí iní-de nátu'un ni ja'a Dios tú'un kándíja nuu fin iin-de. ⁴Chi nátu'un yóó, jíin modo ja kuá'a pedazo ndíso yíki kúñu-yó ko tú iin-ni tíñu kásá'a, ⁵suni súan yóó, vasa kua'a-yo, ko nátu'un iin-ni ñayivi kákuu-yó núu Cristo. Ko ja fin iin máá-yó, chi pedazo-ni-yó kánakuní tá'an-yó. ⁶Chi ni ni'lin-yo sín sín ta'u ndasa kú'a ni ja'a-ya tú'un luu ío iní-ya núu-yo. Te ná ta'u já káni-yó tú'un-ya kúu, ná sá'a-yó jíin kú'a kándíja-yó núsáá. ⁷Xí ná ta'u já kuátiñu-yó kúu, ná kuátiñu-yó. Te ná ta'u já stá'an-yo kúu, ná stá'an-yo. ⁸Ñayivi ká'an ndéé, ná ká'an ndéé-i. Ñayivi já'a, ná táva iní-i kua'a-i. Ñayivi tá'u tíñu, níkúún ná sá'a-i. Ñayivi

kúndá'ú iní, siñ ná kóo ini-i. ⁹Tu'un kúndá'ú iní, mä kóo jíin tú'un yoso yú'u. Ná kóto u'u-ro tíñu ñáá, te mä sía-ro tíñu va'a. ¹⁰Ná kúnchaka maní tá'an-ró. Te sá'a-ró cuenta ja maní-ro jíin ñaní máá-ró. Te kuítu iní-ro já sá'a jíñú'ún-ró jíin tá'an-ró. ¹¹Ma sá'a kúxí-ró nú íó tiñu kásá'a-ró. Te jíin iní jíin añú-ro ná kuítu iní-ro kuátíñu-ró núú máá Jít'o-yo. ¹²Te a káñukuu iní-ro, te ná kóo siñ iní-ro. Te nú íó tundó'o, te kuandéé iní-ro. Te nene kakán ta'u-ro. ¹³Te táká ñayivi ndóo, nú kánandi'i-i yaku najíín, te koto tá'an-ró jíin-i. Te koto ndá'ú-ro núú ñayivi jíká. ¹⁴Kakan ta'u-ro já'a ñayivi káchindikín róó, kakan ta'u-ro já'a-te mä ká'an tásí-ró sikí-í. ¹⁵Ná kúsíj iní-ro jíin ñayivi ká'io siñ iní, te ná ndé'e-ro jíin ñayivi kández'e. ¹⁶Hin-ni ná kóo xini-ro jíná'an-ró. Ma skákunu-ró máá-ró, chi sua ná ndútá'an-ró jíin cháa ká'io súchí iní. Mä sá'a-ró já cháa ndíchí xáqan kákuu-ró. ¹⁷Mä ná sá'a ndíva'a-ró jíin ní iin ñayivi, nú ni sá'a ndíva'a-i jíin-ró. Kuítu iní-ro sá'a jíñú'ún-ró tíñu onde jíto jíin núú táká-i. ¹⁸Te nú kuu sá'a-ró, te vindáa vinené kuxiulkú-ró jíin táká ñayivi, onde jíin kú'a kúndéé-ró jíin. ¹⁹Náni máni, mä cháa ini-ro já náni'in tá'an-ró jíná'an-ró, chi sua nuú máá-yá ná kuá'a-ró tú'un kití ini-ya núú-í, chi súan yoso núú tutú: Nani'in tá'an máá-rí jíin-i, máá-rí kuá'a ya'u-i, áchí máá Tatá Dios. ²⁰Já yúán, nú chaa kájito u'u róó, jí'i-de soko, kuá'a ja ná kée-dé. Nú jichí-de, kuá'a ja ná kó'o-de. Chi ná súan, te kundéé-ró jíin-de, kuka nuú-de sá'a-ró. ²¹Mä yují-ro sá'a

tiñu ñáá, chi sua ná yuji tiñu ñáá sá'a-ró jíin tíñu va'a.

Ndasa kaka-yó íchi núú gobierno

13 Táká ñayivi, ná kuándatu-i nuú cháa kákuñá'nú-ga, chi túu chaa tálú tíñu te nú tú ní já'a Dios tu'un núú. Te táká chaa a kándiso tíñu, Dios ni chaa tiñu sikí-dé. ²Já yúán, nú íó chaa tú jándatu nuú cháa tálú tíñu, te tiñu ni teta'an Dios ské'ichi-de, te chaa káské'ichi, nakuxndíi-de sikí máá-de. ³Chi chaa kátá'u tíñu, tú ndónda-de sikí cháa sá'a tiñu va'a, chi sua sikí cháa sá'a tiñu ñáá. Te róó, kuní-ro já tú yu'u-ro sá'a chaa tálú tíñu náún. Sá'a tiñu va'a, te ná kuátu'ún-de róó. ⁴Chi mozo Dios kúu-de, ja kóto va'a-de róó. Ko nú sá'a-ró tiñu ñáá, te ná yu'u-ro, chi nasú já kúsíj iní máá-de ndíso-de machete, chi mozo Dios kúu-de, náva'a xndó'o-de ñayivi sá'a tiñu ñáá. ⁵Já yúán kánúú kuándatu-ro núú-dé jíná'an-ró, nasú máá fin ja tú kití ini-ya nuú-ro, te suni náva'a mä kána jíin añú-ro núú-ro. ⁶Chi suni ja sikí yúán kúu ja kája'a-ró xú'ún yoo, chi mozo kájatíñu nuú Dios kákuu-de, suni ja sikí tiñu yúan. ⁷Ka'ncha ja káitaú-ro núú táká ñayivi. Nuú já taú-ro xú'ún yoo, te xu'ún yoo. Nuú ñayivi já taú-ro xú'ún póniná, te xu'ún póniná. Nú níni kuandatu-ro, te ná kuándatu-ro. Te nú níni kóo tu'un jíñú'ún, te ná kóo jíñú'ún-ró. ⁸Mä kútaú kuti-ro núú ní iin ñayivi, chi máá-ni ja kúndá'u ini-ro tál'an-ró. Chi chaa kúndá'u ini tál'an, a ni kundéé-de ni skíkuu-de tu'un ká'an ley. ⁹Chi ká'an nuú tutú: Mä kúsíki

ncháa tá'an-ro, mä ká'ni-ro ndíyi, mä sákui'ná-ro, mä sátú'un-ro, mä ndío ini-ro. Te nú íó sava-ga tu'un tá'u tíñu, ko iin ká'nu-nä ká'an: Kundá'lú ini-ro tá'an-ro, nátu'un kúndá'lú ini-ro máá-ro, áchí. ¹⁰Tu'un kúndá'lú ini, tú sá'a ndíva'a jíín tá'an. Jä yúán, tu'un kúndá'lú ini tá'an kúu tu'un skíkuu táká tiñu ká'an ley. ¹¹Te súan ná sá'a-yó, chi a kájini-yo já máá hora nata'u nýu-yo já kákixi-yo kúu. Chi vina a ni kuyani-ga kíví káku-yó, vásá kíví ní kandíja-yó. ¹²Akuáa a ni ja'a kua'an, te a kúyani chaq ndúú. Núsáá te ná skána-yó tíñu nýuñáa kíjin, te ná sá'a-yó tíñu ndúú.

¹³Ná káka kuu jíñu'un-yó cuenta ndúú. Mä kée ú'ini-yo, te mä kóo ká'vá-yó. Mä káka téne-yó, te mä káka kuáxán-yó. Mä kuátá'an-yó, te mä kóo kuásún iní-yo. ¹⁴Sua ná kúkútu-ro jíín Jít'o'-yo Jesucristo, te mä sákútu-ro máá-ro jíín tíñu ndíyo ini yiki kúnu-ro.

Ndasa sá'a-yó jíín ñáyivi víta ini

14 Chaa kándíja víta, ná
státá'an-ro jíín-de siki táká tu'un.
²Chi íó chaa kándíja ja kúu kee-dé
táká-ni nuu, ko chaa víta ini máá
nían-ni yua yée-dé. ³Róó chaa yée,
mä sájá'a ini-ro nýu chaa tú yée. Te
róó chaa tú yée, mä nákuxndíi-ro
sikí cháa yée, chi Dios játá'u-yá
chaa-ún. ⁴Te róó, ndé chaa kúu-ro
já nákuxndíi-ro sikí cháa kúu mozo
tatú núsáá. Te nú kundíj ní'in-de, xí
káka yátá-de, ko nuu máá patrón-de
játíñu-de. Ko nukuiñi ní'in-de,
chi máá Jít'o'-yo kuu nakani
ní'in-yä-dé. ⁵Hin chaa ká'an ja ií fin

kíví vásá ingá kíví. Te inga chaa
ká'an ja fin-ni kándaq táká kíví.
Ko ná iin ná iin-de ná nátava-dé
cuenta ndasa jáni ndija ini-de.
⁶Chaa játú'un kíví, ndúkú-de ndasa
skíkuu-de nuu máá Jít'o'-yo. Te
chaa tú játú'un kíví, suni ndúkú-de
ndasa skíkuu-de nuu máá Jít'o'-yo.
Chaa yée, yée-dé te játíñu-de nuu
máá Jít'o'-yo, chi nákuatá'lú-de nuu
Dios. Te chaa tú yée, suni játíñu-de
nuu máá Jít'o'-yo, vasa tú yée-dé,
chi nákuatá'lú-de nuu Dios. ⁷Chi tú
ni iin-yó káichakü-yo já máá-yó. Ni
tú ni iin-yó kúu-yo já máá-yó. ⁸Te
nú káichakü-yo, káichakü-yo já
kuátíñu-yó nýu máá Jít'o'-yo. Te
nú kúu-yo, suni kúu-yo já játíñu-yó
nýu máá Jít'o'-yo. Núsáá te vasa
ná kúchaku-yo, xí vasa ná kúu-yo,
ko máá Jít'o'-yo xíin yóó. ⁹Chi
ja sikí yúán kúu ja ní ji'i Cristo, te
ni nachakü tuku-ya, náva'a kuu-ya
Jít'o'-yo nuu ñáyivi ní kají'lí jíín nýu
ñáyivi káichakü. ¹⁰Te róó, naja
nákuxndíi-ro sikí nání-ro núsáá. Xí
róó, naja sájá'a ini-ro nýu nání-ro
núsáá. Chi táká-yo, kuiñi-yó yú'u
mesa Cristo sándaq-yä tíñu-yó.
¹¹Chi súan yoso nýu tutú: Jandáa
ndíja nuu máá-rí jukuiñi jítí táká
ñáyivi, te nakana jaa táká-i Dios,
áchí máá Jít'o'-yo. ¹²Núsáá te ná
iin ná iin-yó, naku'a-yó cuenta
nuu Dios ndasa ni kásá'a máá-yó.
¹³Mä nákuxndíi-yó sikí tá'an-yó
núsáá, chi sua ná cháa ini-yo já
má skívi-yó nání-yo júngava-de
nuu kuáchi. ¹⁴A jiní-ri, te kándíja-ri
sá'a máá Jít'o'-yo Jesúis, ja tú ni iin
ndatíñu kúchá'án máá já máá. Nú
iin chaa jáni ini-de ja káchá'án iin
ndatíñu, te siki máá-de káchá'án.

¹⁵Ko nú siki ndéyu-ro tá'u'ú iní ñaní-ro núsáá te nasu kúndá'ú iní-ro-í. Ma xnáa-ro cháa-ún ja kuáchi ndeyu-ro, chi ja cháa-ún kúu ja ní ji'lí Cristo. ¹⁶Núsáá te ma kuá'a-ró tú'un ka'an-i siki tíñu sá'a-ró já ío va'a jiní máá-ró. ¹⁷Chi nasu já kée já kó'o kúu iní ñuu tá'u Dios tíñu, chi tu'un ndaa, jíin tú'un kuaká'nu iní, jíin tú'un kúsi iní sá'a Espíritu Santo kúu. ¹⁸Chi chaa ja súan játíñu-de nuu Cristo, kúsi iní Dios sá'a-de. Te suni táká ñayivi kájatú'ún-i-de. ¹⁹Núsáá te ná kuítu iní-yo sá'a-yó táká tiñu ndiso tu'un vindáaq vinené, náva'a skuá'nu tá'an-yó. ²⁰Já kuáchi ndeyu-ro, ma xnáa-ro tíñu ni sá'a Dios. Táká ndatíñu ío ndoo ndija, ko nú iin chaa skívi-de inga-i iní kuáchi, sá'a ndeyu yée-dé, te kuáchi ndiso-de nú súan. ²¹Va'a-ga ma kée-ro kúnu, ni ma kó'o-ró vino, ni iin ma sá'a-ró te nü kívi ñaní-ro kuáchi sá'a, xí tíví-de sá'a. ²²Kándija va'a-ró náun. Núsáá te súan ná káni iní máá-ró jíin ondé nuu Dios. Xáán ndatu kendoo chaa ja tú nakuxndíi añú-de siki máá-de jíin tú'un játú'ún-de. ²³Ko chaa jáni iin jáni uu iní-de nü yée-dé, kuchálán-de sá'a, chi tú kándija va'a-de te yée-dé. Chi táká ja sá'a-yó, te nü tú kándija va'a-yó, te máni kuáchi kúu.

15 Núsáá te yóo, nü ñayivi ká'iin ni'in-ga kákuu-yó, te níni ná kuandéé iní-yo jíin já kásáñamu ñayivi vitá iní. Te ma ndukú-yó já kúsi iní máá-yó sá'a-yó. ²Ná iin ná iin-yó ná kúsi iní tá'an-yo sá'a-yó, náva'a skuá'nu-yó-i, te kendoo va'a-ga-i. ³Chi Cristo, nasu ní ndukú-yá ja

kúsi iní máá-yá sá'a-ya, chi sua yoso níy tutú: Táká tu'un ndiva'a ja ní kaka'an ndiva'a-i siki-ní, ni nduu siki máá-ná, áchí. ⁴Chi táká tu'un ja ní jukosó ondé saá, ni jukosó náva'a skuá'a-ún yóo. Náva'a ná kuiñi ni'in-yó, te koo ndéé iní-yo sá'a tutu ij. Yúan-na te kuñkuu iní-yo. ⁵Ko máá Dios, ja ñáva'a-ya paciencia jíin tú'un ndéé iní, ná sá'a-ya já iin-ni xini kúñava'a táká-ro cuenta Cristo Jesús. ⁶Náva'a ná kétá'an tu'un káka'an-ro, te iin núú, ná nákana jaa-ró Dios, I'a kúu Táa máá Jito'o-yo Jesucristo.

Tu'un ñayivi síin nación

⁷Núsáá te kuatá'ú-ró tá'an-ró natu'un ni jatá'ú Cristo yóo, náva'a nakana jaa-yó Dios. ⁸Chi ká'an-ri ja Cristo ni jatíñu-ya níy ñayivi judío, náva'a stá'an-ya já ío ndaa tu'un ká'an Dios, te náva'a ná kúkútu táká tu'un ni keyu'u-yá nuu ndíyi táa-yo, ⁹te náva'a suni ñayivi síin nación ná nákana jaa-i Dios ja ní kundá'ú iní-ya-í. Nátu'un yoso níy tutú: Núsáá te ná nákana jaa-ná ní ma'nú ñayivi síin nación, chi kuatú'ún-ná síví-ní, te kata-ná, áchí. ¹⁰Te inga ká'an: Róó, ñayivi síin nación, ná kúsi iní-ro ondé jíin ñayivi máá-yá, áchí. ¹¹Te inga jínu ká'an: Táká ñayivi síin nación, ná nákana jaa-ró máá Tatá Dios. Te táká ñayivi síin ñuu, ná nákana jaa-i-ya, áchí. ¹²Te suni ká'an Isaías: Najaa iin numa Isaí. Te yúan kenda iin chaa nukuiñi tá'u tíñu nuu ñayivi síin nación, te táká ñayivi síin nación, kundatu-i chaa-ún, áchí. ¹³Te máá Dios, ñáva'a-ya tú'un kuñkuu iní. Te ná kúsi téyíi iní-ro, te kuaká'nu iní-ro sá'a-ya, chi

kándíja-ró, náva'a ná kúñukuu xaan iní-ro sá'a fuerza Espíritu Santo.

¹⁴ Náni máni, ko ruu, chi jáni ndija ini-ri ja ní kákutú-ró jíin tíñu va'a, te kájukyu'un ndí*l*i ini-ro. Te suni kájini-ro kána jíin-ró núu tá'an-ró,

¹⁵ ko ni chundéé iní-ri cháa-ri tutu yá'a nuu-ro, náni jíná'an-ró, náva'a ná xndáku-ri nuu-ro. Chi nuu-ri ni ja'a-ya tú'un luu ío iní Dios, ¹⁶ náva'a kuu-ri yu'u núu Jesucristo kuatíñu-ri nuu náyivi síin nación, te kani-ri tu'un va'a Dios, náva'a ná kúsíi iní-ya jíin náyivi síin nación ja ní ja'a-ri-i nuu-yá, chi a ni kándundoo-i ni sá'a Espíritu Santo. ¹⁷ Chi ruu, ío ndasa sáteyí-rí máá-rí sá'a Cristo Jesús, cuenta tiñu ni sá'a-ri nuu Dios. ¹⁸ Chi tuká chundéé iní-ri ka'an-ri inga tu'un, chi máni siki tú'un ndasa ni sátiñu Cristo jíin-rí. Ja yúán ní jandatu náyivi síin nación ni sá'a-ri jíin tú'un ni ka'an-ri, jíin tíñu ni sá'a-ri. ¹⁹ Jíin fuerza taká tiñu ná'nu, jíin tíñu ja kánaa iní-i kándezé-i, onde jíin fuerza Espíritu Dios, chi onde nuu Jerusalén, jíin núu ni kajikó ndúu ní yúan, onde nuu Ilírico, ni xndékava ndí*l*i-ri tu'un va'a Cristo. ²⁰ Chi súan jítu xáqan iní-ri jáni-ri tu'un va'a, ko tú ní já'an-ri nuu á káka'an-i tu'un Cristo, chi tú ní kuní-ri skuá'nú-ri siki cimiento ja á ni jani inga chaa.

²¹ Chi sua ni sá'a-ri nátu'un yósó nuu tutú: Nayivi já tú ni iin-de ní kástu'ún tú'un-yá núu-í, vina te kuni-i, te náyivi já tú ní kájini so'o kuti-í tu'un-ún, vina te jukyu'un ini-i, áchí. ²² Suni ja yúán ní kuu kua'a jíin ndasú ichi-ri jaqa-ri nuu-ro. ²³ Ko vina chi tuká nuu kí'in-ri nífí ndáñuu yá'a, te kúu xaan iní-ri ja jáqa-ri nuu-ro, chi súan kuní-ri onde a ío kua'a kuiá.

²⁴ Te nú ki'in-ri Espana, te kuní-ri kinde'é-rí róó. Te ja'a-ri ki'in-ri, te chu'un íchí-ró rúu ki'in-ri yúan, te nú ni nda'a ini-ri iin tí'lí ka'an-ri jíin-ró xná'an-ga. ²⁵ Ko vina, ki'in-ri ichi níu Jerusalén, chi ndíso-ri yaku najíin já kúu náyivi ndóo kái'io yúan. ²⁶ Chi chaa níu Macedonia jíin cháa níu Acaya, ni kákusií iní-de ni kajakin-de yaku najíin já kuátíñu náyivi káta'an ndá'ú, jíin náyivi ndóo káxiukú iní níu Jerusalén. ²⁷ Te ni kákusií vá'a iní-de, chi káitau ndija-de nuu náyivi-ún, chi ní chaa síin nación ni kani'in tá'an-de tiñu sá'a Espíritu, te suni súan kánúu kóto ta'lan-de náyivi-ún jíin ndáñuu káñava'a-de iní náyivi. ²⁸ Núsáá te nú ni sijínu-ri tiñu yá'a, te nú ni ja'a-ri xu'ún yá'a nuu-í, yúan-na te ichi núu-ro jián já'a-ri ki'in-ri Espana. ²⁹ Te jiní-ri ja nú ná jáqa-ri, te kendoo va'a-ró sá'a tu'un va'a Cristo, ja kúndiso ndí*l*i-ri jaqa-ri jíin núu-ro. ³⁰ Ko ká'lan nda'ú-ri jíin-ró náni, ja siki máá Jito'o-yo Jesucristo jíin já siki tú'un ni kundá'ú iní Espíritu-ya yóo, ná chíndéé chítuu-ró rúu kakanta'u-ro já'a-ri nuu Dios, ³¹ náva'a ná káku-ri iní nda'a cháa tú kájandatu káxiukú iní níu Judea, te náva'a náyivi ndóo kái'io iní níu Jerusalén, ná kuátíú vá'a-i yaku najíin já kúndálá-rí ki'in-ri jíin. ³² Náva'a nú játa'an iní Dios, te jaa-ri nuu-ro, te ná kúsíi iní-ri jíin-ró, te iin ká'nu-ni nani'in iní-ri jíin-ró. ³³ Te máá Dios ja ndíso-ya tú'un kuaká'nú iní, ná kóo-ya jíin táká-ro jíin'an-ró. Amén.

Tu'un ndéé iní ni chaa Pablo nuu-í
16 Nda'a-ro chí'i-ri kua'a-yó
Febe, chi ña'an-ún,

ñia'an játíñu nuu_u tíku'ni kándíja iní ñuu_u Cencrea kíu-ña. ²Te ná kuátá'lú-ro-ña nátu_u'un níni sá'a va'_a táká ñayiví ndóo, chi_i súan kuní máá Jít'o_o-yo. Te nqani ndatíñu nú jínu ñú'ún-ña jiní-ro, kua'-a-ró núu_u-ná, chi_i súan ni ja'_a-ña núu_u kuá'a ñayiví, te suni onde ruu.
³Ka'an-ro jíín Priscila jíín Aquila, ná sándezé iní-de, chi_i káchindéé tá'an-de jíín-rí nuu_u Cristo Jesús.
⁴Chi ni kajatañaa-de máá-de ja sikí rúu, ná jí'l-ri núu. Te vina nasu máá fín-ri_u nákuatá'lú núu cháa-ún jíná'an-de, chi_i suni táká tíku'ni ñayiví síin nación, kánakuatá'lú-i nuu-dé.
⁵Suni súan ná sándezé iní tiku'ni íó ve'e-de. Te Epeneto, chaa maní-ri_u jíín, násándezé iní-de, achi-ro kúni-de, chi_i xnáñúú-gá máá-de kíu chaa ni kandíja nuu_u Cristo iní ñuu_u Acaya.
⁶Suni ná sándezé iní María, chi_i ña'an-ún, ni_i sátiñu xaan-ñá ja róo jíná'an-ro.
⁷Ná sándezé iní tá'an-ri_u Andrónico jíín Junias, chi_i suni chaa kájika ta'a vekaa jíín-rí kákuu-de, te apóstol kákuñ'nu kákuu-de, chi_i xna'an-ga máá cháa-ún ni kákandíja-de nuu_u Cristo vásá rúu.
⁸Ná sándezé iní Amplias, chaa maní-ri_u jíín-de nuu_u máá Jít'o_o-yo.
⁹Ná sándezé iní Urbano, chaa sátiñu ta'a jíín-yó núu_u Cristo Jesús. Suni súan ka'an-ro jíín Estaquis, chaa maní jíín-rí.
¹⁰Ná sándezé iní Apelles, chaa kándij va'_a nuu_u Cristo. Ná sándezé iní tá'an Aristóbulo.
¹¹Ná sándezé iní tá'an-ri_u Herodión. Ná sándezé iní tá'an Narciso ja á káyí'i-i nda'a máá Jít'o_o-yo.
¹²Ná sándezé iní Trifena jíín Trifosa, chi_i ña'an-ún, kásátiñu-ña já kíu máá Jít'o_o-yo.

Ná sándezé iní Pérsida, ña'an maní jíín-yó. Chi_i ña'an-ún, xaan ni sátiñu-ña já kíu máá Jít'o_o-yo.
¹³Ná sándezé iní Rufo, chaa ni_i kaji máá Jít'o_o-yo, te suni súan ka'an-ro jíín náa-de te náa-ri.
¹⁴Ná sándezé iní Asíncrito, jíín Flegonte, jíín Hermas, jíín Patrobas, jíín Hermes. Suni súan ka'an-ro jíín táká ñani_i-yo káxiukú jíín-de.
¹⁵Ná sándezé iní Filólogo, jíín Julia, jíín Nereo, jíín kuá'a-de, jíín Olimpas, jíín táká ñayiví ndóo káxiukú jíín-de.
¹⁶Nú káka'an-ro jíín táká'an-ro, te ndoo titú táká'an-ro. Táká tiku'ni káyí'i nda'a Cristo, káka'an ja ná sándezé iní-ro jíná'an-ro.
¹⁷Te ká'an nda'an-ri_u jíín-ro, ñani_i jíná'an-ro, ja kóto va'a-ró ñayiví kástátá'an, jíín já kákutuku iní-i sikí tú'un ja ní káskuá'a-ro.
 Va'a-ga ná kúxio-ro núu-í.
¹⁸Chi ñayiví yúan tú kájatíñu-i nuu_u máá Jít'o_o-yo Jesucristo, chi_i máni chii-i kájítu iní-i jíín. Te xaan vixí yu'u-í, te káka'an nchaa-i, te súan káxndá'lú-i sava-ga ñayiví yachí iní.
¹⁹Chi táká ñayiví, a kájin-i ja bueno kájandatu-ro. Te ja yúan kúsíi iní-ri ja sikí róo. Ko kuní-ri ja ná kíu ndíchí vá'a-ro sá'a-ro tíñu va'_a, te ma ndíchí kóo iní-ro jíín tíñu náá.
²⁰Te máá Dios, l'q ndíso tu'_u un kuaká'nu iní, yachi kaita'nú-ya Satanás, kúxndíi ja'a-ro sukún. Tu'_u un luu ío iní máá Jít'o_o-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ro jíná'an-ro.
²¹Sándezé iní-ro, áchí Timoteo, chaa sátiñu ta'a jíín-rí. Te suni súan káka'an Lucio, jíín Jasón, jíín Sosípater, chaa kákuu tá'an-ri.
²²Te ruu Tercio, ja cháa-ri carta yá'a, ká'an-ri ja ná sándezé iní-ro jíná'an-ro núu_u máá Jít'o_o-yo.

²³Gayo, chaa já'a núu ve'e nuu-rí jíin núu úndi'i tiku'ni, ká'an-de ja ná sández iní-ro. Erasto, chaa kúu tesorero ini nuu yá'a, ká'an-de ja ná sández iní-ro jíná'an-ró, te suni súan ká'an ñani-yo Cuarto. ²⁴Tu'un luu ío iní máá Jito'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin táká róó jíná'an-ró. Amén. ²⁵Te máá-yá kuu síyíja va'a-ya iní-ro jíná'an-ró, nátu'un ká'an tu'un va'a ká'an-ri, jíin tú'un Jesucristo ja jáni-ri nátu'un ni

kenda ndijin tu'un sa'í-ún, ja yísa'í níí káni ondé sáá núu. ²⁶Ko vina a ni kenda ndijin tu'un-ún. Te jíin tutú ii já ní kachaa chaa ni kajani tu'un Dios, ni kenda tu'un-ún nuu táká ñayívi níí ñúyívi, nátu'un ni tá'u tíñu Dios, I'a chakú níí káni, nává'a ná kuándatü-i te kandíja-i. ²⁷Ja yúán níí káni níí kuiá, ná nákana jaa-yó máá fín Dios, I'a ndichí sá'a Jito'o-yo Jesucristo. Súan ná kóo, Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVI ÑUU CORINTO

Sa'an kúta'u

1 Máá-rí kúu Pablo, jiín ñaní-yo Sóstenes. Te ni jata'an iní Dios, ni kana-ya xiní-rí kúu-ri apóstol Jesucristo. **2** Káchaa-ri tutu yá'a nuu tíku'ní kándija nuu Dios, te káxiukú-i iní ñuu Corinto, te a ni kandundoo-i ni sá'a Jesucristo, te ni kana-ya xiní-í, ná ndúu-i ñayiví ndóo. Te suni káchaa-ri nuu táká ñayiví kákakuñi'in sí'ví máá Jito'o-yo Jesucristo, ndéni ni kuu, chi Jito'o táká-ni yóó kúu-ya. **3** Tu'un luu ío iní jiín tú'un kuaká'nu iní ja kíi nuu máá Táa-yo Dios, jiín já kíi nuu máá Jito'o-yo Jesucristo, ná kóo jiín-ro jiín'an-ro.

Já ní nakuatá'ú Pablo nuu Dios

4 Nené nákuatá'ú-rí nuu Dios máá-rí ja sikí róó jíná'an-ro, chi tu'un luu ío iní Dios ni ja'a Jesucristo nuu-ro. **5** Te jiín táká tu'un-ya káka'an-ro, te jiín táká tu'un-ya kájuku'un ini-ro, ni

kukúká-ró ní sá'a-ya. **6** Suni súan tu'un ni jani ndaa-ri nuu-ro, te a ni kákukútu vá'a iní-ro jiín. **7** Núsáá te tuká ñaún kúmaní kúti núu-ro já kuá'a máá Espíritu nuu-ro, nini káindatu-ro kíví kénda ndijin Jito'o-yo Jesucristo. **8** Te máá-yá, sákútu-yá róó onde ná jínu kíví, nává'a ma kóo kuachi-ro kíví kénda Jito'o-yo Jesucristo. **9** I'a ndaa kúu Dios, te ni kana-ya xiní-ro nává'a kuni tá'an-ro jiín Sé'e-ya, I'a kúu Jito'o-yo Jesucristo.

Sikí já sásíin-i máá-i

10 Náni, onde jiín sí'ví máá Jito'o-yo Jesucristo ká'an nda'lú-ri jiín-ro, ja fin-ni tu'un ná ká'an taká-ro, te ma sásíin-ro máá-ro, chi sua jiín fin-ni xiní te jiín fin-ni ja jiní tuní ná yíja va'a iní-ro. **11** Náni máni, ni kastu'ún tá'an Cloé nuu-ri ja kákanqá-ri. **12** Súan ká'an-ri, chi káka'an ná iin ná iin-ro: Ruu, chi jiín Pablo kándij ndija-ri. Te ruu, chi jiín Apolos. Te ruu, chi jiín Cefas.

Te ruu, chi jíín Cristo, áchí-ro. ¹³Te Cristo, síin síin íó-yá náún. Xí ní ji'lí Pablo jiká cruz ja sikí róó náún. Xí jíín sí'ví Pablo ni kajanducha-ro náún. ¹⁴Nákuatá'ú-rí nuu Dios ja tú ni iin-ró ní skuánducha-rí, chi máá-ni Crispo jíín Gayo.

¹⁵Náva'a tú ni iin-ró ká'an ja jíín sí'ví-rí ni janducha-ro. ¹⁶Te suni ni skuánducha-rí Estéfanas, jíín ñayívi ká'io ve'e-de. Ko tú nál'án-rí te nú ni skuánducha-rí inga-i. ¹⁷Chi nasu ní tájí Cristo ruu ja skuánducha-rí-i, chi sua ja ná káni-ri tu'un va'a nuu-í. Ko nasu jíín tú'un ndichí, chi nú súan, te ni ji'lí sáni Cristo jiká cruz núú.

Jesús kúu tu'un ndichí jíín fuerza Dios

¹⁸Te ñayívi náa, chi kájani ini-i ja tú'un katachi kúu ndasa ni ji'lí-yá jiká cruz. Ko máá-yó, ja á ni kaku-yó, kájani ini-yo já fuerza Dios kúu tu'un-ún. ¹⁹Chi súan yoso núú tutú: Ná xnáa-rí tu'un ndichí ñayívi ndichí, te ná kasú-ri tú'un jukú'un ini ja ká'an ñayívi kájiní va'a, áchí.

²⁰Ndéchi kuá'an ñayívi ndichí. Ndéchi kuá'an ñayívi cháa tutu. Ndéchi kuá'an ñayívi kástátá'an kuiá yá'a. Nasu ní nduu náá tu'un ndichí ñuyívi yá'a ni sá'a Dios náún. ²¹Chi súan ndichí ní sá'a Dios, náva'a ñuyívi yá'a jíín tú'un ndichí jiní máá, ma kúu kuní nuu Dios. Te ja yúán ní jata'lan ini Dios ja jíín tú'un kájani máá-yó, te nama-yá ñayívi kákandíja, vasa kájani ini sava-de ja tú'un katachi kúu. ²²Te ñayívi judío, chi máni tuni kájikan-i. Te ñayívi núú Grecia, chi tu'un ndichí kándukú-i. ²³Ko máá-rí, chi kájani-ri

tu'un ndasa ni ji'lí Cristo jiká cruz. Te judío, chi kití ndija ini-i sá'a tu'un-ún, te ñayívi síin nación, chi kájani ini-i ja tú'un katachi kúu. ²⁴Ko ñayívi já á ni kana-yá xiní-í, vasa ñayívi judío, xí ñayívi núú Grecia kúu-i, chi kájani ini-i ja Cristo kúu máá fuerza Dios jíín máá tú'un ndichí Dios. ²⁵Chi tu'un ñáá Dios, ndichí-gá vásá táká ñayívi, te tuchi vitá Dios, ni'in-ga káa vásá táká ñayívi. ²⁶Ñáni, nde'é ndasa ni kana-yá xiní-ro jíná'an-ró. Tú kua'a-ro ndichí jíín tú'un ñuyívi, ni tú kua'a-ro yí'i fuerza, ni tú kua'a-ro kákuu se'e chaa kúñá'nu. ²⁷Chi ni kaji Dios tu'un katachi íó ini ñuyívi, náva'a koo tuka nuu ñayívi ndichí sá'a-ya. Te ni kaji-yá ndátíñu vitá íó ini ñuyívi, náva'a koo tuka nuu ñayívi ní'in. ²⁸Te ni kaji Dios ndatíñu ja tú kúñá'nu ini ñuyívi, jíín ndátíñu ja kújá'a ini-i jíín, onde jíín ndátíñu ja tú naúñ íó, ²⁹náva'a ná kasú-yá núú táká ja á íó, náva'a ná ni iin ñayívi, ma kúu sáteyí-i máá-i koto-i Dios. ³⁰Te ni kanduu-ro sé'e Dios ni sá'a-ya jíín Cristo Jesús. Te onde nuu máá-yá ni kani'in-yo tú'un ndichí Dios, te ni kendoo ndaa-yo, te ni kandundoo-yó, te ni nákuaan-yá yóó. ³¹Núsáá te ná kóo náty'un yoso núú tutú: Nú iin ñayívi sáteyí-i máá-i, núsáá te ná sáteyí-i máá-i siki já ní sá'a máá Jito'o-yo, áchí.

Ja tú ní játíñu Pablo tu'un ndichí ñuyívi

2 Te ruu, náni, ná ni jaa-ri nuu-ro, ni jani ndaa-ri tu'un sa'lí Dios. Chi nasu jíín tú'un yíí, ni jíín tú'un ndichí ní jaa-ri. ²Te

ní chaa ini-ri ja má ká'an kuti-rí nuu-ro, chi máni tu'un Jesucristo jíin tú'un ndasa ni ji'ya jiká cruz. ³Te ná ni nchaa-ri jíin-ró, te kuítá-ri, te yú'lú-ri, te kísi-i ruu. ⁴Te nuu ni jani-ri tu'un nuu-ro, tú ní játíñu-ri tu'un ndichí natú'un skándíja chaa ñuyívi, ko ni stá'an-ri nuu-ro ndasa sátiñu máá Espíritu jíin fuerza. ⁵Náva'a tu'un kándíja-ró ná kúndii siki fuerza Dios. Ma kúndii siki tú'un ndichí káká'an ñayívi. ⁶Ko káká'an ndichí-yó jíin táká ñayívi ní kayija, ko nasu tú'un ndichí já ío iní ñuyívi yá'a, ni nasu tú'un ndichí já káká'an chaa kátá'lú tífñu kuiq yá'a, chi chaa yúan naa jj-dé. ⁷Ko káká'an-yo tú'un ndichí sálí Dios, chi yísalí núú, chi tu'un ndichí-ún, ni tetá'an Dios onde ná té jukuiñi-ga ñuyívi, náva'a sáñá'nu tu'un-ún yóó. ⁸Chi ni iin chaa kátá'lú tífñu iní ñuyívi yá'a, tú ní kájini-de tu'un-ún, chi nú ní kájini-de tu'un-ún, ma ká'ni kúti-dé Jito'o ñá'nu-yó jiká cruz núú. ⁹Chi natú'un yóso núú tutú: Tu'un ni sátu'a Dios ja ní'in ñayívi maní jíin-yá, ni nduchi tú ní jiní, ni so'o tú ní jiní so'o, ni tú ní kfvi iní añú ñayívi, áchí.

Jíin máá Espíritu ni ni'in-dé tu'un

¹⁰Ko yóó, chi jíin Espíritu ni stá'an Dios tu'un-ún nuu-ro, chi ndi'i nandúkú víi máá Espíritu, vasa yíi xáan káa tu'un Dios. ¹¹Ndé ñayívi jiní-i ndasa jani iní inga ñayívi, chi máá añú ñayívi-ún jiní, chi kández iní-i. Suni súan, tú ni iin ñayívi jiní-i tu'un jani iní Dios, chi máá Espíritu Dios jiní. ¹²Ko yóó, nasu modo ja ío iní ñuyívi ní káni'in-yo, chi sua máá Espíritu

ja vái nuu Dios ni chaq nuu-yo, náva'a juky'un iní-yo jíin tú'un ja ní ja'a Dios nuu-yo. ¹³Chi suni siki tú'un-ún káká'an-yo, ko nasu jíin tú'un ja stá'an ñayívi ndichí, chi sua jíin tú'un ja stá'an máá Espíritu. Te tu'un cuenta Espíritu, stá'an-yo núú ñayívi ní kani'in máá Espíritu. ¹⁴Ko ñayívi yúkú, tú játá'lú-i tu'un ja'a máá Espíritu Dios nuu-í, chi jani iní máá-i ja tú'un katachi kúu. Te ma kúu juky'un kuti iní-i jíin, chi jíin máá Espíritu kúu ja kuní. ¹⁵Chi ñayívi yí'i Espíritu, nandúkú víi-i ndasa káa táká-ni, ko ni iin chaa ma kuní ndasa káa máá-i. ¹⁶Ndé ñayívi jiní-i ndasa jani iní máá Jito'o-yo, náva'a kuu stá'an-i nuu-yá. Ko yóó, a kájani iní máá-yó natú'un jani iní Cristo.

Tu'un chaa-ya-i

3 Náni, te ruu, tú ní kúu ka'an-ri jíin-ró natú'un jíin ñayívi yí'i Espíritu, chi sua ni ka'an-ri natú'un jíin ñayívi jíka jíin modo máá-i, xí natú'un jíin ñayívi sáskuá'a jíin Cristo. ²Ni ja'a-ri leche ni ji'ró. Tú ní skée-rí róó ndeyu ndáva, chi té kuu-ga kee-ro sáá, suni té kuu-ga kee-ro vína. ³Chi sáni-ga kákuu-ró ñayívi jíka jíin modo máá-ró. Chi nini kákukuásún iní-ro, kákanqá-ro, kástátá'an-ró, te nasu ñayívi yúkú, ñayívi jíka jíin modo máá-i kákuu-ró náún. ⁴Chi iin-ró ká'an: Ruu, chi jíin Pablo kándii ndija-ri. Te inga-ro ká'an: Te ruu, chi jíin Apolos. Ja yúan nasu ñayívi yúkú kákuu-ró náún. ⁵Náun chaa kúu Pablo, te naún chaa kúu Apolos núsáá. Chi máni chaa játíñu nuu-ro jíin já ní skándíja róó kákuu-de. Chi

ná iin ná iin-de ni sá'a-de nátu'un ni chaa Jito'yo tínu siki-dé. ⁶Ruu ni chil'i, te Apolos ni jakin nducha, ko Dios ni xndeá. ⁷Núsáá, te ni chaa chí'i, te ni chaa jakín nducha, tú kánúú, chí máá Dios, I'a ni xndeá kúu. ⁸Te chaa chí'i, jíin cháa jakín nducha, iin-ni chaa kákuu-de, vasa síin síin ni'in-dé ya'u-de ndasa tiñu ni kaśá'a-de. ⁹Chi ruu, chaa káchindéé tál'an jíin Dios kákuu-ri. Te róó, chí itu Dios kákuu-ró, te ve'e ni jani Dios kákuu-ró.

Tu'un skuá'nu-i siki cimiento ja máá-yá kúu

¹⁰Chi ná ni chaa máá Dios tiñu siki-rí, te ruu, chí nátu'un albañil ndichí ní jani-ri ja'a. Te inga-de skuá'nu-de nuu. Ko ná iin ná iin-i ná kóto-i ndasa skuá'nu-ga-i. ¹¹Ni iin ñayivi mä kíu kani-i inga ja'a, chí a kándii iin-ni, te yuán kíu Jesucristo. ¹²Te nú oro, xí plata, xí yúu lúu, xí yúnu, xí ichá, xí tíku'lú icha, skuá'nu iin ñayivi núu á kándii ja'a-ún, ¹³chí tiñu sá'a iin iin-i natu. Chi máá kíví te kenda tu'un-ún. Chi jíin nü'un te natu, chí nü'un kíu ja kóto nchaq ndasa káa tiñu ni sá'a iin iin-i. ¹⁴Te nú tiñu ni skuá'nu-ga iin-i kendoo ni'in, te ni'in-í ya'u-i. ¹⁵Te nú kayu tiñu ni sá'a iin-i, te xnáa-í ya'u-i, ko kaku máá-i, ko nátu'un kaku-i nuu nü'un. ¹⁶Tú kájin-ri já vé'e ijl Dios kákuu-ró, te suni Espíritu Dios ncháá ini-ro náun. ¹⁷Te nú iin chaa xnáa-dé ve'e ijl ncháá Dios, Dios xnáa-yá chaa-ún, chí ndoo xaan ío ve'e ijl Dios, te ve'e-ún, kákuu máá-ró jíná'an-ró. ¹⁸Ni iin ñayivi, mä xndá'lú-i máá-i. Nú iin ñayivi

jáni ini-i ja kuiá yá'a ndichí-i, ná násama-i máá-i ndutachi-i, náva'a kuu-i ñayivi ndichí. ¹⁹Chi tu'un ndichí ío ini ñuyivi yá'a, tu'un katachi kíu jiní Dios. Chi suán yoso núu tutú: Máá-yá, natiin-yá ñayivi ndichí jíin táká maña kásá'a-i, áchí. ²⁰Te inga nuu ká'an: Máá Jito'yo jiní-yá ndasa kájani ini ñayivi ndichí, ja máni kájani sáni ini-i, áchí. ²¹Núsáá te mä kuá'a-ró tú'un ja ní iin ñayivi sáteyí-i máá-i siki cháa. Chi ndil'i kíu cuenta máá-ró, ²²vasa Pablo, vasa Apolos, vasa Cefas, vasa ñuyivi, vasa ná kúchaku-yo, vasa kue'e kuu-yo, vasa vina, vasa kuiá chaa, ndil'i yí'i nda'a máá-ró, ²³te róó káyl'i-ró ndá'a Cristo, te Cristo, nda'a Dios.

Ndasa ni kajika chaa apóstol jíin-i

4 Súan ná káni ini táká ñayivi, ja mozo Cristo, jíin cháa kándito tu'un saí Dios kákuu-ri. ²Te chaa ndito ndatínu, chí níni ná kéndo responsabile-de, te skíkuu-de. ³Te ruu, tú sá'a-ri cuenta nú náku(ndí)ro rúu, xí nú chaa yúkú kíu ja náku(ndí)ruu. Ni tú náku(ndí)ri máá-rí. ⁴Chi vasa tú jiní-ri ni iin tiñu náá ni sá'a-ri, ko nasu já yúán te ni kendoo ndaa-ri, chí máá Jito'yo kíu I'a jító nchaa-ya rúu. ⁵Núsáá te mä kóto nchaa-ri ni iin ndatínu onde jíin tiempo, chí onde ná ndíi máá Jito'yo. Chi máá-yá kiñi'in ndijin-yá táká ja yísá'i ini ñuñáa, te nastúu-yá táká ja kájani ini añú-yo. Yúan-na te kuatú'ún Dios ná iin ná iin-i. ⁶Náni, ya'a kíu tu'un yátá ká'an-ri siki-rí jíin sikí Apolos, te kuni-ro, náva'a

jíín tú'un-ri₁ ná skuá'a-ró, te ma sjá'a-ga-ro₂ núu já á yóso níu tutú, ni ma sávixi-ro₃ máá-ró jíín ná iin ná iin chaa stá'an.⁷ Chi ndé chaa ni sáná'nu-ga₄ róó. Xí naqún nává'a-ró já tú ní játá'u-ró. Te nú ni₅ jatá'u-ró, te naja kásátéyíi-ró máá-ró nátu'un ja tú ní játá'u-ró núu.⁸ A ni kanda'a chii-ró. A ni kákukuká-ró. Ni tú níni rúu jíná'an-ri₆ te tál'u máá-ró tíñu jíná'an-ri₇ saa. Te bueno nú ná kúu tál'u-ró tíñu vii, nává'a suni iin núu-ni tál'u-rí tíñu jíín-ró jíná'an-ri.⁹ Chi súan jáni ini-ri, ja nátu'un nuu ndí'i-ná comedia, te ni kiñi'in ndijin Dios ruu, chaa kákuu apóstol, nátu'un chaa a ni kundaa ja kúu-de, nává'a nde'é nüyívi, jíín ndájá'l'a ándíiví, jíín náyívi, nuu-rí jíná'an-i.¹⁰ Chi ja síkí Cristo te kákuu-ri₈ chaa kándatachi, te róó chaa ká'io kájí iní nuu Cristo, te ruu chaa tíkuínu, te róó chaa ni₉'in, róó chaa jíñu'u, te ruu chaa tú káxáan.¹¹ Onde vina ní'u'ni kájí'l'-ri₁₀ soko, te kájichi-ri₁₁ nducha, kájika víchí-rí, te ni katuji-ri ja kákuun-de ruu, te kákixi tatú-ni-ri,¹² te kásatiñu ni₁₂'in-ri₁₃ jíín ndá'a-rí. Kák'a'an ndiva'a-i jíín-rí, ko kák'a'an va'a-ri₁₄ jíín-i. Káchindikin-i ruu, ko tú kásá'a-ri₁₅ cuenta.¹³ Kák'a'an-i siki-rí, ko kák'a'an maní-ri₁₆ jíín-i. Chi nátu'un kuayo iní nüyívi kakuu-ri, te onde vina káské'ichi-ri ruu.¹⁴ Nasu cháa-ri tutu yá'a ja kúka nuu-ro₁₇ sá'a, chi kána jíín-rí nuu-ro₁₈ nátu'un nuu sé'e-ri ja kúndá'u ini-ri-i.¹⁵ Chi vasa káñavá'a-ró uxí mil chaa ndító róó nuu Cristo, ko tú kua'l'a ták'a-ro ío. Chi jíín tú'un va'a te ruu kúu ták'a-ro níu Cristo Jesús.¹⁶ Ko ká'an nda'l'u-ri₁₉ jíín-ró, ja ná ndáku-ró rúu núsáá.

¹⁷ Ja yúán ní tájí-rí se'e-ri Timoteo, ja maní-rí jíín-i, te jaq-a nuu-ro jíná'an-ró, chi bueno jándatu-i nuu máá Jito'o-yo. Te máá-i naxndáku-i nuu-ro ndasa modo sá'a-ri₂₀ nuu Cristo, te ndasa stá'an-ri₂₁ nuu ták'a tiku'ní ták'a lado.¹⁸ Te sava-i, kásávixi-i máá-i nátu'un kájani iní-i ja má jáa kuti-gá-ri nuu-ro.¹⁹ Ko nú játa'an iní máá Jito'o-yo, te jaq yachi-ri nuu-ro. Yúán-na te ma sá'a-ri cuenta ndasa ká'an chaa vixi-ún, ko kuni-ri₂₂ ndé fuerza ndíso-de.²⁰ Chi nuu nuu tál'u Dios tíñu, nasu máá tú'un sáni-ni kúu, chi ndíso fuerza.²¹ Ndéja kuní-ro, ja já'a-ri nuu-ro jíín yúnu xíi, xí jíín tú'un ja kúndá'l'u iní-ri₂₃ róó, xí já ká'an vitá-ri₂₄ jíín-ró.

Já ní kana jíín Pablo nuu cháa ni sáténé

5 Te ni kenda ndija tu'un ja fiin róó jíka téne. Te chaa-ún, ví'l-gá jíka téne-de nasu já kásá'a nayiví sín nación, chi ncháka-de nasi'l' ták'a-de.² Te naja kásávixi-ro máá-ró núsáá. Va'a-ga ná ndúkuí'a iní-ro, te nuu-ro₂₅ ná cháxio-ró cháa ni sá'a falta-ún ki'in-de.³ Chi ruu, vasa tú kánchaq máá-rí jian, ko nátu'un kánchaq-ri. Chi nátu'un ja á ni sá'a-ri₂₆ súan, ní kánchaq-ri núu, chi vina nákuxndíi ndija-ri siki cháa ni sá'a súan.⁴ Vina te nátu'un a ni naketá'an-ró jíín-rí. Chi jíín sí'ví máá Jito'o-yo Jesús, te jíín fuerza Jito'o-yo Jesús, ká'an-ri.⁵ Te chaa yúan ná chí'i-yó-de nda'a Satanás nává'a ná kúu tu'un yúkú ndíso-de, ko kaku añú-de kivi ndíi máá Jito'o-yo Jesús.⁶ Tú va'a ja sátéyíi-ró máá-ró. Xí tú kájini-ri já

fin tá'ú-ni yujan íá, te jiá ndí'i-ni yujan sá'a náún. ⁷Núsáá te ná skána-ró yújan fá tú'ú-ún, náva'a ná kúu-ró yújan jáá, nátu'un kákkuu ndija-ró já tú yí'i yujan íá róó vina. Chi lélú Pascua, ni ji'l-ya já sikí yóó, te máá-yá kúu Cristo. ⁸Násá'a-yó víko-ún núsáá, ko nasu jíín yújan íá tú'ú, ni nasu jíín yújan íá chá'án, xí yújan íá ñáá, chi sua ná kóo kájí, te ná kóo nda₉ st̄atilá ja tú yí'i yujan íá. ⁹Te jíín carta, a ni kastu'ún-rí nuu_-ro já má kíví nduu_-ro jíín ñayiví kájika téne. ¹⁰Nasu áchí-ri ja má kúu ketá'an-ró jíín ñayiví kájika téne íó iní ñuyiví yá'a, xí jíín ñayiví tóó iní, xí jíín ñayiví kuí'ná, xí jíín ñayiví káchinú'ún ndosó, chi nú súan, te jínu nú'ún já kénda níni-ro iní ñuyiví yá'a núú. ¹¹Chi sua ni chaa-ri tutu nuu_-ro, ja nú iin chaa ká'an-de ja ñaní-yo kúu-de, te jíka téne-de, xí tóó iní-de, xí chíñú'ún-de ndoso, xí ká'an ndiva'a-de, xí ká'vá-de, xí kuí'ná-de, yúan-na te jíín cháa sá'a súan, mā kíví nduu_-ro, ni mā kée kúti-ro stáa jíín-de. ¹²Chi ndasa kuu nakuxndíi-ri sikí ñayiví ká'ljin sín ingá sikí. Nasu sikí ñayiví ká'ljin jíín-ró kúu cuenta máá-ró já náku_xndíi-ró-i náún. ¹³Chi máá Dios, nakuxndíi-ya sikí ñayiví ká'ljin sín ingá sikí. Núsáá te chaa ñáá mā'ñú-ró jián, náskunu-ró-de ki'in-de.

Tu'un jikín nuu_-í sikí tá'an-i nuu justicia

6 Te nú iin róó jikín nuu_-ro sikí ingá tá'an-ró, te naja káchundéé iní-ro ndukú-ró justicia nuu cháa tú ká'io nda₉. Naja tú

kásánda₉-ro nūu cháa ndoo. ²Xí tú kájini_-ro já ñayiví ndoo, koto ncha₉-i ñuyiví náún. Te nū koto ncha₉ máá-ró ñuyiví, naja tú kákanda-ró sá'a-ró justicia sikí fin cuestión lúlì-ni núsáá. ³Xí tú kájini_-ro já kóto ncha₉ máá-yó ndajá'_a ándiví jíná'an náún. Naga ni kuu táká ja íó iní ñuyiví yá'a núsáá. ⁴Núsáá te hora ja jínu nū'ún-ró já kóo justicia sikí tíñu ká'io iní ñuyiví, naja ndukú-ró cháa tú kájatú'ún vá'a tiku'ní, ja ndúu-de justicia. ⁵Súan ká'an-ri náva'a ná kúka nuu_-ro. Núsáá te á tú ndichí kúti ní iin-ró, ja kúu koto ncha₉-de ndé ñani_-ro íó nda₉ náún. ⁶Chi ñani jíín ñaní, kíví koyo-de nuu justicia, vasa tú kákandíja justicia-ún náún. ⁷Súan chi máni kástfví ndíja-ró tíñu, ja káskví tá'an-ró nūu justicia. Á tú va'a-ga ná sía-ro-i sá'a ndiva'a-i jíín-ró, jíín já xndá'ú-i róó. ⁸Chi sasua kásá'a ndiva'a-ró, te káxndá'ú-ro ondé ñani_-ro.

Já tú nani'_in tá'u ñayiví ñáá

⁹Á tú kájini_-ro já ñayiví tú íó nda₉, mā náni'_in tá'u-í ndiví koyo-i iní nuu nuu tá'u Dios tíñu. Mā xndá'ú-ro máá-ró, chi ni ñayiví kájika téne, ni ñayiví káchinú'ún ndosó, ni ñayiví káisíki ncháa tá'an, ni chaa kándaa sí'i, ni chaa kákkuu xi'ncha, ¹⁰ni ñayiví kuí'ná, ni ñayiví tóó iní, ni ñayiví ká'vá, ni ñayiví káka'an ndiva'a, ni ñayiví chísa'_i ndatíñu tá'an, mā náni'_in tá'u-í ndiví koyo-i iní nuu nuu tá'u Dios tíñu. ¹¹Te súan kándaa sava-ró núú, ko vina, a ni nakacha-ya róó, a ni nasández-ya róó, a ni kákendoo nda₉-ro jíín sí'ví máá Jito'o-yo

Jesús onde jíín Espíritu Dios máá-yó.

12 Táká tiñu kúu sá'a-ri. Ko tú ndí'i kéndqo va'a. Táká tiñu kúu sá'a-ri, ko tú kuní-ri ja kútiñ iin tiñu-ún so'o-ri. **13** Ió ndeyu já kú'un chii, te chii kúu ja kú'un ndeyu, te ndendúu yuán náá sá'a Dios. Ko yiki kúnu-yó, nasu já kuátíñu nuu tú'un téne kúu, chi ja kuátíñu nuu máá Jít'o-yo kúu, te Jít'o-yo játíñu-ya máá yíki kúnu-ún. **14** Te Dios, a ni naschakú-ya Jít'o-yo, te suni súan naschakú-ya yóó jíín fuerza máá-yá.

15 Á tú kájini-ro já yíki kúnu-ró kúu pedazo Cristo. Núsáá te á kuu ki'in-ri pedazo Cristo te nasá'a-ri pedazo iin ña'an kuáxán. Aa, ma kúu kuti. **16** Á tú kájini-ro já cháa kétá'an jíín ñá'an kuáxán, iin-ná kúu-de jíín-ña, chi súan ká'an: Ndendúu-ún, iin-na kúu, áchí. **17** Ko chaa kétá'an jíín Jít'o-yo, iin-na nuu, kúu-de jíín-yá. **18** Kunu-ró kóto-ró tíñu téne. Chi táká kuachi sá'a chaa, fuera yiki kúnu-de kúu. Ko nú sáténé-de, chi siki yíki kúnu máá-de sá'a-de kuachi. **19** Á tú kájini-ro já vé'e ij kúu yiki kúnu-ró, te onde nuu Dios ni kenda Espíritu Santo vai ncháá iní-ro. Chi nasu máá-ró xíin máá-ró. **20** Chi ya'u ni nakuaan-ya róó. Núsáá te ná nákana jaa-i Dios sá'a-ró jíín yíki kúnu-ró jíín iní jíín aňú-ro. Chi máni Dios xíin yúán.

Tu'un tanda'a jíín tú'un tú ndúsíin

7 Ná ká'an-ga-ri siki táká tu'un ni chaa-ró nuu-ri. Va'a-ga kendqo chaa nú tú k'é-de ñasí'i. **2** Ko kuachi ja ío tu'un téne, ja yúán va'a-ga ná iin ná iin-de ná koo ñasí'i máá-de. Te ná iin ná

iin-ña ná koo yii máá-ña. **3** Te chaa kúu yii-ún, ná skíuu va'a-de jíín ñásí'i-de. Te ñasí'i-ún, suni súan ná skíuu va'a-ña jíín yíi-ña. **4** Ñasí'i, tú kúu tá'lú máá-ña tíñu nuu yíki kúnu-ña, chi yii-ña. Suni súan chaa kúu yii, tú kúu tá'lú máá-de tiñu nuu yíki kúnu-de, chi ñasí'i-de. **5** Nú kákuni-ro kakán ta'u ní'in-ró fín tiempo-ni, te nú íó conforme tá'an-ró, te kuu sásá'án-ró máá-ró, te nú túu te túu. Yúan-na te va'a-ga ná náketá'an tuku-ró, nával'a ma kúu koto nchaa Satanás róó siki tú'un téne. **6** Ko tu'un yá'a ká'lan-ri siki permiso, nasu já tá'lú-rí tiñu nuu-ro. **7** Ját'a'an iní-ri ja táká chaa ná koo-de nátu'un káa-ri, ko ná iin ná iin-de ni ni'in-dé ta'u-dé nuu Dios, chi súan ni teta'an-ya-dé. **8** Súan ká'an-ri jíín cháa kákuu soltero, jíín ñá'an kákendqo ndá'ú, ja vá'a-ga kendqo súan-ni jíná'an nátu'un ruu. **9** Te nú kájini máá, já má kánda jíín, ná tánda'a. Chi va'a-ga ja tánda'a, nasu já ndukijí. **10** Ko jíín ñayiví ní katanda'a, ká'an ni'in-ri, ko nasu ruu chi máá Jít'o-yo ká'an: Ja ñasí'i, ma xndóo-ña yíi-ña. **11** Te nú kenda-ña kuní-ña, ma ná tanda'a-ña, xí ná nándikin-ña yíi-ña, Te chaa kúu yii-ún, ma kíñi'in-de-ña kí'in-ña. **12** Te jíín sáva-ga-de ká'an máá-rí, nasu máá Jít'o-yo: Nú iin ñaniyo ncháka-de iin ña'an tú kándija, te játa'an iní máá-ña kúnchaq-ña jíín-de, ma kíñi'in-de-ña kí'in-ña. **13** Te nú iin ña'an ncháka-ña fín chaa tú kándija, te játa'an iní máá-de kunchaa-de jíín-ña, ma kíñi'in-ña-dé kí'in-de. **14** Chi chaa tú kándija, a ni ndundoo-de sá'a

ñasí'fí-de. Te ña'an tú kándíja, a ni ndundoo-ña sá'a yii-ñá. Chi nū tú súan, te koo chá'án sé'e-ró nūú, ko vina a ni kandundoo-i. ¹⁵Ko nū kuxio chaa tú kándíja-ún kuní-de, ná kúxio-de. Chi ja yúan tú níni xáan sikí cháa xí ñá'an. Chi sua vindáā vinené ná kúxiukú-yó kuní Dios ja ní kana-ya xiní-yo. ¹⁶Chi naún jiní róó, ñasí'fí, ja sánaa te kundéé-ró káku yii-ro sá'a-ró, xí róó, chaa kúu yii, ja káku ñasí'fí-ro sá'a-ró. ¹⁷Ko nátu'un ni ja'a Jito'o-yo nūú iin-de, jíin nátu'un ni kana Dios xiní iin iin-de, súan ná káka-de, chi suni súan tá'u-rí tiñu nuu táká tikú'ni. ¹⁸Ní kana-ya xiní iin chaa ja á ni xití ndúu náún. Núsáá te ná koo-de súan-ni. Ni kana-ya xiní iin chaa tú ní xití ndúu náún. Ma xítí ndúu-de máá-de núsáá. ¹⁹Tu'un xití ndúu, jíin tú'un tú xití ndúu, tú ndé játíñu, chi sua ja ná skíkuu va'a-yó tíñu tá'u Dios. ²⁰Ná iin ná iin-de ndasa ni jo hora ni kana-ya xiní-dé, jíin yúan ná kúndii-de. ²¹Mozo kúu-ró, te ni kana-ya xiní-ró náún. Ma yú'u-ró núsáá vii. Ko nū jiní máá-ró já kúu kenda-ró káka kuu ndicha-na-ró, kuu nū kuu. ²²Chi nū mozo kúu-de, te ni kana Jito'o-yo xiní-dé, libre ío-de nuu máá Jito'o-yo. Suni súan jíin chaa jíka kuu ndicha-na, nū ni kana-ya xiní-dé, mozo kúu-de nuu Cristo. ²³Chi ya'u ni nakuaan-ya róó jíná'an-ró. Ma kuátiñu sáni-ró nūú chaa núsáá. ²⁴Nánj, ná iin ná iin chaa ndasa tiñu ni kana-ya xiní-dé, súan ná kúndii-de náv'a'a ná kuátiñu-de nuu Dios. ²⁵Ko sikí ñá'an jáá, tú ní tá'u máá Jito'o-yo tiñu nuu-rí. Ko ná ká'an-rí ndasa

jáni ini-ri, nátu'un iin chaa ja ní kundá'u ini Jito'o-yo-dé, náv'a'a kundij ndaa-de. ²⁶Vai tundó'o sikí-yo vína. Te ja yúan jáni ini-ri ja vá'a-ga kendoo chaa nú kunchaa-ni máá-de súan. ²⁷Ncháka-ró ñásí'fí náún. Ma sia-ro-ña núsáá. Tú ñasí'fí-ro náún. Ma kúñukuu ini-ro ñásí'fí vii. ²⁸Ko nú tanda'a-ro, nasu kuáchi sá'a-ró. Te nú ña'an jáá ní tanda'a-ña, nasu kuáchi sá'a-ña. Ko ñayiví yúan, ni'in-í tundó'o ini ñuyíví yá'a. Te tú kuní-ri ja tá'an-ró súan. ²⁹Náni, tu'un yá'a ká'an-rí chi a ni nduu kútí tiempo. Vina te chaa ká'io ñasí'fí, ná sá'a-de cuenta ja túu-ña ío. ³⁰Te chaa kández'e, nátu'un tú kández'e-de. Te chaa kákusii iní, nátu'un tú kákusii iní-de, te chaa kájaan, nátu'un tú naún káñava'a-de, ³¹te chaa kútéñu jíin tíñu ñuyíví yá'a, nátu'un tú kútéñu-de, chi modo ñuyíví yá'a náa-ní. ³²Chi játal'án ini-ri ja má yú'u-ró. Chaa soltero, jítú iní-de jíin táká tiñu máá Jito'o-yo, ndasa ná kúsii iní Jito'o-yo sá'a-de, ³³ko chaa a ni tanda'a, jítú iní-de jíin táká tiñu ja ío iní ñuyíví, ndasa kusii iní ñasí'fí-de sá'a-de. ³⁴Suni súan síñ síñ kájani iní ña'an jáá jíin ñá'an á ni tanda'a. Chi ña'an jáá, jítú iní-ña jíin táká tiñu kuní máá Jito'o-yo, náv'a'a kendoo ndoo yiki kúñu-ña jíin añú-ña kuní-ña. Ko ña'an á ni tanda'a, jítú iní-ña jíin táká tiñu ío iní ñuyíví, ndasa kusii iní yii-ñá sá'a-ña kuní-ña. ³⁵Ko tu'un yá'a ká'an-rí náv'a'a kendoo va'a-ró jíná'an-ró. Nasu yó'o chú'un-ri sukun-ro, ko ni ka'an-ri náv'a'a kaka jíñú'ún-ró, te náv'a'a nuña-ró kuátiñu kútu-ro nūú máá

Jít'o'-yo. ³⁶Te nú iin chaa jáni ini-de ja tú va'a jíka-de jíín fin ña'an jáá, chi nú ni ja'a medida kúu, te nú níni sá'a-de, núsáá te ná sá'a-de ndasa kuní-de, nasu kuáchi kúu ná tánda'a-dé jíín-ña. ³⁷Te nú iin chaa kándij ní'in ini añú-de, te tú nándi'i-de, chi kúu jítode máá-de, te ní chaa ini añú-de ja má tñin-de ña'an jáá-ún. Suni va'a-ni sá'a-de. ³⁸Súan ío, te chaa tñanda'a jíín-ña, va'a sá'a-de. Te chaa tú tñanda'a jíín-ña, va'a-ga sá'a-de. ³⁹Ña'an ní tñanda'a, nú nini chakú yii-ñá, yí'i-ña ndá'a-dé. Ko nú a ní ji'i yii-ñá, yúan-na te a ní nuña-ña. Te nú kuní máá-ña, te kuu ná nátñanda'a-ña jíín fin chaa kándija nuu máá Jít'o'-yo. ⁴⁰Ko jáni ini-ri ja sii-gá koo ini-ña nú kunchaq ndá'ú máá-ña súan-ni. Te jáni ini-ri ja súni yí'i Espíritu Dios ruu.

Sikí ndéyu já kájani-i nuu ndoso

8 Bueno. Te sikí ndéyu já kájani-i nuu ndoso, ndaqa chi taká-yo kájini-yo yakú. Te jíín tú'un kájini-i-ún kúu ja kásavixi-i máá-i, ko jíín tú'un kúndá'ú ini tá'an kúu ja nákuá'nu-ga-i jíín. ²Nú iin chaa jáni ini-de ja tú'a va'a-de, núsáá te kuní-ga te kutu'a va'a-de jíín. ³Te nú iin chaa kúmaní-dé jíín Dios, suni jiní-ya núu cháa-ún. ⁴Sikí ndéyu já kájani-i nuu ndoso, ká'an-ri, chi a kájini-yo já tú ndé játñiu kuti ndoso ini ñuyívi. Chi tú ingá Dios ío, chi máá fin-ni-ya. ⁵Chi vasa ío kua'a l'a, te ío kua'a jít'o' ja káskúnání máá-i l'a ini andíví xí iní ñuyívi, ⁶ko máá-yo káka'an-yo já máá fin-ni máá Táa-yo Dios ío. Te onde nuu máá-yá

vai táká ndatínu te nuu máá-yá játñiu-yó. Suni iin-ni máá Jít'o'-yo Jesucristo ío. Te máá-yá ni sá'a taká ndatínu te ni sá'a-ya yóó. ⁷Ko tú ndi'i-i kájini-i tu'un yá'a. Te sava-i a ni kakáan-i jíín ndosó onde sáá. Te nú káyee-í, nátu'un ndeyu ndosó káyee-í, ko vitá ini añú-i, te kúchá'án añú-i sá'a. ⁸Chi nasu jíín ndéyu te kuatú'un Dios yóó, chi nú tú kee-yo, nasu já yúan te kundá'ú-yo, te nú kee-yo, nasu já yúan te kendoo va'a-ga-yo jíín-yá. ⁹Ko vasa ni'l'in kándij-ro, koto-ro náv'a tú súngava-ró tá'an-ró, já vitá ini añú-ún, nuu kuáchi. ¹⁰Róó chi chaa jiní kákuu-ró, te nú iin chaa kuni-de nuu-ro hora ja yée-ro stáa iní ve'e ndoso, á tú sánaa te skí-i ini-de, te kívi-de kee túku máá-de ndeyu ndosó-ún sá'a-ró xí túu. ¹¹A ni ji'i Cristo ja'a ñaní-ro, chaa vitá ini añú-ún, ko ja sikí tú'un tu'l'a-ró-ún, te ni xnáa-ro-dé. ¹²Súan kásá'a-ró kuáchi nuu ñaní-ro, chi ja ú'u-ni chíndee-ró iní añú-de ja vitá, te suni nuu Cristo kásá'a-ró kuáchi. ¹³Ja yúan, te nú ndeyu sá'a ja júngava iin ñaní nuu kuáchi, ma kée kúti-gá-ri kúnu níf káni, náv'a ma súngava-ri ñaní-ri nuu kuáchi.

Sikí já ío derecho chaa apóstol

9 Nasu apóstol kúu-ri náún. Á tú jíka kuu ndichaq-ná-ri. Á tú ní jiní-ri nuu máá Jít'o'-yo Jesús. Nasu róó kákuu tiñu ni sá'a-ri nuu máá Jít'o'-yo náún. ²Nú tú kúu-ri apóstol nuu sáva-ga chaa, ko nuu-ro chi kúu ndija-ri. Chi róó kákuu tuni-ri ja ndíso-ri tiñu apóstol nuu máá Jít'o'-yo. ³Ya'a kúu tu'un ká'an-ri ja náma-ri máá-ri

nuu cháa káxndichí ruu: ⁴Á tú ká'io derecho-ri kee-ri ko'o-ri. ⁵Á tú ká'io derecho-ri kunchaka-ri ñasí'l kándija, nátu'l un kánchaka sava-ga apóstol, jíin Cefas, jíin cháa kákuu ñaní máá Jít'o'o-yo. ⁶Xí máá iin-ni ruu jíin Bernabé, tú ká'io derecho-ri ja tú sátiñu-ga-ri náun. ⁷Ndé soldado kájatá'an, te yée-dé cuenta máá-de. Ndé chaa jítu uva, te tú yée-dé nde'e-í. Xí ió chaa skée-dé vaca-de, te tú jí'i-de leche-ti. ⁸Nátu'un ká'an chaa yúkú, ká'an-ri náun. Á nasu súni tu'un yá'a ká'an ley. ⁹Chi nuu ley ja ní chaa Moisés, yoso: Ma chú'un-ró ñunu yú'u xndikí kíti jíkó, áchí. Á siki xndikí ká'an Dios xí túu. ¹⁰Xí máni siki yóó ká'an tu'un-ún náun. Jandáa ja siki yóó yoso. Chi kuní-ya já ná kúñukuu iní chaa jítu, ni'in-dé, te chaa jíkó, ná kúñukuu iní-de kee-dé. ¹¹Nú ni kajakín-ri tu'un Espíritu iní-ro, te stútú-ri ja kúchaku-ri nuu-ro, kuachi xaan kúu náun. ¹²Nú sava chaa ió derecho-de kájikan-de súan nuu-ro, á tú va'a-ga kakán máá-ri. Ko tú ní kákuni-ri kuatíñu-ri derecho-ri, chi sua kándo'o-ri te ni'in-rí náv'a tú u'u kaka tu'un Cristo sá'a-ri. ¹³Á tú kájini-ro já cháa kásatiñu iní ve'e ii, iní ve'e ii-ún kénda ja káichaku-de. Te chaa kájatíñu onde nuu altar, siki altar-ún káichaku ta'an-de. ¹⁴Suni súan ni tá'u tífñu Jito'o-yo já siki tu'un va'a ná kúchaku chaa kájani tu'un va'a. ¹⁵Ko ruu, tú naún ní jikán-ri ni iin súan. Ni nasu cháa-ri tu'un yá'a ja ná kuá'a-ró náu-ri vina. Chi va'a-ga ná kúu-ri, nasu já kasú iin chaa nuu-ri ja sáteyí-rí máá-ri jíin tífñu yá'a. ¹⁶Vasa

jáni-ri tu'un va'a, ja yúán má kúu sáteyí-rí máá-ri, chi níni skíkuu-ri sá'a-ya. Chi koo tundó'o siki-ri, nú tú kani-ri tu'un va'a. ¹⁷Te nú jíin gusto máá-ri sá'a-ri súan, yuán te ni'in-rí ya'u-ri. Te vasa tú játa'an ini-ri, ko ni chaa-ya tífñu siki-ri, te responsable-ri kúu. ¹⁸Ndéja kúu ya'u-ri núsáá. Ja ná káka kuu-ri kani-ri tu'un va'a Cristo, ni tú níni yá'u-ri, ni tú jikán-ri derecho-ri siki tú'un va'a. ¹⁹Ja yúán, vasa tú naún chaa tífñu so'o-ri, játíñu-ri nuu táká-ni, náv'a skándija-ga-ri nayivi. ²⁰Nátu'un judío násá'a-ri máá-ri nuu cháa judío, náv'a kundéé-ri skándija-ri chaa judío. Te nátu'un chaa yí'i nda'a ley, násá'a-ri máá-ri nuu cháa yí'i nda'a ley, vasa tú yí'i-ri nda'a ley, náv'a skándija-ri chaa yí'i nda'a ley. ²¹Ko nuu cháa tú kájandatu nuu ley, suni súan nátu'un tú jándatu-ri nuu ley násá'a-ri máá-ri nuu-dé, náv'a kundéé-ri skándija-ri chaa tú kájandatu nuu ley, vasa ncháá ley Dios jíin-ri chi yí'i-ri nda'a ley Cristo. ²²Te nuu cháa vitá iní, násá'a vitá-ri máá-ri, náv'a skándija-ri chaa vitá iní-ún. Súan taká-ni modo násá'a-ri máá-ri nuu táká chaa, náv'a kundéé-ri nama-ri sava-de. ²³Te ja siki tú'un va'a kúu ja sá'a ndi'i-ri súan, náv'a ruu, suni ná ni'in-rí ta'u-ri ja kénda yúan. ²⁴Á tú kájini-ro já cháa kájini carrera, chi ndi'i-de kájini ndija-de, ko iin-ni-de kúndéé-de ni'in-dé premio-de. Suni súan ndukú ndéé-ró kúnu-ró, náv'a ni'in-ro premio-ro. ²⁵Te taká chaa káisíki, jíto va'a ná'án-de máá-de. Te chaa-ún, súan kásá'a ndija-de,

náva'a ni_iñin-dé iin premio ja kútú'ú. Ko yóo chi ni_iñin-yo premio ja má kútú'ú kúti. ²⁶Núsáá te modo súan, ndukú ndéé-rí jínu-ri, tú jínu sáni-ri. Modo súan kájatá'an-ri, tú skée fú-rí. ²⁷Chi sua tfin ni_iñin-ri máá-rí, te já'a-ri máá-rí, náva'a ma cháxio-yá rúu, vasa a ni_i jani-ri tu'un nuu sáva-ga chaa.

Sikí já káchiñú'ún-i ndoso

10 Náni, kuní-ri ja ná júku'un ni_iñin-ro ndasa ni_i ka_iñin ndiyi táká-yo nuu vikó nu'ún, te ni_i kaja'a táká-de nuu mar. ²Te táká-de, ni_i kajanducha-dé nuu vikó nu'ún jíin nuu mar. Chi táká-de, ni_i kaindikin-de Moisés. ³Te táká-de, ni_i kayee-dé ndeyu ni_i ja'a máá-yá. ⁴Te táká-de, ni_i kajil'i-de iin-ni nducha ni_i ja'a-ya. Chi ni_i kajil'i-de nducha ni_i kenda chii kava ni_i sá'a-ya. Te kava-ún, ni_i ndikin yata-dé, chi kava-ún kúu nátu'un Cristo. ⁵Ko tú ni_i kúsiñ iní Dios jíin kuá'a-dé. Ja sikí yúán kúu ja ní xnáa-yá-de onde nuu nü'uun té'é. ⁶Taká tu'un yá'a kúu iin modo náva'a koto nchaq máá-yó, te ma ndío ñáá ini-yo nátu'un ni_i kandío ñáá ini chaa-ún. ⁷Ma chímú'ún-ro ndosó jíná'an-ró nátu'un ni_i kás'a a sava máá cháa-ún. Chi súan yóso nuu tutú: Ni_i kajungoo ñayivi ní kayee-i ni_i kajil'i-te ni_i kandukuiñi ni_i kajita já'a-i, áchí. ⁸Ni ma káka kuáxán-yó nátu'un ni_i kajika kuáxán sáva máá cháa-ún, te ni_i kajil'i oko uni mil-de ja iin kivi-ní. ⁹Ni ma kóto nchaq-yo Jito'o-yo Jesucristo nátu'un sava máá cháa-ún ja ní kajito nchaq-de-ya, te ni_i kajil'i-de ni_i sá'a koo. ¹⁰Ni ma kútuku ini-yo

nátu'un ni_i kakutuku ini sava-de, te ni_i kajil'i-de ni_i sá'a iin kue'e xaan já ní ja'a-ya. ¹¹Te modo-ún, ni_i kuu náva'a koto nchaq máá-yó. Te ja yúán, yóso-ún nuu tutú vaa nuu yóo, chaa kuni ndasa kuandi'i ñuyivi. ¹²Nú iin chaa jáni ini-de ja kündij ni_iñin-de, ná kóto vaa-de máá-de, náva'a tú ndua-de núsáá. ¹³Iin-ni jító nchaq ja'ú róo, onde jíin táká ñayivi. Ko bueno skíkuu Dios, te máá hora jító nchaq ja'ú róo, kuña-yá íchi kénda-ró, náva'a kundéé-ró kénda-ró. Súan te ma kuá'a-ya tú'un ja kóto nchaq-ga róo, ja má kánda-ga-ro. ¹⁴Náni máni. Kunu-ró kóto-ró ndosó núsáá. Ma chímú'ún-ró. ¹⁵Nátu'un jíin cháa ío kájí xiní, súan ká'an-ri jíin-ró. Kani ini máá-ró naúñ tu'un ká'an-ri. ¹⁶Vaso ii, já ní kás'a a ii-yo, nasu táká-yo kájil'i ká'nu-yó niñi Cristo náún. Te staq já ní kásakuáchí-yó, nasu táká-yo káyee ká'nu-yó yíki kúñu Cristo náún. ¹⁷Chi iin-ni staq-ún ío. Súan yóo, tini-yo kákuu-yó iin-ni ñayivi, chi táká-yo káyee ká'nu-yó iin-ni staq-ún. ¹⁸Ndeé' ndasa kás'a a chaa Israel. Chaa káyee kíti já kásoko-dé nuu-yá, nasu káyee ká'nu-de nuu altar náún. ¹⁹Naúñ áchí-ri núsáá. Játíñu ndosó náún, xí játíñu ndeyu iin nuu ndosó náún. ²⁰Túu, chi ndeyu kásoko cháa siin nación, nuu tachí kásoko-dé, nasu nuu Dios. Te tú kuní-ri ja kétá'an ká'nu-ró jíin tachí. ²¹Ma kúu ko'o-ró iní vaso máá Jito'o-yo, te suni ko'o-ró iní vaso tachí. Ma kúu kee ká'nu-ró nuu mesa máá Jito'o-yo, te kee-ro nuu mesa tachí. ²²Xí kuní-yo kúkuíñi iní Jito'o-yo sá'a-yó náún. Ni_iñin-ga-yo

vásá máá-yá náún. ²³Taká-ni tiñu kúu sá'a-ri, ko tú ndi'i kéndqo luu. Taká-ni kúu sá'a-ri, ko tú ndi'i skuá'nu tá'an. ²⁴Ni iin chaa, mä ndúkú-de sá'a-de ja vá'a máá-de, chi ja vá'a inga ñani tá'an-de ná sá'a-de. ²⁵Ndi'i-ni ndeyu nuyá'u, kee-ro jíná'an-ró. Te nú kíyú'ú ini-ro, mä kaká tu'ún kúti-ro ndé onde vai-ún. ²⁶Chi máá Jít'o'-yo xín ñuyívi jíin táká ndatínu ío ini, áchí. ²⁷Te nú iin chaa tú kándija, te kana-de xini-ro kée-ro jíin-de, te nú suni kuní-ro kí'in-ro, núsáá te kee-ro táká ja káni-de nuu-ro. Te nú kíyú'ú ini-ro, mä kaká tu'ún kúti-ro ndé onde vai-ún. ²⁸Ko nú kastu'ún fiín chaa nuu-ro: Kundatu, chi ya'á ja ní kandij nuu ndosó kúu, achi-de. Yúan-na te mä kée-ro, já kuáchi chaa ni kastu'ún-ún jíin kuáchi ja kíyú'ú ini-de. ²⁹Sikí já kíyú'ú ini ká'an-ri. Ko nasu já sikí róo, chi sikí já ingá chaa. Te nú kíyú'ú ini ingá chaa, naja kóto nchaq-de ruu ndasa jíka kuu ndicha-na-ri núsáá. ³⁰Te nú ruu xna'an-ga nákuatá'lú-rí te yée-rí, naja káka'án ndiva'a-de siki-rí siki ndéyu ja ní jikan ta'u-rí ja'a-ún.

³¹Núsáá te vasa ná kée-ro, vasa ná kó'o-ró, vasa ná sátiñu-ró, ko modo ja ná nákana jaa-i Dios ná sá'a-ró. ³²Koto-ró nává'a mä skíví-ró cháa judío, ni chaa sín nación, ni tiku'ni Dios, nuu kuáchi. ³³Suni súan ruu jíin táká tiñu sá'a-ri, kuní-ri ja ná kúsiñ iní taká chaa. Tú jítu iní-ri ja sá'a-ri ja vá'a máá-rí, chi kuní-ri sá'a-ri ja vá'a sava-ga chaa, nává'a kaku-de jíná'an-de.

11 Ná ndáku-ró rúu jíná'an-ró, suni nátu'un ndáku máá-rí Cristo.

Já ná kúndasu xini ñásí'í

²Bueno kánuku'un ini-ro rúu. Te ká'iin ni'lín-ro jíin táká tiñu ni tá'lú-rí nuu-ro, jíin modo ja ní stá'qan-ri nuu-ro. ³Ko kuní-ri ja ná kuní-ro jíná'an-ró ja Cristo kúu-ya xini táká chaa. Te chaa kúu-de xini ñásí'í. Te Dios kúu-ya xini Cristo. ⁴Taká chaa ja ndasú xini-dé te jikán ta'u-dé xí jáni-de tu'un, já'a-de tuká nuu xini-dé. ⁵Ko táká ñásí'í, nú tú ndasú xini-ñá te kakán ta'u-ña xí káni-ña tú'un, já'a-ña túká nuu xini-ñá, chi iin-ni kúu nú seté xini-ñá. ⁶Chi nú ñasí'í, tú jasú-ña xini-ñá, ná seté-ña núsáá. Te nú kúka nuu-ña seté-ña, xí xíti-ña ixi-ña, ná kasú-ña núsáá. ⁷Chi chaa, mä kúu kasu-de xini-dé, chi muestra luu Dios kúu-de. Ko ñasí'í, chi stá'qan-ña ndasa luu káa ini yii-ñá. ⁸Chi tú ní sáva'a-ya cháa jíin yíki ñásí'í, chi sua ñasí'í jíin yíki cháa. ⁹Chi tú ní kúvá'a chaa ja kuátínu-de nuu ñásí'í, chi sua ní kuvá'a ñasí'í ja sikí cháa. ¹⁰Ja sikí táká ndajá'a ándíví te níni kundasu xini ñásí'í. ¹¹Chi nuu máá Jít'o'-yo tú sá'a-ya cuenta ndéja kúu ja yíí, te ndéja kúu ja si'í, chi nú túu iin, te mä kóo inga. ¹²Chi nátu'un ní sává'a-ya ñásí'í jíin yíki cháa, te vina kúvá'a chaa chii ñasí'í, ko Dios kúu I'a sává'a taká-ni. ¹³Kani iní máá-ró jíná'an-ró, á ío va'a ja tú kundasu xini ñásí'í te kakán ta'u-ña nuu Dios. ¹⁴Nasu máá ñuyívi stá'qan nuu-ro, já tú luu jíto chaa jíin íxi-dé, nú ná kée náún. ¹⁵Ko nú ñasí'í, te sía-ña íxi-ñá kee máá, luu jíto-ña jíin, chi ixi-ún, ni ja'a-ya núu-ña kundasu xini-ñá. ¹⁶Ko nú iin chaa

kuní-de kutíxín-de jíín tú'un yá'a, ko yóo tú ká'io costumbre-yo súan, ni tiku'ní Dios.

Sikí xíni máá Jít'o'yo-yo

¹⁷Tá'u ní'in-ri inga tiñu yá'a nuu-ro, ja tú kúsíi iní-ri jíín-ró, chi tú kándutútú-ró já sá'a va'a-ga-ro, chi sasua ñáá-ga kásá'a-ró. ¹⁸Yá'a ká'an-ri xna'an-ga. Ni jini tu'un-ri ja kásásíin-ró máá-ró, máá hora kákutútú-ró. Te yakú kándíja-ri. ¹⁹Chi níni kóo ñayiví sásfín ma'ñú-ró, nával'a kuni-ro ndé ñayiví kándíja va'a ma'ñú-ró. ²⁰Te nú iin-ni nuu kándutútú-ró, nasu já kúxíni-ró cuenta máá Jít'o'yo-kúu-ún núsáá. ²¹Chi ná iin ná iin-ró, máni kanduu-ro núu ingá-de xna'an-ga kákuni-ro. Te iin-ró jí'i-ro sóko, te inga-ro nájini-ró. ²²Á tú káñava'a-ró vé'e nuu kée-ro kó'o-ró náún. Xí kásájá'a iní-ro núu tíku'ní Dios. Te chaa tú naún káindá'a-de, kákuka nuu-dé kásá'a-ró xí túu. Ndasa ka'an-ri jíín-ró jíná'an-ró. Kúsíi iní-ri jíín-ró xí túu. Jíín tú'un yá'a tú kúsíi kúti iní-ri jíín-ró. ²³Chi tu'un yá'a ni kutu'a-ri nuu máá Jít'o'yo-yo. Te suni ya'a ní stál'an-ri nuu-ro jíná'an-ró. Chi máá ákuáa já ní kánastúu-de Jito'yo-yo Jesús, ni ki'in-ya stáa. ²⁴Te ni jikan ta'lú-yá. Te ni sákuáchí-yá. Te ni ka'an-ya: Ki'in te kee-ro jíná'an-ró, chi ya'a kúu yiki kúñu-ri, te ja sikí róó ni kukuáchí. Súan sá'a-ró te ná núkú'un iní-ro ríu. Achí-ya. ²⁵Suni súan ni ki'in-ya vaso, nuu ní ndi'i ni kuxíni-ya. Te ni ka'an-ya: Vaso yá'a kúu contrato jáá já ní sá'a-ri jíín niñí-rí. Te táká vuelta ná káji'i-ró, te súan sá'a-ró nával'a ná

núku'un iní-ro ríu. Achí-ya. ²⁶Chi táká vuelta ja káyee-ro stáa yá'a te káji'i-ró iní vaso yá'a, kiví ní ji'i máá Jít'o'yo-yo kúu ja kákastu'ún-ró ondé kiví ncháa-ya. ²⁷Te nü iin chaa kee-dé staq yá'a, xí kó'o-de iní vaso Jito'yo-yo yá'a, te nü tú jíínú'ún sá'a-de, te koo kuachi-de nuu yíki kúñu máá Jít'o'yo-yo jíín núu niñí-yá. ²⁸Ná iin ná iin chaa, ná nandukú víi-dé sikí máá-de núsáá. Yúan-na te kee-dé staq-ún te ko'o-de iní vaso-ún. ²⁹Te nü iin chaa tú jiní-de ja kúu yiki kúñu-ya, chaa-ún chi ndonda kuachi sikí-dé nü ko'o-de kee-dé. ³⁰Ja yúan ío kua'a cháa káku'u, jíín cháa vitá iní, kájin ma'ñú-ró jíná'an-ró. Te ni kají'i yakú-de. ³¹Ko nü nandukú víi-yo sikí máá-yó, te mä ndonda kuachi sikí-yo. ³²Ko nü a ni ndonda kuachi sikí-yo, máá Jít'o'yo-yo xndó'o-ya yóo, nával'a tú ta'nú ndatú-ya jíín ñayiví ñúyiví. ³³Náni máni, ja yúan nü kándutútú-ró káyee-ro, te kundatu tá'an-ró. ³⁴Te nü iin chaa jí'i-de soko, ná kée-dé ve'e-de, nával'a tú ndonda kuachi sikí-ro hora kándutútú-ró. Te sava-ga tiñu sándaa-ri onde ná jáa-ri.

Sikí tá'u já vái nuu Espíritu

12 Náni, sikí táká ta'u já vái nuu Espíritu, kuní-ri ja ná júky'un iní-ro jíín. ²A kájiná'án-ró já ná ni kakuu-ró cháa tú kákandíja, te ni káindikin-ro yatá ndosó ni'ín núu, ndasa ni kakuu iní máá-ró núu. ³Ja yúan kástu'ún-rí nuu-ro já tú ni iin chaa kuu ka'an-tásí-de sikí Jesús, nü a yí'i-de Espíritu Dios. Te tú ni iin-de kuu ka'an-de: Jito'yo-ri kúu Jesús, nü tú yí'i-de Espíritu Santo.

⁴Chi sīin sīin ta'ū ní saka-yá, ko suni iin-ni máá Espíritu kúu. ⁵Te sīin sīin tiñu ní chaa-ya sikí-yo, ko iin-ni máá Jítō'o-yo kúu. ⁶Te sīin sīin modo kásatiñu-yó, ko suni máá Dios kúu I'a sá'a táká tiñu jíín táká-yo. ⁷Ko ná iin ná iin-de, ní ja'a-ya tú'un Espíritu nuu-dé náv'a-a ná skuá'nú tá'an-de. ⁸Chi onde jíín máá Espíritu ni ja'a ndija-ya tú'un ka'an ndichí fin-de. Te suni onde jíín máá Espíritu ni ja'a-ya tú'un ja júku'un ini ingá-de. ⁹Te nuu ingá-de, suni jíín máá Espíritu ni ja'a-ya já ná kándija va'a-de. Te suni jíín máá Espíritu nuu ingá-de ja ná sá'a-de tana. ¹⁰Te nuu ingá-de ja ná sá'a-de táká tiñu ná'nú. Te nuu ingá-de, ja ná káni-de tu'un. Te nuu ingá-de, ja ná nándukú víi-dé sikí táká ja vá'a ja ú'ū. Te nuu ingá-de ja ná ká'an-de tñi yu'u. Te nuu ingá-de ja ná násama-de tu'un sīin yu'u. ¹¹Ko taká tiñu yá'a sá'a suni máá fin-ni máá Espíritu. Sīin sīin sáka-yá nuu fin iin-de, ndasa játa'an ini máá-yá. ¹²Chi nátu'un yiki kúnu iin-ni kúu, te náv'a kua'a pedazo, te taká pedazo-ún, vasa kua'a, ko iin-ni yiki kúnu kúu, suni súan kúu Cristo. ¹³Chi jíín fin-ni máá Espíritu ni kajanducha táká-yo, náv'a-a nduu-yó fin-nä ñayiví, vasa judío xí ñayiví nuu Grecia, vasa chaa kúu mozo xí cháa jíka kuu ndichä-na. Ko taká-ni-de, ní kani'in-dé iin-ni máá Espíritu ni sá'a-ya. ¹⁴Ko yiki kúnu, nasu fin pedazo-ni kúu, chi sua ndiso kua'a. ¹⁵Chi ná ja'a ká'an: Nasu yiki kúnu xíin rúu, chi tú kúu-ri nduchi, achi. Te vasa súan ká'an, ko máá yiki kúnu xíin rúu, chi tú kúu-ri nduchi, achi. Te vasa súan ká'an, ko máá yiki kúnu xíin rúu, chi tú kúu-ri nduchi, achi. Te vasa súan ká'an, ko máá yiki kúnu xíin rúu, chi tú kúu-ri nduchi, achi.

achí. Te vasa súan ká'an, ko máá yiki kúnu xíin ná'ín. ¹⁷Nú ndi'i yiki kúnu ní kuu nduchi, ndasa kuni so'o núú. Nú ndi'i ní kuu so'o, ndasa kuaan xiko núú. ¹⁸Vina te ni jiniyo ndasa ni jata'an ini máá Dios te ni chaa-ya táká pedazo-ún ná iin ná iin jiká yiki kúnu. ¹⁹Chi ná táká-ni ní kakuu iin-ni pedazo-ún, ndasa koo máá yiki kúnu núú. ²⁰Ko vina chi kua'a ndija pedazo ío, ko máá fin-ni yiki kúnu núú. ²¹Ni ma kúu ka'an nduchi jíín ndá'a: Tú jínu ñú'ún-rí róó. Suni súan ni mä kúu ka'an xini jíín já'a: Tú jínu ñú'ún-rí róó. ²²Chi sua kánúú táká pedazo ndítiiin ta'an jíín yiki kúnu, vasa vitá-ga jíto. ²³Te táká pedazo yiki kúnu ja jáni ini-yo já tú jíñu'ún jíto, suu yuán ñukúún xáan-gá jasú-yo núú. Te ja tú luu kájito-ún jiní-yo, luu-ga kájasu-yo núú. ²⁴Te pedazo ja lúu kájito-ún jiní-yo, tú níni kúndasu nuu. Chi máá Dios, súan ni chutá'an-ya yiki kúnu-ún, te jíñu'ún-gá ni skéndoo-ya já tú luu jíto-ún, ²⁵náv'a tú sásíin pedazo yiki kúnu-ún máá, chi táká pedazo-ún, sua iin núú ná kóto va'a tá'an. ²⁶Chi ná iin-ni pedazo jatú, táká-ni pedazo iin jínu-ni kájatu. Te ná iin-ni pedazo jíto luu, taká-ni pedazo iin ká'nu-ni kákusií iní. ²⁷Te róó, modo súan kákkuu-ró yiki kúnu Cristo. Te pedazo-ya-ún kákkuu iin iin-ró. ²⁸Te súan ni jani máá Dios chaa kuatiñu nuu tiku'ni: Ja fin, apóstol, ja úu, chaa kájani tu'un, ja uní, chaa kástá'an tu'un, yúan-na te chaa kásá'a tiñu ná'nú, yúan-na te chaa kásá'a tana, te vásá chaa chíndéé tá'an, jíín chaa

kátá'ú tíñu, jíín cháa ká'an tñīyu'u.
29 Táká-de kákku apóstol náún.
 Taká-de kájani tu'un náún. Táká-de kástá'an náún. Taká-de kásá'a tiñu ñá'nú náún. **30** Táká-de kájini-de sá'a-de tana sá'a-ya náún. Táká-de káka'an-de tñīyu'u náún. Taká-de kánasama-de tu'un sín̄yu'u náún.
31 Ko ná kuútú iní-ro ndúkú-ró tál̄u vâ'a-ga kua'a-ya náu-ro jíná'an-ró. Ko ío īnḡa modo va'a xaq̄an-gá, ná stá'an-rī nuu-ro jíná'an-ró.

Tu'un kúndá'ú iní tá'an

13 Te nú ruu, vasa ká'an-rī náu-un kák'a'an chaa xí ndájá'a ándíví, te nú tú kúndá'ú iní-ri-i, te kúu-rī náu-un iin̄ kaa ja ndáxín káxín xí fín platillo ja sánaa. **2** Te vasa jáni-rī tu'un sá'a-ya, te júku'un ndí'i iní-rī táká tu'un sa'í jíín táká tu'un ndíchí, te vasa kándíja téyí-rí ja kúu skuío káni-rī yuku, te nú tú kúndá'ú iní-ri-i, tú na ná tiñu-rī. **3** Te vasa ná sáka ndí'i-rī táká ndatíñu-rī kee ñáyiví ndá'ú, te vasa ná kuá'a-rī yik̄i kúnu-rī kayu, te nú tú kúndá'ú iní-ri-i, tú na ya'u-rī ío. **4** Tu'un kúndá'ú iní, ndíso paciencia, te ndíso tu'un kúmaní iní. Tu'un kúndá'ú iní, tú ndíso tu'un kuásún iní. Tu'un kúndá'ú iní, tú sávixi máá, ni tú sáteyí máá. **5** Tú ká'an ndíva'a. Tú ndúkú já kúu máá. Tú kittí iní. Tú chú'un iní. **6** Tú ndúvatu iní, chi sua kúsíi iní jíín tíñu ká'io ndaqa. **7** Ndi'i jándéé iní. Ndi'i kándíja. Ndi'i ñúkuu iní, Ndi'i kánda. **8** Taká tu'un kájani-yó, chi naa, te táká yu'u chi ndí'i, te tu'un ndíchí, chi táká kuxio, ko tu'un kúndá'ú iní, mā náa kúti. **9** Chi yaku-ni tu'un kájini-yó, te yaku-ni

tu'un kájani-yó, **10** ko onde ná cháa máá tú'un nī yija va'a, yúan-na te kuxio yaku-ni ja kájini-yó-ún ki'in. **11** Ná nī kuu-rī suchí yíkín, te nī ka'an yíkín-rí núú, te nī jani iní-rī náu-un suchí yíkín. Ko nuu ní kuu-rī chaa ñá'nú, te nī chaxio-rī táká ja ní sá'a-rī ná lúlí-rí-ún kua'an. **12** Te vina kándezé-yó náu-un jíín espejo ja káxkí'i, ko kúkuéé-ga te kuní ndijin-yó náu-un jíín núú tâ'an-yó. Te vina chī yaku-ni jiní-rī, ko kúkuéé-ga te kuní ndí'i-rī náu-un jiní kájí-yá ruu. **13** Te vina ío uní tu'un játíñu nī'in, tu'un kándíja va'a, tu'un káñukuu iní, jíín tú'un kúndá'ú iní. Ko máá tú'un kúndá'ú iní, kánúú xáq̄an-ga vásá úu-ga-ún.

Siki já káka'an-i sín̄yu'u

14 Ndúkú ndéé-ró jíín tú'un kúndá'ú iní tá'an, te kuútú iní-ro ndúkú-ró táká ta'l̄u já'a Espíritu, ko kánúú-gá ja káni-ró tú'un. **2** Chi chaa ká'an-de sín̄yu'u, jíín Dios ká'an-de, nasu jíín ñáyiví, chi tú ní iin̄ chaa júku'un iní naún ká'an-de, chi jíín Espíritu ká'an-de tu'un sa'í. **3** Ko chaa jáni tu'un, jíín ñáyiví ká'an-de, chi skuá'nu-de ñáyiví-ún, te ká'an ká'nu-de, te ká'an ndéé-de jíín-i. **4** Chaa ká'an sín̄yu'u, skuá'nu-de máá-de, ko chaa jáni tu'un, chi tiku'nī skuá'nu-ga-de. **5** Játá'an iní-rī ja táká-ro ná kúu ka'an-ro sín̄yu'u, ko kánúú-gá ja káni-ró tú'un, chi ñá'nu-ga chaa jáni tu'un vásá cháa ká'an sín̄yu'u, te nú tú násama-de tu'un-ún, náva'a kua'nu-ga tiku'nī sá'a-de jíín. **6** Náni, vina te nú jaa-rī nuu-ro te ka'an-rī sín̄yu'u jíín-ró, naún tiñu ní'in já kúu róó, ná tú ka'an-rī iin̄ tu'un ní

kenda ndijin, xí fín tu'un ndíchí, xí fín tu'un stá'an-ri. ⁷Ió ndija ndatíñu kándaqá tí'lú já kásá'a ndusú, nátu'un xkuili xí guitarra. Te nú tú sín sín nota ndé'e, ndasa kuní-yo ndé yaq jíku-de jíín xkuíli, xí jíín guitarra-ún. ⁸Te nú corneta tú ndé'e kájí, te ndé chaa sátu'a-de máá-de ja kuát'a-an-de núsáá. ⁹Suni súan róó jíná'an-ró, nú ká'an-ro sín yu'u, te nú tú kájí ká'an tu'un-ún, te ndasa juky'un ini-i naqún tu'un ká'an-ro núsáá, chi kuachi tisi'ví-ró stfví-ró. ¹⁰Kua'q núu yú'u ío iní ñuyíví ná sá'a-yó cuenta, te táká júku'un iní chaa jiní. ¹¹Nú ruu tú júku'un iní-ri yu'u ká'an iin chaa, te kúu-ri chaa jíká núu cháa ká'an-ún. Te chaa ká'an-ún, suni kúu-de chaa jíká núu-rí. ¹²Suni súan róó ja á kájítú iní-ro nílin-ro tá'u Espíritu, ná ndukú ndéé-ró náva'a skuá'nu va'a-ró tíku'ní jíín. ¹³Já yúán nú ká'an iin chaa sín yu'u, ná kakán ta'ü-dé nuu-yá náva'a kuu nasama-de tu'un. ¹⁴Chi nú ruu kakán ta'ü-rí jíín tú'un sín yu'u, iní aňú-ri kúu ja jikán ta'u, ko nú tú júku'un kuti iní-ri, tú na tiñu. ¹⁵Ndasa sá'a-ri núsáá. Ná kakán ta'ü-rí iní aňú-ri, ko suni ná kakán ta'ü-rí jíín tú'un júku'un iní. Ná káta-ri iní aňú-ri, ko suni ná káta-ri jíín tú'un júku'un iní. ¹⁶Chi nú máni tu'un jiní máá-ró jíín aňú-ro nákuatá'ü-ró jíín, te iin chaa tú tu'a, ndasa kuní-de ka'an-de amén nuu tú'un nákuatá'ü-ró-ún, chi tú jiní kuti-dé naqún tu'un ká'an-ro. ¹⁷Chi róó, bueno nákuatá'ü ndíja-ró, ko inga chaa-ún, tú já'nu tu'un ini-de sá'a. ¹⁸Nákuatá'ü-rí nuu Dios, ja tiñí-ga yu'u ká'an-ri vásá táká róó. ¹⁹Ko nuu tíku'ní, chi máá

ú'un-ni tu'un ja júku'un ini-ri jíín, játa'an ini-ri ka'an-ri, náva'a suni stá'an-ri nuu sáva-ga chaa, vásá já ká'an-ri uxi mil tu'un sín yu'u. ²⁰Náni, ma koo-ró nátu'un suchí lúlí jíín tú'un júku'un iní-ro. Chi sua koo-ró nátu'un suchí lúlí jíín tú'un náá, ko ná yíja va'a-ró jíín já jiní tuní-ro. ²¹Súan yóso núu ley: Jíín cháa ká'an sín yu'u, te jíín sáva-ga chaa ká'an tu'un jíká, súan ka'an-ri jíín náyíví yá'a, ko vasa súan te ni ma kúni so'o-i tu'un ká'an-ri, áchí máá Jíto'o-yo, áchí. ²²Ja yúán táká yu'u, máni tuní-ni kákuu nuu cháa tú kákandíja, nasu núu cháa kákandíja. Ko tu'un jáni-yó, tuní nuu cháa kákandíja kúu-ún, nasu núu cháa tú kákandíja. ²³Núsáá te nú táká tíku'ní ndutútú fín-ni lugar, te táká súan ka'an sín yu'u, te yúán jakoyo chaa tú tu'a xí cháa tú kákandíja, á tú ka'an-de ja kándaqá tachi-ro. ²⁴Ko nú táká-ro kájani-ró tú'un, te kiví iin chaa tú kándíja xí fín chaa tú tu'a, te kuní-de kuachi máá-de, sá'a táká-ro, te ndandukú víi-dé siki máá-de, sá'a táká-ro. ²⁵Te tu'un jáni sa'lí iní aňú-de kenda ndijin. Yúan-na te jukuiñi jítf-de te chiñú'lún-de Dios. Te kani ndaq-de tu'un ja ncháa ndija Dios jíín-ro. ²⁶Náni, ja yúán nú kándutútú-ro, te ná iin ná iin-ró ío iin yaq kata-ró, ío tu'un stá'an-ro, ío sín yu'u ká'an-ro, ío tu'un sa'lí ká'an ndijin-ro, ío ja násama-ró tú'un sín yu'u. Ndí'i ná sá'a-ró jíná'an-ró náva'a skuá'nu tá'an-ró. ²⁷Te nú ío chaa káka'an sín yu'u, ná koo tu'un-ún ja jíín úu-de xí jíín uní-de. Ko iin-ni-de iin-ni-de ná ká'an. Te iin-de ná násama-de tu'un sín yu'u. ²⁸Te nú túu chaa

nasama tu'un íó, ná kasú-de yu'u-dé nuu kándutútú-ró-ún núsáá. Te ná ká'an máá-de ja máá-de jíín Dios.

²⁹Suni súan chaa kájani tu'un, ná ká'an uu xí uní-de, te sava-ga-de ná nándukú vii-dé-ún. ³⁰Te nú inga chaa kánchaa-ún, a ní jini ndijin-de yaku tu'un saqí, te chaa ní kejá'á ná kasú-de yu'u-dé. ³¹Chi táká-ro kuu kani-ró tú'un iin-ni-ró iin-ni-ró, náva'a ná kútu'a táká-ro, te ndundéé iní táká-ro. ³²Te iní añú táká chaa kájani tu'un, kájandatu nuu máá cháa kájani tu'un-ún. ³³Chi Dios, nasu Dios sávaq kúu-ya, chi sua vindáa vinené sá'a-ya. Te nátu'un kásá'a-i nuu táká tiku'ní chaa ndoo,

³⁴súan ná kasú táká ñasí'í yu'u-ná nuu kándutútú-ró. Chi tú permiso ka'an-ña, chi nasu ná'nu-ga kúu-ña nátu'un ká'an ley. ³⁵Te nú kutu'a-ña fin tu'un kákuni-ña, te onde ve'e ná kaká tu'ún-ña máá yii-ná, chi tukaq nuu kúu nú ka'an iin ñasí'í nuu kándutútú-i. ³⁶Á nuu-ro jíná'an-ró ní kenda tu'un Dios, xí níni nuu máá-ni-ró ní jaq tu'un-ya náu. ³⁷Te nú iin chaa jáni iní-de ja fin chaa jáni tu'un kúu-de, xí jíka Espíritu jíín-de, ná chu'un va'a iní-de, chi tiñu ní tá'u máá Jít'o'-yo kúu tu'un cháa-ri nuu-ro. ³⁸Ko chaa tú játu'ún-ún tu'un yá'a, suni tú játu'ún-yó-de.

³⁹Náni, ja yúán ná kuítu iní-ro káni-ró tú'un jíná'an-ró, te ma kasú-ro nuu cháa ká'an sfin sfin yu'u.

⁴⁰Ko ñukúún ná sá'a kájí-ro táká tiñu jíná'an-ró.

Tu'un nachaku ndiyi

15 Náni, vina te kástu'ún-rí tu'un va'a nuu-ro já ní jani-ri nuu-ro sáá. Chi tu'un yúán,

suni a ní kajatá'ú-ró, te suni jíín tú'un yúán ká'ljin ní'in-ró, ²chi suni jíín tú'un-ún ní kakaku-ró, te ná kátin ní'in-ró tú'un ní jani-ri nuu-ro, nú tú ní kákandíja sáni-ró.

³Chi suni tu'un kánúú já ní ní'in-rí-ún, ní nastá'an-ri nuu-ro: Ja ní jí'l Cristo ja síkí kuáchi-yó, nátu'un ká'an tutu. ⁴Te ní yuji-ya. Te ní nachaku-ya núu uní kívi nátu'un ká'an tutu. ⁵Te ní ndenda ndijin-ya núu Cefas. Te vásá ní ndenda-ya núu máá uxí uu-de. ⁶Te vásá ní ndenda-ya núu ví'í-gá uu un ciento ñani-yo ká'ljin tútú-de. Te sava chaa-ún, sáni-ga káichaku-de. Te sava-de, a ní kají'i-de. ⁷Te vásá ní ndenda-ya núu Jacobo. Te vásá núu táká apóstol. ⁸Te onde sandíí-na, te suni ní kenda-ya núu-rí, nátu'un nuu fin suchí xánú.

⁹Chi ruu kúu chaa lúlí-ga nuu táká apóstol, ja kúka nuu-rí kunání-rí apóstol, kuáchi ja ní chindikin-ri tiku'ní Dios. ¹⁰Te káa-ri nátu'un íó-ri, chi súan ní jika tu'un luu íó iní Dios jíín-rí. Te tu'un luu íó iní-ya, tú ní jika sáni jíín-rí, chi sua ní sátiñu-ga-ri vásá táká máá cháa-ún. Ko nasu rúu, chi tu'un luu íó iní Dios ja jíka jíín-rí-ún, ní sá'a.

¹¹Núsáá te vasa ruu xí vasa chaa-ún, súan kájani-ri tu'un, te súan kákandíja-ró. ¹²Te nú kájani-yó tu'un Cristo ja ní nachaku-ya máñú ndiyi, te naja káka'an sava tá'an-ró já tú naúñ ndiyi nachaku núsáá.

¹³Chi nú tú naúñ ndiyi nachaku, suni tú ní náchaku Cristo núsáá.

¹⁴Te nú tú ní náchaku Cristo, kájani sáni-ri tu'un-ya, te suni kákandíja sáni-ró-yá núsáá. ¹⁵Chaa tú káka'an ndaaq tu'un Dios kákuu-ri nú súan,

chi ní kaka'an-ri ja ní naschakú Dios Cristo, te nū mā náchaku ndija taká ndiyi, tú ní náschakú-ya Cristo núsáá. ¹⁶Chi nū mā náchaku taká ndiyi, suni tú ní náchaku Cristo núsáá. ¹⁷Te nū Cristo, tú ní náchaku-ya, kákandíja sáni-ró-yá núsáá, te kándiso-ga-ro kuáchi-ró nū súan. ¹⁸Nú súan ío, te a ní kanaa taká chaa ja ní kají'i nuu ndá'a Cristo núsáá. ¹⁹Te nū nini máá vína-ni ja káichaku-yo, káñukuu ini-yo Cristo, chaa ndá'u ii kákuu-yó vásá sáva-ga chaa núsáá. ²⁰Ko vina a ní nachaku Cristo mā'ñu ndiyi. Máá-yá ní nachaku xna'an-ga vásá taká ja ní kají'i. ²¹Chi ja sikí fin chaa, te ní chaa kue'e kuu-yo. Suni súan ja sikí fin chaa, te nachaku ndiyi. ²²Chi nátu'un kájí'i táká-i ní sá'a Adán, suni súan nachaku taká-i sá'a Cristo. ²³Ko ná iin ná iin-de ndasa kándita koyo tál'an máá-de: Cristo xna'an-ga, te onde nchaq Cristo, te nachaku chaa káyí'i nda'a-yá. ²⁴Yúan-na te onde sandí'i-na te xnáa ndí'i-ya já kátá'u tínu, jíin táká ja kákuñánu, jíin táká ja kátíin so'o. Yúan-na te nuu máá Táa-yo Dios te nakua'a-ya fiúu nuu tá'u-yá tínu. ²⁵Chi tá'u níni máá-yá tínu onde ná kúxiukú táká ja kájito u'yu-ya chíi ja'a-yá sá'a-ya. ²⁶Te máá kue'e kuu-yo, já jító u'u yóó, chi onde sandí'i-na te xnáa-yá-ún. ²⁷Chi táká ndatínu ní ki'in Dios, ní chukú-yá chíi ja'a Cristo, te siki já ká'an súan, ja yúan jiní kají-yó já tú yí'i Dios nda'a Cristo, chi a ní chíi'i Dios táká-ga ndatínu nda'a Cristo. ²⁸Ko nū a ni ndí'i táká ndatínu yí'i nda'a Cristo, yúan-na te suni máá Sé'e-ún kívi-ya

ndá'a máá I'a ja ní chíi-ya táká ndatínu-ún nda'a-yá, nává'a máá Dios kutiin ndí'i-ya táká ndatínu. ²⁹Chi nū túu, te ndasa sá'a chaa kájanducha sikí ndiyi. Te nū tú nachaku kuti ndiyi núsáá, naja kájanducha-dé sikí ndiyi núsáá. ³⁰Te ruu, naja ndíta'an hora káindee inji-ri koto-ri tundó'o núsáá. ³¹Náñi, ká'an ndaaq-ri, chi ja sikí róo jíná'an-ró kúu ja sáteyíí-rí máá-rí nuu Jító'o-yo Cristo Jesúz, ndita'an kivi jí'i-ri. ³²Nátu'un chaa yúkú ká'an-ri. Ní kajatá'an-ri inji nuu Éfeso jíin kiti xáan, te nū tú nachaku taká ndiyi, naún ya'u-ri nílin-rí núsáá. Ná kée-yo ná kó'o-yó chi yuchaq kuu-yo nū súan. ³³Ma xndá'u-ro máá-ró, chi nū kájika-ró jíin cháa ñáá, te sáchá'án-de róo, vasa va'a tiñu kásá'a-ro nū. ³⁴Ná kóo kájí iní-ro jíin tífñu ndaaq. Ma sá'a-ga-ro kuáchi jíná'an-ró. Chi sava-de, tú kájini-de nuu Dios. Súan ká'an-ri nává'a ná kúka nuu-ro. ³⁵Ko sanaa te ka'an iin chaa: Ndasa nachaku taká ndiyi, ndasa koo yiki kúñu-ún nchaq jíin, achi-de. ³⁶Ja xíní ñáá kákuu-ró. Tata jakín-ro, ma náchaku kuti, onde nū tú kuu xna'an-ga. ³⁷Te nū tata jakín-ro, nū trigo xí ingá nuní, nasu jakín-ro yukú ja kóo kúkuéé-ga, chi máá nuní víchí kúu ja jakín-ro. ³⁸Ko Dios, já'a-ya yukú nuní-ún, ndasa ni jata'an inji máá-yá, te ná iin ná iin tata jíin yukú máá. ³⁹Táká kúñu, nasu fin-ni kúñu kúu. Ko iin kúñu kúu ndija kúñu chaa. Te inga kúñu kúu kúñu kiti, te inga kúu kúñu tiyáká, te inga kúu kúñu tisaas. ⁴⁰Te fó yiki kúñu andíví, te ío yiki kúñu nuu ñú'un. Ko síin luu káa ja ío

andíví, te sín luu káa ja íó nuu ñú'un. ⁴¹ Te sín luu káa ndikandii. Te sín luu káa yoo. Te sín luu káa tiñúú xíní, chi tú iin nuu lúu kándaa tiñúú xíní-ún. ⁴² Suni súan kúu ja náchakú táká ndiyi. Jakín-ya te te'yü, naschakú-ya te ma té'yü-ga. ⁴³ Jakín-ya te kuka nuu, naschakú-ya te nduu luu. Jakín-ya te koo vitá, naschakú-ya te nduu fuerza. ⁴⁴ Jakín-ya te ja káa yúkú, te naschakú-ya já kí'ví ndee ándíví. Ió yiki kúnu yúkú, te íó yiki kúnu yí'i ndee ándíví. ⁴⁵ Suni súan yoso núu tutú: Adán xnáñúú, ni kuu-de iin chaa ni kuva'a jíin vida cuenta ñayivi, áchí. Te Adán sandi'í-na kúu máá-yá, te náschakú-ya-í jíin Espíritu-ya. ⁴⁶ Ko chaa xnáñúú, nasu cháa yí'i ndee ándíví kúu-de, chi chaa yúkú kúu-de. Yúan-na te vásá ni chaa chaa yí'i ndee ándíví.

⁴⁷ Chaa xnáñúú kúu chaa nuu ñú'un, chi jíin tikachaa ni kuva'a-de. Te chaa uu, onde andíví vái-ya. ⁴⁸ Táká chaa nuu ñú'un káa nátu'un máá cháa tikachaa-ún. Te taká chaa onde andíví káa nátu'un máá cháa andíví-ún. ⁴⁹ Te nátu'un kájito-yó ndasa ni kaa chaa tikachaa-ún, suni súan koto-yó ndasa káa chaa andíví-ún. ⁵⁰ Ñáni, tu'un yá'a ká'an-ri, chi kúnu jíin niñí, ma kúu ni'in tá'u iní ñuu nuu tá'u Dios tiñu. Ni ja te'yü, ma ni'in tá'u já má té'yü. ⁵¹ Kuni so'o-ro ná ká'an-ri iin tu'un sa'lí jíin-ró. Nasu táká-yo kusú-yo, ko táká-yo, nasama-yó. ⁵² Ja fiñ nú núu-ni, nátu'un iin nakuani-ni-yó, nuu ndí'i-ná nde'e clarín. Chi nde'e clarín, te nachaku táká ndiyi, te ma té'yü-ga. Te yóo, chi nasama-yó. ⁵³ Chi ja te'yü yá'a,

kánúú núku'un ja tuká te'yü. Te ja kúu yá'a, kánúú núku'un ja tuká kuu kuti. ⁵⁴ Te nú ja te'yú yá'a, núku'un ja tuká te'yü, te ja kúu yá'a, núku'un ja tuká kuu, yúan-na te skíkuu ja ká'an tu'un yoso núu tutú: Ni kundéé-yá ni ja'ní-yá kue'e kuu-yo. ⁵⁵ Róó kue'e kuu-yo, ndasa kundéé-ró jíin-rí. Róó kue'e kuu-yo, ndasa tuu-ró rúu. Achí. ⁵⁶ Chi iñu kué'e kuu-yo kúu kuachchi. Te fuerza kuachchi kúu ley. ⁵⁷ Ko ná kúta'u-yo núu Dios ja já'a-ya fuerza kündéé-yó só'a Jito'o-yo Jesucristo. ⁵⁸ Ñáni máni, ja yúan ná kuíni ni'in-ró, ma náyü'ú-ro. Nene ná xndeá-ga-ro jíin tíñu kuní máá Jito'o-yo. Chi a kájini-ro já tú kásatiñu sáni-ró núu máá Jito'o-yo.

Síki já kakín-i xu'ún kuátíñu

16 Síki xú'ún kájakín-ro já kuátíñu ñayivi ndóo, suni ná sá'a-ró nátu'un ni tá'u-rí tiñu nuu tíku'ni ndañúú Galacia. ² Ndita'qan kiví fiñ semana, ná iin ná iin-ró vé'e-ró chív'a'a sín-ró yakú najíin, ndasa ni jatü'un-ya ní'in-ro, náv'a a nú ni jaq-ri te tú níni kakín-ro.

³ Te nú ni jaq-ri, te koo chaa kaji máá-ró kuá'a-ró credencial nuu-dé, te tájí-rí-de onde ñuu Jerusalén kinchaka-de yakú ja kakín-ro-ún.

⁴ Te nú kee cuenta ja súni ki'in-ri, te kingoyo-de jíin-rí.

Consejo jíin sá'an kúta'u

⁵ Te jaq-ri nuu-ro, te nú ni ja'an-ri ñuu Macedonia chi ichi ñúu Macedonia ja'a-ri jaa-ri. ⁶ Chi sanaa te kendoo-ri jíin-ró, xí sjá'a-ri viko víjin, náv'a a chu'un íchi-ró rúu nú ndénu kuní-ri ki'in-ri. ⁷ Chi vina tú

kuní-ri ja ká'an-ri jíín-ró te ja'a-ni-ri ki'in-ri, chi níkuu ini-ri kendoo-ri jíín-ró yakú kiví, te nú kua'a máá Jít'o'-yo tú'un. ⁸ Ko kendoo-ri ini níuu Éfeso, onde jaq kiví Pentecostés. ⁹ Chi bueno ní nuña iin yuxé'é kíví-ri sátiñu va'a-ri. Ko kua'a cháa kájasu ichi ío. ¹⁰ Te nú ní jaq Timoteo, te koto va'a-ró-de, mä síyú'ú-ro-dé, chi tiñu máá Jít'o'-yo sá'a-de nátu'un sá'a-ri. ¹¹ Ni iin-ró mä sájá'a ini-ro níuu-dé núsáá, chi sua vindáa vinené ná náchu'un íchí-ró-de nává'a ná ncháa-de nuu-rí, chi kundatu-ri-de jíín ñaní-yo. ¹² Te cuenta ñaní-yo Apolos, xaqní ka'an ní'in-ri jíín-de ja ná jáa-de nuu-ro jíín ñaní-yo. Ko ni iin modo tú ní játa'an ini-ya jáa-de vina. Ko jaq nálin-de, nú ná núña-de. ¹³ Koo ndito ini-ro jíná'an-ró. Kuiñi ní'in-ró jíín tú'un kákandíja-ró. Cuenta chaa téyíí sátiñu-ró, te ná kóo fuerza ini-ro. ¹⁴ Jíín tú'un kúndá'ú ini tá'an sá'a-ró táká tiñu. ¹⁵ Ñání, a kájini-ro já vé'e Estéfanas ní kákandíja xna'an-ga ini níuu Acaya, te bueno

kákutéñu-i kájatíñu-i nuu ñayivi ndóo. ¹⁶ Te ká'an ní'in-ri jíín-ró já ná kívi-ró chíi nda'a ñayivi kásá'a súan, jíín níuu táká ñayivi káchindéé tá'an jíín-ró, jíín ñayivi kásatiñu jíín-ró. ¹⁷ Kúsij iní-ri ja ní chaa Estéfanas jíín Fortunato jíín Acaico, chi chaa-ún kákuu yunúu-ro já tú ní ká'jin presente-ro. ¹⁸ Chi ní ndundéé iní aňú-ri jíín iní aňú-ro ní kásá'a-de. Ná kuátu'un-ró cháa káa súan. ¹⁹ Sándezé iní-ro, áchí tiku'ní ká'io ndañúu Asia. Aquila, jíín Priscila, jíín tiku'ní nátaka iní ve'e-de, onde jíín máá Jít'o'-yo káká'an ní'in-de ja ná sándezé iní-ro. ²⁰ Sándezé iní-ro, áchí táká ñaní-yo. Te titú ndoo tá'an-ró ní káká'an jítá'an-ró. ²¹ Ya'á kúu tu'un ndéé iní, ní chaa máá-rí Pablo jíín ndá'a-ri. ²² Nú ío iin chaa ja ná tú kúmaní-dé jíín Jít'o'-yo Jesucristo, ná náa-dé. Ña'an-ní Táta. ²³ Tu'un luu ío ini máá Jít'o'-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ró jíná'an-ró. ²⁴ Kúndá'ú ini-ri táká-ro sá'a Cristo Jesús. Súan ná kóo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYEVÍ ÑUU CORINTO

Sa'an kúta'u

1 Máá-rí Pablo kúu-ri apóstol nuu Jesucristo, chi súan ni jata'an ini Dios. Te jíin ñaní-yo Timoteo káchaa-ri tutu yá'a nuu tíku'ni Dios kánchaaq ini ñuu Corinto, onde jíin níu táká ñayiví ndóo káxiukú níi ñuu Acaya. ²Tu'un luu ío ini, jíin tú'un kuaká'nú ini, ja kíi nuu máá Táa-yo Dios, jíin já kíi nuu máá Jito'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró.

Ndasa ni sándezéé iní
Pablo jíin túndó'o

³Ná kúta'u-yo níu Dios, Táa Jito'o-yo Jesucristo, chi Táa tu'un kúndá'lú ini yóo kúu-ya. Te suni Dios táká tu'un ndúndéé iní-yo kúu-ya. ⁴Te máá-yá, chi já'a-ya tú'un ndéé iní-yo níu táká tuundó'o káta'an-yo, náva'a yóó, suni kuu ku'a-yó tú'un ndéé iní nuu cháa kájito tuundó'o. Te jíin tú'un ndúndéé iní-yo sá'a Dios

ja ká'an máá-yó máá tú'un ndéé iní. ⁵Chi nátu'un jíto ta'an-yo kuá'a túndó'o jíin Cristo, suni súan bueno ní'in-yo tú'un ndéé iní-yo sá'a máá Cristo. ⁶Ko nú kájito máá-rí tuundó'o, yuán kúu ja ná káku máá-ró te koo ndéé iní-ro. Xí nú kándundéé iní-ri, yuán kúu ja ná ndúndéé iní-ro. Chi ni'in-ro tú'un-ún, te nú jíin paciencia ná ndó'o-ró túndó'o ni kando'o-ri. ⁷Te tú násama ini-ri ja kánuuu ini-ri sikí róo, chi a kájini-ri ja nátu'un kájito ta'an-ro túndó'o jíin-rí, suni súan kándundéé tá'an ini-ro jíin-rí. ⁸Kákuní-ri, ñáni, ja ná júku'un ini-ro sikí túndó'o ni kata'an-ri ini ñuu Asia. Chi ni kukuí'a ini añú-ri já á yani ma kánda-ri, te káindatu ká'nu-na-ri ja kúu-ri níu. ⁹Ko máá-rí, a ni kaja'nchá ini-ri ja kúu-ri. Súan sá'a-ya náva'a ma kándíja-ri ja kúu nama-ri máá-rí, chi sua nuu Dios ja náschakú-ya ndíyi, kándíja-ri. ¹⁰Chi máá-yá, ni nama-ya rúu jíná'an-ri onde nuu á

yani kuu-ri, te náma-yá rúu. Te kánukuu ini-ri, ja súni nama-ga-ya rúu. ¹¹Suni ná chíndéé-ró rúu ja kakán ta'u-ro já'a-rí, nává'a suni kua'a-í, ná nákuatá'lú-i ja sikí rúu, ná ni kani'in-rí ta'u-rí ni sá'a kua'a-í ja ní kajikan ta'u-í.

Najá tú ní jáq yachi Pablo

¹²Chi jíin yá'á kúu ja kásátéyí-rí máá-rí. Chi iní añú-ri kúu testigo ja ní kajika kuu va'a ñukúún-rí iní ñuyívi, jíin tú'un ndoo iní, jíin tú'un kájí iní cuenta Dios, nasu jíin tú'un ndichí cuenta ñuyívi, chi sua jíin tú'un luu ío iní Dios. ¹³Chi tuká káchaa-ri tu'un jáá núu-ro, chi ja á kák'a'u-ró-ún kúu, te a kájukú'un iní-ro. Te ñúkuu iní-ri ja ná júkú'un va'a va'a iní-ro, ¹⁴chi ndaa_, kájukú'un iní-ro iní tá'ú, ja ondé kívi_ ncháa_ máá Jít'o'-yo Jesús, te koo sií iní-ro ja sikí rúu, te suni súan koo sií iní-ri ja sikí róo jíná'an-ró. ¹⁵Te súan ni jani ndija iní-ri. Te yuán jáa-ri nuu-ro xná'an-ga núu, nává'a kusii iní-ro úu jínu. ¹⁶Chi ichi núu-ro jáa-ri, yúan-na te ja'a-ri ki'in-ri ñuu Macedonia núu, te ndenda-ri ñuu Macedonia, te nchaa-ri nuu-ro ingá jínu, te róo nachu'un íchí-ró rúu ki'in-ri ñuu Judea núu. ¹⁷Te ja súan ni kuu iní-ri jaa-ri, te chaa nátu'u_ iní kúu-ri náún. Xí tú'un ja jani iní-ri sá'a-ri-ún, tu'un jani yúkú-ni iní máá-rí kúu náún. Yachi ká'an-ri: Kuu, kuu, yúan-na te: Tíu, túu, náún. ¹⁸Chi skíkuu va'a Dios, te jiní-yá ja tú'un kák'a'an-ri jíin-ró, nasu ká'an-ri: kuu, yúan-na te: Tíu-ni. ¹⁹Jesucristo kúu Se'e Dios. Te Silvano jíin Timoteo jíin rúu, ni

kajani-ri tu'un-yá núu-ro. Te jíin-yá, nasu tú'un kuu, jíin tú'un túu ío, chi nuu máá-yá, ío máni tu'un kuu. ²⁰Chi táká tu'un ni keyu'u Dios, ni ka'an: Kuu, ja cuenta máá-yá. Te máá-yó, káka'an-yo: Amén, nuu-yá, chi kánakana jaa-yó Dios. ²¹Te Dios kúu I'a skétá'an ni'in ruu jíin róo jíin Cristo. Te ni chaa-yá tínu sikí-yo. ²²Te suni máá-yá, ni chaa-yá tuní sikí-yo, te ni ja'a-yá Espíritu-yá iní añú-yo já kúu seña-yo. ²³Té ja-a-ga-ri Corinto, chi tú kuní-ri kana jíin-rí nuu-ro. Te ná kúu Dios testigo, ndasa jáni iní añú-ri. ²⁴Nasu kákuní-ri kutiin ni'in-ri so'o-ró ndasa kákandíja-ró, chi sua káchindéé tá'an-ri jíin-ró já ná kúsii-gá iní-ro. Chi ká'iin ni'in-ro jíin tú'un kákandíja-ró.

2 Ko súan ni chaa iní-ri ja má jáa-ri ingá jínu nuu-ro jíin tú'un ndúkuí'a iní-ro sá'a-ri. ²Chi ní ndúkuí'a iní-ro sá'a-ri, te ndé chaa kúu ja násásii iní ruu, chi suni máá cháa ja ndúkuí'a iní sá'a-ri-ún. ³Te suni tu'un yá'a ni chaa-ri nuu-ro, nává'a nú ni jaa-ri, te ma kúkuí'a iní-ri sá'a chaa ja násásii níni iní ruu jian. Te jáni ndija iní-ri ja nátu'un kúsii iní-ri, suni koo sií iní táká-ro. ⁴Chi sikí já jít'o xaan-ri tundó'o, te tá'u'u iní añú-ri, te xaan ndéle nducha núu-rí, kúu ja ní chaa-ri tutu yá'a nuu-ro, nává'a ná kuní-ro já maní xáan-rí jíin-ró, nasu ja ndúkuí'a iní-ro sá'a-ri.

Sikí tú'un kuña ká'nu iní

⁵Ko nú iin chaa sákuí'a iní-de ruu, nasu níni ruu sá'a-de jíin-rí, chi suni ondē sikí táká-ro sá'a-de. Súan ká'an-ri, nává'a tú ka'an xaan-gá-ri

nuu-ro. ⁶Te sava-ró, ni kákana jíin-ró núu-dé, te su súan-ni a ni kuu castigo yá'a siki fin chaa súan. ⁷Ja yúan súa ná sá'a-ró tuká'nu ini-ro núu-dé jíin'an-ró, te ka'an-ro tú'un ndéé iní jíin-de, náv'a má ndáki'vi tu'un kuí'a ini-ún xini-dé. ⁸Te ká'an ni'lín-ri jíin-ró, ja ná náka'an maní-ro jíin-de jíná'an-ró. ⁹Chi suni ja siki tíñu yá'a kúu ja ní chaa-ri nuu-ro, náv'a koto nchaaq-ri róo, te kuni-ri nú kájandatu va'a-ró táká tiñu. ¹⁰Te nú sá'a-ró tuká'nu ini-ro núu fin chaa, suni ruu. Te nú ni sá'a-ri tuká'nu ini-ri nuu fin-de, siki já maní-ri jíin-ró núu Cristo, yuán ní sá'a-ri tuká'nu ini-ri nuu-dé, ¹¹náv'a má kúndéé Satanás xndá'ú yóo, chi a kájini va'a-yó modo tíñn yátá-ún yóo. ¹²Ná ni ja'an-ri nuu Troas ja káni-ri tu'un va'a Cristo, ni nuña ichi já ká'an-ri ni sá'a máá Jít'o-o-yo. ¹³Ko tú ní kúsii iní añú-ri chi tú ní náni'lín-ri ñani-ri Tito. Yúan-na te ni nakuatá'ú-ni-ri nuu táká chaa-ún, te ni ki'in-ni-ri ichi kuá'an-ri nuu Macedonia. ¹⁴Ko ná kúta'u-yo núu Dios, chi bueno kúndéé-yó skáka-yó tíñu Cristo sá'a-ya, chi táká lugar jichá nuu tu'un-ya kuá'an kásá'a-yó, te kájini tu'un-i-ya. ¹⁵Chi tu'un Cristo, bueno skáka-yó já'an sá'a Dios, te jáa tu'un-ún nuu chaa kákaku jíin núu chaa kánaa. ¹⁶fin chaa-ún, vasa jíni so'o-de tu'un-ún, ná kúu ii-de. Te inga chaa jíni so'o va'a, ná kúchakü-ni-de. Te ja siki táká tu'un yá'a, ndé chaa kanda jíin. ¹⁷Chi nasu chaa kákikó tú'un Dios cuenta mercancía kákuu-ri, vasa kásá'a sava chaa súan, chi sua chaa ndaa kákuu-ri. Nátu'un chaa ni tájí Dios

vai kákuu-ri, chi Dios, jiní-ya ndasa káka'an-ri tu'un Cristo.

Siki tú'un contrato jáá

3 A ni ndejá'á-yó ingá jínu ká'an-yo já'a máá-yó náuén, xí kánandi'i-ri tutu ka'an ja'a-rí ja kúu róo, xí tutu ka'an-ro já'a-rí nátu'un sava-de náuén. ²Róó kákuu tutu-ri yóso-ro iní añú-ri, te kájini taká chaa nuu, te káka'u-de. ³A kájini ndijin-i ja róó kákuu tutu ni chaa Cristo, ja ní kaskáka-ri, ko nasu jíin tinta, chi jíin Espíritu Dios, I'a chakú, ni chaa-ya, ni nasu núu yúu tabla, chi ichi iní añú. ⁴Yuán kúu tu'un kájani ndija iní añú-ri jíin núu Dios sá'a máá Cristo. ⁵Nasu kájani iní-ri ja kákundéé máá-ri ja máá-rí siki tíñu-ún, ja kákuu iní-ri. Chi súan já'a máá Dios tu'un ja kúndéé-yó. ⁶Chi siki fin contrato jáá, játíñu va'a-ri sá'a-ya, ko nasu já ká'an letra, chi ja ká'an máá Espíritu kúu. Chi letra já'ní, ko Espíritu náschakú. ⁷Te tu'un-ún ja kúu-yo jíin núu, chi ni yoso núu yúu. Te xaqan ní ndii ncháa kiví ní chaq-ún. Te ni ndii ncháa nuu Moisés ni sá'a. Te ja yúan tú ní kákuu nde'e sé'e Israel nuu-dé, vásá kuéni kuéni ni nda'va ja ndíi ncháa-ún. ⁸Te nú súan ío yuán, naga ni kuu tu'un Espíritu. Á tú ví'i-gá ndíi ncháa nuu. ⁹Chi nú tu'un ja tá'nú ndatu-yo jíin, ni ndii ncháa, ví'i-gá ndíi ncháa xaan tú'un nasándaq yóo. ¹⁰Chi ja ní ndii ncháa-ún, tuká ndíi ncháa jíin yá'a, chi ni'lín-ga ndíi ncháa ya'lá. ¹¹Chi nú ja ní nda'va-ún ni ndii ncháa, ví'i-gá ndíi ncháa ja kóo níí káni. ¹²Nú súan káñukuu iní-ri, te

ná chúndéé iní-ri ka'qan-ri núsáá,
 13 te tú kásá'a-ri nátu'un ni sá'a
 Moisés, ja ní jasú-de iin sa'ma
 núu-dé, nává'a tú kuu nde'é sé'e
 Israel nuu-dé ndasa kuqanda'va ja ní
 ndii ncháa-ún. 14 Ko iní añú máá
 cháa-ún ni ndasú, chi onde vina
 nü kákau-de tutu contrato aná'án,
 te suni nátu'un ndasú-ni sa'ma-ún
 nuu-dé, tú núña, chi onde nü
 kándíja-yó Cristo, yúan-na te kuxio
 sa'ma-ún kí'lín. 15 Suni sáni onde
 vina, nü kákau-de tutu ni chaa
 Moisés, te ndasú-ni sa'ma-ún nuu
 añú-de. 16 Ko nü naxió káva iní-de
 nuu máá Jít'o'-yo, te sa'ma-ún
 kuxio-ni kí'lín. 17 Chi máá Jít'o'-yo
 kúu-ya Espíritu. Te nuu ío Espíritu
 máá Jít'o'-yo, yúan ío nuu káka
 kuu ndicha-na-yo. 18 Núsáá te
 taká máá-yó, tú ndasú nuu-yo, te
 kándezé-yó nüu máá Jít'o'-yo,
 nátu'un nuu íin espejo, ndasa ndii
 ncháa nuu-ya. Te suni súan ndii
 ncháa kánasama-yó nátu'un káa
 máá-yá. Súan sá'a Espíritu Jito'-yo
 jíin-yó.

4 Ja yúan ní chaa-ya tíñu yá'a
 siki-rí nátu'un ni kundá'ú
 iní-ya rúu. Te tú kákuitá-ri, te tú
 káyú'-ú-ri. 2 Chi sua ni kachaxio-ri
 tu'un yísa'lí ja kúka nuu-yo sá'a-ún
 kua'lan. Tú xndá'ú-ri kájika kuu-ri,
 ni tú kánasama-ri tu'un Dios, chi
 sua kákau'an ndijin-ri tu'un ndaa.
 Te taká ñayiví kájiní iní añú-i ja
 kákau'an va'a-yó onde nuu Dios. 3 Te
 nü sáni-ga ndasú siki tú'un va'a
 kákau'an-ri, nuu cháa naa ndasú
 siki. 4 Chi ja tñin so'o ñuyiví yá'a, ni
 jasú xini cháa tú kákandíja, nává'a
 tú tuun ndua tú'un va'a nuu já jiní
 tuní chaa-ún, te kuni-de ndasa luu

kánchaq Cristo, chi muestra Dios
 kúu-ya. 5 Chi nasú tú'un máá-rí
 kájani-ri, chi tu'un máá Jít'o'-yo
 Jesucristo kúu. Te ruu kákuu-ri
 mozo-ro já sikí Jesús. 6 Chi Dios
 kúu I'a ni tá'ú-yá tiñu ja ná kúndijin
 ñuñáa. Te ni stúun-ya iní añú-ri,
 nává'a ná kuní-ri nuu Jesucristo
 ndasa ndii ncháa Dios.

Ndasa ndo'o ñayiví kándíja

7 Ko tu'un yá'a ñú'un iní yiki
 kúnu vítá xaqan-ri, nává'a ná
 kuní-ri ja ondé nuu Dios kúu nuu
 kíi fuerza ni'lín xaqan, nasú nüu
 máá-rí kénda. 8 Kájito-ri tundó'o
 taká lado, ko kákanda-ri jíin. Tú
 kákutuní iní-ri ndasa sá'a-ri, ko
 káñukuu ná'lín iní-ri. 9 Káchindikin-i
 ruu, ko tú xndóo-ya rúu. Kástují-i
 ruu, ko tú káxnaa-í ruu. 10 Te taká
 lado kájika kuu-ri, te nene a yani
 kuu yíki kúñu-ri, ná ni jí'lí Jesús,
 nává'a jíin yíki kúñu-ri te ná kuní
 ndijin-i tu'un ni nachakú Jesús.
 11 Chi ruu, nini káichaku-ri, nene
 kája'a-ri máá-rí, te ná kúu-ri nü
 kuu-ri sikí Jesús, nává'a jíin yíki
 kúñu ndá'ú-ri yá'a, ná kuní ndijin-i
 tu'un ni nachakú Jesús. 12 Ja yúan
 jíka kue'e kuu-ri jíin-ri, te jíin-ró
 jíka tu'un kuchaku-ro. 13 Ko iin-ni
 modo kákandíja-ri, nátu'un chaa
 ni chaa nuu tutú: Ni kandíja-ri te
 ja yúan ní ka'qan-ri, áchí. Suni súan
 kákandíja-ri, te ja yúan kákau'an-ri.
 14 A kájiní-ri ja máá I'a ni naschakú
 Jesús, suni naschakú-ya rúu
 jíná'an-ri ja jíin Jesús, te kani-ya
 rúu nuu-ya onde jíin róó jíná'an-ró.
 15 Chi taká tundó'o yá'a kándo'o-ri ja
 sikí róó jíná'an-ró, nává'a nández-ga
 tu'un luu-ya kí'lín nuu kuá'a-gá-i,

te ná káa-ga ná nákuatá'ú-i, te ná nákana jaa-i Dios. ¹⁶Ja yúán tú káyú'ú-ri, chi sua ndújáá añú-ri iin iin kívi, vasa kuakuítá yiki kúñu-ri. ¹⁷Chi tundó'o kájito-ri vina, tú ká'u kúu, chi núnúu-ni kúu, te ná ní'in-rí ta'u ñá'nu, luu xaan, kúu-ri níí káni sá'a-ún. ¹⁸Tú kández'é-ri nuu ndátínu ja jiní ndijin-yo núu, chi sua kández'é-ri nuu ndátínu ja tú jiní ndijin-yo núu. Chi ndatínu ja jiní ndijin-yo núu, ja'a-ni ki'ín. Ko ndatínu ja tú jiní ndijin-yo núu-ún, kundito níí káni.

Ve'e ja tú ní kuva'a jíín ndá'a

5 Chi a kájini-ri ja vé'e kuii ncháá-ri nuu nú'un yá'a, nú náá, te a káñava'a-ri iin ve'e ká'nu nuu Dios, ko iin ve'e ja násu jíín ndá'a ní kuva'a, chi níí káni súan-ni íó máá ondé andíví. ²Te ja sikí yá'a kúu ja kájakä nuu ini-ri, chi kákuní-ri kundasu ve'e-ri andíví-ún sikí-ri. ³Chi ná nándasu sikí-ri, te mä kóo víchí líi-gá-ri. ⁴Chi suni súan ruu ja kái'in-ri ini ve'e kuii yá'a, ndá'u xaan kájakä nuu ini-ri, chi tú kákuní-ri kúvichí líi-ri, chi sua kákuní-ri koso tá'an ku'un-ri, náva'a kunuu ja kúu-ún ki'ín, te kendoo ja kúchakü-ún níí káni. ⁵Ko I'a ni sáva'a ruu ja súan nduu-ri, Dios kúu-ya. Te máá-yá ni ja'a-ya Espíritu ini-ri ja kúu seña nuu-ri. ⁶Ja yúán nené ká'io ndéé iní-ri. Te kájini-ri ja níni ká'iin-ri chii yiki kúñu yá'a, kájika kuu jíká-ri nuu máá Jíto'o-yo. ⁷Chi sikí já kákandíja-ri te kájika-ri, nasu já kández'é-ri nuu. ⁸Ko tú yú'ú-ri, vasa ví'i-gá kákuní-ri kenda-ri chii yiki kúñu yá'a, ja nája'a-ri kuxiukú-ri

jíín máá Jíto'o-yo. ⁹Nándukú ndéé vá'a-ri núsáá, vasa ká'iin jíká-ri, xí káxiukú-ri ve'e ká'iin yani-ri, ko ná kúsií iní-ya sá'a-ri. ¹⁰Chi níni kuñi ndijin táká-yo yú'u mesa Cristo sándaq-ya tíñu-yó, náva'a ki'in iin iin yá'u-yó nú ndasa tiñu ni kasá'a-yó jíín yíki kúñu-yó, vasa va'a xí vasa ñáá.

Ndasa naketá'an-i jíín Dios sá'a-yó

¹¹Kájini-ri kuandatu-ri nuu máá Jíto'o-yo, te káskándíja-ri ñayiví. Ko a jiní ndijin Dios ruu jíná'an-ri, te suni káñukuu ini-ri ja kájini ndijin-ro rúu jíín iní añú-ro. ¹²Nasu núu-ro káka'an tuku máá-ri ja'a máá-ri, chi kákastu'ún-ri modo ndasa sáteyíí-ró máá-ró sikí rúu, náva'a ná ní'in-ro tú'un xndió káni-ró núu cháa ja kásatéyíí-de máá-de ja kández'é-de ndasa kándaan nuu-dé, tú kández'é-de ndasa kándaan ini añú-de. ¹³Chi nú chaa kándatachi kákuu-ri, sikí já játíñu-ri nuu Dios kúu. Te nú chaa ká'io kájí iní kákuu-ri, sikí já játíñu-ri nuu róó kúu. ¹⁴Chi tu'un kündá'u ini Cristo, stétuu ruu sá'a-ri tiñu yá'a. Chi súan kájani ini-ri ja nú iin-ya ní ji'l ja'a táká ñayiví, te náty'un ní kají'l táká ñayiví. Ja yúán ñayiví káichakü, tuká kuchakü-i ja máá-i, chi kuchakü-i ja sikí máá-yá, I'a ni ji'l te ní nachakü ja sikí máá-i. ¹⁶Ja yúán ondé vina te níí-gá kua'lan-yo, mä káni yúkú ini-ri koto-ri ni iin ñayiví, vasa súan ní kajani yúkú ini-ri sikí Cristo sáá, ko vina tuká jáni ini-ri súan. ¹⁷Chi nú iin ñayiví yí'i-i nda'a Cristo, a ní nduu jáá-i, te tu'un tú'u, a ní kaja'a kua'lan. Te

vina a ní ndi'i ní kandujáá. ¹⁸ Te ndi'i ya'lá ní sá'a Dios. Chi máá-yá a ní naskétá'an-ya rúu jíín máá-yá ní sá'a Cristo. Te ní chaa-ya tíñu siki'-rí ja kástu'ún-rí ndasa naketá'an-i jíín-yá. ¹⁹ Te jandáá, chi jíín Cristo ni jíku Dios, náskétá'an máá-yá ñuyívi jíín máá-yá, te tæká kuächchi kásá'a chaa tú ní chí'i-ya cuenta siki'-dé. Te ní chaa-ya tíñu siki'-rí ja ná káni-ri tú'un ndasa naketá'an-i jíín-yá. ²⁰ Ja yúán vái koyo-ri jíín sí'ví máá Cristo. Te ná sá'a-yó cuenta ja yú'u núu Dios kákkuu-ri. Te kák'a'an ndaq'ú-ri jíín-ró jíín sí'ví máá Cristo, ja ná náketá'an-ró jíín Dios. ²¹ Te Jesús, tú ní sá'a-ya kuáchi. Te ní nduu-ya kuáchi ní sá'a Dios ja yóó, náva'a kendoo ndaa-yo modo Dios sá'a Cristo.

6 Suni súan ruu, káchindéé tá'an-ri jíín-yá. Te kák'a'an ni'in-ri jíín-ró ja má kuátá'uú sáni-ró tú'un luu ío ini Dios. ² Chi áchí-ya: Máá kíví vá'a ní jini so'o-ri tu'un ká'qan-ro, te kívi ní kaku-ró ní nama-ri róó. Vina-ni kúu máá kíví vá'a, vina-ni kúu máá kíví náma-ri róó, áchí-ya. ³ Ni iin chaa, tú káskívi-ri-de nuu ní iin kuáchi, náva'a maq ká'qan-i siki' tíñu kándiso-ri. ⁴ Chi sua káskíkuu va'a-ri jíín táká tiñu, nátu'un kájatíñu-ri nuu Dios. Te ni kákanda-ri vasa kájito-ri tundó'o, vasa kánandi'i-ri, vasa kándukuí'a ini-ri, ⁵ vasa káskúun-i yunu xíi sukun-rí, vasa táan-ri ruu vekaa, vasa kándonda vaq-i siki'-rí, vasa kána taqin-rí, vasa kája'ni-ri máá-rí ja núma'ná, vasa ká'io ndicha ini-ri. ⁶ Ko kájika-ri jíín tú'un ndoo, jíín tú'un juku'un ini, jíín paciencia, jíín tú'un mani

ini, jíín Espíritu Santo, jíín tú'un kúndá'u ndija ini, ⁷ jíín tú'un ká'an kájí, jíín fuerza Dios, jíín tú'un jíka ndaq nuu tú'ma-yó, kúu ichi ndávésé-ri, te kúu ichi ndává'a-ri, ⁸ vasa jíñú'ún kák'a'an-i jíín-rí xí túu, vasa kájatú'ún-i ruu xí túu. Kák'a'an-i ja chaa xndá'u kákkuu-ri, vasa chaa ndaq kákkuu-ri. ⁹ Kák'a'an-i ja tú kánakuni-i ruu ko a kájini va'a-i ruu, xí já kájil'i-ri, ko káichaku ná'ín-rí, xí já káxndó'o-i ruu, ko tú ní kája'ni-ri ruu. ¹⁰ Kák'a'an-i ja kándukuí'a ini-ri, ko nene ká'io siii ini-ri, xí já chaa ndá'u kákkuu-ri, ko kásá'a kúká-rí kua'q ñayívi, xí já tú naqún káñava'a kuti-ri, ko máá-rí xíin ndí'i. ¹¹ Róó chaa nuu Corinto. ni kaka'an kájí-rí jíín-ró, te onde jíín ini jíín añú-ri ní kundá'u ini-ri róó. ¹² Ruu, chi ío lugar ini añú-ri ja kúu róó, ko róó, tú kásá'a-ró lugar ini añú-ro ja kóto ndá'u-ro nuu-ri. ¹³ Nátu'un jíín sé'e-ri ká'an-ri. Ná kúndá'u tuku ini máá-ró ruu, náva'a iin nuu ná xndío káni-ró tú'un-ún.

Siki' tú'un tú kívi nduu-yo jíín tíñu ñáá

¹⁴ Maq kívi koyo nduu-ro jíín ñayívi tú kákandíja, chi naqún tiñu ketá'an sá'a tu'un ndaq jíín tú'un ñáá. Te ndasa ketá'an ñundijin jíín níñáa. ¹⁵ Ndasa ka'an iin nútú tú'un Cristo jíín tú'un Belial, xí ndasa kuiñi ká'nu chaa kándíja jíín chaa tú kándíja. ¹⁶ Ndasa kani tá'an tu'un ve'e ij Dios jíín tú'un ndoso. Chi yóó kákkuu-yó vé'e ij Dios, I'a chakú, nátu'un ni ka'an Dios: Kunchaa-ri te kaka kuu-ri ma'ñú-i, te kuu-ri Dios máá-i, te kuu-i ñayívi máá-rí. ¹⁷ Chi máá Tatá Dios ká'qan-ya: Ja yúán

ná kénda koyo-ró má'ñú máá-de, te ná sásíñ-ró máá-ró, te ma ké'é-ró tíñu chá'án, te naki'in sé'é-rí róó,
 18 te ruu kuu-ri Táa-ró jíná'an-ró, te róó jíná'an-ró kúu-ró sé'e yíí-ri jíín sésí'i-ri, áchí máá Tatá Dios, I'a kúñá'nu tá'u tíñu.

7 Ñáni, káñava'a-yó tú'un yá'a ja ní keyu'u-yá, te ná nákacha ndíl'i-yó táká cha'an ndíso yiki kúñu-yó jíín añú-yo núsáá. Te ná kuándatu-yo núu Dios, te ná sýýja-yó máá-yó jíín tú'un ni nasández-ya yóó.

Já ní nakani ini tiku'ní kándíja

2 Ná káni va'a ini-ro já kúu ruu. Tú ní iin chaa ní kásá'a ndíva'a-ri jíín-de. Tú ni iin chaa ní kásijita-ri. Tú ni iin chaa ní káxndá'u-ri. 3 Nasu ká'an-ri tu'un yá'a ja nákuxndíi-ri siki-ro, chi a ni ka'an-ri jíín-ró já kákundá'lú ini-ri róó, te iin ká'nu-ni kuu-yo, te iin ká'nu-ni kuchaku-yo. 4 Xaæn chúndéé ini-ri ká'an-ri tu'un-ró. Xaæn sátéyíí-rí máá-rí ja siki róó jíná'an-ró. Xaæn ío ndéé ini-ri. Xaæn kúsíi ini-ri, vasa taká tundó'o yá'a kájito-ri.

5 Chi ná ni jakoyo-ri ñuu Macedonia tú ní kúu kuti ndéitatú-ri, chi sua ni kajito-ri tundó'o taká lado. Ichi fuera kájatá'an, ichi iní kayu'lú-ri.

6 Ko chaa ndúku'i a ini, ndundéé iní-de sá'a Dios, te ni nasández-ya ini-ri jíná'an-ri ja ní nchaq Tito. 7 Ko nasu máá fiin siki já ní nchaa-de, chi suni ni kákusíi ini-ri jíín tú'un ndéé iní ja ní ndundéé iní-de ni kasá'a-ró. Chi ni nákan-de tu'un nuu-ri ndasa kájítu iní-ro, ndasa kández-e-ro, ja káñukuu ini-ro rúu. Te ja yúán ni kusíi-gá ini-ri. 8 Chi

vasa ni kuku'i a ini-ro ní sá'a carta-ri, tuká nákaní ini-ri vasa a ni nakani ini-ri, chi a ni jini-ri ja ní kanduku'i a ini-ro yakú-ni kíví ní sá'a carta-ri. 9 Te vina kúsíi iní-ri. Ko nasu siki já ní kanduku'i a ini-ro, chi sua ja ní kanakani ini-ro ní sá'a ja ní kanduku'i a ini-ro. Chi súan ni kuní máá Dios ja ní kanduku'i a ini-ro, te tú ní xnáa-ro ní iin ta'u-ro sá'a-ri. 10 Chi ní kánduku'i a ini-yo nátu'un kuní Dios, yúan-na te ná nákani ini-yo te kaku-yó. Nú sá'a-yó súan, te ma yú'ú-yo. Ko nú cuenta siki ñuyívi yá'a kánduku'i a ini-yo, te kuu-yo sá'a. 11 Ni kanduku'i a ini-ro nátu'un kuní Dios. Vina te ndéé ndasa xaæn ní kajítu iní-ro ní sá'a, te xaæn ní kakal'an-ro já'a máá-ró, te xaæn ní kakiti ini-ri, te xaæn ní kayu'lú-ro, te xaæn ní káñukuu ini-ri, te xaæn ní kanandákú víi-ro, te xaæn ní kákana jíín-ró núu kuáchi. Te bueno ndoo ni kákenda-ró, tú naúñ kuáchi ní kénda siki-ro.

12 Ja yúán vasa ni chaa-ri tutu-ún nuu-ri, ko nasu siki cháa ni sá'a kuáchi-ún kúu, te ni nasu siki cháa ni ndo'o-ún kúu, chi sua náva'a ná kuní ndijin-ro jíná'an-ró ndasa káñukuu ini-ri siki róó nuu Dios.

13 Ja yúán ní kándundéé iní-ri ni sá'a tu'un ndéé-ró. Ko víí-gá ni kákusíi iní-ri ni sá'a tu'un ni ndusíi iní Tito, chi ni nani'ín iní añú-de ni kasá'a-ró. 14 Chi ni ndutéyíí fiin tí'lí ini-ri nákan-ri tu'un nuu-dé ndasa kásá'a-ró. Te tú ní kúka nuu-rí jíín, chi nátu'un ni kakal'an ndaa-ri taká tu'un jíín-ró, suni súan ni kee ndaa taká tu'un ni kakal'an téyíí-ri cuenta róó nuu Tito. 15 Te káa-ri

kúndá'ú ini-de róó, hora núkū'un ini-de ndasa kájandatu táká-ro, jíín ndasa káyū'ú-ro te kákisi-i róó ná ni kajatá'ú-ro-de. ¹⁶Kúsíij iní-ri, chí tú yú'ú-ri ndasa kásá'a-ró jíín ní iin tiñu.

**Síki já jakín-i xú'ún kuátíñu
ñayivi ndá'ú kándíja**

8 Náni, suni súan kákastu'ún-rí nuu-ro, ndasa ni ja'a Dios tu'un luu ío iní-ya núu tíku'ní kákandíja ká'io iní nuu Macedonia. ²Chi kua'a túndó'o ni ja'a-ya núu-í, ja ní jito nchaa-ya-í. Te vasa ndá'ú xañ káta'lan-i, ko ni kakusiij xáñ iní-i. Te bueno ká'io iní-i ni kaja'a-i najíín. ³Te a jiní máá-rí ja táká ja á kúu sá'a-i, ni kaja'a-i. Te sobra-ga ni kaja'a-i, nátu'un kákana kuu ini máá-i. ⁴Te ni'in xañ ní kajikan-i permiso nuu-rí ja ná chíndéé chítuu-i sava-ga chaa ndoo. ⁵Ko nasu fiin súan káñukuu iní-ri núu, chí sua xna'an-ga ni kaja'a-i máá-i nuu máá Jít'o'-yo jíín núu-rí, chí súan ni jata'an iní Dios. ⁶Te ja yúán ní kaka'an ni'in-ri jíín Tito ja ná sijínu ndí'i-de tiñu luu yá'a jíín-ró jíná'an-ró, nátu'un ni kejá'á-de sá'a-de núu. ⁷Bueno kásá'a-ró táká-ni. Bueno kákandíja-ró. Bueno káka'lan-ro. Bueno kájuku'un ini-ro. Bueno kájítú iní-ro. Bueno kákundá'ú iní-ro rúu. Suni súan ná ndeá-ga tiñu luu yá'a sá'a-ró núsáá. ⁸Ná tú ká'lan-ri nátu'un ká'lan chaa tá'u tiñu, chí sua ndé'é-ri ná kákundá'ú ndija iní-ro-í. Te jíín modo kájítú iní sava-ga-i ná chíkua'a-ri róó. ⁹Chi a kájini-ro tu'un luu ío iní Jesucristo, ja ní kundá'ú iní-ya róó. Te ja yúán

ní nasándá'ú-ya máá-yá, vasa kúká-yá núu, náv'a koo kúká-ró jíná'an-ró sá'a tu'un ni kundá'ú-ya. ¹⁰Te já'a-ri consejo yá'a nuu-ro. Andujin ni ka'io iní-ro sá'a-ró, te ni kejá'á-ró sá'a-ró. ¹¹Núsáá te vina ío va'a ja ná sijínu ndí'i tuku-ró sá'a-ró. Te nátu'un ni kajítú iní-ro kejá'á-ró, vina te ná ndasa já'a tundó'o, suni súan ku'a-ró. ¹²Chi ná kúu iní-yo kuá'a-yó, kuu kuá'a-yó ndasa náv'a-yó, nasu já ná tú naún náv'a-yó. ¹³Chi nasu ká'an-ri tu'un yá'a ja ná kuíni jinu sava-i jíín túndó'o, te róó kuiñi ni'in-ró jíín túndó'o, ¹⁴chi sua kuní-ri já ná kóo iin nuu. Te vina kua'a káñava'a-ró te ku'a-ró núu-í, chí kánandi'i-ga-i, náv'a suni súan ná kua'a náv'a-i te ku'a-i nuu-ro, ná kánandi'i-ga-ro, náv'a ketá'an iin nuu sá'a-ró. ¹⁵Nátu'un yoso núu tutú: Chaa ni káñastútú kuá'a, tuká naún ní kéndoo, te chaa ni káñastútú yakú-ni, tuká naún ní kánandi'i-de, áchí. ¹⁶Ko ná kúta'u-rí nuu Dios ja iní anú Tito ni ja'a-ya súni tu'un kájítú iní-ri ja kúu róó. ¹⁷Chi ni jatá'ú ndíja-de tu'un ni kaka'an-ri jíín-de, ko suni súan jítú iní-de ki'in-de ichi jáa-de nuu-ro jíná'an-ró, chí súan kána kuu iní máá-de. ¹⁸Te jíín-de kátájí-rí iin náni jaa-de nuu-ro. Te tiku'ni táká lado, kájatu'ún-i chaa-ún, chí bueno jáni-de tu'un va'a. ¹⁹Te nasu máá fiin ya'á, chí suni taká tiku'ní ni chaa tiñu síki-dé, ja kúu-de chaa chindéé tá'an jíín-rí jíín tiñu luu yá'a. Te kástútú-rí náv'a nakana jaa-i máá Jít'o'-yo sá'a, te náv'a kuni-i ndasa kájito ndá'ú-ri nuu-í. ²⁰Súan kásá'a-ri, náv'a ma ká'an

ndiva'a ni iin chaa siki-rí, ndasa kinchaka-rí xu'ún kuá'a já ní kaja'a-ró. ²¹Kájítú iní-rí sá'a-rí tiñu jíñu'ún, ko nasu máá iin nuu máá Jíto'o-yo, chi suni súan jíín nuú táká chaa. ²²Suni kátají-rí ñani-rí jaa jíín-de jíná'an-de, chi tiñu jítu iní chaa yá'a, tini jínu ní kajito nchaa va'a-rí-de. Te ví'i-gá vina jítu-ga iní-de, chi tuká yú'u-de ja kúu róó. ²³Chi Tito, máá-de kuu chaa chíndéé tá'an sátiñu jíín-rí ja siki róó. Te sava-ga ñani-yo-ún, máá-de kákuu ndajá'a tiku'ní kákandíja, te kánakana jaa-i Cristo sá'a-de. ²⁴Te ná stá'an ndijin-ro nuú-dé jíín nuú táká tiku'ní ndasa kákundá'u ndija iní-ro rúu, te ndasa tú ní kásatéyíí sáni-rí máá-rí nuu-dé ja siki róó.

9 Chi cuenta siki xú'ún kájakin-ro já kuátiñu ñayivi ndóo, tú níni cháa-ga-rí tutu nuu-ro. ²Chi a jiní-rí ja kúu iní-ro sá'a-ró. Ja yúán sátéyíí-rí máá-rí nuu ñayivi ñúu Macedonia, chi ká'an-rí ja nuú Acaya, a ká'io tu'a-de onde kuia andujin. Te modo ja ní kasá'a-ró, ní ndukanda iní sava-de ní sá'a. ³Ko tájí-rí ñani-yo nuú-ro náva'a tú sátéyíí sáni-rí máá-rí siki tíñu yá'a ja siki róó, náva'a ná kóo tu'a-ró jíná'an-ro nátu'un ní ka'an-rí. ⁴Chi sanaa te jaa yaku chaa nuú Macedonia jíín-rí. Te nu kuni-de róó, ja tú ká'io tu'a-ró, yúán-na te koo tuka nuu-rí jíná'an-rí jíín-ró, ja súan ní kaka'an-rí ja ká'io tu'a ndija-ró nuú. ⁵Ja yúán kánúú-gá ní ka'an nda'lú-rí jíín ñani-yo, já ná kúxnúú-de jaa-de nuu-ro, te ná sátu'a-de xu'ún já ní kakeyu'u-ro, náva'a koo tu'a nátu'un iin ndatíñu ja kákuu iní-ro ní ja'a-ró, nasu já ní kastétuu-rí róó kúu. ⁶Ko tu'un yá'a

ká'an-rí: Chaa kakin táma, suni táma nástútú-de. Te chaa kakin kua'q, suni kua'q nástútú-de. ⁷Ná iin ná iin-de ná kakín-de ndasa táva iní-de. Mag kúxií iní-de kua'a-de, chi nasu fuerza kúu. Chi Dios, kúmanj iní-ya jíín ñayivi kúsií iní já'a. ⁸Te máá Dios kuu sá'a-ya já ná ndeá ndi'i tiñu luu nuu-ro, náva'a ná kayá-ro táká ndatíñu, náva'a nene kanda va'a-ró, te kuu kua'a nuú-ro ndá'a nuú táká tiñu va'a. ⁹Nátyu'un yósó nuú tutú: Onde jichá ní ja'a-ya nuú ñayivi káta'an ndá'u. Te tiñu ndaa sá'a-ya, nene kéndoo níí káni. Achí. ¹⁰Te I'a já'a tataq nuu cháa sáka, suni kua'a-ya stáa kée-dé. Nakoko-ga itu-ro sá'a-ya. Te xndeá-ga-ya, te skuá'nu-ga-ya, tiñu ndaa sá'a-ró. ¹¹Te ná kúkuká-ró jíín táká, náva'a kuu kua'a kua'a-ro, te skáka-rí nuu-í. Te yuán sá'a já kánakuatá'u-i nuu Dios. ¹²Chi xu'ún kájakin-ro já kúu siki tíñu yá'a, nasu níni nuu táká ñayivi ndóo chíndéé tá'an jíín-i, chi suni kua'a-í kánakuatá'u nuú Dios sá'a. ¹³Te tiñu yá'a kúu ja jito nchaa róó. Te ja yúán kánakana jaa-i Dios siki já kájandatu-ro jíín já kájatú'ún-ro tú'un va'a Cristo. Chi va'a kákuu iní-ro kájakin-ro náva'a kuatíñu máá-i jíín sáva-ga-i. ¹⁴Suni súan kájikan ta'u máá-i ja'a-ro jíná'an-ro. Chi káñukuu xaq iní máá-i róó, siki já ní sjá'a Dios tu'un luu ió iní-ya ní ja'a-ya nuú-ro. ¹⁵Ná kúta'u-yo nuú Dios, chi ní kijin ndiva'a-na-ya tá'u-yá ní ja'a-ya nuú-yo.

Ja ní ka'an Pablo ja'a tíñu ndiso-de
10 Ko ruu, Pablo, chi jíín tú'un vitá iní, jíín tú'un manj iní ió iní Cristo, ká'an nda'lú-rí jíín-ro.

Ruu, nú kánchaa-ri jíín-ró, chi sá'a súchí ndíja-ri ini-ri nuu-ro, ko nú kánchaa jíká-ri, chi a chúndéé-ni ini-ri ká'an níl'in-ri jíín-ró. ²Yuán ká'an nda'ú-ri jíín-ró vína, nává'a nú ni jaq-ri nuu-ro, te tú níni chúndéé iní-ri ka'an xaan-ri, vasa jáni ndija ini-ri ja ká'an-ri súan nuu sáva-ga-de ja kájani ini-de ja kájika kuu yúkú-ni-ri. ³Chi vasa kájika kuu-ri ini ñuyívi, ko tú kájatá'an-ri nátu'un kájatá'an-i ini ñuyívi. ⁴Chi ja kájatá'an-ri jíín, nasu já kájatínu-ini ñuyívi kákkuu, chi ja yí'i fuerza Dios kákkuu. Te kuu xnáa-ún táká ndatínu níl'in. ⁵Káxnáa-ri táká tu'un kástátá'an-i, jíín tú'un ja ndúkú sávixi máá, kuní kasu ichi nává'a ma kuní sava-ga-i nuu Dios núú. Ko tñin-ri so'o taká tu'un kájani ini-i, nává'a kuu kuandatu-i nuu Cristo. ⁶Te ká'io tu'a-ri ja xndó'o-ri chaa tú kájandatu, onde ná skíkuu máá-ró kuandatu va'a-ró. ⁷Ndél'é-ró núu táká ndatínu ndasa kájito. Nú iin chaa jáni ndija ini-de ja yí'i-de nda'a Cristo, ná sá'a-de cuenta ja nátu'un yí'i máá-de nda'a Cristo, suni súan ruu. ⁸Chi vasa sáteyíi-ga-ri máá-rí siki tíñu ni chaa-ya sikí-rí jíín-an-ri, te ma kúka nuu-rí sá'a, chi tiñu-ún ni chaa máá Jító'o-yo siki-rí ja skuá'nú-ga-ri róó jíín-an-ró, nasu já xnáa-rí róó. ⁹Chi tú kuní-ri ja káni ini-ro já ndúkú-rí sýú'ú-ri róó jíín carta-ri. ¹⁰Chi ío chaa káká'an ndija: Carta-de xaan ndái, te níl'in ká'an, ko nú ni chaa-de, tú ndáján jító-de, te tu'un ká'an-de chi tú káxáan, áchí-de. ¹¹Te chaa-ún, ná sá'a-de cuenta ja nátu'un káká'an-ri jíín carta nú ká'íin jíká-ri, suni súan

kákkuu-ri jíín tíñu nú ká'íin-ri nuu-ro. ¹²Chi tú kákuni-ri kívi nduu-ri jíín-de, ni ja skétá'an-ri máá-rí jíín sáva chaa ja kájatú'un-de máá-de. Máá cháa-ún, káchikuá'lá-de máá-de ja máá-de, te káskétá'an-de máá-de jíín tá'an-de, ko tú ká'io kájí iní-de ja súan. ¹³Ko ruu, ma sjá'a-ri punto ja sáteyíi-rí máá-rí, chi náni káa máá kú'a ni ja'a Dios nuu-rí, te jaa kú'a-ún onde nuu máá-ró jíná'an-ro. ¹⁴Nasu kásjá'a-ri punto káskáa-ri kú'a-ri nátu'un tú ní jákoyo-ri nuu-ro núú, chi sua ruu kákkuu ja xnáñúú ní jákoyo-ri onde nuu róó kájani-ri tu'un va'a Cristo. ¹⁵Tú sjá'a-ri punto ja sáteyíi-rí máá-rí siki tíñu kásá'a inga chaa, ko káñkuu ini-ri ja ná yíja-ga modo kákandíja-ró, te súan ná ndeá xaan-gá tíñu sá'a-ri jíín róó jíná'an-ro, ¹⁶nává'a kani-ri tu'un va'a níí-gá ñuu íó onde yata ñuu-ro. Súan te tú níni sáteyíi-rí máá-rí siki tíñu ja á ká'io tu'a ni sá'a inga chaa. ¹⁷Ko chaa ja sáteyíi-de máá-de, ná sáteyíi-de máá-de siki máá Jító'o-yo. ¹⁸Chi nasu cháa ja játú'un máá kúu ja kéndoo jíñú'un, chi sua chaa ja máá Dios játú'un-yá-de.

11 Kuña ká'nu ini-ro ná ká'an-ri iin tí'lí tu'un katachi jíín-ro. Kuña ká'nu ini-ro núsáá vii. ²Chi kúkuíñí-ri ja'a-ro jíín tú'un kuíñí Dios, chi ni ja'ncha-ri tu'un ja stánda'a-ri róó jíín fín-ni vii, kúu máá Cristo, te stá'an-ri róó nuu-yá nátu'un iin ña'an jáá íi. ³Ko nátu'un koo, ni xndá'ú-tí Eva jíín tú'un ndíchí-tí, súan yú'ú-ri jíín-ro ja sánaa te sanaa nuu já jiní tuní-ro, te sanaa te sía-ro modo kájí, modo ndoo, ja káchiñú'un-ro Cristo. ⁴Chi nú inga chaa chaa, te

kani-de tu'un iŋga Jesús nuu já á ni kajani-ri nuu-ro, xí nu kuatá'lú-ro iŋga espíritu nuu já á ni kajatá'lú-ro, xí iŋga tu'un nuu já á ni kachu'un ini-ro, a jiní-ri ja bueno kájandéé ini-ro jíin. ⁵Chi apóstol yúan, vasa kúná'nu xaq-de ká'qan-de, ko tú kánúu kúti-de kanduu-de ruu, jáni ini-ri. ⁶Chi vasa tú jákuta'an ka'qan-ri, ko ndíchí-rí, te ndivii táka ya'a, a ni kastá'qan kájí-rí nuu-ro jíná'an-ro. ⁷Te ruu, ni nasásúchí-rí máá-rí náva'a kendoo jínú'lún-ro, te tú ní xíkó-rí tu'un Dios nuu-ro. Te kuaqchi ni kívi-ri ja ní sá'a-ri súan náun. ⁸Ni tevíchí-rí sava-ga tiku'ni ja ní tiin-ri xu'u'lún-i, náva'a jaq-ri kuatínu-ri nuu-ro. ⁹Chi ná kánchaq-ri jíin-ro núu, te ni nandi'i-ri yaku naijíin, ko tú ní stáa-ri síki ní iin-ro. Chi vasa ni nandi'i-ri, ko ñani-yo já ní kikoyo-de ichi ñíuMacedonia, ni kaja'a kua'a-de nuu-rí. Te tú ní stá'qan kuti-rí róo jíná'an-ro, te ni ma sá'a-ri. ¹⁰Te jíin tínu yá'a ná sátéyí-rí máá-rí. Ma kasú-de nuu-rí ja súan ka'qan-ri níi ndáñuu Acaya núsáá, chi tu'un ndija Cristo ká'qan-ri. ¹¹Te naja. Tú kúndá'u ini-ri róo náun. Máá Dios, a jiní-ya. ¹²Ko sá'a-ga-ri tiin sá'a-ri yá'a, chi chaa-ún, kásátéyí-de máá-de, kándukú-de cuestión, káka'an-de ja fiin núu-ni kásatiu-de jíin-rí, ko ma kúndéé-de, chi kasu-ri nuu-de. ¹³Chi chaa yúan, apóstol falso kákuu-de. Te máni káxndá'u-de jíin tínu kásá'a-de. Ko kásá'a-de máá-de ja apóstol Cristo kákuu-de. ¹⁴Nasu tínu naa iní-yo ndí'e-yó kúu, chi suni máá Satanás, násama máá, te ndúu ndajá'a ndíi ncháa. ¹⁵Ja

yúán, nasu tínu káxáan kúu, chi chaa kájatínu nuu já'ú, kánaśá'a-de máá-de, te kásá'a-de ja chaa kájatínu ndaq kákuu-de. Te jíin yá'u tínu kásá'a máá-de, súan naa-dé.

¹⁶Ná ká'qan-ri iŋga jínu. Ni iin chaa, ma káni ini-de ja chaa katachi kúu-ri. Te nú súan, ná kuátá'lú-ro rúu vasté nátu'u iin chaa katachi, náva'a kuu sátéyí-rí máá-rí iin tíli-ga núsáá. ¹⁷Tu'un ká'qan-ri yá'a, nasu ní tá'lú tínu máá Jító'o-yo, chi sua ká'qan-ri nátu'u ká'qan chaa katachi. ¹⁸Chi tin-de, kásátéyí-de máá-de ndasa kákuni-de jíin modo kásá'a ñayivi. Te ruu, suni ná sátéyí-ga-ri máá-rí núsáá. ¹⁹Chi kákuu va'a ini-ro kájandatuu-ro núu chaa káñáá xini, chi chaa ká'lo kájí iní kákuu-ro. ²⁰Chi nú iin chaa taan-de róo, sátiu sáni-ró, xí nú iin chaa kee-de síki-ro, xí nú iin chaa kuanchaq-de ndatínu-ro, xí nú iin chaa stují-de yiki núu-ro, bueno kájandéé iní-ro jíin-de jiní-ri. ²¹Kúka nuu-rí, chi vitá máá-rí te ja yúan tú ní kásá'a xaq-rí súan, áchí-ri vii. Chi nátu'u chúndéé iní iŋga chaa sátéyí-de máá-de, suni súan ruu chúndéé iní-ri ká'qan-ri tu'un katachi. ²²Chaa hebreo kákuu-de náun. Suni ruu. Chaa Israel kákuu-de náun. Suni ruu. Tata Abraham kákuu-de náun. Suni ruu.

Tundó'o ni jito Pablo síki tu'un-ya

²³Chaa kájatínu nuu Cristo kákuu-de náun. (Ká'qan-ri nátu'u chaa kátachi.) Ko ruu ví'i-ga. Kua'a-ga tiin sá'a-ri. Nasaa vuelta kákuun-de yunu xíi sukun-rí. Xaq-ga já'qan-ri vekaa. Ni kuu

kua'a jínu káku-ri kuu-ri. ²⁴Chaa judío, iin-na te jínu uu xiko cuarta ni kaja'a-de ruu u'un vuelta. ²⁵Uní jínu ni ki'in-ri yunu xíi. Hin jínu ni ki'in-ri yuu. Uní jínu ni ta'u barco-ri. Hin níu te iin ndúu ni kaxndée ninu-ri nuu kúnú ndúcha mar. ²⁶Kua'a jínu ni ja'an jíká-ri ichi. Ni kuu káku-ri nuu yúcha. Ni kuu káku-ri nuu náku'i'ná. Ni kuu káku-ri nuu náyivi níu-ri. Ni kuu káku-ri nuu náyivi sín nación. Ni kuu káku-ri iní nuu. Ni kuu káku-ri máá iní nü'un té'é. Ni kuu káku-ri nuu mar. Ni kuu káku-ri ma'nü nání tú ká'jin ndaa. ²⁷Ni kuitá-ri. Ni kana tain-ri. Ni sátiñu-ri. Kua'a jínu ni kuu já'ni-ri máá-ri numá'ná. Ni kuu jí'l-ri sokó, te jichí-ri nducha. Ió kua'a kíví tú ní'in-ri kee-ri. Ni kuu tá'an vijin-ri te jíka kuu víchí-ni-ri. ²⁸Te siki taká tundó'o tá'an-ri-ún, ío ínga. Chi taká kíví nákaní xaan iní-ri te jítú iní-ri ja kúu taká tiku'ni kákandíja. ²⁹Ndé nayivi vítá iní-i, te ruu tú vítá iní-ri náun. Ndéja kánangava nuu kuáchi sá'a inga chaa, te ruu tú ndúkjí xini-ri náun. ³⁰Te nü kánúu sáteyí-ri máá-ri, te ná sáteyí-ri máá-ri siki já vítá iní-ri. ³¹Máá Dios, Táa Jito'o-yo Jesucristo, ja kánakana jaa-i-ya níi káni níi kuiá, a jín-ya já tú xndá'tú-ri. ³²Iní nuu Damasco ni sá'a gobernador jíin-ri, chaa tá'u tínu ndañuú tíin rey Aretas, ja ní káindasú-de yuñuú cháa Damasco, ja tíin-de ruu kákuní-de núu. ³³Ko iní iin jíka ni kandee-ri. Te ni kakiñi'in-ri ruu yau ventana. Te ni kaskúun-i ruu jíka vé'e namá níu Damasco. Te suan ni kaku-ri iní nda'a cháa-ún.

12 Níni sáteyí-ri máá-ri
ja máá-ri vasa tú ní'iñ

tínu. Ka'an-ri siki tú'un ni stá'an ndijin máá Jito'o-yo níu-ri jíin já ní skóto-ya rúu. ²Jiní-ri nuu hin chaa yí'i-de nda'a Cristo, ja ío uxí kuun kuiá ni ndéché cháa-ún ni ja'an-de onde andíví uní. Te nü jíin yíki kúnu-de, xí naún, tú jiní-ri, xí ní xndóo-de yíki kúnu-de, tú jiní-ri. Dios kúu I'a jíin. ³Te jiní-ri chaa-ún. Te nü jíin yíki kúnu-de, xí ní xndóo-de yíki kúnu-de, tú jiní-ri. Dios kúu I'a jíin. ⁴Ja ní ndéché-de ni ja'an-de onde nuu jardín andíví. Te yúan ni jini so'o chaa-ún tu'un saí, ja má kúu kastu'ún ní iin chaa. ⁵Siki cháa-ún, ná sáteyí-ri máá-ri, ko ja jíin máá-ri, ja máá-ri, ma sáteyí-ri máá-ri, chi sua nü jíin tú'un vítá iní-ri te kuu. ⁶Nú kuní-ri sáteyí-ri máá-ri, tú káñáá xini-ri. Chi ka'an ndaa-ri. Ko ma sá'a-ri. Ko ma ká'an-ri suan, chi sanaa te iin chaa kani-ga iní-de ja súkún-ga ku'a-ri vásá já jiní-de ruu, xí já jíni so'o-de tu'un-ri. ⁷Chi siki já ní stá'an ndijin kua'a-yá nuu-ri, tú kuní-ya já já'a ku'a sáñá'nu-ga-ri máá-ri. Ja yúan ní chaq iin kue'e nuu-ri. Te iin yuchi Satanás kúu-ún, ni stuji níu-ri, nával'a tú ja'a ku'a kusíi iní añú-ri jíin máá-ri. ⁸Ja yúan ní kuu uní jínu ká'an ndaq'ú-ri jíin máá Jito'o-yo, ja ná cháxio-yá-ún kí'in. ⁹Te ni ka'an-ya jíin-ri: Tú níni, chi tu'un luu ío iní-ri kuu ja kánúu níu-ro, chi ní ká'jo vítá iní nayivi, yúan-na te fuerza-ri ná yíja iní-i, áchí-ya. Ja yúan kúsíi xáan iní-ri sáteyí-ri máá-ri siki já vítá iní-ri, nával'a ná kúnchaq fuerza máá Cristo jíin-ri. ¹⁰Ja siki yúan kuu ja xáan kúsíi iní-ri jíin tú'un vítá iní, jíin tú'un kástá'an-ri ruu, jíin

tú'un nándí'i-ri najíín, jíín tú'un káchindikin-i ruu, jíín tú'un tá'qan-ri tundó'o ja sikí Cristo. Chi hora ío vitá-ri, máá hora-ún ío ndáján-ri.

¹¹ Chäa káñáá xini sá'a-ri máá-ri ja súan sáteyíi-rí máá-ri. Ko máá-ró, ni kastéuu-ró rúu, chi sua ka'qan-ro já'a-ri jiná'an-ró náun. Chi ni tú kuí'a kuti cháa kúu-ri nuu apóstol kákuu ví'l-gá-ún, vasa tú na tiñu-ri.

¹² Te ma'ñú táká-ro ní io ndija táká tuni ni sá'a-ri cuenta apóstol, jíín táká paciencia jíín tuní, jíín tiñu ñá'nú, jíín tiñu náa iní-yo ndé'é-yó.

¹³ Naún ta'u kuí'a ni ni'lín-ro vásá sáva-ga tiku'ni kákandíja, chi maní ja tú ní stáa kuti-ri siki-ro. Sá'a tuká'nú iní nuu-ri ja súan ni sá'a ndiva'a-ri jíín-ró.

Já kuní Pablo ki'in-de vuelta uni sándaaq-de tiñu-i

¹⁴ Te vina a ío tu'a-ri ja jáa-ri nuu-ro vuelta uni. Ko nasu já stáa-ri siki-ro jiná'an-ró, chi nasu ndátíñu-ró kuní-ri, chi róo kuní-ri. Chi se'e, tú modo kaya-i ja kúu táa-i, chi sua kaya táa ja kúu se'e-de.

¹⁵ Ko ruu chi kúsii iní-ri kanu-ri cuenta máá-ri, te vasa onde máá-ri ná síjita ndí'i-ri máá-ri siki añú-ro. Siki já kúndá'ú xaqan-gá iní-ri róo, ja yúán nú kú'a kákundá'ú iní-ro rúu, náun.

¹⁶ Ja jáan, ko ruu, vasa tú ní stáa kuti-ri siki-ro, chi sua ni tiñ yátá-ri róo, chi chäa maña kúu-ri kák'a'an-ro.

¹⁷ Jaán, jíín fiin tá'an chäa ni tájí-ri ni jaa nuu-ro, ni xndá'ú-ri róo, náun.

¹⁸ Ni ka'an nda'ú-ri jíín Tito jaa-de, te ni tájí-ri fiin ñani kujaa jíín-de. Te xí sánaa ni xndá'ú Tito róo. Nasu jíín fiin-ni xini kájika kuu-ri náun. Te nasu

fiin-ni ichi kájika-ri náun.

¹⁹ Kájani iní-ro já kándukú-ri ka'qan-ri ja'a máá-ri nuu-ro náun. Máá Dios jiní-ya já kák'a'an-ri tu'un Cristo. Nání maní, táká yuán kásá'a-ri nával'a ná yíja-ga iní-ro.

²⁰ Chi yú'ú-ri ja sánaa nú ná jáa-ri, te ma'ñú'lín-rí róo nátu'un játa'qan iní máá-ri. Ni róo, ma' játa'qan iní-ro rúu. Chi sánaa kákanaá-ro, kákukuásún iní-ro, kákiti iní-ro, kásásíñiñ-ró máá-ri, kák'a'an tú'lún sikí tá'an-ró, kákutuku iní-ro kájito tá'an-ró, kásavixi-ro máá-ri, tú kétá'an kásá'a-ro.

²¹ Chi nú sanaa jáa tuku-ri, yúán-na te kuka nuu-rí sá'a Dios kuni-ro jiná'an-ró. Te nduku'i'a iní-sá'a kua'q cháa kásá'a kuachi ichi yatá, chi tú kákuní-de nakani iní-de siki táká tiñu cháián kásá'a-de, ja kásá'a téne-de, ja kásá'a kuáxán-de.

13 Ya'lá kúu vuelta uni ja jáa-ri nuu-ro jiná'an-ró. Te jíín tú'un ka'qan uu xí uní testigo te kundaq táká tiñu.

² A ni kana jíín-ri nuu náyivi ní kasá'a kuachi-ún, te suni nuu sáva-ga-i. Te vina vasa jíká kánchaaq-ri, ko kána jíín tuku-ri nuu-í, ná ni ka'qan-ri kivi ní jaq-ri vuelta uu ni kanchaaq-ri jíín-ró chi nü jaq-ri inga jínu, te ma' ká'qan vitá-ri jíin-i.

³ Chi kájikan-ro prueba ja nü ndaa ká'an Cristo ja ká'qan-ri yu'u núu-yá. Te I'a-ún, tú vitá-ni jíku-ya já'a róo, chi sua jíku-ya jíín fuerza ja'a róo jiná'an-ró.

⁴ Chi vitá-ya te ni jí'l-i-ya jiká cruz, ko chakú-ya sá'a fuerza Dios. Te suni súan yóó, vitá ini-yo jíín-yá, ko kúkué-ga te kuchaku-yo jíín-yá sá'a fuerza Dios ja'a yóó jiná'an-yó.

⁵ Ná nándukú

víi máá-ró sikí máá-ró, te kuniŋ-ro
 nú kákandíja vaŋa-ró xí túu, chiŋ
 sanaa te káiŋin-gaŋo núu kuáchi.
 Xí tú kájiniŋ-ro máá-ró já ncháá
 Jesucristo iniŋ-ro náún, te nú mŋ
 kéndoo kuíŋaŋo. ⁶Ko núkuu iniŋ-ri
 já ná kuníŋ-ro jíná'an-ró já rúu tú
 kákendoo kuíŋaŋri. ⁷Te kájikŋ
 ta'u-rí nuuŋ Dios, návŋa mŋsá'a-ró
 ní iin tiñu ñáá jíná'an-ró, ko
 nasuŋ sikí já ná kúndéé-rí kendoo
 vaŋaŋri. Chiŋ kuniŋ-ri ja ná kúndéé-ró
 sá'a-ró tíñu vaŋa, vasa ruuŋ ná
 kóo-ri nátuŋun chŋa kéndoo kuíŋa,
 niŋ jiniŋ-ro. ⁸Chi mŋkúu kasuŋ-ri ichi
 túuŋun ndaaŋ, chiŋ máni sua skáka-ri
 tuŋun ndaaŋ. ⁹Já yúán kákusii iní-ri
 nú viŋtá iniŋ-ri, te róo, nú ká'lŋo
 fuerza iniŋ-ro. Te kájikŋan ta'u-rí ja
 ná yíja vaŋa-gaŋ iniŋ-ro. ¹⁰Já yúán
 vasa kánchaaŋ jíká-rí, te cháa-ri

táká tuŋ'un yá'a nuuŋ-ro, návŋa tú
 kundiŋ-ri nuuŋ-ro te ka'qŋan xaŋan-rí
 jíin-ró. Chi niŋ jaŋa máá Jítŋo-yo
 fuerza-yaŋ núuŋ-ri jaŋ skuá'nŋ-ri róo. ¹¹A niŋ ka'qŋan-yo
 núsáá, ñáni. Ko ío iin máá túuŋnŋa
 tuŋ'un ka'qŋan-ri jíin-ró. Ná kóo siŋ
 iní-ri. Ná sýjŋa-gaŋ máá-ró. Ná
 sández iní-ri jíná'an-ró. Vindáaŋ
 vinené ná kúxiukŋ-ro. Te máá Dios,
 I'uŋ ndíso tuŋ'un kuaká'u iní, jíin
 túuŋ'un kúndá'lŋ iní, ná kúnchaa-ya
 jíin-ró jíná'an-ró. ¹²Nú kákŋa'an-ri
 jíin tá'an-ró te ndoo titú tá'an-ró.
 Taká ñayivi ndóo, kákŋa'an-i ja ná
 sández iní-ri jíná'an-ró. ¹³Tuŋ'un
 luu ío iní máá Jítŋo-yo Jesucristo
 jíin túuŋ'un kúndá'lŋ iní Dios yóo, jíin
 túuŋ'un kétá'an ká'nu-yó jíin Espíritu
 Santo, ná kóo jíin táká-ro jíná'an-ró.
 Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS GALATAS

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVI ÑUU GALACIA

Sa'an kúta'ü

1 Máá-rí Pablo kúu apóstol. Ko nasuñ ñayiví ní kásá'a, ni nasuñ fín ñayiví ní káchaa tiñu siki-rí, chi máá Jesucristo jíin máá Táa-yo Dios, I'a ní naschakú-yá Jesús ma'ñú ndíyi. **2** Te ondej jíin táká ñaní káxiukú jíin-rí yá'a, káchaa-ri tutu nuu táká tiku'ní kákandíja níí ndánúu Galacia. **3** Tu'un luu ío iní, jíin tú'un kuaká'nu iní, ja kíi nuu máá Táa-yo Dios, jíin já kíi nuu máá Jít'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. **4** Chi I'a-ún ní soko-yá máá-yá ja sikí kuáchi yóó, nával'a tava-yá yóó iní ñuyiví ñáá yá'a, nátu'un játa'an iní máá Táa-yo Dios. **5** Ja yúán ná nákana jaa-yó-yá níí káni níí kuiá. Amén.

Siki já tuká inga tu'un ndaq ío
6 A ní kana-yá xiní-ro siki tú'un luu ío iní Cristo. Te náa iní-ri ndé'é-rí naja xáan yachí ní kaskéndoo-ro-yá, te ní kakívi nduu-ro siki ingá tu'un. **7** Ko tú

kuti ingá tu'un va'a ío, vasa ío ñayiví káská'an róó, te kákuní-i nasama-i tu'un va'a Cristo. **8** Ko sanaa te ruu jíná'an-ri, xí fín ndajá'a ándíví, káni sín inga tu'un nuu-ro jíná'an-ró, te nú tú kétá'an jíin tú'un ní kajani-ri nuu-ro-ún, ná náa cháa-ún. **9** Nátu'un a ní kaka'an-ri jíin-ró, suni súan ká'an tuku-ri vina: Nú ndé chaa jáni sín inga tu'un nuu-ro, te nú tú kétá'an jíin tú'un ní kajatá'ú-ro-ún, ná náa cháa-ún. **10** Te á ñayiví xí Dios kuatú'ún rúu kuní-ri, xí ndukú-ri ja kúsii iní ñayiví sá'a-ri náún. Ko jandáá ká'an-ri jíin-ró ja násu mozo Cristo kúu-ri nú súan ná ndukú-ri sá'a-ri ja kúsii iní ñayiví núú.

Ondé nuu Dios vại tu'un ká'an Pablo

11 Ko kástu'un-rí nuu-ro jíná'an-ró, nání, ja tú'un va'a ja ní jichá nuu kua'an ní sá'a-ri, nasu tú'un ñayivi kúu. **12** Chi nasu fín ñayiví ní stá'an tu'un yá'a nuu-ri, ni tú ní kútü'a-ri sá'a ñayiví, chi Jesucristo ní stá'an ndijin-ya núú-ri. **13** Chi a ní kajini

tu'un-ró rúu, ndasa ni sá'a-ri sáá, ná ni chiñú'ún-rí tu'un judío, te ni chindikin téyíí-rí tiku'ní Dios, te xndí'i-ri-i kuní-ri núu. ¹⁴Te ni kutu'a-ga-ri jíín sá'an judío vásá sááva ñayivi kája'nu jíín-rí. Te ni jítu'-ga ini-ri jíín tánínu vuelú-ri. ¹⁵Te ni teta'an-ya rúu onde ná ñú'un-ri chii náa-ri. Te jíín tú'un luu ío ini-ya ní kana-ya xiní-rí. ¹⁶Te nuu ní kusiñ iní Dios ja jíín rúu te stá'an ndijin-ya Sé'e-ya, náv'a kani-ri tu'un-ya nuu ñayivi sín nación, yúan-na te tú ní jiká tu'un kúti-rí ni iin ñayivi. ¹⁷Ni tú ní já'an-ri nuu Jerusalén nuu cháa ja á kákuu apóstol vásá rúu. Chi ni ja'an-ri nuu Arabia. Yúan-na te ni no'on tuku-ri nuu Damasco. ¹⁸Yúan-na te onde nuu uní kuiá, te ni ja'an-ri nuu Jerusalén, ni jande'érí Pedro. Te ni kanchaa-ri xia'un kívi jíín-de. ¹⁹Ko tú ní jiní-ri nuu ingá apóstol, chi iin-ni nuu Jacobo ñani máá Jít'o'-yo ní jini-ri. ²⁰Tu'un yá'a cháa-ri nuu-ro, te a jiní Dios ja tú xndái'-ri. ²¹Yúan-na te ni ja'an-ri ní ndáñu Siria jíín Cilicia. ²²Ko tiku'ní kákandíja nuu Cristo iní nuu Judea, tú ní kánakuní kuti-í ruu. ²³Máá ní kajini tu'un-ni-i káka'an: Chaa-ún ni chindikin-de yóó sáá. Te xndí'i-de tu'un kákandíja-yó kuní-de núu, ko a jani-de tu'un yá'a vina. Achí-i. ²⁴Te ni kánakana jaa-i Dios ja súan ni sá'a-ya jíín-rí.

2 Yúan-na te onde nuu uxí ñuu kuiá, te ni ja'an tuku-ri nuu Jerusalén jíín Bernabé, te suni ni jaka-ri Tito ni ja'an jíín-rí. ²Te ni ja'an-ri, chi súan ni tá'lú ndijin-ya tínu nuu-rí. Te nuu cháa ná'nu ni kastu'ún sá'i-ri naúun tu'un

jáni-ri nuu ñayivi sín nación, chi sanaa ní jika kuu sáni-ri, xí káka kuu sáni-ga-ri jáni ini-ri. ³Ko Tito, ja jíka-de jíín-rí, vasa chaa nuu Grecia kúu-de, tú ní kástétuu-de chaa xití ndíu-de. ⁴Te ni jo ñani kándañáá, ni kívi koyo salí-de, náv'a koto yu'u-dé ndasa kájika kuu ndichaq-ña-yo ní sá'a Jesucristo, chi kákuni-de nduu tuku-yó mozo. ⁵Ko ni iin hora tú ní kájandatu-ri nuu cháa-ún, chi kuní-ri ja ná kéndo tu'un ndaaq tu'un va'a jíín-ró jíná'an-ró. ⁶Te chaa ja káka'an-i ja kúñá'nú-de, ko tú ní sá'a-ri cuenta ndasa káa-de, chi Dios, tú ncháá nuu-yá ñayivi. Tuká naúun ní stá'an chaa ñá'nu-ún nuu-rí. ⁷Chi sasua ni kajini-de ja ndíso-ri tiñu ja jáni-ri tu'un va'a nuu ñayivi sín nación, nátu'un Pedro jíín ñayivi judío, ⁸chi I'a sátiñu jíín Pedro ja jáni-de tu'un nuu ñayivi judío, suni l'a-ún sátiñu jíín-rí jíín ñayivi sín nación. ⁹Te káka'an-i ja Jacobo jíín Cefas jíín Juan kákuu chaa kándituu tiku'ní. Te nuu ní kajini-de ndasa ku'a ni ja'a-ya tú'un luu máá-yá ini-ri, yúan-na te ni kaka'an maní-dé jíín-rí jíín Bernabé. Te ni kásanda-ri ja kíngoyo máá-ri nuu ñayivi sín nación. Te kíngoyo máá-de nuu ñayivi judío. ¹⁰Máni kákuni-de ja ná nukuní un ini-ri koto-ri ñayivi káta'án ndá'lú, ko suni yuán ñúkuu iní máá-ri sá'a-ri núu.

Modo kendoo ndaaq-yo nuu Dios

¹¹Ko nuu ní jaq Pedro ñuu Antioquía, te ni kana jíín-rí nuu-dé, chi kuachi ni sá'a-de. ¹²Chi onde ná té chakoyoga-yakü chaa ni tájí Jacobo, te ni yee Pedro staq jíín

ñayivi sín nación. Yúan-na te ni chakoyo chaa-ún, te ni kuxio-ni-de ni sásin-de máá-de, chi ni yu'ú-de ni jito-de chaa judío. ¹³Te sava judío kákandíja, ni kásá'a uu xini jíin-de. Te jíin uu xini-de ni kaxndá'u-de onde máá Bernabé. ¹⁴Yúan-na te ni jini-ri ja tú kájika ndóo-de nátu'un ká'an ndaa máá tú'un va'a, te ni kachi-ri jíin Pedro jíto nuu táká-de: Róó kíuu-ró cháa judío, te sá'a-ró nátu'un sá'a ñayivi sín nación, te tú sá'a-ró nátu'un sá'a ñayivi judío, te naja stétuu-ró ñayivi sín nación nduu-i ñayivi judío núsáá. ¹⁵Chi yóó, chaa ni kakaku nuu judío kákkuu-yó, nasu ñayivi sín nación kándiso kuachi kákkuu-yó. ¹⁶Chi a kajini-yo já tú ni iin ñayivi kéndo ndaa-i jíin tínu skíkuu-i ja tá'u ley, chi onde nú kándija-yó Jesucristo. Te máá-yó, a kákandíja-yó Jesucristo, nával'a kendoo ndaa-yo jíin tú'un kándija-yó Cristo, chi jíin tínu tá'u ley, ni iin ñayivi ma kéndo ndaa kuti-í. ¹⁷Te nini kuní-yo kéndo ndaa-yo jíin tú'un Cristo, te ni kajini-yo já ío kuachi-yó, Núsáá te Cristo sá'a-ya kuachi náún. Túu. ¹⁸Chi nú naki'in tuku-ri ja ní skána-ri-ún, te kuachi sá'a-ri núsáá. ¹⁹Chi ruu, a ni kenda-ri chii ley, chi ni ji'l-ri ni sá'a máá ley. Te vina, a chakú-ri nuu Dios. ²⁰Ni ji'l-ri jiká cruz jíin Cristo, te chakú-ri. Ko nasu ruu kúu ja chakú, chi Cristo kúu I'a chakú iní añú-ri. Te modo ja chakú-ri iní ñuyivi yá'a vina, kúu ja kándija-ri nuu Sé'e Dios, chi ni kundá'u ini-ya ruu, te ni soko-yá máá-yá ja ruu. ²¹Nasu jasú-ri nuu tú'un luu ío iní Dios, chi nú kéndo

ndaaq ñayivi jíin tú'un tá'u ley, yúan-na te ni ji'l sáni-ni Cristo núsáá. **3** Te róó ñayivi Galacia ja xíni ñáá, ndé chaa ni tiin yátá róó. Naja tú kájandatu-ro nuu tú'un ndaaq. Chi a ni stá'an ndijin-ri nuu-ro ndasa ni ji'l Jesucristo jiká cruz. ²Máá fin tu'un jiká tu'un-ró róó: Ndasa ni kani'in-ro Espíritu, á ja ní skíkuu-ró tínu tá'u ley, xí já ní kandíja-ró tú'un ni kajini so'o-ró. ³Súan kákuñáa xini-ro náún. Ni kakejá'a-ró jíin máá Espíritu, te vina jíin modo yúkú máá-ró kuáyija-ró náún. ⁴Te táká tundó'o ni ndo'o sáni-ró náún. Ko jáni ini máá-rí ja tú ní kúu sáni. ⁵Te máá-yá, chi ni ja'a-ya Espíritu-ya núsáá, te sá'a-ya tínu ñá'nú ma'ñú-ró. Te á sá'a-ya jíin já ní skíkuu-ró tú'un tá'u ley, xí sá'a-ya jíin já ní kandíja-ró tú'un ni kajini so'o-ró.

Tu'un ni keyu'u-yá nuu Abraham

6Nátu'un Abraham, chi ni kandíja-de nuu Dios, te ni chi'i-ya cuenta-de nátu'un ja á ni kendoo ndaa-de. ⁷Vina te kuni-ro núsáá, chi táká chaa ja kákandíja, yuán kákkuu se'e Abraham. ⁸Onde ná té chá'an-ga kuu, te ni jini tutu ii ja fin kiví te skéndo ndaa Dios ñayivi sín nación nú kandíja-i. Ja yúán, jíin kiví ní ja'an tu'un va'a nuu Abraham: Onde jíin róó, ná kéndo ndatu táká nuu, áchí-ya. ⁹Núsáá te ñayivi kákandíja vina, ká'jo ndatu-i jíin Abraham, chaa ni kandíja. ¹⁰Yí'i tasí sikí táká ñayivi já kákandíja-i kaku-i nú ná skíkuu-i tu'un tá'u ley, chi súan yoso núsáá tutu: Yí'i tasí sikí táká ñayivi tú skíkuu táká tu'un ja yoso

nuu tutú tá'ú tíñu, áchí. ¹¹ Te a jiní kají-yó já tú ni iin ñayiví kéndoo ndaa-i ichi nuu Dios sá'a ley jíín-i. Te ñayiví ndáa, chi sikí já kándíja-i te kuchakú-i. ¹² Chi nasu chíi tu'un kándíja vai ley. Chi ká'an ley: Ñayiví skíkuu ya'á te kaku-i kuchakú-i jíín, áchí. ¹³ Te Cristo ni nakuaan-ya yóó chíi tasí já ní sá'a ley. Te ni ndiso-ya tasí-yo. Chi yoso nūu tutú: Yí'i tasí táká ñayiví ndíta kaa jiká yúnu, áchí. ¹⁴ Náva'a tu'un ii, já ní keyu'u-yá nuu Abraham, ná jáa nuu ñayiví síin nación sá'a Cristo Jesús, náv'a ná kándíja-yó-yá, te ni'lín-yo Espíritu ja ní keyu'u yá sáá. ¹⁵ Náni, ná káni-ri iin tu'un nuu-ro nátu'un ká'an-yo ndíkiví. Nú ío iin acta, te vasa ñayiví ní sá'a, te nú a ni kukútu, ni ma kúu nda'vá-ga, te ni ma kúu jukoso-gá. ¹⁶ Nuu Abraham jíín nūu já kúu tata-de, ni keyu'u-yá. Tú ká'an: Nuu já kákkuu tata-de, na tú ká'an sikí já kuá'a, chi ká'an sikí já fin-ni: Nuu já kúu tata-ro, áchí. Yuán kúu Cristo. ¹⁷ Súan kuní ka'an-ri: Tú kúu nda'vá ley máá acta ja ní sákútu Dios onde jíín kíví. Ni tú kúu sijíta ley tu'un ja ní keyu'u-yá, chi onde ná kuun ciento okó uxí kuiá já ní keyu'u-yá-ún, yúan-na te ni chaa ley. ¹⁸ Chi ní jíín sikí ley kii ta'u-yo, núsáá te tuká játíñu tu'un ni keyu'u-yá. Ko sikí tú'un ja ní keyu'u-yá-ún kúu ja ní ja'a-ya tá'u nūu Abraham.

Náun ní'lín tíñu máá ley

¹⁹ Te ndénu játíñu ley núsáá. Chi ni kuva'a ley ja kúu sikí ñayiví ní kasáña'mu, te vásá ní chaa tata ja ní keyu'u-yá sáá, te ndajá'a ándíví

ní súngoo tu'un-ún jíín fin ja ní kuu yu'u nūu. ²⁰ Te nú ío ja kúu yu'u nūu, ko nasu jíín máá fin-ni kándij, ko Dios, chi máá fin-ni-ya. ²¹ Núsáá te ley, jíto u'u tu'un ni keyu'u Dios náún. Tú, chi ní ley kuu naschakú yóó nūu, yúan-na te kuu kendoo ndaa ndija-yó sá'a ley nūu. ²² Sáá te ni keyu'u-yá sikí ñayiví kándíja nuu Jesucristo. Te tutu ii ley ni jasu táká-i chíi kuachchi, náv'a ni'lín-í tu'un-ún ní kandíja-i-ya. ²³ Ko onde ná té chaa-ga tu'un-ún ja kándíja-yó, te ni kayi'l-yó ndá'a ley. Chi ley ni ndito yóó, onde kívi kándíja-yó tú'un ja ní kenda ndijin kuéé-ga. ²⁴ Núsáá te ley kúu máá já ní chi'l yóó nda'a Cristo, náv'a kandíja-yó-yá te kendoo ndaa-yo. ²⁵ Ko vina ni chaa tu'un-ún ja kándíja-yó-yá, te tuká yí'l-yó ingá nda'a. ²⁶ Chi sikí já kákandíja-ró Cristo Jesús, te ni kanduu-ró sé'e Dios. ²⁷ Chi táká róó, ja nátu'un skuándezha Cristo ini-ro, suni nátu'un Cristo káindij-ró. ²⁸ Tú judío ío, ni ñayiví griego. Tú mozo ío, ni ñayiví jíka kuu ndicha-na. Tú chaa ío, ni ña'an. Chi táká róó, iin-ni káyilí-ró ndá'a Cristo Jesús. ²⁹ Te ní Cristo kúu ja xíin róó, núsáá te tatá Abraham kákkuu-ró, te ni'lín-ro tá'u-ro já ní keyu'u-yá-ún nuu máá-de.

4 Te ná ká'an-ri jíín-ró: fin suchí já xíin tá'u, te vasa tíin-i so'o táká-ni, ko nú nini lúlí-i, iin-ni kúu-i jíín mozo. ² Chi sua kándezee-i chíi chaa tíin so'o-i jíín chíi chaa ndito ndatíñu-i, onde ná jínu kívi ní jani táa-i. ³ Suni súan yóó, ná lúlí-yó nūu, te ni kajandatu sáni-yó nūu tánjnu ñuyiví. ⁴ Ko nuu ní jínu

ndaa kívi, te Dios ní tájí-yá Se'e yíí-ya ní kii-ya ní kaku-ya chíi iin násí'í, te suni ní kaku-ya chíi ley. ⁵Náva'a ndiñi'in-ya ñáyívi yí'i chii ley, náva'a naki'in sé'é-yá yóó. ⁶Te siki já sé'e-ya kákkuu-ró, yuán ní tájí Dios Espíritu Se'e-ya ní kívi iní añú-ro. Te Espíritu yúan kúu ja kána jaa: Abba, áchí, kuní ka'an, Táa. ⁷Núsáá te tuká kúu-ró mozo, chi se'e-ya kúu-ró. Te nú se'e-ya kúu-ró, suni chaa xíin tá'u níu Dios kúu-ró sá'a Jesucristo. ⁸Chi onde kívi sáá, tú ní kájini-ro níu Dios, te ní kajatínu sáni-ro níu já násu ndíja i'a kákkuu.

Síki já káchinú'un táninu sáni

⁹Ko vina, a kájini-ro já kúu Dios, xí vá'a-ga ní ká'an-ri ja á jiní Dios róó. Núsáá te naja kákuní-ro náxío káva-ró náchiñú'un tuku-ró níu táninu ja tú níín tíñu kuti. ¹⁰Chi máni kívi, máni yoo, máni viko, máni kuiq káchinú'un-ró. ¹¹Yuán yú'ú-ri, chi sanaa ní ndo'o sáni-ri ja síki róó. ¹²Náñi jiná'an-ró, ká'an nda'ú-ri jíín-ró ja ná sá'a-ró nátu'un sá'a-ri, chi ruu, a ní sá'a-ri nátu'un kásá'a-ró. Te tú ní kásá'a ndiva'a-ró jíín-rí. ¹³Ko a kájini va'a-ró ndasa ni kuu onde ná xnáñúú, chi vijtá yiki kúñu-ri, te ja yúan ní jani-ri tu'un va'a nuu-ro sáá. ¹⁴Te vasa ni kukuí'a ini-ri ní sá'a-ri jíín kué'e tá'an-ri, ko tú ní káské'ichi-ro rúu, ni tú ní kásajá'a ini-ri níu-rí, chi sua ni kajatá'u-ró rúu nátu'un iin ndajá'a Dios, xí nátu'un máá Cristo Jesús. ¹⁵Núsáá te naja tuká kákusiij iní-ri. Chi jandáá ká'an-ri jíín-ró, já nú ní kúu sá'a-ró, te tava-ro ndúchi-ro te kuq'a-ró níu-rí níu. ¹⁶Já yúan,

te chaa jíto u'u róó kúu-ri ja ní kastu'lún ndáa-ri tu'un nuu-ro náún. ¹⁷Ní'in kánandúkú-de róó, ko tú va'a, chi kákuní-de kasu-de nuu-ro, náva'a kundíkín níin-ró máá-de. ¹⁸Chi ío va'a ja ndúkú níin-de róó táká kívi nú tiñu va'a kúu, te nasu ondé náni máá kívi ncháá-ri jíín-ró. ¹⁹Hijo máni, ja síki róó kúu ja tá'u'u xaan túku iní-ri, onde ná yíja va'a Cristo iní-ro jiná'an-ró. ²⁰Chi kuní-ri jaq-ri kunchaaq-ri jíín-ró vína, te naxnúu-ri tachí-ri ka'an-ri jíín-ró. Kúñáá xini-rí, tú jiní-ri ndasa sá'a-ri jíín-ró. ²¹Róó, ja kákuní-ro kuíni-ró chíi ley, kastu'lún níu-ri: Á tú kájini so'o-ró ndasa ká'an ley: ²²Chi súan yóso níu tutú, ja Abraham ní náva'a-de uu se'e yíí-de, iin-i kúu se'e ña'an ndikín nchaaq, te inga-i kúu se'e ña'an kúu nuu. ²³Ko se'e ña'an ndikín nchaaq, ní kaku-i nátu'un táká ñayívi, ko se'e ña'an kúu nuu, a ní kaku-i nátu'un ní keyu'u máá-yá. ²⁴Táká tu'un yá'a kúu iin tu'un yátá. Chi ña'an yá'a kákkuu-ña úu tu'un. Chi iin-ña nání-ña Agar, te vai-ña ondé yuku Sinaí, te máá-ña skáku-ña se'e sátiñu sáni. ²⁵Chi Agar kúu nátu'un máá yúku Sinaí, onde ñuu Arabia. Te ná ní kuu-ún, suni súan kúu ñuu ja nání Jerusalén vina, chi suni máá jíín táká se'e kájatínu sáni. ²⁶Ko máá Jerusalén ja vái onde andíví, chi tú játínu sáni nuu ní iin. Te náa-yo kúu-ún. ²⁷Chi súan yóso níu tutú: Róó ña'an numá, ja tú skáku-ró se'e, ná kóo siij iní-ri. Róó ja tú jiní-ro jatú-ro káku se'e-ró, ná kána jaa-ró, te ná kána kóló-ró. Chi ío kua'a-gá se'e ña'an máá ñin, nasu se'e ña'an ío yii, áchí. ²⁸Núsáá,

te yóo, nán̄i, nát̄u'un Isaac, súan kákuu-yó sé'e-ya já ní keyu'u-yá. ²⁹Te chaa ni kaku nát̄u'un táká ñayivi, chi ni chindikin-de chaa ni kaku jíín máá Espíritu. Te ná ni kuu sáá, suni súan kúu, onde vina. ³⁰Ko ndasa ká'an tutu ij: Kiñi'in ña'an ndikín nchaaq, ná kí'in-ña jíín sé'e-ña, chi se'e ña'an ndikín nchaaq, ma kúu ni'lín-í ta'lu-i jíín sé'e ña'an kúu nuu, áchí. ³¹Ñán̄i, tú kákuu-yó sé'e ña'an ndikín nchaaq, chi se'e ña'an kúu nuu kákuu-yó.

Ná kuíni nj'in-yó jíín tú'un ni nduu libre-yo

5 Chi ni ndájí-yá yóo návala koo libre-yo. Núsáá te kuiñi ni'lín-ró, te ma ndíví nduu tuku-ró jíín tú'un ja jasú sáni róo. ²Nde'e te kuni-ro, ruu Pablo ká'an-ri jíín-ró, ja nú xiti ndúu-ro máá-ró, yúan-na te tú ní'in tíñu Cristo siki róo. ³Te inga jínu ká'an ndaa-ri nuu táká chaa ja nú xiti ndúu-de máá-de, te fuerza ná skíkuu-de ndivii tú'un ká'an ley núsáá. ⁴Táká ñayivi já ndukú-i kendoo ndaa-i jíín máá ley, a ni kasía-i Cristo, te tu'un luu ío ini-ya tuká yí'i ini-i. ⁵Chi yóo, jíín máá Espíritu ndátu-yó kív kéndoo ndaa-yo, chi kákandíja-yó. ⁶Chi jíín tú'un Cristo Jesús, ni tú játíñu nú xiti ndúu, te ni tú játíñu nú tú xiti ndúu, chi máni jíín tú'un kákandíja-yó kúu ja ní'in tíñu jíín tú'un kúndá'u ini-ya yóo. ⁷Va'a-ni kásá'a-ró núu, ko ndé chaa ni jasú nuu-ro já tú kájandatú-ro núu tú'un ndaa núsáá. ⁸Chi máá-yá kúu I'a ni kana-ya xiní-ro, ko nasu máá-yá kúu ja ská'an róo vina. ⁹Chi iin tá'u-ni yujan íá, te já ndí'i-ni yujan

sá'a. ¹⁰Te jáni ndija ini-ri sá'a máá Jito'o-yo, ja má nákaní ini-ro ingá tu'un. Ko chaa sáká núu ini-ro, nakuxndíi-ya sikí-dé, náni chaa kúu-de. ¹¹Ñán̄i, chi ruu, nú sáni-ga jáni-ri tu'un xítí ndúu núu, te naja káchindikin-ga-i ruu núsáá. Chi ná súan, te ma kití-ga ini-i nuu cruz-ya sá'a-ri núu. ¹²Te chaa ja sáká núu ini-ro, va'a-ga nú ná xítí-gá-de máá-de, jáni ini-ri. ¹³Ñán̄i, ni kana-ya xiní máá-ró jíná'an-ró nává'a koo libre-ro. Te vasa tuká tiín ley so'o-ró, ko ma kívi-ró jíín táká modo játa'an ini máá-ró, chi sua ná kúndá'u ini-ro tá'an-ró, te kuatíñu nuu tá'an-ró. ¹⁴Te nú ni skíkuu-ró jíín máá tiin-ni tu'un yá'a, te a ni kundéé-ró jíín níi ley: Kundá'u ini-ro tá'an-ró nátu'un kúndá'u ini-ro máá-ró, áchí. ¹⁵Ko nú káyaji yí'i tá'an-ró, te kájichi siki tá'an-ró, yúan-na te koto-ró máá-ró, chi sanaa te xndí'i tá'an-ró.

Modo kásá'a ñayivi

¹⁶Súan ká'an-ri, ja ná káka-ró nátu'un kuní máá Espíritu. Yuán te ma sá'a-ga-ro já kuní modo máá-ró. ¹⁷Chi modo ja kuní ñayivi jito u'u siki máá Espíritu, te ja kuní máá Espíritu jito u'u siki modo máá-i, te uu tu'un yá'a kájasu nuu tá'an. Ja yúan tú kúu sá'a-ró já kuní máá-ró jíná'an-ró. ¹⁸Ko nú máá Espíritu stá'an ichi núu-ro, núsáá te tuká ká'in-ró chí Ley. ¹⁹Ió ndijin táká tiñu sá'a ñayivi, te ya'a kákuu: Tu'un ísíki ncháa tál'an, tu'un jíka téne, tu'un sá'a chá'án, tu'un sá'a kuáxán, ²⁰tu'un chíñú'ún ndosó, tu'un sá'a tásí, tu'un jito u'u tál'an, tu'un kájatá'an, tu'un kúkuásún

iní, tu'un kití inj, tu'un kánaá,
tu'un kástátá'an, tu'un sásfiñ máá,
²¹tu'un ndío inj, tu'un já'ni ndíyi,
tu'un ká'l'vá, tu'un sá'a viko kuáxán,
jíín sikí táká tu'un sá'a súan. Te
ya'a kúu tu'un kástu'l'ún-rí nuu-ro,
nátu'un ni ka'lan-rí jíín-ró sáá, ja
ñayivi kásá'a súan, ma náni'ín tá'l'u
kúti-í najaq-i inj ñuu nuu tá'l'ú Dios
tiñu.

Modo sá'a máá Espíritu

²²Ko tiñu sá'a máá Espíritu
kákuu: Tu'un kúndá'ú inj, tu'un
kúsiñ iní, tu'un kuaká'nu inj, tu'un
paciencia, tu'un manj iní, tu'un
va'a inj, tu'un skíkuu va'a, ²³tu'un
súchí iní, jíín tú'un ñukúún iní.
Sikí táká tu'un ya'a tú ndónda ley.
²⁴Ko ñayivi káy*l'i* chij Cristo, a
ni kaja'ni-í yiki kúñu-i jika cruz,
onde jíín táká ja kúu inj máá, jíín
táká tiñu kuní máá. ²⁵Chi nú
jíín máá Espíritu káichaku-yo, te
suni jíín máá Espíritu ná káka-yó
núsáá. ²⁶Ma sávixi sáni-yó máá-yó,
ma skití inj-yo tá'an-yó, ni ma
kúkuásún inj-yo sikí tá'an-yó.

Ja náchu'un íchí-yó cháa sáña'mu

6 Náni, sanaa te kuni-ro
sáña'mu iin ñayivi. Te róó
ja jíín máá Espíritu kájika kuu-ró,
te ná náchu'un íchí-ró-i jíín tú'un
súchí iní. Ko koto-ró máá-ró náva'a
suni súan tú súngava-ró máá-ró.
²Ná kúndiso-ró carga vee tá'an-ró,
chi súan kúu ja skíkuu-ró jíín ley
Cristo. ³Te nú iin ñayivi jáni inj-i
ja ñayivi téyí kúu-i, ko tú ndija-i,
yuán maní xndá'ú-i máá-i. ⁴Ná
iin ná iin ñayivi, ná kóto nchaaq-i
ndasa káa tiñu kásá'a-i, yúan-na

te ni tú níni jíín ingá ñayivi te
kuu sátéyí-i máá-i. ⁵Chi ná iin
ná iin-i ná kúndiso-i responsable
máá-i. ⁶Ñayivi ní kutu'a jíín tú'un
máá-yá, ná ndíli ja vá'a náva-i,
ná chíndéé tá'an-i jíín cháa stá'an
nuu-i. ⁷Ma xndá'ú-ro máá-ro, chi
máá kúu sákátá-yó núu Dios, chi
táká ja jakín ñayivi, suni yuán
náni'ín-i. ⁸Chi ñayivi jakín-i ja kuní
yiki kúñu-i, ya'u yiki kúñu-i ni'ín-i
ja té'yu-i. Ko ñayivi jakín-i ja kuní
máá Espíritu, nuu máá Espíritu
ni'ín-i ja kúchaku-i níí káni. ⁹Ma
kuítá-yo sá'a-yó tíñu va'a núsáá,
chi nú ná jáq kívi, te ni'ín-yo, te nú
má kuítá inj-yo. ¹⁰Núsáá te hora ja
núña-yó, te ná sá'a va'a-yó jíín táká
ñayivi, ko xnáñuú-gá jíín tá'an-yó já
kákandíja.

Tu'un cruz máá Jito'o-yo

¹¹Nde'é jíná'an-ró ná xaq
ná'nú letra cháa-rí nuu-ro jíín
ndá'a-rí. ¹²Te ío chaq kásáña'mu-de
máá-de kákuni-de. Te chaq-ún
kástetuu-de róó ja xití ndúu-ro,
náva'a ma chíndikin-i-de sikí cruz
Cristo. ¹³Ko ni máá cháa ni kaxití
ndúu-ún, suni tú káskíkuu-de jíín
ley, chi kákuni-de ja ná xití ndúu-ro,
náva'a sá'a téyí-de máá-de ja súan
kásá'a-ró. ¹⁴Ko ruu, tú játa'lan inj-rí
sá'a téyí-rí máá-rí, chi maní jíín
cruz Jito'o-yo Jesucristo kúsiñ iní-rí.
Chi jíín tú'un cruz ni sá'a-ri ñuyívi,
te máá ñuyívi suni ni sá'a ruu. ¹⁵Chi
nuu Jesucristo, ni ja xití ndúu, te
ni ja tú xití ndúu, tú ní'ín tíñu
kuti, chi ja ná ndúu jáá iní-yo. ¹⁶Te
táká ñayivi káka modo yá'a, tu'un
kuaká'nu inj-ya jíín tú'un kúndá'ú
ini-ya-i, ná kóo siki-í jíná'an-i, jíín

síkí náyivi Israel, se'e Dios. ¹⁷Onde
vina te níi-gá kua'qan-yo, ma kuá'a-ri
tu'un ja stá'qan ni iin chaa ruu,
chi nuu yíki kúñu-ri ndíso-ri tuni

Jito'o-yo Jesús. ¹⁸Nání jíná'an-ró,
tu'un luu íó iní máá Jító'o-yo
Jesucristo, ná koo iní añú-ro. Súan
ná koo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS EFESIOS

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVI ÑUU EFESO

Sa'an kúta'u

1 Máá-rí kúu Pablo, apóstol Jesucristo, chí súan ni jata'an iní Dios. Te cháa-ri tutu yá'a nuu ñáyívi ndóo, ja kásykíkuu va'a-i nuu Cristo Jesús, ja káxiukú-i iní ñuu Éfeso. ²Tu'un luu jíín tú'un kuaká'lnu ío iní máá Táa-yo Dios jíín iní máá Jito'o-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ro jíná'an-ro.

Ná siki ní teta'an-ya-yó

³Ná nákana jaa-yó Dios, I'a kúu Táa Jito'o-yo Jesucristo. Luu ni sá'a-ya jíín-yó jíín táká tiñu sá'a Espíritu. Te ichi ándfví sá'a-ya-ún jíín Cristo. ⁴Nátu'un ni kaji Dios yóó nuu Jesús onde ná té jukuiñi-ga ñuyívi, nával'a koo ndoo-yó, te tú koo chálán-yó núu-ya, te kundá'lú iní-ya yóó. ⁵Te ni teta'an-ya yóó nával'a naki'in sé'é máá-yá-yó sá'a Jesucristo, ndasa ni jata'an ya'a iní-ya sá'a-ya, ⁶nával'a ná nákana jaa-yó-yá jíín tú'un luu tu'un va'a ío iní máá-yá. Te jíín tú'un-ún ni ki'in sé'é-yá-yó ndúu jíín-yó jíín

Cristo, I'a kúndá'lú iní-ya. ⁷Te I'a-ún, ni nakuaan-ya yóó jíín niñí-yá. Te ni chaxio-ya kuáchi-yó jíín tú'un luu xaqan ío iní-ya. ⁸Te jíín tú'un-ún ni chítú ndíi añú-yo onde jíín táká tú'un ndíchí, tu'un júku'un iní. ⁹Te tiñu ja ní chaa iní máá-yá sá'a-ya kuní-ya, chi tu'un sa'í-ún ni stá'an-ya núu-ya. ¹⁰Chi onde ná jínu va'a kívi te kuní Dios ja sín ká'nu-ná nduu ndíi'-ni iní nda'a Cristo, vasa ja kái'io iní andfví xí vasa ja kái'io iní ñuyívi. ¹¹Te jíín Cristo ni kani'in-ya tá'u-ya. Te ni teta'an Dios yóó, nátu'un ni chaa iní máá-yá, I'a sá'a táká-ni ndasa játa'an iní máá-yá, ndasa kúsii iní máá-yá. ¹²Súan ni sá'a-ya, nával'a máá-yó, ja xná'an-ga ni kañukuu iní-ya Cristo, ná nákana jaa-yó-yá jíín tú'un luu máá-yá. ¹³Te suni róó, ni kajini so'o-ró tú'un ndaq. Te jíín tú'un va'a-ún ni kakaku-ró. Te nuu máá Cristo ni kákandíja-ró. Te suni máá Espíritu Santo ja ní chísó tú'un-ya, ni chaa sello iní añú-ro. ¹⁴Yúán kúu seña ja ní'in-ya tá'u-ya, onde ná

tíin-yó máá. Yúan-na te nakana jaa-yó tú'un luu-ya já sikí-ún.

Tu'un ni jikan ta'u Pablo ja'a yóó

15 Te suni ruu, ni jini tu'un-ri ndasa kákandíja-ró nūu máá Jít'o'-yo Jesús, jíín ndasa kúndá'ú ini-ro táká ñayivi ndoo. **16** Te ja yúan tú júkuiñi-ri ja nákuatá'ú-rí ja róo jíná'an-ró, te nūku'un ini-ri róo nū jikán ta'u-rí, **17** náva'a kuni-ro nūu máá Dios, I'a xín máá Jít'o'-yo Jesucristo, máá Táa-yo, I'a ndiso tu'un luu, te náva'a ná kuá'a-ya modo ndíchí, te stá'an ndijin-ya tú'un nuu-ro. **18** Te stúun-ya iní añú-ro, náva'a kuni-ro ndéja kúu tu'un nūkuu ini-ro sikí já ní kana-ya xiní-ro, te ndéja kúu ta'u lúu xaan ní'in-yá siki ñayivi ndoo. **19** Te kuni-ro ndasa ni'in xaan sátiñu-ya já'a róo, ñayivi kákandíja, chi fuerza téyíi ndíso-ya. **20** Te fuerza-ún, ni jatíñu Dios kiví ní naschakú-ya Cristo ma'ñú ndíyi, jíín já ní súngoo-ya Cristo ichi ndává'a-ya ondé andíví. **21** Te ni jani-ya Cristo siki táká ja kátá'ú tíñu, jíín já kándiso tíñu, jíín já kátíin so'o, jíín já kákuñál'nu, jíín siki táká sí'ví já káskúnání-i, nasu níni kuiá yá'a, chi suni táká kuiá chaq. **22** Te táká-ni ni jañu Cristo sukun ní sá'a Dios. Te ni nduu Cristo xini nūu máá tiku'ní kákandíja, ni sá'a-ya siki táká-ni. **23** Te tiku'ni-ún kúu nátu'un yiki kúnu Cristo, te chítu máá-i jíín máá-yá, chi I'a schítú ní'i ká'nú-ni kúu-ya.

Ndasa ni nama-ya-yó

2 Te máá-yá, ni naschakú-ya róo, ja á ni kají'l-ri ní sá'a

kuachi-ró jíín já ní kasáña'mu-ró. **2** Chi ni kajika-ró jíín máá yúán sáá, nátu'un kásá'a-i iní ñuyívi yá'a, nátu'un kuní máá já tá'ú tíñu nuu tachí. Yúán kúu tachi já sátiñu jíín ñayivi ní'in iní fó vina. **3** Te suni táká máá-yó ní kajika-yó jíín ñayivi-ún sáá, ni kasá'a-yó tíñu ni kakaní iní-yo, ni káskíkuu-yó tíñu ni kuní yiki kúnu-yó jíín tíñu ni kajani iní-yo, te ni kakuu-yó ñayivi ní kití iní-ya nūu, nátu'un nuu sáva-ga-i. **4** Ko iní Dios yí'i kua'a tú'un kúndá'ú iní, te ni kundá'ú xaan iní-ya yóó. **5** Te nini ni kakuu-yó ndíyi ni sá'a kuachi-ún, te ni naschakú-ya yóó jíín Cristo. Te jíín tú'un luu íó iní-ya te ni kakaku-ró. **6** Te iin nūu-ni ni ndukani-ya yóó jíín Cristo. Te suni súan ni súngoo-ya yóó onde andíví jíín Cristo Jesús, **7** náva'a níi-gá kuiá ja cháa-ga, stá'an-ya ndasa kua'a xáan já lúu íó iní-ya jíín tú'un kúmaní-yá jíín-yó jíín Cristo Jesús. **8** Ni kákandíja-ró, te ja yúan ní kakaku-ró ní sá'a tu'un luu íó iní-ya. Te nasu máá-ró ní kíñi'in, chi ta'u já ní ja'a Dios nuu-yo kúu. **9** Nasu siki tíñu sá'a-yó ní kakaku-yó, te ja yúan tú ni iin-i kuu sáteyíi-i máá-i. **10** Chi máá-yá ni sá'a yóó. Te ni sáva'a-ya yóó nuu Cristo Jesús, náva'a sá'a-yó táká tíñu va'a. Chi jíín kiví, ni sátu'a Dios tíñu-ún ja káka kuu-yó jíín. **11** Núsáá te ná núku'un ini-ro já chíi ñayivi sín nación ni kákaku-ró sáá. Onde sáá, chi nání-de chaq ni kaxiti ndúu kúnu-de ja ní sá'a nda'a. Te chaq-ún, ni káskúnání-de róo: Ñayivi tú ní káxiti ndúu. **12** Te suni ná núku'un ini-ro já ondé kiví sáá, tú ní ká'lín-ró jíín Cristo. Jíká ní ka'lín-ró jíín ñayivi nūu Israel. Te jíká xáan

ní ka'io-ró jíín tú'un ni keyu'u-yá, ni tú ní káñukuu ini-ro, ni Dios, tú ní jíka-ya jíín-ró iní ñuyíví yá'a. ¹³ Ko vina jíín Cristo Jesús, te róó ja ní kal'jin jíká-ró ondé kívi sáá, chi a ni kákuyani-ró ní sá'a niñi Cristo. ¹⁴ Chi máá-yá kúu paz nuu-yo, te ja ndéndúú ñuu-ún ni násá'a-ya fín-na, chi ni stúncháa-ya máá xé'ñú já ní sásíin yóó ni kandii sava mañú-yó. ¹⁵ Te xé'ñú-ún ja ní skánáa yóó kúu táká tu'un tá'u tíñu jíín tánjnu ndíso máá. Te jíín yíki kúñu-ya ní xnáa-yá táká yuán, nává'a naskétá'an-ya ndéndúú-ún nuu máá-yá, te nduu iin-na ñayiví jáá, te ja yúán sá'a-ya paz, ¹⁶ te suni nává'a jíín máá cruz te naskétá'an-ya ndéndúú yuán jíín Dios, chi iin-na ñayiví ní nduu-ún, te jíín cruz ni xnáa-yá máá já ní kajito u'u tá'an. ¹⁷ Te ni kii-ya, te ni jani-ya tú'un paz nuu-ro, já ní ka'jin jíká-ró nuu-yá, jíín nuu ñayiví já ní ka'jin yani. ¹⁸ Chi ja máá-yá kúu ja núna ichi kívi koyo ndendúú-yo nuu máá Táa-yo, sá'a suni iin-ni máá Espíritu. ¹⁹ Núsáá te tuká kákuu-ró ñayiví jíká, ni ñayiví tatú, chi iin-na ni kanduu-ró jíín ñayiví ndóo, te suni tá'an se'e Dios kákuu-ró. ²⁰ Te ni kaja'nu máá-ró sikí cimiento ja kákuu apóstol jíín cháa ni kájani tu'un. Te máá Jesucristo kúu yuú ndíso jiki. ²¹ Te níi vé'e jákutá'an jíín máá-yá, te já'nu kua'qan nává'a nduu iin ve'e ij sá'a máá Jít'o'-yo. ²² Te suni ni kanduu-ró fín ve'e ni sá'a-ya, nává'a kunchaa Dios ini jíín máá Espíritu.

Tu'un yíí tu'un sa'í ndíso Pablo

3 Te ruu Pablo, ja yúán kández-ri
vekäa ja sikí Cristo Jesús ja'a

róó, ñayiví sín nación jíná'an-ró. ² Te ni kajini tu'un-ró ndasa ni ja'a Dios tu'un luu ío ini-ya núu-rí ja'a róó, jáni ini-ri. ³ Chi ni stá'an ndijin-ya tú'un sa'í-ún nuu-rí, nátu'un ni chaa-ri yaku tu'un nuu-ro ká'an ichi yatá. ⁴ Te ní ka'u-ró, te a kuu juku'un ini-ro ndéja kúu tu'un sa'í Cristo ja jiní-ri. ⁵ Te tu'un-ún tú ní stá'an-ya nuu ní iin se'e chaa níi kuiá ni kii ichi yatá. Ko vina ni stá'an ndijin Espíritu-ya nuu táká apóstol ndoo-ya, jíín nuu cháa kájani tu'un-ya. ⁶ Te tu'un-ún ká'an ja ñayiví sín nación, suni ná ní'in tá'an-i ta'u-í, te iin-na ñayiví ná ndúu-i jíín-yó, te ja ní keyu'u-yá ná ní'in tá'an-i sá'a Cristo jíín máá tú'un va'a. ⁷ Te sikí tú'un-ún játíñu máá-rí. Te ta'u-ún ni ja'a tu'un luu ío iní Dios nuu-rí, te jíín fuerza-ya ní sá'a-ya-ún. ⁸ Ruu kúu chaa súchí-ga vásá ñayiví ndóo súchí xáan, te nuu máá-rí ni ja'a-ya tá'u lúu yá'a ja jáni-ri tu'un va'a nuu ñayiví sín nación, ndasa va'a xaan káa tu'un Cristo, ⁹ jíín já stá'an ndijin-ri nuu táká-i ndasa koo máá tú'un sa'í ja ní yisa'lí ondē sáá iní máá Dios, I'q ni sá'a taká-ni. ¹⁰ Nává'a táká ja kátá'lú tíñu jíín já kákuñá'nu ichi ándíví, ná kuní jíná'an ndasa kua'a xáan tú'un ndíchí Dios ío, sá'a tiku'ní. ¹¹ Nátu'un ni chaa ini-ya níi káni, te ni skíkuu-ya ní sá'a-ya-un jíín Jít'o'-yo Cristo Jesús. ¹² Te kákandíja-yó-yá. Te ja yúán máá-yá sá'a ja káchundéé iní-yo, tú yú'ú-yo, kívi koyo-yó nuu Dios. ¹³ Ja yúán ká'an nda'u-ri jíín-ró, ja má kúkuí'a ini-ro sá'a tündó'o jít-o-ri ja sikí róó, chi sua ndeá-ga tu'un

luu iní máá-ró sá'a. ¹⁴Já yúán kúu ja júkuiñi jítí-rí núu máá I'q kúu Táa Jito'o-yo Jesucristo. ¹⁵Te nuu máá-yá kénda s'ví táká tatq ká'io andíví jíín já ká'io iní ñuyíví, ¹⁶chi tu'un luu xaqan ío iní-yä, te jikán ta'ü-rí nuu-yá ja súan ná yíja va'a iní añú-ro sá'a-yä jíín fuerza ndíso máá Espíritu. ¹⁷Te suni jikán-ri ja ná kúnchaq Cristo iní añú-ro jíná'an-ró sá'a ja kákandíja-ró, náv'a ná kuikín va'a tu'un kúndá'lú iní ták'an iní-ro, ¹⁸te suni náv'a kuu juky'un va'a iní-ro, jíín táká ñayiví ndóo, ndasa káa tu'un jichá, tu'un káni, tu'un kúnú, tu'un súkún, cuenta máá-yá, ¹⁹te suni náv'a ná kuní-ro ndasa kúndá'lú iní Cristo yóó, vasa tú kúu juky'un iní-yo tú'un-ún, te náv'a ku'un chítú ndíi-ro jíín kú'a ñú'un chítú Dios. Achí-ri. ²⁰Máá-yá, kúu I'q sá'a va'a xaqan-gá vásá já kájani iní-yo xí já kájikan-yo, chi jíku fuerza-yä iní-yo. ²¹Te nuu máá-yá, ná nákana jaa tiku'ní kákandíja sá'a Cristo Jesús. Te súan ná kóo níi káni níi kuiá, onde táká kuiä chaq. Súan ná kóo. Amén.

Hin-ni kákkuu-yó sá'a Espíritu

4 Ruu, chi kández-ri veqäa sikí máá Jito'o-yo. Te ká'añ nda'ü-ri jíín-ró ja ná káka kuu-ró nátu'un ío jímú'ún sikí já ní kana-yä xiní-ro. ²Te ná kóo súchí vá'a iní-ro. Te jíín tú'un kúndá'lú iní, te jíín paciencia, ná kuández iní-ro jíín ták'an-ró. ³Ná kuítú iní-ro já hin-na naketá'an-ró jíná'an-ró iní máá Espíritu sá'a tu'un kuaká'nú ini. ⁴Chi hin-na ñayiví ío, te suni hin-ni Espíritu, suni nátu'un ní kana-yä xiní-ro já

hin-ni tu'un kuñukuu iní-ro, chi yúán kúu ja ní kana-yä xiní-ro, ⁵te suni hin-ni máá Jito'o-yo ío, jíín hin-ni tu'un kándíja, jíín hin-ni tu'un jánducha, ⁶jíín hin-ni máá Dios Táa xiní táká-yo, chi máá-yá ndíto taká-ni, te máá-yá ní sá'a táká-ni, te jíín ndf'i-ni ncháá-yä. ⁷Ko ná hin ná hin-yó, kúta'ü-yo tú'un luu iní máá-yá ndasa kú'a já'a máá Cristo nuu-yo. ⁸Já yúán ká'an tutu: Nuu ní ndaa-yä kuá'an-yä ándíví, ní stútú-yá kua'ä já ní yindasú te kua'an-yä jíín. Te ní jacha nuu-yä tá'ü núu táká ñayiví, achí. ⁹Te ja súan ká'an: Ní ndaa-yä kuá'an-yä, suni kuní ka'an ja ní kuun-yä ní ja'an-yä ondé nuu kúnú-ga chiiñu'un. ¹⁰I'q ní kuun, suni máá-yá kúu I'q ní ndaa kua'an ondé nuu súkún-ga andíví, náv'a skíkuu-yä jíín táká tiñu. ¹¹Te suni máá-yá, ní teta'an-yä sáva ñayiví kí'in apóstol, te sava-ga kani tu'un-yä, te sava-ga skuikín tu'un va'a, te sava-ga kundito tiku'ní, te sava-ga stá'an. ¹²Súan ní teta'an-yä, náv'a ná yíja va'a ñayiví ndóo, jíín já kuátiñu nuu-í, náv'a ná kuá'nu tiku'ní Cristo sá'a. ¹³Súan te ná náketá'an hin nútú-yó jíín tú'un kándíja, jíín tú'un kuní-yo núu Sé'e Dios. Te suni ná yíja va'a-yó nátu'un hin-na-yo, onde chítú kú'a Cristo iní-yo. ¹⁴Yuán-na te mä nátu'u iní-yo cuenta súchí lúlí, ni mä kívi nduuy-yo yá'a yúan jíín sín sín sa'än, ndasa kuní chaq xndá'lú ja kándúkú-de tiñ yátá-de yóó, sána iní-yo sá'a-de. ¹⁵Chi sua ná kútiñ-ró tú'un ndaa jíín tú'un kúndá'lú iní, te ná kuá'nu-ró jíín táká tiñ kuní máá I'q kúu xini, te I'q-ún kúu Cristo.

16 Te ini máá-yá, iin-ná káñutá'an níí tíku'ni, te ndítíin tá'an táká nátu'un táká vau, te ná iin ná iin játínu ndasa xín tínu. Te xndeá tá'an te skuá'nu tá'an jíín tú'un kúndá'lú ini.

Nayívi nündijin

17 Tu'un yá'a ká'lan-ri, chi ká'lan ni'in-ri jíín-ró cuenta máá Jíto'o-yo, ja má káka-ga-ro nátu'un kájika sava-ga ñayívi síin nación, chi kájika kuu-i jíín tú'un kájani sáni ini máá-i. **18** Ni kakuñaa nú jiní tuní-i. Te tú nü'un kuti vida Dios ini-i, chi tú kájini-i nuu máá-yá, chi ni'in ini aňú-i. **19** Te ñayívi-ún, ni kayija-i jíín máá tú'un ni'in ini. Te ni kívi koyo-i jíín tú'un kuáxán ja ná kuítú iní-i sá'a-i táká tiñu chá'án. **20** Ko róó jíná'an-ró, nasu súan ni káskua'a-ró íchi Cristo. **21** Te súan ni kajini so'o-ró tú'un-ya, te ni kákutu'a-ró ní sá'a-ya, nátu'un íó ndaa tu'un jíín Jesús. **22** Ná cháxio-ró máá cháa tú'un kí'in-de jíín táká tiñu ni jíka-ró jíín-de ichi yatá, chi máni kuchá'án-de jíín táká tiñu náá sá'a-de kuní-de. **23** Te ná ndújáá modo kájani ini-ro. **24** Te ná nukulun-ró cháa jáá, ja ní kuvala-de nátu'un káa máá Dios jíín tú'un ndaa, jíín tú'un ndoo ndija. **25** Núsáá te ná sía-ro tú'un xndá'u, te ná ká'lan ndaa-ro jíín táká tá'an-ró, chi pedazo-yo kánakuní tá'an-yó. **26** Nú kití ini-ro te mä sá'a-ró kuáchi. Ni mä kuá'a-ró tú'un ja kití ini-ro ondé kee ndikandii. **27** Mä kuá'a-ró tú'un kukuu ja'lú jíín-ró. **28** Ñayívi ní sákuí'ná, mä sákuí'ná-ga-i, chi sua ná sátiñu-i. Ná tñin-i taká tiñu va'a jíín ndá'a-i, návala'a ná ní'in-i najíín kuá'a-i nuu ñayívi kánandi'i.

29 Ni iin tu'un chá'án mä kénda yu'u-ro, chi sua ná ká'lan-ro tú'un vala ja skuá'nu tá'an, návala'a ñayívi jíni so'o-ún ná kéndoo luu ini-i sa'a. **30** Nde'é-ró návala'a mä kúkuí'a ini Espíritu Santo Dios sá'a-ró, chi jíín Espíritu nj jaxin-ya sello róó, onde jínu kívi nákuuaan-ya yóó.

31 Táká tu'un ua, jíín tú'un xaqan iní, jíín tú'un kití ini, jíín tú'un kákanáá, jíín tú'un ká'lan ndivala'a, ná cháxio-ró jíín táká tiñu jíto u'u tá'an. **32** Chi sua ná kúmani-ro jíín tá'an-ró. Ná kúndá'lú ini-ro tá'an-ró. Ná sá'a-ró túká'nu ini-ro nüu tá'an-ró, nátu'un ni sá'a Dios tuká'nu ini-ya nüu-ro sikkí Cristo.

5 Te róó, ná ndáku-ró Dios nátu'un se'e máá-yá ja maní jíín-yá. **2** Te kaka kuu-ró jíín tú'un kúndá'lú ini, nátu'un ni kundá'lú ini Cristo róó, te ni sokoyá máá-yá ja sikkí róó, te ni ja'lan asun-yá ni sokoyá máá-yá ja ní ja'a-ya máá-yá nuu Dios. **3** Ko tu'un téne, jíín táká tu'un chá'án, xí tú'un tóó iní, ni mä ndátu'un-ró súan jíná'an-ró, chi tú súan kásá'a ñayívi ndóó. **4** Ni mä kóo tu'un chá'án, ni tu'un náá, ni tu'un ndiyi, chi túu sá'a luu. Chi sua ná nákuatá'lú-ró. **5** Chi a kájini-ro já íó ndaa tu'un yá'a, ja ní iin ñayívi kájika téne, xí já kásá'a chá'án, xí já tóó iní (chi iin-ni kúu-ún jíín já kájatiñu nuu ndosó), tú nani'lin tál'u kúti-í ndívi-i ini nuu nuu tá'u Cristo tiñu jíín Dios. **6** Koto-ró, mä xndá'lú ni iin-i róó jíín tú'un sáni, chi ja sikkí táká tu'un yá'a te cháa tu'un kití ini Dios sikkí táká-i ja tú kájandatu-i. **7** Ma kívi nduu-ro jíín-i núsáá. **8** Chi kívi sáá, ni káichakuy-ro sikkí núnñáá, ko vina, a káichakuy-ro sikkí nündijin

nuu máá Jít'o'yo. Ná káka kuu-ró nátu'un kájika kuu ñayiví nündijin núsáá. ⁹Chi tíñu sá'a Espíritu kúu táká ja vá'a, táká ja ío ndaa, táká ja ío ndija. ¹⁰Ná ndukú víi-ro táká ja kúsíi iní máá Jít'o'yo sá'a-ró. ¹¹Te ma kívi nduu-ro jíín tíñu ñuñáa ja tú ní'in tíñu, chi sua ná kána jíin-ró nuy. ¹²Chi kúka nuu-yo ká'an-yo tíñu kásá'a salí-i. ¹³Ko táká tu'un ja á ni tuun nuu, jiní ndijin-yo nūu sá'a luz, chi luz kúu ja kíni'in ndijin táká-ni. ¹⁴Já yúán ká'an: Róó ja kákixi, natá'u nūu-ro, ná ndukoo-ró mál'ñu ndíyi, te Cristo ná stúyn-ya nūu-ro, achí. ¹⁵Núsáá te nde'é vá'a-ró ndasa kájika núkúún-ró, nasu nátu'un chaa káñáá, chi nátu'un chaa ndíchí. ¹⁶Má stíví-ró tiempo, chi kándañáá kívi yá'a. ¹⁷Núsáá te ma ndúñáá xini-ro, chi sua ná júku'un va'a iní-ro naúñ tíñu játa'an iní máá Jít'o'yo. ¹⁸Má kóo ká'vá-ró siki vino, chi jíín yúán te jíta sáni-ró. Chi sua ná kútú Espíritu iní-ro. ¹⁹Te ka'an jíín tá'an-ró jíín salmo, jíín yáa máá-yá, jíín yáa Espíritu. Te ichi iní añú-ro ná káta-ró te ná chíñú'ún-ró máá Jít'o'yo. ²⁰Te nené nakuatá'ú-ró nūu máá Táa-yo Dios siki táká-ni, jíín sí'ví máá Jít'o'yo Jesucristo.

Tu'un kuandatu-yo nūu tá'an-yó

²¹Te kuandatu-ro nūu tá'an-ró, chi káchiñú'ún-ró Dios. ²²Te ñasí'i, ná kuandatu-ña nūu yíi máá-ña, nátu'un nuu máá Jít'o'yo. ²³Chi yíi kúu xiní ñasí'i, nátu'un Cristo kúu-ya xiní tíku'ní. Te máá-yá kúu I'a náma-ún. ²⁴Chi nátu'un tíku'ní kájandatu-i nuu Cristo, suni súan ñasí'i ná kuandatu ndí'i-ña nūu yíi

máá-ña. ²⁵Te róó yíi jíná'an-ró, ná kúndá'u iní-ro ñasí'i-ro, nátu'un ni kundá'u iní Cristo tíku'ní-ya. Te ni ja'a-ya máá-yá ja tíku'ní-ún, ²⁶nává'a nasández-ya, te nakacha-ya-ún jíín máá tú'un, nátu'un iní nuu ndúndoo jíín ndúcha, ²⁷nává'a koo iin tíku'ní luu kundiñi nuu máá-yá, ja tú kundiso cha'an, ni tú tíyi, ni iin ja súan, chi sua ná kóo ndoo, ma kúnchaaq cha'an. ²⁸Suni súan táká yíi, níni ná kúndá'u iní-de ñasí'i máá-de, nátu'un jíín máá-de. Chi chaa kúndá'u iní-de ñasí'i-de, máá-de kúndá'u iní-de. ²⁹Chi tú ni iin chaa jíto u'ü-de máá-de, chi sua skéedé te jíto núkúún-de máá-de. Suni súan sá'a Cristo jíín tíku'ní-ya. ³⁰Chi nátu'un pedazo máá-yá kákuu-yó, yiki-yá, kúnu-ya. ³¹Já yúán skéndoo chaa táa-de náa-de, te kétá'an-de jíín ñasí'i-de, te iin-ná kákuu ndendúú-de. ³²Yíi xáa káa tu'un salí yá'a. Ko ruu, chi cuenta siki Cristo jíín siki tíku'ní ká'an-ri. ³³Ko ná iin ná iin róó, ná kúndá'u iní-ro ñasí'i máá-ró, nátu'un kúndá'u iní-ro máá-ró. Te suni ñasí'i, ná kóo ja jíñú'ún-ña nūu yíi-ña.

6 Hijo, kuandatu-ro nūu táa-ro, nuu náa-ro siki máá Jít'o'yo, chi yuán kúu ja vá'a sá'a-ró.

²Chi ya'á kúu xna'an-ga tu'un ja ndíso ta'u, ni tá'lú-yá tíñu: Koo ja jíñú'ún-ró nūu táa-ro nūu náa-ro, ³nává'a ná kéndoo va'a-ró, te ná'án kúchaku-ro iní ñuyívi yá'a. Achí. ⁴Te róó, táa jíná'an-ró, ma skití-ro iní se'e-ró jíná'an-i, chi sua ka'nu-ro-í, te stá'an-ro núu-í siki máá Jít'o'yo. ⁵Róó mozo jíná'an-ró, kuandatu-ro nūu patrón-ro ñuyívi

yá'a, jíín tú'un jíñú'un, jíín tú'un yú'ú, jíín tú'un koo kájí iní añú-ro, nátu'un nuu Cristo. ⁶Ma sá'a-ró tíñu ja kúsíi iní ñayiví ndé'e-i nuu, chi sua sá'a-ró nátu'un mozo Cristo. Te kuu iní-ro sá'a-ró já játa'an iní Dios. ⁷Te jíín iní jíín añú-ro kuátíñu-ró. Te kani iní-ro já nút máá Jít'o-o-yo játíñu-ró, nasu nút ñayiví. ⁸Chi a kájini-ro já nút tiñu va'a sá'a iin iin-ro, jíín yá'a te nani'in-ro yá'u-ró nút máá Jít'o-o-yo, vasa mozo xí cháa jíka kuu ndicha-na. ⁹Te róo patrón jíná'an-ró, suni súan sá'a-ró jíín-i, te ma síyú'ú-ro-í, chi a kájini-ro já ío Jít'o-o máá-i jíín máá-ró ondé andíví, te iin nút-ni ndito-ya táká ñayiví.

Ná kúkútu-yo jíín táká tu'un Dios

¹⁰Te iin-na tu'un ío, nání máni: Ná kuíñi ni'in-ro jíná'an-ró sá'a máá Jít'o-o-yo jíín fuerza sátiñu máá-yá. ¹¹Ná kúkútu-ro jíín táká tu'un Dios náva'a ma káka yátá-ró sá'a ja'ú ja ndúkú tíñu yátá róo. ¹²Chi nasu kájatá'an-yó jíín cháa yí'i niñi jíín kúñu, chi sua jíín já kákuñá'nú, jíín já kátiñin so'o, jíín táká jito'o ñuyiví yá'a, ja kátl'ú tíñu ñuñáa yá'a, jíín táká tachí ñáá kájika nuu tachí. ¹³Núsáá te ná kúkútu ndí'i-ro jíín táká tu'un Dios, náva'a ma káka yátá-ró kiví ío tundó'o. Te kundiñi ni'in-ro ondé nút ni ndí'i ni jínu ni sá'a-ró. ¹⁴Núsáá te kuiñi ni'in-ro jíná'an-ró. Te chiva'a-ró tu'un ndaa, nátu'un ná kúnu'ni sánchezii-ró. Te ná kú'un-ró tu'un

skéndoo ndaa-ya róó, nátu'un iin su'nú káa. ¹⁵Te ná kí'vi-ró tú'un va'a tu'un vindáa vinené, nátu'un ndijan iní ja'a-ro. ¹⁶Te ío iin-na tu'un kánúú: Jíín tú'un kándija te kasu-ro máá-ró, nátu'un iin nuu tú'ma-ró, chi jíín yúán te kuu nda'vá ndí'i-ro yáá nút ja skée ja'ú nátu'un ndua. ¹⁷Te ná kú'un-ró tú'un nama róó, nátu'un kachíní káa. Te nátu'un machete, kuatíñu-ró tú'un Espíritu, chi yúán kúu tu'un Dios. ¹⁸Te nené kakán ta'u-ro te ka'an nda'ú-ro jíín-yá, te ná kakán ta'u-ro sá'a máá Espíritu. Te ja yúán ná kóo ndito iní-ro, te ja'a táká ñayiví ndóo ná kakán ta'u-ro, te ná ká'an nda'ú-ro. ¹⁹Te suni ka'an-ro já'a-rí, náva'a ná chún déé iní-ri ndika-ri yu'u-rí kani-ri tu'un va'a tu'un sa'l-ya, ²⁰te ka'an vatú máá-rí ndasa kánúú ká'an-ri, chi ja sikí tú'un-ún jíka kuu-ri, te nút ni-ri. ²¹Tíquico kúu chaa játíñu te skíkuu va'a-de tíñu máá Jít'o-o-yo, te mani-yo jíín-de. Te suni kastu'ún-de nuu-ro ndasa kua'an tíñu jíku-ri jíín, náva'a kuni ndí'i-ni-ró. ²²Máá já yúán-ni tájí-rí-de kujaq-de nuu-ro, náva'a kuni-ro ndasa kákuu-ri, te ndundéé iní añú-ro sá'a-de. ²³Tu'un kuaká'nú iní, jíín tú'un kúndal'ú iní, jíín tú'un kándija, ja kíi nuu máá Táa-yo Dios jíín nút máá Jít'o-o-yo Jesucristo, ná kóo jíín táká ñani-yo. ²⁴Tu'un luu ío ini-ya ná kóo jíín táká ñayiví maní ndíja-i jíín Jít'o-o-yo Jesucristo. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVI ÑUU FILIPOS

1 Máá-rí kákuu Pablo jíín Timoteo, mozo Jesucristo, te káchaa-ri tutu yá'a nuu táká ñayivi ndóo kákandíja nuu Cristo Jesús, ja káxiukú-i ini nuu Filipos, jíín núu cháa ja kándito-de-i, jíín núu cháa kájatíñu nuu-í. ²Tu'un luu ío ini, jíín tú'un kuaká'nu ini, ja kíí nuu máá Táq-yo Dios jíín núu máá Jít'o'-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ró jíná'an-ró.

Já ní nakuatá'ú Pablo nuu Dios
³Nákuatá'ú-rí nuu Dios máá-rí ndita'an jínu ja núku'un ini-ri róo jíná'an-ró. ⁴Nú jikán ta'u-rí, te nene kúsii iní-ri jikán ta'u-rí ja'a róo jíná'an-ró. ⁵Chi ni chindéé tá'an-ró jíín-rí skáka-yó tú'un va'a onde kívi xnáñúú, te onde vina. ⁶Te jáni ndija ini-ri ja sijínu ná'ín-yá tiñu va'a ja ní skéjá'á-yá jíín-ró, te súan kukuu-ga-ya jíín ondé kívi ndíi Jesucristo. ⁷Te suni ío va'a ja súan nákani ini-ri ja kúu táká róo, chi ni kani'in táká-ni yóó tu'un luu ío ini-ya, te káchindéé tá'an-ró

jíín-rí kívi kández-ri vecka ja jíín já kák'a'an-yo já'a tú'un va'a jíín já káxndeá-ga-yo. ⁸Chi Dios kúu testigo-ri ja jiní-yá ná kú'a kúu ini-ri ja kúu táká róo, jíín já maní-rí jíín-ró, nátu'un maní Jesucristo jíín-ró. ⁹Te jikán ta'u-rí ya'á. Kuní-ri ja ná kúndá'ú-ga ini-ro tá'an-ró, te ná skuá'a-ga-ro júku'un-ga ini-ro tú'un-ya, te nde'é-ró ndéja ío va'a, ¹⁰náv'a kuu kuatú'ún-ró máá já vía'a, te suni náv'a ná kóo kái'i iní-ro, te tú nakuñndfi-ya sikí-ro kívi ndíi Cristo, ¹¹te suni náv'a ná kúkútu-ro jíín tíñu ndaä sá'a Jesucristo. Jiän kúu ja nákana jaa-yó Dios, jíín já ká'an jíñú'ún-yó jíín-yá.

Modo ni jika máá tú'un va'a
¹²Náni, kuní-ri ja ná kuní-ro ná tundó'o ni ta'an-ri, chi ni jicha-ga tú'un va'a ni sá'a. ¹³Te táká ñayivi kái'jo ini palacio, jíín sáva-ga-i, ni kajini tu'un-i ruu ndasa kández-ri vecka ja sikí Cristo. ¹⁴Te kuachi ja nú'ni-ri kández-ri vecaa, yuán

ní kaijia ini sava ñani-yo já káchiñú'ún-de máá Jít'o'-yo. Te ni kachundéé téyí'-gá ini-de kájani-de tu'un va'a, te tuká káyu'ú-de.

¹⁵Ndaaq, chi sava ñayiví, kájani-i tu'un Cristo sikí tú'un kuásún iní, jíin já kástátá'an-i. Ko sava-i, suni kájani-i tu'un sikí já ká'io va'a ini-i. ¹⁶Te sava-i kájani-i tu'un Cristo ja skuikín-ni-i tixin, te tú ndija-i, chi kákuni-i ja xndeá-ga-i tundó'o vekaa sikí-rí. ¹⁷Ko sava-i kájani-i tu'un va'a chi kúndá'lú ini-i ruu, te a kájini-i ja ndúkú íchi-rí ka'qan-ri ja'a tú'un va'a. ¹⁸Tú naúun sá'a núsáá, chi táká-ni modo jichá tu'un Cristo, vasa káka'an sikí-i, xí ká'qan ndaaq-i. Te ya'á kúu ja kúsíi iní-ri sá'a, te ni ma ndí'i kuti já kúsíi iní-ri. ¹⁹Chi jiní-ri ja yá'á kúu ja náma ruu, jíin já kájikan ta'u-ro, jíin já chíndéé chíttuu Espíritu Jesucristo ruu. ²⁰Chi fíkuu iní-ri, te kuní ndásí iní-ri, ja má kúka nuu kúti iní-ri, chi sua ná chúndéé téyí iní-ri, náva'a ná ndúna'nú Cristo sá'a máá-rí vina, nátu'un níi ní kii-ri, te vasa ná kúu-ri xí kúchaku-ri. ²¹Chi ja chakú-ri kúu ja jíka-ri jíin máá Cristo, te ja kúu-ri kúu ja ní'in-gá-ri. ²²Ko nú kuchaku-ga-ri, te súan ni'lín-ri sikí táká tiñu ni sá'a-ri tú jiní-ri ndé ichi tiñi-ri vii. ²³Chi ma'nú ndéndúú tu'un yá'a kández ne'lín-ri. Te kúu iní-ri no'on-ri kunchaaq-ri jíin Cristo. Yuán kúu máá já vá'a xaqan-gá. ²⁴Ko ja ná kúchaku níu-ga-ri kúu ja kánúú-gá ja sikí róo jíná'an-ró. ²⁵Súan jáni ndija iní-ri. Yuán kúu ja jiní-ri ja kúkuu-ga-ri jíná'an-ró, náva'a ná kándíja va'a-ga-ro, te kusíi-gá iní-ro.

²⁶Náva'a kusíi-gá iní-ro jíná'an-ró jíin Cristo Jesús ja sikí ríu, chi jaa tuku-ri nuu-ro. ²⁷Máni ná káka kuu va'a-ró jíná'an-ró, nátu'un kánúú máá sikí tú'un va'a Cristo, náva'a vasa ná jáa-ri te kuni-ri nuu-ro, xí vasa ná kúnchaq jíká-rí, ko kuni tu'un-ri róo ja ká'jin ní'in-ró jíin fin-ni xini, te jíin já fin ká'nu-ni kásatiñu ní'in-ró sikí tú'un va'a ja kákandíja-yó. ²⁸Te ma yú'ú kuti-ro sá'a ja kájito u'ú róo, chi yuán kúu tu'un ja náa ií máá jíná'an, ko róo, a kaku-ró jíná'an-ró, chi ya'a sá'a Dios. ²⁹Chi ni ja'a Cristo uu tu'un nuu-ro jíná'an-ró. Nasu máá fin ja ná kándíja-ró níu-yá, chi suni ja ná ndó'o-ró já sikí máá-yá. ³⁰Te suni kándo'o-ró nátu'un ni kajini-ro já ndó'o-ri, te vina a ni kajini tu'un-ro já jíku jíin-rí.

Já ní sásúchí-yá máá-yá

2 Núsáá te jíin tú'un ndéé ió iní Cristo, jíin tú'un kúndá'lú iní-ya yóó skandá-ya róo, jíin tú'un ja ká'io iin níu-ró iní máá Espíritu, jíin tú'un maní iní-ro jíin-i, jíin já jíto ndá'lú-ro níu-í. ²Jíin táká tu'un yá'a ná kúkuu-ró, náva'a kusíi xáan iní-ri. Te iin-ni ná káa xini-ri. Te iin-ni ná kúndá'lú iní-ro tá'an-ró. Te iin-ni ná koo iní-ro jíin fin-ni ná káni iní-ro. ³Tú ni iin ndatíñu sá'a-ró já kuátá'an-ró, xí já sávixi-ro máá-ró, chi sua ná koo súchí iní-ro jíná'an-ró, te ná táva-ro cuenta ja vá'a-ga kúu tá'an-ró vásá máá-ró. ⁴Te ma kóto-ro tíñu ja kúu máá-ró jíná'an-ró, chi suni ná kóto-ro tíñu ja kúu tá'an-ró. ⁵Ná káni iní-ro jíná'an-ró nátu'un ni jani iní Cristo Jesús. ⁶Te máá-yá ni

kaa-yá nátu'un Dios, ko tú ní ndío ini-ya já jíín fuerza nduu iin nút-yá jíín Dios. ⁷Ko ni sía-yá máá-yá, te ni nduu-ya nátu'un kándaa mozo, ni kaku-ya nátu'un jító chaa. ⁸Te nuu ní kenda-yá nátu'un jíka chaa, te ni sásúchí-yá máá-yá. Te ni jandatu-yá ondé ni jí'i-ya, vasa ni ji'l-ya jiká cruz. ⁹Já yúán ní nduñá'nu luu xaan-yá ni sá'a Dios, te nuu Jesú斯 ni ja'a Dios iin sí'ví kánúú nút-táká-ga sí'ví. ¹⁰Nává'a jíín s'ví Jesú斯 ná júkuiñ jítá táká ja ká'ljin iní andíví, jíín já ká'ljin nuu nút-un, jíín já ká'ljin chii ñu'un, ¹¹te táká yu'u ka'an ndaa ja Jesucristo kúu máá Jít'o'o. Yuán kánakana jaa-ún máá Táq-yo Dios. ¹²Náni máni, nene nátu'un ni kajandatu-ro nút-rí kívi ní kandii-ri nuu-ro, te suni súan va'a-ga ni kasá'a-ró vína vasa jíká ní kanchaa-ri, núsáá te vina ná sátiñu va'a-ró nává'a ná kée va'a ja náma-ró máá-ró. Te jíín tú'un yú'ú, tu'un kísi-i róó, ná sá'a-ró. ¹³Chi Dios kúu I'a sátiñu jíín-ró nává'a ná sá'a-ró ndasa kuní maá-yá, jíín ndása kúsíi iní máá-yá. ¹⁴Maq kútuku iní-ro jíín tíñu kásá'a-ró, ni maq kánaá'-ro jíín tá'an-ró. ¹⁵Nává'a tú naún nákuñxndíi-ya sikí-ro. Te maq kívi nduu-ro jíín tíñu náá. Te kuu-ro sé'e Dios, nayivi tú cha'ñan, vasa kájika kuu-ro má'ñu náyivi yákua yo'q iní, jíín má'ñu náyivi ní'in iní. Te ma'ñu náyivi-ún kástúun-ro nátu'un lámpara iní ñuyívi. ¹⁶Kutiñ ni'in-ro tú'un ja kúchaku-ro jíín, nává'a kusíi iní-ro kívi ndii Cristo. Yúán-na te kuni-ri ja ná tú ní jíka kuu sáni-ri, ni tú ní kána sáni tain-rí. ¹⁷Te nú ni jati niñi-rí ja ndukú-rí skándíja-ga-ri

róó, yuán kúu nátu'un ni sokorí máá-rí nuu-yá. Yuán kúsíi iní máá-rí, te suni kúsíi iní-rí onde jíín táká róó jíná'an-ró. ¹⁸Te suni súan ná kúsíi iní máá-ró jíná'an-ró, te ná kúsíi iní-ro onde jíín rúu.

Tu'un Timoteo jíín Epafroditó

¹⁹Ko ñukuu iní-ro ja ná kuá'a máá Jít'o-yo Jesú斯 tu'un, te tájí yachí-ri Timoteo ja-a-de nuu-ro, nává'a ná ndúndéé iní-rí nú ni jini-ri ndasa ká'ljo-ró. ²⁰Chi tú kuti ingá chaa ío yá'a ja hñ-ni xini kúñava'a jíín-rí nátu'un máá-de, ja kuítú iní koto ñukúún róó. ²¹Chi táká-de kándukú-de ja kúu máá-de, ko nasu já kúu Cristo Jesú斯. ²²Ko a ni kajini-ro já bueno sá'a Timoteo. Nátu'un se'e jíín táq-i, suni súan ni kuu játíñu-de jíín-rí jani-de tu'un va'a. ²³Núsáá te ñukuu iní-ro tájí-rí chaa yá'a ja-a-de nuu-ro, te nú ni jini-ri ndasa kua'an tíñu jíku-ri jíín. ²⁴Te jani ndija iní-ro ja kuá'a máá Jít'o-yo tú'un, ja súni máá-rí ja-a yachi-ri nuu-ro. ²⁵Ko ni jani iní-ri ja kánúú tájí-rí ñani-ri Epafroditó ja-a-de, chi chaa sátiñu jíín-rí kúu-de, te chíndéé tá'an-de jíín-rí. Te suni ndajá'a máá-ró ní kuu-de sáá. Te suni játíñu-de nuu-rí táká nuu nándi'i-ri-de. ²⁶Chi ni kuu xaan iní-de ja kuní-de nuu-ro jíná'an-ró nút. Te ni kukuí'a iní-de, chi a ni kajini tu'un-ro já ní ku'ü-de. ²⁷Chi jandáa ni ku'ü-de ja á yani kuu-de nút, ko Dios, ni kundá'ú iní-ya-dé, ko nasu máá fin-de, chi onde ruu, nává'a tú kaa-ga kukuí'a iní-ri nút. ²⁸Núsáá te jítú iní-ri ni tájí-rí-de kujaa-de nuu-ro, nává'a ná kuní-ro nút-dé jíná'an-ró. Te ndusíi túku

ini-ro, te ruu tuká ndukuí'a ndásí iní-ri.²⁹ Núsáa te kuatá'ú-ró-de, chi kándíja-de nuu máá Jito'o-yo, te ná koo siu iní-ro, te ka'an jíñu'ún-ró jíín cháa ja kándaa nátu'un káa-de. ³⁰ Chi a yani kuu-de núu, ja sikí tínu máá Cristo. Te vasa ní jí'lí-de ko a ní skíkuu-de tiu ja tú ní sijínu máá-ró já kúu ruu.

Ná sikí ndúkú ndéé-yó

3 Te iin-na tu'un ío ñání. Ná kúsíi iní-ro jíín máá Jito'o-yo. Chi ruu, jandáa, tú kúníni iní-ri chaa-ri suni suni-ni tu'un-ún nuu-ro, ko súan ío seguro-ga ja kúu róo. ² Ma kóto-ró núu tí'ina. Ma kóto-ró núu ñayiví kásá'a tiu ñáa. Ma kóto-ró núu cháa ní kaxití ndúu. ³ Chi yóo kákuu chaa ní kaxití ndúu ndija. Te jíín iní jíín añú-yo káchiñu'ún-yó Dios. Te kákusií iní-yo jíín Cristo Jesús. Chi tú káchiñu'ún-yó máá-yó. ⁴ Te nú ndé chaa jáni iní-de ja kúu chiñu'ún-de máá-de, te suni ruu ví'í-gá sá'a-ri núu, chi suni ruu chiñu'ún-rí máá-rí nú súan ío núu. ⁵ Chi ní xiti ndúu ruu nuu uná kívi. Te suni tata Israel kúu-ri. Te suni tá'an tata Benjamín kúu-ri. Te suni hebreo se'e hebreo kúu-ri. Te suni ní chiñu'ún-rí ley ja káchiñu'ún fariseo. ⁶ Te ní jítu iní-ri ní chindikin-ri tiku'ní ní sá'a ndiva'a-ri jíín-i. Te tú ní nákuxndúu ni iin ley sikí-ri, chi ní skíkuu ndaa-ri. ⁷ Ko taká tiu ja kúndéé-rí jíín núu, tú sá'a-ri cuenta jíín-ún vína, chi va'a-ga ná náa-ún, te ná chíñu'ún-rí Cristo jáni iní-ri. ⁸ Te jandáa, chi jáni ini-ri ja vá'a-ga ná náa taká tiu-ún, náva'a ná kuní va'a-ri ja kúu tu'un Jito'o-ri Cristo

Jesús, chi jian kúu ja kánúú-gá. Te ja sikí máá-yá ní xnáa-ri taká tiu, te jáni iní-ri ja máni kuayo kúu. Súan sá'a-ri náva'a kundéé-ri najaq-ri nuu Cristo, ⁹ te náva'a iin kívi te a jiní-ri ja kández-ri chii Cristo. Ko nasu já sándaa-ri máá-rí jíín ley, chi sua ja kéndon ndaa-ri sá'a Dios jíín tú'un kándíja-ri, chi kándíja-ri nuu Cristo, ¹⁰ náva'a kuní va'a-ri nuu-yá, te kuní-ri ndasa káa fuerza naschakú-ya yóó, te suni ndo'o ta'an-ri jíín-yá, te suni nduu-ri nátu'un káa máá-yá jíín tú'un ja ní jí'lí-ya. ¹¹ Chi sanaa te súan kundéé-ri nachaku-ri ma'ñú ndíyi. ¹² Te chá'an-ga kundéé-ri, ni té chá'an-ga yija-ri. Ko ndúkú ndéé-ri kua'q-ri náva'a ná ní'in-rí tu'un-ún, chi ja yúán kúu ja ní ní'in Cristo Jesús ruu. ¹³ Ñání jíná'an-ró, ruu na tú sá'a-ri cuenta ja á ní kundéé-ri jíín. Ko máni xnáa-ri iní-ri taká ja ní kuu ichi yatá, te skáa-ga-ri ichi núu-ri kua'q-ri jíín. ¹⁴ Te ndúkú ndéé-ri kua'q-ri ná jáq-ri onde nuu ío kú'a, náva'a kundéé-ri ní'in-rí premio ja kuá'a Dios, chi kana-ya xiní-rí kí'in-ri ichi nínu onde jíín Cristo Jesús. ¹⁵ Te ndé yóo ní yija-yó, te súan ná koo xini-yo núsáá. Te nú ndé róo sín xini kánavá'a-ró, suni ya'lá ná stá'an Dios nuu-ro. ¹⁶ Ko nú ndasa ní kundéé-yó ní skuá'a-yó, súan ná káka-yó, te suni iin-ni ná koo xini-yo. ¹⁷ Ñání, ná ndáku-ró rúu jíná'an-ró, te kunchaa nuu-ro ñayiví kájika súan nátu'un ichi ní stá'q-ri nuu-ro. ¹⁸ Chi kua'a ñayiví kájika kuu-i ichi ñáá, te tini jínu ni jani-ri tu'un ñayiví yúan nuu-ro. Te suni ká'q-ri ndéé-ri jíín-ró vína, ja máá-i kákuu ñayiví kájito u'u-i

tu'un ja ní ji'lí Cristo jika cruz. ¹⁹ Te iin kivi te naa iij náyivi-ún, te ndi'i-i. Chi máni chíñú'ún-i toko-í. Te kúsii iní-i jíín tú'un ja kúka nuu iní-i sá'a núú. Te kaní iní-i ndé'e-i nuu ndátínu ío iní ñuyfví. ²⁰ Ko ñuu máá-yó kúu onde andíví. Te suni onde yúan káindatu-yó ndíi máá Jít'o'-yo Jesucristo, l'a nama yóó. ²¹ Te máá l'a-ún, nasama-ya yíki kúnu ndá'ú-yo, náva'a nduu nátu'un káa yíki kúnu ndíi ncháq máá-yá. Chi Dios kúu ka'nu-ya táká ja ío, te suni jíín fuerza-ya sá'a-ya-ún.

Nene ná kúsii iní-yo

4 Nán*i* máni jíná'an-ró, súan ná kuíñi níl'in-ró jíín máá Jít'o'-yo, chi kúu iní-ri róó, te kúsii iní-ri jíín-ró, te róó kúu nátu'un premio-ri. ² Te ká'qan ndá'ú-ri jíín Evodia, te ká'qan ndá'ú-ri jíín Síntique ja ná kóo iin-ni xini-ñá jíná'an-ña, nátu'un kuní máá Jít'o'-yo. ³ Te nuu róó Timoteo, suni ká'qan ndá'ú-ri jíín-ró, chi chaa ní chindéé tá'an va'a jíín-rí kúu-ró, te ná kuá'a núu-ró ndá'a núu ñá'an yá'a, chi ní kasátiñu níl'in-ña jíín-rí ní jani-ri tu'un va'a sáá, te suni onde jíín Clemente jíín sáva-ga ñayivi kásatiñu jíín-rí, chi sí'ví ñayivi yúan a káyoso núu lista ñayivi kúchaku níi káni. ⁴ Nene ná kúsii iní-ro jíná'an-ró núu máá Jít'o'-yo. Inga jínu ká'qan-ri jíín-ró: Ná kúsii iní-ro. ⁵ Ka'qan maní-ro jíná'an-ró náva'a ná kuichá tu'un ki'ín nuu táká ñayivi já súan káa máá-ró. Máá Jít'o'-yo a ni kuyani-ya. ⁶ Ma nándi'i ini-ro síkí ní iin. Ko ná ká'qan-ro jíín Dios onde jíín tú'un kánakuatá'ú-ró, jíín

tú'un kájikan ta'qu-ro, jíín tú'un káka'qan ndá'ú-ro, náva'a ná kuní-ya ndéja kuní máá-ró. ⁷ Yúan-na te Dios kua'a-ya tú'un vindáq vinené iní añú-ro jíín xiní-ro. Vasa tú kájuku'un iní-ro ndasa sá'a-ya-ún, te koto-ya róó onde jíín Cristo Jesú. ⁸ Nán*i*, máá ñin-ná tu'un ío. Tu'un yá'a ná kúndee xini-ri: Táká tu'un ndija, táká tu'un jíñú'ún, taká tu'un ndaa, taká tu'un ndoo, taká tu'un maní iní, taká tu'un ja játú'ún-i, taká nuu ío ja vá'a, jíín táká ja kúu nakana jaa-yó-yá sá'a, yuán ná nuku'un iní-ro. ⁹ Taká tu'un ja ní kákutu'ya-ró, jíín tú'un ní kani'ín-ro, jíín tú'un ní kajini so'o-ró, jíín tñiu ní kajini-ro sá'a máá-rí, táká yuán ná sá'a máá-ró. Yúan-na te máá Dios, l'a já'a tu'un vindáq vinené, koo-ya jíín-ró. ¹⁰ Ko kúsii xáan iní-ri jíín máá Jít'o'-yo, chi vina, vasa kuéé, ko ní kanuku'un iní-ro, te ní kachindéé-ró rúu. Chi súan sá'a-ró kuní-ro núú, ko tú ní ío modo. ¹¹ Nasu já ndá'ú tá'an-ri ká'an-ri, chi ruu, a ní skuá'a-ri kaqan-ri jíín nú ndasa-ni tá'an-ri. ¹² Jiní-ri kuchaku ndá'ú-ri, te jiní-ri kuchaku kúká-rí. Ndí'i ní skuá'a-ri, te a ní kaqan-ri jíín táká, nú ja ndá'a chii-ri, nú ja yita'qan nuu-rí, nú ja kúñava'a kua'a-rí, xí já tá'an ndá'ú-ri. ¹³ Ndí'i-ni kúu sá'a-ri, chi máá Cristo já'a-ya fuerza iní-ri. ¹⁴ Ko bueno ní sá'a-ró já ní jito ta'an-ro tündó'o jíín-rí. ¹⁵ Te róó, ñayivi ní Filipos, suni a kájini-ro já ní iin tiku'ní tú ní kájito tá'an jíín-rí ja kuá'a yaku najíín kúta'u-ri, chi máni róó jíná'an-ró onde kiví ní kejá'a-ri jáni-ri tu'un va'a ná ní kenda-ri vai-ri ñuu Macedonia.

¹⁶Chị onde ná kándee-ga-rı ñuuu
 Tesalónica ni katají-ró yakú ja jínu
 ñú'ún-rí, ni jaq iin uu jínu. ¹⁷Nasuu
 ndukú-rí ja kuá'a-ró núu-rí núu,
 chị ndukú-rí ja ná ndeá-ga ta'u-ro
 núu-yá. ¹⁸Te a ñáva'a-rí táká ja jínu
 ñú'ún-rí, te sobra-ga ío. Te a núu'un
 chítu iní nda'a-rí, chi ni ni'lin-rí ja
 ní katají-ró vái jíín Epafroditu. Te
 kúsiu iní Dios sá'a, chị nátu'un ni
 kasokou vá'a-ró núu-yá, te asun já'an.
¹⁹Te Dios máá-rí, ná nákua'a-ya
 núu-ro táká ja nándi'i-ró, chị kúká
 máá-yá jíín tú'un ja vá'a ja lúu

íó ini Cristo Jesús. ²⁰Te nuu máá
 Táq-yo Dios ná nákana jaa-yó-yá níí
 káni níí kuiá. Súan ná kóo. Amén.
²¹Ná sándezé iní táká ñayivi ká'jo
 ndoo ni sá'a Cristo Jesús, achiq-ro
 kúni-i. Te ñaniu-yo já káxiukú
 jíín-rí yá'a káka'an ja ná sándezé
 iní-ro jíín'a'an-ró. ²²Te táká ñayivi
 ndoo káka'qan-i ja ná sándezé iní-ro
 jíín'a'an-ró. Te ni kaa-ga káka'qan
 ñayivi káxiukú vé'e César. ²³Tu'uu
 luu íó ini máá Jíto'oq-yo Jesucristo,
 ná kóo jíín táká róó jíín'a'an-ró.
 Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS COLOSENSES

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVI ÑUU COLOSAS

1 Máá-rí Pablo kúu apóstol Jesucristo, chi súan ni jata'an iní Dios. Te jíín ñaní-yo Timoteo, ²káchaa-ri tutu yá'a nuu ñayivi ndoo, jíín núu ñaní-yo kákandíja nuu Cristo ja káxiukú-i iní ñuu Colosas. Tu'un luu jíín tú'un kuaká'nu iní ió iní máá Táa-yo Dios, jíín iní máá Jito'o-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ro jiná'an-ro.

Tu'un ni jikən ta'u Pablo nuu Dios ja'a máá-i

³Nene kájikan ta'u-ri ja'a róo jiná'an-ro. Te kánakuatá'lú-rí nuu Dios Táa Jito'o-yo Jesucristo. ⁴Chi ni kajini tu'un-ri róo ja kákandíja va'a-ró núu Cristo Jesús, jíín ndasa kájito ndá'lú-ro núu táká ñayivi ndoo, ⁵chi káñukuu iní-ro ní'lín-ro já yíva'a onde andíví. Tu'un yúan a ni kajini tu'un-ro, chi súan ká'an ndaaq tu'un va'a. ⁶Chi tu'un-ún, a ni ja'a nuu-ro jiná'an-ro, nátu'un nuu níi ñúyivi, chi ní'in tíñu te ndeá kua'an, suni nátu'un ni sá'a

jíín-ro ondé kívi ní kajini so'o-ro. Te ni kajuku'un ndija iní-ro tú'un luu ió iní Dios, ⁷nátu'un ni kutu'a-ro ní sá'a Epafras. Mozo ta'an jíín-yo kúu-de. Te kúmaní-yo jíín-de. Te chaa-ún játíñu va'a-de nuu Cristo ja sikí róo jiná'an-ro. ⁸Chaa-ún, ni kasty'ún-de tu'un-ro núu-rí ndasa kákundá'lú iní tá'an-ro sá'a Espíritu. ⁹Ja yúan rúu jiná'an-ri, suni tú kájukuiñi-ri ja kájikan ta'u-ri ja'a-ro núu-yá onde kívi ní kajini tu'un-ri tu'un-ún. Te kájikan-ri nuu-yá já ná kuní ndí'i-ro ndasa játa'an iní máá-yá, te ná kuní-ro táká tu'un ndíchí jíín tú'un júku'un va'a iní-ro sá'a Espíritu, ¹⁰náva'a ná káka kuu luu-ro, nátu'un kuní máá Jito'o-yo, te ná kúsii vá'a iní-ya sá'a-ro jíín táká-ni, te nátiñu va'a jíku-ro jíín, ná ní'lín tíñu, te ná júku'un-ga iní-ro sikí Dios. ¹¹Te va'a téyíí ná yíja táká fuerza-ya iní-ro, nátu'un káa fuerza luu máá-yá, náva'a ná kóo siij iní-ro, te ká'nu koo iní-ro, te kuandéé iní-ro. ¹²Ná nákuatá'lú-ro

núu máá Táa-yo Dios ja ní chi'i-ya fuerza yóó náva'a ni'lin tá'an-yo tá'u-yo jíín náyiví ndóo ja kájin-i nuu ndíi ncháa. ¹³ Chi ní ndiñi'in máá-yá yóó iní nda'a fuerza nüñáa, te ní xndívi-ya yóó iní nuu nuu tá'u tínu Se'e-ya, I'a maní-yá jíín. ¹⁴ Te Se'e-ya-ún, chi ní nəkuaan-ya yóó jíín niñí-yá. Te ní sá'a-ya túká'nu iní-ya núu-yo jíín kuáchi-yó.

Muestra Dios kúu Jesús

¹⁵ Te Se'e-ya-ún kúu muestra Dios, I'a tú jiní ndijin-yo núu. Te xnañúu-gá Se'e-ún, vásá táká ndatínu ja ní sá'a-ya. ¹⁶ Chi jíín máá Sé'e-ya-ún kúu ja ní kuva'a táká ndatínu ja ká'io andíví, jíín já ká'io iní nüyiví já jiní-yo nuu jíín já tú jiní-yo nuu, kúu nuu tá'u tínu, kúu nuu kúnná'núu, kúu ja kátin xini, kúu ja kándiso tínu. Ndi'i ní kuva'a ní sá'a Dios jíín máá-yá, te kúu cuenta máá-yá. ¹⁷ Máá-yá ío xna'an-ga vásá ní kuva'a táká ndatínu, te táká ndatínu tíin ní'lín máá-yá. ¹⁸ Te máá-yá kúu xini tíku'ní, te nátu'un yiki kúnu-ya kúu-ún. Máá-yá kúu nuu kéká'á, te máá-yá ní nachaku xna'an-ga malñú ndíyi, náva'a kuñá'núu-ga-ya núu táká-ni. ¹⁹ Chi ní kusíi iní máá Dios ja ní'lín tá'an ká'nu-ni-ya jíín máá Sé'e-ya, ²⁰ náva'a naketá'an táká-ni jíín Dios sá'a-ya jíín máá Sé'e-ya. Te jíín niñí Sé'e-ya, I'a ní ndo'o jika cruz, te ná kóo paz sá'a-ya sikí máá já ká'io iní nüyiví jíín já ká'io andíví. ²¹ Te suni súan ní sá'a Se'e-ya jíín-ro, chi sín sikí ní ka'lin-ro sáá, chi ní kajito u'u-ro-yá, te máni tiñu náá ní kasá'a-ró núu. Ko vina a ní naskétá'an-ya róó jíín Dios. ²² Yal'á

ní sá'a-ya jíín yíki kúnu-ya já ní jí'li, náva'a nasándooya róó, te ma kúnchaa cha'an róó, ni ma kána jíín Dios nuu-ro hora stá'an-ya róó nuu Dios. ²³ Súan sá'a-ya ní kuiñi ní'lín-ro, te kandíja ndija-ró, te ni ma násama iní-ro jíín tú'un va'a kánukuu iní-ro já ní kajini so'o-ró. Chi tu'un-ún a ní jicha níñ fúyiví chíi andíví. Te ruu Pablo kúu chaa játínu sikí tú'un-ún.

Sátiñu Pablo ja'a náyiví sín nación

²⁴ Te kúsíi iní-ri vina, chi ndó'o-ri ja sikí róó jíná'an-ro. Te skíkuu yiki kúnu-ri ja kúmaní-gá ndo'o Cristo iní tiku'ní máá-yá, ja kúu yiki kúnu-ya, ²⁵ te suni játínu-ri nuu-ún, chi súan ní chaa Dios tiñu sikí-rí ja'róó, náva'a ná ká'an ndí'i-ri tu'un Dios jíín-ro. ²⁶ Yuán kúu máá tú'un sa'lí ja ní yisa'lí onde ná ní kejá'a kuiá aná'án jíín náyiví. Ko vina a ní stá'an ndijin-ya tú'un-ún nuu táká náyiví ndóo máá-yá. ²⁷ Chi máá Dios súan ní kuni-ya stá'an-ya núu náyiví-ún, ndasa kúká káa tu'un luu ja ndíso tu'un sa'lí yá'a, kua'an nuu náyiví sín nación. Te tu'un-ún kúu máá Cristo kándezee iní-ro, jíín já káñukuu iní-ro núu líu kánchaa-ya. ²⁸ Te tu'un I'a-ún kúu ja kájani-ri, te kákana jíín-rí nuu táká náyiví. Te jíín tú'un ndíchí kástá'an níkúún-rí nuu-í náva'a ná yíja va'a táká-i kuiñi-i nuu Cristo Jesús sá'a-ri. ²⁹ Te ja sikí yúán sátiñu-ri. Te ní'lín sátiñu-ri jíín fuerza máá-yá. Te máá fuerza-ya-ún kúu ja sátiñu téyíí jíín-ri.

2 Chi kuni-ri ja ná kuni-ro ndasa ndí'i xaqan iní-ri ja sikí róó jíín sikí táká náyiví ká'io iní nuu

Laodicea, jíín síkí táká ñayíví tú kájiniñ kuti nüurí ndasa káa-ri,
²náva'a ná ndúndéé iní añú-i, te iin nuu kúnchaka mani tá'an-i, te ná júkuun ndí*i* iní-i táká tuun luu-ya, náva'a kuní-i tuun saí máá Táa-yo Dios te yuán kúu cuenta Cristo. ³Chi iní nda'a máá-yá yísaí táká yaká tuun ndíchí, jíín túun ja júkuun iní-yo sá'a. ⁴Te tuun yá'a ká'an-ri jíín-ró jíná'an-ró, náva'a tú ni iin chaqa xndá'ú-de róó, ja kándíja-ró ingá tuun tñíñ yátá. ⁵Chi vasa kándee jíká máá-rí, ko nátuun kándee-ri jíín-ró, te kúsiñ iní-ri te ndé'é-rí tñíñ vaa kásá'a-ró, chi niñ in kákandíja-ró nüurí Cristo. ⁶Chi nátuun ni kajatá'l-ró máá Jító'o-yo Jesucristo, súan ná káka-ró jíín-yá núsáá. ⁷Ná nákuikin yo'o-ro iní-ya. Te ná skuá'nu táká-nó síkí-yá. Te ná yíja vaa-ró jíín túun kándíja, nátuun ni kutua-ró. Te ná ndeá-garo jíín túun-úñ, onde jíín túun nakuatá'l-ró nüu-ya.

Iní nda'a Cristo ncháá táká-ni

⁸Koto vaa-ró máá-ró, náva'a tú xndá'ú ni iin ñayíví róó, jíín síkí túun ndíchí ñáá, jíín túun vixi sáni, nátuun ío tanínu chaqa, modo kásá'a-de iní ñuyíví yá'a te tú kásá'a-de ja kuní Cristo. ⁹Chi jíín máá-yá, te iní yiki kúu máá-yá, ncháá ndí*i* táká-ni ndasa káa Dios. ¹⁰Te ká'io chítú-ró jíín Cristo. Te máá-yá tñíñ xiní táká ja tálú tñíñ, jíín táká ja kándíso tñíñ. ¹¹Te suni jíín máá-yá ni kaxitiñ ndúurí, ko nasu jíín ndá'a ní káxiti ndúurí. Te ni chaxio-ya táká kuachi ndíso máá-ró, chi Cristo nátuun ni xiti ndúuya róó. ¹²Chi

iin nútú-ni ni kayuji-ró jíín-yá nuu ní kajanducha-ro, te suni yúan ni kanachaku-ro jíín-yá, chi ni kákandíja-ró tñíñ sá'a Dios ja ní naschakú-ya Jesús mañú ndíyí. ¹³Ko róó, tú káxitiñ ndúurí nútú, te a ni kají*l*-ro ní sá'a táká kuachi-ró. Ko iin ká'nu-ni ni kanachaku-ro jíín Cristo ni sá'a Dios. Te ni sá'a-ya túká'nu iní nuu táká ja ní kasáña'mu-ró. ¹⁴Te ni nda've-ya acta ja tñíñ sukun-yo te jíto u'u yóó nútú. Te ni skána-ya, chi nátuun ni stíñ-ya-ún jíín ndúyu kaa jika cruz. ¹⁵Te ni tevíchí-yá táká ja kátalú tñíñ jíín já kándíso tñíñ, te ni kiñi'in ndijin-ya, te ni kakuka nuu. Chi ni kundéé-yá jíín, ni sá'a máá cruz. ¹⁶Ja yúan ma kuá'a-ró túun ja nákuxndí ni iin-i síkí-ró, cuenta síkí já yee, xí já jí'i, xí cuenta kiví ío viko, xí já núkoso yóó, xí síkí kiví ndétatú. ¹⁷Chi yuán kúu nátuun iin kuanda'u táká ndatíñu chaq cuega, ko máá jándáa kúu ja cuenta máá Cristo. ¹⁸Ma kuá'a-ró túun ja ní iin ñayíví kasú-i nuu tálu-ro. Chi kásá'a-i ja súchí iní máá-i, te káchíñú'úñ-i táká ndajá'l-ya. Te kákiví nduu*u*-i jíín túun ja tú ní kájini ndijin-i, te máni kásavixi sáni-i máá-i. Chi yúkú xiní máá-i. ¹⁹Te tú ká'iin ni*in*-i jíín máá I'a kúu xiní. Chi máá-yá kúu ja skuá'nu yiki kúu, chi skée máá-úñ túchi, te fútá'an sá'a máá túchi, te já'nu máá sá'a Dios. ²⁰Chi nútú ni kají*l*-ro jíín Cristo síkí táká tanínu iní ñuyíví, te naja kajika-garo nátuun kájika ñayíví ñuyíví. Te naja kájandatu-ro nútú túun yá'a: ²¹Ma tñíñ-ró, ni ma kél'e-ró, ni ma kée-ro, áchí. ²²Chi táká tuun-úñ

nini kájatíñu máá, te ndí'i-ni naa. Chi máni tu'un, máni tanjuñu ja ní jani sáni iní ñayiví kúu-ún.²³ Kájani ndija iní-i ja tú'un ndíchí kúu-ún, chi stétuu-ún-i ja ní'in chiñú'ún-i, te sá'a ja sásúchí iní, te ni'l'in ndónda máá sikí yíki kúuñu, ko tú ní'in tíñu kuti já kasú nuu já kuní máá-i.

3 Núsáá te nú ni kqanachakro jíín Cristo, te va'a-ga ná ndúkú-ró tú'un andíví, nuu kánchaa Cristo ichi ndává'a Dios. ²Ná káni iní-ro sikí tú'un ká'io ichi ándíví, nasu sikí tú'un ká'io iní ñuyiví. ³Chi a ni kají'i-ro, te vida-ro, a yísa'lí, jíín Cristo iní Dios. ⁴Te Cristo, l'a kúu vida-ro-ún, te nú kenda ndijin-ya, yúan-na te suni luu kenda koyo ndijin-ro jíín-yá.

Chäa tú'u jíín chåa jáá

⁵Ná kasú-ro iní yíki kúuñu-ró já káa yúkú, náv'a ma sá'a téne, ma kóo chå'án, ma káni ñáá iní, ma ndío iní, chi iin-ni kúu-ún jíín já chíñú'ún ndosó. ⁶Chi ja sikí táká tiñu yúan kúu ja kití iní Dios, te ndonda-ya sikí ñayiví ní'in iní. ⁷Te suni jíín tíñu-ún ni kajika-ró núu, ná ni kasá'a-ro súan. ⁸Ko vina ná sía-ro táká tu'un yá'a núsáá: Tu'un kití iní, tu'un xaqñ iní, tu'un káñáá, tú'un ká'qñ sikí tál'an, jíín tú'un chå'án kénda yu'u-ro. ⁹Ma xndá'lú tá'an-ro, chi a ni chaxio-ró chåa tú'u-ún kua'an-de jíín táká tiñu ni sá'a-de. ¹⁰Te ni nuku'un-ro chåa jáá. Chi chäa-ún kuajuk'un iní-de, kuandujáá-de, nátu'un káa máá-yá ja ní sá'a-ya-dé. ¹¹Te yúan tú ío sín ñayiví núu Grecia jíín ñayiví judío, ni ja ní xití ndúu, te ni ja ní xití ndúu, ni ja sín yu'u, te ni ja kúu

ñayiví escita, ni ja sátiñu sáni, te ni ja jíka kuu ndicha-ná, chi Cristo kúu ndí'i-ni, te yí'l-ya iní taká-yo.

¹²Chi ni kaji Dios róo. Te ñayiví ndoo ja maní-yá jíín kákuu-ró. Núsáá te níni kúndá'ú iní-ro tá'an-ro, te kumaní-ro jíín tá'an-ro, te koo súchí iní-ro, koo paciencia-ro.

¹³Kuandéé iní-ro jíín tá'an-ro, te sá'a-ro túká'nu iní nú jikín nuu-ro sikí tá'an-ro. Chi nátu'un ni sá'a Cristo tuká'nu iní-ya núu-ro, te suni súan sá'a-ro jíná'an-ro. ¹⁴Te ja kánúu xáqñ-gá nuu táká tu'un yá'a kúu tu'un kundá'ú iní tá'an. Chi tu'un yúan kúu ja skétá'an táká-ni jíín já sýíja va'a. ¹⁵Te tu'un vindáa vinené ja ndiso máá Dios, ná kútiñ añú-ro. Chi ja yúan ní kana-ya xiní-ro ndúu-ro fin-na ñayiví. Te suni ná nákuatá'ú-ro jíná'an-ro.

¹⁶Te tu'un Cristo ná kútú ndí'i iní-ro, jíín ndí'i tu'un ndíchí. Te stá'an-ro núu tá'an-ro. Te ka'qñ nda'lú-ro jíín-i jíín salmo, jíín yáq máá-yá, jíín yáq Espíritu. Te ichi iní añú-ro ná káta luu-ro núu máá Jít'o'yo. ¹⁷Te táká tiñu kásá'a-ro, nú ja ká'qñ-ro, xí já sá'a-ro kúu, táká ná sá'a-ro jíín sí'ví máá Jít'o'yo Jesús. Te ná nákuatá'ú-ro núu máá Táa-yo Dios sá'a Jesús.

Tiñu kánúu skíkuu chäa jáá

¹⁸Róo ñasí'i, kuandatu-ro núu yíi máá-ro jíná'an-ro, chi súan játa'qñ iní máá Jít'o'yo. ¹⁹Róo yii jíná'an-ro, ná kundá'ú iní-ro ñasí'i-ro. Te ma ndúu ua-ro jíín-ña. ²⁰Róo se'e jíná'an-ro, táká tiñu kuandatu-ro núu táká-ro, nuu náa-ro. Chi súan kúsii iní máá Jít'o'yo sá'a. ²¹Róo táká jíná'an-ro, ma skití iní-ro sé'e-ro

jíná'an-i, náva'a tú kukuí'a ini-i.
22 Róo mozo jíná'an-ró, táká tiñu kuandatu-ro núu patrón-ro ñúyívi yá'a. Ma sá'a-ró tíñu ja kúsíi iní ñayivi ndé'e-i nuu, chi sua koo ndaa añú-ro sá'a-ró, te kuandatu-ro núu Dios. **23** Te taká tiñu kásá'a-ró, koo iní koo añú-ro sá'a-ró. Kani iní-ro já núu máá Jít'o'-yo kájatíñu-ró, nasu núu ñayivi. **24** Chi a jíní-ro já máá Jít'o'-yo kuá'a va'a-yá tá'u-ro já kíu ya'u-ró. Chi nuu máá Jít'o'-yo Jesucristo kájatíñu-ró. **25** Ko ñayivi sá'a tiñu ñáá nduta'u túku-i ja ní sá'a-i-ún, chi tú ncháá nuu-yá-i.

4 Róo patrón jíná'an-ró, sá'a va'a-ró jín mozo-ro. Te iin nuu kóto-ró núu-i. Chi a kájini-ro já súni káñava'a-ró máá patrón-ro ándíví.
2 Ma júkuiñi-ro já jikán ta'u-ro. Te ná nákuatá'u-ró, te koo ndito iní-ro jíin tú'un-ún. **3** Te suni hora-ún kakán ta'u-ro já'a-rí jíná'an-ri, náva'a ná kúña Dios ichi káni-ri tul'un, náva'a kuu ka'an-ri tul'un sa'í Cristo, chi ja sikí tú'un-ún kúu ja kándee-ri vekaa, **4** chi kuní-ri ká'an ndijin-ri nátu'un kánúu ká'an-ri. **5** Kaka kuu ñúkúún-ró jíin ñayivi ká'lín síin sikí, te ma stíví-ró tiempo. **6** Te nene ka'an asun-ro, ná já'an ñii tú'un ká'an-ro, náva'a kuní-ro ndasa kánúu xndió káni-ró tú'un nuu fin iin-i.

Tu'un ndéé ni chaa Pablo nuu-i

7 Táká tiñu sá'a-ri ná kástu'ún Tíquico nuu-ro jíná'an-ró, chi iin ñani sátiñu jíin-ri nuu máá Jít'o'-yo kíu-de, te bueno játíñu-de nuu-yá, te mani-yo jíin-de. **8** Te ja yúán tájí-rí chaa yá'a jaa-de nuu-ro, náva'a ná kuní-ro ndasa kua'an tiñu kákuu-ri jíin, te ndundéé iní añú-ro sá'a-de.

9 Suni tájí-rí Onésimo, te mani-ri jíin-de, chi ñani kándíja va'a kíu-de, te tálán máá-ró kíu-de. Te taká ja kíu ichi yá'a, ná kástu'ún-de nuu-ro jíná'an-ró, ndasa ió. **10** Aristarco, chaa kández ta'an jíin-rí vekaa yá'a, sández iní-ro áchí-de. Te suni súan ká'an Marcos, sajin Bernabé, te sikí cháa-ún, a ni tá'u-rí tíñu nuu-ro. Te nü kujaa-de nuu-ro, te kuatá'u-ró-de. **11** Te suni súan ká'an Jesús, chaa nání Justo. Chaa ni kaxití ndúu kákuu chaa-ún. Máni chaa yá'a kákuu chaa káchindéé tá'an-de jíin-rí sikí ñúu nuu tá'u Dios tiñu, te ió ndéé iní-ri kásá'a-de.

12 Suni sández iní-ro áchí Epafras, chaa kíu tá'an máá-ró, te mozo Cristo kíu-de, te nene jítú iní-de jikán ta'u-dé ja'a-ro jíná'an-ró, náva'a ná yíja-ró kuíñi-ró, te náva'a ná skíkuu ndí'i-ro tíñu kuní máá Dios. **13** Chi ná ká'an ndaa-ri tu'un-de nuu-ro, ja xáan jítú iní-de ja kíu róo jíná'an-ró, jíin já kíu ñayivi ñúu Laodicea, jíin já kíu ñayivi ñúu Hierápolis. **14** Lucas, chaa táná, ja maní-yo jíin-de, jíin Demas, káka'an-de ja ná sández iní-ro. **15** Ná sández iní ñani-yo, chaa káxiukú iní ñúu Laodicea, kachi-ro kúni-de. Suni súan ka'an-ro jíin Ninfas, jíin tikú'ní ió ve'e-de. **16** Te nü ni kuu ni kaka'u-ro carta yá'a, te suni ná ká'u tikú'ní ñúu Laodicea sá'a-ró. Te róo, suni ná ká'u-ró ingá ja ndíi ichi ñúu Laodicea.

17 Te kástu'ún-ro núu Arquipo: Ná ndúkú ndéé-de skíkuu-de tiñu ni chaa máá Jít'o'-yo sikí-dé, achi-ro kúni-de.

18 Nda'a máá rúu Pablo, ni chaa-ri tu'un yá'a ja ná sández iní-ro. Te nukú'un iní-ro jíná'an-ró já kández-ri vekaa. Te tu'un luu ió iní máá-yá, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA PABLO APOSTOL NUU ÑAYFVI ÑUU TESALONICA

1 Máá-rí kákuu Pablo jíín Silvano jíín Timoteo, te káchaa-rí tutu yá'a nuu tiku'ni kákandíja ñuu Tesalónica, ja ká'jin-i nuu máá Táa-yo Dios, jíín núu máá Jít'o-yo Jesucristo: Tú'un luu íó ini-ya jíín tú'un kuaká'nu ini ja kíí nuu máá Táa-yo Dios, jíín núu máá Jít'o-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ró jíná'an-ró.

Já ní kandíja va'a-i

²Nene kánakuatá'ú-rí nuu Dios siki táká róó. Te kánuku'un ini-ri róó, hora kájikan ta'u-rí. ³Nené káxndáku-rí róó nuu máá Táa-yo Dios ndasa kásatiñu-ró jíín tú'un kándíja, jíín ndasa kákundá'ú ini-ro-í kásatiñu-ró já'a-í, jíín ndasa káñukuu ni'in ini-ro, sá'a máá Jít'o-yo Jesucristo. ⁴A kájini-ri, ñáni, ja Dios kúndá'lú ini-ya róó, te ni kaji-ya róó jíná'an-ró. ⁵Ko nasu jíín máá tú'un ni jáa tu'un va'a-ri nuu-ro, chi suni ni ja a jíín fuerza, jíín Espíritu Santo, te ni kayija ini-ro jíín. Te kájini-ro ndasa clase ñayivi

ní kákkuu-ri jíín-ró, chi ni kundá'ú ini-ri róó. ⁶Te ruu jíná'an-ri, jíín máá Jít'o-yo ni kandaku-ró. Te jíín túndó'o xaan ní kajatá'ú-ró tú'un, te ni kákusii iní-ro ní sá'a Espíritu Santo. ⁷Te ni kanduu-ró ñayivi stá'an ichi núu táká ñayivi kákandíja íó ini ñuu Macedonia jíín ñuu Acaya. ⁸Chi máá-ró, ni kaskálka-ró tú'un máá Jít'o-yo. Ko nasu máá ñin ñuu Macedonia jíín ñuu Acaya, chi níi k'a-nu-ni ni jichä tu'un kua'an ja kákandíja-ró núu Dios, te tú níni já ká'an kuti-gá-ni-ri. ⁹Chi máá-i kájani-i tu'un-ri ndasa ni kívi koyo-ri nuu-ro jíná'an-ró, jíín já ní kaxndóo-ró ndosó, te ni ndiví-ró núu Dios ndija, nával'a kuatíñu-ró núu-yá, chi chakú-ya, ¹⁰te nával'a kundatu-ró ncháa Se-le-ya íchi ándíví, l'a ni naschakú-ya-ún. Te máá Jesús kúu-ya. Te a ni nama-ya yóó nuu tú'un kití ini ja cháa sá'a Dios núu.

Ndasa ni sá'a Pablo ini ñuu Tesalónica

2 Chi a kájini máá-ró, ñáni, ja tú ní jákoyo sáni-ri nuu-ro.

²Chi a kájini-ro já súa ni kāndo'o-ri xna'an-ga iní nuu Filipos, te yúan ni kaja'a-de tukə nuu rúu. Te Dios máá-yó, ni nasá'a téyíi-yá ruu návə'a kani-ri tu'un va'a-ya núu-ro, vasa ni kajito-ri tundó'o. ³Chi tu'un kák'a'an nda'ú-ri jíin-ró, tú ndiso tu'un tú'un, ni tú káchá'an, ni tú xndá'ú. ⁴Chi natu'un ni jatú'ún Dios ruu jín'an-ri, te ni chaa tiñu-ya rúu ja káni-ri tu'un va'a, suni súan kák'a'an-ri. Ko ná tú kásá'a-ri natu'un kásá'a ñayiví já kúsii iní tá'an-i sá'a-i, chi sua kúsii iní Dios sá'a-ri, chi máá-yá jítō nchaa-ya añú-yo. ⁵Chi a kájini-ro já tú ní kák'a'an nchaa kuti-rí róo, ni tú ní kákutóó iní-ri siki-ri. Te máá Dios kúu-ya testigo-ri. ⁶Ni tú ní kándukú-ri ja kuátú'ún ñayiví rúu, vasa róo xí sáva-ga-i, vasa kuu tám ní'in-ri tiñu nuu-ro núu, chi kái já apóstol Cristo kákuu-ri. ⁷Chi sua ni kaka'an vitá-ri jíin-ró natu'un iin ná'an ncháka yíkín, ja ñukúún iní-ña jíin sé'e-ña. ⁸Te ni kákundá'u xaan iní-ri róo, te yuán ni kakuni-ri ja násu máá fiin tu'un va'a Dios kuq'a-ri nuu-ro, chi suni onde jíin añú-ri núu, chi mani xáan-rí jíin-ró. ⁹Chi a kánuqu'un iní-ri, ñáni, ndasa ni kāndo'o-ri jíin tiñu. Te ni kasatiñu-ri ndúu ñúu-ni, návə'a tú stáa-ri siki ní iin-ró, nini ni kajani-ri tu'un va'a Dios nuu-ro. ¹⁰Máá-ró, a kájini-ro, te suni jiní Dios, ndasa ndoo, ndasa ndaa ni kajika-ri jíin-ró, te tú kuachi ní kásá'a-ri nuu máá-ró ñayiví kákandíja. ¹¹Te suni a kájini-ro ndasa ni kaka'an nda'ú-ri jíin ná iin ná iin-ró, te ndasa ni kaka'an-ri tu'un ndéé iní jíin-ró, natu'un iin chaa jíin sé'e-de, ¹²te

ni kaka'an ni'in-ri jíin-ró já ná kák'a jíinú'ún-ró núu Dios, chi ni kana-ya xiní-ri kí'in-ri núu ñúu luu tám'ú-yá tiñu. ¹³Já yúan, suni tú kájukuñi-ri ja kánakuatá'ú-ri nuu Dios ja ní kajatá'ú-ri tú'un Dios ni kaka'an-ri. Te ni jini-ri já násu tú'un chaa kúu, chi jandáa máá tú'un Dios kúu, te máá tú'un-ún sátiñu iní róo ñayiví kákandíja. ¹⁴Te máá-ró jín'an-ri ñáni, iin-ni káta'an-ro jíin tiku'ní nuu Judea ja kákandíja-i nuu Dios jíin núu Cristo Jesús, chi natu'un ni kāndo'o máá-i ni kásá'a chaa judío, te suni súan ni kāndo'o máá-ró ni kásá'a ñayiví ñúu-ro. ¹⁵Chi judío-ún ni kaja'ni-dé máá Jítō'o-yo Jesús jíin cháa ni kajani tu'un-ya ondē sáá. Te ni kachindikin-de ruu ni kákenda-ri, te tú kúsii iní Dios kásá'a-de, te kándonda-de siki táká ñayiví. ¹⁶Te kájasu-de ja ká'an-ri jíin ñayiví sín nación návə'a kaku-i. Te súan káskútú ná'lín-de kú'a kuachi kándiso-de. Te siki-dé ni chaq ndi'i-ni tu'un kití iní Dios.

Ja ní kuxio núu Pablo

¹⁷Ko ruu jín'an-ri, ñáni, a ni kákuxio núu-ri nuu-ro, ko máá-ni-ri, nasu jíin añú-ri. Te ví'i-gá kándukú ndéé-rí kájítú iní-ri ja kuní-ri nuu-ro. ¹⁸Te ja yúan ni kakuni-ri jaa-ri nuu-ro núu, chi ruu Pablo, iin uu jínu ni kuní ndija-ri, ko Satanás ni jasu nuu-rí jín'an-ri. ¹⁹Chi naún siki kánuqu'un iní-ri, xí já kákusii iní-ri, xí já kúu premio ja sáñá'nu-ri máá-rí. Nasu máá-ró kákuu jian náún, hora kuiñi-yó núu máá Jítō'o-yo Jesucristo kivi ndíi-ya. ²⁰Suu ja siki róo te nduñá'nu-ri te kusii iní-ri jín'an-ri.

Síki tíñu ní sá'a Timoteo

3 Jä yúán tú ní kándá-ri kundatu-ga-ri, te ní kásándaq-ri ja kéndoo máá-na-ri ñuu Atenas jíná'an-ri, ² te ní katájí-rí ñani-ri Timoteo, chaa játíñu nuu Dios síki tú'un va'a Cristo, chí sátiñu ta'an-de jíin-rí, kujaq-de nuu-ro náva'a síyija-de ini-ro jíná'an-ró, te ka'an nda'u-de jíin-ró síkí tú'un kákandíja-ró. ³Náv'a ni iin-ró mä náyu'u-ro sá'a tundó'o yá'a, chí róo a kájini-ri já síkí tú'un yá'a ni jani-ya yóó. ⁴Chí onde ná káxiukú-rí jíin-ró ní, ni kakastu'ún-rí nuu-ro já kóto ná'ín-yó tundó'o, nátu'un ni kata'an-ro te a kájini-ri. ⁵Jä yúán súni máá-rí tú ní kándá-ri kundatu-ga-ri, te ní tájí-rí-de kujaq-de ja ná kuní-ri ndasa kákandíja-ró, chí sanaa te ní jito nchaaq máá-ún róo, te naa sáni tiñu ni kásá'a-ri. ⁶Ko vina, a ni nchaaq Timoteo nuu-rí ja ní jaq-de nuu-ro. Te ní nakani-de tu'un-ró níu-rí jíná'an-ri ndasa kákandíja-ró, te kákundá'u ini-ro tá'an-ró, te nene kánuku'un va'a ini-ro rúu, te kákuu ini-ro kuní-ro níu-rí, te suni súan kákuu ini-ri kuni-ri nuu-ro. ⁷Jä yúán, te ní kándundéé iní-ri, ñáni, ni sá'a tu'un ja kákandíja-ró, vasa kájito-ri tundó'o, te kánandi'i-ri. ⁸Te vina a ni kánan'i'in iní-ri te ní ká'iin ní'in-ró jíin máá Jít'o'-yo. ⁹Te ndasa nákuatá'u-rí nuu Dios ja síkí róo jíná'an-ró, síki táká tu'un kúsíi iní-ri nuu Dios máá-yó ní kasá'a-ri. ¹⁰Chí ndúu ñúu-ni kájikan ta'u téyí-rí ja ná kuní-ri nuu-ro, te stá'an ndi'i-ga-ri ndéja

kúmaní kándíja-ga-ro. ¹¹Ko máá Táa-yo Dios jíin máá Jít'o'-yo Jesucristo, ná chú'un íchí-yá ruu jakoyo-ri nuu-ro, kuní-ri. ¹²Te máá Jít'o'-yo ná skuá'nú-yá róo te ná xndeá-ya tú'un ja kúndá'u ini-ro tá'an-ró, jíin táká-ga-i, suni nátu'un kákundá'u ini-ri róo. ¹³Náv'a násíyíja-yá añú-ro, te ná kóo ndoo ini, náv'a tú kenda ni iin kuachi síki-ro níu máá Táa-yo Dios kívi ncháa Jít'o'-yo Jesucristo jíin táká ñayiví ndoo-ya.

Ndasa sá'a-yó te kusií iní Dios

4 Hin-na tu'un ío, ñáni. Ná ká'an ni'in-ri te ná ká'an nda'u-ri jíin-ró síki máá Jít'o'-yo Jesús, chí nátu'un ni kakutu'a-ro já ní kást'a'an-ri nuu-ro, ndasa kánúu káka-ró, te kusií iní Dios sá'a-ro, súan ná kúkuu-ga-ro jíin. ²Chí a kájini-ri naúñ tiñu ni káta'lú-rí nuu-ro síkí máá Jít'o'-yo Jesús. ³Chi kuní Dios ja ná kóo ndoo-ró, te mä káka téne-ró. ⁴Te ná iin ná iin-ró ná kuní-ro ndasa koo jíin'ú'n-ró jíin ñásí'i-ro, te koo ndoo-ña. ⁵Te mä kaní xaan iní-ro jásí'i, nátu'un kásá'a ñayiví sín nación ja tú kájini-i nuu Dios, ⁶náv'a tú ni iin-ró sáña'mu-ró, ni tú xndá'u-ri ñaní-ro síkí tú'un yá'a, chí máá Jít'o'-yo kúu I'a nani'in tá'an-ya jíin táká yuán, nátu'un ni kakachi kájí-rí nuu-ro. ⁷Chí tú ní kána Dios xini-yo já kóo chá'án-yó, chí ja ná kóo ndoo-yó. ⁸Núsáá te chaa ské'ichi tu'un yá'a, tú ské'ichi-de nuu cháa, chí sua nuu Dios, I'a ni ja'a-ya Espíritu Santo-ya níu-ya. ⁹Ko tú níni já cháa-ri tutu nuu-ro síkí já kúnchaka maní tá'an-ró, chí a ni

stá'an Dios nuu-ro já kóo mani-ro jín'an-ró. ¹⁰Te suni súan kás'a-ro jíin táká ñaniyo já káxiukú-de níí ñúu Macedonia. Ko káka'qan nda'ú-ri jíin-ró, ñáni, ja ví'i-gá nández-ga tu'un mani-tín ini-ro. ¹¹Te ná cháa ini-ro kúxiukú nái'ín-ró. Te mä kívi nduú-ro ingá tiñu. Te tiñu-ró tiñu jíin ndá'a-ro nátu'un ní katá'u-rí tiñu nuu-ro. ¹²Súan sá'a-ro náv'a ná káka jíinú'ún-ró jíin ñayivi ká'ljin sín siki, náv'a suni tú nandi'i-ró.

Kívi ncháa-ya jíin já náchaku-i

¹³Suni kákuní-ri, ñáni, ja ná júku'un ini-ro siki ñayivi kákixi, náv'a mä ndúku'l'a ini-ro nátu'un kás'a sava ñayivi tú kánuuu ini-i. ¹⁴Chi ní kákandíja-yó já ní ji'l' Jesús te ní nachaku-ya, suni súan kinaki'in Dios ñayivi kákixi nuu ndá'a Jesús. ¹⁵Chi ya'á kákastu'ún-rí nuu-ro jíin tú'un máá Jít'o'-yo, ja yóó ja káichaku-yo, ja ní kakendoo-yó ondé kívi ncháa máá Jít'o'-yo, mä kúxnúu-yó xná'qan-ga nuu ñayivi kákixi-ún. ¹⁶Chi máá Jít'o'-yo, nuu-ya kíi-ya íchi ándíví, te kana jaa-ya, te ka'lan jaa ndajá'l'a ñá'nú andíví, te nde'e clarín máá Dios. Te nachaku xna'qan-ga táká ndiyi nuu ndá'a Cristo. ¹⁷Yúan-na te yóó ja káichaku-yo, ja ní kakendoo-yó, iin ká'nu-ni kañaa-ya yóó ki'in-yo jíin-yá mä'ñú vikó nu'ún. Te kita'an-yo máá Jít'o'-yo sáva andíví. Te súan kunchaa-yo níí káni jíin máá Jít'o'-yo. ¹⁸Te jíin tú'un yá'a ná ká'qan ká'nu-ró jíin tá'an-ró núsáa.

5 Ko siki kuiá jíin kívi, tú níni cháa-ri tutu nuu-ro,

ñáni. ²Chi a kájiní va'a-ró já kívi ncháa máá Jít'o'-yo, koo nátu'un cháa ñakui'ná ákuáa. ³Te ná káka'qan-i: Vina te nái'ín-ni ió, te mä kíi tundó'o. Yúan-na te iin sanaa-ní te chaq tundó'o siki-í ja náa-í, nátu'un siki ñá'an já jínccha skáku-ña, te súan mä kúu káku kuti-í jín'an-i. ⁴Ko máá-ró ñáni, nasu kájin-ró ñúñáa. Te ja yúan mä jinú-ya nátu'un ñakui'ná siki-ro kívi-ún. ⁵Chi táká róó kákuu-ró sé'e ñundijin jíin sé'e ndúú, nasu sé'e akuáa ni nasu sé'e ñúñáa kákuu-yó. ⁶Núsáá te mä kusú-yo nátu'un sava-ga-i. Chi sua ná kúndito-yó, te ná kóo kuándí'i-yo. ⁷Te ñayivi kákixi, chi akuáa kákixi-i, te ñayivi kánajini, chi akuáa kánajini-i. ⁸Te máá-yó, chi se'e ndúú kákuu-yó, te ná kóo kuándí'i-yo. Te ná kú'un-yó tú'un kándija jíin tú'un kúndá'ú ini tá'an, nátu'un iin su'nu káa. Te ná kú'un-yó tú'un kuñukuu ini-yo káku-yó, nátu'un kachíní káa. ⁹Chi Dios, tú ní téta'qan-ya yóó ja kóto u'ü-ya yóó, chi sua ja ná káku-yó sá'a máá Jít'o'-yo Jesucristo. ¹⁰Te l'a-ún ní ji'l'-ya já yóó, náv'a a kunchaa ká'nu-yó jíin-yá, vasa kusú-yo xí kúndito-yó. ¹¹Já yúan ná ká'qan ndéé-ró jíin tá'an-ró. Te ná sýíja-ró tá'an-ró, nátu'un kákuu-ró jíin.

Consejo Pablo

¹²Te káka'qan nda'ú-ri jíin-ró ñáni, ja kuándatu-ro níú cháa kásatiñu jíin-ró, te kátá'u-de tiñu nuu-ro já cuenta máá Jít'o'-yo te kákana jíin-de nuu-ro. ¹³Te ná kóo ja jíinú'ún xáqan-ro níú-dé, te koo mani-ro jíin-de siki tíñu kás'a-de.

Te vindáā vinené ná kúxīku-ró jíín tá'an-ró. ¹⁴Te kák'ān nda'ú-ri jíín-ró ñáni, ja kána jíín-ró núu cháa kájika ñáá, te ka'an ká'nu-ró jíín cháa tú kua'q iní, te kutuu-ró cháa vítā iní, te koo paciencia ini-ro jíín táká-i. ¹⁵Te nde'é-ró, ma násá'a ndív'a-i-ró jíín ní iin ñayivi, nú nī sá'a ndív'a-i jíín-ró, chī sua nene ná ndukú-ró tíñu ja kée va'a jíín tá'an-ró, jíín táká-i. ¹⁶Te nene ná kóo sī iní-ro jíín-an-ró. ¹⁷Ma júkuñī-ro já jikán ta'u-ro. ¹⁸Ná nákuatá'lú-ró nú naún ndi'i kúu, chī súan kuní Dios ja sá'a-ró núu Cristo Jesús. ¹⁹Ma kasú-ro núu máá Espíritu. ²⁰Ma sáj'ā iní-ro núu tú'un kájani-i tu'un-ya. ²¹Ná kóto nchaaq vii-ro táká-ni, te nú ja vá'a

kúu, te kutiin nīlin-ro, ²²te nú ja ú'ü kúu, ma kíví nduu-ro jíín. ²³Te máá Dios, I'a ndiso tu'un kuaká'nu ini, nasándoo ndi'i-ya iní-ro jíín-an-ró. Te kundito kútu-yá ini-ro, añú-ro, jíín yíki kúñu-ró, náv'a tú nakuxndíi-ya sikí-ro kíví ncháa máá Jít'o'-yo Jesucristo. ²⁴Te bueno skíkuu máá-yá, I'a nī kana xini-ro, te súan sá'a-ya. ²⁵Ñáni jíín-an-ró, kakáñ ta'u-ro já'a-rí jíín-an-ri. ²⁶Nú kák'ān-ro jíín ñaní-yo, te ndoo titú-ro-í. ²⁷Kák'ān nīlin-ri jíín-ro jíín-an-ró sikí máá Jít'o'-yo, ja ká'u-ró tutú yá'a nuu táká ñaní-yo, chäa ká'io ndoo. ²⁸Tu'un luu ío iní máá Jít'o'-yo Jesucristo ná kóo jíín-ró jíín-an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVI ÑUU TESALONICA

1 Máá-rí kákuu Pablo jíín Silas jíín Timoteo, te káchaa-ri tutu yá'a nuu tíku'ní kákandíja ñuu Tesalónica, ja kál'in-i nuu máá Táq-yo Dios, jíín núu máá Jít'o'-yo Jesucristo. ²Tu'lun luu ío ini-ya jíín tú'un kuaká'nu ini ja kíi nuu máá Táq-yo Dios jíín núu máá Jít'o'-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ró jíná'an-ró.

Dios kúu I'a sándaa va'a tiñu-yó ³Kánakuatá'u níni-rí nuu Dios ja síkí róo ñáni. Súan ío va'a, chi kuqukukútu-gá-ro jíín tú'un kákandíja-ró, te bueno kákundá'u ini-ro tá'an-ró. ⁴Já yúán kákusií iní-ri ja síkí róo jíná'an-ró, hora kánakani-ri tu'lun-ró núu tíku'ní máá Dios, ndasa kákandíja-ró, jíín já kál'in ni'l'in-ró, vasa káchindikin-i róo, vasa káta'an-ro túndó'o. ⁵Yúán kúu iin tuni ja sándaa ndaa-ya-í, náva'a nani'in tá'u-ro nájaq-ro iní ñuu nuu tá'u Dios tiñu, chi ja síkí yúán kándezo-ró. ⁶Chi ío va'a ja suni jíín túndó'o nachunáa Dios nuu

ñayiví káxndó'o róo. ⁷Te róo, ñayiví kándezo'o, iin ká'nu-ni ndetatú-ro jíín-rí jíná'an-ri sá'a-ya kívi já ndíi ndijin Jito'o-yo Jesús ichi ándíví, jíín táká ndajá'a-ya ja kál'in ni'l'in téyí. ⁸Te jíín yáá ñú'un kii-ya, te xndó'o-ya ñayiví tú kájito nuu Dios, jíín ñayiví tú kájandatu nuu tú'un va'a máá Jít'o'-yo Jesucristo. ⁹Te máá ñayiví-ún ndo'o-i ja náa-í níí káni sá'a-ya, jíín já má kúu kívi koyo-i nuu kánchaq máá Jít'o'-yo jíín núu lúu ndíi ncháa fuerza-ya. ¹⁰Súan sá'a-ya kívi ncháa-ya já ndúñá'nú luu-ya sá'a táká ñayiví ndoo-ya, te náva'a naa iní sava ñayiví ndé'é-i nuu-ya kívi-ún sá'a táká ñayiví kákandíja nuu-ya, chi ni kákandíja-ró tú'un ndaa ni kákastu'ún-rí nuu-ro. ¹¹Já síkí yá'a, te nene kájikan ta'u-rí ja'a róo, náva'a Dios máá-yó kuvá'a ini-ya jíín-ró já ní kana-ya róo. Te táká tiñu va'a kákuní-ro ná skíkuu-ya jíín-ró, jíín fuerza-ya, te suni jíín tíñu kásá'a-ró, jíín tú'un

kákandíja-ró. ¹²Náva'a ná nákana jaa-i sí'ví máá Jíto'o-yo Jesucristo sá'a-ró jíná'an-ró, te suni kuatú'ún-i róó sá'a-ya, chisúan sá'a tul'un luu ío iniJito'o-yo Jesucristo.

Síki náyivi náá kívi ndíi Jesús

2 Te vina káka'an nda'ú-ri jíin-ró, náni, síki já ndíi máá Jíto'o-yo Jesucristo jíin já ndútútú-yó núu-yá, ²ja má nátu'u yachi iniro, ni ma kúkuí'a iniro sá'a iin ja jíka kuu, xí tú'un, xí tutú ja sá'a síki-i ja rúu tájí, cuenta síki já á ní kuyani ndaa kívi máá Jíto'o-yo. ³Má kuá'a-ró tú'un ja xndá'u kuti ní iin-i róó. Chi ma cháa kívi-ún onde ná túu ndu'ichi*ini* kua'a-í-ya, te suni onde ná kénda ndijin máá cháa ja xíin kuáchi, chimáá cháa ta'nu ndatu kúu-de. ⁴Te ndonda-de kasu-de nuu táká ja káskúnání-i Dios, jíin núu já káchiñú'ún-i. Ja yúán te nungoo-de ini ve'e iji Dios, te ka'an-de jaDios kúu máá-de. ⁵Á tú kánuku'un iniro já onde ná kánchaq-ga-ri jíin-ró, ni ka'an-ri tul'un yá'a jíin-ró jíná'an-ró. ⁶Te vina a kájiniro ndéja kúu ja jasú nuu-dé, náva'a onde ná jáa kívi máá-de te kenda ndijin-de. ⁷Chimáá tú'un sal'í xíin kuáchi, a yáji ní'ni kua'an, ko ío jajasú nuu vína, onde ná kúxio-ún. ⁸Yúan-na te kenda ndijin máá cháa xíin kuáchi-ún. Te máá Jíto'o-yo ká'ni-yá-de nini jíin máá já tívi tachí-ní-ya, te nini ja ndíi ncháq kenda ndijin-ya, te xnáa-yá-de. ⁹Te chaa-ún kii-de sá'a Satanás, te jíin fuerza nil'in xaan, jíin tuní, jíin tínu ná'lnu sá'a síki-ni-de. ¹⁰Te jíin táká tiñu tú jíka ndaa, te tiin

yátá-de ñayivi náa, kuachi ja tú ní kájatú'ún-i kumaní-i jíin tú'un ndaa, náva'a kaku-i sá'a-ya núú.

¹¹Ja yúán te skíi Dios inii, te kuñáá xinii, ja kándíja-i iin tul'un xndá'u, ¹²náva'a nakuxndíi-ya siki táká-i ja tú kákandíja-i tul'un ndaa, chisasua kákusiii iní-i jíin tínu tú jíka ndaa.

Máá-yá kúu la skíkuu

¹³Nene kánakuatá'lú níni-rí nuu Dios jaa róó, náni, ja kúndá'u iní Jíto'o-yo róó. Chimáá Dios ni kaji-ya róó onde ná xnáñúú náva'a kaku-ró, te suni jíin Espíritu-ya ndúndo iní-ró te kandíja-ró tú'un ndaa. ¹⁴Ja yúán ní kana-ya xiní-ró jíná'an-ró ní sá'a tul'un vaa'a káka'an-rí, náva'a jaq-ro ní ndíi ncháq kánchaq Jíto'o-yo Jesucristo. ¹⁵Núsáá te kuiñi nil'in-ró náni, te kutiin nil'in-ró tú'un nil kákutul'a-ró, kúu jíin tú'un xí jíin tutú-ri. ¹⁶Máá Táaq-yo Dios kúu la ní kúndá'u iní yóó, jíin já ní jaa-ya tú'un koo ndéé iní-yo níí káni, jíin já kúñukuu vaa'a iní-yo sá'a tul'un luu ío iní-ya. Te máá-yá, onde jíin máá Jíto'o-yo Jesucristo, ¹⁷ná násandéé-yá iní añú-ro jíná'an-ró, te ná síyíja-ya róó síki tú'un jíin síki tínu vaa'a.

3 Hí-nq tul'un ío, náni. Ná kakán ta'ul-ro jíná'an-ró jáq-ri jíná'an-rí, náva'a yachi ná kuichá nuu tul'un máá Jíto'o-yo kíl'in, te ná kuátú'ún-i, nátu'u nüu máá-ró jíná'an-ró, ²te suni náva'a ná káku-rí iní nda'a cháa ñáá jíin cháa kástá'an ruu jíná'an-rí, chisasu ndf'i-de kákandíja. ³Ko bueno skíkuu máá Jíto'o-yo. Te ná síyíja-ya iní-ro, te koto-ya róó nuu kíni nuu kuíl'a. ⁴Te kájani ndija iní-rí, sá'a

máá Jíto'ø-yo, já kákuu-ró jíín tíñu ni kätá'ú-rí nuu-ro te kukuu-ga-ro jíín. ⁵Te máá Jíto'ø-yo, ná stá'an-ya núu añú-ro ndasa koo mani-ro jíín Dios, te ndasa kundiso-ró paciencia Cristo.

Síki cháa kúxí

⁶Ko kátá'ú-rí tiñu nuu-ro, ñáni, jíín s'ví máá Jíto'ø-yo Jesucristo, ja kúxio-ró núu táká ñani-yo já kájika kuu kátá-ni-de, chi nasu súan ní kástá'an-ri nuu-ro. ⁷Chi a kájiní máá-ró ndasa kánúu ndaku-ró rúu, chi tú súan ní kájika kuu kátá-ni-ri nuu-ro jíná'an-ró. ⁸Ni tú ní káyee sáni-ri staa síkí ní iin-ró, chi sua ni kaja'ni-rí máá-rí jíín tíñu, te ndúu ñúú-ni ni kasátiñu-ri, te tú ní kúníni iní ni iin-ró ni kasá'a-ri. ⁹Nasu já túu derecho-ri kakán-ri núu. Chi sua kuní-ri kuu-ri iin ejemplo nuu-ro ndasa ndaku-ró rúu. ¹⁰Chi onde ná káxiukú-ga-ri jíín-ró, te ni kätá'ú-rí tiñu yá'a nuu-ro, ja nü ndé iin ñayívi túun tuni ja chísó-ri nuu táká-ni carta-ri. Chi súan cháa-ri. ¹⁸Tu'un luu íó iní máá Jíto'ø-yo Jesucristo ná kóo jíín táká róó jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

tú'un-ri ja kájika kuu kátá-ni sava-i jíín-ró, tú kásatiñu kuti-í, chi sasua kájika kuu-i kándukú tú'un-ni-i tál'an-i. ¹²Te nuu ñayívi-ún kätá'ú-rí tíñu, te káka'an nda'ú-ri jíín-i síki máá Jíto'ø-yo Jesucristo, ja ná'ín-ni ná kóo-i, te ná sátiñu-i, te ni'lín-í kee-í síki máá-i. ¹³Te róó jíná'an-ró ñáni, ma kuítá-ro já kásá'a-ró tíñu val'a. ¹⁴Te nü ndé iin-i túun-ri ja ká'an carta yá'a, kunchaq nuu-ro-í te ma kétá'an-ró jíín-i jíná'an-ró, náv'a ná kúka nuu-í. ¹⁵Ko ma kóto u'u-ro-í, chi sua kana jíín-ró nüu-í náty'un nuu fin ñani-ro. ¹⁶Te máá Jíto'ø-yo, I'a ndíso tu'un kuaká'nu iní, nene ná kuá'a-yá tú'un vindáa vineñé iní-ro jíná'an-ró jíín táká-ni modo. Te máá Jíto'ø-yo ná kúnchaa-ya jíín táká-ro jíná'an-ró. ¹⁷Ruú, Pablo, áchí-ri ja ná sández iní-ro te cháa nda'a máá-rí, chi ya'á-ni kúu iin tuni ja chísó-ri nuu táká-ni carta-ri. Chi súan cháa-ri. ¹⁸Tu'un luu íó iní máá Jíto'ø-yo Jesucristo ná kóo jíín táká róó jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO

1 Máá-rí Pablo kúu apóstol Jesucristo, chì súan ní tál'ú tíñu Dios, I'qá náma yóó, jíín Jít'o-o-yo Jesucristo, ja káñukuu iní-yo-yá.
2 Cháa-ri tutu yá'a nuu Timoteo, se'e ndija-ri ja ní skándija-ri: Tu'un luu ío iní-ya, jíín tú'un kúndá'ú iní-ya, jíín tú'un kuaká'nú ini ja kíi nuu máá Táq-yo Dios, jíín núu máá Jít'o-o-yo Cristo Jesús, ná kóo jíín-ró.

Síki ñáyivi síin síin sa'an

3 Nátu'un ní ka'qan ndaq'ú-ri jíín-ró já ná kéndoó-ro-núu Éfeso ná ní ki'in-ri ichi kuá'qan-ri nüu Macedonia, ja ná ká'qan ní'in-ro jíín sáva-i, te suni ká'qan tuku-ri ja má stá'qan-síin síin nuu sá'an, **4** ni ma kuá'a-i tu'un ja ná ndúkú kuáchí-i síki cuento, jíín síkí jíchi tu'un tá'an. Chì sua nákaa-ga kua'an, te skuikín tixin, lugar ja yíja-ga tu'un kándija-yó núu Dios sá'a. Achí-ri.
5 Ya'a kúu ja kuní-ri tál'ú-ri tíñu nuu-ro, ja ná kúndá'ú iní-ro-í jíín tú'un koo ndoo iní-ro, jíín tú'un koo va'a iní aña-ro, jíín tú'un kándija ja tú yoso yú'u. **6** Ja síki yúán

kájika yátá sáva-i, te kákusíin iní-i kájukuiñi-síki tú'un ja tú ní'in tíñu. **7** Kákuní-i kuu-i maestro ley, ko ni tú kájuku'un iní-i naún tu'un káka'qan-i, ni naún tu'un kájani ní'in-i. **8** A kájini-yo já ío va'a ley, ko nú koo kájí iní-ro jíín. **9** Chì a jiní-yo já ley, tú ní kúva'a ja ndónda síki ñáyivi vá'a, chì sua ndónda síki ñáyivi náá, síki ñáyivi tú kájandatu, síki ñáyivi tú káchiñú'ún-i-ya, síki ñáyivi kásá'a kuachi, síki ñáyivi kándaqá ndiva'a jíín ñáyivi chá'án, síki ñáyivi kája'ni ták náá, jíín síkí ñáyivi kája'ni ndíyi, **10** síki ñáyivi kájika téne, síki xí'ncha, síki ñáyivi sákuí'ná ñáyivi, síki ñáyivi káxndá'ú, síki ñáyivi kásátú'ún, jíín síki sáva-ga tu'un ja tú káni ták'an jíín tú'un máá-yá ja ío ndéé ndánu. **11** Chi tu'lun-ún kúu máá tú'un va'a luu xaqan já vái nuu máá Dios, I'qá ii. Te síki tú'un-ún ní chaa tíñu-ya rúu.

Tíñu ní chaa-ya síkí Pablo

12 Te nákuatá'ú-ri nuu máá I'qá ni ja'a fuerza iní-ri, kúu Cristo Jesús Jít'o-o-yo, te ni nakani iní-ya já cháa

skíkuu va'a kúu-ri, te ni chaa tíñu-ya rúu. ¹³Ko onde saá núú, chi ni ka'an ndíva'a-ri, te ni chindikin-ri-i, te ni stuji-rí-i. Ko ni kundá'u ini-ya rúu, chi tú jiní-ri te ni sá'a-ri, te ni tú ní kándíja-ri sáá. ¹⁴Ko tu'un luu ío ini máá Jít'o'-yo, ni ndea-ga ini-ri jíín tú'un kándíja, jíín tú'un kúndá'u ini Cristo Jesús ruu. ¹⁵Chi ío va'a ja ná kuátá'u táká-i tu'un ndaaq yá'a, ja Cristo Jesús ni kii-ya iní ñuyíví, náva'a nama-ya ñayíví kándiso kuachi, te ruu kúu máá já ní kaa-ga ni sá'a. ¹⁶Ko ni kundá'u ini-ya rúu, náva'a jíín rúu ja ní kaa-ga ni sá'a-ri, te kuni-i ndasa ío xaæ paciencia ini Jesucristo, náva'a kuu-ri iin muestra nuu ñayíví kíkuéé-ga kandíja-i nuu-yá, te nani'lín tá'u-í kuchakü-i níí káni. ¹⁷Núsáá te níí káni níí kuiá ná ká'an jíñu'ún-yo te ná nákana jaa-yó máá Rey, I'q ndíto chakú níí káni, ja tú jí'i-ya, ja tú kúu nde'í ndijín-yo nuu-yá, ja máá fin-ni-ya kúu Dios ndíchí. Amén. ¹⁸Hijo, súan tá'u-rí tíñu nuu róo Timoteo. Chi jíín kíví ní kaka'an-i ja kündíj máá-ró. Te jíín tú'un ni kaka'an-i-ún, te ná skíkuu va'a-ro jíín tíñu jíku-ri. ¹⁹Te kandíja ni'lín-ro, te ná káni va'a ini añú-ro, chi tu'un yá'a ni káske'ichí sava-i, te ni kásijíta-i máá-i nuu tú'un kándíja. ²⁰Te chaa yúan, Himeneo jíín Alejandro kákuu-de, ko ni chi'i-ri-de nda'a Satanás, náva'a ná skuá'a-de inga jínu ma ká'an ndíva'a-ga-de.

Ndé cuenta kakán ta'u-yo

2 Te ví'i-gá ká'an nda'u-ri jíín-ro núsáá, ja ná kakán ta'u-ro já'a táká ñayíví. Ka'an nda'u-ri

jíín-yá ja kúu máá-i, te kakán-ro nú naúñ jínu ní'ún-i, ko nene ná nákuatá'u-ró já kúu máá-i. ²Suni ná ká'an-ro já'a táká rey jíín já'a táká chaa kákuñá'nú, náva'a ná kúxiukú ná'ín-yó, te ná koo paz nuu-yo, te chiñú'ún-yó-yá, te koo ja jíñu'ún-yó núu táká-ni. ³Chi ya'a kúu ja ío va'a te sá'a ja játa'an ini Dios, I'q náma yóo. ⁴Te máá-yá kuní-ya já táká ñayíví ná káku-i, te ná kuní-i ndasa káa máá tú'un ndaaq. ⁵Chi ío iin-ni Dios, suni súan ío iin-ni I'q ká'an ja'a táká ñayíví onde nuu Dios, te I'q-ún, máá cháa Jesucristo kúu-ya. ⁶Te I'q-ún ni soko-yá máá-yá ja ní nakuaan-ya táká yóo, te onde máá kíví-ún, ni kenda testigo síkí I'q-ún. ⁷Te ja síkí yúán ní jani-ya rúu ja kúu-ri apóstol náva'a kani-ri tu'un. Chaa jiní stá'an va'a nuu ñayíví sín nación kúu-ri. Te jandáa ká'an-ri, te a jiní máá Cristo tú xndá'u-ri. ⁸Te kuni-ri ja ndéni ni kuu, te ná kakán ta'u táká chaa jíná'an-de. Te ná koo ndoo nda'a-dé ndukani-de. Te ma kití ini-de, te ni ma kánaá-de. ⁹Suni súan táká ñasí'i, ná kasú va'a-ña máá-ña jíín sá'ma jíñu'ún, ja tú kuka nuu iní-yo sá'a. Te nasu sáluu-ña máá-ña jíín lazo, xí oro, xí perla, xí sá'ma ncháá ya'u, ¹⁰chi sua ná sáluu-ña máá-ña jíín tíñu jíñu'ún sá'a-ña, nátu'un kánúú sá'a táká ña'an já káka'an-ña já káchinú'ún-ña máá-yá. ¹¹Te ñasí'i, náskuá'a-ña kasú-ña yú'u-ñá, te ma ndukú-ña táká-ña tíñu. ¹²Chi tú já'a-ri tu'un ja kándezu ñasí'i stá'an-ña, ni tú táká-ña tíñu nuu cháa, chi ná'ín-ni ná koo-ña. ¹³Chi Adán ni sáva'a-ya xná'an-ga, te vásá ní sáva'a-ya Eva. ¹⁴Chi tú ní

xndá'ú ja'ú Adán, ch̄i sua ñasí'í-de ni kandíja-ña, te ni sána'mu-ña. ¹⁵Ko kaku-ña sá'a ja júku'un se'e-ña, te nú túu sía-ña tú'un kándíja-ña jíín tú'un kúndá'ú iní-ña, jíín tú'un koo ndoo iní-ña, jíín tú'un ja tú kuka nuu-ña sá'a.

Ndasa koo ch̄aa ndíto tiku'ní

3 Tu'un ndaa kúu ya'á: Nú iin ch̄aa kuní-de kuu-de ch̄aa kundito tiku'ní, bueno tiñu ndúkú-de. ²Núsáá te níni ná kóo jíñú'ún cháa kundito-ún, náva'a tú ndenda kuächi siki-dé. Te iin máá tú'ún-ni ñasí'í-de ná kóo, te koo ndito iní-de, koo kuándí'í-de, koo kájí iní-de, kundá'ú iní-de ñayivi jíká, te koo ñamá iní-de stá'an-de. ³Má kóo ká'vá-de, má stuji-dé ñayivi. Má ndío xaan iní-de siki xú'ún. Ch̄i sua ná kóo paciencia iní-de. Má kútixín-de. Má kútóó iní-de. ⁴Te jíñú'ún ná tá'ú-de tiñu iní ve'e-de, te ná kúñava'a-de se'e ja skíkuu-i tiñu tá'u núu-í jíín já kóo jíñú'ún-i. ⁵Chi ch̄aa ja tú jiní-de tá'u jíñú'ún-de tiñu iní ve'e-de, ndasa koto-de tiku'ní Dios núsáá. ⁶Ko má kúu kívi iin ch̄aa jáá. Te nú túu, ch̄i sanaa te sávixi-de máá-de te ndonda ja'lú siki-dé. ⁷Suni kánúú já kúu-de iin ch̄aa ja kuátu'ún ñayivi-dé, vasa ká'lin-i siiñ inga siki, náva'a má kuakú nchaa-i-de, ni má tfin yátá já'ú-de.

Ndasa koo ch̄aa játíñu nuu tiku'ní

⁸Suni súan ch̄aa kájatíñu nuu tiku'ní kákandíja, ná kóo jíñú'ún-de, má kóo tílakuá-de, ma kóo ká'vá-de, ni má ndío xaan iní-de siki xú'ún. ⁹Ko ná kóo ndoo iní

añú-de, te ná kundiñi ni'in-de jíín tú'un sa'í kákandíja-yó. ¹⁰Te ch̄aa yá'a, suni kuni ja kóto nchaa-yo-dé xna'an-ga, náva'a kuniyo ná túu kuächi yí'i siki-dé. Yúan-na te kuu kuatíñu-de. ¹¹Suni súan ná kóo va'a iní táká ñasí'í, má ndukú tú'un-ña tá'an-ña, te ná kóo kuándí'í-ña, te ná skíkuu-ña táká naúñ tiñu kúu.

¹²Ch̄aa kájatíñu nuu tiku'ní, suni iin-ni ñasí'í-de ná kóo, te ná tá'ú vá'a-de tiñu nuu sé'e-de jíín núu táká iní ve'e-de. ¹³Chi ch̄aa kájatíñu va'a, sua skákunu-ga-de máá-de kua'an-de, te káchundéé-gá iní-de sá'a-de siki tú'un kákandíja-yó núu Cristo Jesús. ¹⁴Tu'un yá'a cháa-ri kujaq nuu-ro. Te núkuu iní máá-ri jaayachi-ri nuu-ro. ¹⁵Ko sanaa te kúkué-ga te jaaq-ri nuu-ro. Te ja yúán cháa-ri ya'á, náva'a kuni-ro ndasa kánúú káka-ro jíín ñayivi káchiñú'ún Dios. Chi yuán kúu tiku'ní Dios, I'a chakú. Te yuán kándituu te kásákútu-gá máá tú'un ndaaq. ¹⁶Ndaaq ká'lan-ri, ja yíí xáan káa máá tú'un sa'í káchiñú'ún-yó: Ni kenda ndijin Dios jíín yíki kúnu-ya. Te ni kendoo ndaaq-ya ní sá'a máá Espíritu. Ni kajini ndajá'a-yá nuu-yá. Ni jicha nuu tu'un-ya núu ñayivi sín nación. Ñayivi nýayivi ní kakandíja-i nuu-yá. Ni ndaa-ya kuá'an-ya núu lúu ndii ncháa ní sá'a Dios.

Siki tú'un ndu'ichi iní

4 Ko máá Espíritu, a kástu'ún kájí núu-yo, ná ná kúyani ndil'i kívi te ndu'ichi iní sava-i jíín tú'un kákandíja-i. Te kuatú'ún-i máá já ká'lan tu'un xndá'ú jíín sá'an tachi. ²Kundiso-i uu xini, te ka'an-i

tu'un tú'un, chi ndukava iní añú-i.
3 Ma kuá'a-i tu'un tanda'a-yo, ni ma kuá'a-i tu'un kee-yo sáva ndeyu ní sá'a Dios ja kuní máá-yá ja ná ní'in cháa kákandíja jíín cháa kájiní ichi ndáa, chi kánakuatá'l-de nuu-yá te káyee-dé. **4** Chi táká ja ní sá'a Dios ío va'a, te ma kíu ské'ichiyo, te nú ná nákuatá'l-yó nuu-yá te ná kée-yo. **5** Chi jíín tú'un Dios, te jíín tú'un kakáñ ta'u-yo nuu-yá, te a ní ndundoo-ni ndeyu-ún.

Chaa játíñu va'a nuu Jesucristo

6 Ko nú tu'un yá'a kastu'ún-ro nuu táká ñaníyo, chaa játíñu va'a nuu Jesucristo kíu-ro nú súan, chi a ní tjiin tu'un kándíja-ro-ún ini-ro, onde jíín sá'an va'a ja bueno skíkuu-ro.
7 Ko táká tu'un yúkú, jíín táká tu'un aná'án, ná skána-ro kí'in, te ná skuá'a-ro máni tu'un ja chíñú'ún-yó máá-yá. **8** Tíñu ja skuá'a-yó ndúndéé yíki kúñu, chi yakú-ni ní'in tíñu. Ko tu'un chíñú'ún-yó máá-yá, chi táká-ni modo ní'in tíñu, chi vida yá'a jíín vida chaa, bueno kee sá'a.
9 Tu'un ndaa kíu tu'un yá'a, te ío va'a ja ná kuátá'lú táká-i. **10** Chi siki yá'a kíu ja kásatiñu ní'in-yó, te kándo'o-yó, chi káñukuu ini-yo já kíu máá Dios, I'a chakú, chi máá-yá kíu I'a náma táká ñayivi, ko ví'lí-gá náma-ya ñayivi kákandíja nuu-yá. **11** Tu'un yá'a ná stá'an-ro, te tá'ú-ro tíñu. **12** Ma kuá'a-ro tú'un ja kújá'a ini ni iin-i koto-i róó vasa súchí-ro. Te ná kóo va'a-ro, náva'a ñayivi kákandíja kuu ndaku-i róó jíín tú'un kál'an-ro, jíín modo jíka kuu-ro, jíín tú'un kúndá'lú ini-ro-í, jíín tú'un kándíja-ro, jíín tú'un ndoo ini-ro. **13** Nini kúkuéé-ga-ri te ja-a-ri,

te ná kuítú iní-ro ká'u-ro tutú nuu-í, ná kána jíín-ro nuu-í, ná stá'an-ro tú'un nuu-í. **14** Ma kúkúxí-ro jíín tál'u ní ní'in-ro, chi chaa kákuu nuu, ni chaa-de nda'a-dé xini-ro, te ni kuta'u-ro yúán, nátu'un ni kaka'an-de onde kívi ní kuu-ún. **15** Ná kúndee tu'un yá'a xini-ro. Te kukuu ni'in-ro jíín, náva'a ná kuní táká-i ndasa bueno kuayija-ro jíín. **16** Te koto va'a-ro máá-ro jíín tú'un stá'an-ro. Ma sía-ro. Chi nú súan ná sá'a-ro, te bueno nama-ro máá-ro jíín táká ñayivi chú'un iní tu'un ka'an-ro.

5 Ma kána jíín-ro nuu cháa ní'a-nu, chi sua ka'an nda'u-ro jíín-de nátu'un jíín táká-ro. Te nuu cháa súchí, ka'an-ro jíín-de nátu'un jíín ñaní-ro, **2** te nuu ní'an ní'a-nu, nátu'un jíín náa-ro, te nuu ní'an súchí, nátu'un jíín kuá'a-ro. Te tu'un ndoo ndatu'ún-ro. **3** Te ná ká'an jíñú'ún-ro jíín ní'an kákendoo ndá'u, te nú ni kákendoo ndá'u ndija-ña. **4** Ko nú iin ní'an kéndoo ndá'u ío se'e-ña, xí sé'e tijání-ña, ná kútua suchí yá'a xna'an-ga kundiso jíñú'ún-i responsable máá-i iní ve'e-i, te ná nákoto-i táká-i náa-i, chi súan játá'an iní Dios. **5** Te nú ní'an já ní kendoo ndá'u ndija kúu-ña, te máá iin-ña, te níkuu iní-ña Dios, te nene ká'an nda'u-ña jíín-yá te jikán ta'u-ña ndúu ñúu-ni nuu-yá. **6** Ko nú ní'an jíka siki tú'un si iní kúu-ña, vasa chakú-ña, ko nátu'un a ní ji'l-ña. **7** Tu'un yá'a ná tá'ú-ro tíñu nuu-í, náva'a tú ndenda kuachi siki-í. **8** Te nú iin chaa tú ndíto-de tá'an-de, te ví'lí-gá nú jíín tá'an máá-de iní ve'e-de, te a ní ské'ichi-de tu'un kándíja-de ní

súan, te chaa ñáá-ga kúu-de vásá fin chaa tú kándíja. ⁹ Ma sá'a-ró cuenta ja ñá'an ní kendoo ndál'ú kúu-ña, te nú té jinu-ga-ña uní xiko uxí kuiq-ña, jíin já máá fin-ni yii-ñá ni ncháka-ña, ¹⁰ jíin já kájatú'ún val'a-i ja bueno tiñu ni sá'a-ña, jíin já ní skuá'nu-ña sé'e, jíin já ní kundál'ú iní-ña ñayivi jíká, jíin já ní nakacha-ña já'a ñayivi kákandíja, jíin já ní chindéé-ña ñayivi káta'lan tundó'o, jíin já ní'in ni jika-ña jíin táká tiñu va'a. ¹¹ Ko ña'an súchí ja kéndoo ndál'ú-ña, ma kuátal'ú-ró-ña, chi ní a ni kaisíki ncháqa-ña sikí Cristo, yúan-na te kákuní-ña já nátanda'a túku-ña. ¹² Nú súan, te ta'nú ndatu-ña sá'a máá-ña, chi tú ní skíkuu-ña tú'un ni keyu'u-ñá xnáñúu. ¹³ Te suni káskuá'a-ña kée kúxí-ña, kájika-ña ndít'a'an ve'e, te nasú máá fin ja kée kúxí-ña, chi suni sikí cuentú-ni kájika kuu-ña, te kívi nduu-ña ká'an-ña tú'un ja tú ió va'a. ¹⁴ Núsáá, te táká ñasí'i súchí kákendoo ndál'ú, kuní-ri ja ná nátanda'a-ña, náskuá'nu-ña sé'e-ña, ná kóto va'a-ña vé'e-ña, te ma kuá'a-ña lugar ja ká'an ndiva'a ja'lú sikiyo. ¹⁵ Chi sava-ña a ni kajika yátá-ña, te ni kandikin-ña yatá Satanás kája'an-ña jíin. ¹⁶ Ko nú iin chaa kándíja, xí fin ña'an kándíja, kánavá'a tá'an ja kákuu ña'an ní kendoo ndál'ú, ná kóto-de-ña, te ma cháa-de carga sikí tíku'ni kákandíja, náva'a ni'in tíku'ni najíin kúu ña'an kákendoo ndál'ú ndija. ¹⁷ Ná kóo jíñú'ún xáqan-ro nüu cháa kákuu nuu, te nú kátá'ú vá'a-de tiñu, ko ví'i-gá jíñú'ún ná kóo-ró nüu-dé nü kájani ni'in-de tu'un jíin já kástá'an-de. ¹⁸ Chi áchí máá tutú ii:

Ma chú'un-ró nüu yú'u xndíki jíkó, áchí. Te: Chaa sátiñu kívi, chi íó derecho-de ja kílin-de ya'u-de, áchí. ¹⁹ Ma kuátú'ún-ró ní iin kuachi sikí cháa kúu nuu, chi onde ní ió uu xí uní testigo. ²⁰ Te ñayivi kúkuu jíin kuachi, kana jíin-ró nüu-í, ko ná kuní jíin nüu táká-i, nává'a suni ná yú'u sava-ga-i. ²¹ Ko onde jíin Dios, jíin máá Jítol'yo Jesucristo, jíin táká ndajá'a-yá ja ní kaji-ya, ká'an ni'in-ri tu'un yá'a jíin-ró, ja ná skíkuu va'a-ró, te ma kúncha'a nuu-ro-í, ma fin-i kaa iin-i kuun koto-ró nüu-í. ²² Ma xndée yachi-ro ndá'a-ro xiní ní iin-i, te ma kívi nduu-ro kuachi jíin ingá ñayivi. Koto va'a-ró máá-ró nává'a ná kéndoó ndoo-ró. ²³ Vina te níi-gá kua'lan-yo, ma kó'o-ga-ro maní máá ndúcha, ná kó'o-ró fin tílli vino sikí já sá'a kue'e chii-ró, jíin já níu-ni níu-ni kú'u-ro. ²⁴ Táká kuachi kásá'a sava-i, a ni natuu, te jiní-yo já náku xndíi-ya sikí yúan, ko kuachi kásá'a sava-ga-i, chi kuéé-ga te natuu. ²⁵ Suni súan kúu táká tiñu va'a, chi a ni natuu, te ja ná té tuká-ún, ma kúu kundee sa'i.

6 Taká ñayivi kákuu mozo kásatiñu sáni-i, ná kóo jíñú'ún val'a-i nuu patrón-i, nává'a tú koo ndiva'a tu'un sikí sí'i máá Jítol'yo jíin sikí sá'an-ya. ² Te ñayivi kánavá'a-i patrón kákandíja, ma sájá'a iní-i nuu-dé sikí já ñaní-i kákuu chaa-ún, chi sua ná kuátfuu va'a-ga-i nuu-dé, chi kákandíja chaa-ún ja kájatíñu-i nuu-dé, te maní-dé jíin-i. Súan ká'an ni'in tu'un yá'a, te suni stá'an.

Sikí tú'un xndá'ú

³ Te nü ndé iin chaa stá'an-de inga tu'un, te nü tú játú'ún-de ja ió ndaa

tu'un máá Jít'o-yo Jesucristo, te nú tú játú'ún-de sa'ān ja káchiñú'ún-yó máá-yá, ⁴máni sávixi-de máá-de. Te ni iin tu'un tú júku'un iní-de, chi tíxín jáni iní-de, te kánqá-de jíín tú'un ká'ān sáni. Te yúan kákuu tu'un kuásún iní, tu'un tíxín, tu'un ká'ān ndíva'a, tu'un jáni náá iní xini, ⁵jíín já kákanqá chaa kándakú'u xini, chaa tú káñu'un tu'un ndaa iní-de, te kájani iní-de ja ná chíñú'ún-de máá-yá náv'a ni'lín-dé xu'ún. Ná kúxio-ró ma kétá'an-ró jíín cháa kándaa súan. ⁶Ko ja á ni kaan-yó jíín-yá, te káchiñú'ún-yó máá-yá, jíín yúan, chi nátu'un a kua'a ní kani'in-yo. ⁷Tú naúm ní cháa jíín-yó iní ñuyívi yá'a, suni ma kúu kiñi'in-yó ní iin ki'lín-yo jíín. ⁸Nú ío ja kée-yo, ío ja kú'un-yó, te sii-ní ná kóo iní-yo jíín. ⁹Te ñayívi já kákuní-i kuu kúká-i, chi jít'o nchaq ja'lú-i, te tíin yátá-ún-i. Te yachí kívi-i jíín tú'un ndío náá iní-i te sá'a ndíva'a ndituní-i, te náa ñayívi-ún, te síjita-i máá-i sá'a tu'un-ún. ¹⁰Chi nú xu'ún kúmaní-yo jíín, te siki yúan káku taká tiñu náá. Yúan ní kandio iní sava-i, te ni kásia-i ichi kákandíja-i. Te ni kívi tundó'o xaq iní aňú-i.

Tu'un ndukú ndéé kándíja va'a

¹¹Ko róó, chaa játíñu nuu Dios kúu-ró, te ná kúnu-ró kóto-ró taká tiñu yá'a. Te ná ndukú-ró já skíkuu-ró tíñu ndaa, tu'un káchiñú'ún-yó máá-yá, tu'un kándíja, tu'un kúndá'ú iní tá'an, tu'un paciencia, tu'un súchí iní. ¹²Ná ndukú ndéé-ró kándíja va'a-ró, te suni ná sá'a-ró fuerza ni'lín tá'u-ro kúchaku-ro níí káni, chi ja yúan kúu ja ní kana-ya xini-ro, te ni ka'ān ndaa-ro tú'un-ya ní kajiní kua'a ñayívi. ¹³Te onde jíín Dios

tálú-rí tiñu yá'a nuu-ro, chi ja máá-yá, te chakú táká ndatíñu, te suni jíín Jesucristo, I'a ni ka'ān ndaa taká tu'un nuu Poncio Pilato, ká'an-ri. ¹⁴Ná skíkuu va'a-ro jíín tíñu tá'u núu-ro, náv'a ma kúchá'án, ni ma kuakú nchaa-i, onde kívi ndíí máá Jít'o-yo Jesucristo. ¹⁵Chi iin kívi te kuni ndijin-yo kíi-ya, sá'a máá I'a kúsii iní-yo jíín. Te I'a-ún, máá fín-ya kúñá'nu, te kúu-ya Rey nuu táká rey, te Jít'o-yo nuu táká jít'o. ¹⁶Te máá fín-ya kúu I'a ndító chakú níí káni. Te ncháá-ya hín lugar nuu ndíí ncháa, te ma kúu jaa ni iin-i yúan. Te ñayívi tú ní jiní ndijin nuu-yá, ni ma kúu kuti. Nuu máá-yá ná kóo tu'un jíín'ún, te ná tálú máá-yá tiñu níí káni. Amén.

Siki tú'un kúká

¹⁷Nuu táká ñayívi kúká ká'io iní ñuyívi yá'a, ná tálú-ró tíñu ja má sávixi-i máá-i. Ni ma kúñukuu iní-i káku-i jíín xú'ún, chi yachí náa-ún. Chi sua ná kúñukuu iní-i káku-i sá'a Dios, I'a chakú, chi máá-yá já'a kua'a-yá táká-ni ndatíñu nuu-yo já kúsii iní-yo sá'a. ¹⁸Ná sá'a va'a-i jíná'an-i. Ná kúu kúká-i jíín táká tiñu va'a sá'a-i. Yachí ná kóto tál-an-i, te yachí ná chíndéé tál-an-i. ¹⁹Súan te kaya-i taká tiñu va'a siki máá-i ja kúu-i kuiq chaq, chi súan te kutiin-i ichi kúchaku ndija-i. ²⁰Ko róó Timoteo, ma sía-ro táká tu'un ni chi'i-ri nda'a-ro. Te ma kívi nduu-ro jíín táká tu'un yúkú tu'un sáni, jíín táká tu'un ndíchí náá, ja jasú nuu máá tú'un júku'un ndaa iní. ²¹Chi súan ni kajatú'ún sáva-i tu'un yúkú-ún. Te ni kaxnáá-i ichi ndiso tu'un kákandíja-yó. Tu'un luu ío iní máá-yá ná kóo jíín-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO

1 Máá-rí kúu Pablo apóstol Jesucristo, chì súan ní jata'ān ini Dios, chì a ní keyu'u-yá kuq'a-ya tú'un kuchaku-yo sá'a Cristo Jesús.

2 Cháa-rí tutu yá'a nuu Timoteo, se'e-ri ja maní-rí jíin: Tu'un luu íó ini-ya, jíin tú'un kúndá'lú ini-ya yóó, jíin tú'un kuaká'nú ini ja kíi nuu máá Táa-yo Dios, jíin já kíi nuu máá Jít'o-yo Jesucristo, ná koojíin-ró.

3 Nákuatá'lú-rí nuu Dios, te játíñu-rí nuu-yá nátu'un ní kásá'a vuelú-ri, te tú nákuñdái añú-rí sikí-rí. Te tú júkuiñi kuti-rí ja núku'un ini-ri róó, hora jikán ta'u-rí ndúú núú-ni.

4 Kúu ini-ri kuni-ri nuu-ro, náv'a a kusiñ xáan iní-ri, chì nuky'un ini-ri ndasa ní nda'lí-ro. **5** Chì a ní nuky'un ini-ri ndasa kájí kándíja-ró, te suni súan ní kandíja naná níu-ro Loida xna'ān-ga, jíin náa-ro Eunice. Te jáni ndija ini-ri ja súni súan ncháá tu'un kándíja-ún ini máá-ró vína.

6 Ja yúán xndáku-ri nuu-ro, ja ná náskandá jáá-ró máá tálú ní ja'a Dios nuu-ro, ja ní ní'in-ro ná ní chaa-rí nda'a-rí xini-ri. **7** Chì tú ní já'a Dios iin modo io nuu-yo,

chì sua ja ná kuíñi ní'in-yó, jíin já ná kúndá'lú ini-yo-í, jíin já ná koojíin-rí-yo.

Mä kúka nuu-yo sikí tú'un máá-yá

8 Núsáá te mä kúka nuu-ro káni ndaa-ró tú'un máá Jít'o-yo-yo, ni tu'un ruu chaa kández vekaa ja sikí máá-yá. Chì sua ná kóto ta'an-ro túndó'o sikí já jáni-ró tú'un va'a, chi ja sikí yúán ní ja'a Dios fuerza ini-yo. **9** Chi ní nama-yá yóó, te ní kana-yá xiní-yo ndúndoo-yó, ko nasu sikí tíñu kásá'a-yó, chì sua níkúún máá-yá ní sá'a-yá jíin tú'un luu íó ini-ya, chì onde ná té chá'an-ga kékjá'lá táká kuiá, te ní ja'a-yá tú'un-ún nuu-yo ní sá'a Cristo Jesús. **10** Ko vina a ní kenda ndijin tu'un-ún ní sá'a ja ní kenda Jesucristo, I'a náma yóó. Te máá-yá ní janchaa-yá kué'e kuu-yo. Te jíin máá tú'un va'a ní stá'an-yá níu-yo ndasa kuchaku-yo te mä kúu-ga-yo. **11** Te ní chaa-yá tíñu sikí-rí kúu-ri apóstol kani-ri tu'un-ún, te stá'an-ri nuu náyiví sín nación. **12** Te ja sikí yúán jít'o-ri tundó'o yá'a. Ko tú

kúka nuu-rí, chi a jiní-rí ndé nuu kándíja-ri. Te jáni ndija iní-rí ja kúu kundito-ya já ní chi*'i*-rí nda'a-yá, onde ná jáq máá kiví. ¹³Ná kúkuu nilin-ró jíín íchi tú'un vaa ndasa ni jini so'o-ro ní kalan-ri. Te ná kúndii-ro jíín-ún modo kándíja-ró jíín já kúndá'u iní-ro-í sá'a Cristo Jesús. ¹⁴Ná kótó-ro tú'un ndaa ja ní ja'a Espíritu Santo nuu-ro, chi ncháá-ya iní-yo. ¹⁵A jiní-ro já táká ñayivi káxikú ñuu Asia, ni kaskéndo*o*-i ruu, te uu-i kákuu Figelo jíín Hermógenes. ¹⁶Ná kúndá'u iní máá Jító'o-yo ñayivi káxikú vé'e Onesíforo, chi kua'a vuelta ni nanilin iní-rí ni sá'a-de, te tú ní kúka nuu-dé vasa nú'nilri kández-ri veqa. ¹⁷Chi susua ni nandukú víi-dé ruu, te ni ndenda-ri ni sá'a-de, ná ni kández-de Roma. ¹⁸Ná kuá'a máá Jító'o-yo tú'un ja máá I'a kúu Tatá, ná kúndá'u iní-ya-dé máá kiví-ún. Te a jiní va'a máá-ro ndasa xaqan ní jatínu-de nuu-rí iní ñuu Éfeso.

Máá-yó nátu'un soldado va'a Jesucristo

2 Ko róó, hijo mání, ná ndúndaján iní-ro jíín tú'un luu íó iní Cristo Jesús. ²Te tuu'un ni jini so'o-ro ní kalan-ri onde jíín kuá'lá ñayivi ní kajini, tuu'un yá'a ná chí'i-ro iní nda'a sáva cha skíkuu va'a, náva'a suni kuu stá'an tuku máá-de nuu sáva-ga-i. ³Ko róó, ma yú'u-ro kótó-ro túndó'o, nátu'un iin soldado va'a Jesucristo. ⁴Ni iin chaa kájatá'an, tú sáteñu-de máá-de jíín tíñu ñuyivi, náva'a kusíi iní máá cháa ni chaa tiñu soldado siki-dé. ⁵Suni súan chaa

ísíki, tú ní'lin-dé premio-de te ná tú kusíki ndáq-de. ⁶Suni súan chaa jítu, ma ní'lin-dé kee-dé te ná tú sátiñu-de xnalan-ga. ⁷Ná káni iní máá-ro ñaqún tuu'un kálan-ri, te máá Jító'o-yo ná kúña-ga-ya xiní-ro jíín táká-ni. ⁸Ná nátu'un iní-ro já Jesucristo, se'e tatá David ni kuu-ya, te ni nachaku-ya má'ñú ndíyi. Nátu'un kálan tuu'un va'a jání-ri. ⁹Te ja siki-ún jító-ri tundó'o, te kández-ri veqa nátu'un chaa ni sá'a kulachi xaqan. Ko máá tú'un va'a Dios, ma kúu kunu'ní. ¹⁰Núsá te siki já kúndá'u iní-ri ñayivi ní kaji máá-yá kúu ja kández-ga-ri koto-ri tundó'o. Nával'a suni kaku máá-i jíná'an-i, te jaq-i nuu lúu kunchaq-i níí káni sá'a Cristo Jesús. ¹¹Ká'an ndaa tuu'un yá'a: Nú ni kaji*'i*-yo jíín máá-yá, te suni kuchaku-yo jíín máá-yá. ¹²Nú kanda-yó kótó-yó túndó'o, te suni tá'u-yó tíñu jíín-yá. Nú tú kuatuu'un-yó-yá, te suni ma kuatuu'un-ya yóó. ¹³Vasa tú káskíkuu va'a máá-yó, ko a skíkuu va'a máá-yá. Ma kúu ské'ichi-ya máá-yá. Achí.

Tu'u xndáku nuu tá'an

¹⁴Tu'u yá'a ná xndáku-ró níu ñayivi, te kalan ni'lin-ro jíín-i, te ná kuní jíín níu máá Jító'o-yo, ja má státá'an-i siki tú'un, chi tú ní'lin tíñu kuti-ún, chi sua sáká níu iní ñayivi jíni so'o. ¹⁵Ni'lin ná ndúkú-ro náva'a kuatuu'ún Dios róó, te náva'a kuu-ró cháa sátiñu va'a ja tú níni kúka nuu-ro, jíín já bueno jáni ndaa-ro máá tú'un va'a. ¹⁶Ma kívi nduu-ro jíín tú'un yúkú, tuu'un sáni, chi ví'lí-gá nákaq jíín tú'un ñáá. ¹⁷Chi tuu'un-ún, kaji kí'in nátu'un

kue'ē gangrena. Te uu chaa súan kákuu Himeneo jíín Fileto. ¹⁸Te chaa-ún, a ní skuít-a-de ichi tú'un ndaa, ch̄i kák'a'an-de ja á ní ja'a máá kiví náchaku táká-i, te súan sáká núu-de jíín tú'un kákandíja sava-i. ¹⁹Te níl'in kándii ja'a já ní jani Dios. Te a ní kukútu jíín tú'un yá'a: A jiní máá Jíto'o-yo táká ñayivi yí'i nda'a máá-yá. Te suni ká'an: Táká ñayivi já ndáku níl'in-i sí'lví máá-yá, ná kúxio-i nuu táká tiñu ñáá, áchí. ²⁰Iní iin ve'e ká'nu, nasu máni máá kó'o oro, ko'o plata ío, ch̄i suni ío ko'o yúnu, ko'o níl'un, te suni ío ja kú'un ja jíñú'lún iní te suni ja kú'un ja tú jíñú'lún. ²¹Te nú iin ñayivi skána-i tiñu ja tú jíñú'lún ío iní-i, yúan-na te nduu-i náty'un iin ko'o ja kú'un ja jíñú'lún iní. Te koo ndoo-i. Te níl'in tiñu-i ndasa játa'an iní máá Jíto'o. Te koo tu'a-i ja kúu táká tiñu va'a. ²²Kunu-ró kóto-ró táká ja ndío iní chaa súchí. Kundikin-ró tú'un ndaa, tu'un kándíja, tu'un kúndá'ú iní, tu'un vindáa vinené. Súan sá'a-ró ondé jíín ñayivi kándaku níl'in-i máá Jíto'o-yo jíín já ndóo ío iní añú-i. ²³Má kívi nduu-ro jíín tixín ñaá, ja tú ío kájí iní, ch̄i a jiní-ró já máni tixín skuikín-ún. ²⁴Ch̄i mozo máá Jíto'o-yo, má kúu koo tixín-de, ch̄i sua kumaní-dé jíín táká-i, te koo ñamá iní-de stá'an-de, te ná kuándeé iní-de jíín-i. ²⁵Te jíín tú'un súchí iní-de ná náka'nú-de ñayivi kájasu, ch̄i sanaa te nakani ini-i sá'a Dios, nává'a kuni-i ichi tú'un ndaa, ²⁶te nává'a káku-i nuu já'ú ja kuní-ún tixín yátá-i, ch̄i ní kundéé jíín-i jika ná'lín-i náty'un játa'an iní máá.

Ñayivi chá'án kiví sándi'i-na

3 Tu'un yá'a ná júku'un iní-ro, ja ondé nuu kuájinu-na kivi, te chaq kiví kóo tundó'o. ²Te koo ñayivi já máni chíñú'lún-i máá-i, chíñú'lún-i xu'u'n, sávixi sáni-i máá-i, sájá'a iní-i, ka'lan ndiva'a-i siki tá'an-i, má kuándatu-i nuu tása-i nuu náa-i, koo nde'é-i, má kéndoo ndoo-i, ³má kúmaní-i jíín tá'an-i, má júkuiñí-i ja kájatá'an-i, sátu'lún-i, sijita-i máá-i, tí'iná koo-i, koto u'u-i táká tiñu va'a, ⁴nastúu tá'an-i, ka'ncha ndaa-ni-i, sándúxí-i máá-i, te chíñú'lún-ga-i tu'un kúsíj iní-i nasu já chíñú'lún-i Dios. ⁵Sá'a-i ja káchiñí'lún-i máá-yá, ko káske'ichí-i fuerza yúan. Má kívi nduu-ro jíín ñayivi kásá'a súan. ⁶Ch̄i sava chaa yá'a kákuu chaa kívi koyo tini ve'e, te kátiin-de táká ña'an xíní ñáá ja kándiso xaqñá kuachi, te sín sín kásá'a-ña jíín tú'un kákani iní máá-ña. ⁷Te nene káskua'a-ña, te tú kúu kuti kúndéé-ña júku'un iní-ña tú'un ndaa. ⁸Te nátu'un ní kásá'a Janes jíín Jambres, ja ní kándukú-de kasu-de nuu Moisés, suni súan kásá'a chaa yá'a ch̄i kándukú-de kasu-de nuu tú'un ndaa. Chaa ní te'yuu ja jiní tuní kákuu-de, te a ní ské'ichí-yá-dé siki já tú kákandíja-de. ⁹Ko má kúndéé-ga máá-de, ch̄i koto ndijin táká-i tiñu káñáá ní kásá'a-de, náty'un ní ta'an uu chaa-ún. ¹⁰Ko róó, a ní skuá'a-ró ndasa stá'an-ri, ndasa jíka-ri, ndasa kúu iní-ri, ndasa kándíja-ri, ndasa paciencia iní-ri, ndasa kúndá'ú iní-ri-i, ndasa kándii níl'in-ri, ¹¹ndasa ní kachindikin-ri ruu, ndasa ní ta'an-ri tundó'o. Táká

yuán ní kii siki-rí iní nuu Antioquia, nuu Iconio, nuu Listra. Súan ní kachindikin-i ruu. Ko máá Jít'o-yo ni nama-ya rúu nuu táká-ni-ún.

¹²Te suni táká ñayivi já kákuni-i kaka kuu-i jíín-yá chiñú'lún-i Cristo Jesús, chindikin-de-i. ¹³Ko chaa ñáá, chaa xndá'lú, ví'l-gá kívi-de jíín. Chi xndá'lú-de ñayivi, te ñayivi-ún naxndá'lú tulku-i-de. ¹⁴Ko róo, ná kúkuu-ga-ro jíín já ní skuá'a-ró, ja ní kandíja ní'in-ró jíín, chi a jiní-ro ndé ñayivi ní stá'an nuu-ro. ¹⁵Chi onde ná lúlí-ro ní jini-ro núu máá tutú ij, te kuu koo ndichí-ro sá'a nává'a kaku-ró chi kándíja-ró núu Cristo Jesús. ¹⁶Taká tutu ij, ní kachaa-de ní sá'a máá-yá, te bueno ní'in tíñu ja stá'an, ja kána jíín nuu-í, ja náchu'un íchí-ún-i, ja stá'an ichi ndáa nuu-í, ¹⁷nává'a ná yíja va'a ñayivi jíka jíín Dios, nává'a ná kúndiso-i taká tu'un kánúú ja kée va'a tiñu-i sá'a.

Siki já ná káni ná'ín-yó tú'un

4 Ká'an ní'in-ri jíín-ro jíto nuu Dios jíín núu máá Jít'o-yo Jesucristo, I'a sándaq tiñu ñayivi chakú, jíín ñayivi ní ji'i, kívi ndíi-ya, kívi tá'u-yá tiñu iní nuu-ya. ²Ná káni-ro tú'un. Ni'in ná ká'an-ro. Kuítú iní-ro ká'an-ro vasa tú núna-ro. Te jíín paciencia jíín sá'an, ná stétuu-ro-i, ná kána jíín-ro núu-í, ná ká'an ndá'lú-ro jíín-i. ³Chi chaa kívi já má kuátú'lún kúti-í kuni so'o-i sa'an va'a, chi sua kókon ná sá'a-i so'o-i. Te ndukú-i maestro ja ká'an ndasa kúu iní máá-i. ⁴Te kuxio-i ma kúni so'o-i tu'un ndaa, te kívi-i ichi cuento sáni. ⁵Ko róo, ná kóo ndito iní-ro. Ná kuández

iní-ro jíín túndó'o. Ná káka-ró káni-ro tú'un va'a. Ná skíkuu-ró tíñu ndíso-ró. ⁶Chi ruu, a sokó-rí máá-rí nuu-yá ja kúu-ri, te a kuakuyani kívi kí'in-ri. ⁷Bueno a ní kundéé-rí jíín tíñu jíku-ri. A ní síjínu-ri máá kú'a carrera. Tú ní sía-ri tu'un kákandíja-yó. ⁸Ja yúán, a ndátu tu'a premio-ri, siki já kéndo ndaa-ri, te yuán kuá'a máá Jít'o-yo núu-rí máá kiví-ún. Te máá-yá kúu juez ndaa. Te nasu núu máá fiñ-ri kuá'a-ya, chi suni kuá'a-ya núu táká ñayivi káñukuu xaæn iní-i kívi ndíi-ya.

Tundó'o ni jito Pablo

⁹Kuítú iní-ro te chaa yachi-ro níu-ri. ¹⁰Chi Demas, a ní sía-de ruu, te kua'an-de níu Tesalónica, chi chíñú'lún-de ñuyivi yá'a.

Crescente, a kua'an-de níu Galacia, te Tito, a kua'an-de níu Dalmacia.

¹¹Máá fiñ-nä Lucas kánchaq jíín-ri. Kuaka-ró Marcos kii-ro jíín-de.

Chi bueno kuatíñu-de jíín-rí nuu-yá. ¹²Tíquico, ní tájí-rí-de

kua'an-de níu Éfeso. ¹³Te nü vaji-ró, te kundá'lá-ro kútóo-ri kii-ro jíín, ja ní skéndo-ri ve'e Carpo níu Troas, te suni jíín táká libro. Ko tutu níi kúu ja kánúú-ga.

¹⁴Alejandro, chaa xndúcha kaa, xaæn ndíva'a ní sá'a-de jíín-rí, ko máá Jít'o-yo kua'a-ya yá'u-de ná tiñu ní sá'a-de. ¹⁵Ná kóto va'a-ro máá-ro, mä kívi nduu-ro jíín-de, chi xaæn ní jíku-de ní jasú-de nuu tú'un káka'an-yo. ¹⁶Kívi ní kundaq núu já ní ka'an máá-rí ja'a máá-rí, tú ni iin ñayivi ní chíndéé tál'an jíín-rí, chi táká-ni-i ní kaskéndo-ri ruu. Ná kakán ta'u-ri ja'a máá-i

náva'a mä chísó-yá kuachi-i. ¹⁷Ko máá Jíto'o-yo, ni kandii-yä xíin-rí, te ni ja'a-yä fuerza iní-rí náva'a sijínu-rí kani ndí'i-rí tu'un, náva'a kuu kuni so'o taká ñayiví siín nación. Te súan ni kaku-rí iní yu'u ndíka'a. ¹⁸Te suni máá Jíto'o-yo, ná náma-yä rúu nuu táká tiñu ñáá. Te kanda-ni-rí sá'a-yä onde kiví-rí ñuu andíví núu tá'ú-yá tiñu. Te ná nákana jaa-yó-yá níí káni níí kuiá. Súan ná koo. Amén. ¹⁹Ná sándezéé

iní Prisca jíín Aquila, achi-ro kúni-i, jíín ñayiví káxiukú vé'e Onesíforo. ²⁰Erasto, ni kendoo-de ñuu Corinto. Te Trófimo, ni skéndoo-ri-de ñuu Miletó, kú'u-de. ²¹Ndúkú ndéé-ró cháq-ro vásá kéjá'lá víko víjin. Sándezéé iní-ro áchí Eubulo, jíín Pudente, jíín Lino, jíín Claudia, jíín táká ñani-yo. ²²Máá Jíto'o-yo Jesucristo ná koo-yä jíín añú-ro. Te tu'un luu ío iní-yä ná koo jíín-ró jíná'an-ró. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A TITO

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU TITO

1 Máá-rí kúu Pablo, mozo Dios te suni apóstol Jesucristo kúu-ri ni sá'a-ya, náva'a skándija-ga-ri ñayivi ni kají Dios, jíin já ná júku'un-ga ini-i tu'un ndaaq ndasa chiñú'ún-i-ya. **2** Te ja yúán káñukuu iní-i kuchakü-i níí káni, chi súan ni keyu'u Dios onde aná'án xáan, te ma kúu kuti xndá'ú-ya-í. **3** Te onde ni jinu va'a máá kiví, te ni stá'an ndijin-ya tú'un-ya jíin tú'un kájani-ri, ja ní chi'i-ya-ún ndá'a-rí, nátu'un ni tá'u tínu Dios, I'a náma yóó. **4** Cháa-ri tutu yá'a nuu-ro Tito, chi se'e ndija-ri kúu-ró siki tú'un kákandíja ká'nu-yó. Tu'un luu ío iní-ya, jíin tú'un kúndá'ú iní-ya yóó, jíin tú'un kuaká'nu iní, ja kíi nuu máá Táa-yo Dios, jíin já kíi nuu máá Jít'o-yo Jesucristo, I'a náma yóó, ná koo jíin-ró.

Ndasa koo chaa kákuu nuu

5 Ja siki yúán ní skéndoo-ri róó onde ñuu Creta, náva'a ná sándaq-ro nü tú kuní jinu va'a tiñu, te náva'a kani-ró cháa kuu nuu ná iin ná iin ñuu, nátu'un ni tá'u-rí tiñu nuu-ro. **6** Kani-ró cháa tú yí'i kuachi siki,

jíin nü iin-ni ñasí'í-de ío, jíin nü kákandíja va'a se'e-de, te nü tú kájaku nchaa ñayivi-í ja síjita-i máá-i xí já ní'in iní-i. **7** Te chaa ndító tiku'nj, níni ná kúu-de chaa tú yí'i kuachi siki, chi nchátíñu-de tiñu Dios. Ma kújá'a iní-de, ma yachí kití iní-de, ma koo ká'vá-de, ma stuji-dé ñayivi, ma ndío xaan iní-de siki xú'ún. **8** Chi sua ná koto ndá'ú-de nuu ñayivi jíká, ná chíñú'ún-de tiñu va'a, ná koo kuándí'lí-de, ná koo ndaaq iní-de, ná koo ndoo-de, ná kútiin ni'in-de máá-de. **9** Te ná kúndij ni'in-de jíin tú'un ndaaq kákandíja-yó jíin já kúu sa'an-ya, náva'a kuu stá'an-de táká sa'an va'a, te náva'a kuu kundéé-de jíin ñayivi sáká níu.

Ja xndá'ú ñayivi

10 Chi ío kua'a cháa ja tú kákuni-de kuandatu-de, te kák'a'an sáni-de, te káxndá'ú-de ñayivi. Te chaa ni kaxití ndíu, ví'lí-gá kásá'a-de súan. **11** Níni ná kasú-ro yú'u cháa-ún, chi kásáká níu-de iní ñayivi níí níí-ni-i ve'e-i. Te kástá'an-de tu'un ja tú ká'io va'a, te

kándukú-de ni^lin-dé xu^lún síkí tíñu ñáá-ún. ¹²Hín tá'an máá-de, chaa jáni tu^lun ñuu máá-de, ni ka'an súan: Nayivi ñuu Creta, chi máni ñayivi xndá'ú kákuu, máni kití sána kákuu, máni káyee kúxí, áchí-de. ¹³Ká'an ndaa tu^lun ni ka'an chaa-ún. Núsáá te kana jíín téyí-ro níy-í, náva'a ná kándíja ni^lin-i. ¹⁴Ma chú'un ini-i cuento káka'án chaa judío, ni tíñu kátá'ú cháa ja á ni kaské'ichi-de tu^lun ndaa. ¹⁵Nayivi ká'io ndoo, jáni ini-i ja ío ndoo-ni taká ndatíñu, ko ñayivi chálán jíín ñayivi tú kákandíja, ni iin ndatíñu tú ío ndoo jiní-i, chi sua ni te'yu añú-i jíín já jiní tuní-i. ¹⁶Kákalan-i ja á kájini-i nuu Dios, ko jíín tíñu kásá'a-i, te kájasu-i nuu-yá, chi ñayivi chálán, ñayivi ní'in ini kákuu-i, te tú ní^lin tíñu kutí-i nuu ní iin tíñu va^la.

Sa'an ja ío va^la

2 Ko róó, ná ká'án-ro sá'an ja ío va^la. ²Kachí-ro níy cháa ñá'nu ja ná kóo kuándí'i-de, ná kóo kájí xiní-dé, ná kóo jíñú'ún-de, ná kándíja ni^lin-de, ná kúndá'ú ini-de-i, ná kóo paciencia-de. ³Suni súan ñá'an ñá'nu. Ná káka jíñú'ún-ña, ma^l sátu'ún-ña, ma^l kóo kál'vá-ña, ná stá'an-ña níy-í ndéja kúu ja va', ⁴te ná stá'an-ña níy ñá'an súchí já ná kóo jíñú'ún-i, ja ná kúvixi-i jíín yíi-í, ná kúndá'ú ini-i se'e-i, ⁵te ná kóo kuándí'i-i, ma^l káka téne-i, ná kóto va^la-i ve'e-i, ná kóo tu^lun mani ini-i, ná kuándatu-i nuu yíi-í, náva'a tú ka'an ndiva'a ñayivi sikí tú'un Dios sá'a-i. ⁶Suni súan ka'án nda^lú-ro jíín cháa súchí, ja ná kútiin ni^lin-i máá-i. ⁷Te róó,

ná sá'a-ró táká tiñu va^la, náva'a kuu-ró fin ejemplo va^la nuu-í. Te jíín tú'un ká'án-ro, ná ká'án ndaa, te ná ká'án ñukají iní-ro. ⁸Tu^lun va^la ka'án-ro, náva'a ma^l kuakú nchaq*i* yóó, náva'a kuka nuu cháa jasú nuu-yo, chi tú kúu ndiñi'in-de ni iin tíñu ñáá ká'án-de sikiyo. ⁹Ka'án nda^lú-ro jíín mozo ja ná kuándatu-i nuu patrón-i, ja ná kúsii iní patrón-i sá'a-i jíín táká tiñu-i, te ma^l ná chísó-i tu^lun nuu-dé. ¹⁰Ma sákuí'ná-i ndatíñu-de, chi sua ndaa ná skíkuu va^la-i nuu-dé, náva'a jíín táká tiñu sá'a-i, te skéndoo luu-i sa'^lan Dios máá-yó, I'a náma yóó, sá'a-i. ¹¹Chi tu^lun luu ío iní Dios, ja kúu káku táká ñayivi sá'a, a ni kenda ndijin. ¹²Te tu^lun-ún stá'an nuu-yo ndasa skána-yó táká tu^lun ja tú chíñú'ún-yó-yá sá'a, jíín já ndíó ini-yo sikí ñuyivi sá'a, te stá'an nuu-yo ndasa koo kájí iní-yo káka kuu-yó jíín já kóo ndaa ini-yo, jíín já ná chíñú'ún-yó-yá kuiya yá'a. ¹³Káindatu-yó, chi káñukuu ini-yo kéndoo ndatu-yo kiví ndíi ncháa kenda ndijin Jesucristo ja kúu-yá Dios ñá'nu máá-yó, I'a náma yóó. ¹⁴Te ni ja'a-yá máá-yá ja sikí yóó, náva'a chunáa-yá taká ja ní kastíví-yó, suni náva'a sándoo-yá ñayivi kuíni nuu máá-yá, jíín já ná kuítu iní-i sá'a-i tiñu va^la. ¹⁵Súan ka'án-ro, te ka'án nda^lú-ro, te kana jíín-ro níy-í jíín tíñu ndiso-ro. Ma^l kuá'a-ró tú'un ja sájá'a ini ni iin-i nuu-ro.

3 Xndáku-ro níy-í ja ná kuá'a-i so'o-i nuu cháa kákuñá'nu, jíín níy cháa kándiso tíñu. Ná kuándatu-i, te yachi ná tñin-i táká tiñu va^la. ²Ma^l ká'án-siki ní

iin ñayivi, ma kútixín-i, ná kóo jíñú'ún-i, te ná kóo súchí iní-i jíín táká ñayivi. ³Chi saá, suni ñayivi ñáá ni kakuu-yó núú, tú ní kájandatu-yo, ni kasana-yó íchi, ni kachiñú'ún-yó táká ja ní ndio ñáá ini-yo jíín sfin sfin tíñu ni kakuusii iní-yo jíín, te ni kajika kuu-yó jíín tú'un ñáá tu'un kuásún iní, ni kakiti iní-i nuu-yo, te ni kajito u'u tá'an-yó. ⁴Te Dios kúu I'a náma yóó. Te ni kenda ndijin tu'un kúmaní iní-ya jíín-yó jíín tú'un kúndá'ú iní-ya táká ñayivi. ⁵Yúan-na te ni nama-ya yóó, ko nasu jíín tíñu ndaq ni kásá'a-yó, chi jíín tú'un ni kundá'ú iní-ya yóó. Te jíín tú'un ni nakacha-ya yóó ni nakaku-yó, te ni ndujáá-yó ní sá'a máá Espíritu Santo. ⁶Te Espíritu-ún ni jichä nuu kua'a iní añú-yo ní sá'a Jesucristo I'a náma yóó, ⁷náva'a kuu kendoo ndaa-yo sá'a tu'un luu ío iní-ya, suni náva'a ni'in-yo tá'u-yo já kúñukuu iní-yo kúchakü-yo níí káni. ⁸Ká'an ndaq tu'un yúan. Te kuní-ri ja ná ká'an ni'in-ró táká tu'un yá'a, náva'a ñayivi ní kákandíja-i nuu Dios ná kuítú iní-i kukuu-i jíín tíñu va'a. Ió va'a táká tu'un yá'a, te ni'in tíñu ja kúu táká ñayivi. ⁹Ko ma kívi nduu-ro jíín

táká tixin káñáá, ni sikí tú'un jíchi tu'un tá'an, ni tu'un kanqá, ni jíín tú'un kástatá'an sikí ley. Chi máni tu'un sáni kákuu-ún te tú ní'in tíñu. ¹⁰Nú ío iin chaa tú játú'ún, te ná a ni kana jíín-ró nuu-dé iin uu jínu, yúan-na te ma kívi nduu-ga-ro jíín-de. ¹¹A jiní ndija-yó já ñin ñayivi sá'a súan, a ni skuítá-i ichi, te máni kuachi sá'a-i, te kuachi máá-i kúu ja nákuxndfi-ya sikí-i.

Tu'un sández iní

¹²Nú ni tájí-rí Artemas xí Tíquico jaq nuu-ro, yúan-na te ndukú ndéé-ró kíi-ró nuu-rí nuu Nicópolis, chi chaa iní-ri kunchaa-ri yúan viko víjin. ¹³Te ná ndukú ndéé-ró chú'un íchí-ró Zenas, chaa kúu maestro ley, onde jíín Apolos. Te koto-ró-de náva'a tú kuu falta ni iin nuu-dé. ¹⁴Te ñayivi ká'lín jíín-yó, ná skuá'a-i tiin ni'in-i tíñu va'a, náva'a ni'in-i ndasa ja'a tundó'o sava-ga-i, náva'a tú kundií sáni-i. ¹⁵Táká ñayivi káxiukú jíín-rí yá'a, káka'an-i ja ná sández iní-ro. Ná sández iní táká ñayivi kákumani jíín-yó sikí tú'un kákandíja-yó, kachi-ro kúni-i. Tu'un luu ío iní-ya, ná kóo jíín-ro jíín-a'an-ro. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN PABLO A FILEMON

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU FILEMON

¹Máá-rí kúu Pablo, te kández-ri vekaa ja sikí Jesucristo te jíin ñaní-yo Timoteo katájí-rí tutu yá'a nuu-ro Filemón, chaa mani jíin-rí kúu-ró, te chíndéé tá'an-ró jíin-rí. ²Suni káchaa-ri tutu yá'a nuu Apia, ña'an maní jíin-ró, jíin núu Arquipo, chaa chíndéé tá'an jíin-rí sikí tíñu kández-ri yá'a, jíin núu ták'u'ní kákandíja ío iní ve'e-ró jián. ³Tu'un luu ío iní-ya jíin tú'un kuaká'nu iní ja kíi nuu máá Táa-yo Dios jíin já kíi nuu máá Jito'o-yo Jesucristo ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. ⁴Nákuatá'ú-rí nuu Dios máá-rí, te nene nukul'un iní-ri róo, nú jikán ta'l'u-rí nuu-yá. ⁵Chi a jíni so'o-ri ja bueno kákundá'lú iní-ro táká ñayiví ndóo, te kández-ri va'a-ro núu máá Jito'o-yo Jesús. ⁶Te jikán-ri nuu-yá nával'a nú kájani-ró tú'un te ná skández-ri va'a-ro-i, te kuni kájí-i táká tiñu va'a kánaval'a-yó jíin Cristo Jesús. ⁷Chi kákusií xáan iní-ri, te ká'l'io ndéé iní-ri, ja súan kákundá'lú iní-ro-i, chi ja róo ñáni, te ni nani'in-gá iní añú ñayiví ndóo.

Já ní ka'an Pablo ja'a Onésimo

⁸Núsáá te vasa kuu chundéé iní-ri, sá'a Cristo, ja tá'u-rí tiñu

nuu-ro núu, ja ná skíkuu-ró tíñu va'a, ⁹chi sua va'a-ga ná ká'an nda'u-ri jíin-ró já jíin sikí já maní-ro jíin-rí, jíin sikí já rúu kúu Pablo, chaa ni yii jíin já kández-ri vekaa ja sikí Jesucristo. ¹⁰Núsáá te ká'an nda'u-ri jíin-ró já ná sá'a-ró tüká'nu iní-ro núu sé'e-ri Onésimo, chi a ni skández-ri-i nini kández-ri vekaa. ¹¹Te suchí yá'a, tú ní ní'in tíñu-i nuu-ro sáá, ko vina, chi bueno ní'in tíñu-i nuu-ro jíin núu-rí. ¹²Te ná nátají-rí-i najaas-i nuu-ro. Te kuatá'ú-ró-i, náty'un ruu, chi iin-ni kákuu-ri jíin-i. ¹³Te kúsíi iní-ri ja kúnchaa-i jíin-rí te kuu-i yu'u núu-ro kuatíñu-i nuu-rí núu, nini kández-ri vekaa ja sikí máá tú'un va'a. ¹⁴Ko tú ní kuní-ri sá'a-ri súan, onde nü tú kuatú'un máá-ró, chi nasu stétuu-ri róo sá'a va'a-ro, chi sua sikí já játa'an iní-ro. ¹⁵Chi sanaa te ja sikí yúán kúu ja ní jinu-i ni jito-i róo yakú tiempo ni sá'a-ya, nával'a kuu naki'in-ró-i te mä síq tá'an-ró jíin-i níí káni. ¹⁶Te mä káni-ga iní-ro já mozo kúu-i, chi va'a-ga koo-ró jíin-i vásá jíin mozo nátu'un

maniro jíín ſín ñanro, chi súan jáni iniri Jítori-i. Ko víí-gá kúu máá-i nuu máá-ro ja sikí tá'anro kúu-i jíín já sikí máá Jítoo-yo.
17 Núsáá te nú jiní máá-ro já cháa chíndéé tá'an jíín-ro kúu-ri, te ná kuatáú-ro-i, nátuun ruu núsáá.
18 Te nú naun falta nisá'a-i jíín-ro, xí taú-i nuu-ro, te siki máá-rí ná chí*l*'i-ró cuenta. **19** Máá-rí kúu Pablo, cháa-ri tutu yá'a jíín ndá'a máá-rí, te máá-rí chunáá. Súan ká'an-ri lugar ja ká'an-ri ja súni onde jíín máá-ro jíín añú-ro taú-ro nuyu-rí. **20** Jándáa ñáni, kuní-ri ja ná kúsij iní-ri sá'a-ro sikí tñíu máá Jítoo-yo. Te ná nániin-gá

iniri sá'a-ro jíín máá Jítoo-yo.
21 Cháa-ri tutu yá'a nuu-ro, chi kúva'a iní-ri ja kuándatu va'a-ro, te jiní-ri ja skíkuu-garo vásá já ní ka'an-ri jíín-ro. **22** Te suni kuní-ri ja sátu'a-ro nú kúnchaq-ri, chi ñúkuu ini-ri kenda-ri yá'a te jaa-ri nuu-ro, sá'a-yá jíín tú'un jikán ta'u-ro já'a-rí. **23** Te Epafras, chaa kándezee ta'an jíín-rí vekaa yá'a ja sikí Cristo Jesús, ká'an-de ja násándezee iní-ro. **24** Te Marcos, Aristarco, Demas, jíín Lucas, chaa kásátiñu ta'an jíín-rí, suni súan káka'an-de. **25** Tuu'un luu ío iní máá Jítoo-yo Jesucristo ná kóo iní-ro. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA A LOS HEBREOS

YA'A KUU CARTA KUA'AN NUU ÑAYIVI HEBREO

Já ní ka'an Dios jíin yú'u Sé'e-ya

1 Tíni jínu te tíni modo ní ka'an
Dios jíin ndífyi táká-yo ondé
aná'án, ní ka'an-ya jíin yú'u cháa
ni kajani tú'un-ya. **2** Te vina kúu kívi
sándí'i-na. Te ní ka'an-ya jíin-yó
jíin yú'u Sé'e-ya. Te nuu Sé'e-ya-ún
ni ja'a ndí'i-ya táká ndatínu. Te suni
jíin Sé'e-ya-ún ní sá'a-ya ñuyívi. **3** Te
ndíi ncháa Sé'e-ya-ún nátu'un ndíi
ncháa máá-yá. Te iin núu-ni káa-i
nátu'un káa máá-yá. Te tíni-i táká
ndatínu jíin fuerza tú'un ká'an-i. Te
nì nasándoo-i yóó táká kuachi-yó.
Yúan-na te nì nungoo-i ichi ndává'a
máá I'a ñá'nú onde andíví. **4** Te
ñá'nú xaqan-gá nì nduu Sé'e-ya-ún
vásá táká ndajá'a-ya, chi kánúú-gá
sí'ví-i vásá sí'ví táká ndajá'a.

Ná'nu-ga Sé'e-ya vásá ndajá'a ándíví

5 Xí ndé jíin ndajá'a ní ka'an Dios
sa: Róó kúu Sé'e-ri, te ruu kúu
Táká-ro vína, ní kachi-ya náún. Xí,
ruu kuu táká-i, te máá-i kuu se'e-ri,
ní kachi-ya náún. **6** Te suni ká'an-ya
tú'un yá'a kívi já ndíi Sé'e núu-yá
ini ñuyívi: Táká ndajá'a Dios ná

chíñú'lún-yá-i. **7** Te tú'un ndajá'a-ya
ká'an ndija-ya: Nátu'un kée tachi
súan jíka ndajá'a-ya sá'a-ya, te
máá já kájatínu nuu-yá ndíu yáá
ñú'un sá'a-ya, áchí-ya. **8** Ko tú'un
yá'a ká'an Dios jíin Sé'e-ya: Máá-ró
kúu Dios, te mesa tá'u-ró tíñu koo
níi káni níi kuiá, te bastón ndaa
kúu bastón tíñi-ró tá'u-ró tíñu iní
ñuu-ro. **9** Kúsíi iní-ro jíin tíñu va'a
te jíto u'u-ro tíñu káñáá. Já yúán
I'a, kúu Dios máá-ró, ní jí'i-gá-ya
róó jíin aceite já kúsíi iní-ro sá'a
vásá táká-ga tá'an-ró, áchí Dios
jíin Sé'e-ya. **10** Te suni ká'añ-ya:
Máá-ró kúu Jito'o, te onde xnáñúú
ní sá'a-ró ñuyívi. Te andíví chí
tíñu ní sá'a nda'a-ro kúu. **11** Tiñu
ní sá'a-ró-ún, chí naa, ko máá-ró,
chí fó-ro níi káni. Te táká ndatínu
ní sá'a-ró-ún, chí kutú'lún nátu'un
iin sa'ma, **12** te nátu'un iin tikachí
súan natuu-ro te nasama jíná'an,
ko máá-ró, ma násama kuti-ro, te
kuia-ro ma ndí'i kuti, áchí Dios
jíin Sé'e-ya. **13** Xí ndé jíin ndajá'a
ní ka'an Dios sa: Jungoo-ró íchi
ndává'a-ri nini ná chukú-rí táká
ñayivi kájito u'u róó, kuu-i teyu

kuxndíi ja'a-ro, ni kachí-yá náún.
14 Á nasu ní xndéché-yá ndajá'a-yá te nátu'un mozo ni tájí-yá kuangoyo náv'a kuatínu nuu ñayiví ná ní'in tár'ú-i kaku-i saa.

Tu'un kánúú já náma-yá yóó
2 Jínu nú'u'n já chú'un va'a ini-yo táká tu'un ni kajini so'o-yó-ún núsáá, chi nút túu te sanaa te sía-yo tú'un-ún. **2** Chi tu'un ni kaka'an ndajá'a-yá ni kendoo ndaa. Te táká ñayiví ní'in ini jíin ñayiví tú ní kájandatu, vatú-ni ni ní'in-í ya'u-i. **3** Te yóó, ndasa kaku-yó nú sío-ni-yó kóto-yó tú'un kánúú-ún ja náma-yá yóó núsáá. Chi xnáñúú-gá ni jani ndijin máá Jít'o'-yo tú'un-ún. Yúan-na te chaa ni kajini so'o tu'un ni ka'an-yá, ni sákútu-dé tu'un-ún ini-yo. **4** Te Dios, ni chindéé ní chituu-yá-dé ja ní kajani ndaa-de tu'un-ún, te ni kasá'a-de tuni jíin tíñu ñá'nu jíin sín sín tíñu ja nánaa iní-yo sá'a. Te ni ja'a-yá Espíritu Santo nuu ná iin ná iin-de ndasa ni jata'an ini máá-yá.

Ní jito nchaaq Jesús tündó'o kii nuu máá-yó

5 Chi tú ní já'a-yá tú'un tá'u táká ndajá'a tíñu nuu ñúyiví já cháa-ún ja kák'a'an-yo tú'un-ún. **6** Ko ío iin tutu nuu ká'an ndaa iin chaa: Naja nukú'un ini-ní ja kúu chaa, chi tú kákáan-dé. Te naún kúu máá Sé'e chaa ja ndító-ní-yá. **7** Ni násásúchí núu-ní-yá vásá táká ndajá'a. Yúan-na te ni sáná'nú-ní-yá. Te ni kaka'an jíñú'lún ñayiví jíin-yá ni sá'a-ní. Te ni jani-ní-yá tá'u-yá tíñu nuu táká tiñu ni sá'a nda'a-ní. **8** Ni chukú-ní táká ndatínu chii

ja'a-yá kájandatu nuu-yá. Achí tutu. Chi táká ndatínu kájandatu nuu-yá, ni sá'a Dios. Te tú ni iin ja tú jándatu nuu-yá ío. Ko té chá'an-ga kuni-yo já kuándatu táká ndatínu nuu-yá. **9** Ko vina a kájini-yo núu Jesús, I'a ni ndusúchí núu, vásá táká ndajá'a. Te ni ndo'o-yá te ni jí'i-yá. Te ja yúan ní nduñá'nú-yá te ni kaka'an jíñú'lún-i jíin-yá. Te ja sikí tú'un luu ío ini Dios, te ni jí'i-yá já'a táká ñayiví. **10** Te Dios, ni sá'a-yá táká ndatínu, te tíin-yá táká ndatínu, te ncháka-yá kuá'a sé'e kingoyo-i nuu ndíi ncháa. Ja yúan ní jo va'a ja ndó'o máá Jesús, I'a náma-yá-i, sá'a Dios, náv'a a yija va'a Jesús jíin túndó'o-ún. **11** Chi Jesús, máá I'a sándoo, jíin ñayiví ní kandundoo, onde iin-ni nuu Dios vaikoyo. Ja yúan tú kúka nuu Jesús skúnání-yá-i ñani-yá. **12** Chi ni ka'an-yá: Kastu'lún-ná síví-ní nuu táká ñani-ná, te ma'lñú tíku'ní nakana jaa-ná níi, achí-yá. **13** Te suni ká'an-yá: Ruu kandíja-ri nuu-yá. Te inga jínu ká'an-yá: Yá'a nde'é-ró kánchaq-ri jíin táká se'e ni ja'a Dios nuu-rí, achí-yá. **14** Te nátu'un ni kaku táká se'e modo ñayiví, suni súan ni kaku máá Jesús, náv'a kuu kuu-yá te yúan xnáa-yá kui'na já tfín kue'le kuu-yo. **15** Te suni náv'a kuu nama-yá táká ñayiví kájatínu sáni ní vida-i nuu kuu'ná, kuachi ja ní kayu'ú-i kuu-i. **16** Chi tú ní tfín-yá ndá'a máá ndajá'a, chi sua ni tiin ndija-yá ndá'a táká tatá Abraham. **17** Te yúan níni ní nasama-yá nátu'un kándaa taká ñani-yá, náv'a kuu-yá fín sutu ñá'nu ja kúndá'ú ini-yá yóó, te skíkuu-yá táká tiñu kuní Dios,

náva'a kuanchaaq táká kuachi
ñayiví. ¹⁸Chi ní ndo'o máá-yá ja ní
jito nchaq tá'an yuán jíín-yá. Te ja
yúán kúu chindéé chíuuq náyiví
nú jito nchaq tá'an-ún jíín-i.

Ná'nu-ga Jesús vásá Moisés

3 Náni máni, ká'io ndoo-ró.
Ja yúán ní kana ká'nu-ni-ya
xiní-ro jíín máá-rí ja nó'on-yo
ándíví. Ná ndé'é-ró ndasa ní sá'a
Jesús, I'a kúu apóstol, I'a kúu sutu
ná'nu, ja kákandíja-yó-yá. ²Chi ní
skíkuu va'a-ya jíín Dios, I'a ní chaa
tiñu síki-yá, nátu'un ní skíkuu
va'a Moisés jíín vé'e-ya. ³Ko Jesús,
ví'i-gá ní nduñá'nu-ya vásá Moisés,
nátu'un cha ja ní ve'e, ví'i-gá
kúñá'nu-de vásá vé'e-ún. ⁴Chi táká
ve'e, kúvala sá'a cha. Ko I'a sá'a
táká ndatíñu kúu máá Dios. ⁵Chi
Moisés, nátu'un mozo ní skíkuu
ndija-de jíín vé'e Dios. Te ní ka'an
ndaa-de táká tu'un ja kuní-ya já
kuéé-ga ka'an-de. ⁶Ko ní skíkuu
Cristo nátu'un iin se'e jíín vé'e Dios.
Te ve'e-ún kákkuu yóó, nú kuiñi
ní'in-yo te kákusih iní-yo jíín tu'un
káñukuu iní-yo ondé kívi ndí'i-na.

Tu'un ndetátu-yo

⁷Ja yúán ní kuu nátu'un ká'an
Espíritu Santo: Vina te ná kúni
ná'ín-ro tú'un ká'an-ya, ⁸te ma
ndúndava iní añú-ro, nátu'un ní
kasánih iní-ro kívi ní jito nchaq-ri
róo ondé nuu ní' un té'e. ⁹Te yúán
ní kajito nchaq ndiyi táka-ro rúu. Te
ní kajini-de tiñu ní sá'a-ri jíín-de
uu xiko kuiq. ¹⁰Ja yúán ní kití iní-ri
nuu náyivi-ún. Te ní ka'an-ri: Nene
kásana-i iní añú-i, te tú ní kájini-i
ichi-rí. ¹¹Yuán ní kití iní-ri, te ní

ka'an ní'in-ri ja má kívi koyo kuti-í
nuu ndétatú-ri, áchí-ya. ¹²Náni,
núsáá te koto va'a-ró máá-ró
jíná'an-ró, náva'a ma kóo ni iin-ro
jíín añú náá ja tú kándíja kuti, te
kuxio-ró núu Dios, I'a chakú sá'a.

¹³Te ndita'an kívi ná ká'an nda'ú-ro
jíín tá'an-ró, nini káka'an-yo já vína
kúu vina, náva'a ma sání'in iní ni
iin-ro sá'a kuachi jíín tú'un xndá'u.

¹⁴Te nú kuiñi ní'in-yó jíín tú'un
ni kejá'á-yó jíín ondé kívi ndí'i-na,
yúan-na te iin-na kákuu-yó jíín
Cristo. ¹⁵Chi suán ká'an: Vina te
ná kúni ná'ín-ro tú'un ká'an-ya, te
ma ndúndava iní añú-ro, nátu'un ní
kasánih iní ndiyi táka-ro sáá. ¹⁶Chi
ñayiví ní kenda koyo jíín Moisés iní
nuu Egipto, ní kajini so'o-i tu'un ní
ka'an-ya, te ní kasánih iní-i, vasa
tú ndí'i-i. ¹⁷Te ndé nuu ní kití iní-ya
uu xiko kuiq-ún núsáá. Á nasu ní
ñayiví ní kasá'a kuachi-ún náún.

Te ní kanaa máá-i onde nuu ní' un
té'e. ¹⁸Te ndé jíín ní ka'an téyíi-yá ja
má kívi koyo kuti-í nuu ndétatú-ya.
Á nasu jíín ñayiví tú ní kajandatu
nuu-yá-ún náún. ¹⁹Te kájini-yo já tú
ní kúu kívi koyo kuti-í, kuachi ja tú
ní kákandíja-i.

4 Ná yú'ú-yo núsáá, chi vasa íó
ná'ín-ga tu'un ní keyu'u-yá ja
kívi koyo-yó ndétatú-yo jíín-yá, ko
sanaa te iin-ro ma kundéé-ró ní'in-ro
tú'un-ún. ²Chi suni ní kajini so'o-yó
tu'un va'a-ya, nátu'un máá ñayivi-ún.
Ko tú ní ní'in tíñu tu'un ní kajini so'o
máá-i, kuachi ja tú ní kákandíja-i.

³Ko yóó, ja kákandíja-yó, kívi
koyo-yó ní nuu ndétatú-ya, nátu'un
ni ka'an-ya: Ni ka'an téyíi-ri kívi ní
kití iní-ri, ma kívi koyo kuti-í nuu
ndétatú-ri, áchí-ya, vasa a ní jinu

ndí'i tiñu ni sá'a-ya ondé kíví ní jukuiñi ñuyívi. ⁴Chi ío iin tutu nuu yoso tú'un ni ka'an-ya sikí kíví usiá: Ni ndí'i ni sá'a Dios táká tiñu-ya, te ni ndetatú-ya kíví usiá, áchí. ⁵Te inga tu'un ká'an yá'a: Ma ndívi koyo kuti-í nuu ndetatú-ri, áchí. ⁶Te ñayivi ní kajini so'o tu'un-ya xná'an-ga, tú ní kíví koyo-i, kuáchi ja tú ní kájandatu-i nuu-yá. Ko kivi ná'ín yakú ñayivi. ⁷Te ja yúán ní jani tuku-ya ingá kíví. Chi ni kuu kua'q tiempo te jíín yú'u David ni ka'an-ya já vína kúu kíví-ún, nátu'un a ni ka'an-ri ndivi'lq: Vina te ná kúni ná'ín-ró tú'un ká'an-ya, te ma ndúndava iní añú-ro, áchí. ⁸Chi ní já'a Josué iin nuu ndetatú-i jínal'an-i, yúan-na te ma ká'an-ga Dios sikí ingá kíví cháa núú. ⁹Ja yúán kéndoo ná'ín iin nuu ndetatú ñayivi Dios. ¹⁰Chi chaa kíví nuu ndetatú-ya, ndetatú-de táká tiñu sá'a-de, nátu'un ndetatú máá Dios táká tiñu ni sá'a-ya. ¹¹Ná ndukú ndéé-yó kívi-yó núu ndetatú-ya yúan núsáá, nával'a tú jungava ni iin-yó, nátu'un máá-i, ja tú ní kájandatu-i sáá. ¹²Chi tu'un Dios, tu'un chakú, tu'un ni'in kúu, te xaan-gá vásá machete uu yu'u. Te kúndéé káan onde kúsíin iní jíín añú-yo, te suni sásíin onde nuu káñutá'an yíki jíín méke, te nándukú víi ndasa jáni iní-yo jíín ndása cháa iní añú-yo sá'a-yó. ¹³Te tú ni iin ndatínu yísá'i nuu-yá. Chi táká-ni núña sikí, te ká'in ndijin nuu l'a nakil'in cuenta.

Jesús kúu sutu ná'nu-ga ká'an-ya já-ya-yo

¹⁴Núsáá te káñava'a-yó iin sutu ná'nu. Máá Jesús Se'e Dios kúu-ya

já ní ndívi-ya ándíví. Ja yúán ná kuíñi ni'in-yó jíín tú'un kák'a'an-yo. ¹⁵Chi tú káñava'a-yó iin sutu ná'nu ja má kúu ta'u'u iní-ya yóó sikí já vitá iní-yo, chi sua iin núú-ni ni jito nchaaq-i-ya nátu'un yóó, ko tú kuáchi ní sá'a-ya. ¹⁶Núsáá te ná chúndéé iní-yo jáq-yo núu mesa-ya, nuu kúndá'lú iní-ya yóó, nával'a sá'a-ya túká'nú iní nuu kuáchi-yó, te ni'in-yo tú'un luu ió iní-ya hora ja kánandi'i-yó-ún.

5 Chi táká sutu ná'nu ja ní kaji-ya mál'ñú ñayivi, ni jani-ya sutu-ún ja ká'an-de ja'a ñayivi núu Dios, te soko-dé ndatínu te ka'ni-dé kiti núu-yá ja sikí kuáchi-i. ²Te sutu-ún, kuu ka'an vitá-de jíín ñayivi tú tu'a jíín ñayivi kájika sana, chi suni máá-de, vitá xaan iní-de. ³Te ja yúán jínu ñú'ún já suni ka'ni-dé kiti núu-yá ja sikí kuáchi máá-de, nasu máá iin ja sikí kuáchi ñayivi. ⁴Te ni iin chaa, ma kúu sáñá'nu-de máá-de ja kúu-de sutu, chi sua Dios kúu l'a kaji chaa-ún, nátu'un ni kaji-ya Aarón. ⁵Suni súan Cristo, tú ní sáñá'nu-ya máá-yá ja ní nduu-ya sutu ná'nu, chi sua máá Dios, ni jani-ya l'a-ún, te ni ka'an-ya tú'un yá'a jíín-yá: Róó kúu Se'e-ri, te ruu kúu Táq-ro vína, áchí-ya. ⁶Te suni ká'an-ga Dios inga tu'un: Níí káni kúu-ró sutu cuenta Melquisedec. ⁷Te Cristo, nini chakú-ya ñuyívi yá'a, onde jíín ndúcha núu-yá ni nde'e kó'o-yá ja ní jikán ta'u-yá. Te ni ka'an nda'lú-ya jíín máá Dios, l'a kuu nama-ya nával'a ma kúu-ya núú. Te ja súan ni chiñú'ún-yá Dios, te ni jini so'o Dios. ⁸Te vasa Se'e Dios kúu-ya, ko jíín túndó'o ni kii sikí-yá

ní kutu'la-yá ndasa kuandatu-ya. ⁹Te nuu ní yija va'a-ya, te ni nduu-ya I'a nama taká ñayivi kájandatu nuu-yá, te kuchaku-i nífí káni. ¹⁰Te ni chaa Dios tiñu siki-yá ja ní nduu-ya sutú ñá'nu cuenta Melquisedec. ¹¹Te ío kua'a tú'un ndatu'ún-yó siki-yá. Ko yíi káa ja káni kájí-rí tu'un nuu-ro, kuachi ja kókon so'o-ró. ¹²Vina ní kákuu-ró maestro núu, chi ío kua'a tiempo kákandíja-ró, ko jínu ñú'ún já ingá jínu stá'qan iin chaa nuu-ro ndasa kékjalá tú'un Dios. Núsáá te kájinu ñú'ún-ró leche, nasu ndéyu ndáva. ¹³Chi nú máá-ni leche kájí'i-i, tú kájuky'un va'a iní-i jíin tú'un ndaa, kuachi ja súchí yíkín kákuu-i. ¹⁴Ko ndeyu ndáva kúu ja kée ñayivi ní kaiyija, chi a ni kákutu'a-i te kájini va'a-i ndéja kúu ja vá'a ja ú'u.

Ná kúxnúu-yó te ná kuíñi ni'in-yó

6 Núsáá te ná skéndoo-yó tú'un núu Cristo, te ná kánduu-yo nává'a yija va'a-ga iní-yo. Te ma náki'in jáá tuku-yó ondé ja'a ja nákani iní-yo ndasa ni kasá'a-yó tíñu náá, ndasa ni kandíja-yó núu Dios, ²jíin tú'un jánducha, jíin tú'un xndée-yó ndá'a-yo xiní ñayivi, jíin tú'un ja náchaku-i mañú ndíyi, xí jíin tú'un ja tá'nú ndatu-i nífí káni. ³Te tiñu yá'a sá'a ndija-yó te nú ná kuá'a máá Dios tu'un. ⁴Chi nú ío ñayivi já á ni kajúku'un iní-i iin jínu, te nú ni kata'ni-i ta'ü ándífví, te nú suni ni kani'in-i tá'an-i Espíritu Santo, ⁵te nú suni súan ni kata'ni-i tu'un va'a Dios jíin táká fuerza kuiq chaqa, ⁶yúan-na te nú ndu'ichi ini-i-ya, te ma kúu kuti ndéjalá jáá-i ja nákani iní-i sá'a-yó, chi sua kája'ni túku-i Se'e Dios

jiká cruz, te kája'a-i tuká nuu-yá nú súan. ⁷Chi nú kua'a jíin kúun sau núu fín ñu'un te ndí'i-ni-cha jí'i, te já'a yuq kuatíñu máá cháa kájitu-ún, yúan-na te kúsíij iní Dios jíin ñú'un-ún. ⁸Ko nú máni iñu jíin ncháu kána nuu ñú'un-ún, yúan-na te jíta ij ñú'un-ún. Te yachí naa, chi kití iní jito'o jíin, te iin kiví te kayu. ⁹Ko ja siki róo jíná'an-ró, ñáni máni, vasa káka'an-ri tu'un yá'a, ko káñukuu iní-ri ja ná sá'a-ga-ro tíñu va'a ja kánúú sá'a chaa a ni kaku. ¹⁰Chi nasu I'a ñáá kúu Dios ja náa iní-yá tíñu kásá'a-ró, chi ja siki s'ví-yá te ni kákundá'lú iní-ro táká ñayivi ndóo, te suni kákuu-ró jíin ondé vina. ¹¹Te kákuní-ri ja ná iin ná iin-ró ná kúkuu-ró jíin súni tiñu-ún onde kiví ndí'i, nával'a skíkuu va'a-ró ndasa kuní tu'un káñukuu iní-ro. ¹²Te ma kóo uun iní-ro jíná'an-ró, chi sua ná ndáku-ró ñayivi já ní'in-i tu'un ni keyu'u-yá, sá'a tu'un kákandíja-i jíin já ká'io paciencia iní-i. ¹³Chi kiví ní keyu'u Dios nuu Abraham, ni ka'an téyí-yá jito jíin núu máá-yá, chi tú ní kúu ka'an téyí-yá ja ingá i'a kúñánu-ga kuu testigo-ya. ¹⁴Te ni ka'an-ya: Jandáa ja chíndéé chítuu ndija-ri róo, te ndea xaan-ro sá'a-ri, áchí-ya. ¹⁵Te ja yúan súan jíin paciencia ni jandéé iní Abraham, ni ndatu-de, te vásá ní ni'lín-dé tu'un ni keyu'u-yá. ¹⁶Chi táká chaa, káka'an téyí-de nuu fín ja kúñánu-ga vásá máá-de, te jíin tú'un téyí-ún kúndaa ij iní-de siki tú'un kástátá'an-de. ¹⁷Te kuní Dios stá'qan ndijin-ya núu ñayivi xiní tá'u, ja má nátu'u kuti iní-ya tú'un ni keyu'u-yá nuu-í. Te ja yúan ní ka'an téyí-yá, ¹⁸nával'a yóo,

ja ní k̄anatu'ma-yó-yá, ná ndúndéé xáan iní-yo, te kundikin-yo tú'un káñukuu iní-yo, chi jíín úu tu'un yúan m̄a kúu kuti xndá'ú Dios, ja nátu'u iní-yá. ¹⁹Káñukuu iní-yo tú'un-ya-ún, te ja yúan kéndoo ni'in kéndoo kútu añú-yo, te yúan sá'a ja nátu'un kívi-yó iní cuarto ij xáan íchi yatá sá'ma ndítia kaa. ²⁰Te iní yúan ni kívi Jesús xna'an-ga vásá máá-yó. Te níí káni ní nduu-yá iin sutu ná'nú cuenta Melquisedec.

Cuenta Melquisedec

7 Chi chaa Melquisedec, rey nūu Salem jíín sutu nuu máá Dios ná'nú, ni kuu-de. Te ni kenda-de ni janqata'qan-de Abraham kívi ní naxió káva chaa-ún ja ní jaka'ni-dé kua'a rey. Te ni jikan ta'u-dé ja'a Abraham. ²Te suni ni ja'a Abraham iin sikí uxí ja táká ndatínu nuu-dé. Te si'ví núu-de kúu Melquisedec, ja kuní ka'qan: Rey sá'a tiñu ndaa. Yúan-na te suni nání-de rey Salem, ja kuní ka'qan; Rey ndiso tu'un vindáa vinené. ³Tú tåa-de, tú náa-de, ni tata-de. Te suni tú kívi ní kaku-de, ni tú kívi kúu-de, chi ni nduu-de nátu'un máá S'e Dios. Chi chaa-ún, iin sutu níí káni kúu-de. ⁴Nde'lé ndasa ni kuñá'nú-de, chi tatá núu-yo Abraham, sikí táká ndatínu ni janchaa-de nuu rey, ni ja'a-de iin sikí uxí nuu chaa-ún. ⁵Te chaa kákuu se'e Leví ja kákuu sutu, ni ta'u tíñu nuu-dé ja kí'in-de iin ja sikí uxí nuu náyivi nátu'un ká'an ley. Te kí'in-de nuu nání-de vasa suni chii Abraham ni kenda koyo-de. ⁶Te Melquisedec, vasa tú ní kénda tata-de chii náyivi-ún, ko ni ki'in-de iin ja sikí uxí nuu

Abraham, te ni jikan ta'u-dé ja'a Abraham, chaa xíin tú'un ni keyu'u-yá. ⁷Te a kájini va'a-yó já jikan ta'u chaa ná'nú-ga ja'a chaa lúlí. ⁸Te ichi yá'a, iin ja sikí uxí káki'in ndija chaa ja jí'i níni. Ko chaa yúan, suni ni ki'in-de, te kájani ndaa-i tu'un-de ja chakú-de. ⁹Te Leví, chaa ni ki'in iin ja sikí uxí nuu náyivi, suni nátu'un jíín Abraham ni ja'a-de iin ja sikí uxí nuu Melquisedec, ¹⁰chi nú'un-ga Leví chii Abraham, tatá núu súká-de, kívi ní naketá'an chaa-ún jíín Melquisedec.

Já ní naa tánínu sutu aná'án

¹¹Sutu ni kékoyo chii tata Leví kákuu ja ní kaja'a ley nuu náyivi ondé sáá. Te nú ní káyija va'a-i sá'a máá-de núu, te naún níni jukuiñi inga sutu cuenta Melquisedec, ja násu cuenta Aarón kúu núsáá. ¹²Chi nú ni nasama táká sutu, yúan-na te jínu núu'násama ley. ¹³Tu'un máá Jesús ká'an-yo, te chii inga tata ni kaku-ya. Te ni iin tá'an-ya, tú ní játínu kuti núu altar. ¹⁴Chi a kájini ndaa-yo já chii tata Judá ni kaku máá Jito'o-yo. Te cuenta tata yúan, tú naún tu'un ní ká'an Moisés ja kúndiso-i tiñu sutu. ¹⁵Te ndijin-ga kúu tu'un yá'a, chi ni nukuiñi inga sutu cuenta Melquisedec. ¹⁶Te I'a-ún, ni nukuiñi-ya kúu-ya sutu, ko nasu já ní kaku-ya chii tata sutu nátu'un ká'an ley, chi sua sikí já ndiso-ya fuerza ja má kúu kuti-yá. ¹⁷Chi súan yoso ndáa tu'un máá-yá: Máá-ró kúu iin sutu níí káni, cuenta Melquisedec, áchí. ¹⁸Te tiñu ni ta'u núu-yo xná'qan-ga, ni jasu ndija-ya, kuachi ja víta máá, jíín já tú ní'in

tíñu, ¹⁹chi_i ley, tú ní sítija kuti ní iin. Yuán-na te ní ni_iln-yo fin tu_i'un va_a-ga ja káñukuu in_i-yo jíin, te jíin tú'un yúan kandita-yó núu Dios. ²⁰Te súan ní ka_a'an téyí-yá kívi_i ní kenda máá. ²¹Chi sava-ga chaa-ún ní kani_iin-dé tiñu sutu, ko tú ní kúu jíin tú'un téyí. Ko jíin Jesús, chi ní ka_a'an téyí Dios súan: Ni_i ka_a'an téyí máá Tatá Dios te mä natu_i'u in_i-ya, máá-ro kúu iin sutu ní káni cuenta Melquisedec, áchí-ya. ²²Te jíin Jesús ní kukútu contrato va_a-ga, natu_i'un ní ka_a'an Dios yuán. ²³Te sava-ga sutu-ún tú ní kúu kuatíñu-de ní káni, chi kájil'i kájil'i-ni-de núu, te ja yúan ní ka_a'io kua_a-dé. ²⁴Ko I'a yá'a kúu-ya_i sutu ja tú sama kuti-yá, chi chakú-ya ní káni. ²⁵Já yúan súni kúu nama-ya táká ñayivi ní káni-ní ní kándita-i nuu Dios jíin-yá, chi ní káni chakú-ya nává'a ka_a'an-ya já'a-í jín'an-i. ²⁶Chi ní kajinu ní'lín-yó fin sutu ní'nu natu_i'un máá-yá. Chi sutu i_i kúu-ya_i, túu kuachi-ya, ió ndoo-ya_i, te sín kúu-ya ní'nu ñayivi kásá'a kuachi, te ní'nu luu xaan-gá ní nduu-ya_i vásá andíví. ²⁷Te tú níni já ndíta'an kívi sokó-yá kití já sikí kuachi máá-yá xna_a'an-ga, te vásá sikí kuachi ñayivi, natu_i'un ní kásá'a sutu ní'nu onde sáá, chi iin jínu-ní ní sá'a-ya súan ja ní soko-yá máá-yá. ²⁸Chi máá ley, jáni chaa vitá in_i kákuu-de sutu ní'nu. Ko tu_i'un ní ka_a'an téyí Dios, ní chaq kuee-ga vásá ley. Te jíin tú'un-ún ní jani Dios máá Sé'e-ya. Te I'a-ún, ní yija va_a-ya já kúu ní káni.

Iin sutu ní'nu in_i andíví

8 Núsáá te tu_i'un kánúú-ga nuu táká tu_i'un káka'an-yo-ún kúu

tu_i'un yá'a: Káñava'a-yó fin sutu ní'nu súan, te kánchaq-ya íchi lado vá'a mesa nuu tá'u tíñu Dios ná'nú in_i andíví. ²Te játíñu-ya iní cuarto i_i, jíin iní ve'e níi i_i ndíja ja ní jani máá Tatá Dios, nasu cháa ní jáni-ún. ³Te táká sutu ní'nu, kájin-de ja kásoko-dé ndatíñu jíin kíti ní'nu Dios. Ja yúan súni súan jínu ní'lín já kóo ja sokó I'a sutu yá'a nuu Dios. ⁴Ko ní kández-ya iní ñuyívi, mä kúu kuti-yá sutu ní'nu, chi a kálio sutu ja kásoko ndatíñu nuu Dios natu_i'un ká'an ley. ⁵Chi tiñu kásá'a-de, máni iin copia iin muestra tiñu andíví kúu, natu_i'un ní ka_a'an Dios jíin Moisés kívi ní kejá'a-de sá'a-de ve'e níi i_i: Nde'é vá'a-ro, te sá'a-ro táká ndatíñu natu_i'un káa muestra ní jini-ro já ní stá'an-ri nuu-ro ondé yuku-ún, áchí Dios jíin-de. ⁶Te contrato jáá kúu ja vá'a-ga nasu já tu_i'u, chi ndíso tu_i'un ja ní kaa-ga ní keyu'u Dios. Te natu_i'un va_a-ga ku'a ja jáá-ún, suni súan ku'a kúu vina ja vá'a-ga tiñu ndíso Cristo, ja kúu-ya yú'u ní'nu máá contrato jáá. ⁷Chi ní ní kée va'a va'a contrato xnáñúú, te tú níni kóo inga contrato u_i ní'nu. ⁸Suni ní jini Dios ja tú ní kée va'a va'a tu_i'un-ún, te ní ka_a'an-ya: Chaa iin kívi já násá'a-ri iin contrato jáá jíin ñayivi Israel jíin ñayivi Judá, áchí máá Tatá Dios. ⁹Ko nasu natu_i'un contrato ní sá'a-ri jíin ndíyi táq-i, kívi ní tiin-ri nda'a-dé ja ní kiñi'in-ri-de in_i ní'nu Egipto. Chi kuachi máá-de kúu ja tú ní kájin ní'lin-de sikí contrato-ri. Ja yúan tú ní játu'lín-ri ja ká'an-de, áchí máá Tatá Dios. ¹⁰Te ya'a kúu máá contrato nasá'a-ri jíin ñayivi Israel onde ná já'a táká kívi-ún.

Chu'un-ri ley máá-rí xini-í, te suni chaa-ri ley-ún iní anú-i. Te kuu-ri Dios máá-i. Te máá-i jín'an-i kuu-i ñayivi máá-rí. Achí máá Tatá Dios. ¹¹Te tú níni kástu'ún ná iin ná iin-i nuu tá'an-i, nuu ñaní-i: Ná kuní-ro nuu máá Tatá Dios. Chi taká-i kuni-i ruu, onde ñayivi lúlí-ga te onde ñayivi ñá'nu-ga. ¹²Chi kundá'u iní-ri-i vasa tiñu ñáá ni kasá'a-i, te ni mä kúnal'án kúti-gá-ri kuachi ni kasá'a-i, áchí máá Tatá Dios. ¹³Te ja súan ká'an-ya tú'un contrato jáá-ún, te sá'a-ya cuenta ja á kuajita ja xnáñúú. Te ja á kuajita te a kuakutú'ú, a yani naa íj.

Já ní'in tíñu niñi-yá jíin contrato jáá

9 Ko contrato xnáñúú suni ni tá'lú tíñu ndasa chiñú'ún-i-ya, te ndiso iin cuarto ij iní ñuyívi yá'a. ²Chi ni kajani-i iin ve'e ni. Te ichi fuera ni jo iin cuarto ja ní nání cuarto ij. Te iní yúan ni jo candelero, jíin mesa, jíin státilá káxiukú ndijín. ³Te yata sá'ma úu ndítá kaa ichi iní ve'e ij, ni jo inga cuarto, ni nání cuarto ij xáan. ⁴Te iní yúan ni jo iin ko'o kúu oro, jíin janú tú'un contrato, ja ndasú oro níi tú'u siki. Te iní janú-ún kándee iin tja'an oro ja ní'un staa ándfví, jíin yúnu xíi Aarón ja ní nana numa, jíin yúu tabla nuu yóso tú'un contrato. ⁵Te siki janú-ún ká'jin figura querubín luu, kásá'a-i kati, kájasu-i siki tapa janú-ún nuu ní'un yúyú niñí. Ko siki táká tu'un yúan, tú núña-yó vína ja ká'an kájí-yó. ⁶Te nuu ni jinu tu'a táká tiñu yá'a, te núu-ni núu-ni kívi koyo sutu iní cuarto iin, kásá'a-de tiñu cuenta sutu. ⁷Ko iní cuarto uu-ún,

chi máá fiin-ni sutu ñá'nu-ga kúu kívi-de, te suni máá tú'ún-ni vuelta ja kuiá. Te tú kívi-de te nú túu niñi já sokó-dé nuu Dios siki máá-de jíin siki já kásáña'mu ñayivi. ⁸Te súan stá'an Espíritu Santo nuu-yo, já té nuña-ga ichi kívi koyo-yó iní cuarto ij ándfví, níni kándij ve'e ni ñii fin iní ñuyívi. ⁹Te yuán kúu iin tu'un siki tiempo vina, te jíin modo-ún kásoko-dé ndatíñu, te kája'mu-de kiti núu Dios. Ko vasa káchiñú'ún-i-ya súan, mä yíja va'a ini anú-i sá'a. ¹⁰Chi máni ley yúkú kúu-ún, ndasa kee-yo, ndasa ko'o-yó, ndasa ndundoo-yó. Te ni ndiso tíñu onde ni chaa máá já vá'a-ga. Te ni nasama. ¹¹Ko ni chaa Cristo, te sutu ñá'nu nuu táká tu'un va'a-ga-ún kúu-ya. Te ni kívi-ya iní ve'e ij ándfví, ja tú ní kuvá'a jíin ndá'a, ni nasu cuenta ñuyívi kúu, te kánúú-ga te va'a-ga kúu vásá já áva-ún. ¹²Ko nasu jíin niñi ndíxf'ú, xí niñi chélu, chi jíin niñi máá-yá ni kívi-ya iní cuarto ij ándfví ja fin máá tú'ún-ni jinu ja níi káni. Te ni kundéé-yá ni nakuaan-ya yóo ja níi káni. ¹³Chi onde sáá te niñi xndíki jíin niñi ndíxf'ú, jíin yá'a núu kayú chelu, ni joso yúyú-de siki ñayivi chá'án, te ni kandundoo-i onde jíin yíki kúnu-i, ni sá'a. Te nú súan ní'in tíñu niñi kíti-ún, ¹⁴núsáá te naga ni kuu niñi Cristo ja má nákacha iní anú-ro nuu tíñu ñáá kásá'a-ró, nává'a kuu kuatíñu-ró nuu Dios, I'a chakú. Chi Cristo, tú chá'án kúti-yá, te ni soko-yá máá-yá nuu Dios, ni sá'a Espíritu ja ío níi káni. ¹⁵Já yúan kúu-ya yú'u núu siki fin contrato jáá, nává'a ñayivi jáá ni kana Dios xini-í, ni iní ta'u já kéndoo níi

káni nátu'un ní keyu'u-yá. Chi ní ji'i Jesús, te ja yúan ní janchaa-ya kuáchi ní kásá'a-i ná ní kaxiukú-i chii contrato xnáñuu. ¹⁶Chi nuu ío iin testamento, te kánúu já kúu chaa ní sá'a contrato-ún. ¹⁷Chi iin testamento, onde nú kuu chaa ní sá'a, yúan-na te ni'lín tínu. Ko nú nini chakú chaa ní sá'a, tú ní'ín tínu kuti. ¹⁸Já yúan, vasa contrato xnáñuu, tú ní kúkútu, onde nú túu niñi. ¹⁹Chi nú a ní ka'u ndí'i Moisés táká tu'un tá'u tínu yoso núu ley nuu ndívii ñayivi, yúan-na te ní ki'lín-de niñi chélu, jíin niñi ndíxí'lú, jíin ndúcha, jíin íxi kuá'á, jíin fin yokón, te ní joso yúyú-de síki máá tutú-ún jíin síki ndívii ñayivi. ²⁰Te ká'an-de: Ya'á kúu niñi cuenta contrato ja ní tá'u tínu Dios nuu-ro, áchí-de. ²¹Suni súan jíin niñi-ún ní joso yúyú-de máá vé'e níi jíin táká ko'o kájatínu nuu káchiñú'ún-de-ún. ²²Te jandáa, ja á yani táká ndatínu ndundoo jíin niñi cuenta ley, chi nú tú kati niñi te mä kóo kuti túká'nú ini-ya núu kuáchi-i núu. ²³Chi fuerza ja jíin modo yúan ní ndundoo táká copia ndatínu ío andíví, ko máá ndatínu andíví-ún, níni ní soko já vá'a-ga cuenta máá vásá yúan. ²⁴Chi tú ní kívi Cristo ini iin cuarto ii já ní kuva'a nda'a, nátu'un iin muestra ndija, chi sua ini máá andíví ní ndívi-ya náva'a kundiij-ya vína ka'an-ya já'a-yo ndé'é jíin núu Dios. ²⁵Te nasu ní kívi-ya yúan ja núu-ni núu-ni soko-yá máá-yá, nátu'un kívi sutu ñá'nú ndita'an kuiá ini cuarto ii jíin niñi tatú. ²⁶Chi nú súan, te kánúu já ndó'o-ya kuá'a jínu onde kívi ní jukuiñi ñuyívi núu. Ko sasua,

onde kívi jínu ñuyívi ní kenda ndijin-ya fin máá tú'lún-ni jínu ja ní káni, te ní soko-yá máá-yá náva'a kuanchaa-ya kuáchi. ²⁷Te nátu'un ní kundaa ja kúu táká chaa iin jínu-ni, yúan-na te kívi koyo-de nuu sándaa Dios tiñu-de. ²⁸Suni súan Cristo, ní soko-yá máá-yá iin máá tú'lún-ni jínu náva'a kundiso-ya kuáchi kua'a ñayivi, yúan-na te kenda ndijin-ya vuelta uu, ko nasu já kuánchaa-ya kuáchi, chi sua ja náma-ya táká ñayivi káindatu-i-ya.

10 Te máá ley, chi máni iin kuanda'ü kúu síki táká ndatínu va'a ja chaa kuee-ga. Ko nasu forma ndija máá ndatínu-ún kúu. Te ja síki kíti kája'ni-í-ún, núu-ni núu-ni kásoko-í ndita'an kuiá. Te ni mä kúu kuti sýija ñayivi kuní jakoyo nuu-yá. ²Te nú kúu sá'a núu, te naja tú ní jukuiñi-ja kásoko-í-ti núsáá. Chi ñayivi káchiñú'ún-ún, nú a ní kendoo ndoo ii-í iin jínu-ni sá'a yuán núu, te mä kakán-ga añú-i kuáchi síki-í núu. ³Ko síki já kásoko-í-ti-ún, te a jiníyo já kánuku'un iní-i kuáchi-i ndita'an kuiá. ⁴Chi niñi xndíki, jíin niñi ndíxí'lú, mä kúu kuti kuánchaa kuáchi. ⁵Já yúan kívi ní kii Cristo iní ñuyívi, ní ka'an-ya jíin Dios: Ja kája'ni-í-ti jíin já kásoko-í ndatínu nuu-ní, tú játa'an ini-ní, ko ní sátu'a-ní iin yiki kúnu máá-ná. ⁶Já kája'mu-i-ti kásoko-í-ti níu-ní síki já kúxio kuáchi-i, tú ní kúsií iní-ní jíin, áchí-ya. ⁷Yúan-na te ní ka'an-ná: Súan yoso tú'un-ná nuu tutú: Aí Táta Dios, yá'a kándii-ná náva'a skíkuu-ná ja játa'an ini máá-ní, áchí-ya. ⁸Súan ká'an tu'un vai ichi yatá: Ja kája'ni-í-ti jíin

já kásoko-í ndatíñu nuu-ní, jíín já kája'mu-i-tí kásoko-í-tí núu-ní siki já kúxio kuachi-i, tú játal'an ini-ní, ni tú kúsíi iní-ní jíín, áchí-ya. Ndatíñu-ún kásoko-í nátu'un kál'an ley. ⁹ Yúan-na te ni ka'an-ya: Ai Tátá Dios, yál'a kándii-ná nává'a sá'a-ná tiñu játal'an ini máá-ní, áchí-ya. Ja súan ni ka'an-ya, te ni janchaa-ya tú'un iin nává'a nakani-ya tú'un uu-ún. ¹⁰ Te jíín tú'un ni jata'an ini máá Dios, te ni kandundoo-yó ní sá'a-ya siki já ní soko Jesucristo yíki kúñu-ya, ko iin máá tú'un-ni jínu ni sá'a-ya súan ja níi káni. ¹¹ Núsáá te taká sutu, vasá kája'an-de ndita'an kívi kájatíñu-de, te kua'a jínu kásoko-dé suni suni-ni modo ja kája'ní-dé-tí, ko yuán ma kúu kuti kuánchaq kuachi-i. ¹² Ko Cristo, iin máá tú'un-ni jínu ni soko-ya máá-ya ja siki kuáchi-yó ondē níi káni, yúan-na te ni nungoo-ya íchi ndává'a Dios, ¹³ ndátu-ya tiempo onde ná kúxiukú ñayivi kájito u'u tá'an jíín-ya, kuu-i teyu kuxndíi ja'a-ya. ¹⁴ Chi jíín fin máá tú'un-ni jínu ja ní soko-ya máá-ya, te níi káni ní kaiyija ñayivi ndóo ni sá'a-ya. ¹⁵ Te máá Espíritu Santo kíu-ya testigo nuu-yo siki tú'un yúan, chi xna'án-ga ká'an-ya: ¹⁶ Ya'á kúu máá contrato nasá'a-ri jíín-i jíná'an-i, onde ná ndí'i taká kívi yá'a. Te chu'un-ri ley-ri ini añú-i. Te suni chísó-rí tu'un-ri-ún ini xini-í jíná'an-i, áchí máá Tatá Dios. ¹⁷ Yúan-na te ká'an-ga-ya: Ma núku'un kuti-gá ini-ri kuachi ni kasá'a-i jíín tiñu chál'án ní kásá'a-i, áchí-ya. ¹⁸ Núsáá te nú a ni sá'a-ya tuká'nu ini-ya siki taká-ún, tuká naúñu ió ja sokó-gá siki kuáchi.

Já núña ichi kívi-yó iní cuarto ii
¹⁹ Ja yúán, ñáni, a chúndéé iní-yo kívi-yó iní cuarto ii ándíví sá'a niñi máá Jesucristo. ²⁰ Chi ni juña-ya fin ichi jáá chakú, nává'a kívi-yó íchi yatá máá sá'ma ndítá kaa, te yuán kuní ka'an ja máá yíki kúñu-ya kúu. ²¹ Te káñava'a-yó fin sutu ñá'nu xaan ndító ve'e Dios. ²² Núsáá te ná kándita-yó núu-yá, jíín añú-yo já ió ndaa ja siki tú'un kákandíja va'a-yó, jíín añú ja ní ndundoo siki taká tiñu jáni ñáá ini, chi ni joso yúyú-yá niñi-yá siki, jíín yíki kúñu-yó já ní nakacha-yó jíín ndúcha ndóo. ²³ Ná kuñi ni'in-yó jíín tú'un ni kaka'an-yo kákandíja-yó te káñukuu iní-yo. Te ma káka yátá-yó núsáá, chi skíkuu va'a I'a ni keyu'u tú'un-ún. ²⁴ Ná ndé'é vá'a-yó ndasa skandá-yo tá'an-yó, ja ná kúndá'ú-ga ini-i tál'an-i, jíín já ná sá'a-i taká tiñu va'a. ²⁵ Ná nátaka ná'lín-yó, ma sía-yo nátu'un kásá'a sava-i, chi sua ná ká'an ndéé-yó jíín tá'an-yó. Ko ná kuítu-gá ini-ro sá'a-ró, chi kájini-ro já kuákuyani máá kiví-ún. ²⁶ Chi nú kusíi iní-yo sá'a-yó kuáchi ja súan a ni jatá'ú-yó tú'un ndaa, tuká kéndoo kuti já kúu kuu-ga ja siki kuáchi-ún. ²⁷ Chi sua iin nuu yú'ú xaan-yo já ndónda-ya siki-yo ió, jíín fin nuu kánda yáá ñú'un ió, nává'a kókó ñayivi kájito u'u tá'an jíín-ya. ²⁸ Ñayivi ní ské'ichi ley Moisés, jí'i ná'lín-i, tú naúñu tu'un kúndá'ú ini ió, te nú ni kaka'an ndaa uu xí uní testigo. ²⁹ Tava-ro cuenta núsáá, chi naga ni kuu ja má ndó'o xaan-gá ñayivi kuañú ja'a siki Sé'e Dios jíín já jáni ini-i ja káchá'lán niñí contrato, vasa jíín niñi-ún

ní ndundoo-i, jíín já sákátá-i nuu máá Espíritu ndíso tú'un luu. ³⁰A kájini-yo núu l'a ni ka'an: Nani'in tá'an máá-rí jíín-i, máá-rí kua'a ya'u-i, áchí máá Tatá Dios. Te ínga jínu ká'an: Máá Tatá Dios koto nchaaq-ya ndasa káa ñayivi máá-yá, áchí. ³¹Hin tiñu yú'ú xaqan-yo sá'a, kúu ja júngava iin ñayivi iní nda'a Dios, l'a chakú. ³²Ko ná núku'un ini-ro sikí táká kiví ni kendoo ichi yatá, chi ni nastúun-ya iní ja jiní tuní-ro. Yúan-na te násaa ja síin síin tundó'o ni xndónda-i siki-ro. ³³Chi iin modo ni kaka'an ndijin-i siki-ro, te ni kaxndó'o ndijin-i róó. Te ínga modo suni ni kanduu-ró tá'an ñayivi ní kando'o súan. ³⁴Chi suni ni kundá'u xaqan iní-ro já kández vekäa. Te ni kákusií-ní ini-ro, vasa ni kásaku'ná níkúún-i ndatínu-ró, chi a kájini-ro já ondé andíví káñav'a-ró hin ta'u vá'a xaqan-gá, te koo níi káni. ³⁵Ma sía-ro modo ja káchundéé iní-ro, chi kua'a xáqan tá'u ndíso tú'un-ún. ³⁶Chi kánúú kóo paciencia ini-ro, náv'a ni'lín-ro já ní keyu'u-yá, onde nū ni sá'a-ró tíñu játa'an ini Dios. ³⁷Chi iin núnúu-ná te chaa máá l'a kii, te ma kúkuéé-ya, áchí. ³⁸Ko máá ñayivi ndáa-rí, chi siki já kákandíja-i te kuchakú-i. Ko nú ni jika yátá-i, ma kúsii iní aňú-ri sá'a-i, áchí-ya. ³⁹Ko yóó, nasu tá'an ñayivi kásá'a súan kákuu-yó já káka yátá-yó te xnáa-yo máá-yó, chi sua kákuu-yó tá'an ñayivi kákaku jíín tú'un kákandíja va'a-i.

Siki tú'un kándíja

11 Te tú'un kándíja-yó kúu modo ja jiní-yo já ío seguro

táká ndatínu káñukuu ini-yo, chi yuán kúu tuni ja ío ndija táká ndatínu ja tú jiní-yo núu. ²Chi ni kákandíja chaa aná'án, te ja yúán ní jatú'ún-yá-de. ³Kákandíja-yó, te yuán kájuky'un ini-yo já ní sáv'a-a Dios nüyívi jíín tú'un ni ka'an-ni-ya. Te chii ndatínu ja tú jiní-yo núu, ni kuva'a ndatínu ja á jiní-yo núu. ⁴Ni kandíja Abel, te yuán ní ja'mu-de ndatínu ja vá'a-ga ni sokó-dé nuu Dios vásá Caín. Súan ni kandíja-de, te ni jatú'ún Dios ja ío ndaa-de, chi súan ni sá'a-ya já ní jatá'ú-yá ndatínu ni sokó-dé nuu-yá. Te vasa a ni ji'i-de, ko ká'an-ni-de jíín tú'un ni kandíja-de. ⁵Ni kandíja Enoc, te yuán ní naki'in-ya-dé kua'an-ya jíín-de, te tú ní ji'i-de. Te tú ní ndénda kuti-dé ni kasá'a-i, chi ni naki'in Dios-de. Te onde ná té naki'in-ga-ya-dé, te ni jatú'ún Dios-de ja ní kusii iní-ya ní sá'a-de. ⁶Ko nú tú kándíja-yó, te ma kúsii iní Dios sá'a-yó, chi chaa kuní jaq nuu Dios, kánúú kándíja-de ja ndíto chakú-ya jíín já kuá'a-ya yá'u nuu táká ñayivi kánandukú-i-ya. ⁷Ni kandíja Noé, te yuán ní ka'an ni'lín Dios jíín-de siki sáva tiñu ja té kuni-ga-de nuu. Te ja ní chu'un ini-de, te yuán ní sáv'a-de iin barco náv'a kaku-de onde jíín níi vé'e-de. Ja súan kándíja-de, te ni nákuxndíi-de siki nüyívi. Te ni nduu-de iin chaa ni'lín tá'u siki já kéndoo ndaa-i ja kákandíja-i. ⁸Ni kandíja Abraham, te yuán ní jandatu-de ni kenda-de kua'an-de kiví ní kana-ya xiní-dé, náv'a jaa-de iin lugar nuu kuá'a-ya núu-dé kuu ta'u-dé. Te ni kenda-de kua'an-de,

vasa tú jiní-de ndénu kí'in-de. ⁹Ni kandíja-de, te yuán ní nchaa-de natu'un chaa jíká núu ní'lun ní keyu'u-yá ja kuá'a-ya ní'lu-dé. Yúan ní nchaa-de iní ve'e kuii jíín Isaac jíín Jacob, chi suni súchí ní'in tá'an ta'u núu ní keyu'u-yá-ún kákuu súchí-ún. ¹⁰Chi ní nukuu ini-de koo iin ní'lu jíín cimiento, ja máá Dios kúu I'a chutá'an-ya te sá'a-ya-ún. ¹¹Suni ní kandíja máá Sara, te yuán ní ni'in-ña fuerza ní nuku'un se'e-ña, vasa ña'an numá ní kuu-ña. Te ní skáku-ña fin se'e onde tiempo ni ja'a xaan kuiá-ña, chi ní kandíja-ña já skíkuu va'a máá Dios tu'un ní keyu'u-yá. ¹²Já yúan súni súan ní kákaku kua'q-í ní sá'a iin-ni chaa, vasa a ní yii xaan-dé. Ko tata-de ní ndea xaan, natu'un tiñu xíní ándfívi, jíín natu'un ní'lu káa yu'u mar, ja má kúu ka'u-yó. ¹³Nini kákandíja-de te ní kaji'i táká chaa-ún, vasa tú ní káni'in-dé ja ní keyu'u-yá. Ko ní kande'lé jíká-ni-de nuu, te ní kaka'an-de sa'lan kúta'u jíín. Te ní kaka'an ndaa-de ja cháa jíká, jíín cháa káxiukú núu-ni, kákuu-de. ¹⁴Chi chaa káka'an súan, a kást'a'an ndijin-de ja kándukú-de iin ní'lu máá-de ja kúxiukú máá-de. ¹⁵Chi ní ní nákaní iní-de ní'lu nuu ní kenda koyo-de-ún núu, ío modo ja náxió káva-de, ní ní kákuni-de núu. ¹⁶Ko ní kakuni-de inga ní'lu va'a xaan-gá ja ío onde andfívi. Já yúan tú kúka nuu Dios nuu-dé kunání-yá Dios máá-de, chi a ní sátu'a-ya iin ní'lu kuxiukú-de. ¹⁷Ni kandíja Abraham, te yuán ní soko-dé Isaac kivi ní jito nchaa-ya-dé. Te máá tú'un se'e náva'a-de, te siki súchí-ún ní ni'in-dé taká tu'un ja ní

keyu'u-yá nuu-dé, ko ní io tu'a-de soko-dé-i ja kúu-i, ¹⁸vasa ní ka'an-ya tú'un-i jíín-de: Onde chii Isaac te kana-ri tata-ro te súan kunání, áchí-ya. ¹⁹Chi ní tava máá-de cuenta ja á kuu naschakú Dios nayivi má'nú ndíyi. Te suni natu'un jíín fin tu'un yátá, te súan ní nani'in Abraham máá-i ní nachaku-i, natu'un súan. ²⁰Ni kandíja Isaac, te yuán ní jikan ta'u-dé ja'a Jacob, jíín Esaú, siki táká tiñu chaq kueg-ga. ²¹Ni kandíja Jacob, te yuán kivi já á yani kuu-de ní jikan ta'u-dé ja'a ndéndúu se'e yíí José. Te ní chiñú'ún-de-ya vasa ndítuu-na-de xini vara tñin-de. ²²Ni kandíja José, te yuán kivi á kuyani kuu-de, te ní ka'an-de ja koo kivi ndénda nayivi Israel, Te ní tá'ú-de tiñu nuu-í ndasa sá'a-i jíín yíki-dé. ²³Kivi ní kaku Moisés ní kákandíja taa-i náa-i, te yuán ní chisa'lí-de-i uni yoo, chi ní kajini-de ja líu káa-i. Te tú ní káyu'ú-de acta ja ní sá'a rey. ²⁴Ni kandíja Moisés, onde kivi ní ja'nu-de. Yuán tuká ní já'a-de tu'un ja kúnání-de se'e sesí'i Faraón. ²⁵Sua ní kuni-de ja koto-de tuñdó'o jíín nayivi Dios, nasu já núnúu-ni kusii iní-de jíín tú'un siii iní ja ndiso kuachi. ²⁶Chi a ní tava-dé cuenta ja ní ka'an-i siki-dé ja sikí Cristo, te kúká xáan-gá kuu-de sá'a, vásá já kúu táká yaká xü'lín ío iní ní'lu Egipto, chi a ní nde'é-de ja kuá'a-ya yá'u-de. ²⁷Ni kandíja-de, te yuán ní kenda-de ní'lu Egipto. Te tú ní yú'ú-de, vasa kití iní rey. Te ní kanda-de, chi ní sá'a-de cuenta ja á ndé'é-de nuu máá I'a tú jiní ndijin-yo ní'lu. ²⁸Ni kandíja-de, te yuán ní ja'ni-dé lélú Pascua, te

ni joso yúyú-de niñi-tí, náv'a a nú vại ndajá'a ká'ni-yá táká se'e núú, te ma kél'e-yá-i jíná'an-i. ²⁹Ni kakandíja-de, te yuán ní kuu ni kaja'a-ni-de sava sava ma'l'nú mar kuá'á, nátu'un nuu ñú'un íchí-ni. Te súan kándukú cháa ñuu Egípto sá'a-de jíin ndúcha-ún kákuni-de núú, ko ni kókó-ni-chá-dé. ³⁰Ni kakandíja-i, te yuán ní jungoyo corral namá yúu ñuu Jericó, onde ni jinu ni kajíkó ndúu-i ñuu-ún nuu usiá kívi. ³¹Ni kandíja Rahab, ña'an tiñi ini, te yuán tú ní náa-ñá iin jínu-ni jíin ñayíví ní'in ini, chi sua ni ka'an-ña tú'un ndéé iní jíin cháa ni kajito yu'u, te ni jatá'ú-ña-dé. ³²Naún ká'an-ga-ri núsáá. Chi tuká tiempo ja káni-ga-ri tu'un Gedeón, tu'un Barac, tu'un Sansón, tu'un Jefté, tu'un David, tu'un Samuel, jíin tú'un táká chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá. ³³Ni kakandíja-de, te yuán ní kákundéé-de ni katiin-de so'o ñuu ná'nú, ni kásá'a-de tiñu ndaa, ni kani'in-dé tu'un ni keyu'u-yá, ni kajasu-de yu'u ndíka'a jíná'an-ti, ³⁴ni kanda'va-de ñu'un kayú yáá, ni kakaku-de yu'u machete, ni kanani'in iní-de ja ní kaku'u-de, bueno ni'in ni kanduu-de ni sá'a-ya kívi ní kajatá'an-de nuu guerra, te ni kaskunu-de soldado inga ñuu jíká já kájatá'an jíin-de-ún kája'an. ³⁵Ió ñasí'i ja ní kanani'in-ñá se'e-ña já á ni kaji'i-i te ni kanachaku-i. Sava-de ni kando'o xaan-dé ni kásá'a-i, ko tú ní kája'a-de tu'un ja kúu kaku-de, náv'a a kundéé-de nachaku va'a-ga-de. ³⁶Sava-de ni kásákátá-i nuu-dé, te ni kaxndó'o-i-de jíin cuarta, te suni ni

kaju'ni-i cadena-de, te ni ka'iin-de vekaa. ³⁷Ni kaja'a-i yuú xiní-dé. Ni kaxiti-í-de jíin sierra. Ni kaja'ní-i-de jíin machete. Ni kajika-de ichi yá'a ichi yúan. Te ni kañu'un-de ñii ríj jíin ñíi ndíxí'ú. Ndá'ú-ni ni kata'an-de, ni kajito-de tundó'o, te ni kastá'an-i-de. ³⁸Ni kajinu-de onde nuu ñú'un téé. Te suni chii yuku ní kívi koyo-de. Te ni ka'iin-de yau kava jíin yaú chii ñu'un. Te va'a xaan-gá kúu táká chaa-ún, nasu ñayíví iní ñuyíví. ³⁹Te táká chaa yá'a, vasa ni jatú'ún-yá-de siki já ní kákandíja-de, ko tú ní káni'in-dé tu'un ni keyu'u-yá. ⁴⁰Chi ni sátu'a Dios iin tiñu va'a xaan-gá ja kúu yóo jíná'an-yó, náv'a ma yíja máá cháa-ún, onde nú túu yóó.

I'a yóxnúú jíin tú'un kándíja

12 Kua'a xáan testigo kájikó ndúu níi núu-yo nátu'un viko nyú'un. Núsáá te ná cháxio-yó táká kuachi ncháá vee sikiyo, jíin já jíkó ndúu níi xín-yo, te jíin paciencia ná kúnu-yó carrera máá-yó ja ní jani-ya núu-yo. ²Te ná ndé'é-yó núu Jesús, I'a yóxnúú jíin tú'un kándíja-yó, te síyíja-ya yóó jíin. Te máá-yá, ni kanda-ya jíin tundó'o cruz, chi ni ndatu-ya chaa kívi já kúsíi iní-ya, te tú ní sá'a-ya cuenta ja kúka nuu-yá, te ni nungoo-ya íchi ndává'a Dios nuu mesa-ya.

Ja kuándéé iní-yo jíin tundó'o

³Ná káni iní máá-ró ndasa ni jandéé iní-ya jíin ñayíví kándiso kuachi, vasa ni kaka'an ndiva'a-i siki-yá, yúan ni'in-ro modo ja má kuítá-ro, ni ma kúu xáan iní añú-ro.

⁴Ko vasa kájatá'an-ró sikí kuáchi, ko té chá'qan-ga kaka niñi já kasú-ro nýuú-un. ⁵Chi a ni kanaa iní-ro tú'un ká'lan ndaq'ú jíin-ró nátu'un jíin sé'e, te súan ká'an: Hijo máni, ma káva já'a iní-ro nú xndó'o máá Tatá Dios róó, ni ma kuítá iní-ro nú kána jíin-yá nuu-ro. ⁶Chi máá Tatá Dios xndó'o-ya ñayivi kúndá'ú iní-ya, te skúun-ya yúnu xfi sukun táká se'e ja játá'ú-yá, áchí. ⁷Chi nú kuandéé iní-ro jíin castigo jíto-ró, te jíka Dios jíin-ró nátu'un jíin sé'e-ya, xí ío se'e ja tú ndó'o-i sá'a táká-i náun. ⁸Ko nú tú castigo jíto-ró, nátu'un ni kando'o ta'lan táká se'e, se'e kándikin nchaa-ni kákuu-ró nú súan, nasu máá sé'e. ⁹Io inga tu'un. Yóó, ni kañava'a-yó táká máá-yó nýuú ní kákaku-yó, ni kaxndó'o-de yóó, te ni ka'io ja jíñu'ún-yó nýuú-dé. Te nagá ni kuu ja má kuándatu jíñu'ún-ga-yó nýuú máá Táká nuu vái añú-yo, te kuchaku-yo núsáá. ¹⁰Te chaa-ún, jandáa ni kaxndó'o-de yóó, ko yaku-ni kívi ndasa ni kákkuu iní máá-de. Ko I'a yá'a, chi ja ná kendoo va'a-yó kuní-ya, náva'a ndundoo ta'qan-yo jíin-yá nátu'un máá-yá. ¹¹Jandáa kúu ja ní iní castigo jíto-yó, tú kúsií iní-yo sá'a vina, chi sua kúku'a iní-yo sá'a. Ko kúkuéé-ga te jíin tú'un vindáa vinené kendoo ndaa suchí ní káskuá'a jíin. ¹²Núsáá te ná kátiin xáan-ro jíin ndá'a tívítá-ró, te nakani ni'in-ró sf'in-ró já káni yá'a káni yúan-ró. ¹³Te sá'a-ró íchi ndóó káka ja'a-ro, náva'a ma sána ñayivi rengo, chi sua nduva'a-i. ¹⁴Skuá'a-ró náva'a ná kóo tu'un vindáa vinené iní-ro jíin táká ñayivi, jíin já ná kóo ndoo-ró

jíná'an-ró, chi nú tú tu'un ndoo iní, te ma kúu kuní ni iní ñayivi nýuú máá Jíto'o-yo. ¹⁵Nde'é víi-ro jíná'an-ró, náva'a ma káka yátá ní iní-ro nýuú tú'un luu ío iní Dios, te suni náva'a ma ndú'u'a tuku iní ni iní-ro. Te nú túu, chi ndukui'a iní-ro sá'a, te nduchá'lán kuá'a-í sá'a. ¹⁶Te koto-ró náva'a ni iní-ro ma káka téne, ni ma kújá'a iní-ro jíin-yá, nátu'un Esaú, suchí já síkí iní ko'o ndéyú ní xíkó-i derecho-i ja kúu-i suchí nýuú. ¹⁷Chi a jiní-ro já kúkuéé-ga te ni kuní-i ni'in-í ta'ú-síkí já kakán ta'ú táká-i ja'a-í. Ko ni kendoo ichi-i ni sá'a táká-i, chi tú ní ni'in-í modo nakani iní-i, vasa ndé'e nducha nýuú-í ndúkú-i. ¹⁸Chi nasu ní jákoyo-ró nýuú fin yuku já kúu tiin-yó, nuu kánda yáá nýuú-un, nuu túún, nuu ñáa, jíin nýuú keé tachí xáan, ¹⁹nuu jíni so'o-ró ndé'e clarín, nuu ní'in ká'an-ya, chi ñayivi ní kajini so'o ní'in tu'un-ún, ni kaka'an ndaq'ú-i ja má ká'an-ga-ya jíin-i. ²⁰Chi tú ní kákanda-i jíin tínu ni tá'ú-yá nuu-í: Nú iní kiti ná kákuy'un-ti yúku-ún, ná skée-ró yúu sikí-tí kuu-ti, xí túu-ró machete-ti, áchí. ²¹Te jo xaan káa tínu-ún ni kajini-i. Te ja yúán ní ka'lan Moisés: Yú'ú xaan-rí, te kísi-i ruu sá'a, áchí-de. ²²Chi sua ni jakoyo-ró nýuú máá yúku Sion, te suni iní nuu máá Dios, I'a chakú. Te nuu-ún kúu nuu Jerusalén cuenta andíví. Te suni ni jaq'-ro nýuú káxiukú kuá'a xáan mil ndajá'a-yá, ²³te suni nuu tiku'ní ñayivi ní kánakaku xna'an-ga ja káyoso lista-i andíví, te suni nuu Dios, I'a kúu juez xini táká-i, te suni nuu ío añú táká ñayivi ndáa ja á ni kaiyija va'a, ²⁴te suni nuu

Jesús, I'q kúu yu'u núu sikí contrato jáá, te suni nuu máá niñí ní joso yúyú já vá'a-ga ní'in tíñu vásá niñí Abel. ²⁵Koto va'a-ró náva'a tú ské'ichi-ro I'q ká'qan. Chi ní tú ní kákaku ñayivi já tú ní játá'ú-i chaa ní ka'an iní ñuyivi, naga ní kuu yóo ní tú kuatá'ú-yó máá I'q ká'qan onde andíví. ²⁶Chi jíín já ní ní'in ní ka'an-ya sáá, te ní kisi-ya ñuyivi. Ko vina a ní keyu'u-yá: Vasté fin jínu-na kisi-ri, ko nasu máá fin ñuyivi, chi suni onde andíví, áchí-ya. ²⁷Te tu'un yá'a ja ká'qan: Vasté fin jínu-na, áchí, kuní ka'qan ja cháxio-ya táká ndatíñu ní kakanda-ún, ndatíñu ja á ní kakuva'a, náva'a ná kéndoo máá táká ndatíñu ja ní kakaku ní. ²⁸Núsáá te a ní'in-yo fin ñuu ja ní kaku ní, te ja yúán ná nákuatá'ú-yó núu Dios, te ná kuatíñu-yó núu-yá, te ná chíñú'ún-yó máá-yá, te ná koo ja jíñú'ún-yó núu-yá, náva'a kusíj iní-ya sá'a-yó. ²⁹Chi Dios máá-yó, iin ñu'un ja xndí'i já'mu kúu-ya.

Modo kuatíñu-yó núu-yá

13 Mä júkuiñi-ro jína'an-ró já kúndá'ú iní-ro ñaní-ro. ²Mä náá iní-ro já koto ndá'ú-ro núu ñayivi jíká, chi súan ní kasá'a sava-de, ko naún kájini-de ja máá núu ndáj'a andíví ní kaja'a núu-de ve'e. ³Ná núku'un iní-ro ñayivi ká'iin vekaa. Sá'a-ro cuenta ja súni ká'iin-ró vékaa jíín-i. Te suni súan sá'a-ro jíín cháa ja kándonda-i siki-dé, chi suni máá-ró kájini-ro tá'u'u-ro máá-ró. ⁴Mä kasú-ro já tánda'a-í, te ná koo jíñú'ún táká-ro jíín-i, te mä sáchá'án-ró jíto-i. Chi ñayivi kájika téne, jíín ñayivi

káisíki ncháa tá'an, máá Dios nakuxndíi-ya sikí-í. ⁵Ná káka kuu-ró, te mä chíñú'ún-ró xú'ún. Ná kúsi iní-ro jíín já tím-ró víta ní. Chi máá-yá ní ka'an: Ná skíkuu ná'ín-rí jíín-ró, te mä sía kuti-rí róo, áchí-ya. ⁶Núsáá te kuu chundéé iní-yo ká'an-yo: Máá Jíto'o-yo kúu I'q chíndéé chítuu-ya rúu, te mä yú'ú-rí náun kuní ñayivi sá'a ndivá'a-i jíín-rí, achi-yo. ⁷Ná núku'un iní-ro cháa ní kastá'qan ichi núu-ro, chi ní kaka'qan-de tu'un Dios jíín-ró. Ná ndáku-ró modo ndasa ní kákandíja-de, te ná ndéé vá'a-ró ndasa ní kee tiñu ní kasá'a-de. ⁸Jesucristo, chi iin-ni káa-ya íku, jíín vína, jíín níí káni. ⁹Mä nátu'u iní-ro yá'a, yúan, jíín sín sín sa'an jáá. Chi ío va'a ja ná kéndoo ní'in iní anú-yo sá'a tu'un luu ío iní-ya, ko nasu jíín ndéyu já tú ní'in tíñu kuti núu ñayivi chíñú'ún yúán. ¹⁰Káñava'a-yó fin-ni altar. Te chaa kájatíñu iní ve'e níi-ún, tú ká'io derecho-de ja kée-dé ja ío nuu altar-ún. ¹¹Chi yiki jíín kúñu kití kája'ni-dé-ún kayú, kája'mu-de ichi fuera yuñúu. Te niñí kíti-ún, skívi sutu ñá'nu iní cuarto ii, yúan sokó-dé nuu-yá cuenta siki kuáchi. ¹²Suni súan Jesú, ní ndo'o-ya íchi fuera yuxé'é, náva'a jíín niñí-yá te sándoo-ya ñayivi. ¹³Núsáá te ná kénda-yó kí'in-yo núu-yá ichi fuera yuñúu, te ná ndó'o ta'qan-yo jíín-yá ja káka'an ndivá'a-i siki-yá. ¹⁴Chi yá'a tú káñava'a-yó fin ñuu ja kéndoo níí káni, chi sua kándukú-yó fin ñuu ja cháa kuee-ga. ¹⁵Núsáá te jíín íchi ní juña Jesú, te nene ná nákana

jaa-yó máá Dios, chi nátu'un iin ja sokó-yo núu-yá kúu. Chi ya'á kúu máá tú'un xíin tíñu ja sá'a yu'u kándaku ñi'in sí'ví-yá.¹⁶ Ma náa iní-ro sá'a va'a-ró, jíín já kóto tá'an-ro, jíín sáva-ga-i, chi kúsii iní Dios sá'a ya'lá, nátu'un ja á ni kasoko-ro iin nuu-yá.¹⁷ Ná chú'un iní-ro tú'un ká'an chaa kástá'an ichi núu-ro, te kuandatú-ro núu-dé, chi kándito-de añú-ro nátu'un kás'a chaa ja níni náku'a-de cuenta. Nde'lé nává'a kusii iní-de sá'a-de, te nasu já nákuaka nuu iní-de, chi nú súan te tú ní'in tíñu ja kúu róó.¹⁸ Ná kakán ta'u-ro já'a-rí jíná'an-ri, chi a kájani ndija iní-ri ja kájani va'a iní añú-ri, chi kákuni-ri kaka jíñú'ún-ri jíín táká-ni tiñu.¹⁹ Te ká'an nda'ú téyíí-ga-ri jíín-ró já ná sá'a-ró súan, nává'a ná nája a yachi-ga-ri nuu-ro.²⁰ Te máá Dios kúu I'a ndiso tu'un kuaká'nú iní, te ni naschakú-ya máá Jít'o'-yo

Jesucristo ma'ñú ndíyi. Te Jesús kúu pastor ñá'nu ndító yóó nátu'un rii. Te onde jíín máá niñí contrato nií káni,²¹ ná síyíja Dios róó, nává'a kuu sá'a-ró táká tiñu va'a, ndasa játa'an iní-ya. Te iní añaú-ro ná sá'a-ya táká ja kúsii iní máá-yá nde'é-yá nuu, te onde jíín Jesucristo ná sá'a-ya-ún. Te nuu máá-yá ná nákana jaa-yó-yá nií káni nií kuiá. Amén.²² Ko ká'an nda'ú-ri jíín-ró jíná'an-ri ñáni, ja má kití iní-ro sá'a tu'un ká'an nda'ú-ri jíín-ró yá'a, chi ni chaa-ri iin tutu lúlí yá'a nuu-ro.²³ Kuní-ri ja ná júku'un iní-ro já á ni kenda ñani-yo Timoteo vekaa, te jíín cháa-ún jande'é-rí róó te nú nchaa yachi-de.²⁴ Ná sández iní táká chaa stá'an ichi núu-ro, achi-ro kúni-de, jíín táká ñayivi ndóo. Te ñayivi ñúu Italia kák'a'an-i ja ná sández iní-ro.²⁵ Tu'un luu ío iní-ya ná kóo jíín táká róó jíná'an-ri. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA UNIVERSAL DE SANTIAGO

YA'A KUU CARTA SANTIAGO JA NI CHAA-DE NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

1 Máá-rí kúu Santiago, mozo
Dios jíín Jít{o'-o-yo} Jesucristo.
Te cháa-ri tutu yá'a nuu ñayiví
ndf'uxí uu tata Israel ja ní kajichá
nuu-i. Ta'l{u}-ro kúu.

Onde nuu Dios vai tu'un ndichí
2 Nání jín'an-ró, ná kúsij xáan
iní-ro te nú ni chaq tñi nuu túndó'o
sikj-ro. 3 Chi a kájini-ro já nú koto
nchaq-i róó ndasa kákandíja-ró,
yúan-na te kuiñi nñi'in-ró sá'a. 4 Te
ná kuíñi nñi'in-ró ndíta'an kívi,
náv'a yija v{a}'a téyíi-ró. Te ni m{a}
kúu falta ni iin nuu-ro. 5 Te nú ndé
iin róó kúu falta ja koo ndichí-ró,
te kakqan-ro nñu Dios, te ku{a}'a-ya
nuu-ro, chi máá-yá, já'a kua'{a}-yá
nuu táká ñayiví, te tú kána jíín-yá
nuu-í. 6 Ko nú kakán-ro, te ná
kándíja-ró, te m{a} káni sikj ini-ro.
Chi chaq ja jáni sikj ini-de, nátu'un
su'ma mar ja ndónda sá'a tachj, te
yá'a yúan ndéché-chá kua'{a}-cha,
súan kúu-de. 7 Chaq yúan, m{a} káni
ini-de ja nñi'in-dé iin ndatfñu nuu
Jít{o'-o-yo}, 8 chi máni nátu'u ini-de,

te ya'á yuán jáni ini-de. 9 Iin
ñaní yínúu, ná kúsij iní-de, chi
kúná'nú-de jíín-yá. 10 Ko ñaní kúká,
ná kúsij iní-de ja ní ndusúchí-de
nuu máá-yá. Chi nátu'un ita yuku,
súan-ni naa-dé. 11 Chi nú ni kana-ni
ndikandii te ni kuní'ní-ni, te ichi-ni
yuku. Te jungava-ni ita, te naa-ní ja
lúu káa. Suni súan-ni nda'v{a} chaa
kuká jíín táká tíñu sá'a-de.

Sikj já jít{o'} nchaq-i yóó

12 Xáán ndatu koo chaq kéndoo
nñi'in vasa ni jito nchaq-i-de. Chi
nú a ni jatú'ún-yá-de, te nñi'in-dé
premio ja kúchak{u}-de, chi a ni
keyu'u Dios ja ku{a}'a-ya premio nuu
ñayiví maní jíín-yá. 13 Te nú náké'é-i
iin chaq, te m{a} ká'q{a}n chaa-ún
ja Dios náké'é-yá-de. Chi m{a} kúu
naké'é-i Dios ja sá'a-ya tíñu ñáá, ni
tú náké'é-yá ni iin ñayiví. 14 Chi iin
chaq, nú kuáxán iní-de, yuán kúu
ja skaní-ún iní-de te nñu'un-ún-de,
súan náké'é-i-de jíín máá-de. 15 Te
tu'un kuáxán iní-de, nú a ni yija,
skáku kuachi. Te kuachi-ún, nú a

ni ja'nu, kuu chaa-ún sá'a. ¹⁶Ñáni máni, ma xndá'ú-ro máá-ro jíná'an-ró. ¹⁷Taká ja kútau-yo, ja lúu ja vá'a kúu, chi kíi ichi ándíví te kúun vai onde nuu máá Táau-yo, I'a xíin táká ndua luz. Te máá-yá, iin-ni ku'a stúun-ya, ni tú natu'u kutí iní-ya.

Kájini so'o-i te tú káskíkuu-i
¹⁸Chi ni kuu iní máá-yá, te ni nakaku-yó ní sá'a-ya jíin tú'un ndaa, náva'a kuu-yó nátu'un se'e núu núu táká ñayivi-yá. ¹⁹Ñáni máni, ja yúan táká róo, yachí ná kúni so'o-ró, ko kuéé ka'lan-ro, te kuéé kití iní-ro. ²⁰Chi tu'un kití iní iin chaa, tú jíka tiñu ndaq Dios sá'a. ²¹Núsáá te ná sía-ro táká tiñu chá'án jíin táká tu'un ñáá ja ní kukútu-ro jíin. Te ná kóo vitá iní-ro, te kuatá'ú-ro tú'un ni tíin iní-ro, chi tu'un yúan kúu ja kúu nama róo jíná'an-ró. ²²Skíkuu-ró jíin tú'un máá-yá, náva'a ma kúni so'o sáni-ró. Chi nú túu, te xndá'ú-ro máá-ró. ²³Chi nú iin chaa, jíni so'o-de tu'un-ún, te tú skíkuu-de, chaa yúan kúu-de nátu'un iin chaa ndé'é-de nuu-dé nuu espejo ndasa yúkú jíto-de. ²⁴Chi ndé'é-de nuu-dé, te nú kua'lan-de, te náa-ní iní-de ndasa jíto-de. ²⁵Ko nú ndé chaa nándukú víi-dé máá ley va'a, ley ja káka kuu ndichq-naq-yo sá'a, te nú kukuu-de jíin, na tú jíni so'o sáni-de, ni ja náa iní-de, chi skíkuu-de tu'un ká'lan, yúan-na te chindéé chítuu Dios tiñu sá'a-de. ²⁶Nú kández iin chaa ma'lñú-ro, te jáni iní-de ja bueno chíñu'ún-de Dios, te túu ja jíñu'ún yáa-dé, chi sua xndá'ú-ún añú-de, chaa-ún

chíñu'ún sáni-de-ya. ²⁷Hin chaa ja chíñu'ún níña-de chíñu'ún ndíja-de máá Táau-yo Dios, chaa-ún sá'a-de tiñu yá'a: Koto va'a-de suchí lá'ú jíin ñá'an viuda nú íó tundó'o káta'lan-i. Te koto va'a-de máá-de, náva'a tú kuchá'án-de sá'a ñuyivi.

Sikí tú'un tú kunchaq nuu

2 Ñáni máá-rí, ma kúnchaq nuu-ro ní iin ñayivi, chi kákandíja-ró núu máá Jító'ó-yo Jesucristo ja ndíi ncháa-ya.
²Chi nú jaa iin chaa iní ve'e nuu kándutútu-ro, te ñú'un xe'e oro nda'a-dé, te ñú'un-de sa'ma lúu, te nú suni jaa iin chaa ndá'ú ñú'un-de sa'ma ndá'ú, ³te nú koo jíñu'ún-ró núu cháa ñú'un sa'ma lúu-ún, te nú ka'lan-ro jíin-de: Yá'a jungoo-ní chi íó va'a, achi-ro, te nú ka'lan-ro jíin cháa ndá'ú-ún: Jian-ní kundiq-ro, xí yá'a-ni jungoo-ro chíi silla-ri, achi-ro, ⁴á nasu cháa kájani ñáá iní ni kanduu-ro já súan kánchaq nuu-ro ñayivi náún. ⁵Ñáni máni, chu'un iní-ro tú'un ká'lan-ri: Nasu ní kaji Dios chaa ndá'ú iní ñuyivi yá'a, ja ná kúkuká-de jíin tú'un kández, te ni'lin-dé ta'u-dé iní ñuu nuu tá'u-yá tiñu. Nasu súan ni keyu'u-yá ja kuá'a-ya núu ñayivi maní-yá jíin xí túu. ⁶Ko róo, chi ni ja'a-ro túka nuu cháa ndá'ú. Á nasu kátíin chaa kúká-ún so'o-ro, te á nasu súni chaa-ún káñu'un-de róo ki'lin-ro núu justicia, xí túu. ⁷Te nasu máá-de kákuu chaa káka'an ndiva'a sikí sí'ví va'a ja káinání-ro náún. ⁸Chi nú káskíkuu ndija-ro tú'un kánúú-gá ká'lan ley, nátu'un yóso núu tutú ij: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró, nátu'un kündá'ú iní-ro máá-ro,

áchí. Va'a sá'a-ró nú súan. ⁹Ko nú ncháá nuu-ro ñayivi, a nisá'a-ró kuáchi nú súan, te a ninakuxndíi ley siki-ro já súan kástíví-ro. ¹⁰Chi chaa stíví fiin-ni tu'un ley, vasa a niskíkuu ndí'i-de, te ndonda níí ley siki-dé. Chi nátu'un nistíví ndí'i-de. ¹¹Chi nika'ān Dios: Makúsíki ncháá tá'an-ró. Te suni máá-yá nika'ān: Makáni-ro ndíyi. Bueno, vasa tú niísíki ncháq tá'an-ró, ko nú nija'ní-ro ndíyi, a nikuu-ró cháa nistíví níí ley nú súan. ¹²Súan ka'an-ro, te súan sá'a-ró jíná'an-ro, te sá'a-ró cuenta ja máá-ró kákuu chaa ja kúndaaq tínu-ró sá'a ley ja skáka kuu ndichana róó. ¹³Chi iin chaa, nú tú ni kúndáú ini-de tá'an-de, te máá ley juicio, makúndáú iníún-de. Ko tu'un kúndáú iní, nilin-ga kúu vásá ley juicio.

Tu'un kándíja jíin tú'un skíkuu

¹⁴Ñán*í* máá-rí jíná'an-ro, nú ká'ān iin chaa ja kándíja-de, te nú tú tínu skíkuu-de jíin, te ndénu niin tínu tu'un kándíja-de-ún. Á kuu kaku-de sá'a máá tú'un kándíja-ni-de-ún. ¹⁵Te nú iin ñan*í*-yo xí fiin kua'a-yó jíka téndé-i, te nándi*i-i* ja kúchaku-i táká kívi, ¹⁶te nú iin róó ka'an-ro kúni-i: Mayú'u-ro, chi nilin-ro kú'un-ró te kuvixi-ro, te nilin nálin-ró kée-ro, achi-ro, te nú tú nijá'a-ro já kánandi*i-i* kuchaku-i, te ndénu niin tínu tu'un-ún. ¹⁷Suni súan kúu iin ñayivi kándíja, chi nú tú jíku-i jíin máá tínu, te a niji'lí iij máá tú'un kándíja-i-ún. ¹⁸Ko sanaa te ka'an iin-ró: Róó kándíja-ró, te ruu jíku-ri jíin tínu va'a, achi-ro. Núsáá te ná stá'ān

máá-ró nú-ri ndasa kándíja-ró vasa tú jíku-ró jíin tínu, te ruu, onde jíin tínu jíku-ri, te ná stá'ān-ri nuu-ro ndasa kándíja-ri. ¹⁹A kándíja-ró já fiin-ni Dios ío. Bueno sá'a-ró. Suni súan kákandíja ja'ú te kákisi-i ja yú'ú. ²⁰Róó, chaa xíní ñáá, stá'ān-ri nuu-ro kuní-ro náún. Ñayivi kándíja, te nú tú jíku-i jíin tínu, máni kándíja sáni-i. ²¹Táa-yo Abraham, tú ní kéndoo ndaa-de jíin tínu nisá'a-de, ná nisoko-dé sele-de Isaac nuul altar náún. ²²Á tú jiní-ro já tú'un nikandíja-de-ún, nichindéé tá'an jíin tínu nisá'a-de. Te tu'un nikandíja-de-ún niskíkuu va'a-de onde jíin tínu nisá'a-de. ²³Te súan niskíkuu tu'un ká'ān tutu ij: Abraham nikandíja-de nuul Dios, te ja yúán ní chi*l'i-ya* cuenta-de ja á nikendoo ndaa-de, áchí, te ninakunání-de amigo Dios. ²⁴Núsáá te a nikajini-ro já kéndoo ndaa*ii* ñayivi jíin tínu sa'a-i, nasu má fiin-ni ja kándíja-i nuu-yá. ²⁵Suni súan jíin Rahab, ña'an tiní iníún, ná nijatá'u-ña ndájáq Josué, te nichu'un-ña-dé inga ichi kája'ān-de, á tú ní kéndoo ndaa-ña jíin tínu nisá'a-ña-ún. ²⁶Chi nátu'un a niji'lí yíki kúñu ja tú ñú'un tachí iní, suni súan a niji'lí tu'un kándíja, te nú tú jíku jíin máá tínu.

Tu'un siki yáa-yo

3 Ñán*í* máá-rí jíná'an-ro, macháa iníkua'a-ro kúu-ró maestro, chi a kájini-ro já yóó, ja kástá'ān-yo tú'un, nilin-ga nandakan-ya cuenta nuu-yo kívi chaa juicio. ²Chi taká-yo, ío tíni tínu kástíví-yó. Ko nú iin chaa nú tú stíví-de tínu jíin tu'un ká'ān-de,

chaa a ní ta'u vá'a ini kúu-de. Te suni kúndéé-de jíín níí máá-de já'ny-de.³ Chi a kájini-yo já káchu'un-yó freno yu'u caballo náva'a kuandatu-tí núy-yo, te súan já'ny-yo-tí jíín níí máá-tí.⁴ Suni súan barco vasa ná'nu xaan, te chúndá'a tachí xáan kuáan, ko vatu-ni tá'nu nuu jíín fín su'ma lúli sá'a chaa skáka, ndé onde ní kuu ini-de ki'ín-de jíín.⁵ Suni súan yáa-yo, chi vasa ja lúli-ni kúu, ko xaan sáteyí máá. Chi nátu-un kayú iiny uku ká'nu xaan sá'a iin ñu'u lúli, súan kúu ya'á.⁶ Te yáa-yo kúu nátu-un iin ñu'u. Suni nátu-un iin ñuy-iví náá kúu yáa kánde ma'lñu táká-ga kuñu-yó, te kúchá'án níí-yó sá'a. Chi infierno ní tuu ñu'u yáa, te yáa-ún túu ñu'u níí ñuy-iví yúkú.⁷ Chi táká kiti jíín tísaa, koo jíín kiti ñu'u chii mar, tá'nu-tí te ndúu manso-tí sá'a ñayivi.⁸ Ko ni iin chaa ma kúu ka'ny-de yáa-dé. Chi iin kuñu náá ja má kúu ka'ny-de kúu. Te ñu'u chítú nátu-un nducha kuíñi-tí ja já'ni ndíyi.⁹ Chi jíín yáa-ún nákana jaa-yó máá Táa-yo Dios, te suni jíín yáa-ún káan ndivaa-yó síkí ñayivi, vasa muestra chii Dios ní kuvaa-i.¹⁰ Ini iin-ni yu'u kénda tu'u vaa jíín tú'u ndivaa. Ñáni máá-rí, tú ío vaa ja súan koo.¹¹ Á kána nducha vixí jíín ndúcha uá ini iin-ni nuu sókó náún.¹² Ñáni máá-rí, á kuu kuun nde'e oliva xini yúnu mérkexe, xí nde'e mérkexe xini yúnu uva. Núsáá te suni súan ma kúu kana nducha ú'u jíín ndúcha vixí ini iin-ni sókó.

Tu'un ndíchí já vái ichi ándívi

¹³ Ja máá-ró jíná'an-ró, ndé iin-de ndíchí te ndito xini-dé. Ná káka

kuu vaa-de jíín tíñu sá'a-de, ná kuní jíín núu máá-ró, te ná kóo súchí ini-de vasa ndíchí-de.¹⁴ Ma stíví-ró tú'u ndaq máá-yá jíín tú'u tú'u ká'qan-ro. Chi nú tu'u kuásún téyíí ini jíín tú'u tixíñ ini níí'un ini añau-ro, nasu já sávixi-ro máá-ró kúu-ún.¹⁵ Te tu'u ndíchí modo jian, nasu já kíi ichi ándívi kúu, chi tu'u ñuy-iví, tu'u yúkú, tu'u kui'nq kúu.¹⁶ Chi nuu ío tu'u kuásún ini jíín tixíñ, yúan ío tu'u sáká náu jíín táká tiñu káñáá.¹⁷ Ko tu'u ndíchí kíi ichi ándívi xnáñuú-gá ndíso tu'u ndoo, yúan-na te jukuiñi tixíñ sá'a, te suni ndíso tu'u vitá ini, tu'u juku'un yachí ini, tu'u kúndá'lú ini tá'an, tu'u sá'a tiñu vaa, tú nákuxndfí síkí tálan, tú ndíso tu'u yoso yú'u.¹⁸ Te máá tíñu ja kénda chii tu'u ndaq kúu tu'u vindáq vinené kásá'a ñayivi kánasámaní tálan.

Ma kóo mani-yo jíín ñuy-iví

4 Ndénu káku pleito jíín tixíñ kásá'a-ró. Á nasu síkí já ndío ini-ro kúu. Te tu'u yúan kájatá'an ini-ro.² Kándio ini-ro, ko tú káñavaa-ró. Ja yúán kája'ní-ro ndíyi. Te kákukuásún ini-ro, ko tú káni'in-ro. Ja yúán kájatá'an-ró te kákutíxíñ-ró. Tú káñavaa-ró chi tú kájikan-ro.³ Kájikan-ro ko tú káni'in-ro, chi ñáá-ni kájikan-ro náva'a síjíta sáni-ró jíín tú'u kúsíí ini-ro.⁴ Ñayivi káisíkí ncháq Dios kákuu-ró. Á tú kájini-ro já tú'u jíón u'u tá'an jíín Dios. Chi chaa mani jíín ñuy-iví, chaa jíto u'u tá'an jíín Dios kúu-de.⁵ Te tu'u káan tutu

ii, máá Espíritu ja ncháá ini-yo, ja ní ja'a-ya núu-yo, kúkuníñi ini-ya ndasa jíka-yó, áchí. Á kájani ini-ro já ká'lan sáni tū'un-ún náún. ⁶Ko já'a-ga-ya tú'un luu ío ini-ya núu-yo. Yúán ká'an: Dios, jasú-ya núu cháa vixi, te já'a-ya tú'un luu ío ini-ya núu cháa vitá ini, áchí. ⁷Kuandatu nuu Dios jín'an-ró núsáá, kasu nuu kuí'nq te kunu koto róó. ⁸Kandita nuu Dios, te máá-yá ná kándita-ya núu-ró núsáá. Róó chaa kásá'a kuachchi, nasández nda'a-ro, te róó chaa kájani iin kájani uu ini-ro, nasández añú-ró. ⁹Ná tá'u'u ini-ro. Ná kúkuí'a ini-ro. Te ná ndé'e-ro. Vasa kájakü-ro ko ná ndé'e kó'o-ró. Vasa kákusiñ iní-ró ko ná ndúkuí'a ini-ro. ¹⁰Sá'a súchí iní-ró núu Dios, te máá-yá sáná'nú-ya róó. ¹¹Nání, mä kútuku ini-ro kóto-ró tá'an-ró. Chi chaa kútuku ini-de jíto-de ñaní-de, xí nákuxndíi-de sikiñ ñaní-de, chaa-ún kútuku ini-de jíto-de ley, te nákuxndíi-de sikiñ ley. Ko róó, nú nákuxndíi-ró sikiñ ley, nasu cháa skíkuu ley kúu-ró, chi iin juez kúu-ró nú súan. ¹²Máá iin-ni I'a kúu ja já'a ley. Te máá-yá kuu nama-ya yóó xí xnáa-yá yóó. Te róó, ndé chaa kúu-ró já nákuxndíi-ró sikiñ tá'an-ró núsáá. ¹³Róó ñayivi já káka'an: Vina xí yúchañ te kingoyo-yó ñúu yúan, te yúan kuxiukú-yó iin kuiq, te kuaan-yó xikó-yó, te ni'lín-yo sikiñ, áchí-ro. Ná kúni ná'ín-ró, ¹⁴chi tú kájini-ro ndasa kuu kivi yúchañ, chi naún ja káxáan kúu vida-ro. Jandáa ja máá yokó-ni kúu, ja iin núnúu-ni vai. Yúan-na te nducha-ní ki'in. ¹⁵Ko va'a-ga ná ká'lan-ro: Nú kuní máá Jít'o-yo, te kuchaku-yo te sá'a-yó

yá'á xí sá'a-yó yúán, achi-ro. ¹⁶Ko vina, chi máni kásavixi-ró máá-ró, ja kásatéyí-ró máá-ró. Te tiñu ñáá kúu nú suán sávixi-yo máá-yó. ¹⁷Te nú ndé ñayivi jiní-i modo sá'a-i tiñu va'a, te nú tú skíkuu-i, te kuachchi-i kúu nú súan.

Siki cháa kúká

5 Ko róó chaa kúká jín'an-ró, ná ndé'e-ro te ná kána jíkó'o-ró, chi kii tundó'o siki-ro. ²Chi ndatínu kúká ñáva'a-ró, a ni kate'yu. Te a ni yaji tíkixin sá'ma-ro. ³Te oro jíín plata káñava'a-ró, a ni jita ni kana si'in yóó. Te si'in yóó-ún, nátu'un kani ndaa tu'un siki-ro, te kaji kúnu-ró nátu'un sá'a ñu'un. Chi a ni kayá máá-ró yají-ro ndasa kuu-ró kiví ndf'i-nq. ⁴Ni ka'io sava chaa kája'nú trigo-ro, te tú ní kách'a'u-ró-de. Vina te nátu'un kána kó'o máá yá'u-de-ún. Te máá Tatá Dios, I'a xín táká ndajá'a, suni jíni so'o-ya já kákana jaa máá cháa kája'nú-ún. ⁵A ni kajichakü kúká-ró iní ñuyivi yá'a. Te ni kasá'a-ró táká tiñu ni kakaní ini-ro, te ni jito ñukúún-ró máá-ró vasa kivi-ún ní ji'lí kua'a ñayivi. ⁶Ni kanakuxndíi-ró sikiñ cháa va'a, te ni kaja'ni-ro-dé. Ko máá-de tú jasú-de nuu-ro.

Jíín paciencia kundatu-yó ncháa-ya

⁷Nání, núsáá te ná kündatu-ró jíín paciencia onde kivi ncháa máá Jít'o-yo. Nde'é-ró ndasa jíín paciencia ndátu chaa jítu onde ná cháa saú ñá'an jíín saú kuéé, te ni'lín-dé nuní lúu já'a ñu'un. ⁸Suni súan koo-ró paciencia jín'an-ró, te ná kuíni ni'lín-ró jíín iní jíín añaú-ro, chi kuakuyani nchaa máá

Jít'o'q-yo. ⁹Ñání jíná'an-ró, ma kútuku ini'-ro kótó-ró tá'an-ró, náva'a ma nákuxndíi-ya sikkí-ro. Chi máá I'q sándaaq kuachi-yó, nátu'un a kándii-ya yúxé'é. ¹⁰Ñání máá-rí jíná'an-ró, ná skuá'a-ró ndasa ni kasá'a chaa ni kajani tu'un máá Tatá Dios onde sáá, chi vasa ni kando'o-de ko ni ka'io paciencia-de. ¹¹Vina káka'an-yo já xáán ndatu ñayivi kájandéé iní. A ni kajini tu'un-ró ndasa ni jandéé iní Job, te suni a kájini-ro ndasa kénda taká tiñu kuní máá Jít'o'q-yo, chi xaqan ndá'ú ini-ya yóó te va'a ini-ya jíin-yó. ¹²Ñání máá-rí, kánúú-gá ja má chísó tú'un téyí-ró, ni tu'un andíví, ni tu'un ñuyivi, ni inga tu'un ma ká'an téyí-ró. Chi nú ka'an-ro tú'un kuu, te máni tu'un kuu-ún ka'an-ro. Te nú ka'an-ro tú'un túu, te máni tú'un túu-ún ka'an-ro, náva'a tú nakuxndíi-ya sikkí-ro.

Tu'un kakán ta'u já'a tá'an

¹³Á ío iin róó ja ndó'o. Ná kakán ta'u-ro núsáá. Á ío iin róó ja kúsií iní. Ná káta-ró iin yaq ij núsáá. ¹⁴Á ío iin róó ja kú'u. Va'a-ga ná

kána-ró xiní cháa kákuu nuu iní tiku'ní. Te ná kakán ta'u-dé ja'a cháa kú'u-ún. Te jíin s'i'ví máá Jít'o'q-yo, ná chí'i-de aceite chaa-ún. ¹⁵Te nú kákandíja-de hora kájikan ta'u-dé, te nduvá'a chaa kú'u-ún, chi máá Jít'o'q-yo, nasával'a-ya-dé. Te nú kuachi ndiso-de, te koo tuká'nu ini nuu kuáchi-de. ¹⁶Ja yúán ná nákani ndaa-ro kuáchi-ró nuu tá'an-ró, te kakán ta'u-ro já'a tá'an-ró nává'a ná ndúval'a-ró. Chi iin chaa va'a nú kakán ta'u-dé, te kuu sá'a-de kua'q tíñu ná'nu jíin tú'un jikán ta'u-dé. ¹⁷Chi Elías, suni nátu'un ká'io-yó vína súan ni kaa-de onde sáá. Te ni jikan ta'u-dé ja má kúun saú, te tú ní kúun-chaa núu ñú'un yá'a uni kuiá iñu yo. ¹⁸Te inga jínu ni jikan ta'u-dé. Te ni ndii saú íchi andíví. Te ni nana tuku taká ndatíñu nuu ñú'un yá'a. ¹⁹Ñání jíná'an-ró, te nú iin róó ni kenda-ró íchi ndáa, te inga-ro ná náchu'un íchí tá'an-ró, ²⁰yúan-na te kunij-ro já nú iin róó ni nachu'un íchí-ró cháa ni kívi kuachi, a ni nama-ró iin chaa kuu, te suni kasu-ro núu kuá'a kuáchi nú súan.

LA PRIMERA EPISTOLA UNIVERSAL DE SAN PEDRO APOSTOL

YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN PEDRO APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

1 Máá-rí kúu Pedro apóstol nuu Jesucristo. Te cháa-ri tutu yá'a nuu róó ñayivi jíká, ja ní kajichá nuu-ró káxiukú-ró níí ñúu Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, jíin Bitinia. **2** Chi máá Táa-yo Dios, ni jini-ya róó onde jíin tiempo, te ni kaji-ya róó jín'an-ró. Te a ni kandundoo-ró ní sá'a máá Espíritu, návə'a kuandatų-ro nūu Jesucristo, te koso yúyú-yá niñi-ya siki-ro. Tu'un luu ío ini-ya jíin tú'un kuaká'nu ini ná ndeá ini-ro jín'an-ró.

Tu'un ñúkuu ini

3 Ná nákana jaa-yó máá Dios, Táa Jito'o-yo Jesucristo. Chi ni kundá'lú xaan iní-ya yóó. Te ni nakaku-yó já kúchaku-yo, te kánuuu ini-vó ní sá'a-ya jíin tú'un ja ní nachakü Jesucristo ma'lú ndíyi, **4** návə'a ni'in-yo fin ta'u já má té'yü kuti, ni mä kúchálán kúti, ni mä xíi kuti, chi yíva'a ini andíví já sikí yóó. **5** Chi yóó kúu ñayivi kákandíja, te

ja yúán ndító Dios yóó jíin fuerza-ya návə'a nama-ya yóó kívi sándil'i-na, nátu'un a ni sándaaq-ya. **6** Ja yúán kákusii iní-ro, vasa tini tundó'o kájito níni-ro yakú-ni kívi. **7** Chi tundó'o-ún, kájito nchaq róó nū kákandíja va'a-ró. Te tu'un kákandíja-ró, luu-gə káa vásá oro, chi vasa kájito nchaq-i oro jíin ñú'ün, ko iin kívi te naa. Te tu'un kákandíja va'a-ró, nakana jaa-i Jesucristo sá'a, te jíin tú'un jíñu'ún ká'an-i nduñá'nu-ya sá'a kívi kénda ndijin-ya. **8** Te máá-yá, vasa té kuni-ga-ro núu-yá, te mani-ro jíin-yá, te kákandíja-ró-yá. Vasa tú kández'é-ró núu-yá vina, te kákusii xáan iní-ro te kánakana jaa-ró-yá. **9** Chi ja ní kákandíja-ró te ní'in-ro tá'u-ro já káku añú-ro. **10** Chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá, ni kaka'an-de ndasa chaa tu'un luu ío ini-ya núu-ro. Te suni ni kández'é vā'a-de, ni kandukú víi-dé tu'un ndasa kaku-yó. **11** Te ni kánandukú nukúún-de ja ná júku'un ini-de

ndé kíví jíín ndé tiempo kuu tū'un ni ka'an Espíritu Cristo jíín-de, chi onde jíín tiempo ni jani-ya tū'un nuu-dé ndasa kii tundó'o siki Cristo jíín ndasa nduñá'nu tuku-ya nú ná já'a tundó'o-ún. ¹² Te ni stá'an-ya núu cháa-ún ja násu já kúu máá-de, chi sua ja kúu máá-yó kúu tū'un ni kajani-de. Te vina a ni kajini so'o-ró tū'un-ún chi chaa ni kajani tū'un va'a nuu-ro ni sá'a Espíritu Santo ja ní kii ichi ándíví, suni ni kajani-de tū'un-ún nuu-ro. Te táká ndajá'a Dios kájítu iní-ya ndúkú víi-ya táká tū'un-ún.

Siki tū'un koo ndoo-yó

¹³ Ja yúán ná kóo ndito iní ja jiní tuní-ro, te koo kuándí'lí-ro. Te kuñukuu téyí iní-ro já ní'in-ro tū'un luu ío iní-ya já kuá'a-ya núu-ro kíví kénda ndijin Jesucristo. ¹⁴ Te nátu'un se'e kájandatú va'a, súan ná kóo-ró. Te ma sá'a-ró tíñu ni kakani iní-ro sáá, ná tú ní kájukú'un kuti iní-ro. ¹⁵ Chi nátu'un ío ndoo máá I'a ni kana xini-ro, suni súan ná kóo ndoo-ró jíín táká tiñu kásá'a-ró. ¹⁶ Chi súan yoso núu tutú: Ná kóo ndoo-ró jíná'an-ró, chi ruu ío ndoo-ri, áchí. ¹⁷ Te máá-yá, tú ncháá nuu-ya ñayiví, ko sándaa-ya táká tiñu-i ndasa kásá'a iin iin-i. Te nú ká'an ndalú-ro jíín-yá nátu'un jíín Taq-ro, núsáá te ná chíñú'ún-ró-yá táká kíví já kájika tatú-ro yá'a. ¹⁸ Chi a kájini-ro ndasa ni kajika sáni-ró jíín tánínu ni kaja'a táq-ro núu-ro sáá. Ko ni nakuaan-ya róó nuu tánínu-ún. Ko nasu jíín ndatíñu ja té'yú, nátu'un oro jíín plata, ¹⁹ chi sua jíín niñí Cristo ja yá'u xaæn ncháá ni nakuaan-ya róó.

Chi máá-yá kúu nátu'un iin lélú vâ'a kití tú káchá'án, ²⁰ chi súan a ni teta'an Dios máá Cristo onde ná té jukuiñi-ga ñuyiví, te ni kenda ndijin Cristo kíví kuándí'lí-na, siki já ní kundá'ú iní-ya róó. ²¹ Te kákandíja-ró núu Dios sá'a Jesús. Chi ni nachakú-ya má'ñú ndíyí, te ni nduñá'nu-ya ní sá'a Dios. Ja yúán kákandíja-ró núu Dios, te káñukuu iní-ro-yá. ²² A ni ndundoo añú-ro, chi ni kajandatú-ro núu tū'un ndaa ni sá'a Espíritu jíín-ró, nává'a kundá'ú ndija iní-ro ñaní-ro. Núsáá te ná kundá'ú xaæn iní-ro tá'an-ro onde jíín iní jíín añú-ro. ²³ Chi a ni kánakaku jáá-ró. Ko nasu chii tata té'yú, chi chii tatá já má té'yú kuti. Te tū'un Dios ni sá'a súan, chi ndito chakú níí káni. ²⁴ Chi nátu'un yukú, súan kúu táká ñayiví. Te modo ndúñá'nu-i kúu nátu'un ita yukú. Chi yukú-ún, ichí-ni, te ita-ún, júngava-ni, ²⁵ ko tū'un ká'an máá Tatá Dios, chi kéndo níí káni níí kuiá. Achí. Te tū'un yúán kúu máá tū'un va'a ni kani'in-ro.

Cristo, nátu'un yuú chakú

2 Núsáá te ná sía-ro táká tū'un ñáá, táká tū'un xndá'ú, tū'un yoso yú'u, tū'un kuásún iní, jíín táká tū'un káka'án ndivá'a siki tá'an. ² Te ná kaní iní-ro leche máá Espíritu kaxin-ro nátu'un súchí yíkín sáá ní kaku-i, nává'a kaku-ró te kua'nru-ro jíín. Chi leche-ún, tú xndá'ú kuti. ³ Chi a ni kajini-ro já vá'a xaæn iní máá Jíto'lo-yo. ⁴ Kandita nuu-ya jíná'an-ró, chi nátu'un yuu chakú kúu-ya. Te táká ñayiví, vasa ni káské'ichi'i-ya, ko ni kaji Dios-ya, nátu'un iin

yuu lúu. ⁵Suni róo, nátu'un yuu chakú kákuu-ró. Te ná kuá'nu-ró kuu-ró fín ve'e ij máá-yá, te kuu-ró sutú ndoo, te nuu Dios soko-ro tú'un cuenta Espíritu, chi ja sikí Jesucristo te kúsij iní Dios nú súan. ⁶Chi súan ká'an tutu ij: Vina te onde nūu Sion kaitúu-rí iin yuu kánúú kúndiso jiki, chi nátu'un yuu lúu ni kaji-ri-ya, te chaa kándija nuu-yá, ma kúka nuu-de, áchí. ⁷Luu káa máá-yá nuu róo ja kákandíja-ró-yá. Ko sikí náyivi tú kákandíja ká'an: Chaa káchutá'an ve'e vasa ni kaské'ichi-de yuu, ko yuu-ún ni ni'lin tínu kundiso jiki. ⁸Te suni yuu skáchi'i ja'a-í nání-yá, te kava júngoyo-i sá'a kúu-ya, áchí. Chi kájungoyo-i kuachi sikí já tú kájandatu-i tu'un-ya. Te ni jani-ya-í ja súan sá'a-i.

Modo kuandatu náyivi xín máá-yá

⁹Ko róo, tata ja ní kaji máá-yá kákuu-ró, te suni sutu kúñá'nú xaan, te suni náyivi ndoo, jíin náyivi ní ni'lin-yá kákuu-ró. Súan ni sá'a-ya róo náva'a kani-ró tú'un ndasa xaan vá'a iní máá I'a ni kana xini-ro ná ni kaxiukú-ró núñáa. Te ni kivi koyo-ró núu lúu nuu ndíi ncháa máá-yá. ¹⁰Chi róo, onde saá nasu náyivi Dios kákuu-ró núu. Ko vina a ni kanduu-ró náyivi máá-yá. Suni onde saá té ni'lin-gá-ro tú'un kúndá'u iní-ya róo, ko vina, a kúndá'u iní-ya róo. ¹¹Náni máni, ká'an nda'ú-ri jíin-ró nátu'un ká'an-ri jíin cháa jíká jíin cháa kájika kuu tatú, ma sá'a-ró táká tiú kákani ini máá-ró, chi yuán kájatá'an sikí añú-ro. ¹²Te ná káka jíñú'lún-ró má'ñú náyivi síin nación.

Náva'a vasa kákaji-i róo nátu'un sikí cháa kásá'a tiú náá, ko ná kuní-i nuu tínu va'a kásá'a-ró te nakana jaa-i Dios kívi kíi-ya. ¹³Ja sikí máá Dios, te kuandatu-ro núu táká chaa ndíso tínu, vasa nuu rey, chi chaa kúñá'nú-ga kúu-de, ¹⁴xí núu táká gobernador ja ní tájí-de vaikoyo, náva'a xndó'o-de táká náyivi kásá'a tiú náá, te ka'an-de tu'un jíñú'lún jíin náyivi kásá'a tiú va'a. ¹⁵Chi kuní Dios ja sá'a-ró tínu va'a. Te jíin tínu va'a-ún kundéé-ró kasú-ro núu tú'un náyivi yúkú já tú kájukú'un iní-i. ¹⁶Ná káka kuu ndicha-na-ro. Ko nasu já núña ichi já máni sá'a-ró tínu náá, chi sua ja ná kuátiñu-ró núu Dios. ¹⁷Koo ja jíñú'lún-ró jíin táká náyivi. Kundá'u iní-ro nání kákandíja. Kuandatu-ro núu Dios. Koo ja jíñú'lún-ró jíin máá rey. ¹⁸Róo mozo, ná kuándatu-ro núu cháa kákuu patrón-ro. Te koo ja jíñú'lún-ró jíin-de. Ko nasu máá iin nuu cháa va'a iní, jíin núu cháa maní jíin-ró, chi suni súan sá'a-ró jíin cháa xaan iní. ¹⁹Chi iin chaa vasa tú sá'a-de tiú náá, nú jíto-de tudó'o sikí já skíkuu va'a-de jíin Dios, yuán kúu ja kúsij iní-ya jíin-de sá'a-ún. ²⁰Ko ná kásá'a ndija-ró kuáchi, te kája'a-i róo, te naún ja vá'a kúu ná kájandéé iní-ro jíin. Ko ná kásá'a-ró tínu va'a, te káxndó'o-i róo, te kájandéé iní-ro jíin, tiú yá'a kúu ja kúsij ndíja iní Dios sá'a. ²¹Chi ja yúán ní kana-ya xiní-ro jína'an-ró. Chi máá Cristo, suni ni ndo'o-ya já sikí yóo. Te ni skéndoo-ya fín ejemplo nuu-yo náva'a ná kúndikin-ro súni ichi ní sá'a-ya. ²²Te máá-yá, tú ní sá'a-ya kuáchi. Ni tú ní kénda tu'un xndá'u

yu'u-yá. ²³Ní kaka'an ndiv'a-i jíín-yá, ko tú ní náka'an ndiv'a-ya. Ni ndo'o-ya, ko tú ní stál'an-ya-í, chì sua ni chil'i-ya máá-yá nda'a Dios, I'q sándaaq va'a táká tiñu.

²⁴Suni máá-yá, ni ji'i-ya jiká cruz, te ni ndiso-ya kuáchi-yó jíín yíki kúnu-ya. Chì a ni káku-yó chii kuáchi náva'a kaka ndaaq-yo. Chi ni tuji-yá, te ja yúán ní kanduval'a-ró.

²⁵Chi ni kajichá nuu-ró nátu'un rii, ko vina a káno'qon-ro nuu I'q ndító róó, te iní nda'a máá-yá yíl'i añú-ro.

Tu'un kuandatu ñasí'i nuu yíi-ña

3 Suni súan róó ñasí'i jíín'an-ró, kuandatu-ro nuu máá yíi-ro náva'a kundéé-ró skándija-ró yíi tú kándija tu'un-ya. Chi vasa tú ká'an-ro jíín-de, ko kuni-de ndasa sá'a róó, ñasí'i-de, ²te kuni-de ndasa jíka jíínú'ún-ró jíín já níkúún iní-ro jíín-de, te kandija-de. ³Te ja sáluu-ro máá-ró, nasu íchi sikí-ro kúu ja nátiin-ro xiní-ro, xí já chil'i-ro sikí oro máá-ró, xí já kú'un-ro sá'ma lúu, ⁴chì sua ná sáluu-ro iní añú-ro já kándee sa'lí iní-ro. Te ná sákútu-ro jíín tú'un ja má té'yü kuti. Yuán kúu tu'un vitá iní jíín tú'un vindáa vinené iní añú-ro, te sá'a ja kúsíj xáqan iní Dios. ⁵Chì ña'an ndóo aná'án já ní káñukuu iní-ña Dios, suni súan ni kasáluu-ña máá-ña. Te ni kajandatu-ña nuu máá yíi-ña. ⁶Nátu'un Sara, ni jandatu-ña nuu Abraham, ni skúnání-ña-dé jito'o-ña. Te sesí'i-ña kákuu-ro nü súan va'a ná sá'a-ró te nü tú yu'ú-ro.

Yii ná kúndá'ú iní-de ñasí'i-de

⁷Te róó yii jíín'an-ró, suni súan kuxiukú vá'a-ró jíín-ña. Te koo

ja jíñú'ún-ró jíín-ña, chì tá'ín-ga máá-ña vásá róó, chì iin núú-ni ni ni'lín tá'ú-ñá jíín-ró tú'un luu kúchaku-yo. Te súan ná sá'a-ró náva'a tú ndasu nuu tú'un kájikan ta'ú-ro. ⁸Te tu'un sandi'lí-ná kúu ya'lá: Hin-ni tu'un ná káni iní táká-ro, ná ndúkuí'a iní-ro jíín tá'an-ró, ná kúndá'ú iní-ro ñaní-ro, te sá'a-ró túká'nu iní nuu tá'an-ró, te koo vitá iní-ro jíná'an-ró.

Tu'un kuandéé iní jíín túndó'o

⁹Nú sá'a ndiv'a ñayivi jíín-ró, ma násá'a ndiv'a-ró jíín-i. Te nü ká'an tásí-i jíín-ró, ma náka'an tásí-ró jíín-i. Chì sua ná ká'an-ro já'a-í nuu Dios. Chì ja yúán ní kana-ya xiní-ro náva'a ni'lín-ro tá'ú-ro sá'a-ya.

¹⁰Chi chaa kuní kuchaku te koo va'a-ni-de táká kívi, chaa-ún, ná kasú-de nuu yáa-dé náva'a tú ka'an ndiv'a, te suni súan jíín yú'u-dé náva'a tú kenda tu'un xndá'ú. ¹¹Ná kúxio-de nuu tíñu ñáá, te ná sá'a-de tíñu va'a. Ná ndúkú-de tu'un vindáa vinené te ná kuítu iní-de kukuu-de jíín. ¹²Chì máá Jíto'o-yo, ndé'é-yá nuu cháa ndaaq, te jíni ná'ín-yá tu'un kájikan ta'ú-dé. Ko jíto u'ú-ya cháa kásá'a tíñu ñáá. ¹³Te ndé chaa sá'a ndiv'a jíín-ró te nü máni tíñu va'a jítú iní-ro kásá'a-ró. ¹⁴Xáán ndatu-ro te nü koto-ró túndó'o siki já ní kásá'a-ró tíñu va'a. Núsá te ma yú'ú-ro kóto-ró-i ni ma kúkuí'a iní-ro. ¹⁵Chì sua ná chíñú'ún-ró máá Tatá Dios iní añú-ro. Te koo tu'a-ró ndasa xndió káni vitá-ro tú'un, te ka'an jíñú'ún-ró jíín ñayivi káxndichí róó siki tú'un káñukuu iní-ro. ¹⁶Va'a ná kóo iní-ro náva'a vasa káka'an ñayivi já cháa ñáá

kákuu-ró, yúan-na te kuka nuu-í ja ní kakaji-i róó sikí já kájika va'a-ró jíín Cristo. ¹⁷Chi nú kuní Dios, te va'a-ga ja kájito-ró túndó'o sikí tíñu va'a kásá'a-ró, nasu sikí já kásá'a-ró tíñu ñáá. ¹⁸Chi Cristo, suni ní ndo'o-ya fín jínu-ni ja sikí kuáchi-yó. Chaa ndaa ní ji'i ja sikí cháa ñáá. Náva'a no'on-yo núu Dios sá'a-ya. Chi ní ji'i yiki kúñu-ya, ko tú ní ji'i añú-ya. ¹⁹Chi suni ní ja'an máá añú-ya te ni jani-ya tú'un nuu añú ja káinu'ní. ²⁰Chi onde saá tú ní kájandatu. Te kívi Noé, jíín paciencia ní ndátu Dios nini jíku-de jíín barco kánu. Te jíín barco ní kakaku yaku-ni ñayivi núu ndúcha. Máá uná-ni-i ní kakaku. ²¹Suni súan káku-yó vína jíín tú'un jánducha, ja tú jáンchaaq ja chál'án kándiso-yó, chi sua sá'a ja ná kóo ndaa nuu jiní tuní-yo núu Dios, chi ja yúan ní nachaku Jesucristo. ²²Chi máá-yá ní ndaa-ya kuáno'on-yá andíví. Te kánchaa-ya íchi ndává'a Dios. Te tíñi-ya só'o táká ndajá'a andíví, jíín táká ja kátá'u tíñu, jíín táká ja ká'io fuerza.

modo Cristo ná káni ini-yo

4 A ní ndo'o Cristo ja yóó jíín yíki kúñu-ya. Núsáá te suni súan ná káni ini-ro. Chi chaa ní ndo'o jíín yíki kúnu, tuká kández-de chii kuáchi, ²náva'a ja níí-gá kua'an-de, te tuká sá'a-de tíñu kákaní ini ñayivi, chi sua ja kuní Dios. ³Chi onde níí váji-yó, te bueno ní kásá'a-yó táká tíñu kákuní ñayivi sín nación. Ni kajika kuáxán-yó ni kakutóó iní-yo, ni kandaa ká'vá-yó, ní kayee téyí-yó, ní kásá'a-yó víko, ní káchiñú'lún-yó

ndosó chá'án. ⁴Te kákuñáá ini-i sikí já tuká kájika-ró jíín-i ja fín núu-ni sijita ii-ro máá-ró jíín-i. Te ja yúan kákaji-i róó. ⁵Ko ñayivi yúan, nakuq'a-i cuenta nuu máá I'a ja ío tu'a-ya sándaq'-ya tíñu ñayivi káichaku jíín ñayivi ní kajilí. ⁶Chi ja yúan súni ní kenda tu'un va'a-ya núu táká ndiyi, náva'a ná kúndaa tíñu-i nátu'un chaa yí'i yiki kúñu, ko kuchaku añú-i cuenta Dios. ⁷Ko kuakuyani kívi náá táká ndatínu. Núsáá te ná kóo kuándí'i-ro, te koo ndito ini-ro kakán ta'u-ro. ⁸Te ja kánúu kúu ja kúndá'u ndija ini-ro tá'an-ró, chi tu'un kúndá'u ini tá'an, jasú nuu kuá'a kuáchi. ⁹Koto ndá'u-ro núu tá'an-ró, te mä kútuku ini-ro jíín-i. ¹⁰Ná iin ná iin-ró ná kuátiñu-ró núu tá'an-ró nú ndasa káa máá tá'u ní ja'a-ya núu-ro. Te bueno skíkuu-ró jíín sín sín tu'un luu ío ini-ya já ní ja'a-ya núu-ro. ¹¹Te nú ká'lan iin chaa, ná ká'lan-de nátu'un káa máá tú'un Dios. Te nú iin chaa jíto ndá'u-de nuu tá'an-de, ná koto ndá'u-de nátu'un káa máá fuerza ní ja'a Dios nuu-dé, náva'a ná nákana jaa-i Dios sá'a Jesucristo, chi máá-yá kúñu'nú-ya te tá'u-yá tíñu níí káni níí kuiá. Amén.

Tu'un ndo'o tá'an-yo jíín Cristo

¹²Náni maní jíná'an-ró, nü koto nchaa-i róó nátu'un jíín níí'un, te mä nánaa iní-ro, nátu'un káta'an-ro fín tuñdó'o sanaa. ¹³Chi sua ná kusii iní-ro já kández'o ta'an-ro jíín Cristo, náva'a suni súan kusii xáan iní-ro kívi kuní-yo núu-yá ndasa ndíi ncháa-ya. ¹⁴Xáán ndatu-ro, nü kákaji-i róó ja sikí sítví Cristo, chi tu'un luu tu'un ná'nu Dios jíín

Espíritu-ya ncháá sik̄i-ro jíná'an-ró. Chi máá-i jandáá kákā'qan-i sik̄i-yá, ko máá-ró, chi kánakana jaa-ró-yá. ¹⁵Núsáá te m̄ ndó'o ni iin-ró cuenta ch̄aqá já'ni ndíyi, xí cháá kuí'ná, xí cháá sá'a tiñu ñáá, xí cháá kívi nduú nuú tñúnu tatú. ¹⁶Ko nú iin ch̄aa ndó'o-de sik̄i já nání-de ch̄aa kándíja Cristo, m̄ kúka nuú-dé, chi sua ná nákana jaa-de Dios ja súan nání-de. ¹⁷Chi a ni jaa kívi kékjá'a kúndaq tiñu ñayiví kákuu se'e Dios. Te nú xna'qan-ga kejá'a-yá jíin-yó, ndasa koo sik̄i ñayiví tú ní kájandatu nuú tú'un va'a Dios núsáá. ¹⁸Te nú xaqan ú'u káku ñayiví ndáá, naga ni kuu ja káku ñayiví tú kákandíja, jíin ñayiví sá'a kuachi núsáá. ¹⁹Núsáá te táká ñayiví ndó'o sik̄i modo játá'qan ini Dios, ná sá'a-i tiñu va'a, te ná kuá'a-i máá-i ini nda'a máá I'a ni sá'a táká ndatínu, chi skíkuu-ya jíin-i.

Tu'un tiku'ni Dios

5 Ká'qan nda'lú-ri jíin táká ch̄aa kákuu nuú ká'jin jíin-ró, te suni nuú kúu máá-rí. Te ni jini-ri táká tundó'o ni jito Cristo. Te suni nduñá'nu ta'qan-ri jíin-yá kívi kénda ndijin-ya. ²Koto-ró tiku'ni Dios ja ká'jin jíin-ró jíná'an-ró. Te koto níukúún-ró-i. Nasu já fuerza sá'a-ró, chi sua ná kúsii iní-ro sá'a-ró, nasu já ndútóo iní-ro ní'in-ro xú'un, chi sua ja ná kuítú iní-ro sá'a-ró. ³Ni nasu já tál'u ní'in-ro tñúnu sik̄i ñayiví máá Jító'o-yo, chi ná kúu-ró iin ejemplo nuú tiku'ni-ya. ⁴Te kívi kénda ndijin máá I'a ñá'nu ndító yóo, te kua'a-ya premio luu nuu-ro já má té'yú kuti. ⁵Suni súan róó ch̄aa káyinúu, kuandatu-ro nuú táká ch̄aa

kákuu nuú. Te ndi'i-ró, kuandatu nuú tál'an-ró. Te ná kóo súchí iní-ro. Chi Dios, jasú-ya núu cháá vixi, ko kúsii iní-ya jíin cháá súchí iní.

Ja má yú'ú-yo

⁶Núsáá te ná sásúchí-ró máá-ró kí'i-vi-ró chíi nda'a ní'in Dios, nává'a ná ndúñá'nu-ró sá'a-ya nú ni jaq máá kívi. ⁷Má nándí'i xaqan iní-ro jíin ní iin, va'a-ga ná sía-ro kúndito máá-yá, chi kúndá'ú iní-ya róó. ⁸Ná kóo kuándí'i-ro te koo ndito iní-ro. Chi kui'ná ja jíto u'u róó, cuenta ndíka'a kiti ndé'e súan jíkó ndúu ndúkú ñayiví kókó kuní. ⁹Te ná kuíni ní'in-ró jíin tú'un kákandíja-ró, te jíin yúán te kasu-ro núu kui'nqá-ún. Chi kájini-ro já súni súan kándo'o ta'an-ro jíin táká ñani-ro já káxiukú iní ñuyiví. ¹⁰Ko Dios ja ío táká tu'un luu iní-ya, ni kana-ya xiní-yo nó'qon-yo níu ndíi ncháa-ya níi káni jíin Jesucristo, ko onde ná ndó'o níu-ró xna'qan-ga. Te máá-yá ná sává'a-ya róó, ná sýija-ya iní-ro, te ná kuá'a-ya fuerza iní-ro nává'a kuiñi ní'in-ró. ¹¹Ná nákana jaa-yó-yá, te ná tál'u máá-yá tiñu níi káni níi kuiá. Súan ná kóo. Amén. ¹²Silvano kúu iin ñani skíkuu va'a jáni iní-ri. Te jíin máá-de tájí-rí tutu lúlí yá'a ja ní chaa-ri kuaja. Te ká'qan nda'lú-ri jíin-ró, te ká'qan ndaa-ri ja yá'lá kúu ndija tu'un luu ío iní Dios. Ná kuíni ní'in-ró jíin tú'un yá'a. ¹³Tiku'ni kándezee iní ñuú Babilonia, ja fin-ni ni kájí-ya-í jíin-ró, ká'qan ja ná sándezee iní-ro. Te se'e-ri Marcos, suni ká'qan-i ja ná sándezee iní-ro jíná'an-ró. ¹⁴Ká'qan tu'un ndéé iní jíin tál'an-ró, te titú mani-ro tá'an-ró. Te tu'un kuaká'nú iní ná kóo jíin táká róó ja ká'jin-ró jíin Jesucristo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA UNIVERSAL DE SAN PEDRO APOSTOL

YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PEDRO APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

1 Máá-rí kúu Simón Pedro. Te mozo jíín apóstol Jesucristo kúu-ri. Te cháa-ri tutu yá'a nuu roó ja fin ká'nu kákandíja-yó tú'un luu-ya, te káyi'i-yó chíi tiñu ndaa Dios máá-yó jíín Jesucristo, I'a nama yóó. ²Tu'un luu ío iní jíín tú'un kuaká'nu iní ná ndea iní-ro jíná'an-ró, chi kájini-ro núu Dios jíín núu Jito'o-yo Jesús.

Síki já kuítú iní kandíja va'a

³Chi I'a ná'nu I'a va'a kúu-ya, te ja yúán ní kana-ya xiní-yo. Te kájini-yo núu-yá, te jíín fuerza ij-yá, te ni ja'a-ya táká ndatíñu kánandi'i-yó já kúchaku-yo jíín já chíñú'ún-yó-yá. ⁴Já yúán te tu'un luu tu'un kánúú xáan ní keyu'u-yá nuu-yo, náva'a jíín tú'un-ún te káku-ró iní ñuyívi, te ma stíví-ró máá-ró jíín tiñu kákani iní-sá'a-i, chi sua ná ndúndoo ta'qan-ro jíín-yá. ⁵Te róó, suni ná ndukú ndéé-ró jíín tú'un yá'a. Nú kákandíja-ró, te siki-ún ná chísó-ró

tíñu va'a. Te nú kásá'a-ró tíñu va'a, te siki-ún ná chísó-ró tú'un ndichí. ⁶Te nú ndichí-ró, te siki-ún ná káka ñukúún-ró. Te nú kájika ñukúún-ró, siki-ún ná kuíni ni'in-ró. Te nú kájin ni'in-ró, siki-ún te ná chíñú'ún-vá'a-ró Dios. ⁷Te nú káchiñú'ún vá'a-ró Dios, siki-ún ná kóo maní-ro jíín tá'an-ró. Te nú maní-ro jíín tá'an-ró, te siki-ún ná kúndá'ú iní-ro tá'an-ró. ⁸Chi nú ndea tu'un yá'a iní-ro, yúan-na te ma káka kuu kúxí-ró, chi sua kee va'a tiñu sá'a-ró, jíín tú'un júky'un iní-ro cuenta Jito'o-yo Jesucristo. ⁹Ko ñayivi tú sá'a súan, kákuáá-i, te kákuáá ndíi-í, te a ni naa iní-i ja ní nakacha-ya-í taká kuachi ni sá'a-i onde sáá. ¹⁰Náni, ja yúán ná kuítú xáan iní-ro náva'a koo seguro ja ní kana-ya xiní-ro jíín já ní káji-ya róó. Chi nú súan sá'a-ró táká tiñu yá'a, te ma júngava kuti-ro. ¹¹Yúan-na te kundéé-ró kívi-ró iní ñuu máá Jito'o-yo Jesucristo, I'a náma yóó, te yúan tá'yá tiñu níí káni. ¹²Ja

yúan tú jukuiñi-ri ja xndáku-ri tu'un yá'a nuu-ro, vasa a kájini-ro, te vasa a kájiní ni'in-ro jíin tú'un ndaa kákandíja-ro vína. ¹³ Chi jáni ini-ri ja ío va'a ja xndáku-ri nuu-ro nini chakú-ga-ri vina, náv'a' ndukanda ini-ro, ¹⁴ chi jiní-ri ja á yani sía-ri yiki kúnu-ri yá'a, nátu'un ni kastu'un máá Jito'o-yo Jesucristo nuu-rí. ¹⁵ Te jíku ni'in-rí xndáku-ri nuu-ro, náv'a' nú a ni ji'l-ri, te ni'in-ro modo ja nené ná nukú'un ini-ro táká tu'un yá'a.

Tu'un ñayivi ní kajini jíin náu

¹⁶ Chi tú ní káka'lan-ri cuento ja ní katava ñukúún máá-i, ná ní kakastu'un-rí tu'un máá Jito'o-yo Jesucristo nuu-ro, ndasa ndii-ya jíin fuerza. Chi ní kajini jíin núu-rí ndasa I'q ná'nú kúu-ya. ¹⁷ Chi máá Táa-ya Dios, ní ka'an jíñu'un-yá jíin-yá, te ní sáná'nú-ya Jesús. Chi ichi ándífví ní ka'an iin tu'un jíin-yá: Ya'á kúu Se'e-ri ja kúndá'u ini-ri, te kúsii iní-ri jíin-i. Achí. ¹⁸ Te ruu, ná ní kajiní tú'un rí jíin-yá xini máá yúku ii, te ní kajini so'o-ri tu'un yá'a ja ní kii ichi ándífví. ¹⁹ Te suni kájini-yo tú'un ní kaka'lan chaa ní kajani tu'un Dios onde sáá, te vina a ní kukútu vá'a-ga tu'un. Te tu'un-ún kúu nátu'un iin luz ja stúun ñuñáa. Núsáá te ná chú'un ini-ro tú'un-ún onde kundijin te stúun lucero iní añú-ro. ²⁰ Ko xna'an-ga ná kuní-ro já fín ñayivi ma kúu jukú'un iní-i ní iin tu'un ká'an tutu ii jíin fuerza máá-i. ²¹ Chi chaa ní kajani tu'un Dios, tú ní kájani-de tu'un ja kúu iní máá-de, chi sua ní kajani-de tu'un Dios ní sá'a Espíritu jíin-de.

Síki cháa stá'an tu'un xndá'ú

2 Ko ma'ñú ñáyivi-ún ní ka'jo chaa ní kajani tu'un xndá'ú. Te suni súan jukuiñi chaa stá'an tu'un xndá'ú ma'ñú-ró. Te skívi sa'l-de sa'an ja náa-ro sá'a. Te mä kuátu'un-de ja ní nakuaan Jito'o-yo-dé, chi sua xnáa yachí-de máá-de. ² Te kua'la cháa kúndikin-de ichi kuáxán kája'an-de. Te ja síki cháa-ún te kuakü nchaa-i koto-i ichi ndáa. ³ Te ja tóó iní-de jíná'an-de te xndá'ú-de róó, nával'a sanaa te ni'in-dé xu'un sikí-ro. Ko mä kúkuéé kiví tá'nú ndatuy-de, ni tú kixí tundó'o naa-dé. ⁴ Chi Dios, tú ní kúndá'u iní-ya ndájá'a-ya ja ní kasá'a kuachi, chi sua ni ju'ní-ya-í jíin cadena ñuñáa, te ní súngoyo-ya-í onde iní infierno. Yúan ní taan tú'a-ya-í onde chaa juicio. ⁵ Te ni tú ní kúndá'u iní-ya ñúyivi áná'lán, chi sua ní skúun-ya saú xáan sikí ñayivi káñáá. Ko Noé, chaa ní jani tu'un ndaa, ní ndito va'a-ya-dé jíin usiá-ga ñayivi. ⁶ Te ni nakuxndíi-ya sikí ñuñu Sodoma jíin ñuñu Gomorra ja ní naa-í. Te ní nduu máá nían-ná yaa ní sá'a-ya. Te súan ní kuu-i iin ejemplo nuu táká-ga ñayivi já tú kákuní chiñú'un Dios. ⁷ Ko Lot, ní kuu-de chaa ndaa te ní ndukuf'a ini-de ja ní jini-de nuu tíñu kuáxán ní kasá'a ñayivi ñáá-ún. Te ní nama-ya-dé. ⁸ Chi chaa ndaa yúan, ní nchaa-de ma'ñú ñáyivi-ún, te ní jini-de te ní jini so'o-de tíñu ñáá ní kasá'a-i. Te ndita'qan kiví ní ndukuí'a iní-de ja súan ní kasá'a-i, chi ní jo ndaa iní añú-de. ⁹ Te ní súan ní jo, núsáá te ní vại tundó'o sikí ñayivi káchiñú'un-i máá

Tatá Dios, te jiní-yá náma-ya-í, te chíndasu-ya ñayiví ñáá, návaa ndo'o-i kíví cháq juicio.¹⁰ Víl-gá ndo'o ñayiví kásá'a tiñu jaq kaní iní máá-i, chiq chá'án xáqan kájika kuáxán-i, te káské*ichí*-i ñayiví kátá'u tiñu. Ñayiví ní'in iní kákuu-i, te kásá'a-i jaq kúu iní máá-i, te tú káyl'-i ká'qan ndivu'-a-i sikiq já kákuñánu.¹¹ Ni máá ndájá'a-yá, vasa ñá'nu-ga-yá jíín fuerza jíín tiñu kándiso-yá, ko tú káka'án ndivu'-a-yá sikiq yúán nuu máá Tatá Dios.¹² Ko ñayiví yá'a, káku'an ndivu'-a-i sikiq já tú kájuku'un iní-i, te kákuu-i nátu'un kiti yúkú jaq ní káku'an tí návaa kunu'ní-tí te kuut. Te súan naa ñayiví-ún sá'a yaku-i,¹³ chi kii tundó'o sikiq-í kulachi tiñu ñáá kásá'a-i. Chiq máni sikiq tú'un sil iní kájata'án iní-i ndita'an kíví. Ñayiví kíni ñayiví chá'án kákuu-i. Te nini káyee-i jíín-ro jíná'an-ro, te kákusiq xáqan iní-i káxndá'lú-i róó.¹⁴ Te jí'vá-i sikiq tú'un ísíki ncháa tá'an. Te tíndí-i sikiq kuáchi. Te skaní-i iní ñayiví tá'ya iní. Te bueno tóó iní añú-i, te se'e tasl kákuu-i.¹⁵ Ni kásia-i ichi ndóó. Te ní kasana-i. Te ní kandikin-i ichi Balaam, se'e Beor. Chi chaa-ún ní kusil iní-de jíín yá'u tiñu ñáá ní sá'a-de.¹⁶ Ko iin burro, vasa kiti ndiso kiti ñí'ín kúu-tí, ko ní ka'án-tí nátu'un iin ñayiví. Te ní kana jíín-tí nuu-dé. Te súan ní jasul-tí ní tñu kátaghi ndukú sá'a chaa jáni tu'un-ún.¹⁷ Ñayiví-ún kákuu-i nátu'un sókó íchí. Te suni kákuu-i nátu'un viko já ndéché-ni jíín tachí. Ko ío tu'a ñuñáa lúchi tú'un nuu kúxiukú-i ní kánu.¹⁸ Chi kásavixi-j-i máá-i jíín tú'un sáni kákana-i. Te jíín tñu kaní iní máá-i te kánu'un-i

sava-ga chaa ja ná káka kuáxán-de, vasa a ní kajinu ndija chaa-ún ní kajito-de ñayiví kásá'a tiñu ñáá.¹⁹ Te máá-i, vasa kákeyu'u-í ja ndúu libre chaa-ún, ko kájatínu máá-i nuu tñu ñáá. Chi ní ní yuji fin chaa ní sá'a inga chaa, yúan-na te kuatiñu-de nuu cháa ní kundéé jíín-de-ún.²⁰ Chi ní kajini-de nuu máá Jító'o-yo Jesucristo, te ní nama-ya-dé, te ní kakuxio-de nuu tñu chá'án ío iní ñuyiví. Te ní ndiví tuku-de inga jínu nuu tñu chá'án-ún, te a ní kayuji-ní-de ní súan. Te ñáá xaqan-gá kendoo-de ja sándi'l-ná vásá já xnáñúú.²¹ Chi va'a-ga kendoo-de ní tú ní kájini-de ichi ndáa, nasu já á ní kajini-de, te káské*ichí*-de tiñu iij já ní tá'ú-yá nuu-dé.²² Te ní kata'an-de nátu'un ká'an ndija iin tu'un analán: Ti'ina, ní nakaji-tí ja ní nduxian-tí. Te kuchi, vasa a ní ndundoo-tí, ko ní nakiiñ-tí máá-tí nuu ndé'yu.

Tu'un ní keyu'u-yá ncháa-ya

3 Náni máni, ya'a kúu carta uu chaa-ri nuu-ro vína, te jíín ndéndúu xndáku-ri nuu-ro návaa ná ndukandu iní-ro, chi ió kájí xiní-ro.²³ Návaa ná nuku'un iní-ro táká tu'un ní kaka'án chaa ní kajani tu'un Dios onde sáá, jíín tñu ní tá'ú Jító'o-yo, I'a náma yóó, ja ní ka'án-yá jíín yú'u cháa kákuu apóstol nuu-ro.²⁴ Tu'un yá'a ná kuní-ro xná'an-ga, ja onde sandi'l-ná te chaa chaa sákátá jíín tú'un kátá-de. Te sá'a-de táká ja kákani iní máá-de.²⁵ Te kachi-de: Naja tú ncháa-ya nátu'un ní keyu'u-yá. Chi onde kivi ní kaji'lí ndiyi taaa-yo, te táká

ndatíñu yá'a tú ní sáma kuti onde kivi ní kejá'á-yá ni sá'a-yá ñuyívi, achi-de. ⁵Chi kájasu-de nuu jiní tuní-de, náva'a tú kuni-de ja ío andíví ondé aná'án, te jíín tú'un Dios ni kuvä'a ñuyívi jíín ndúcha má'nú máá ndúcha-ún. ⁶Te suni jíín ndúcha-ún ni naa ñuyívi áná'án, chi ni sa'u chii ndúcha-ún. ⁷Ko andíví jíín ñuyívi ío vina, suni súan jíín tú'un máá-yá te yíndasu tu'a náv'a kayu jíín ñú'un kivi chaa juicio. Te suni kivi-ún naa táká ñayivi tú káchiñú'ún Dios. ⁸Ko róó ñáni máni, mä náa iní-ro tú'un yá'a jína'an-ró. Chi iin kivi jíín máá Jíto'o-yo, nátu'un mil-ni kuiä kúu. Te mil kuiä nátu'un iin kivi-ní kúu. ⁹Tú kú'uun iní máá Jíto'o-yo siki tú'un ni keyu'u-yá-ún, nátu'un kájani iní sava ñayivi. Chi sua ío paciencia ini-yä nüu-yo, tú kuní-yä já náa ní iin-yó, chi sua ndi'i-yó ná nákani iní-yo kuní-yä. ¹⁰Ko kivi máá I'a kúu Tatá Dios chaä nátu'un ñakui'ná ákuáa. Te kivi-ún ni'in xaqan, te naa ándíví, te táká ndatíñu andíví ndi'i kayu te nducha. Te ñuyívi jíín táká ndatíñu ío, ndi'i kayu. ¹¹Te nú súan nduxia táká ndatíñu yá'a, núsáá te jínu ñú'un já káka ndoo-ró te chiñú'ún-ró-yá. ¹²Nini káindatu-ró, te kásatiñu-ró náv'a yachi chaa máá kiví

Dios. Te kivi-ún kayu andíví te nducha-ni. Te táká ndatíñu andíví nducha jíín ñú'un. ¹³Ko máá-yó, káindatu-yó ándíví jáá jíín ñuyívi jáá, nátu'un ni keyu'u-yá. Te yúan koo máni tiñu ndaq. ¹⁴Ñáni máni, a káindatu-ró chaa tu'un yá'a. Ja yúan ná ndukú ndéé vá'a-ró já ní'in-yá róó, ja tú káchá'án iní-ro, ni ja tú na kuachi-ró koo. Ni ja tú kánaqá-ro. ¹⁵Te ná kuní-ro já nüu-yo ío paciencia iní máá Jíto'o-yo, te ja yúan káku-yó. Chi ñani-yo Pablo ja maní-yo jíín-de, suni súan ni chaa-de tutu nuu-ro. Chi ni stá'lan-yä tú'un ndíchí nüu-dé. ¹⁶Suni súan yoso tú'un yá'a nuu táká carta ni chaa-de. Te nuu carta-de-ún ío yaku tu'un yíi ja tú kájuky'uun yachi ini-yo jíín. Te ñayivi tú tu'a jíín ñayivi tá'ya iní, kásama-i tu'un yíi yúan. Nátu'un kásama-i sava-ga tutu ii. Te ja yúan káxnáa-í máá-i. ¹⁷Ko róó ñáni máni, onde jíín tiempo te a kájiní-ro tú'un yá'a. Núsáá te koto-ró máá-ró, náv'a tú kukuu-ró jíín kuáchi kásá'a ñayivi ñáá, chi sanaa te jungava-ró já tuká kálin ni'in-ró. ¹⁸Chi sua ná ndeá tu'un luu-yä iní-ro. Te ná júky'uun-ga iní-ro tú'un máá Jíto'o-yo Jesucristo, I'a náma yóó. Te ná nákana jaa-yó-yá vina, te suni súan níi káni níi kuiá. Súan ná koo. Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA UNIVERSAL DE SAN JUAN APOSTOL

YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN JUAN APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

Tu'un máá-yá ni jini Juan

1 Tu'un kájani-ri kúu tu'un máá l'a ni jo onde xnáñúu. Te ni kajini so'o-ri ni ka'an-ya. Te ni kajini-ri nuu-yá jíín ndúchi-ri. Te ni kaké'é-rí-ya jíín ndá'a-rí. Te máá-yá kúu tu'un kuchaku-yo. ²Te l'a-ún chakú-yo sá'a-ya, ni kenda ndijin-ya. Te ni kajini-ri nuu-yá. Te kájani ndaa-ri tu'un-ya. Te kákastu'ín-rí nuu-ro ndasa kuchaku-ro níí káni jíná'an-ró sá'a-ya. Chi ni kanchaa-ya jíín máá Táa-yo Dios. Te ni kenda ndijin-ya nüu-yo. ³Ja ni kajini-ri jíín já ni kajini so'o-ri-ún, yuán kákastu'ín-rí nuu-ro, náva'a suni máá-ró, iin nüú-ni koo ini-ro jíín-rí. Te máá-rí, iin nüú-ni ká'io ini-ri jíín máá Táa-yo Dios jíín Sé'e-ya Jesucristo. ⁴Te tu'un yá'a káchaa-ri nuu-ro náva'a kusii xáan ini-ro jíná'an-ró.

Já ndíi ncháq Dios jíín já jánchaa-ya kuáchi-yó

⁵Te ya'a kúu tu'un ni kajini so'o-ri ni ka'an-ya. Te tu'un-ún

kájani-ri nuu-ro: Máá Dios kúu luz. Te nuu ncháá máá-yá, tú kuti na ñuñáa ío. ⁶Nú káka'an-yo já iin nüú-ni ká'io ini-yo jíín-yá, te kájika kuu-yó íchi ñuñáa. Yúan-na te káxndá'ú-yo, te tú káka'an ndaa-yo. ⁷Ko nú kájika-yó íchi ñuñdijin nátu'un máá-yá kánchaa-ya ñuñdijin, yúan-na te iin nüú-ni ká'io ini-yo jíín-yá. Te niñi máá Sé'e-ya Jesucristo nda'va táká kuáchi-yó. ⁸Nú káka'an-yo já tú na kuáchi kándiso-yó, te káxndá'ú-yo máá-yó já súan, te tú ñú'un tu'un ndaa ini-yo. ⁹Te máá-yá, l'a skíkuu, l'a va'a kúu-ya. Ja yúan nú nakani ndaa-yo kuáchi-yó, te sá'a-ya túká'nú ini nuu kuáchi-yó, te sáandoo-ya yóó kuanchaa-ya táká ja ñáá ñú'un ini-yo. ¹⁰Te nú ka'an-yo já tú na kuáchi ni kásá'a-yó, te nátu'un kánasá'a-yó-yá iin l'a ká'an tu'un tú'un, te tu'un máá-yá na tú ñú'un ini-yo.

2 Súchi, táká tu'un yá'a cháa-ri nuu-ro, náva'a ma sá'a-ró

kuáchi jíná'an-ró. Ko nú ndé iin-ró sá'a kuáchi, te ío iin I'a ká'an ja'a-yo nūu máá Táa-yo Dios. Jesucristo, I'a ndaa kúu-ya. ²Te onde jíin niñí máá-yá jáンchaq táká kuáchi-yó jíná'an-yó. Te nasu máá fín kuáchi máá-yó, chi suni jáンchaq kuáchi níi nūyívi. ³Nú skíkuu-yó tíñu tá'u-yá nūu-yo, yúan-na te jiní ndaa-yo já kájini-yo-yá. ⁴Te nú iin chaa ka'an-de: Ruu, chi jiní-ri-ya. Te nú tú skíkuu-de tíñu tá'u-yá, chaa yúan, chaa xndái'ú kúu-de, te tú nū'un tu'un ndaa ini-de. ⁵Ko chaa skíkuu tu'un-ya, jandáa ja iní máá-de ni yija va'a tu'un kúndá'ú ini Dios. Ja yúan kájini-yo núu kánchaq-yo jíin-yá xí túu. ⁶Nú ká'an iin chaa ja ncháá-de jíin-yá, kánúu káka-de nátu'un ni jika máá-yá.

Tu'un jáá tá'u tíñu nūu-yo

⁷Ñáni maní, nasu tíñu jáá tá'u-rí nūu-ro, chi tiñu ja á káñava'l-a-ró onde ni kejá'l kúu. Te tiñu-ún ja tá'u-rí nūu-ro kúu tu'un ni kajini so'o-ró onde kívi ni kejá'a. ⁸Ko suni tá'u-rí iin tiñu jáá nūu-ro, ja kúu tu'un ndaa ío ini máá-yá jíin iní máá-ró. Chi nūñáa, a já'a kua'an. Te stúun máá luz ndija nūu-yo vína. ⁹Nú iin chaa jíto u'u-de ñani-de, chaa-ún kández-de ñuñáa, vasa a ká'an-de ja kánchaq-de ñundijin. ¹⁰Chaa ja kúndá'ú ini-de ñani-de, kández-de ñundijin. Te tú náyu'u ni iin ñayívi sá'a-de. ¹¹Ko chaa jíto u'u-de ñani-de, kández-de ñuñáa. Te ñuñáa jíka-de, te tú jiní-de ndé nuu kí'in-de. Chi ni kukuáá-de ni sá'a ñuñáa-ún. ¹²Súchi jíná'an-ró, chaa-ri tutu yá'a nūu-ro chi ja síkí Jesucristo te ni sá'a Dios tuká'nu

ini-ya nūu táká kuáchi-ró. ¹³Róó táká jíná'an-ró, chaa-ri tutu nuu-ro, chi kájini-ro I'a kúu onde xnáñúú. Róó chaa súchí jíná'an-ró, chaa-ri tutu nuu-ro, chi a ni kundéé-ró jíin kuí'ná. Súchi, chaa-ri tutu nuu-ro, chi kájini-ro nūu máá Táa-yo Dios. ¹⁴Róó táká jíná'an-ró, chaa-ri tutu nuu-ro, chi kájini-ro I'a kúu onde xnáñúú. Róó chaa súchí jíná'an-ró, chaa-ri tutu nuu-ro, chi ká'io ni'l-in-ró, te tu'un Dios nū'un ini-ro, te a ni kákundéé-ró jíin kuí'ná. ¹⁵Ma koo maní-ro jíin nūyívi, ni táká ndatíñu ja ío ini nūyívi. Chi nú ndé iin chaa maní-dé jíin nūyívi, te tú kúu koo maní-dé jíin máá Táa-yo Dios. ¹⁶Chi táká ja ío ini nūyívi kúu modo yúkú já kaní ini máá-yó, jíin já kaní ini nduchiyo, jíin já sávixi-yo máá-yó. Yúan násu onde nuu máá Táa-yo Dios vái, chi cuenta nūyívi kákkuu. ¹⁷Te naa nūyívi jíin táká ja kákani ini-yo. Ko chaa sá'a ja kúu ini máá Dios, kundii-de níi káni.

Chaa jíto u'u Cristo

¹⁸Súchi, a kuandí'i kívi. Te a ni kajini tu'un-ró já kíi máá já xíñ tíñu jíto u'u Cristo. Te onde vína, a ni kenda tiní ñayívi kájito u'u-ya. Te ja yúan kájini-yo já á kuandí'i kívi. ¹⁹Nuu máá-yó ni kenda-i kája'an-i. Ko nasu tá'an-yó kákkuu-i. Chi nú tá'an-yó kákkuu-i, kendoo ndija-i jíin-yó núu. Ko ni kenda-i kája'an-i náva'l kuní ndijin-yo nūu-ja násu tá'an-yó kákkuu-i. ²⁰Ko máá I'a ii, ni ji'i-yá róó jíin Espíritu Santo. Te kájini-ro táká tu'un. ²¹Nasu chaa-ri tutu yá'a nūu-ro já nátu'un tú kájuku'un ini-ro jíin

tú'un ndaa, chi sua kájukú'un ini-ro jíín, jiní-ri, chi tú kuti ní iin tú'un tú'un ío nuu tú'un ndaa. ²²Ndé ja xíin tú'un xndá'ú, suu ja tú játu'un ja Jesús kúu máá Cristo. Yuán kúu ja jíto u'ú Cristo, chi tú játu'un ja kúu máá Táa-yo Dios jíín Sé'e-ya. ²³Táká chaa tú játu'un-de máá Sé'e, suni tú ká'iin-de jíín máá I'a kúu Táa. Te chaa játu'un-de máá Sé'e, suni ká'iin-de jíín máá I'a kúu Táa. ²⁴Núsáá te tu'un ní kajini so'o-ró ondé xnáñúú, ná kéndo tu'un-ún ini-ro jíná'an-ró. Te nú jíín-ró kánchaaq tu'un ní kajini so'o-ró ondé xnáñúú-ún, yúan-na te suni kuxiukú máá-ró jíín máá Táa-yo jíín Sé'e-ya. ²⁵Te ya'á kúu tu'un ní keyu'u-yá nuu-yo: Ja kúchakú-yo níí káni. ²⁶Tu'un yá'a cháa-ri tutu nuu-ro já kástu'lún-rí cuenta síkí ñayívi kándukú xndá'ú róó jíná'an-ró. ²⁷Ko ni ji'i-yá róó jíín Espíritu Santo, te kánchaaq máá Espíritu ini-ro jíná'an-ró. Te tú kájinu ní'lún-ró já stá'an ni iin ñayívi nuu-ro, chi máá Espíritu kúu ja stá'an táká tu'un nuu-ro, te stá'an tu'un ndaa, tú xndá'ú kuti. Núsáá te kuxiukú-ró jíín-yá, nátu'un ní stá'an máá Espíritu nuu-ro. ²⁸Te vina súchi, ná kúxiukú ní'in-ró jíín-yá, náva'a nú ní kenda ndijin-ya, te ma yú'ú-yo, ni ma kúka nuu-yo nuu-yá kiví ncháa-ya. ²⁹Te nú kájini-ro já I'a ndaa kúu-ya, te suni ná kuní-ro já táká ñayívi kásatiñu ndaa, onde nuu máá-yá ní kakaku-i.

Tu'un se'e Dios

3 Ná kúná'an-ró síkí máá Táa-yo, ndasa ní kundá'ú xaqin iní-ya yóó, ja ná kúnání-yó sé'e Dios. Te

yúán kákuu ndija-yó. Ja yúán tú jiní ñayívi ñuyívi núu-yo, chi tú ní jiní-i nuu máá-yá. ²Náni mánj, vina a kákuu-yó sé'e Dios, te té cha'an-ga kuni-yo ndasa koo-yó. Ko a kájini-yo já ní ní kenda ndijin-ya, te nduu-yó nátu'un káa máá-yá. Chi kuni-yo núu-yá ndasa káa-ya. ³Te táká chaa ja súan káñukuu ini-de-ya, sándoo-de máá-de nátu'un ío ndoo máá-yá. ⁴Chaa sá'a kuachi, suni stíví-de ley, chi kuachi-ún kúu ja síjita ley. ⁵Te kájini-ro já ní kenda ndijin-ya náva'a nda'va-ya kuachi-yó. Te tú ná kuachi ndíso-ya. ⁶Ñayívi kánchaaq jíín-yá, tú sá'a-i kuachi. Te ñayívi sá'a kuachi, tú ní ndé'é-i nuu-yá, ni tú ní jiní-i nuu-yá. ⁷Súchi jíná'an-ró, ni iin-de ma xndá'ú-de róó. Chaa sá'a tiñu ndaa, chaa ndaa kúu-de, nátu'un I'a ndaa kúu máá-yá. ⁸Te chaa sá'a kuachi, se'e kui'nä kúu-de. Chi kui'nä, sá'a kuachi vai onde xnáñúú. Ja yúán ní kii Sé'e Dios ja xnáa-yá táká tiñu sá'a kui'nä. ⁹Chaa kúu se'e Dios, ná tú sá'a-de kuachi, chi tata-ya kánchaaq ini-de. Te ma kúu sá'a-de kuachi, chi se'e Dios kúu-de.

Tu'un se'e kui'nä

¹⁰Súan ná kuní-yo ndéja kúu se'e Dios jíín sé'e kui'nä. Táká chaa ja tú sá'a-de tiñu ndaa, jíín já tú kúndá'ú ini-de ñani-de, nasu sé'e Dios kúu-de. ¹¹Chi ya'lá kúu tu'un ja ní kajini tu'un-ró ondé xnáñúú: Ja ná kúndá'ú ini-yo tá'an-yó. ¹²Te ma sá'a-yó nátu'un ní sá'a Caín, ja ní kuu-de se'e kui'nä, te ni ja'ni-dé ñani-de. Te naja ní ja'ni-dé ñani-de. Kuachi ja mánj tiñu ñáá ní sá'a-de, te ñani-de ní sá'a tiñu ndaa. ¹³Ma nánaa iní-ro

ñáni, te nú ñayiví ñuyíví jíto u'ų-i
róó jíná'an-ró. ¹⁴A kájini-yo já á ni
kaku-yó já kúu-yo, te ni naja'a-yó
núu kúchaku-yo, chi kákundá'ú
ini-yo ñaní-yo. Te chaa ja tú kundá'ú
ini-de ñaní-de, chaa-ún kándee-de
nuu kúu-de. ¹⁵Chaa jíto u'ų ñaní,
chaa já'ni ndíyi kúu-de. Te a kájini-ro
já ní iin chaa já'ni ndíyi, ma nání'in
tál'ü kúti-dé kuchaku-de níi káni.
¹⁶Ja yúan jiní-yo ndasa sá'a tu'un
kúndá'ú ini. Chi Cristo, ni ji'i-ya já
yóó. Te máá-yó, suni súan jínu níi'ún
kúu-yo já tá'an-yó. ¹⁷Ko chaa ja
kuká-de jíin ndátiñu ja ío ini ñuyíví,
nú jiní-de tá'än ñaní-de tundó'o, te
nú sáxii-de onde jíin iní aňú-de,
núsáá te á ncháá tu'un kúndá'ú
ini Dios ini-de xí túu. ¹⁸Súchi, ma
kúndá'ú ini-yo jíin tú'un ká'än-ni-yó,
ni jíin yú'u-yo, chi sua ná kúndá'ú
ndija ini-yo ondé jíin tíñu kásá'a-yó.
¹⁹Ja yúan te kuni-yo já kákuu-yó
se'e tu'un ndaaq, te kundaq iní aňú-yo
núu-yá, ²⁰nú aňú-yo kána jíin
núu-yo. Chi Dios, ná'nú-ga kúu-ya
vásá aňú-yo, te jiní ndí'i-ya táká
naúñ kúu. ²¹Súchi máni, nú aňú-yo
tú nákuxndíi siki-yo, yúan-na te
tuká yú'ų-yo núu Dios, ²²te táká
naúñ kájikan-yo núu-yá, te ku'a-ya
núu-yo, chi kájandatü-yo táká tíñu
tá'ų-yá nuu-yo. Te kásá'a-yó táká
tíñu ja kúsii iní-ya jíin. ²³Te ya'á
kúu tíñu tá'ų-yá: Ja ná kándíja-yó
núu Sé'e-ya Jesucristo, te ná kúndá'ú
ini-yo tá'an-yó nátü'lun ni tá'ų-yá
tíñu nuu-yo. ²⁴Te táká ñayiví skíkuu
tíñu tá'ų-yá, káxiukú-i jíin Dios, te
Dios kánchaqa-ya jíin-i. Te jíin tú'un
yá'a kájini-yo já ncháá máá-yá
jíin-yó jíin máá Espíritu ja ní ja'a-ya
núu-yo.

Modo kuni-yo sín sín tu'un

4 Nání máni, ma kándíja-ró táká
tu'un. Chi ná koto nchaaq-ro
táká tu'un te nú onde nuu Dios vai
xí túu. Chi kua'ą ñayiví kájani tu'un
tú'ún, ni kenda koyo-i ini ñuyíví.
²Jíin tú'un yá'a ná kundi-ró ndéja
kúu máá Espíritu Dios: Táká tu'un
ja ká'än ndaa ja ní kii Jesucristo jíin
yíki kúnu-ya, te suu onde nuu Dios
vai. ³Te táká tu'un ja tú ká'än ndaa
ja ní kii Jesucristo jíin yíki kúnu-ya,
nasu núu Dios vai. Te yuán kúu
tu'un jíto u'ų Cristo, ja ní kajini
tu'un-ró já kíi, te vina a kándee
ini ñuyíví. ⁴Súchi jíná'an-ró, se'e
Dios kákuu-ró. Te ni kundéé-ró jíin
yúan. Chi ná'nú-ga kúu I'ą kánchaqa
ini máá-ró nasu yúan já kánchaqa ini
ñayiví ñuyíví. ⁵Máá-i kákuu se'e
ñuyíví. Ja yúan káka'än-i tu'un
ñuyíví. Te ñayiví ñuyíví jíni so'o
tu'un káka'än-i. ⁶Máá-yó kákuu
se'e Dios. Te chaa jiní nuu Dios, jíni
ná'ín-de tu'un ká'än-yo. Ko ñayiví ja
násu se'e Dios kúu-i, tú jíni ná'ín-i
tu'un ká'än-yo. Ja yúan kájini-yo
ndasa káa tu'un ndaaq jíin tú'un náá.

Dios kúu máá tú'un kúndá'ú ini

⁷Nání máni, ná kúndá'ú ini-yo
tá'an-yó, chi tu'un kúndá'ú
ini, onde nuu Dios vai. Te taká
ñayiví kúndá'ú ini tá'an, se'e Dios
kúu-i, te jiní-i nuu Dios. ⁸Te chaa
ja tú kúndá'ú ini-de tá'an-de, tú
jiní-de nuu Dios, chi Dios kúu
máá tú'un kúndá'ú ini. ⁹Súan
ni kenda ndijin ndasa kúndá'ú
ini Dios yóó. Chi ni tájí-yá Se'e-ya,
vása máá tú'un-ni-i ío. Te ni kii
Se'e-ya-ún ini ñuyíví yá'a, náva'a

jíin máá-yá te kuchakü-yo. ¹⁰Súan ío tū'un kúndá'ú ini, chi vasa tú ní kákumani-yo jíin Dios, ko ni kundá'ú ini-yá yóó. Te ni tájí-yá Se'e-yá ní kii, nává'a kuanchaaq-yá táká kuachchi-yó jíin niñí-yá. ¹¹Náni mánj, nú súan kúndá'ú ini Dios yóó, te suni súan níni ná kúndá'ú ini-yo tā'an-yó núsáá. ¹²Ni iin chaa, tú ní jiní kuti-dé nuu Dios. Ko nú kúndá'ú ini-yo tā'an-yó, te Dios ncháá-yá jíin-yó, te tū'un kúndá'ú ini-yá, a ni yija va'a ini-yo. ¹³Já yúán kájini-yo já ncháá-yo jíin-yá. Te ncháá-yá jíin-yó. Chi ni ja'a-yá Espíritu-yá núu-yo. ¹⁴Te a ni kajini-yo, te káka'lan ndaa-yo, já máá Táa-yo Dios ni tájí-yá Se'e-yá ní kii ja náma-yá ñayivi nýúyívi. ¹⁵Nú ndé ñayivi ká'an ndaa ja Sé'e Dios kúu Jesús, yúan-na te ncháá Dios jíin máá-i, te máá-i jíin Dios. ¹⁶Te yóó, a ni kajini-yo, te ni kákandíja-yó já Dios kúndá'ú ini-yá yóó. Chi Dios kúu tū'un kúndá'ú ini. Te chaa kúndá'ú ini tā'an, ncháá-de jíin Dios. Te Dios ncháá-yá jíin-de. ¹⁷Súan yíja va'a tū'un kúndá'ú ini-yo, nává'a ma yú'ú-yo kiví kíi juicio, chi natu'un káa máá-yá, suni súan kándaq máá-yó iní ñuyívi yá'a. ¹⁸Tū'un kúndá'ú ini, tú ndiso tū'un yú'ú. Chi nú kúndá'ú ndija ini-yo, te a ni jinu tū'un yú'ú kua'an. Chi tū'un yú'ú ndiso tundó'o. Chi nú yú'ú iin ñayivi, cháqan-ga yija va'a-i jíin tū'un kúndá'ú ini. ¹⁹Te yóó, mani-yo jíin-yá, chi ni kundá'ú ini-yá yóó xna'an-ga. ²⁰Nú iin chaa ká'an-de: Ruu, chi mani-rí jíin Dios. Te nú jíto u'u-de ñani-de, chaa xndá'ú kúu-de nú súan. Chi chaa ja tū kúndá'ú ini-de ñani-de ja á ni

jini-de nuu, ndasa kuu kumaní-dé jíin Dios ja tú jiní-de nuu-yá núsáá. ²¹Te ni tál'ú-yá tiñu yá'a nuu-yo: Chaa mani jíin Dios, suni ná kúndá'ú ini-de ñani-de.

Jíin tú'un kándíja te kundéé-yó

5 Nú ndé ñayivi kándíja-i ja Jesús kúu Cristo, Se'e Dios kúu-i, núsáá te ñayivi kúmaní jíin máá I'q kúu Táa, suni kúmaní-i jíin Sé'e-yá. ²Nú mani-yo jíin Dios te jándatu-yo táká tiñu tál'ú-yá, yuán kájini-yo já mani-yo jíin táká se'e Dios. ³Chi ja mani-yo jíin Dios kúu ja ná kuándatu-yo tíñu tál'ú-yá, chi tiñu tál'ú-yá tú vee. ⁴Chi taká ñayivi kákuu se'e Dios, kundéé-i jíin ñuyívi, chi tū'un kándíja-yó kúu fuerza ja kúndéé-yó jíin ñuyívi. ⁵Ndéja kúu ja kúndéé jíin ñuyívi, suu ñayivi kándíja ja Jesús kúu Se'e Dios, ñayivi-ún kúu-i. ⁶I'q yá'a kúu Jesucristo, ni kii-yá jíin ndúcha jíin niñí. Nasu máá fín jíin ndúcha, chi jíin ndúcha jíin niñí. Te máá Espíritu ká'an ndaa ya'á, chi Espíritu kúu tū'un ndaa. ⁷Chi fó uni ja ká'an ndaa ini andívi. Máá I'q kúu Táa, máá Sé'e, jíin máá Espíritu Santo kákuu-ya. Te ndenúní I'q yá'a, iin-ni-yá kúu. ⁸Te fó uni ja ká'an ndaa ini ñuyívi. Espíritu, jíin ndúcha, jíin niñí kákuu, te ndenúní ya'á, iin-ni káka'an. ⁹Nú játal'ú-yó tú'un káka'an ndaa chaa, naga ni kuu jíin tū'un ká'an ndaa Dios, ja ñánu-ga kúu, chi tū'un ká'an ndaa Dios kúu tū'un Se'e-yá. ¹⁰Chaa kándíja nuu Sé'e Dios, a jiní ndaa máá-de. Te chaa tú kándíja nuu Dios, nátu'un násá'a-de-ya fín I'q xndá'ú, chi tú

kándíja-de tu' un ní ka'an ndaaq
 Dios ja ní jani-yá tú'un Sé'e-ya.
¹¹Te ya'á kúu tu' un ndaa-ún:
 Ni ja'a Dios tu' un ja kúchakü-yo
 níí káni, te Sé'e-ya kúu l'q ndíso
 tu' un kuchakü-yo. ¹²Chaa kándíja
 nuu Sé'e-ya, a ní ni'in tá'u-dé
 kuchakü-de. Ko chaa tú kándíja
 nuu Sé'e-ya, tú ní ní'in tá'u-dé
 kuchakü-de. ¹³Tu' un yá'a cháa-ri
 nuu róo, ñayivi kákandíja nuu Sé'e
 Dios, náva'a ná kuní-ro já á ní
 kani'in tá'u-ro kúchakü-ro níí káni,
 náva'a kandíja va'a-ro núu Sé'e Dios.
¹⁴Já yá'á chúndéé iní-yo ká'an-yo
 jíín-yá, chj ní jikán-yo fin ndatínu
 nuu-yá natu'un kuní máá-yá, te
 jíni ná'lín-yá tu'un ká'an-yo. ¹⁵Te
 ní kájini-yo já jíni ná'lín-yá tu'un
 ká'an-yo naún ndatínu kájikan-yo.
 Núsáa te a kájini-yo já ní'in-yo já
 ní kajikan-yo-ún. ¹⁶Nú iin ñayivi
 jiní-i sá'a ñaní-i kuachi ja násu

kuáchi kuu-de kúu, te ná ká'an
 nda'ú-i jíín-yá, te kua'a-ya tú'un
 kuchakü-de. Ko máni nuu cháa
 ja násu kuáchi kuu-de kásá'a-de,
 áchí-ri. Ió kuáchi ja kúu-de, ko nasu
 já'q yúán ká'an-ri ja ká'an nda'ú-yo
 jíín-yá. ¹⁷Taká tiñu káñáá kúu
 kuáchi. Ko ío kuáchi ja násu kuáchi
 kuu-i kúu. ¹⁸Kájini-yo já ñayivi
 kákuu se'e Dios, tú sá'a-i kuáchi.
 Chj iin se'e Dios ndító va'a-i máá-i.
 Te kui'nq, mä kúu ké'é-ún-i. ¹⁹Te
 kájini-yo já sé'e Dios kákuu-yo. Te
 kui'nq kúu ja tñin so'o níí ñuyivi.
²⁰Ko a kájini-yo já ní kii Sé'e Dios.
 Te kájukü'un ini-yo ní sá'a-ya,
 náva'a kuni-yo núu máá l'a ndaa. Te
 a káxiükü-yó jíín máá l'q ndaa, máá
 Sé'e-ya Jesucristo kúu-ya. Máá-yá
 kúu ndija Dios ndaa, te máá-yá
 kúu l'q kuchakü-yo níí káni sá'a-ya.
²¹Súchj, ná kúxio-ró núu ndosó.
 Súan ná koo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA DE SAN JUAN APOSTOL

YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN JUAN APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

Sik̄i íchi ndáa jíín tú'un
kúndá'ú iní tā'an

¹Máá-ná kúu máá cháa ñá'nú-ga. Te cháa-ná tutu yá'a nuu níí, ña'an ní kaji-ya. Te kúndá'ú ndija iní-ná níí. Te nasu máá sín-ná, chi suni taká ñayivi kájini tu'un ndaa. ²Chi ñú'un tu'un ndaa iní-yo. Te kunchaa jíín-yó táká kivi. ³Tu'un luu íó iní, jíín tú'un sá'a tuká'nu iní, jíín tú'un kuaká'nu iní, ja vái onde nuu máá Táa-yo Dios jíín níí Sé'e-ya Jesucristo, ná kóo ndija iní-ní jíín tú'un kúndá'ú iní. ⁴Xaan kúsii iní-ná, chi ní ni'lín-ná tu'un ja kájika ndaa se'e-ní jíná'an-i, nátu'un ní tā'ú tíñu máá Táa-yo Dios nuu-yo. ⁵Te vina nánq, tú cháa-ná tutu yá'a ja tā'ú-ná iní tíñu jáá níú-ní. Chi sua ká'an nda'ú-ná jíín-ní sik̄i tú'un ní ni'lín-yo ondé xnáñúú, ja ná kúndá'ú iní-yo tā'an-yó. ⁶Te ya'á kúu tu'un kúndá'ú iní, ja ná káká-yó nátu'un ní tā'ú-yá tíñu nuu-yo. Ya'á kúu tíñu ní ta'u níú-ní: Ja ná káká-ní jíín tú'un-ún, nátu'un ní kajini so'o-ní onde xnáñúú.

Sik̄i já xndá'ú

⁷Chi kua'a ñayivi káxndá'ú ñá'án, vai koyo-i iní ñuyívi. Te ñayivi-ún, tú kájá'a-i tu'un ja ní kii Jesucristo jíín yíki kúñu-ya. Hin ñayivi súan kúu ñayivi xndá'ú ñá'án. Te ñayivi jíto u'ü Cristo kúu-i. ⁸Koto va'a-ní máá-ní jíná'an-ní, náv'a tú xnáa-ní tiñu ní kásá'a-ní. Chi sua ná ní'in vá'a-ní ya'u-ní. ⁹Nú ndé ñayivi sání'in iní-i, te tú jíku-i jíín tú'un Cristo, tú ncháá Dios jíín-i. Te nú ndé ñayivi jíku jíín tú'un Cristo, ncháá máá Táa-yo jíín Sé'e-ya jíín-i. ¹⁰Te ní iin ñayivi jáa-i nuu-ní, te tú ndíso-i tu'un yá'a, ma kuátá'ú-ní-i kunchaa-i iní ve'e-ní, ni ma ká'an-ní sa'an kúta'ü jíín-i. ¹¹Chi ñayivi ká'an jíín-i, chíndéé tá'an jíín-i sik̄i tíñu ñáá sá'a-i-ún. ¹²Vasa íó kua'a tú'un chaa-ná nuu-ní, ko tú kuní-ná ka'an-ná jíín-ní jíín tutu jíín tinta, chi níúkuu iní-ná jaq-ná nuu-ní jíná'an-ní. Te ndatuyúin jíín yú'u-yo, náv'a ná kúsii xáan iní-yo. ¹³Taká se'e ku'u-ní, ja ní kajji-ya, káká'an-i ja ná sándéé iní-ní. Súan ná kóo. Amén.

LA TERCERA EPISTOLA DE SAN JUAN APOSTOL

YA'A KUU CARTA UNI JA NI CHAA SAN JUAN APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

Chaa kájika jíin tú'un ndaaq

¹Máá-rí kúu máá cháa ñá'nu-ga.
Te cháa-ri² tutu yá'a nuu-ro Gayo
máni, chi kúndá'ú ndija ini-ri róo.
²Náni máni, kuní-ri ja bueno ná
kí'in táká tiñu sá'a-ró, jíin já ná
kéndoo ndéé ndánu-ro, nátu'un
ni kendoo va'l a añú-ro. ³Jandáa ni
kusii xáan iní-ri kiví ní chakoyo
ñani-yo, chi ni kánakan-de
tu'un-ro náu-rí, ndasa bueno ío
ndaaq tu'un náu'un ini-ro, nátu'un
jíka ndaaq-ro. ⁴Tuká inga tu'un
kúsii iní-ri sá'a ná nuu yá'a, ja
kúni tu'un-ri ja kájika ndaaq se'e-ri
jíná'an-i. ⁵Náni máni, bueno sá'a-ró
táká tiñu jíku-ró jíán jíin táká
ñani-yo, vasa chaa jíká kákuu-de.
⁶Chi chaa-ún, ni kajani-de tu'un-ro
núu tíku'ní, ja vá'a kúndá'ú ini-ro.
Te va'l a sá'a-ró te ná chindéé
chítuu-ro-de chu'un íchí-ró-de,
nátu'un kúní Dios. ⁷Chi chaa-ún,
mani-dé jíin-yá, te ja yúán ní
kaki'in-de ichi kája'an-de, te
tú káki'in-de ni iin ndatínu nuu

ñayivi síin nación. ⁸Núsáá te yóó,
níní ná kuátá'ú-yó cháa-ún, náv'a
chindéé tá'an-yó jíin-de siki⁹ tú'un
ndaaq.

Ja kájasu nuu tú'un va'a

⁹A ni chaa-ri tutu nuu máá
tíku'ní. Ko Diótrefes, tú játá'ú-de
tu'un ká'an-ri, kuachi ja kúñá'nu
máá-de nuu-í kuní-de. ¹⁰Núsáá
te ná jaq-ri te naxndáku-ri nuu-ro
tiñu sá'a-de ja kátflakuá yu'u-dé,
ndasa sátú'ún-de siki-rí. Te vasa
a ká'an-de súan, ko tú kúva'a
ini-de. Chi tú játá'ú-de ñani-yo
kátájí-yó náu-dé, te jasú-de nuu
ñayivi kákuní-i kuatá'ú-i-de. Te
skúnu-de-i ini tíku'ní. ¹¹Náni máni,
ma sá'a-ró nátu'un kásá'a chaa
ñáá, chi sua nátu'un kásá'a chaa
va'a. Chaa sá'a tiñu va'a, se'e Dios
kúu-de. Ko chaa sá'a tiñu ñáá,
tú jiní kuti-dé nuu Dios. ¹²Taká
ñayivi kájani ndaaq-i tu'un siki
Demetrio, te suni máá tú'un ndaaq
ká'an siki-dé, te suni súan ká'an
máá-rí. Te a kájini-ro já tú'un

ká'q'an-ri íó ndaa. ¹³Ió kua'q tú'un chaa-ri nuu-ro kuní-ri, ko tú kuní-ri chaa-ri jíin tinta jíin pluma. ¹⁴Chi ñúkuu ini-ri ja yakú-na kívi te jaa-ri nuu-ro. Yúan-na te ndatu'ún

jíin yú'u-yo. ¹⁵Ná koo tu'un vindáa vinené jíin-ro. Sándezé iní-ro, áchí taká amigo yá'a. Te suni ka'q'an-ro jíin táká amigo jián, ná sándezé iní-i.

LA EPISTOLA UNIVERSAL DE SAN JUDAS APOSTOL

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN JUDAS APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

¹Máá-rí kúu Judas ñaní Jacobo, te mozo Jesucristo kúu-ri. Te cháa-ri tutu yá'a nuu róó, ñayivi ní kana-yá xiní, ja ní ndundoo-ró ní sá'a Táa-yo Dios. Te Jesucristo, ndító va'a-yá róó. ²Tu'un kuaká'lnu ini, jíín tú'un vindáa vinené, jíín tú'un kúndá'ú ini tá'an ná ndeá-ga nuu-ro sá'a-ya.

Ná kuíni ni'in-yó jíín tú'un kándíja ³Ñání mání jíná'an-ró, xaan jítu ini-ri chaa-ri tu'un nuu-ro ndasa ni nama-yá yóó jíná'an-yó. Ko ni jini-ri ja jínu ñú'ún já cháa-ri tutu nuu-ro já má kuá'a-ró tú'un stíví-i tu'un kákandíja-yó, ja iin jínu-ni ni ja'a-yá tú'un-ún nuu ñayivi ndóo. ⁴Chi yakü ñayivi, ni kívi koyo sa'i-i. Te tú káchinú'ún-i Dios. Te ni qanasama-i tu'un luu ío ini Dios máá-yó, ni qanasá'a-i tu'un kuáxán. Te suni tú kájatá'ú-i máá Jít'o'-yo Jesucristo, ni Dios ja máá fin-ni-yá tá'u tínu. Ko ñayivi yá'a, onde aná'án a ni kundaä ja tá'nú ndatu-i.

Dios kúu I'a sándaä tiñu síkí cháa ñáa ij

⁵Te vina, vasa a ni kajiní va'a-ró, ko ná náxndáku-ri nuu-ro ndasa ni sá'a máá-yá. Chi vasa a ni nama-yá ñayivi iní nuu Egipto, ko kúkuéé-ga, te ni xnáa-yá sava-i ja tú ní kákandíja-i. ⁶Te ndajá'a-yá ja ní káskéndoö tiñu kándíso, te suni ni káskéndoö ve'e káxiükú, ni ju'ni-ya ndajá'a-ún jíín cadena níí káni, káxiükú chíi ñuñáa onde kívi ká'nu ja cháa juicio. ⁷Suni ni ndo'o nuu Sodoma jíín ñúu Gomorra jíín sáva-ga ñuu ni ka'jin yani. Chi ñayivi ñúu-ún, suni súan ni kajika téne-i, te síin kuñu kuáxán ní kándukú-i. Te ñuu-ún kúu iin ja ná kóto nchaa-yo, chi ni kándo'o-i juicio nuu ñú'ún níí káni. ⁸Te suni modo súan kásá'a ñayivi yá'a, chi jíín tú'un ká'an janí jíin-i, te kásáchá'án-i yiki kúñu-i, kásákátá-i nuu cháa ndíso tiñu, te káka'lan ndiva'a-i síki já kákuñá'nu. ⁹Te Miguel, ndajá'a

ñá'nu-ga, hora ja ní státá'an-ya jíin kuí'ná síkí yíki kúñu Moisés, tú ní chúntréé iní-ya nákuxndíi-ya sikí kuí'ná-ún, ja ká'lán ndiva'a-ya, chí sua ní ka'an-ya: Máá Tatá Dios, ná kána jíin-yá nuu-ro, áchí-ya.¹⁰ Ko ñayivi yá'a káka'an ndiva'a-i siki táká ja tú kájuky'un iní-i. Te tu'un kájiní máá-i ja máá-i, nátu'un kiti yúkú-ni, jíin tú'un yúan te naa-i.¹¹ Naká ndá'u koo máá-i, chí a kája'an-i ichi ní kandíi Caín. Te ní katau-i kája'an-i yata sál'an ñáá Balaam náva'a ni'lín-i najíin sikí-ún. Te suni kánaa-í jíin tú'un já'a iní Coré.¹² Ñayivi yá'a, nuu káyee-í jíin-ro, te kákuu-i iin cha'an núu káyee maní-ro. Te tú káyyú-i koto va'a-i máá-i ja skée-í máá-i. Viko já tú ndíso saú kákuu-i, ja ndéché-ni sá'a tachi. Yunu já tú kúun nde'e víko saú kákuu-i, uu jínu ní kají'i ja ní tu'un onde yo'o.¹³ Su'ma mar ja ndónda kákuu-i. Te ti'iñu mar kúu tu'un kuka nuu iní-i. Nátu'un tiñúu xíní já kájika kuu sáni kákuu-i, te ní sátu'a-ya lugar ñuñáa lúchi túun nuu kúxiukú-i níi káni.¹⁴ Te Enoc, chíi tata usiá Adán, ní jani-de tu'un siki ñayivi yá'a: A ní chaq máá Tatá Dios jíin kuá'a xáan ñayivi ndóo-ya,¹⁵ náva'a sándaa-ya tíñu táká ñayivi, te nakuxndíi-ya sikí táká ñayivi já tú káchiñú'ún-i-ya, chí ní kásá'a-i tiñu ñáá, kuachi ja tú ní káchiñú'ún-i-ya. Te suni kua'a tú'un ndiva'a ní kaka'an-i siki-ya, áchí-de.¹⁶ Ñayivi yá'a, kákutuku iní-i, te

káka'an ndiva'a-i náni ja káta'an-i, te kásá'a-i ndéni kaní iní máá-i. Káka'an ni'lín-i ja kánda'a téyí-i, te vixi káka'an-i náva'a ni'lín-i najíin.¹⁷ Ko máá-ro, náni mání, ná nándaku iní-ro tú'un ní kaka'an chaa ní kákuu apóstol máá Jít'o'-yo Jesucristo.¹⁸ Chi ní kaka'an-de: Onde kíví ndí'i-ná te koo ñayivi sákátá núu-ro. Te ñayivi-ún, kaka kuu-i ja ndúkú-i sá'a-i tiñu ñáá ja kákaní iní máá-i, áchí-de.¹⁹ Ñayivi yá'a kákuu ja sásíin ñayivi. Ñayivi yúkú kákuu-i, chí tú ncháa máá Espíritu-ya iní-i.²⁰ Ko máá-ro, náni mání, ná skuá'nu-ro máá-ro jíin tú'un iij kákandíja-ro. Te kakán ta'u-ro jíin Espíritu Santo.²¹ Ma kúxio-ro núu tú'un kúndá'lú iní Dios róo, te ná ndúkú-ro já máá Jít'o'-yo Jesucristo, ná kúndá'lú iní-ya róó ja kúchakú-ro níi káni sá'a-ya.²² Te kundá'lú iní-ro sáva-i, vasa kájani síkí iní-i.²³ Te nama-ro yakú-ga-i vasa yú'ú-ro, te nátu'un stáa-ro-i nuu ní'yun. Te sava-ga-i kundá'lú iní-ro-i, vasa jíto u'u-ro sá'ma chá'án já ní kukini ní sá'a kúñu-i.²⁴ Te vina ío iin-ni I'a ja kúu koto róo, náva'a tú kanangava-ro kuáchi, te kuu sá'a-ya já kúñi-ro núu ndíi ncháa máá-ya, jíin já má kóo chá'án-ro, jíin já kúsií xáan iní-ro.²⁵ Te nuu máá iin-ni Dios, I'a náma yóó, ná nákana jaa-yó-ya, te ná kóo ja jíñu'ún-yó nuu-ya. Te ná tá'ú máá-ya tiñu jíin fuerza ndíso-ya, vina te onde níi káni níi kuiá. Súan ná kóo. Amén.

EL APOCALIPSIS O REVELACION DE SAN JUAN, EL TEOLOGO

TU'UN NI JINI NDIJIN SAN JUAN CHAA SKUA'A TU'UN-YA

Ndasa ní kenda tutu yá'a

1 Ya'á kúu tu'un Jesucristo ja ní kenda ndijin, ja ní ja'a Dios nuu-yá, náv'a stá'an-yá núu mozo-ya ná táká tiñu ja kánúú kíi yachi. Te ní tájí-yá iin ndajá'a-yá ní kii. Te ní kastu'un-yá tu'un yá'a nuu mozo-ya Juan. ²Te chaa-ún kúu testigo. Te ní jani ndaa-de tu'un Dios jíin tú'un ndaa Jesucristo, jíin já ní jini-de. ³Xáán ndatu chaa kák'a'u, jíin ñayiví kájini so'o tu'un ká'an tutu yá'a. Te suni xáán ndatu ñayiví skíkuu tu'un yoso núu tutú yá'a, chí a ní kuyani kivi. ⁴Máá-rí Juan, tájí-rí tu'un nuu ndf'usiá tiku'ní kákandíja ja káxiukú ndáñúu Asia. Jíin-ró ná koo tu'un luu ío iní-ya jíin tú'un kuaká'nú iní ja kíi onde nuu máá Dios, I'a ío, I'a ní io, I'a kii, jíin ondé nuu usiá Espíritu, I'a ká'in yu'u mesa nuu tá'ú-yá tiñu, ⁵jíin ondé nuu Jesucristo, I'a kúu testigo ndaa. Te máá-yá ní nachakú xna'an-ga vásá táká-ga ñayiví ní kají'i. Te tñin-ya só'o táká rey ñuyiví. Te máá-yá kúndá'lú ini-ya yóó, te ni

nakacha-ya kuáchi-yó jíin niñí-yá. ⁶Te ní nduu-yó rey jíin sutú nuu Táq-ya Dios ní sá'a-ya. Núsáá te ná nákana jaa-yó-yá. Te ná tál'ú-yá tiñu nuu-yo níí káni níí kuiá. Amén. ⁷Kuni so'o, chí kii-ya jíin vikó nu'ún. Te ndivii ñayiví jíin táká-i ja ní kakaan-i-ya, kuni-i nuu-yá. Te táká tataq iní ñuyiví, nde'e kó'ó-i ja'a-yá. Súan ná koo. Amén. ⁸Máá-rí kúu natú'un letra Alfa jíin Omega, nuu kéjá'a jíin núu ndf'i, áchí máá Tatá Dios, I'a ío, I'a ní io, I'a kii, I'a kúñá'nú xaan. ⁹Máá-rí kúu ñani-ro Juan, te jíto ta'an-ri tundó'o jíin-ró. Te ká'in ta'an-yo núu tál'ú-yá tiñu. Te ká'in ní'in-yó sá'a Jesucristo. Ni kanchaa-ri isla Patmos siki tú'un Dios jíin siki já kúu-ri testigo nuu tú'un ní ka'an ndaa Jesucristo. ¹⁰Te máá Espíritu, ní jaka-ya rúu iin kivi ií máá Jito'o-yo. Te ní jini so'o-ri ichi yatá-rí iin tu'un jaa natú'un corneta. ¹¹Te ní ka'an: Máá-rí kúu natú'un letra Alfa jíin Omega, ja xnáñúú jíin já sándí'lí-nä. Chaa nuu fin tutu taká ja kuní-ro núu, te tájí-ró ná kí'in nuu ndf'usiá tiku'ní

kákandíja káxiukú iní ndañúu Asia: ñuu Éfeso, ñuu Esmirna, ñuu Pérgamo, ñuu Tiatira, ñuu Sardis, ñuu Filadelfia, jiín ñuu Laodicea. Achí.

Já ní jini Juan nuu-yá

¹²Te ní jío kóto-ri já kuní-ri ndéja ká'an jiín-rí. Te nuu ní jío káva-ri, te ní jini-ri usiá candelero oro. ¹³Te save ma'ñú táká candelero-ún kández iin l'a já ná kuní koo máá Sé'e chaa. Te ñú'un níí-yá iin sa'ma ní jinu onde nuu já'a-yá. Te nú'ní jiká-yá jiín fín sánchii oro. ¹⁴Te xini-yá jiín íxi-yá kández kuójin nátu'un ixi kuójin rií, nátu'un yu'a volcán, te nduchi-yá nátu'un yáá ñú'un, ¹⁵te ja'a-yá nátu'un latón fino, já ní nandu'a ini jinu súan kuní koo. Te ní'in ká'an-ya nátu'un nuu kuá'a ndúcha. ¹⁶Te ini ndavá'a-ya tñin-yá usiá tiñuyú xíní. Te ini yu'u-yá kénda iin machete xaan já úu yu'u. Te nuu-yá káa nátu'un ndikandii hora nándii ndáxín xaan. ¹⁷Te nuu ní jini-ri nuu-yá, te ní ndua-ri nuu já'a-yá nátu'un ní ji'l-ri. Te ní chaa-ya ndavá'a-ya sikí-rí. Te ní ka'an-ya jiín-rí: Ma yú'ú-ro. Máá-rí kúu já xnáñúú jiín já sándi'í-na. ¹⁸Te I'a chakú kúu-ri. A ní ji'l-ri núú, ko vina chi kuchaku-ri níí káni níí kuiá. Amén. Te tñin-ri ndakáa nuu ká'iin ndiyi, jiín kué'e já'ní yóó. ¹⁹Chaa nuu tutú táká já ní jini-ro, jiín táká já ío, jiín táká já kóo nú ná já'a ya'a. ²⁰Ya'á kúu tu'un sa'í ndf'usiá tiñuyú xíní já ní jini-ro tñin ndavá'a-ri, jiín ndf'usiá candelero oro. Usiá tiñuyú xíní-ún kákuu ndajá'a núu ndf'usiá tiku'ní. Te usiá

candelero já ní jini-ro-ún kákuu ndf'usiá tiku'ní.

Tu'un nuu tiku'ní ñuu Éfeso

2 Chaa-ró tutú nuu ndájá'a tiku'ní ñuu Éfeso: Súan ká'an máá I'a tñin usiá tiñuyú xíní jiín ndává'a-ya, te jíka kuu-yá mál'ñú usiá candelero oro: ²A jiní-ri tiñu sá'a-ró, já ní'in sátiñu-ró jiín já ní'in kández-ro, jiín já tú kúsii iní-ro kívi nduu-ro jiín cháa ñáá. Te ní jito nchaa-ro cháa káka'an já apóstol kákuu-de. Te ní kajini-ro já máni káxndá'u ñá'án-de. ³Te suni jini-ri ja kández ní'in-ró vasa ní ndo'o-ró, te tú ní kuitá-ro já ní sátiñu-ró já'a-rí. ⁴Ko ná kíñi'in-ri iin siki-ro, chi ní xnúu-ró kú'a já maní-ro jíín-rí xnáñúú núú. ⁵Núsáá te ná nukú'un ini-ro ndé onde ní jungava-ró. Ná nákaní ini-ro, te ná sá'a-ró ná ní sá'a-ró xnáñúú. Chi ní túu, te chaa yachi-ri nuu-ro, te kuanchaa-ri candelero máá-ró nuu kández, te ní túu nakani ini-ro. ⁶Ko ío iin já ní kee va'a, chi kití ini-ro jítro-tó tiñu kásá'a chaa nicolaítas. Te suni máá-rí kití ini-ri jítro-ri tiñu-ún. ⁷Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an Espíritu nuu tiku'ní kákandíja. Chaa kundéé, kua'a-ri nde'e yúnu chakú kee-dé. Te yunu-ún kández nuu jardín Dios.

Tu'un nuu tiku'ní ñuu Esmirna

⁸Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tiku'ní ñuu Esmirna: Súan ká'an máá I'a xnáñúú jiín sándi'í-na, I'a ní ji'l te ní nachakú-ya. ⁹A jiní-ri tiñu sá'a-ró jiín túndó'o tá'an-ro. Te ndá'ú tá'an-ro, ko kúká-ró. Te ío sava chaa káka'an-de já judío

kákuu-de. Ko nasú kákuu-de. Chi onde ve'e sinagoga Satanás vai koyo-de. Te káka'an ndiva'a-de jíin-ró. ¹⁰ Ma yú'u-ro já á yani ndo'o-ró, chi kui'nqa, taan yakú róó vekqa, návqa' koto nchaq róó. Te ta'an-ro túndó'o uxi kívi. Ko ná skíkuu va'-ró vqasa ná kúu-ro. Nú súan te kua'a-ri premio chakú nuuq-ro. ¹¹ Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an Espíritu jíin tíku'nq kákandíja. Chaa kundéé, ma tá'an-de tundó'o ja kúu-de vuelta uu.

Tu'un nuu tíku'nq ñuu Pérximo

¹² Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tíku'nq ñuu Pérximo: Súan ká'an máá I'a tiñu machete xaan úu yu'u. ¹³ A jiní-ri tiñu sá'a-ró, chi ncháa-ro núu kánchaq mesa Satanás. Te suni jiní-ri ja kándíja ni'in-ró rúu, te tú ní ské'ichi'-ro tú'un kándíja-ró siki'-rí vqasa kívi'-ún ni ji'i testigo va'a-ri Antipas ma'ñú-ró jíná'an-ró núu ncháa Satanás. ¹⁴ Ná kíni'in-ri yaku tu'un siki'-ro. Chi jíin-ró jián káxiukú sáva ñayivi káchinú'ún sá'an Balaam. Chi chaa-ún, ni stá'an-de sa'an-ún nuu Balac. Te ni jungoyo se'e Israel kuachchi, chi ni kayee-í ndeyu ní sokq núu ndosó, te ni kásaténé-i, ni sá'a-de. ¹⁵ Suni súan káxiukú sáva ñayivi káchinú'ún sá'an chaa Nicolaítas jíin-ró, te kití ini-ri jito-ri sa'an-ún. ¹⁶ Nakani ini núsáá, chi nu túu, te chaa yachi'-ri nuu-ro, te kuatá'an-ri jíin-i jíin machete ja kénda yu'u-rí. ¹⁷ Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an Espíritu jíin tíku'nq kákandíja. Chaa kundéé, nuu-dé kuqa-ri staq ándíví já yísqlí. Te suni

kuqa-ri iin yuq kuijín lúlí núu-dé. Te nuu yúu-ún koso fín sí'ví jáá já tú ni iin-i kunj, chi máá cháa ni'lín-ún.

Tu'un nuu tíku'nq ñuu Tiatira

¹⁸ Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tíku'nq ñuu Tiatira: Súan ká'an máá Sé'e Dios, I'a ñávqa' nduchi nátu'un yáá ñú'un, jíin já'a nátu'un latón fino. ¹⁹ A jiní-ri tiñu sá'a-ró, ja kúndá'u ini-ri tá'an-ró, jíin já kándíja va'-ró, jíin já játínu-ró, jíin já kándijí ni'in-ró. Te suni jiní-ri ja ví'i-gá sátiñu-ró vína vásá xnáñúú. ²⁰ Ko ná kíni'in-ri yaku tu'un siki'-ro. Chi tú skúnu-ró ñá'an nání Jezabel. Te áchí-ña já ñá'an jáni tu'un Dios kúu-ña. Te stá'an-ña tú'un, te xndá'u-ña ñayivi kájatínu nuu-ri, ja ná koo tñi ini-i jíin já ná kée-í ndeyu sokó núu ndosó. ²¹ Te ni ja'a-ri tiempo nuu-ña ja ná nákaní ini-ña já jíka téne-ña. Ko tú kuni-ña nákaní ini-ña. ²² Vina te ndo'o-ña fín kue'le sá'a-ri. Te táká ñayivi kásaténé jíin-ña, suni kua'a-ri tundó'o xaan núu-í, te nu tú nakani ini-i tiñu kásá'a-i. ²³ Te ka'ní-ri se'e-ña ná kúu-i. Te kuni táká tíku'nq ja máá-rí kúu I'a nándukú víi ini ja jiní tuní jíin iní añú. Te kuqa-ri ya'u nuu fín iin-ró ndasa tiñu kásá'a-ró. ²⁴ Ko nuu sáva-ga-ro já káxiukú-ró iní nuu Tiatira, ja tú kákandíja-ró sá'an jián, jíin já tú ní kájini-ri tú'un yíí Satanás, chi súan káskúnání sáva-i sa'an-ún, nuu máá-ró ká'an-ri ja má cháa-ri inga carga siki'-ro. ²⁵ Ko ja á kátiin-ró, kutiin ni'in-ró onde kívi cháa-ri. ²⁶ Te chaa kundéé chaa jándatu táká tiñu tá'lú-rí onde sandií-na, kuqa-ri

fuerza nuu-dé ja tíin-de so'o táká nación.²⁷ Te suni nátu'un niñiñ máá-rí fuerza nuu Táa-ri, súan tál'ú cháa-ún tiñu nuu-í jíin bastón kaa, te ka'nu-de-i nátu'un nuu tá'u kísi.
²⁸ Te kuq'a-ri tiñuú xíní jáñá'an nuu-dé.²⁹ Chaa ío so'o; ná kúni so'o-de tú'un ká'an máá Espíritu nuu tíku'ni kákandíja.

Tu'un nuu tíku'ni ñuu Sardis

3 Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tíku'ni iní ñuu Sardis: Súan ká'an máá I'a ja ñáv'a usiá Espíritu Dios, jíin usiá tiñuú xíní: Máá-rí jiní-ri tiñu sá'a-ró, ja kák'a-an-i ja chakú-ro, ko a niñi-ri-ro.² Ná nátu'un náv'a-ro. Te nakani niñin-ró yakú-ga ja ndukú kúu. Chi niñi-ri ja tíñu sá'a-ró tú ío va'a va'a nuu Dios.³ Núsáá te ná nukú'un iní-ro naqún ní niñin-ro jíin já ní jini so'o-ro. Kuandatu, te nakani iní-ro. Chi nú tú kundito-ró, te chaa-ri nátu'un ñakui'ná. Te ma kuní-ro na hora chaa-ri nuu-ro.⁴ Ko ío yakú-ni ñayivi jíin-ró iní ñuu Sardis, ja tú ní kásáchá'an-i sa'ma káñu'un-i. Te máá-i, ku'un-i sa'ma kuíjín te kaka-i jíin-rí. Chi ñayivi vá'a kákkuu-i.⁵ Chaa kundéé, súan-ni ku'un-de sa'ma kuíjín chúl'un-ri-de. Te ma ndá'va-ri sí'ví-de nuu libro chakú. Te kani ndaa-ri tú'un-de nuu Táa-ri, jíin náv'a-ro chakú.⁶ Chaa ío so'o, ná kuní so'o-de tú'un ká'an máá Espíritu nuu tíku'ni kákandíja.

Tu'un nuu tíku'ni ñuu Filadelfia

⁷ Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tíku'ni iní ñuu Filadelfia: Máá I'a ndoo, I'a ndaa, I'a tíin ndakáa

David, I'a júña te tú ni iin kúu nakasu, I'a jasú te tú ni iin kúu nakuña, súan ká'an máá-yá:⁸ Jiní-ri tiñu sá'a-ró. Vina te nuu-ro ní juña-ri iin yuxé'e, te ma kúu kasu ni iin ñayivi, chi vasa iin tíli-ni fuerza ñáv'a-ro, ko ní jandatu-ro tú'un-ri, te tú ní ské'ichi-ro rúu.⁹ Te ñayivi káxiukú iní ve'e sinagoga Satanás, ja kák'a-an-i ja ñayivi judío kákkuu-i, ko káxndá'lú-i chi nasuú kákkuu-i, vina te chakoyoi te jukuiñi jítí-i nuu já'a-ro sá'a-ri. Yúan-na te kuni-i ndasa kúndá'lú iní-ri roó.¹⁰ A ní jandatu-ro tú'un ní ka'an-ri ja ná kundiñi niñin-ro. Ja yúán náma-ri roó nuu túndó'o kii níñi ñuyivi, ja kóto nchaa-ri ñayivi káxiukú iní ñuyivi.¹¹ A yani chaa-ri. Núsáá te kutiin ja á tíin-ro, náv'a tú ni iin ñayivi kuánchaaq premio-ro náv'a-ro.¹² Chaa kundéé, ná sá'a-ri-de nátu'un iin pilar iní ve'e ií Dios máá-rí. Te ma kénda kuti-dé yata vé'e. Te chísó-rí sí'ví Dios máá-rí nuu-dé, jíin sí'ví jáá máá-rí, jíin sí'ví náv'a Dios máá-rí ja kúu náv'a Jerusalén jáá já kúun kii ichi ándív'i ondé nuu Dios máá-rí.¹³ Chaa ío so'o ná kúni so'o-de tú'un ká'an máá Espíritu jíin tíku'ni kákandíja.

Tu'un nuu tíku'ni ñuu Laodicea

¹⁴ Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tíku'ni iní ñuu Laodicea: Súan ká'an máá I'a kúu Amén, I'a kúu testigo skíkuu ndaa, I'a xnáñúú-gá vásá táká ndatíñu ja ní sá'a Dios.¹⁵ A jiní-ri tiñu sá'a-ró, ja ná tú vijin-ro ni tú níñi-ro. Va'a-ga ní ío vijin-ro xí ní ío níñi-ro náv'a.¹⁶ Ko vixin-ni-ro, tú vijin-ro ni tú níñi-ro. Ja yúán nátava-rí roó iní yu'u-rí.

17 Chì áchí-ro: Chaa kúká kúu-ri, te ja bueno ni ndukuká-rí, tú naún nándi'i-ri, áchí-ro. Te tú jiní-ro já cháa kákini, chaa ñáá, chaa ndá'ú, chaa kuáá, chaa víchí líi kúu-ró.

18 Núsáá te ká'an ni'l'in-ri jíin-ró: Nuu-ri ná kuáan-ró oro ni nandu'a ni sá'a ñu'un, náva'a ndukuká ndíja-ró. Te ku'un-ró sá'ma kuíjín, náva'a tuká kuka nuu-ro já víchí líi-ro. Te chu'un-ró taná nduchi-ro náva'a kuu nde'é-ró. **19** Máá-rí ká'an xaqan-rí te xndó'o-ri táká ñayiví já kúndá'ú ini-ri. Núsáá te kuítu iní-ro te nakani ini-ri. **20** Kuni so'o-ró, chi kándij-ri yuxé'é te ká'an-ri. Te nú ndé iin ñayiví kúni so'o tu'un ká'an-ri, te kuña-i yuxé'é, yúan-na te kívi-ri ve'e-i, te kuxní-ri jíin-i, te máá-i jíin-rí. **21** Chaa kundéé, kuq'a-ri tu'un ja kúnchaaq-de jíin-rí mesa nuu tá'u-rí tiñu, nátu'un ni kundéé máá-rí, te ni nungoo-ri jíin Táa-ri mesa nuu tá'u-yá tiñu. **22** Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an máá Espíritu jíin tíku'ní kákandíja. Achí-ya.

**Já kánakuatá'ú-i nuu
I'a kánchaaq mesa**

4 Yuán-na, te ni nde'é-rí, te ichi ándíví ni jiní-ri núña iin yuxé'é. Te tu'un ni ka'an núú jíin-rí, nátu'un iin corneta, ni ka'an tuku: Ichi yá'a kaa-ró, te stá'an-ri nuu-ro táká tiñu koo kúkuéé-ga, áchí. **2** Te máá Espíritu, ni jaka-ya rúu. Yúan te ni jiní-ri iin mesa, kándij andíví, te nuu mesa-ún kánchaaq iin I'a. **3** Te I'a kánchaaq-ún, káa-ya nátu'un kuní koo iin yuu kuíi ndí'i jíin yúu kuq'a. Te iin tikoye'ndé jíkó ndúu xiin mesa-ún, kuní koo ná luu káa

yuu kuíi kuáán. **4** Te xiin mesa-ún ío okó kuun mesa. Te ni jiní-ri nuu okó kuun cháa ñá'nu káxiukú núu mesa-ún, káñu'un-de sa'ma kuíjín. Te xini-dé suni káñu'un corona oro. **5** Te onde nuu mesa-ún ndeyú. Te ká'an taja. Te ni'in. Te nuu mesa-ún kayú usiq linterna ñu'un, ja kákuu ndí'usiá Espíritu Dios. **6** Te nuu mesa-ún ío iin nátu'un mar nátu'un vidrio ja ndíi ní'ni. Te ma'ñú mesa jíin xíin mesa ío kuun kíti. Te ío kua'a ndúchi-tí ichi núu-tí jíin íchi yatá-tí. **7** Te kití iin jíto-tí nátu'un iin ndíka'a, te kití úu, nátu'un iin chelu. Te kití uní, ñáa-tí núu cháa, te kití kúun, nátu'un iin yachókó ndéché. **8** Te ndikúun kíti-ún, ío iñu ndijin-tí, ná iin ná iin-tí. Te ichi iní-tí jíin níi xíin-tí ío kua'a ndúchi-tí. Te ndúu núú tú kájukuiñi-tí jíta-tí yáa yá'a: I'a ii, I'a ii, I'a ii, kúu máá Tatá Dios, I'a kúñánu xaqan, I'a ni io, I'a ío, I'a kii, áchí-tí. **9** Te hora ja kánakana jaa kití-ún, káka'an-tí tú'un jíñu'ún, kánakuatá'ú-tí nuu I'a kánchaaq mesa, I'a chakú níi káni níi kuiá, **10** te máá hora yúan kájukuiñi jítf okó kuun cháa ñá'nu-ún nuu I'a kánchaaq mesa. Te káchiñu'ún-de-ya já chakú-ya níi káni níi kuiá. Te káchukú-de corona-de nuu mesa te káka'an-de: **11** Táta Dios máá-ná. Xáán va'a I'a kúu-ní ja nákana jaa-i níi, ja ká'an-i tu'un jíñu'ún jíin-ní, jíin já ndíso-ní táká fuerza. Chì máá-ní, ni sá'a-ní táká ndatíñu. Ja kúu iní máá-ní ni sá'a-ní, te ni kuva'a, áchí-de.

Tu'un tutu tñin Lélú Dios
5 Te ni jiní-ri ja I'a kánchaaq mesa-ún, tñin-ya iin tutu iní

ndavá'a-ya. Te tutu'-ún, yoso tú'un ichi nuu jíín íchi yata. Te ndasú jíín usiá sello. ²Te ni jini-ri iin ndajá'a ní'in ja ká'an jaa-ya iin tu'un: Ndéja vá'a kuu kuña tutu' yá'a, te xndónda sello, áchí-ya. ³Te ni iin ja ío andíví, ni iní ñuyíví, ni ichi chíi ñuu'un, tú ní kúu kuña tutu'-ún, ni tú kúu nde'lé nuu. ⁴Te xaqan ní nde'e-ri, chi tú ní kénda ni iin ja vá'a ja kúña tutu'-ún, ni ja ká'u, ni ja ndé'e nuu. ⁵Te iin chaa ná'nú-ún, ni ka'an-de jíín-rí: Ma nde'e-ro. Yá'a nde'e-ró, máá ndíka'a tata Judá, tata David, a ni kundéé-yá, te ja yúán kúu kuña-ya tutu'-ún, te xndónda-ya usiá sello-ún. ⁶Te sava mañú mesa jíín ndíkúun kíti-ún ni jini-ri ja kándii iin lélú máñú cháa ná'nú. Te jito-tí natu'un ja á ni kaja'ni-í-tí. Te ío usiá ndiki-tí jíín usiá nduchi-tí. Ya'a kákkuu ndf'usiá Espíritu Dios ja ní tájí-yá kája'an níi ñuyíví. ⁷Te ni jaa-ya. Te ni ki'in-ya tutu'-ún iní ndavá'a I'a kánchaq mesa. ⁸Te ja ní ki'in-ya tutu'-ún, te ndíkúun kíti jíín ndf'okó kuun cháa ná'nú, ni kajukuiñi jítí-de nuu máá Lélú. Te taká-de tíin-de iin yaq nání arpa, jíín iin ko'o kúu ja ñú'un susia kutú, yuán kákkuu tu'un kájikan ta'ü ñayíví ndoo. ⁹Te ni kajita-de iin yaa jáá: Xáán va'a I'a kúu-ní. Te kuu ki'in-ní tutu'-ún te xndónda-ní sello, chi ni kaja'ni-í níi, te jíín niñí-ní ni nakuuan-ní ñayíví táká tata, taká yu'u, taká ñuu, taká nación, ja ná n'on-i nuu Dios. ¹⁰Te ni nduu-i rey jíín sutú nuu Dios, ni sá'a-ní, te tá'u-i tiñu iní ñuyíví, áchí-de kájita-de. ¹¹Te máá-rí Juan, ni nde'e-rí, te ni jini so'o-ri kaka'an kua'a ndajá'a-ya, ká'iin xiin mesa

jíín kíti-ún, jíín cháa ná'nú. Te ni ka'io kua'a xáqan-yá, natu'un millón ja millón. ¹²Te ni kaka'an jaa-ya: Xáán va'a I'a kúu Lélú ja ní kaja'ni-í. Ja yúán ná kundiso tíñu-ya, jíín tú'un kúká, jíín tú'un ndíchí, jíín tú'un ndíso fuerza, te taká ñayíví, ka'an jíñú'ún-i jíín-yá, te nakana jaa-i-ya, náva'a súan nduñá'nú-ya, áchí ndajá'a-ya. ¹³Te ni jini so'o-ri ja ndívii ja ío iní andíví, jíín iní ñuyíví, jíín chíi ñuyíví, jíín iní mar, táká yuán ni kaka'an: Tu'un nduñá'nú jíín tú'un ndíso fuerza ná kóo nuu I'a kánchaq mesa, te ná nákana jaa-yó-yá te ka'an jíñú'ún-yó jíín-yá níi káni níi kuiá, áchí. ¹⁴Te ni kaka'an ndíkúun kíti-ún: Súan ná kóo, áchí-tí. Te ndf'okó kuun cháa ná'nú-ún, ni kajukuiñi jítí-de nuu I'a chakú níi káni níi kuiá, te ni kachin ú'un-de-ya.

Ndi'usia sello

6 Te ni jini-ri Lélú ja ní xndónda-ya iin tá'an usiá sello-ún. Yúan-na te ni jini so'o-ri ká'an iin ja kúun kíti chakú-ún, natu'un iin taja: Ña'lan te kuni-ro, áchí-tí. ²Te ni nde'e-rí. Te ni jini-ri iin caballo kuójín. Te chaa yoso-tí-ún, ni tiin-de iin ndua. Te ni ni'in-dé iin corona xini-dé. Te ja á ni kundéé-de sava te ni kenda-de náva'a kundéé-ga-de. ³Te ni xndónda-ya sello uu-ún. Yúan-na te ni jini so'o-ri ká'an kití uu: Ña'lan te kuni-ro, áchí-tí. ⁴Te ni kenda tuku iin caballo kuá'a. Te chaa yoso-tí-ún, ndíso tíñu-de ja kuánchaa-de paz nuu ñuyíví, náva'a ka'ni tá'an ñayíví jíná'an-i. Te suni ni ni'in-dé iin machete káni. ⁵Te

nuu ní xndónda-ya sello uni, te ni jini so'o-ri ká'an kití uní: Ña'an te kuni-ro, áchí-tí. Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri iin caballo túún. Te chaa yóso-tí-ún, tíin-de iin balanza.

6 Te ni jini so'o-ri iin tu'un ma'lñú ndíkúun kítí-ún, ká'an: iin kilo trigo ja fin peso, te uni kilo cebada ja fin peso, ko ma stíví-ro aceite jíin vino, áchí. **7** Te ni xndónda-ya sello kuun. Te ni jini so'o-ri ká'an kití kúun: Ña'an, te kuni-ro, áchí-tí. **8** Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri iin caballo kuáán. Te ja yóso-tí-ún, nání Muerte, te infierno ndikín yata-ún, te ndíso tínu ja ndónda siki fin cuarta parte ñuyívi, te kuu-i sá'a jíin machete, jíin tamá, jíin kué'e, jíin kítí xáan já ío ini ñuyívi. **9** Te ni xndónda-ya sello u'un. Te chii altar ni jini-ri taká anú ni kají'i siki tú'un Dios jíin siki tú'un ni kajani ndaa-i. **10** Te ni kákana jaa-i: Táta, I'a ñá'nu, I'a ndaa, I'a ndoo kúu-ní. Nasaa-ga kívi te sándaa-ní tiñu ñayívi káxiukú iní ñuyívi, te nani'in tá'an-ní jíin-i siki niñi-ná ja ni kaja'ni-í naá, áchí-i. **11** Yúan-na te ni ja'a-ya sá'ma kuíjín núu-í na kú'un-i. Te ni ka'an-ya jíin-i ja ná ndétatú núu-ga-i onde ná jínu taká tá'an-i jíin ñaní-i, chi suni kuu yúan nátu'un ni kají'i máá-i. **12** Te ni xndónda-ya sello iñu. Te ni jini-ri iin ñutáan xaan. Te ndikandii ní kutúún nátu'un sa'ma túún, te yoq ni nduu nátu'un niñi. **13** Te tiñu xíní ándíví, ni jungoyo-tí núu ñú'un, nátu'un júngoyo nde'e yúnu mérkexé sá'a tachí xáan. **14** Te andíví ni kuxio kua'an, nátu'un nátuu-yó tutú. Te ndivii yúku jíin isla ni kuxio nuu ká'in. **15** Te taká

rey ñuyívi, jíin cháa kákuñá'nu, jíin cháa kúká, jíin cháa capitán, jíin cháa ni'in, jíin ndívii mozo, jíin ndívii ñayívi kájika kuu ndicha-na, ni kachisa'l-i máá-i ini ya kava jíin má'lñú káva já ío yuku. **16** Te ni kaka'an-i jíin yúku jíin káva-ún: Jungava siki-rí jíná'an-ri, te ná jákusá'l-ri nuu I'a kánchaq mesa, chi máá Lélú kití ini ya núu-ri. **17** Chi a ni jaq kívi já kití ini ya núu-yo. Te ndé chaa kanda-ga kundii. Achí-i.

7 Yúan-na te máá-rí, Juan, ni jini-ri kuun ndajá'a-yá ká'ljin ndíkúun lado ñuyívi, te kájasu-ya núu kée ndíkúun tachí nuu ñú'un, náva'a tuká kee tachí núu ñú'un, ni nuu mar, ni nuu fin yunu. **2** Te ni jini-ri inga ndajá'a-yá ni kaa-ya vái-ya íchi núu kána ndikandii. Te tíin-ya sello Dios, I'a chakú. Te ni kana jaa-ya xiní ndíkúun ndajá'a já kándiso tínu ja stíví-yá ñuyívi jíin mar. **3** Te ni ka'an-ga-ya: Ma stíví-ro ñuyívi, ni mar, ni taká yunu, onde ná cháa-yó tuní chaqan taká mozo Dios máá-yó, áchí-ya. **4** Te ni jini tu'un-ri ja ío ciento uu xiko kuun mil ñayívi kánchaa tuni. Te ja ká'io tuni-ún kákkuu tatá taká se'e Israel. **5** Te uxí uu mil tatá Judá, jíin uxí uu mil tatá Rubén, jíin uxí uu mil tatá Gad kánchaa tuni. **6** Te uxí uu mil tatá Aser, jíin uxí uu mil tatá Neftalí, jíin uxí uu mil tatá Manasés kánchaa tuni. **7** Te uxí uu mil tatá Simeón, jíin uxí uu mil tatá Leví, jíin uxí uu mil tatá Isacar kánchaa tuni. **8** Te uxí uu mil tatá Zabulón, jíin uxí uu mil tatá José, jíin uxí uu mil tatá Benjamín kánchaa tuni. **9** Yúan-na te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri kua'a xáan ñayívi, ja ní iin chaa, ma

kúu ka'u-de. Táká nación, jíín táká tata, jíín táká nuu, jíín táká yu'u, ká'jin-i nuu mesa jíín nuu máá Lélú. Te káñu'un-i sa'ma kuójín, te kátjin-i yuku nuu. ¹⁰Te ni kákana jaa-i: Dios máá-yó, ja kánchaa-ya mesa máá-yá, jíín máá Lélú, kúu I'a náma yóo.

¹¹Te táká ndajá'a ká'jin xiin mesa jíín xíin cháa ñá'nú-ún, jíín xíin ndíkúu kíti, ni kajukuiñ jítí-yá nuu mesa, te ni kachinú'lún-yá Dios.

¹²Te ni kaka'an: Amén. Ná nákana jaa-yó Dios máá-yó. Ná kúta'u-yo nuu-yá. Ná ká'an jíñu'un-yó jíín-yá. Xáán ndíchí-yá. Te ndiso-ya táká tiñu jíín táká fuerza. Súan ná ndúñá'nu-ya níí káni níí kuiá. Amén. Achí. ¹³Te iin chaq ñá'nú-ún ni ka'an-de jíín-rí: Ndé ñayivi kákuu ja káñu'un sa'ma kuójín yá'a, te ndéchi vái koyo-i, áchí-de. ¹⁴Te ni ka'an-ri jíín-de: Máá-ní jiní, tátá, áchí-ri. Te ni ka'an-de jíín-rí: Ya'á kákuu ñayivi ní kenda koyo nuu túndó'o xaqan. Te ni qanakacha-i sa'ma-í, te ni qanasákiy-i jíín niñí Lélú. ¹⁵Já yúán ká'jin-i nuu mesa nuu tál'u Dios tiñu. Te kájatíñu-i nuu-yá ndúú ñúú-ni iní ve'e ij-yá. Te I'a kánchaa mesa, koto va'a-ya-í, chi tu'ma-i-ya. ¹⁶Te tuká kuu-i soko, ni tuká kuchi-i nducha, te tuká ndo'o-i ja ní'ní sá'a ndikandii, ¹⁷chi Lélú já kánchaa mä'ñú mesa, kundito-ya-í. Te kuxnúú-yá nuu-i ki'lin-ya jíín-i nuu kána nducha chakú. Te Dios nakua'a-ya nducha nuu-i jíná'an-i. Achí-de.

Ndi'usia corneta

8 Te Lélú, ni xndónda-ya sello usia. Yúán-na te ni kunálín-ni iní andfví natu'un sava hora. ²Te

ni jini-ri ndf'usia ndajá'a já ká'jin-ya núu Dios. Te ni kani'in-yá usia corneta. ³Te ni chaq inga ndajá'a kándá'á-yá iin ko'o kúu oro. Te ni jukuiñi-ya núu altar. Te ni ni'in-yá kua'a súsia kütú náv'a sáká núu-ya jíín tú'un kájikan ta'u ñayivi ndoo nuu altar oro ja kándij nuu mesa-ya. ⁴Te ñu'ma susia kütú-ún jíín tú'un kájikan ta'u ñayivi ndoo, ni kenda iní nda'a ndajá'a-yá-ún, te ni kaa kua'an onde nuu Dios. ⁵Yúán-na te ni ki'in ndajá'a-yá-ún ko'o kúu. Te ni skútú-yá ñu'un altar. Te ni jacha-ya sikí ñuyivi. Te ni ka'an taja. Te ni ni'in. Te ni ndeyu. Te ni taaan. ⁶Te ndf'usia ndajá'a já ni kani'in-yá usia corneta, ni kásatú'a-ya máá-yá ja xndé'e-ya. ⁷Te ndajá'a fin, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ñíñi jíín ñú'un ja ni saká nuu jíín niñí, ni kuun sikí ñuyivi. Te ni kayu iin tercera parte ñuyivi jíín yúnu, te ndivii ichá kuíi ni kayu. ⁸Te ndajá'a úu, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te iin natu'un yuku ká'nu ja kayu ni jungava kua'an nuu mar. Te iin tercera parte mar ni nduu niñí. ⁹Te ni kajil'i sava kití ká'jin chii nducha-ún ja káichaku-ti núu, te suni iin tercera parte barco ni naa. ¹⁰Te ndajá'a uní, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ichi andfví ni jungava iin tiñu xíní ká'nu. Te kayu natu'un iin ñu'un yiti. Te ni jungava sikí fin tercera parte yucha, jíín sikí sókó ndúcha. ¹¹Te tiñu xíní-ún, nání-tí ja uá. Te iin tercera parte nducha ni nduu ua. Te ni kajil'i kua'a ñayivi já sikí ndúcha-ún, chi ni nduu ua-cha. ¹²Te ndajá'a kúun, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te iin tercera parte ndikandii jíín yóo, jíín

tíñuú xíní, ni nda'va. Te ni kutúún sava-ún jíná'an. Te tuká ní túun sava ndúú jíín sáva ñúú.

Sikí uní tundó'o

¹³Te ni nde'é-rí. Te ni jini so'o-ri ká'an jaa iin ndajá'a ndéché-yá iní sava andíví: Naká ndá'lú kuu ñayívi káxiukú iní ñuyívi, chí a yani koo yakú-ga corneta ja xndé'e uni-ga ndajá'a-yá, áchí-ya.

9 Te ndajá'a ú'un, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ni jini-ri iin tiñuú xíní já ní jungava ichi ándíví ondé sikí ñuyívi. Te ni nil'in-yá ndakáa tunchi kúnú xáan. ²Te ni juña-ya túnchi. Te ni kaa ñu'ma tunchi-ún nátu'un ñu'ma iin jinu ká'nu. Te ni kuñaa núu ndíkandii ní sá'a ñu'ma tunchi-ún. ³Te chii ñu'ma-ún ni kenda koyo ndikuál'yú ní jicha-tí iní ñuyívi. Te ni kani'in-tí fuerza, nátu'un kúrsiukú ñuyívi. ⁴Te ni ta'u tíñu nuu-tí ja má stív-tí icha nuu ñú'un, ni yuku kuui, ni iin yunu, chí máni ñayívi já tú ncháá tunj Dios chaan-í. ⁵Te ni ni'in-tí tu'un ja má ká'ni-tí, chí ná xndó'o-tí-i u'un yoo. Te ni kando'o-i nátu'un sá'a iin kúrsiukú nú ni stuji-tí yóo. ⁶Te kivi-ún, ndúkú táká ñayívi modo kuu-i, ko ma ní'in-í. Te vasa kákuni-i kuu-i, ko ma kúu kuu-i. ⁷Te ndikuál'yú-ún kuní koo-tí nátu'un caballo ja ká'io tu'a kuatá'an. Te xini-tí ñu'un nátu'un corona oro, te ñáa-tí núu cháa. ⁸Te ío ixi-tí nátu'un ixi xiní ñásí'i. Te ío nu'un-tí nátu'un nu'un ndíka'a. ⁹Te kaa kúu soo-tí nátu'un ñu'un chaa kájatá'an. Te ní'in ndijin-tí, nátu'un káni'in carreta jíín caballo nuu kájinu kua'a-tí ja kíkuatá'an-tí.

¹⁰Te ío su'ma-tí ja ná kuní koo su'ma kúrsiukú. Te nuu sú'ma-tí ío iin iñu kuáñu. Te kándiso tíñu-tí já ú'un yoo xndó'o-tí táká ñayívi. ¹¹Te imi tunchi-ún ío iin ndajá'a kúu rey ja tá'lú tíñu nuu-tí. Te ndajá'a-ún nuu yú'u hebreo nání Abadón, te nuu griego nání Apolión. ¹²Te tundó'o iin-ún, ni ja'a kua'an. Ko chaa náíñ úu-ga tundó'o. ¹³Te ndajá'a iñu, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ni jini so'o-ri iin tu'un ni kenda onde ndíkúun punta altar oro ja kándii nuu Dios. ¹⁴Te ni ka'an jíín ndajá'a tún corneta iñu: Ndájí ndíkúun ndajá'a káinu'ní iní yucha ká'nu Eufrates, áchí. ¹⁵Te ni kandaji ndíkúun ndajá'a. Te ká'io tu'a-ya, chí a ni jaq máá hora jíín kiví jíín yóo jíín kuiá, nával'a ka'ni-yá sava ñayívi. ¹⁶Te ni jini so'o-ri ja ío uu ciento millón soldado káyoso caballo. ¹⁷Te súan ni jini-ri caballo nátu'un jíín jáni. Te chaa káyoso-tí-ún, káñu'un-de su'nú nátu'un jíto ñu'un, jíín yúu kuáán, jíín azufre. Te xini caballo-ún kándaa nátu'un xini ndíka'a, te yu'u-tí ni kenda koyo ñu'un, jíín ñu'ma, jíín azufre. ¹⁸Te jíín uní kue'e yá'a ni kají'i iin tercera parte ñayívi. Súan ni sá'a ñu'un, jíín ñu'ma, jíín azufre, ja ní kenda yu'u-tí. ¹⁹Te fuerza caballo-ún kándezee iní yu'u-tí, jíín núu sú'ma-tí. Te su'ma-tí-ún kándezaa nátu'un koo, te ká'io xini, te jíín yúán stuji-tí-i. ²⁰Ko sava-ga ñayívi já tú ní kají'i jíín kué'e yá'a, tú ní kánakaní iní-i tiñu kásá'a-i, ni tú ní kásáa-i ja káchiñú'lún-i tachi kíni jíín ndosóoro, plata, kaa, yuu, yunu, vasa tú ndé'é, ni tú jíni so'o, ni tú jíka.

21 Ni tú ní kánakani iní-i ja kája'ni-í ndiyi, ni ja kásá'a-i tiñu ñavá'a, ni ja tiní iní-i, ni ja kásáku'i'ná-i.

Tutu lúlí

10 Te ni jini-ri inga ndajá'a ní'in, ni kuun-ya íchi ándíví, yísúkun-yá viko nu'ún. Te iin tikoye'ndé káxndée xini-yá. Te nuu-yá káa nátu'un ndikandii, te si'lín-ya nátu'un pilar ñu'un. **2** Te núña iin tutu tím-yá iní nda'a-yá. Te ni jani-ya já'a vá'a-ya núu mar. Te ja'a vésé-yá nuu ñú'un. **3** Te ni kana jaa-ya nátu'un nuu ndé'e iin ndika'a. Te nuu ní kana jaa-ya, te ni kakal'an ndí'usiá taja. **4** Te nuu ní kaka'an ndí'usiá taja, te chaa-ri tutu núu, ko ichi ándíví ní jini so'o-ri iin tu'un ni ka'an jiín-rí: Kasu va'a táká tu'un ni kaka'an ndí'usiá taja-ún, te ma cháa-ró, áchí. **5** Te ndajá'a já ní jini-ri kándii nuu mar jiín núu ñú'un, ni ndukani-ya ndává'a-ya íchi ándíví. **6** Te jiín sí'ví I'a chakú níí káni níí kuiá, I'a ni sá'a andíví jiín táká ja ío iní, jiín ñúyívi jiín táká ja ío iní, jiín mar jiín táká ja ío chii, jiín sí'ví máá-yá, ni ka'an téyíí-yá ja má kúkuéé-ga kivi. **7** Ko kivi já ká'an ndajá'a usiá, nú ná xndé'e-ya corneta, yúan-na te skíkuu tu'un sa'í Dios nátu'un ni kastu'ún-yá nuu mozo-ya, chaa ni kajani tu'un-ya. **8** Te tu'un ni jini so'o-ri ichi ándíví, ni ka'an tuku jiín-rí: Kuálán, te ki'in-ró tutú núña iní nda'a ndajá'a-yá ja kándii nuu mar jiín núu ñú'un, áchí. **9** Te ni ja'an-ri nuu ndajá'a-yá-ún, te ni ka'an-ri jiín-yá ja ná kuá'a-ya tutú-ún nuu-rí. Te ni ka'an-ya jiín-rí: Ki'in te kee-ro, te ku'uá chii-ró sá'a,

ko yu'u-ro, chi kuvixi nátu'un sá'a nduxi, áchí-ya. **10** Te ni ki'in-ri tutu iní nda'a ndajá'a-yá. Te ni yee-rí. Te ni kuvixi iní yu'u-rí nátu'un sá'a nduxi, ko nuu ní kókó-rí, te ni ku'uá chii-ri ni sá'a. **11** Te ni ka'an-ya jiín-rí: Jínu ñú'ún já ingá jínu kani-ró tú'un nuu kuá'a núu, jiín núu kuá'a ñáyívi, jiín núu kuá'a yú'u, jiín núu kuá'a rey, áchí-ya.

Ndi'uú testigo-ya

11 Te ni ni'in-rí iin nuñíí nátu'un káa iin vara. Te ni kachí jiín-rí: Ndukuñi, te chikuá-la-ro vé'e ij Dios, jiín altar, jiín táká ja káchiñú'ún-i-ya yúan. **2** Ko skéndoo-ro ndú'a yata vé'e ij, ma chíkuá'-ro. Chi a ni ja'a-ya núu ñáyívi síin nación, te uu xiko uu yoq kuañú-i siki núu ij. **3** Te kua'a-ri tu'un nuu ndí'úu testigo-ri ja káni-de tu'un ja mil uu ciento uni xiko kivi, te ku'un-de sa'ma costal. **4** Chaa yá'a kákuu uu yunu olivo jiín úu candelero ja ká'jin nuu Dios, I'a xiín ñúyívi. **5** Te nü ndé iin kuní sá'a ndiva'a jiín-de, te kenda ñu'un yu'u-dé, te naa ij já kájito u'ú tá'an jiín-de. Te nü ndé iin kuní sá'a ndiva'a jiín-de, te níni kúu súan. **6** Chaa yá'a kuu kasu-de andíví náva'a ma kúun-ga sau níí kivi káni-de tu'un. Te suni kándiso tím-de ja táká nducha nduu niñi sá'a-de. Te kuu stíví-de ñúyívi jiín táká kue'e, nasaa jínu kákuu iní máá-de. **7** Te onde nü ni jínu ni jani ndaa-de tu'un, yúan-na te nana kití kándezee iní tunchi-ún. Te ndonda-ti sikí-dé. Te kuatá'an-ti jiín-de. Te kundéé-tí jiín-de te ka'ni-tí-de. **8** Te ndiyi-ún kundaa-i iní nuyá'u ñuu

ká'nu-ún, ja skúnání yátá-yó ñúu Sodoma jíín ñúu Egipto, te ñuu-ún, ni ji'l Jito'o-yo jiká cruz. ⁹Te ñayivi táká tata, táká ñuu, táká yu'u, táká nación, nde'é ndíi-í ja káva ndiyi-ún uni kivi yósáva. Te mā kuá'a-i tu'un yuji-de. ¹⁰Te ñayivi káxiukú iní ñuyívi, kusiñ iní-i kuni-i-de. Te sá'a-i iin viko. Te kuá'a-i regalo nuu tál'an-i. Chi uu chaa ni kajani tu'un Dios xaan ní xndó'o-de ñayivi káxiukú iní ñuyívi. ¹¹Te onde nuu ní jinu uni kivi yósáva, te Dios, ni nachu'un táchí-yá-de, te ni nachaku tuku-de. Te ni kandukoo-de. Te ni kayu'u xaan ñayivi ni kajini nuu-dé. ¹²Yúan-na te ichi ándíví ni kajini so'o-de iin tu'un jaa ja ní ka'lan jíín-de: Kaa kikoyo-ró íchi yá'a, áchí. Te ñayivi, ja kájito u'ü-i-de, ni kajini-i ja ní kakoyo-de kája'an-de andíví jíín má'ñú vikó. ¹³Te máá hora-ún ni tajan xaan. Te sava ñuu-ún ni jungoyo. Te jíín ñútáan ni kajil'usia mil ñayivi. Te sava-ga-i ni kayu'u-i. Te ni kañakana jaa-i Dios andíví. ¹⁴Te tundó'o uu, a ni ja'a kua'an. Te a yani kii tundó'o uni.

Corneta sandí'i-na

¹⁵Te ndajá'a usiá, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ni jo tu'un jaa iní andíví ni kaka'lan: Taká ñuu iní ñuyívi, a ni nduu ñuu máá Tatá-yo Dios jíín Cristo-ya, te tá'ú-yá tiñu ní káni ní kuiá, áchí. ¹⁶Te ndí'okó kuñ cháa ñá'nu ja káxiukú mesa-de nuu Dios, ni kajukuiñi jítí-de. Te ni kachinu'ún-de Dios: ¹⁷Tátá Dios, I'a tíñ taká poder. A ío-ní vina, te ni io-ní sáá, te koo-ní. Te ná kúta'ü-ná nuu-ní ja ní kejá'a-ní tá'ú-ní tiñu nuu-í jíín

fuerza ni'in máá-ní. ¹⁸Ni kandonda vaq táká ñayivi, kákiti iní-i. Ko ni kití iní máá-ní, te ni jaa kivi já kúndaq tiñu táká ndiyi, jíín já kuá'a-ní ja kúta'ü mozo-ní, chaa ni kajani tu'un-ní, jíín nuu ñayivi ndóo, jíín nuu ñayivi kájandatu nuu-ní, kúu nuu ñayivi lúlí te kúu nuu ñayivi ñá'nu, te xnáa-ní ñayivi kástfví ñuyívi, áchí-de. ¹⁹Yúan-na te ni nuña ve'e ij Dios onde andíví. Te ni jini-ri janu já ñú'un tutu contrato iní, te ndeyú, te kálan taja, te táan, te xaan kúun ñíñí.

Tu'un ña'an jíín kóo

12 Te ichi ándíví ni kenda iin tuni ñá'nu. Hin ñasí'i ñú'un-ña ndíkandii natu'un sa'ma, te yúxndíi ja'ä-ñá siki yóo, te xini-ñá ñú'un iin corona ja uxí uu tiñu xíní. ²Te ñú'un se'e-ña. Te ni nde'e kó'ó-ña já já'ncħa káku se'e-ña, jatú-ña já skáku-ña-í. ³Te ni kenda inga tuni ichi ándíví. Te ni jini-ri iin koo kuá'a ká'nu. Te ío usia xini-tí jíín uxí ndiki-tí. Te ndí'usia xini-tí ñú'un corona. ⁴Te jíín sú'ma-tí ni stáa-tí fin tercera parte tiñu xíní ni kajungoyo iní ñuyívi. Te koo ká'nu-ún, ni jukuiñi-tí ñuu ñá'an skáku se'e-ún, náv'a kókó-tí se'e-ña nú ná káku-i. ⁵Te ni skáku-ña fin se'e yíi ja tá'ú-i tiñu nuu ndívii nación jíín bastón kaa. Te se'e yíi-ña-ún ni ndaa-i kua'lan-i nuu kánchaa Dios mesa-ya ní sá'a-ya. ⁶Te ni jinu ñasí'i-ún kua'lan-ña nuu ñú'un té'é, nuu ío iin lugar ni sáty'a Dios. Yúan kunchaa-ña fin mil uu ciento uni xiko kivi, kundito-ya-ña. ⁷Te ni io guerra iní andíví. Miguel

jíín ndájá'q-a-yá, ní kajatá'an-i siki_kóo, te koo-ún jíín ndájá'q máá-tí ní kajatá'an-tí jíín-yá. ⁸Te tú ní kákundéé-tí, ni tuká ní ní'in-tí lugar kuxi_ukú-tí iní andíví. ⁹Te ní kiñi'in-yá kóo ká'nu-ún kua'_an-tí. Koo onde aná'án kúu-tí, ja nání-tí kui'ná jíín Satanás, ja xndá'ú-tí ndívii ñáyivi. Ní súngava-ya-tí kua'_an-tí siki_ñuyívi, te suni ní súngoyo-ya_táká ndajá'q-tí jíín-tí. ¹⁰Te ní jini so'o-rí iin tu'un jaa iní andíví ní ka'_an: Vina te Dios, náma-ya yóo. Te jíín poder tá'ú-yá tiñu iní nuu_ya. Te Cristo-ya, ndíso tíñu-ya. Chi a ní kini'in-yá máá já sátú'ún siki_táká ñani_yo kuá'an, ja ndúu ñúu-ni jikán kuachí siki_dé nuu Dios máá-yó. ¹¹Te jíín niñi Lélú-ún ní kakundéé-de jíín-tí, jíín tú'un ní kajani ndaa-de, chi_tú ní kündá'ú iní-de máá-de vasa_ná kúu-de. ¹²Ja yúan ná kóo sií iní-ro, róó andíví jíín táká ja káxi_ukú jián. Ko naka_ndá'ú kuu róó ja káxi_ukú iní ñuyívi jíín mar. Chi ní kuun kui'ná kuaja_nu_ya-ro, te kití xaan iní, chi_jiní ja yakú-ni kivi_kúkuu. ¹³Te nuu_ní jini koo-ún ja ní súngava-ya-tí siki_ñuyívi, te ní chindikin-tí ñá'an ní skáku se'e yíí-ún. ¹⁴Te ní ni'_in-ña uu_ndijin ná'nu yachókó, náv'a_ndéché-ña káku-ña nuu_koo-ún, te ki'_in-ña ondé nuu_nú'un té'le, nuu_kúnchaq-ña iní tiempo, jíín yakú-ga tiempo yósáva. ¹⁵Te iní yu'u kóo-ún ní jicha_nducha nátu'un yucha, kua'_an yata_ñá'an-ún, náv'a_tene-ña sá'a-chá. ¹⁶Ko ñu'un, ní chindéé ní chituu ña'an-ún. Chi_ñu'un-ún ní ndika yu'u, te ní ji'_i-ni yucha ja ní kana iní yu'u kóo-ún. ¹⁷Yúan-na te ní kití xaan iní

koo-ún siki_ñá'an-ún. Te ní kee-tí kuákuatá'an-tí jíín sáva_ga se'e-ña já káskíkuu-i tiñu tá'ú Dios, jíín já kájani ndaa-i tu'un Jesucristo.

Uu kití xáan

13 Te ní kandii_rí nuu_nítí yúu mar. Te ní jini_rí ja chíi mar ní kenda iin kití já íó usia_xini_tí jíín uxí ndiki_tí. Te ndiki_tí ñú'un uxí corona. Te xini_tí yóso iní sí'ví tú'un ñáá. ²Te kití ní jini_rí-ún káa-tí nátu'un iin kuiñi, te ja'a-tí nátu'un ja'a yí'_i, te yu'u_tí nátu'un yu'u ndíka'a. Te nuu_tí, ní ja'_a koq ká'nu-ún poder máá, jíín mesa máá, jíín tíñu ñá'mu ndíso. ³Te ní jini_rí ja ní tuji iní xini_tí nátu'un a yani kuu_tí jíín. Ko nuu ní tuji xáan-ún ní nduval'a. Te ní kanaa iní ndivii ñáyivi ní kajini_i, te ní kaindikin-i yata_kiti-ún. ⁴Te ní kachiñú'ún-i koo_ká'nu-ún, chi ní ja'_a-tí poder-tí nuu_kiti-ún. Te suni ní kachiñú'ún-i kití-ún te ní kaka'_an-i: Ndéja kétá'an jíín kiti yá'a, te ndéja kánda kuatá'an jíín-tí, áchí-i. ⁵Te ní ni'_in-tí tu'un ja ká'_an-tí tú'un téyíí jíín tú'un ndival'a. Te ní ni'_in tíñu_tí já tá'ú tíñu_tí uu_xiko uu_yoo. ⁶Te ní ndikatí yúu-tí. Te ní ka'_an ndival'a-tí siki Dios. Te ní kaji_tí sí'ví_yá, jíín vé'e-ya, jíín ja káxi_ukú iní andíví. ⁷Te suni ní ni'_in-tí tu'un ja kuatá'an-tí jíín ñáyivi ndóo, te kundéé-tí. Te suni ní ni'_in tíñu_tí já ndónda_tí siki_táká tata, jíín táká ñuu, jíín táká yu'u, jíín táká nación. ⁸Te táká ñayivi káxi_ukú iní ñuyívi, chiñú'ún-i-tí, yuán kúu ñayivi já tú káyoso sí'ví-i nuu tutú chakú máá Lélú, I'_a ni ji'_i. Te onde té jukuiñi_ga ñuyívi káyoso-í. ⁹Cháa íó so'o, ná

kúni so'o-de.¹⁰ Nú ndé chaa kasu-de tá'an-de, suni nandasu máá-de. Te nú ndé chaa ka'ni ndíyi jíin yuchí, suni jíin yuchí kuu máá-de. Jíin tú'un yá'a níni ná kuíñi nj'in ñayivi ndóo, te ná kándíja va'a-i. ¹¹ Yúan-na te ni jini-ri nuu ingá kití já ní kana-tí chíi ñu'un. Te ío uu ndíki-tí nátu'un iin koo ká'nu. ¹² Te nuu kítí iin, suni iin núu-ni ni ndiso tínu-tí. Te sá'a-tí já táká ñayivi káxiukú iní ñuyivi, ná chínú'ún-i kití xnáñuu, kití ní nduval'a nuu ní tuji xáqan-tí-ún. ¹³ Suni sá'a-tí tiní tuni ná'nu. Te ni kajini ñayivi já ní skúun-tí ñú'un ichi ándíví ní chaq nuu ñú'un. ¹⁴ Te xndá'lú-tí táká ñayivi káxiukú iní ñuyivi, jíin tuní ja sá'a-tí núu ingá kití-ún. Te tá'lú-tí tiní nuu táká ñayivi káxiukú iní ñuyivi, ja ná sá'a-i ndoso kití ní tuji jíin yuchí te ni nachaku. ¹⁵ Te suni ni ja'a-ya tú'un ja chú'un-tí tachí iní ndoso kití, náv'a kuu ka'lan ndoso-ún, te ka'ni-tí táká ñayivi já tú kákun-i chiñú'ún ndoso kití. ¹⁶ Te táká ñayivi, ja lúlí jíin já ná'nu, ja kúká jíin já ndá'lú, mozo jíin já kájika ndichá-na, ná kósó fin-ni tuni ndavá'a-i xí cháan-í, sá'a-tí. ¹⁷ Te ni iin ñayivi, ma kúu kuaan-i, ni ma kúu xíkó-i nú tú ncháa tuni-ún-i, ja kúu sí'ví kítí-ún xí número sí'ví-tí. ¹⁸ Yá'a ío tū'un ndichí. Ja júku'un ini, ná ká'u-i número kití-ún, chi número iin chaa kúu. Te número kití-ún kúu iin ciento unu xiko iinu.

Máá Lélú Dios jíin ñayivi
ní nakuaan-ya

14 Te ni nde'lé-rí, te ni jini-ri
kándij máá Lélú xiní

yúku Sion. Te ío ciento uu xiko kuun mil ñayivi ká'iin jíin-yá. Te chaaq-í ncháa sí'ví Táa-ya. ² Te ichi ándíví ní jini so'o-ri ni ka'lan iin tū'un nátu'un ní'ín nducha kuá'a, xí nátu'un ká'lan taja ní'in. Te ni jini so'o-ri ndusu yaq nání arpa ja káchaa chaa. ³ Te kájita-de iin yaq jáá núu mesa tá'lú-yá tiñu, jíin núu ndíkúun kítí, jíin núu cháa ná'nu. Te tú ni iin-i kuu kutu'la-i yaq-ún, chi máni máá ciento uu xiko kuun mil chaa ni nakuaan-ya iní ñuyivi. ⁴ Chaa yá'a kákuu ja tú ní kásáchá'án-de máá-de jíin násí'i. Chi chaa jáá chaa kútu kákuu-de. Chaa yá'a káindikin-de yata máá Lélú, nú ndéni ni kuu iní-ya kí'in-ya. Te ma'ñú sáva-ga-i ni nakuaan-ya cháa yá'a jínal'an-de, nátu'un se'e núu kákuu-de nuu Dios jíin núu máá Lélú. ⁵ Te yu'u-dé tú ní kénda tū'un tú'un, chi chaa tú káchá'án kákuu-de nuu Dios.

Tundó'o kíví kíi juicio

⁶ Te ni jini-ri inga ndajá'a já ndéché-yá sava ma'ñú ándíví. Te ndiso-ya tú'un va'a ja má náa kúti. Te kani-ya tú'un-ún nuu táká ñayivi káxiukú iní ñuyivi, nuu táká nación, jíin núu táká tata, jíin núu táká yu'u, jíin núu táká ñayivi. ⁷ Te ni ka'lan jaa-ya: Kuandatu nuu Dios, te nakana jaa-ró-yá. Chi hora ja sándaq-ya, a ni kuyani chaq. Te ná chínú'ún-ró l'a ni sá'a andíví, jíin ñuyivi, jíin mar, jíin táká sókó ndúcha. Achí-ya. ⁸ Yúan-na te ni chaaq inga ndajá'a, te ni ka'lan-ya: Ni naa ná'ín Babilonia, ñuu ká'nu, chi nátu'un ni ja'a vino ja tiní xaq iní ni kaji'i táká nación. ⁹ Te ndajá'a

uní, ni ndikin-ya úu-ga. Te ni ka'an jaa-ya: Nú ndé ñayivi chínú'ún kíti-ún jíin ndosó-ti, xí kúnchaaq tuni-ti cháqan-í, xí iní nda'a-í, ¹⁰ te jíin fiin tu'un yátá kúu ja ñayivi-ún ko'o-i víno ja kití iní Dios, ja ní jati-ya iní ko'o kití iní-ya. Te kayu-i jíin ñú'un, jíin azufre, kuni jíin nuu taká ndajá'a ndoo, jíin máá Lélú.

¹¹ Te ñu'ma ja kákayu-i-ún, kana níi káni níi kuiá. Te ñayivi káchinú'ún kíti-ún jíin ndosó-ti, jíin ñayivi kí'in tuni síví-tí-ún, ma ndetatú kuti-í ndúu ñúú. ¹² Jíin tú'un yá'a níni ná kuíni ni'l'in ñayivi ndoo, ja kájandatu-i tiñu ni tá'u Dios, te kákandjsa-i nuu Jesús. ¹³ Te ni jini so'o-ri iin tu'un ja ní ka'an jíin-rí ichi ándiví. Chaa tu'un yá'a: Xáán ndatu taká ndiyi ja kúu iní nda'a máá Tatá Dios onde vina te níi-gá kua'qan-yo. Jandáa, chi ndetatú-i ja ní kásatiñu-i. Te tiñu-i-ún ki'in-ni jíin-i, áchí Espíritu. ¹⁴ Te ni nde'ré-ri. Te ni jini-ri iin viko kuijín. Te nuu vikó-ún kánchaaq iin l'a ja á kuní koo máá Sé'e chaa. Te ñú'un iin corona oro xini-yá. Te tíin-ya fiin joso. ¹⁵ Te ni kenda inga ndajá'a-yá iní ve'e ii, te kána jaa-ya xiní l'a kánchaaq nuu vikó: Kachi'i-ní joso-ní, te ka'nú-ní. A ni jaq hora ka'nú-ní, chi ja káa nuu ñú'un, a ni kuaan, áchí-ya. ¹⁶ Te l'a kánchaaq nuu vikó, ni kachili-ni-ya joso-ya iní ñuyivi. Te ni ndi'i ja káa nuu ñú'un ni ta'nú. ¹⁷ Te ni kenda tuku inga ndajá'a-yá iní ve'e ii já kánchaaq iní andiví. Te suni kándá'a-yá iin joso xaan. ¹⁸ Te ni kenda inga ndajá'a-yá nuu altar. Te ndiso tíñu-ya sikí ñú'un. Te ni kana jaa-ya xiní ndajá'a tíñu joso xaan: Kachi'i joso xaan-ro,

te nastútú-ro tikukú uva káa nuu ñú'un, chi a ni kajichi, áchí-ya.

¹⁹ Te ndajá'a-ún, ni kachili-ya joso xaan-ún iní ñuyivi. Te ni nastútú-yá tikukú káa nuu ñú'un. Te ni chukú-yá tikukú-ún nuu taxín uva. Yuán kúu iin tu'un yátá ndasa kití iní Dios. ²⁰ Te ni taxin uva-ún ichi yata ñúu. Te iní nuu taxin-ún ni jika iin yucha niñi ní jaa onde nuu ñú'un freno yu'u caballo. Te ni jika natu'un uní ciento kilómetro.

Usia kue'e sandi'i-na

15 Yuan-na te ni naa iní-ri ni nde'ré-ri inga tuni ñá'nú ichi ándiví, kúu usia ndajá'a-yá kándiso usia kue'e sandi'i-na. Chi nú ni jini kue'e yá'a, te ma kití-ga iní Dios.

² Te suni ni jini-ri iin natu'un mar natu'un vidrio ja ní saká nuu jíin ñú'un. Te ñayivi ní kákundéé jíin kíti-ún, jíin ndosó-ti, jíin tuni-ti, jíin número síví-tí, ká'lin-i yu'u mar vidrio-ún. Te kátiin-i yaq nání arpa Dios. ³ Te kájita-i yaq Moisés mozo Dios, jíin yáa máá Lélú. Tiñu ñá'nú jíin tíñu luu sá'a-ní, Táta Dios. Máá-ní tíñu taká poder. Ichi ndáa ichi ndoo kákuu ichi-ní. Te máá-ní kúu rey taká ñayivi ndoo.

⁴ Ndéja tú yú'ú níi te tú nákana jaa síví-ní núsáá Táta. Chi máá fiin níi kúu l'a ii. Taká nación, chaa-i te chiñú'ún-i níi, chi ni ndenda ndijin modo sándaq-ní. Achí-i. ⁵ Yúan-na te ni nde'ré-ri. Te ichi ándiví ní jini-ri ja núña cuarto ii xáan íchi iní ve'e ii, máá nú kenda tu'un ndaa.

⁶ Te iní ve'e ii yúan, ni kenda usia ndajá'a kándiso-ya usiá kue'e xaan, te káñu'un-ya sá'ma kuíjín kiyí, jíin sánchezii oro káinu'ní jiká-yá. ⁷ Te iin

ja kúun kítí ni ja'a-tí usiá ko'o oro nuu ndí'usiá ndajá'a. Te ko'o-ún ñú'un chítú nátu'un jíín tú'un kití iní Dios, I'a chakú níí káni níí kuiá. ⁸Te ní ndii ncháa Dios jíín fuerza-ya. Te ñuu'maq-ún, ní chítú ndíí iní ve'e ij. Te tú ní kúu kívi ni iin ñayivi iní ve'e ij-ún, chí onde ná ndí'i usiá kue'e ja kándiso ndí'usiá ndajá'a-yá.

Usiá ko'o ñú'un tu'un kití iní Dios

16 Te iní ve'e ij-ún ní kenda iin tu'un jaa, ní jini so'o-ri ni ka'an jíín ndí'usiá ndajá'a-yá: Kuángoyo, te kachá nuu-ró ndí'usiá ko'o já kánú'l'un tu'lun kití iní Dios ná júngoyo sikiñ ñuyivi, áchí. ²Te kua'an ndajá'a fin, te ní koyo-ya kó'o-yá sikiñ ñuyivi. Te ñayivi já ncháá tuní kití xáan-ún nuu, jíín já káchinú'un ndosó-tí, ní kata'an-i iin kue'e iní xaan. ³Te ndajá'a úu, ní koyo-ya kó'o-yá nuu mar. Te ní nduu-chá nátu'un niñi ndíyi. Te táká kití káyí'i chíi mar, ní kají'i-tí. ⁴Te ndajá'a uní, ní koyo-ya kó'o-yá sikiñ yúcha, jíín siki táká sókó ndúcha, te ní nduu-ni niñi. ⁵Te ní jini so'o-ri ni ka'an ndajá'a ndúcha-ún: Tátá, I'a ij kúu-ní, I'a ío vina, I'a ní jo sáá. Te I'a ndaa kúu-ní, chí ní sándaan ndaa-ní taká tiñu yá'a, ⁶chi ñayivi yá'a, ní kajachá-i niñi cháa ndoo, jíín niñi cháa kájani tu'un-ní, te vina já'a-ní niñi ná kó'o-i. Te súan ná náko'o-i. Achí-ya. ⁷Te ní jini so'o-ri ni ka'an inga tu'un onde altar. Jandáa, Tátá Dios, máá-ní tñin táká fuerza, máá-ní sándaan ndaa-ní, sándaan ndija-ní táká tiñu. ⁸Te ndajá'a kúu, ní koyo-ya kó'o-yá siki ndíkandii.

Te ní ni'in tíñu ndikandii-ún ja jíín ñú'un te ka'mu táká ñayivi. ⁹Te táká ñayivi, vasa súan ní kakayu-i ja ní'ní xáan, ko tú ní kánakani ini-i, ni tú ní kánakana jaa-i Dios, chí sasua ní kaka'an ndíva'a-i siki-yá ja ní ja'a-ya kué'e yá'a siki-i. ¹⁰Te ndajá'a úu, ní koyo-ya kó'o-yá nuu mesa nuu tá'u tíñu kití xáan-ún, te nuu tá'u tíñu ni kúnaa. Te táká ñayivi, ní kanakaji yí'i-i yáa-i ja kájatu-i. ¹¹Te ní kaka'an ndíva'a-i siki Dios andíví, já kájatu-i jíín já káta'an-i kue'e, ko ná tú ní kánakani ini-i tíñu ní kásá'a-i. ¹²Te ndajá'a iñú, ní koyo-ya kó'o-yá siki yúcha kál'nu Eufrates. Te ní ichí yúcha-ún, nává'a koo tu'a ichí kíkoyo rey, ichí núu kána ndikandii. ¹³Te ní jini-ri ja iní yu'u kóo ká'nu, jíín yú'u kíti xáan, jíín yú'u cháa jáni tu'un tú'un, ní kenda uni tachi kíni nátu'un sa'va. ¹⁴Chí tachi kíni kákuu, te kásá'a tuní. Te kénda nuu táká rey ñuyivi, te stútú-ni-de ja kóo guerra kívi kál'nu máá Dios, I'a tñin táká poder. ¹⁵Kuni so'o chí nchaaq-ri nátu'un ñakuí'ná. Xáán ndatu koo ñayivi ndito, jíín já ndito-i sa'ma-í, nává'a tú kaka víchí líi-í, te tú kuka nuu-í nuu sáva-ga-i, áchí-ya. ¹⁶Te ní kásá'a tachi kíni ja ní kakutútú-de iin ndu'a ja núu yú'u hebreo nání Armagedón. ¹⁷Te ndajá'a usiá, ní koyo-ya kó'o-yá ichí núu tachi. Te iní ve'e ij ándíví jíín núu mesa tá'u-yá tiñu ní kenda iin tu'un ní ka'an jaa: A ní kuu, áchí. ¹⁸Yúan-na te ní ndeyu. Te ní ni'in. Te ní ka'an taja. Te ní taan xaan ní'un ja ná té koo-ga onde kívi ní tuu nuu cháa iní ñuyivi. ¹⁹Te ñuu ká'nu-ún ní ndata sáva uni pedazo.

Te ní ndua táká ñuu ini táká nación. Te ní nukuyun ini Dios ñuu ká'nu Babilonia ja kuál'a-ya kó'o já ñú'un tú'un kití xaqan iní-ya ná kó'o ndi'i-i. ²⁰Te táká isla ní kajinu kája'an. Te táká yuku, tuká ndijin ín. ²¹Te ichi ándíví ní jungoyo ñíñí ná'nu nátu'un uú xiko kilo ná iin ná iin. Te táká ñayiví, ní kaka'an ndiva'a-i siki Dios ja sikí tundó'o ñíñí-ún, chi iin tundó'o xaqan ní kuu.

Kiví xnáa-yá ñuu Babilonia

17 Yúan-na te ní chaa iin ja usiá ndajá'a-yá ja ní kandá'a usiá ko'o. Te ní ka'an-ya: Ña'an te ná stá'an-ri nuu-ro ndasa kundaq tiñu sikí ñá'an kuáxán ja kánchaa-ña núu ndúcha kuá'a, ²chi táká rey ñuyiví ní kasáténé-de jíin ñá'an-ún. Te táká ja káxiukú iní ñuyiví ní kanajni jíin tú'un kuáxán máá-ña, áchí-ya. ³Te jíin Espíritu ní jaka-ya rúu ní ja'an-ri onde nuu ñú'un té'é. Te ní jini-ri iin ña'an yoso-ñá iin kiti kuá'a. Te kiti-ún, ndiso-tí kuá'a sí'ví tú'un ndiva'a. Te ío usiá xini-tí te uxí ndiki-tí. ⁴Te ña'an-ún, ñú'un-ña sá'ma kuá'a jíin sá'ma kuá'a tíndí'lí. Te suni ñú'un-ña oro, jíin yúu lúu, jíin perla. Te tíin-ña siñ ko'o oro ñú'un chítú jíin tú'un ñáá, jíin tú'un chá'án ja tiní ini-ña. ⁵Te chaqan-ñá ncháa iin sí'ví, iin tú'un sa'lí: Ñuu ká'nu Babilonia, náá ja kásáténé jíin já kás'a tiñu ñáá ini ñuyiví yá'a, áchí. ⁶Te ní jini-ri ña'an-ún ja najini-ña jíin niñí ñayiví ndóo jíin niñí ñayiví ní kaji'i ja sikí tú'un Jesús. Te ní naa xáqan iní-ri ní nde'é-rí nuu-ñá. ⁷Yúan-na te ní ka'an ndajá'a-yá-ún: Naja náa iní-ro. Máá-rí kachi-ri nuu-ro tú'un

sa'lí ñá'an-ún, jíin kítí yoso-ñá, kítí já ío usiá xini-tí te uxí ndiki-tí. ⁸Te kiti ní jini-ro, ní io-tí núú. Ko tú ío-tí vína. Te nana-tí kíi-tí iní tunchi kúnú. Te ki'in-tí núu tá'nú ndatu-tí. Te táká ñayiví káxiukú iní ñuyiví, ja tú káyoso sí'ví-i nuu tutú chakú onde kivi ní jukuiñí ñuyiví, naa iní-i nde'é-i nuu kítí já ní io-tí núú, te tú ío-tí vína, te koo-tí. ⁹Te nú túu ndichí iin chaa, máá kúu jukú'un ini-de tu'un yá'a. Usiá xini-tí kákuu usiá yuku, te sikí yúku-ún kánchaa ña'an-ún. ¹⁰Te suni kákuu usiá rey. Te u'un-de a ní kanaa-dé. iin-de ío. Te té chaa-ga inga-de. Te nú ní chaa-de, jímu ñú'un já yakú-ni kivi kunchaa-de. ¹¹Te kiti já ní io núú te tú ío-tí vína, máá-tí kúu rey una. Te iin tá'an ja ndi'usiá-de kúu-tí. Te ki'in-tí núu tá'nú ndatu-tí. ¹²Te ndí'uxí ndíkí ní jini-ro, kákuu uxí rey ja té tá'u-ga-de tiñu. Ko máá-de jíin kítí-ún, tá'u-de tiñu iin hora-ni. ¹³Te rey-ún, iin núu-ni tu'un kájani ini-de. Te naku'a-de poder jíin tiñu kándiso-de nuu kítí. ¹⁴Te kuatá'an-de jíin máá Lélú. Te Lélú-ún, kundéé-yá jíin-de jíná'an-de, chi Jito'o nuu táká jito'o kúu-ya, te Rey nuu táká rey kúu-ya. Te ñayiví kájin jíin-yá kákuu ja á ní kana-ya xiní-i, te ní kaji-ya-i, te ñayiví kákandíja va'a kákuu-i, áchí-ya jíin-rí. ¹⁵Te ní ka'an-ga-ya: Ní jini-ro já kánchaa ña'an kuáxán-ún sikí kuá'a ndúcha. Te nducha kuá'a-ún kákuu ñayiví tiní nuu, tiní nación, tiní yu'u. ¹⁶Te ndí'uxí ndíkí kítí ní jini-ro-ún, máá-de jíin kítí, chi koto u'u-de ña'an kuáxán-ún, te xnáa-dé-ña, te savichí lífí-dé-ña, te kaji-dé küñu-ña,

te ka'mu-de-ña jíín ñú'un. ¹⁷ Chi Dios, súan ní ská'an-ya-dé ja fin nútú-ni kájani iní-de, te naku'a-de tiñu kándiso máá-de nuu kítí-ún. Te súan ná sá'a-de ja kúu iní máá-yá onde kíví skíkuu táká tu'un Dios. ¹⁸ Te ña'an ní jini-ro-ún kúu ñuu ká'nu ja tál'ú tíñu nuu táká rey ñuyívi.

18 Yúan-na te ni jini-ri ni kuun inga ndajá'a ní kii-ya íchi ándíví, ndíso téyíí-yá poder. Te ni ndii ncháa nuu ñú'un jíín ndúa-yá. ² Te ni ka'an jaa-ya: Ni naa ndíja Babilonia ñuu ká'nu. Te ni nduu ve'e kui'ná. Yúan káxiukú táká tachi kíni. Suni yúan káxiukú ndívii tísaq chá'án já kájito u'u-yo-tí. ³ Chi táká ñayívi, nátu'un vino ni kaji'i-i ko'o já tiní xaan iní ñuu-ún. Te táká rey ñuyívi, ni kasáténé-de jíín-ña. Te chaa kájaan káxiukó iní ñuyívi, ni sákuká-ña-dé jíín táká ndatíñu luu kaní iní máá-ña, áchí-ya. ⁴ Te ni jini so'o-ri inga tu'un ichi ándíví, ja ní ka'an: Kuxio nuu-ña jíná'an-ró, chi ñayívi máá-rí kákuu-ró, te ma kívi nduu-ro jíín kuáchi-ña, náv'a tú ta'an-ro kué'e ta'an-ña. ⁵ Chi kuáchi-ña a ni jaa xiko onde andíví, te ni nukú'un iní Dios ja sá'a-ña tíñu ñáá. ⁶ Chá'u nuu-ña, nátu'un ni ja'a-ña núu sáva-ga-i. Te kaa-ga kuá'a-ró núu-ña nú ndasa káa tiñu ni sá'a máá-ña. Te iní ko'o já ní ja'a-ña ní kaji'i-i, suni iní-ún ná káa nukú'un ko'o-ña. ⁷ Nátu'un ni sáteyíí-ña máá-ña, te ni sá'a-ña tiní kuáchi, suni súan ky'a xndó'o-ró-ña já nde'e-ña. Chi áchí-ña jíín máá-ña: Máá-rí kúu ña'an tá'ú tíñu, nasu ñá'an viuda kúu-ri, te ma nde'e kuti-rí, áchí-ña. ⁸ Ja yúan

nú iin kíví te kii tundó'o siki-ña. Kuu ndiyi, nde'e kó'ó-ña, kii tama, te nduxia-ña jíín ñú'un. Chi ni lin téyíí káa máá Tatá Dios, I'a sándañu-ña. Achí. ⁹ Te táká rey ñuyívi já ní kajika téne-de jíín-ña te ni kajichaku kúká-de jíín-ña, nde'e-de te kana jíkó'ó-de ja'a-ña kíví kuní-de ja kána ñu'ma kayu-ña. ¹⁰ Te kuiñi jíká-na-de ja yú'ú-de siki já kayú-ña. Te ka'an-de: Xáán ndá'ú ni kuu ñuu Babilonia, vasa ñuu ká'nu kúu-ró nútú. Ko nuu fin hora te ni chaa juicio siki-ro. ¹¹ Te taká chaa kájaan káxiukó iní ñuyívi, nde'e-de te kana jíkó'ó-de ja'a-ña. Chi tuká ni iin ja kuáan tiñu xikó-de. ¹² Ndatíñu kúya'u kákuu oro, plata, yuu lúu, perla, sa'ma fino jíín sá'ma kuá'lá tíndí'lí, sa'ma tíndu'á jíín sá'ma kuá'lá, táká yunu vixí, ndatíñu marfil jíín ndatíñu yunu lúu, cobre jíín káa jíín yuu ndáva. ¹³ Canela, jíín jí'o, susiá já'an xiko asun jíín susiá ua jíín susiá kütú, vino, aceite, yuchi fino, trigo, xndíki, riñ, caballo, jíín carreta, jíín mozo sátiñu sáni, jíín ñayívi. ¹⁴ Ndatíñu ja ní ndio ini-ro, a ni kuxio kua'an, te táká ndatíñu fino máá-ró jíín ndatíñu luu-ró, a ni naa, te ma náni'in kúti-gá-ro, áchí. ¹⁵ Te táká chaa kájaan káxiukó ndatíñu yá'a, ja ní kakuu kúká-de siki-ña, kuiñi jíká-na-de nuu-ña ja káyu'ú-de tundó'o ta'an-ña. Te nde'e-de te kana jíkó'ó-de. ¹⁶ Te ka'an-de: Xáán ndá'ú ni kuu ñuu ká'nu yá'a. Ni ñu'un-ña sá'ma fino jíín já kuá'lá, jíín já ndí'lí. Te ni ñu'un-ña oro jíín yuu lúu, jíín perla. ¹⁷ Ko nuu fin hora te ni naa i taká ndatíñu kúká yá'a. Achi-de. Te táká chaa xín barco, jíín táká chaa jíka jíín barco, jíín cháa jíka nuu

mar, jíín táká ja kásatiñu nuuu mar, niu ka'iin jíká-na-de. ¹⁸Te niu kajini-de ñu'maq ja kayú-ña. Te niu kakana jaa-de: Ndé inga ñuuu kúu ja kétá'an jíín ñúu ká'nu yá'a, áchí-de. ¹⁹Te niu kachu'un-de tikacha ñúu'un xiní-dé. Te niu kande'e-de niu kakana jíkó'ó-de: Xáán ndá'u niu kuu ñuu ká'nu yá'a. Chi táká chaa niu kañava'a barco, niu kakuu kúká-de jíín táká ndatíñu ya'u ñává'a-ña. Te nuuu fin hora te niu tucha*i*. ²⁰Ná ndúvatu*u* iní-ro já niu ta'án-ña, róo andív*i*, jíín táká róo ñayivi ndóo, chaa apóstol, jíín cháa kájani tuuun Dios. Chiu Dios niu nani'iñu*u* tál'an-ya jíín-ña já síkí róo. Achí-de. ²¹Yúan-na te iin ndajá'a niu'in, niu tiin-ya fin yuu natuu'un iin yosó ká'nu. Te niu skána-ya núu mar. Te niu ka'an-ya: Súan niu'in tuncháa Babilonia ñuu ká'nu, te mä nukuiñi kuti-gá. ²²Te mä kúni so'o-ga-ro ndusú yaq chaa káchaa, ni chaa jíta, ni chaa kátiví*u* xkuili jíín corneta. Te mä niu'in-gá-ro ni*u* chaa sá'a táká ndatíñu, ni ja niu'in molino mä kúni so'o kuti-gá-ro. ²³Te mä ndíi ncháa-ga nuuu-ro jíín ndúa linternu. Te mä kúni so'o-ga-ro ka'an yii jíín ñásfí. Chi chaa kájaan káxikó ñuuu-ro, chaa kákuñá'nu iní ñuyívi niu kakuu-de, te jíín tíñu ñává'a niu xndá'u-ro ndív*i* ñayivi. ²⁴Te nuuu-ña niu ndenda niñi cháa ni kajani tuuun Dios, jíín niñi ñayivi ndóo, jíín niñi táká ñayivi ni kaja'ni-i iní ñuyívi yá'a. Achí-ya.

Kiví nákana jaa-i Dios iní andív*i*

19 Yuán-na te ni jini so'o-ri niu kuva*u* iin ñayivi kuá'a íchi ándív*i*, ja niu kaka'án-i: Xáán va'a Dios. Ná nákana jaa-yó-yá.

Ná ká'án jíñu'ún-yó jíín-yá, chi niu nama-ya yóo jíín fuerza-ya. ²Chi sándaq va'a-ya jíín tú'un ndaaq. Niu nakuxndíi-ya síkí ñá'an kuáxán-ún, ja niu stíví-ña ñuyívi jíín tú'un tiní*u* iní-ña. Te niu nani'iñu*u* tál'an-ya jíín-ña já niu jacha-ña niñi mozo-ya, áchí-i. ³Te inga jínu niu kaka'án-i: Xáán va'a Dios, chi niu'mä kayú-ña-ún, kána-ni níñi káni níñi kuiá, áchí-i. ⁴Te ndí'okó kuuu cháa ñá'nú jíín ndíkúuu kíti niu kajukuiñi jítí-de nuu ñúu'un. Te niu káchichaq-ya mesa tál'u-yá tiñu. Te niu kaka'án-de: Amén, xáán va'a Dios, áchí-de. ⁵Te onde nuuu mesa-ún niu ka'an iin tuu: Taká róo mozo Dios máá-yó, jíín róo ja kájandatu nuuu-yá, kúu lúlí kúu ñá'nú-ró, ná nákana jaa-ró-yá, áchí. ⁶Te niu jini so'o-ri natuu'un káka'án ñayivi kuá'a, natuu'un niu'in kua'q ndúcha, xí natuu'un ká'án taja: Xáán va'a Dios máá-yó, chi tál'u-yá tiñu te tñiu-ya táká poder. ⁷Ná kúsí*u* xáan iní-yo. Te ná nákana jaa-yó-yá. Chi a ni jaa kivi tánda'a máá Lélú. Te ñasí'i-ya, a ío tuu-ña. ⁸Te niu niu'in-ña tuuun ja kúu'un-ña sá'ma fino ja ndóo ío te ndíi ncháa. Chi sa'ma fino-ún kakuu tiñu ndaaq niu kasá'a ñayivi ndóo, áchí. ⁹Te niu ka'án ndajá'a-yá-ún jíín-rí: Chaa tuuun yá'a: Xáán ndatu kakuu ñayivi niu kana-ya xiní-i ja ná kíngoyo-i nuu ío xíni tánda'a máá Lélú, áchí-ya. Te niu ka'an-ga-ya jíín-rí: Ya'á kúu tuuun ndaaq ni ka'an Dios, áchí-ya. ¹⁰Te niu jukuiñi jítí-rí nuu já'a-yá ja chíñu'ún-rí-ya núu. Te niu ka'an-ya jíín-rí: Ma sá'a-ro súan. Chi suni mozo-ya kúu-ri jíín-ró jíín ñaní-ró já kájani ndaaq tuuun Jesús. Ná

chíñú'ún-ró máá Dios, áchí-ya. Chi tu'un ni ka'an ndaa Jesús kúu modo jáni-yó tú'un-ya.

I'q skíkuu tu'un jíín I'q ká'an ndaa

¹¹Te ni jini-ri ja núña andíví. Te ni kenda-ni iin caballo kuíjín. Te I'q yoso-tí, nání-yá I'q ndaa, I'q skíkuu. Te jíín tú'un ndaa sándaa ndaa-ya te kuatá'an-ya. ¹²Te nduchi-ya káa nátu'un yáá nú'un. Te xini-ya nú'un kua'la corona. Te yoso fin si'ví já ni iin tú júky'lun iní, chi máá-ni máá-yá jiní. ¹³Te yúsukun-yá iin tikächí niñí. Te nání-yá tu'un Dios. ¹⁴Te iin tiku'ní andíví, ni kandikin-de-ya kája'an-de jíín-yá káyoso-dé caballo kuíjín. Te káñu'un-de sa'ma fino xaan ja ío ndoo te kiyi. ¹⁵Te yu'u-ya kénda iin machete xaan, náva'a jíín machete-ún stuji-ya táká ñayivi. Te tá'ú-yá tiñu nuu-í jíín bastón kaa. Te kuañu-ya sikkí uva kaxín-ya. Yuán kúu ja kití iní Dios, I'q tíin táká poder. ¹⁶Te nuu tikächí-yá jíín núu sá'nda-ya yoso si'ví yá'a: Rey nuu táká rey, te Jito'o nuu táká jito'o, áchí. ¹⁷Te ni jini-ri iin ndajá'a já kándii-ya núu ndíkandii, te ni kana jaa-ya jíín táká tisaq kándéché séava andíví: Na'qan te ndutútú-ró núu kúxníi-ró sá'a Dios ná'nu, ¹⁸náva'a kee-ro kúnu rey jíín capitán, jíín kúnu chaa ni'in, jíín kúnu caballo jíín chaa káyoso-tí, jíín kúnu táká-ga ñayivi já kájika ndichaa na jíín já kákuu mozo, ja lúlí jíín já ná'nu, áchí-ya. ¹⁹Te ni jini-ri nuu máá kítí xáan-ún jíín núu táká rey ñuyivi, ni kakutútú-de jíín soldado-de ja kuatá'an-de jíín I'q yoso caballo kuíjín jíín táká soldado-ya. ²⁰Te

kítí xáan-ún kua'an-tí preso jíín chaa ni jani tu'un tú'un ja ní sá'a kua'a-dé tuní nuu-tí, te jíín tuní-ún ni xndá'lú-de ñayivi ní kaki'in tuní kiti-ún jíín já ní káchiñú'ún ndosó-tí. Ndúú chaa yá'a, ni kenda-de kua'an chakú-de nuu laguna nü'un ja kayú jíín azufre. ²¹Te sava-ga chaa-ún ni kajilí-de jíín machete ja kénda yu'u I'q yoso caballo kuíjín. Te táká tisaq, ni kanda'a chii-tí ní kayee-tí kúnu-de jiná'an-de.

Tu'un sikkí mil kuiá jíín juicio sikkí kuí'ná

20 Te ni jini-ri ja íchi ándíví ní kuun iin ndajá'a tíin-ya ndákáa túnchi kúnú xáan, jíín fin cadena ká'nu. ²Te ni katiin-ya kóo ká'nu, koo áná'án, kiti kúu kui'ná Satanás. Te ni ju'ní-ya-tí ja ná kúnu ni-tí mil kuiá. ³Te ni skívi-ya-tí kua'an-tí túnchi kúnú. Te ni jasú-ya-tí. Te ni sákútu-ya sikkí-tí, jíín sello, náva'a tuká xndá'lú-ga-tí táká nación. Chi onde ná jínu mil kuiá, yúan-na te jínu nú'un já ndají núndaq-ga-tí. ⁴Te ni jini-ri tíin mesa. Te chaa káxiukú mesa-ún kákuu ja sándaa tiñu. Te suni ni jini-ri añú ñayivi ní kaxití xiní-i, sikkí já ní kajani ndaa-i tu'un Jesús jíín tú'un Dios, ni tú ní káchiñú'ún-i kiti-ún ni ndoso-tí, ni tú ní kájatá'lú-i tuní-tí kúnchaaq chaan-i, ni iní nda'a-i. Te ni kanachaku-i. Te ni katá'lú-i tiñu jíín Cristo iin mil kuiá. ⁵Ñayivi yá'a kákuu ja náchaku xna'an-ga. Ko sava-ga ndiyi-ún, tú ní kánachaku-i onde ná jínu mil kuiá. ⁶Xáán ndatú koo ñayivi ndóo ja náchaku-i xna'an-ga. Ma kúu-i

vuelta uu, chi sua nduu-i sutu nuu
Dios jíin nuu Cristo, te tá'ú-i tiñu
jíin-yá mil kuiá. ⁷Te onde ná jínu
mil kuiá-ún, te ndají Satanás nuu
kández preso. ⁸Te kenda xndá'ú
nación ká'io ndíkúun lado ñuyívi,
nuu Gog jíin ñuu Magog, náva'a
stútú ñayívi já kuátá'an-i. Te koo
kua'a xáan-í natu'un ñití yú'u mar.
⁹Te ni chakoyo-i onde níi ñuyívi.
Te ni kajikó ndúu-i nuu ká'jin táká
ñayívi ndóo jíin ñuu ja maní-í jíin.
Ko Dios ni skúun-ya ñú'yn ichi
ándíví. Te ni kanduxiaq-i. ¹⁰Te kui'na
já ní xndá'ú ñayívi-ún, ni skée-ya
kuá'an nuu laguna ñu'yn ja kayú
jíin azufre. Te suni yúan kández
kiti xáan-ún jíin cháa ni jani tu'un
tú'ún. Te yúan ndo'o-de ndúu ñúu
níf káni níi kuiá.

Tu'un mesa ká'nu kuíjín ándíví

¹¹Te ni jini-ri iin mesa ká'nu
kuíjín, jíin I'a kánchaq mesa-ún.
Te nuu máá I'a-ún ni kuxio ñuyívi
jíin ándíví. Te tuká ní ní'in nuu
kúxiukú. ¹²Te ni jini-ri táká ndiyi, ja
ñá'nú ja lúlí, ká'jin-i nuu Dios. Te ni
juña-ya táká libro. Te suni ni juña-ya
ingá tutu nání libro chakú. Te ni
sándaq-ya tínu ndiyi-ún jiná'an-i, nú
ndasa káa tu'un yoso núu tutú-ún,
ná iin iin tiñu ni kásá'a-i. ¹³Te
nducha mar, ni nakua'a-chá ndíyi
ká'jin chii-chá. Te kue'e jíin infierno,
ni kanaku'a ndiyi ja kátiin. Te ni
kakundaq kuachi-i ná tiñu ni kásá'a
iin iin-i. ¹⁴Te ni skée-ya infierno
jíin kué'e kája'an nuu laguna ñu'yn.
Ya'a kúu modo kuu-i vuelta uu. ¹⁵Te
ñayívi tú ní ndénda sí'ví-i nuu libro
chakú, te ni skána-ya-í kua'an-i nuu
laguna ñu'yn.

Ñuyívi jáá jíin ándíví jáá

21 Yúan-na te ni jini-ri iin
andíví jáá jíin iin ñuyívi
jáá. Chi andíví xnáñúu jíin ñuyívi
xnáñúu ní nda'va. Te tuká mar ni
ió. ²Te máá-rí Juan ni jini-ri ñuu
iij já kúu nuu Jerusalén jáá, ja ní
kuun ichi ándíví ní kenda nuu Dios.
Te ío tu'a nátu'un iin ñasí'i ja ío
tu'a-ña tanda'a-ña jíin yíi-ña. ³Te
ichi ándíví ní jini so'o-ri iin tu'un ni
ka'an jaa: Vina te ncháá ve'e Dios
jíin ñayívi. Te kunchaq-ya jíin-i. Te
kuu-i ñayívi máá-yá. Te máá-yá,
kuu-ya Dios máá-i te kunchaq-ya
jíin-i. ⁴Te nakua'a Dios táká nducha
núu-í. Te mä kúu kuti-gá-i. Te tuká
koo ja ndúkuí'a ini-i, ni ja nde'e-i,
ni ja jatú-i, chi a ni nda'va-ya tínu
xnáñúu. Achí. ⁵Te ni ka'an I'a
kánchaq mesa-ún: Kuni so'o-ro, chi
ruu nasájáá-rí táká ndatínu, áchí-ya.
Te ni ka'an-ga-ya jíin-rí: Chísó tú'un
yá'a, chi táká tu'un yá'a, tu'un
ndaaq tu'un ndija kúu, áchí-ya. ⁶Te
ni ka'an-ya jíin-rí: A ni kuu. Máá-rí
kúu nátu'un letra Alfa jíin letra
Omega, nuu kéjá'a jíin núu ndí'i. Te
ñayívi jichí nducha, ku'a-ri sókó
ndúcha chakú ko'o sáni-i. ⁷Te
cháa kundéé, ni'in tá'u-dé táká
ndatínu, te kuu-ri Dios máá-de, te
máá-de kuu-de se'e-ri. ⁸Ko ñayívi já
káyu'u ja tú kákandíja, ja káchá'án,
ja kája'ni ndíyi, ja kásá'a téne, ja
káti'ví, ja káchiñú'ún ndosó, jíin
táká ja káka'an tu'un tú'ún, ñayívi
yá'a kuiñi-i nuu laguna ñu'yn nuu
kayú jíin azufre. Súan kuu-i vuelta
uu. ⁹Yúan-na te iin ndajá'a já
usiá-ya ní kátiin usiá ko'o já ñú'un
ndí'usiá kue'e sandilí-ná, ni chaq-ya

núu-rí. Te ní ka'an-ya jíin-rí: Ná'an, te ná stá'an-rí iín ná'an núu-ro já kúu násí'í máá Lélú, áchí-ya. ¹⁰ Te jíin máá Espíritu ní jaka-ya rúu ní ja'an-rí xiní iín yuku súkún ká'nu. Te ní stá'an-ya níuu ii Jerusalén nuu-rí ja kúun vai ichi ándíví ondé nuu Dios. ¹¹ Ndísó ndua Dios. Te ndíi ncháá nátu'un yuu líu, nátu'un yuu kuíi ndíí, te ndíi ní'ni nátu'un vidrio. ¹² Te nává'a iín namá níuu ká'nu súkún. Te suni nává'a uxí uu yuxé'é. Te yuxé'é-ún ká'iín uxí uu ndajá'a-yá. Te yuxé'é-ún káyoso sí'ví ndí'uxí uu tata se'e Israel.

¹³ Ichi núu kána ndikandii ío uni yuxé'é. Ichi norte ío uni yuxé'é. Ichi sur ío uni yuxé'é. Ichi núu kée ndikandii ío uni yuxé'é. ¹⁴ Te namá níuu-ún, nává'a uxí uu cimiento. Te síki yúan yóso uxí uu sí'ví ndí'uxí uu apóstol máá Lélú Dios. ¹⁵ Te ndajá'a ká'an jíin-rí-ún, tífín-ya fiń vara oro ja chíkuá'lá-ya níuu, jíin táká yuxé'é, jíin namá níuu. ¹⁶ Te iín níuu ío kuun jikí kúu. Te iín núu-ni ja káni jíin já jichá. Te ní chikuá'lá-ya níuu jíin vara-ún, te ní jínu uu mil kuun ciento kilómetro, ja káni, jíin já jichá, jíin já súkún, iín núu-ni kúu. ¹⁷ Te sumi ní chikuá'lá-ya namá níuu-ún. Te ní jínu iín ciento uu xiko kuun yíkí kú'a chaa, ja súni kú'a ndajá'a-yá kúu. ¹⁸ Te namá níuu-ún kúu yuu kuíi ndíí. Te níuu kúu máá níán oro, nátu'un vidrio ndíi ní'ni. ¹⁹ Te cimiento níuu-ún, ní kukútu jíin táká yuu líu. Ja xnáñúú kúu yuu kuíi ndíí. Ja úu kúu yuu ncháá kuíi. Ja uní kúu yuu ncháá pinto. Ja kúun kúu yuu kuíi. ²⁰ Ja ú'un kúu yuu pinto. Ja inú kúu yuu kú'a pinto. Ja usiá kúu yuu kuíi méku.

Já uná kúu yuu kuíi ncháá. Ja fiń kúu yuu kuqán. Ja uxí kúu yuu kuíi kuíjín. Ja uxí iín kúu yuu color naranja. Te ja uxí uu kúu yuu ndíí. ²¹ Te ndí'uxí uu yuxé'é-ún kákuu uxi uu perla, ja fiń yuxé'é, te iín perla. Te nuyá'u níuu-ún kúu máá níán oro ja ndíi ní'ni nátu'un vidrio. ²² Te tú ní jiní-rí ve'e ii iní níuu, chí ve'e ii níuu-ún kúu máá Dios, l'a tífín taká poder jíin máá Lélú. ²³ Te níuu-ún, tú níni ndíkandii ni yoo ja stúun, chí ndua máá Dios ndíi ncháá, te máá Lélú kúu lámpara. ²⁴ Te nayívi ní kakáku, kaka kuu-i jíin ndúa níu-ún nátu'un jíin lámpara. Te taká rey nuyávi, kikoyo-de níuu-ún jíin táká ndatínu luu-de, te ka'an jíinú'ún-de jíin-yá yúan. ²⁵ Te yuxé'é níuu-ún, ma nándasú kuti já ío-ni ndúu, te ma koo-ga akuaá yúan. ²⁶ Te iní níuu-ún kinchaka-de taká ndatínu luu jíin ndatínu jíinú'ún ío iní nuyávi. ²⁷ Te iní níuu-ún ma ndívi kuti ní iín nayívi chálán, ni ja sá'a tiñu níá, ni ja ká'an tu'un tú'un, chí máni máá-ni nayívi já káyoso sí'ví-i nuu libro chakú máá Lélú.

22 Yúan-na te ní stá'an-ya fiń yucha nducha chakú núu-rí. Te ndíi ní'ni-chá. Te kána-chá níu mesa tá'u tíñu Dios jíin máá Lélú. ² Te jíka-chá sáva ma'níu nuyá'u níuu-ún. Te ndúu lado yucha, ká'iin yunu chakú, ja já'a uxí uu nuu nde'e, ndita'lan yoo kúun nde'e. Te nda'a yúnu-ún kákuu ja sá'a taná táká nayívi. ³ Te tuká koo ni iín tu'un tásí, chí mesa tá'u tíñu Dios jíin Lélú kúnchaq iní níuu-ún. Te mozo-ya, kuatíñu-i nuu-yá jíná'an-i. ⁴ Te kuní-i nuu-yá. Te koso sí'ví-yá chaqan-í. ⁵ Te ma koo kuti-gá

akuáa yúan. Te tuká kájinu nū'ún-i ja stúun luz, ni ja stúun ndikandii. Chí máá Tatá Dios, stúun-ya nūu-i. Te tá'u-i tiñu níi káni níi kuiá.

Táká tiñu ja kánúú cháa yachi

⁶Te ni ka'an-ga-ya jíin-rí: Tu'un ndaaq tu'un ndija kúu tu'un yá'a. Te máá Tatá Dios, Jito'o chaa ndoo ja ní kajani-de tu'un-ya, ni tájí-yá ndajá'a-yá návaa'la stá'an-ya nūu mozo-ya táká tiñu ja kánúú cháa yachi. ⁷Te jandáa ja ncháa yachi-ri. Achí-ya. Xáán ndatuñayivi skíkuu tu'un ká'lan tutu yá'a. ⁸Te ruu Juan kúu ja ní jini so'o-ri te ni jini-ri táká tiñu yá'a. Te nuu ní ndí'i ni jini so'o-ri, jíin já ní nde'ré-ri, te ni jukuiñi jítí-rí nuu já'a ndajá'a I'a ni stá'an táká tu'un yá'a nuu-rí, ja chíñu'ún-rí-ya núu. ⁹Te ni ka'an-ya jíin-rí: Ma sá'a-ró súan, chí ruu, suni mozo-ni kúu-ri jíin-ró, jíin ñani-ro já kájani tu'un Dios, jíin ñayivi káskíkuu tu'un ká'lan tutu yá'a. Sua ná chíñu'ún-ró máá Dios, achí-ya. ¹⁰Te ni ka'an-ga-ya jíin-rí: Ma kasú-ro tú'un ká'lan tutu yá'a, chí a ní kuyani kiví. ¹¹Ñayivi sá'a tiñu ñáá, ná kúkuu-i jíin tiñu ñáá-ún. Ñayivi káchálán, ná kéndo chá'án-i. Ñayivi sá'a tiñu va'a, ná kúkuu-i jíin tiñu va'a-ún. Te ñayivi ndoo, ná kúkuu-ga-i jíin tú'un ndoo. ¹²Kuni so'o, chí nchaa yachi-ri, te kii ya'u jíin-rí, návaa'la ku'a-ri ya'u iin iin-i ndasa tiñu ni kásá'a-i. ¹³Máá-rí kúu nátu'un letra Alfa jíin letra Omega, nuu

kéjá'a jíin nūu ndí'i, ja xnáñuu jíin já sándí'i-nä. Achí-ya. ¹⁴Xáán ndatuñayivi skíkuu tiñu ni tá'u-yá, návaa'la ni'lín tá'u-í jaq-i nuu yúnu chakú, te kiví koyo-i ichi yúxé'é iní nuu-ún. ¹⁵Ko yata vé'e kuiñi ti'iná, jíin já kásá'a tiñu ñavá'a, jíin já tiní inji, jíin já kája'ní ndíyi, jíin já káchiñu'ún ndosó, jíin táká ja kúsij iní xndá'lú tá'an. ¹⁶Máá-rí kúu Jesúus ja ní tájí-rí ndajá'a-ri kujaq nuu-ro jíná'an-ró, návaa'la kani ndaa-ya tú'un táká tiñu yá'a nuu tiku'ni kákandíja. Máá-rí kúu nátu'un yo'o já kúu tatá David. Te suni kúu-ri nátu'un tiñu xíní já ndíi ndáxín tikuáán-na. ¹⁷Te máá Espíritu jíin ñá'an tández'a káka'an: Ña'an-ní, achí. Te ñayivi jíni so'o, ná ká'an-i: Ña'an-ní, achí-i. Te ñayivi jichí nducha, ná kíi-i. Te ñayivi kuní, ná kó'o sáni-i nducha chakú. ¹⁸Te ká'an xaqan-rí nuu táká ñayivi jíni so'o tu'un ká'an tutu yá'a: Nú ndé iin ñayivi ná chíso-ga-i nuu tú'un yá'a, te Dios, chíso-yá tundó'o yoso nūu tutu yá'a siki-í. ¹⁹Te nú ndé iin ñayivi kuánchaaq-i yakü tu'un ja ká'an tutu yá'a, te Dios kuánchaaq-ya tá'u-í ja yí'i nuu libro chakú, jíin iní ñuu ii, siki tú'un ja yoso nūu tutu yá'a. ²⁰Súan ká'an I'a ká'an ndaa taká tu'un yá'a: Jandáa ja ncháa yachi-ri, achí-ya. Súan ná kóo Amén. Ña'lan-ní Tátá Jesúus. ²¹Tu'un luu ío inji máá Jito'o-yo Jesucristo ná kóo jíin táká-ro jíná'an-ró. Amén.